Městská knihovna v Praze 120 let

Zikmund Winter

Mistr Kampanus

e knihovna

PRAHA 2011

Městská knihovna v Praze

Půjčujeme:

knihy / časopisy / noviny / mluvené slovo / hudbu / filmy / noty / obrazy / mapy

Zpřístupňujeme:

wi-fi zdarma / e-knihy / on-line encyklopedie / e-zdroje o výtvarném umění, hudbě, filmu

Pořádáme:

setkání s autory / přednášky / koncerty / filmová představení / výstavy / aktivity pro děti a jejich rodiče / čtení

www.mlp.cz

knihovna@mlp.cz

www.facebook.com/knihovna

www.e-knihovna.cz

PRAHA
PRAGUE
PRAGA
PRAG

Znění tohoto textu vychází z díla Mistr Kampanus tak, jak bylo vydáno Státním nakladatelstvím krásné literatury, hudby a umění v roce 1956 (WINTER, Zikmund. *Mistr Kampanus.* 1. vyd. v SNKLHU. Praha : Státní nakladatelství krásné hudby, literatury a umění, 1956. 540 s. Nesmrtelní, sv. 29.).

Autorem portrétu Zikmunda Wintera na obálce e-knihy je Jan Vilímek.

Text díla (Zikmund Winter: Mistr Kampanus), publikovaného Městskou knihovnou v Praze, není vázán autorskými právy.

Citační záznam této e-knihy:
WINTER, Zikmund. *Mistr Kampanus* [online]. V MKP 1. vyd. Praha : Městská knihovna v Praze, 2011 [aktuální datum citace e-knihy – př. cit. rrrr-mm-dd]. Dostupné z WWW: <http://web2.mlp.cz/koweb/00/03/37/06/72/mistr_kampanus.pdf>.

Vydání (obálka, grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci Creative Commons Uveďte autora-Nevyužívejte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko .

Verze 1.0 z 17. 03. 2011

ČÁST PRVNÍ

I.

DEN PŘED ZKOUŠKAMI

Asi hodinu před nešporem tu neděli před sv. Václavem — byl svítivý příjemný den podzimní — vyšli z koleje Rečkovy dva studenti, patrně oba alumnové té studentské koleje.

Měřínský Samuel šel jaksi ustrašeně, mdle o krok napřed; rázněji, veseleji za ním kráčel student Knobelius, zapínaje si k boku pás s tesáčkem, zbraní studentům přísně zakazovanou.

Knobelius je statný, svalnatý jun, frňousy pod nosem má na svých dvacet let dosti mocné, ruce jako řezník, marně mu neříkají v koleji Haratláp.

Student Samuel je tenký a dlouhý tak, že kolegové, když jim svou mravností překáží v světnici, musejí ho odnášet a vyhazovat na dvakrát. Tak aspoň říkají. Je bled po tváři, vyvaluje stále oči, jako by všeho se bál, a je dobráček. Kolegové posměvači dali mu jméno Kordulka.

Oba — Kordulka i Haratláp — směřují po Příkopě k vápenici a k přívozu.

Ulicí nejdou sami. Za nimi i před nimi jdou rozmanití lidé v nedělské ozdobnosti a strakatosti. Všickni k přívozu.

Kordulka se zastavuje a fňukavě dí Knobeliovi, jenž ho strká: „Zejtra zkouška!“

„Čert ji, co po ní, děláme ji všickni a nebojíme se!“ odsekl Knobelius, velikou svou ruku strkaje pod páži ustrašeného kandidáta gradu bakalářského.

„Nestraš se, Kordulko,“ pokračuje Haratláp měkčeji, „tys naložil na Aristotela a všecky ostatečné vědy tolik potlivé práce a dření, že

bakalářem budeš, a my ostatní, kteří jsme kladli Aristotela za hřbet, budem taky. Jen pojď, hýbej se, dobře pravil kolega Moller, že studia nemají býti teskliva, před zkouškou právě má člověk dáti se na veselost, aby zjasnil a zbystřil mysl, a Moller tomu rozumí —"

„Herež, rozumí!" s lehoutkým posměškem odmítá Kordulka, „rozumí! Na jaře nedokázal bakalářské zkoušky, byl odvržen pro neumění, propter ingenii infirmitatem, inu neuměl!"

„Ale jdi, cendáte, zejtra bude umět, nestarej se o sebe ani o žádného, ty nesmíš se děliti a loučiti od nás, jen pojď, studia nemají býti tesklivá, na ostrově budou panny, střílení ku ptáku, ale panny, hlavně panny!" A mlaskl.

„Vím, že sloužíš pannám i paním mnoho snažně!" s výtkou Kordulka prohodil právě na rohu při lázni Malované či Písané, od níž do ulice na železném rameni pět lesklých mědenic holičských viselo a chřeplavým crcalo zvukem.

Knobl držel se Kordulky jako klíště pevně.

Vtom odzadu plácne na ramena obou studentů stejnou ranou z obouručí mladík, jenž jich došel, kráčeje k ostrovu bystřeji nežli oni.

„Salvete, domini!" vzkřikl, plácnuv.

Oba rychle obrátili hlavy. Na tváři dlouhého studenta rozhostil se pocit nepříjemného překvapení, ale trval jen mžik; potom student zase vyvaloval stejně jako prve oči, jako by se pořád něčeho bál.

Druhý zatím již tázal se příchozího mladíka, jehož hladce oholená tvář vypadala tak trochu jako židáčkova:

„Jářku, Vokoune, je to pravda, že místo Aristotela nosíš u sebe rejstra, v kterých popsána jsou jména panen pražských hodných a nehodných, a těch nehodných že víc?"

„Mám rejstra, mám zaznamenáno, které chytají jako louč a které nechytají," s jakýmsi sebevědomím odvece mladý pan Vokoun z Vokounštejna, přitom hladě svoji oholenou tvář, v dolejší části poněkud otlemenou.

„Je hloupý jako mé boty," přišeptl Knobelius dlouhému Samuelovi. Ten optal se:

„Půjdete, pane Vokoune, zejtra taky ke zkoušce bakalářské?“

„Ovšem, proč bych nešel, titul akademický mi nemůže škodit, ač ho nepotřebuji.“

„Arci, arci,“ posmál se Haratláp, „syn zmocnělého měštěnína, bohatého advokáta, řečníka, piv nákladníka, který — e — (chtěl říci, že pan otec Vokoun půjčuje na veliké úroky, ale zarazil to za zuby). Dobře tě zovou kolegové Glorií, Vokounštejnů všecek rod samá glorie!“

Dlouhý Samuel do toho:

„Kdo vám řekl, že se dnes sejdou kolegové z kolejí i famulové z Karolina na ostrově?“

„Váš spolutovaryš Mollerus vulgo Štěnička mi to oznámil a vyzval mne; proto jdu!“

Samuel vzdychl: „Ten Mollerus, ten prožluklý Štěnička, na všecko zlé nás vede, všeho zlého vůdce a hlava, ten to stroubil dnes — a zejtra examen —“ Přitom se drápal z těžké ruky Knobeliovy, ale marně. Vol nevol musil vpřed.

Stáli u přívozu.

Před jejich zrakem veliký pohled na vinice siónské a petřínské, lemovaný vznešenou katedrálou Hradu pražského; kde při vinicích štěpnice, tu mdlá zeleň vinných keřů ovroubena tmavou zelení prostříkanou zlatem a barvou pomorančí, kterou rozsypává podzimek. Všecko koupe se v slunci. A dole mohutná řeka, jejíž drobné a rychlé vlnky perletí prosvitují, ve vodě ostrov zelený, z něhož veliký topol ohromným svým nažloutlým chocholem kývá jakoby na vítanou těm, kteří se převážejí a kteří se shromáždili u přívozu.

Přívoz dnes nezvykle hojný. Pracují dva veliké prámy, dvě lodi řezané a kocábka. Pět převozníků ohání se vesly a tyčemi, všecky lodi plny lidí, a nové houfce čekají na břehu.

Matouš Pulpit, měšťan a prosťáček, spatřiv v houfě známé studenty, proklestil si cestu k nim.

Knobelius vítal jej jako milého souseda koleje Rečkovy.

Pulpit dubovým vypitým hlasem, potřásaje ruce studentům,

mluvil:

„Jak se máte, pánové, jak se máte?“

Knobelius za ostatní:

„Inu, máme se, jak můžem, a vy, zámožný měštěnín, jak chcete.“

„Vy vždycky něco bystrého díte,“ odvětil Pulpit, jemuž lichotilo, že se má, jak chce, „vždy něco bystrého, mordydy, mordydy, ale co medle vám schází, už od svatého Jakuba je prázdno od škol a ty psí dni, jak tomu říkáte, trvají, mordydy, až do Havla přec?!“

Knobelius Pulpita neposlouchal; stál sic u něho, ale s toužebností drzou hleděl na děvčata, která s matkami a tatíky čekala na převoz. Také Vokoun vyvaloval někam jinam oči.

Dlouhý Samuel odpověděl z plného srdce a z plné rozbolněné duše:

„Čerta, psí dni, pravé psí dni, zejtra začíná se nám examen bakalářské; proto starám se!“

„Je to vidět na očích, že se staráte, ale na ostrově vyrazíte to všecko z mysli, uvidíte, že obdržíte na examen všickni dobrou chválu, božičku, co už já těch studentů poznal, málokdy jsem vídal, že se učili. Děvečky mi strašili, pavlač mi v domě rozbořili už několikrát nočními přílezy, na kolej potloukali noc co noc, jako kdyby hřmělo, a budili mne, a přece všickni, kolik jsem jich znal, jsou už bakaláři, ano většina mistry!“

Samuel už také poslouchal jen uchem jedním. Vcházeje v loď říkal si v hlavě formulky logické barbara, darii, a est B, B est C — —

Převozník odrazil.

Kocábka dosti hluboce namočila boky v perleťovou vodu. Nějaké děvče písklo. Pulpit napomenul rozšafně převozníka:

„Ať ti loď neujde, mordydy, a nepodrazí se pod vor!“

Převozník, silák bronzové barvy v červené jupici, jako mají plavci z Podskalí, na mluvícího měštěnína ani nevzhledná drolil v zubech asi dvakrát slovo „mordydy, neujde“. Přitom strkal bidlem klidně, až vzácný náklad k ostrovu přistrkal.

Jenom břehy ostrovně, kde jindy pradlí tlukou a kroutí prádlo a věší je na koly, byly dnes klidný.

Dva tři osamělci stáli tu jako sochy s pruty rybářskými a po břehu chodily slepice s mohutným kotem, pyšným svým pánem.

Knobelius si ho všiml a pravil, že ten kohout kráčí vážně jako profesor, ale škareda vášnivá že se může ženit, a profesoři nesmějí.

Samuel s bázlivýma očima odvrátil se, nechtěje takových řečí doslýchati, zvlášť ne v přítomnosti tolika lidí.

Ostrov bylo lze přehlédnouti několika mrky oka. Slívové stromy jeho měly již listí namále, tedy nepřekážely rozhledu. K polední straně tu a tam byly střelecké terče postaveny. Jináč ostrov divočina zelená. Příchozí vesměs ukazovali si na prostranství v půlnočním cípě, kde zdvihala se vysoká tyč, na jejíž špici byla tři prkénce tak sbita v hromadu, že podobala se trochu nějakému rozkřídlenému ptáku. Kolem tyče bylo znamenitě husto lidí shromážděno. Tu a tam lidé pocházeli po dvou i v skupinách, cestou necestou i po pažitě, s něhož otavu moudrý nájemce ostrova už sebral před týdnem.

Většina příchozích směřovala volnými kroky k ohromnému topolu, jenž jistě byl nejméň půl druhého objetí a nad sto let, a pod tím topolem chalup rozkládá se hrazděná, prkenná i cihlová, kolem níž posedají na hrubých lavicích při dlouhých stolech lidé obojího pohlaví a každého věku. Mají před sebou korbele dřevěné, číšky cínové i skleněné, nalité pivem, mlékem, vínem.

Nápoje roznášeli nájemce, žena jeho a šenkéřka Maruše, na kterou se všech stran volali.

Pekařské tvrdé svítky prodával mezi stoly nějaký pekarčík hrbovitý.

Děti drobnější vztekaly se rozpustile za chalupí při chlívku, v němž bolestným a zase vzteklým hlasem tenorovým protestovala svině sprasná proti svému trápení. Kluci jí štěrbinou vstrkali proutí do nosu. Taky pro změnu zábavy lezli do chlívce, kde stála kráva v jakýchsi rozpacích, nemohouc dobře pochopiti dnešní křik kolkolem.

Studenti příchozí nezůstali nikde pod stromem, ale rovnou kráčeli pod přístřešek a odtud dovnitř do sednice, kde věděli, že jest jich náčelník Jiří Mollerus vulgo Štěnička.

Sednice plna.

U stolu seděli měšťané se studenty a bakaláři, všecko v dobré shodě a v přátelské zábyvce; díl hovořili, díl v karty hráli.

Mollerus byl z těch. Ušel z koleje už hned k poledni, snad že hrál za všecken ten čas; byl rozehřát, toť patrno, sňaltě kabát a seděl tu tak v košili a v poctivicích, visutých volně na umaštěných kšandách. Byl to človíček zdravé plné tváře, malých chytrých očí, poněkud vysedlých kostí lícních, s kozí bradkou, s pačesem trochu do čela a celkem všecek baňatý a na studenta, který má jíti zítra teprve k první zkoušce akademické, trochu usedlý a skoro přezralý.

Právě dohrán v kartách „rok“, když dlouhý Samuel, hromotluk Knobelius a titěra Vokoun byli ve dveřích s Pulpitem.

Mollerus oznámil počítači, kolik má na papír každému napsati jakožto výsledek hry právě dokončené, a zatím co student psal a ostatní hráči mu olůvko i počet ohledávali, vstal Mollerus a dával vítání soudruhům, tlustými prsty vzhůru zdvihaje cínovou pintu.

„Vítajte! Tož ste tu konečně!“ mluvil hlasem zvolným, klidným, skoro kazatelským, který se k veselému vítání vlastně dobře nehodil, „všickni žízniví poďte k vodám, poďte, poslechněte proroka Izaiáše, poďte včil, kupujte bez stříbra a beze vší odměny víno a mléko!“

„To by se šenkéřka poděkovala za takové hosty!“ vskočil do řeči student Jiří Bergerus.

Ale Moller nedal si řeč trhati. Klidně, bez úsměvu, jako by věčné pravdy přednášel, pravil:

„Když Berger mezi nás vstupoval do koleje, dali sme mu příjmení Zavřiústa, včil rcete enom, esli se mu to příjmení hodí?“

Vesele vzkřikli studenti:

„Hodí!“

„Včil to už marno, nebraň se a zavři ústa!“ doložil Mollerus a hned pokračoval: „Vítajte, přátelé, vítajte, pane súsed Pulpite, v očích dělají se mi mžúrky pohnutím, když pomním, že tento mordydy Pulpit na naše předky ani na nás nikdyž nežaloval v Karolinum, ač naši předkové zbořili mu pavlač, anobrž milý súsed

náš již náctekráte za ubohé kolejní alumny řád u šenkéřky platil ochotně a štědře, a badám, že včil ho Jidáš měšcem nebací a že pan súsed laskavě se pohne zas. Však to je z tisíca jeden. Vivat Pulpit, vivat academia!“

Zahřměla malá sednice aspoň dvaceti hrdly.

„Ten slovácký bakula umí hovořit!“ poznamenal Bergerus k Samuelovi, jenž sedal k němu.

„Co žádný nemyslí, to on!“ s povzdechem tiše vyčítal Samuel, jemuž formule logické, barbara, darii, celarent a jiné, jako těžké klády ležely na mozku.

Zatím už Mollerus kázal vyhoditi vojenské či cestovní lože ze světnice ven, aby bylo víc místa, studenti přivlekli odkudsi židlu s lenochem, všecko posedalo a tisklo se v skrovném prostoru k sobě. Mollerus již zase smlouval s hráči nový kartů rok.

„Tak bohatě nehrám!“ pravil vyjednávaje.

„Zanechejme tedy toho,“ mínil jeden z hráčů, na pohled měšťan řezník, „páni studentes budou radš něco břitkého povídati!“

„A co by — ne — pane masarčíku,“ dosti rychle namítne Mollerus, „včil pohrajem jako prve o půl pinty piva; as platí za šestnáct očí, šístka za osmnáct!“

A již míchá karty, dosti hbitě je propouštěje svými prsty, jež byly jako nadívané jitrničky. A za chvilenku vymítal první kart, na němž pět ok hrubým dřevorytem nakreslených.

„Vy pořád myslíte na examen!“ plísnil dobrácky Pulpit dlouhého studenta zadumaného, „mordydy, nový rektor pan Kampanus je dobrý člověk a býval taky studentem a ví, že mladý člověk nemůže všecko umět, já také sešiju lépe kožešinné blány než můj tovaryš, mordydy!“

Rektor týnské školy, Daniel Třebícký, jenž loni šťastně vykonal zkoušku mistrovskou, sedě proti měštěnínovi s mírným úsměvem pravil:

„Hádám, že studenti nemají mistra Kampanusa tuze rádi; je snad první z rektorů, který je posílá bez milosrdenství do kurníku v Karolinum, když vynechají lekcí školní, a to nechutná, v kurníku je

smrad.“

„Nové chvoštiště včil hladce mete!“ ozval se Mollerus, jenž při hře činil se hluch a nevida, ale slyšel i viděl.

Samuel a dva tři jiní rozpačitě se tvářili, Berger Zavřiústa křikl: „Bác!“ A Knobelius zřejmě vyznal, že Moller má pravdu.

Vtom přišli noví studenti, famulové profesorů z Karolinum, na jednoho voláno Hovorko i Hovorinuse, na jiného Macku i Mathiade.

Ještě dobře neusedli, rektor týnský, drže se předešlé rozprávky, pravil:

„Mně se líbí při Kampanovi, jak se ujímá reformace naší akademie Karlovy, on a mistr Nudožerský znamenití bojovníci!“

„To rádi slyšíme, to dnes něco platí, kdyžtě jezuviti ve svém Klementinum proti našim tak jsou čilí a od velikých pánů tak namnoze podporovaní,“ souhlasil jeden z měšťanů.

„Včil zatím opravili v koleji Karlově enom hodiny a v ostatních kolejích staré hodiny, staré voškrdy, nechali tak! Tož reformace!“ prohodil Moller měkce.

„Jak to, mordydy, hodiny?“ ptá se zvědavý Pulpit.

Knobelius vysvětlil: „Do koleje profesorské pořídili nové hodiny německé, ukazující 12 hodin, aby se lekcí včas mohly konati, nám však studentům v kolejích zanechali českých hodin, které nejdou a neukazují, a proto chodíme do lekcí pozdě, nebo taky nechodíme, tím vinny ty mrchy hodiny. Štěnička Slovák dobře řekl.“

Potom brzy Knobelius se s Vokounem vytratili ven.

Rektor Třebícký nepokojně hladě se po rusých vlasech, napřed již poněkud prořídlých, odpíral těm řečem horlivěji nežli prve; modrá jeho očka brala na se barvu oceli:

„A což,“ pravil, „když teď nové tři profesory, nová umění, obdržela akademie, to není počátek reformace? Neměla medicíny, teď tu Huberus bude jí učit, neměla práv, teď Sudetus začne, neměla hebrejštiny, teď má na to Kaménka mistra. Což to nic?“

„Musíš rácovat, jen pěkně přiznej barvu, milý kazimase!“ zvolal Moller k řezníkovi, a jako by souviselo, pravil směrem k Třebíckému:

„A co by — pane rektor — což tři profesoři noví, když staří jich mezi sebe nepřijali, Kamének, hebrej, nemá s rodinou co jíst, má víc v Židech než doma, žádná reformace, Karolinum je dům u tmy, ad noctuam, a zůstane domem u tmy!“

„Snad byl, ale nebude, Nudožerský a Kampanus jsou osvěta!“ pravil rektor týnský přesvědčivým hlasem.

„Nudožerský je Slovák, můj krajenín, včil smějete se nám Slovákům, možno, že vám Slovák pomože, ale Kampanus, zvoníček, školometa — mám žaludské eso, masaříče —“

„Kampanus je ozdoba České země, insigne decus Bohemiae, nejlepší náš rytmů skladatel!“ dí Třebícký.

Pulpit kýval hlavou přisvědčivě, ačkoli veršům rozuměl jako kráva varhanům.

„Rétoriku vycpává věchtem!“ prohodil Mollerus.

Vtom v otevřených dveřích zjeví se maličký bakalář malostranský pan Basilides, líbivý panáček, s velikou hlavou, klikatým nosem, vyfintěný v krejzlíku a v planém sametě.

„Hihi, to je vás tu nahromadě,“ volal do světnice, „venku je lépe, přišli teď střelci s kušemi, budou střílet brzo, polezte z pelechu, hihi!“

„Vítaj, Zodiakus!“ volali mu někteří.

Jiní volali ho na poctu, podávajíce mu nádobky své, aby připil a vypil.

„Děkuju, jako bych vypil,“ dvorně vykračoval se Basilides.

„Proč mu říkají Zodiakus?“ ptá se jedno vousaté pacholisko souseda.

Ten dí, že Basilides hvězdám rozumí a kalendáři. Zaslechnuv to Moller, poznamenal jako do vousů: „A co by — plky křápy, čechmana rozumí — nic nerozumí, hledí na hvězdy mosazným klystérem!“

Zasmáli se, kdo slyšeli tuto kritiku.

Basilides vtěsnal se mezi pitele, primán ze školy malostranské, kterého přivedl s sebou, mladík na bradě již dosti hustě opeřený, zůstal ve dveřích, kde do něho právě velmi důtklivě v žebra trkla

Maruše, nesoucí v jedné hrsti několik hubatek piva a v druhé hrsti sklenici vína.

„O čem rozprávka, páni kolegové a přátelé?“ ptá se Basilides, bera sklenici od šenkéřky.

Student Táborský vyrazil s patrnou zálibou:

„Štěnička valchuje rektora a jeho rytmy a carmina!“

„Ale, ale, snad ne?“ diví se Basilides, „já jich sic všech nečtu, protože jich píše tuze mnoho, ale Kampanus je s Olympem, s Apollinem v dobrém srozumění, to je přec známo vůbec, Kampanus je na Parnase aspoň jako polobůh!“

„Poluboch!“ odsekl Mollerus slovným obratem, jemuž se většina smála, majíc hned na mysli boch sýra, bochníček chleba, což k Parnasu nedobře se hodilo.

Třebícký posoukav si netrpělivě rusou bradu, pravil hodně nahlas:

„Mollerus má vtip, ale povahy jeho jsou všemu čeliti nazpět, co se vůbec chválí, to on haní, myslím, že i v koleji lehá napříč lože, kde hlava, tam nohami, vše proti obyčeji, ale neškodí, takoví veselí třepetáčkové taky musejí býti, aby bylo čemu se zasmáti; valchuje-li Kampana, co by řekl, kdybych se ho zeptal na lakomého profesora Skálu, toho by bránil?“

„Skála je venblúd a včil má v duši chlupy!“ odvece rychle Mollerus, „vidíš, mistře milý, že necelím všemu nazpět, taky souhlasím!“

Zvenčí ozval se hlahol mnohých hrdel. Také zuřivé bubnování. Někteří vyběhli ze světnice, jiní vychylovali hlavy ze dveří a z oken. Pak se doneslo, že jeden ze střelců, stříleje ku ptáku dřevěnému, sestřelil křídlo a získal odměny druhé, totiž misky cínové a erbíku střeleckého. Prý mu vyplatil písař střelecký kopu grošů. Student Macek zároveň oznamoval, že právě přišla na ostrov s bratrem svým panna Kateřina Elisbet.

Mollerus, zaslechnuv jméno, rychle potáhnuv usmolené kšandy, navlekl na sebe kabátec.

„Která to Kateřina?“ optal se rychle hlavou toče Pulpit.

„Dcera profesora Alberta Kaménka, hebrea," odpověděli dva tři najednou.

„A já vím," dobrácky na to Pulpit, „já ji znám, to ta přistárlá panna, co se nosívá jako, mordydy, nějaká bláznice?"

Dlouhý Samuel, v jehož očích pořád sedělo přestrašení, poučil Pulpita tichým hlasem, že ta panna není bláznice, že je učenější nežli kterýkoli z kolegů tady přítomných, umí latině, řecky, česky, německy, hebrejsky.

Vtom zazněla nějaká pisklavá muzika zvenčí a mladíci, alumnové i famulové, vstávali od svých nádob; také primán malostranský zmizel. Poslední ze studentů táhl se ven dlouhý Samuel.

Mollerus děl jim na rozchod: „Holomudci, děte si!", ale bylo znáti, že také pospíchá, aby rychle skončen byl rok karetní. S chutí volal vítězně: „Tož mám prim!"

Basilides, když světnice prořidla, vrtěl se též nějak nepokojně; zdvihaje přes tu chvíli sklenici, tvrdil, že víno to je podivně čisté a zřetedlné, že je horkého přirození, že člověka činí lehkomyslného, — a jižjiž vstával na své drobné nožičky.

Mollerus, aby mu chválu vína pokazil, pravil, že vidí ty ohromné nohy pacholci, které to víno šlapaly, ty nohy že nikdyž nedostanou podagry. —

„Fuj, mordydy!" vylítlo Pulpitovi z úst.

„To je humor frigidus," pravil Třebícký odcházeje.

Basilides, třepaje nožkama, za ním hnal se ven klikatým svým nosem napřed.

Venku Třebícký, ohlédaje se za sebe, nejde-li Moller, pravil Basilidovi:

„Ten člověk je v gruntu ospalý lenoch, humor jeho je frigidus, přitom, divím se, vtipu má dost, také ve svých posměšcích dost má pravdy; ale zlost jeho na Kampana narodila se jen z toho, že na jaře ho od zkoušky odmítl,"

Basilides Zodiakus již nic neposlouchal, očima těkal neklidně po obraze, jenž na ostrově hlučně se rozvíjel.

V ostrovní divočině zelené a nažloutlé, spadaným listím vlhce

a plesnivě vonící, všude, v cípech a v krajích ostrova, mezi vrbinami keřnatými i starými stromovitými, kteřížto křivolací mrzákové jako báby k zemi se krčili s vlasy rozježenými, všude, všude lidé, lidé mladí, všude ruch, hlahol, život, smích, kvikot a barvy.

Zvláště v středu ostrova po pažitě divokém, promíšeném listy švestkovými, pod nohami chrupajícími, svítily pentlíky na dívčích hlavách, barevná hedvábná oplecka, bílé rukávce, blankytné a červené sukně, hlavičky rusé a černé, zdobené perlovými vínky; všecko dohromady bylo, jako by louku prosypalo jaro nejbujnějšími květy svými a ze zásob nejpestřejších.

A v slunci, které sic zářilo, ale již nesálalo úpalem, ty jasné barvy ženské v lahodný souzvuk splývaly s mužskými sametovými birety tmavými, kabáty rudými a hřebíčkovými, pláštíky lvové a železné barvy.

Hle, tady studios Knobelius. On, Haratláp, divná věc, drží se nějaké maličké, která se radostí a vzrušením vrtí jako šídlo. Paní matka valí se za nimi, má paví oko na čepci a na ruce levé, kterou drží poněkud očitě, skví se jeden prsten s řezaným diamantem a druhý kostěný proti křeči.

Knobelius dívčici právě vykládá, když bakalář se ožení, že pro milostnou ženušku dá titul akademický za kamna, akademici že se takovému posmívají, jako by od rytířského a poetného koně klesl k oslu, ale on že toho schopen, pro milostnou dívenku že by to udělal. —

Dívenka radostně se vrtěla, paní matka v čepci pavím, slyšíc všecko, šťastně se usmívala.

Za nimi několik mladých tovaryšů se béře, hádajících, kdo sestřelí ptáka z žerdi, kdo dnes bude králem ptačím.

Tu dva famuli karolinští, oba šviháčkové s kordisky, vesele hejsují, uprostřed majíce tři děvčata; Hovorinus nasládlým hlasem radí pannám, aby na noc daly si pod hlavu vínek ze sedmikrásek a přitom aby myslily na tohoto a tohoto chlapce, že ho dostanou jistě.

Jedna z nich, dívčička bledá a v černém sametovém životku,

rychle očkama mrkajíc poučovala studenta, že musí býti ve vínku svatojanské kvítí a ne sedmikráska, ale ona že neudělá tak ani tak, mládenci že nestojí za to.

Tu jich dojde Vokoun z Vokounštejna, pozdraví studenty a béře se líně dál. Vokoun, pyšný synek patricijský, pěkně vyfintěný, ještě pořád slídí, kde by se přivěsil; ta děvčata, kolik jich dosavad svým pohledem poctil, jsou mu, bohatému synkovi pražskému, prostná a chudá.

„Bůh pomozi, milá paní, vítajte!“ volá vesele Basilides, a třepaje nožičkama i rukama, těsně přistupuje k mladé ženě, bohatě oděné šaty hedvábnými holubí barvy, ozdobenými velikým pasomanem stříbrným. Byla dobře tělnata a bakalář malostranský vedle ní jako třepaslík.

„Kde máte, milá paní, svého znejmilejšího pana manžela, jak se máte oba?“

„Jsme z daru Pánaboha zdrávi.“

„Již dlouho jsem nebyl u vás v pivovaře, přijdu, přijdu zase“ — a prázdně takto hovoře Basilides přes tu chvíli zbytečně dotýkal se masitých rukou mladé paní, které to patrně chutnalo velmi dobře.

Zde kráčejí dvě dívenky zhola samy. Ale nejsou smutny. Smějí se, ba chechtají se a něco veselého si hovoří. Jsou drobných postaviček, obě dosti hezké, ale jedna, černohlávek, má nosejček poněkud zdvihnutý, a druhá, rusá, trochu strojeně zakrývá zoubky, ale jsou tvorečkové veselí jako kočičky a smějí se, jako dnes směje se všecek ostrov. Vtom potká je děvče vysoce vzrostlé, vlídné, přátelským pozdravem se k nim má, dívčičky, kočičky, zamlkly, jak by uťal. Konec smíchu i hovoru. Teď jdou tři vedle sebe, mlčí a mlčí, jedna vysoká, dvě malinké, a poněvadž se to nehodí k sobě, je akord nepříjemně rozviklaný. Ženská k ženské tvor krutý.

A tu zase čtyři mladíci obskakují děvče jediné.

Třebícký mistr jednoho lapil stranou za rukáv, a jakkoli jest mistr o málo let starší nežli student, dí studentovi otcovsky: „Mackujte se vesele, ale pozor na ženské, které mají líčidlo a mast na líci, ty jsou z falešných nejfalešnější!“

Student přívětivě vycenil na rektora týnského zuby a už mizel s děvami a kamarády v chumelici.

Na špici ostrova ve vrbinách, kam pískot hudebního stroje ani křik od střelby ku ptáku nedonikal dobře, famulus Květonský deklamoval nějaké dívčině, která se rděla jako máčky na nedělském jejím fěrtoušku vyšívané:

„Labuť divný pták, zpívá umíraje, taktéž já smutný žák —“

Vtom vynoří se jakoby z křoviska čepec paví, pátrá, patrně hledá Knobelia a dcerku svou vrtivou, která se jí v davu ztratila. Smutný žák popadl zardělou dívčičku a pryč.

U jednoho z prkenných terčů, k nimž střelci střílívají z ručnic pro cvik a zábyvku, Vokoun, zdá se, nalezl, koho čekal. Velmi dvorně šoupe nohou a po způsobě urozených uklání se dvěma ženským, staré, mladé:

„Službami se zakazuji vzácné paní, zakazuji se i panně Isabele!“

„Těší nás i naši Jesinku, že jsme se tu setkali, je tu pan otec a paní matka vaše?“

„Nejsou, nevím, nepotřebuju jich přec!“ sebevědomě na to Vokoun.

Dívka, které se teď Vokoun dal na službu, je malá, suchá, bledých vlasů, velmi bledého obočí, které jejímu růžovému líčku dává ráz milounkého podsvinčátka.

Paní matka je tělnatá, má také bledě rezavé obočí; obě jsou nádherné, hedvábné, v kloboucích se šmuky z neobyčejných tracounů pozlacených a růžiček.

Vokoun šermuje rukama, dává se do nějakého povídání, mluví zvolna, nadutě a hned při prvních slovech proklouzne mu sakramentování, poněvadž to dodává pražskému synkovi bohatému mužný ráz.

Starší dáma usmívá se shovívavě, mladé je to všecko nějak jednostejno. Mizejí v davu.

Náhle se všecko zastavuje, zahřměl hluk přemnohých hlasů a do toho zavřískal buben a trubka.

Všecko se obracelo tam, kde tyč trčela s ptákem střelčím. Mnozí

utíkali tam. A v zábradlech, ohraničujících nevalnou prostoru kolem vysoké tyče, bylo slavnostní vzrušení. Lebl Herold, pražský muzikář, žid, pískal na svoje varhánky, div se nepřetrhl, a opilé chlapisko nějaké bubnovalo s takovou horlivostí, až mu oči vysedaly, a nějaký pozaunář troubil.

Kdo přiběhli, dovídali se, že právě sestřelil tamhle ten mladý pasíř pravé křídlo ptačí, že mají tedy střelci dnes už druhého maršálka. Všaktě prvního lze dobře poznat; má na prsou na drobném řetízku stříbrném erbík čili klenot, stojí se svou kuší vedle pasíře a hledí se strojeným klidem před sebe a chvílemi také kolem sebe, aby poznal, zdali ho všecka obec vidí.

„Střelci z kuší“ stavěli se v řádku. Některý už těžce sháněl rovnováhu, která byla pivem namoklá. Stavěli se před vzácné hosty — patrně pány z radního domu —, kteří tu seděli na stoličkách velice vážně a hleděli divadlu.

Představený konventu střeleckého, kožešník Straka, stařík zavalitý, tváře jako smrž scvrklé a vrásčité, šedou krátkou bradou zdobené, stojí u stola bílým ubrusem krytého, na němž v okované truhlici složeny jsou erby jakožto odměny šťastných střelců, a netrpělivě se ohlíží stranou k stromu, kde nějaká oblá měšťanka upravuje hedvábný rudý vrkoč, jenž se všetečně vyvinul z plavých vlasů pěkně urostlé dívky v bílých šatkách.

Straka, náčelník střelců, již dvakrát k stromu povolal, rukama kejkluje: „No tak už pojďte, no, však, to je cerimonií!“

Ale oblá panímáma ještě něco upravovala vzadu na životku, který upínal dívčí prsa jako rovné prkenné pažení. Naposled štuchla paní do děvčete a to bázlivě, plaše přikročilo k Strakovi a stanulo. V rámoví plavých vlasů byla něžná tvář té dívky jako obrázek ze skládacího oltáře, cudný, pokorně skromný.

„Kdo je to?“ ptá se Vokouna dívka Jesabela s bledým obočím, „čí jest?“

„Ej, to je Lidka Revírovic, tamten střelec starý, ten, teď právě kašle a chrká, to je Revír od sv. Linharta, to je otec její, dívčí je pěkná, má pěkné modré oči a —“

Sešpoulivši ústa pohrdáním, panna Jesinka vpadla v řeč: „Pěkná, pěkná — dvoříte se jí?“

„I ne, její pantáta nemá pro mne dosti tolarů.“

Vtom právě starý Straka podal Lidunce Revírovic stříbrný erbík s řetízkem. Dívka bledla a hned zas všecka hořela v tváři, oči z rozpaku upírajíc na erbík stříbrný.

Straka velí mladému pasíři, aby přistoupil.

Když přistoupil, pravil Straka něco o rytířské kratochvíli, v které si pasíř dobrou ranou získal pochvalu, podotekl o sobě, že se narodil ten rok, co se král Ludvík utopil v bahně uherském před osmdesáti šesti lety, ačkoli ta zpráva do slavnostní řeči nutně nenáležela, přidal přesto však hned druhou, že byl už v konventě střeleckém, když První Ferdinand dal střelcům majestát na tento ostrov, a nakonec provolal pasíře druhým maršálkem.

Nebylo dobře všemu rozuměti, co stařec vetchým hlasem pravil k mladíkovi, byltě šum, hluk, i když Herold žid přestal s muzikou, i bubeník když ustal mlátit palicí do kůže. Když se Straka obrátil k Lidunce Revírovic, děvče, dodavši si mysli, chvatně pošlo k mladému pasíři a zavěsilo mu na hrdlo erb střelecký za odměnu. Ale poté hned chvatně Lidka odešla k mateři pod strom, tak chvatně, jako kuře utíká k slepici, když se bojí.

Konšel staroměstský Kašpar z Polehrad, přistoupiv vážně, potřásl novému maršálkovi rukou se sklonností vznešenou a žid Herold zase začal tlačit měch jednou rukou a druhou bystře vjel v klávesy svých pisklavých varhánek a pozaunář nafoukl tváře.

Pak napínali kuše mladí staří a strojili se k střelbě další, rozpustilí kluci opět rozbíhali se za ptáka, aby sbírali a donášeli šípy na zem padající.

Střelci jednomu Moller vzal kuši z ruky, ohledával ji, jako by rozuměl, a nakonec děl posměšně kazatelským svým hlasem: „No z téj kuše bys včil neprostřelil babě kožucha.“

„Nehaň, klacoune, dámť baňku!“ i uhnul se Mollerus pryč, jsa nepřítelem baněk, pokud by se týkaly jeho samého.

Zatím husto lidí se od zábradel zase rozcházelo po ostrově,

mnozí šli popít sobě, děvčata přibíhala k pánům tátům nebo k panímatkám, u stolů pod topolem sedícím, aby cudně srkla si vína nebo piva.

Tu také seděl Pulpit měšťan vedle nějaké měšťanky, široké jako almaří, do které se zavěšují šaty. Tvář její nažloutlá, všedních rysů, sádelného vzezření, byla důležitě napjata, neboť paní s nemalou živostí vykládala přívětivému Pulpitovi a mrzuté šenkéřce Maruši, že dobře zná žateckého samce, který v sklenici šumí, a rakovnické hořké, které voní chmelem, že tohle tady jsou patoky a že se nedá žádným šenkéřem na světě opáliti. Potom hodivši sebou prudce na lenoch židly, zůstala ztrnulá, jakoby bavlnou nacpaná, a se zrakoma vítěznýma.

Pulpit jen tiše brebtal mezi zuby, že to pivo, mordydy, přece není tak zlé.

Vtom k jejich zádům přibližoval se vysoký a tenoučký hlas mluvící:

„Ženská láska je jako mlha, vzejde, pomine —“

Tlustá paní ohlédnuvši se uzřela odcházející párek.

„Toť divný teď svět,“ pravila k Pulpitovi, „ještě tomu dobře brky nedorostly a už takové řeči, to my zmláda bývaly jsme ctnostlivější, věřím dvojctihodnému u sv. Michala, že brzičko nastane konec světa —“

Právě na protější straně ostrova, kryta jsouc vrbovým proutím, na kládě seděla dívka s dvěma junáky. Jeden seděl na dřevě vedle ní, druhý, dlouhý Samuel, Kordulka s ustrašenýma očima, stál proti ní.

Děvče nebylo mladé, tvář jeho a všecka postava byla vyzáblá, ale hojné vlasy byly narezavělé, jak o ně paprsek slunný zavadil, zlatem zasvítávaly a zdobily to děvče obstárlé tak znamenitě, že mladší mohly záviděti. Vlasů neměla pentlíkem svázaných jako jiná děvčata, to snad schválně; také úzkou šamlatovou sukni černou, v níž vadnoucí její tělo tkvělo, bylo by jiné děvče na sebe sotva vzalo. Té suknici černé, úzké a prosté by se byla vyhnula i kdejaká stará panna a vdova. Na ostrově a vůbec teď v Praze každá onačejší panna musila míti kotrkál čili sukni nadívanou širokou na obručích,

musila býti nafrčena jak staré Brno. Tak to aspoň usoudil Mollerus, že jsou jako Brno nafrčeny, a dnes na ostrově už to asi deseti pannám a paním do očí pověděl v posměvavém obdivu.

Kateřina Alžběta, usmívajíc se, hladila si rusé vlasy a přitom jazykem dosti mrštným vykládala Samuelovi, co dotud napřemýšlela o tom, mají-li živočichové sny, a pak i o tom, zdali pouze člověku přísluší rozkoš vůně.

Co povídala, to staré učené dívčici bylo by slušelo, ale že to říkala mrštně, to působilo dojem strojenosti ženské.

Samuel zbožně poslouchal dceru profesorovu a na chvíli vyrazilo mu to z mysli parva logicalia i formulky barbara atd.

Ba i žertoval, když přišla prodavačka, nesoucí a nabízející ředkev.

Panna kázala bratru svému Albertovi, jenž zadumaně hleděl do vod Vltaviných, aby koupil ředkve. Samuel však již z hubeného měšečku táhl dva malé peníze a bral za ně tři snopky.

„Také mne vždy zajímalo učení o fysiognomii, soudící o duši po znameních a povahách těla, a kdykoli jsem usoudila o rázu některého člověka dle jeho tváře a očí, vždy jsem se v tom hrubě omýlila, zvláště pod pěknými larvami bývají duše prázdné.“

Samuel znal trochu tyto starosti z filosofických thesí ve škole probíraných, i hmatal honem v zásobách své paměti, co by učené panně odvětil, ale bylo by dobře, kdyby přišla druhá prodavačka se snopky bílé palčivé ředkvičky a mládce vytrhla z rozpaků.

Panna zdvihala facalit k očím často a hovořila stále o duši.

Konečně vyrazil Samuel bystře:

„Kdož také ví, kde duše, v srdci-li či v mozku, já bych hlavně dle toho lidi rozeznával, kde jim duše sedí.“

„Není nedobře myšleno a řečeno,“ pochvalovala panna, „podle toho by také bylo možno souditi, zjemňuje-li filosofie mravy či ne; sedí-li v srdci, zjemňuje, jináč ne. Já to tak pozoruji na žácích filosofech a i na profesorech filosofských. Mnohého, jenž má filosofský biret mistrský, filosofie se ani netekla a neušlechtila ho nic.“

Vtom se tu zjeví baňatý Mollerus Jiří; zhlédnuv dceru

profesorovu, posoukal si hnědou bradku kozí, zamžikal hnědýma očkama, rozevřel — ale jen v mžik oka — široké chřípí svého nevelikého nosu — znak to útočnosti, a velmi dvorně se ukláněl.

Za ním přistrkal se Bergerus Zavřiústa. Ten podal bez okolků staré dívce ruku.

Mollerus hned začal žertovati: „Dyž vás vidím, panno, mám klání u srdce, poněvadž vás rád vidím."

„Uvařte růži polní v octě, vypijte a nebudete mít klání!" odsekla dívka, facalitem kryjíc sobě oči proti slunci, jež se k hoře Petřínské naklánělo, zlatem a růžemi vodu vltavskou barvíc.

„Nazejtří začíná se vám examen," pokračuje dívka, „na jaře jste neměl štěstí, pane Mollere, žeť?"

Moller si rukou přetáhl svůj nos s patrnou nelibostí a pak vážně kazatelsky v odvet dal:

„No, tož, to už je darmo, lecco jsem věděl, a — co by — šak to povím, já enom, jak včil u nás říkajú, fatkoval prácu, jak som mohl, a rektor Kampanus při rétorice číhal, až učíhal a lapil thesi, kerú pro mne vypracoval bakalář ze školy havelské, čert ho, toho Kampana, a čert toho bakaláře, že mi to tak hlúpě dodal."

Chvíli tak mluvili sem tam, až Mollerus namluvil pannu k tomu, že k nastávající rétorické zkoušce sama zprostředkuje studentům pomoc; ona v koleji bude nepodezřelá, ať Kampanus rektor číhá jak číhá.

Bergerus nebyl spokojen s úmluvou.

„E vždyť nejsme takoví lazaři, these budou v botách pokryty, jak to mívali naši předkové vždy, slovář Dasypodův se do škorně taky vejde, takž co —"

Vtom rozhlásil se náhlý křik a bubnování od ptáka. Lidé odtamtud volali, že už mají krále ptačího. Panna vstala, že pohlédne s bratrem na krále ptačího, na střelce nejdovednějšího, pro něhož ten křik a bubnování, a potom že musí domů.

Všecko spělo k ptáku.

Jenž srazil hlavu ptačí, stál tu před cechmistrem Strakou a byl od něho prohlášen králem ptačím, jenž královati bude po celý rok až do

nového krále.

Králem ptačím stal se zavalitý mistr kolář od sv. Haštala. Stál tu všecek šťasten v pěkném bílém kabátě jirchovém, posázeném asi třiceti lesklými knoflíky, ale když mu Lidunka Revírovic z rozkazu starého Straky stydlivě zavěsila na hrdlo stříbrného ptáka na tenkém řetízku, vnáhle kolář vzal na sebe ráz jakés pýchy z velikého činu, slavně dokonaného. Pak se dal do šťastného usmívání, když mu písař střelecký ukázal na stůl, aby sebral si hromadu grošů, a ještě víc zašpulil ústa široká, když mu staroměstský pan konšel odevzdal věrtel piva bílého, dar to purkmistrův, a pohybuje, šermuje sem tam rukama, mlčky, ale výmluvnými posuňky zval všecken konvent střelecký na propití tohoto čestného věrtele.

Pak seřadili se střelci, stařičký Straka napřed, za ním král, za králem maršálkové dva, pak oudové bratrstva, po stranách kluci, popředu kluci v poskoku, a průvod dal se na pochod ostrovem za velikého hlaholu a bubnování. Lidunka s paní mateří šly samy stranou po pěšině.

Žid Herold muzikář v touž dobu byl od mladíků vlečen a strkán k topolu a k boudě, aby tu, až průvod se skoná, hrál k tancům.

Pod tyčí ptákovou za chvíli ještě pozůstali ti, kteří se sázeli stran výsledku, kdo ze střelců bude králem, teď se učítali; kdo vyhráli, nastavovali ruku.

Zatím už od boudy a obrovského topolu nad šum ozývalo se lidýdl, lidýdl z přenosných varhánků žida Herolda. Už hrál k tancům.

Na trávníce hodně zdupaném chumelice mladých hlav a bujných nohou.

Knobelius patrně tancivodem, aspoň rozhazuje svýma velikýma rukama sem tam a vodí panny k mladíkům, z nichž někteří stojí jako pařezy bez hnutí, ale jiní již sami přistupují k pannám a žádají tance, a zase jiní, jak přicházejí, již drží děvčata kolem pasu, hotovi jsouce skákati.

A v tom šumu a hluku pisklavé židovo lidýdl, lidýdl netrpělivě pobízí a volá.

A také již začalo se.

Skákají, točí se, pěkná podívaná na ty hlavičky jako makovičky v poli, nebe se červená a červenají se také všecky tu lidičky taneční, tváře jim hoří, vrkoče stuhami proplétané poskakují vpravo, vlevo, sukně lítají do výše povážlivé, páry se k sobě stiskají; ten tu hejskuje vysokým hlasem, onen přišeptuje do červeného ouška, šelmovské úsměvy, cudné, stydlavé rozpaky, rozpustilost ženská, hlasité a vysoké chechtání, všecko tu vedle sebe jako na krámě a na výběr; je tu plný život v horkém vření i v blahém chvění.

Teď jedna Knobeliovi utekla z kola, to asi něco pěkného Haratláp provodil. Zato vousatý primán z malostranské školy nemluví nic, ale skáče s neobyčejnou pílí, vytrvalostí a důkladností, dlouhá sukně letní se mu nadouvá jako šperloch vozu formanova; holčička točí se okolo toho vousatého pacholeska jako čamrha. Teď náhle to všem Knobelius tancivoda pokazil, zarazil.

Kázal židu Heroldovi, aby ustal. Tanečníci urýšeni, udýcháni stanuli. Knobelius třeskl rukama a oznámil tanec choděcí a kolový.

Děvice s chlapci udělali kolo, Knobelius první všech koupil si u žida tanec, popadl děvče a v kole s ním točil se sám jako bláznisko bláznivé. Pak koupil si tanec mladík nějaký druhý, třetí, potom nechtěl kupovat žádný na velikou zlost varhanáře Herolda.

Začali tedy zas všickni spolu křepčiti, zpívajíce, dupajíce a rukama třeskajíce. Kteří netancovali, stáli a přišeptávali sobě v milostném roznícení, dávali sobě očima návěští, některá očima přímo kynula.

Mollerus již chvíli obcházel párky a kazil jim náladu; tu houkl mezi dva:

„Panno, mějte na toho klazana péči, lže!“ Tam zas houkl něco jiného neomaleného a hned pryč. Těm, kteří stáli stranou a netančili, říkal, že jsou janci kútkoví.

Stranou kola přistihl Mollerus maršálka pasíře, jak loudil na děvčeti hubičku. Zaslechnuv něco o hubičce, Mollerus se chytil.

„Včil, jářku, po našem na Moravě aji v Uhrách říkajú hubičce čoňák!“

Pasíř zhlédnuv všetečku rychle a dobře pokropil ho slovem: „A po našem v Čechách jsi ty čuňák."

Slunce zašlo za horu a chvilkami donikal na ostrov zvuk zvonečku z chrámu svatého mistra Husi na Oujezdě.

Jak uslyšel klinkot jeho Samuel, ihned jal se sháněti kolegy, aby šli domů.

Famulové karolinští nedali se pobízeti, večeře je brzy po šesté hodině německé, profesor probošt sedí doma, ať třeba nevěděl, že famulové odpoledne z koleje se vytratili, při večeři by to poznal. Jiní studenti, jak se Samuelovi zdálo, nejevili chuť jíti domů.

Právě když se studenti sháněli a sbírali, Pulpit u stolu pod stromem vykládal sádelné sousedě a husté společnosti střelců, kteří kolem posedali i stáli při svých korbelících a konvičkách, kterak předešlý den nedělský vítali nového arcibiskupa mniši u sv. Jakuba.

„Je Němec," pravil Pulpit jazykem již poněkud neohbitým, „je prej z Cheba, Němec, mordydy, ani slova českyho neumí, vítali ho mniši u sv. Jakuba latinsky a —"

„Arcibiskup a mniši jsou římané, ať si hovoří latině," ozval se hlas.

„Mordydy, jsou, jsou římané, ale byli při tom taky řezníci —"

„Ti jsou patroni kostela, kostel u masných krámů —"

„Ale nechejte ho povídat!"

„Nevskakujte mu v řeč!"

„Nu, mordydy, byli při tom taky řezníci, jeden začal, mordydy, po německu, hloupá ovce česká, začal vítat arcibiskupa po německu, jazyk se mu přemetl, řezník vypoulil oči, vyrazil ještě — eure Genaden — und — und — und — a do toho nějaký člověk vzkřikl: ‚špunt' — a byl, mordydy, konec."

Vyrazil od stolu smích skoro zuřivý a dlouho hlaholil nad hudbu a šum kolkolem.

Stranou tance a hudby za chaloupkou při hromadě otýpek a klestí studenti svolali se v potaz a v poradu. Mollerus v potaze mínil, že famulové musí jíti domů, kdyžtě se k noci schyluje a večeře tu; ale alumnové ostatních kolejí přec domů nemusí, kuchařka jich

nezradí, že nepřišli k večeři, a Kampanus dnes nebude ohledávat po kolejích, poněvadž jest přesvědčen, že před zkouškami studenti doma jsou s Aristotelem a se sférami a s knihami o logice a dialektice. V potaze studenti netrvali dlouho.

Famulové žehnali se s ostatními rychle, přerychle, bylo znáti, že z rektora Kampana vešla do nich hrůza, chtěli jen vědět, kde se v dnešní noci s alumny a s kolegy venkovskými, kteří ke zkouškám už zajisté přijeli, mají sejíti; slibovali, jakmile po večeři profesoři vejdou do svých habitad, v mrku že z Karolina vyrazí.

„Já ne," oznámil Koptiades. „Já taky ne!" oznámil Mathiades.

„Ste baby!" nadal jim Mollerus, „ste venblúdi, neznahaňbové, děte si, vod vás pánbůh; rozmyslíte-li sobě, tož vězte, že vás čekáme v Celetné ulici u Tatrmanů. Heslo: u Tatrmanů!"

Famulové rychle a houfem odcházeli k večeři — ad coenam.

K svým pravil Štěnička Mollerus:

„My nejsme přec pod kyjem, robme sobě volno, my ad coenam nepudem, co?"

Ale nedali se držeti. Táborský, Bergerus a před jinými Samuel Měřínský jižjiž se obraceli na odchod a druzí za nimi. Mollerus s Knobeliem a s ostatními šli tedy také, třebať neradi.

Vtom rozšafný Mollerus vzpomněl sobě, že musí se též Vokounovi oznámiti, kde budou nočně besedovat. Někteří šli ho hledat po ostrově. Prý ho dlouho již nikdo neviděl.

Zatím jiní již žehnali se s tou onou děvicí; slyšeti bylo: „Dej bůh, zdráva spala!" Možná, že v šeru tu a tam také mlaskla hubička.

Vokoun z Vokounštejna, nadutý synek zmocnělého patricia pražského, nalezen naposled v chlívě, kde škádlil děvečku, od špíny skoro mastnou.

Nad vodu vltavskou snášely se měkké tmy.

II.

NOC PŘED ZKOUŠKAMI

V dolejší síni u Tatrmanů v Celetné ulici při stole u samého okna, obvěšeného koltrou špinavou a od much poťupanou, pravil měšťan Václav Boží, takto obstarožný řemenář s voletem na hrdle, k těm sousedům, kteří s ním hráli v číž:

„To pivo je teď čisté co krev, předešlá šenkéřka měla v lochu nečisto, sudy v něm plesnivé, co na kočce na každém stály chlupy, že se mohly škubat co hus. Já to vídal, teď je tu čisto a pěkně, pivo co krev, ať žije tlustá Jana!“

„I ať žije tlustá Jana!“ odpovídali někteří od stola ochotně. Tlustá Jana, šenkéřka, jejíž bujné formy kanavačový životek červený jen stěží držel v nepevném objetí, otáčejíc se mezi stoly, měla z té pocty radost.

Po tom připití vhodil jeden, na něhož byla řada, kostku do prázdné sklenice, a zatřepav chvíli, vyhodil ji na stůl; všickni natahovali krky, kolik ok padlo.

„Číž!“ vzkřiklo jich kolik najednou, „pět ok, to je číž, pěkný číž mu sedl!“

Václav Boží, jemuž vlasy stály jako štětka, ochotně z veliké bandasky, obruči opletené a prostřed stolu postavené, nalil do zvláštní veliké malované sklenice, až byla vrchtita, a ten, jemuž sedl číž, musil do dna vypíti.

Pil pomalu, vypil, mlaskl a utřel rukávem bradu. Potom dal sklenici s kostkou dále po řádce.

U stolu vedlejšího, velmi dlouhého, posedali jiní měšťané, staří, mladí, po mozolných a umlelých rukou řemeslní mistrové, jeden dokonce v zástěře; někteří jedli nějakou stydlou jíchu, jako by byly drštky z rosola.

Při konci toho stola seděli dva měšťané, lidé peněžití, ne řemeslní; starší z nich kupec napohled, druhý muž dobrácké tváře, vážného, rozšafného vzezření, hladce přičesaných vlasů a dlouhé rusé brady, která pokrývala krejzl neveliký, nestaraje se valně o kupce pilně naslouchá hovorům studentův, sedících při stole vedlejším, s jeho stolem mezujícím. Studenti ho znají, říkají mu s patrnou úctou „pane Sixte".

Mezi studenty má Mollerus, jak obyčejně, slovo. Drží karty v rukou, ale nehraje; hovoří sice svým kazatelským zvukem, ale tentokrát patrně rozehřát a nějako rozhněván.

„Máte to tu v Čechách všecko včil pěkný," hovoří, „majestát na svobodu náboženství císař vám před třemi roky podepsal, a to ani ne vlastně vám na svobodu evanjelické víry, nýbrž svoboda má zřejmě platiti těm, kdo jsú podobojí — a —"

„I toť jednostejno, my evangeliši i Bratří — tudíž veliká většina českého národa jsme podobojí — to lhostejno, všem nám platí svoboda" — namítne pan Theodor Sixt z Ottersdorfa.

Moller však pokračuje:

„… a římané včil neuznávají té svobody, že byla vynucena, arcibiskup a všickni, kdo moc majú, stojí proti vám jako pevná zeď — a u vás, kteří byste včil měli čeleti silně, u vás se hádají jedni s druhými, Bratří s evangeliši, Češi s Němci, kněží v učení a kázání nejsú jednomyslní mezi sebú, ale rozdílní, tupí se —"

„A co vy, mladý bakaláři, rozumíte?" ozval se kupec měšťan, muž obstarožný hlavy bílé; ozval se ne bez úsměšku, jenž mu seděl v očích a v koutcích rtů.

„Rozumí!" ruče odpověděl Knobelius, „rozumí, pane Václave, zná všecky kněžské partyty líp než vy, byl rok při tom, pak šel s kněžství a dal se v svět, rozumí líp než —"

„Ne všickni ptáci ve dne živnosti si hledí!" volal vysokým hlasem mladý měšťan Kukla z Paurnperka, vstupuje do světnice. Vysokým pisklavým hlasem překřikal šum v hospodě. Panu Sixtovi z Ottersdorfa se uklonil a přistoupiv k studentům, s nimiž se patrně dobře znal, ptal se Mollera, kterak se má v té kázni a při nemastném

hrachu v koleji.

„A co by — ani tak, ani tak!“ odvece Moller, dvojím pohybem kazatelským provázeje slova „tak ani tak“.

„Sednu k vám, doctissimi, jsem z vás, vždyť ještě nezapomněl jsem gramatiky, že studere, studeo, studes, studui má v supinum stultum!“

Nebylo na pihovaté tváři mladého měšťáka znáti, dělá-li sobě posmíšek ze studentů či ze sebe.

„A díka bohu, co jste, pane bakaláři, pravil o našem jazyku a národu, toho také není!“ tak hovoře pan Theodor Sixt obracel se znova k Mollerovi; „jen uvažte, když loni za vpádu oné nelidské sloty pasovské pán z Donína na rathouze německy mluvil, lid křičel, že v Čechách jest mluviti česky a v Němcích německy, a ukřičel ho, v tom, beř to zač beř, je síla naše i naděje, že tak nasnad a lehce nezahyneme, jako tvrdíte!“

„Já včil nepravil, že vy Čechové zahynete, doufám jen, že vy se s Němci v jedno splichtíte. Němci budú panovat, Němci sú silni, není jich v Čechách mnoho proti vám, ale sú silni, smělí, a sú už všude, ve všem, u římanů arcibiskup Němec, šlechta česká odjakživa němčí, u dvora všecko Němec, u evangelišů Němci majú slovo, kostel si staví v Praze, nač neuměli ještě před málo lety ani mysliti, a včil když Jiří Karolides letos veršem vyčetl Němcům, že se v Čechách obohacují a na odpor tomu zemi nevděčně pomlúvají, otrávili ho —“

„To je pronikavá řeč! Neukážete, že byl otráven náš korunovaný veršovec Jiří Karolides!“ promluvil Kukla.

„Nechte těch řečí, neníť s nimi hráti jako s sedláky!“ promluvil opatrný soused vedle pana Sixta.

„Číž!“ vzkřikl někdo u stolu při okně a „číž“ volali po něm tam jiní.

A do toho, přijav konvičku od tlusté Jany, spustil Vokoun, že ví pěkné říkání ožralé, a to že je lepší nežli trampoty s náboženstvím a s Němci —

„Olověná hlava jsi, Vokúne, hubu máš jak papuč, hybaj do farní

školy, ať ti bakalář ešče drobet zadek omete!“ Mollerus děl pohněván. Ale Vokoun otlemený, jenž si na deklamování zakládal, již začal, veselé a nadšené vzezření dávaje svému špičohubému nosatému obličeji, hladce oholenému:

„Oremus,“ volal zpěvavým tónem a pokračoval hroznou, nesmyslnou latinou: „oremus, domine kadidlo, fatus benedicatus, ensis mensis potensis, lati pati, eatis comedere stercus, quercus,“ a tak vedl svou ještě některými slovy, vtipnými, hloupými i neslušnými, končil pijáckou písní všem povědomou: „Editě, bibite, chari sodales, collegiales!“ A zdvihaje konvici připil kolegům.

A v ten pijácký kolokol ostatní studenti vpadli, zpívajíce, ba křičíce mladými hrdly, v harmonii i falešně (zvlášť Bergerus Zavřiústa), hlasy dubovými i kovovými, tlustými a tenkými: „Fiat voluntas tua!“

Také řemenář Václav Boží, muž s voletem, připotácel se k veselému stolu studentskému, hovoře neustále, že padl mu již třikrát po sobě číž, že třikrát po sobě musil do dna vypíti a splniti plnou, aby neupadl v pokutu, a že těmi třemi číži má dosyta a že se ho zmocňuje jako mlha.

„Tak odkapej domů, volatej, a jdi prát ženu, beztoho žaluje všude, že k ní zle přikračuješ!“ s posměchem pobízel opilého souseda mladý Kukla.

„Osvěť ještě nějakou svíčku!“ křičí nade všecky Václav Boží k tlusté Janě, „tady mladej Kukla si nevidí do huby! Osvěť svíčku!“

Přitom bylo řečí ještě ledajakých a zpěvu a křiku plná síň.

Mollerus zatím hovořil s Theodorem Sixtem; v nahodilém ztišení bylo slyšeti mudrce Slováka, an dí:

„Tož bylo včil tak a bude, dře jeden druhého, bere každý, kdo můž, král bere rudy ze země a berně od měst a sedláků, rytíři a šlechta ohýbajú krále, lichvář a žid dře rytířa, žida dře král a lichevníka kněz, jenž mu hrozí peklem a vyhrozí z něho peníze, aji oltáři, kněze dře ženská, šenkýř odírá nevěstku, pekař šenkýřa a kde kdo koho može. To nespraví včil než nějaká potopa, aby lidé začali znova a lépe!“

„Co tu pravíte, pane bakaláři, to jsem už četl kdes (Mollerova zdravá tvář při tom slově zčervenala víc), ale nedržím, že by taková zoufalá vojna všech proti všem byla venkoncem pravdou; výborných lidí u nás dost, u nás bývalo a jest dosti lidí lidských, kteří za bližního, za jazyk svůj přirozený, za náboženství by heroicky i život dali, jen kdyby nás někdo moudrý vedl —“

„Ja, šak to je to, to je to, jen kdyby — jen kdyby.“

„Editě, bibite, chari sodales!“ zněl zpěv, jenž pokryl všecken hovor, a od stola krajního křičeli zase podroušení sousedé, že někomu padl číž.

Sixt Theodor povolav Janu šenkéřku, ptal se přívětivě:

„Takž, jakže to máte, šafářko, nad vraty napsáno?“

„Kdo má měšec prázdný, nechoď do toho domu žádný!“ odpověděla umaštěná, upocená, rudá ta děva stará rychle a vesele.

Pán zaplatil a rozžehnav se se studenty odcházel, s ním a brzy po něm odcházeli také jiní sousedé, anať již docházela na noc hodina třetí po slunci.

Také šenkéřka a podomek již zavírali okenici železnou, aby rychtář, kdyby s dráby chodil, nehněval se.

A studenti zpívali vesele, rozpustile — Bergerus pořád falešně, ale se zanícením; primán od sv. Mikuláše, vyrážeje zvuky nezřízené, zoufale kroutil ústy. V zpěvném nadšení zpívali:

Žáku, pamatuj si dnešní datum,
miluj pannu, est probatum!
Vybeř sobě, na mou věru,
pěknou paní nebo dceru,
jestiť žena křehký oud,
chytí se hned jako troud!

Mollerus ptal se Basilida, proč toho štětinatého primána s sebou vláčí do šenkovních domů. I vysvětlil krátkonohý bakalář malostranský a nezapřel, že ten primán dosti často učívá za něho malé kluky, že je sic jenom jako žák nejvyšší třídy, ale že přitom

zastává úlohu kumpána a že je takto dobré hovadlo. Do toho hřmělo stále za sebou:

Jestiť žena křehký oud,
chytí se hned jako troud!

Zpěvem přilákán byv či snad přišed z náhody, vevalil se do dveří sádelný muž na první mžik oka velmi rozjařený, silně přinapitý. A hned křičel:

„Ajhle, tady sami probošti z mokryho pole. Ajhle!“

To tak byla kůstka pro studenty, jimž se v hořejším podnebí také již hodně rozsvěcovalo.

Vokoun dosti mrštně se přitočil k sádelnému člověku a nastavil mu nohu tak, že zapotácel se a přepadl Měřínskému na záda. Ten ovšem vyvalil oči ještě víc, než jindy činíval.

Knobelius vzal z nístěje světlo a žahal, aby lépe bylo viděti na příchozího. Tenť na nohy zase povstav a potáceje se při blízkém světle zle mrkal, měltě nějaké divé maso v očích. Ale do rozpaků neupadl, volal sebevědomě:

„A co jste? Co jste? Já jsem měštěnín, jsem starší v obci, ptejte se na mistra jircháře, Nemastné Zelé mi říkají, ale já jsem mastný dost, hleďte, vejrové!“

A nahrnuv plnou hrst drobné i povětší mince potřásal jí.

„Ptejte se na jircháře, uhlédáte, kdo je mistr jir —“

Knobelius dal louč do nístěje u dveří a dvěma ranama na plece usadil jircháře na lavici. Dopadl na ni jako těžký pytel mouky.

Tlustá Jana se ho mateřsky ujala, přinesši mu sklenici vína, ale velmi kalného.

„Tož to mi včil často vrtá mozkem,“ podotekl Mollerus měkkým hlasem a klidným, rozloživ tlusté prsty svých rukou jako vějíře, „to mi vrtá hlavů, mají-li obce býti řízeny hlúpými lidmi enom proto, že sú bohatí!“

Jirchář Nemastné Zelé pohledl na mluvku štiplavého, ale přitom zatřásl penězi nějak nemoudře, takže z hrsti vyskočily mu mince na

zem. Dýchaje jako z měchu, jirchář posedal na bobku a hledal ztráty své. Jana pomohla i studenti někteří. Když mu to sesbírali, posadili ho zase. Hladil se po břiše spokojeně.

„Nadýmáš se, mistře jircháři, jako Ezopova žába! Jsi těmto mladým měšťanům a studentům za smích!“ ozval se Kukla, chtěje mistra podrážditi.

Ten, napiv se kalného vína, klidně pravil, každé slovo opakuje:

„Studentům, to jsou studenti? Já mám groše stříbrné i zlaté, studentům ze střevíc prsty vyhlídají! Já mám groše — já — já —“

„Ale nechte půtek a vztrků!“ napomenul Knobelius, „mějme spolu raději vůli dobrou! Tak poslyšte novinu, mistře jircho, včera porodila jedna židovka zvíře, medvídka, a ten běhal chvíli po světnici, a zadrbav se za uchem, umřel, já ho viděl, byl vám podoben jako synek otci!“

Chvilenku převaloval jirchář ty nepěkné řeči ve své hlavě, pak náhle vyrazil:

„Laješ mně, laješ sousedům, floutku, astanti jste, já jsem měšťan a starší, vy jste floutkové —“ a přitom bil do prkna stolního, až všecky konvice skákaly.

Když se pak neustálými ranami dvě nádoby převrátily, studenti obstoupili jircháře, ujali ho za ruce a za nohy a dosti měkce i zdvořile ho vynesli ven na ulici a nesli ho až k rohu, kudy se jde z Celetné ulice „do jurist“, a tam ho pustili.

Upustili ho nějak nekřesťansky, poněvadž zaúpěl a pak nadával a klel, aby ta kloučata tisíc hromů —

Mollerus neměl účasti ve vynesení sádelného jircháře. Hrál si na muže vážného. Trápil zatím Basilida nějakým hovorem o zesnulém Karolidesovi, to že byl inačí veršovec nežli Kampanus, byl poeta laureatus, „slyšel jsem a včil věřím, že mu toho korunování Kampanus do smrti nepřál; inu arci — Kampana ještě nekorunovali vavřínem, a nasmolil veršů plné řičice! Škoda, že sem si nevzpomněl, dokud tu seděl múdrý pan Theodor Sixt, defensor náboženství a národa. Nebožtík Karolides prorokoval o jistojisté záhubě země České, tomu Sixt mohl by věřit, snad to také četl, tu

v Čechách každý včil bere všecko na lehkú váhu —“

„Herež, mlč už,“ odmítal Basilides, „vždyť ty a my taky nic nebereme na váhu těžkou.“

Další hovor přicházející studenti přetrhli zpěvem, řevem:

Jestiť žena křehký oud,
chytí se hned jako troud!

A Knobelius ihned vyzval Mollera, aby jakožto bývalý alumnus kněžský spojil dlouhého Měřínského s tlustou Janou u veselé manželstvo. Moller mrzutě zavrhl rukou.

„Tedy seď, má milá reverendo, máš olovo v těle!“ vzkřikl Knobelius.

„Jestiť žena křehký oud!“ zpíval sbor a šenkéřka Jana v kanavačovém živůtku nabírala široké zdravé své tváře k úsměvu veselému. Ten úsměv bezpochyby pohnul Knobelia, že vzal na sebe úlohu namluviti a k svatbě vzdáti ten nerovný párek.

Někteří studenti obstoupili dlouhého Kordulku, aby neutekl, jiní postavili se k šenkéřce, aby neutekla.

Ale kdežpak by utekla!

Postavila boky jako nějaký vojenský hejtman a čekala, co bude.

„Haratláp mluví, ticho!“ napomínali jedni druhé.

Knobelius pravil kňouravým hlasem, že ho prosil tam tento, jenž vyvaluje oči jako volek, aby mu pannu Janu loudil, že on poctivé panně odedávna chce, že by se oženil, kdyby také ona jemu chtěla.

„Ať se pro mne nemešká a hledí své dobry, kdežť ví; já se vdávat nechci!“ odsekla šenkéřka žertem.

Žádal ji Haratláp do třetice, při čemž všickni pořád si připíjeli a zbytečně křičeli. Primán skákal jako opice.

Dlouhý Kordula měnil vzezření neustále: chvíli se bolestně usmíval, dávaje najevo, že všickni jsou sic lotři, ale zábyvky že jim nemíní kaziti, chvíli však vypadal, jako by ho rychtářovi pacholci strkali k pranéři, jenže na pranéři staroměstském šklebila se ošklivá larva, pekelně rudou fermeží pomalovaná, s jazykem vyplazeným,

a zde ukazovala zdravé zuby a veselé oči tlustá Jana, jejíž kanavačový životek div že již nepukl a se nerozvázal.

Knobelius mluvil:

„Poslechni, Kordulo, hlavo telecí! Tato panna Jana konečně se rozhodla, že za tebe půjde, získáš dívčí sic trochu tlustou, ale dobrou, milou, která ještě nefňuká, staré všecky fňukají, tato nefňuká; mimo to je dobře chovalá a neměla ještě trundy rundy —“

„Co je to?“ ozve se nevěsta.

Když jí vyložil, že trundy rundy je pardus u pranéře, jejž trpí lehké ženky pro svody svoje a nekalý život, hbitě vlepila mu tlustá Jana velice důtklivou baňku na tvář, a bylo po svatbě.

Marně se zaklínal Haratláp, že jest vlastně pochvalou, co řekl o ní.

Neneslo platnosti; uražená ženština vztekle opakovala divná slova trundy rundy; Knobl měl svou baňku, a bylo svatebnímu veselí konec.

Někteří dali se zase do zpěvu, dlouhý ženich klesl na židli jako zmučenec a Mollerus vydal znamení, aby šli domů.

Některý platil hned, jiný se dlužil a platil pak také.

Mollerus žádal hlasem, v němž mísila se rozhodnost se strachem, tlustou šenkéřku, aby jeho řád napsala na dvéře.

Jana se nepřívětivě ušklíbla.

Knobelius hned do toho ochotně: „Já jsem spoluslibce zaň a tu baňku ti odpustím!“

„Spoluslibce, spoluslibce,“ posměšně opakovala šenkéřka, „máte oba vši v tobolce, měli byste tu nechati v základě biret nebo plášť — to by byly jinší trundy rundy!“

Ale když ji Mollerus pěkně poplácal na pleci, šla zvolna — jako by hluboce přemítala — ke dveřím a tu při jméně Mollerově učinila k starým čárkám několik nových.

Studenti se smlouvali, že nepůjdou rovně domů, někomu chtěli a strojili se zazpívat pěkně pod oknem a někomu špatně, házeno jmény všelijakými, nemohli se shodnouti.

Měřínský, maje oči už zase nějak prudčeji vystrašené, pravil

s důrazem zoufalým, že jde rovnou domů.

„Tož když chceš domů odkapať," ozve se Mollerus kazatelsky, „odkapej, ale toho pláště mi puč, ať ho prochodím, dyž ty s námi nendeš, a jakmile hodím písek na okno, tož odstrč závoru, abych se dostal dnes do kolejního pelechu vašeho!"

Nepůjčil student studentovi pláště rád, ale půjčil ho přec; jest již znáti, že Mollerus-Štěnička všecky kolegy, zvláště mladší, ovládá.

Družina, více méně učená, vyšla do tmavé ulice. Hovorinus nesl čadivou louč a osvěcoval cestu. Všickni byli přinapilí, jenom Mollerus se nepodpil, aspoň kráčel pevně a do široka.

Mladí lidé nešli křivou, úzkou ulicí Celetnou dlouho klidně podle sebe. Kukla již při třetím domě vsedl na bobek ke zdi a na ramena vysoukal se jemu Vokoun, pak Kukla kráčel v čele ostatních, nesa hulákajícího Vokouna.

Mollerus vyzval Vokouna, když se tak vysoko vznáší, aby nechaje hloupého deklamování raději čistil domy od pověry.

„Všiml jsem sobě," pravil, „že včil aji v této ulici majú nad nekerými vraty pověšenu morskú cibulu, aby jim, hlupákům, čáry, kúzla a noční obludy neškodily. Tož shazuj jim to, Vokúne, keď shodíš, to bude užitečnější skutek nežli deklamace, a včilkaj trhaj!"

Otlemenému a oholenému mládci se nejprve nechtělo, čert ví, kouzla jsou kouzla — mohlo by snad jemu samému — kdož ví —, ale když Mollerus poručil Hovorkovi, aby mu k veřejím a k vratům osvěcoval, zabaliv si ruku v plášť, aby se té prašiviny ďáblovy nemusil dotýkat přímo, Vokoun strhl cibule s vrat jedněch, o několik kroků dále s druhých a s třetích. Pak ji rozpustile vhodil mezi družinu, kteráž s patrnou úzkostlivostí obludnému čarování shůry letícímu uskakovala zmateně. Haratláp přitom dosti těžce ušlápl nožičku Basilidesovu, takže se tím osvětové konání Mollerovo a Vokounovo dočista přetrhlo a zkazilo, neboť Basilides nadával jako aucknecht od Zeleného vola.

Přistoupil tedy rozmrzelý Kukla ke zdi a Vokoun sdrápal se mu s ramen dolů.

Zatím někteří dobří hoši dali se do práce jiné, méně nechutné,

a přec veselé: strkali tesáčky své do zámků ve vratech a loupali je.

Kochan a také ulízaný famulus Koptiades, nemajíce tesáčků, vkládali do děr klíčových bláto s ulice. Snadno nahmatali díry ty beze světla, neboť zámečníci vytepávajíce z lupenů plechových pěkné svody pro klíč, podporují nočního chodce, aby trefil domů beze světla, vedou i nočního floutka, aby trefil blátem do otvoru.

Ale nelze říci, že by se mladíci byli zdržovali těmi pracemi.

Všecko šlo rychle před se.

V malých chvílích již ocitli se v konci Celetné ulice; na rohu jejím proti Sixtovu domu v železném koši, na železném bidle a na řetízku zavěšeném, dohořívaly smolnice. Mdle osvěcovaly kousek zdi kolkol, umírajíce v košíku, jenž se podobal náhubku na velikého psa. Tu chtěli někteří panu Theodoru Sixtovi, měšťanu a defensorovi evangelického náboženství, pěkně zazpívati.

Mollerus nechtěl. Tedy se brali dále.

Na rynku Staroměstském před radním domem pacholci právní živili nějaké světlo nevalné. Ale nebylo pacholků viděti, snad číhali ve vratech, snad spali.

Mladíci kráčeli po náměstí dosti cudně a tiše, cítili, že by nebylo dobře, kdyby před samou zkouškou některý z nich vyzískal si nocleh ve věži radního domu. Šli tak lehounce, že dobře bylo slyšeti v noční tišině šplounání vody v mramorové kašně městské nedaleko pranéře. Vysoké štíty blízkých domů klonily se v temnotách k sobě a jako by do ulice chtěly se ssouti, štíty domů na protější vzdálené straně zase naopak kladly se nazad, jako by si chtěly lehnout na střechy; tak se to aspoň Mollerovi zdálo.

V Železné ulici, hned jak nezbední studenti a bakaláři za roh zašli, v tmách dali se zase do bouření. Nejznamenitějším dílem, jež se jim tu podařilo, bylo snesení neveliké tabule plechové, na železném ozdobném kameni řetízky připevněné, na níž kupec Treytlar, Němec, nějakou malbou oznamoval, co prodává.

Dalo to krutou práci, trvalo to chvíli drahnou, než se zdařila.

Moller stranou stoje v plášti vypůjčeném zlobil se na tu dětinskou hračku, ten byl by raději docílil při studentech toho, aby pod

zadními okny koleje Karlovy, kde bydlí Kampanus, způsobili mňoukáním a jiným povykováním neplechu, pro kterou by nenáviděného profesora vytrhli ze spaní.

Ale studenti se tentokrát navésti nedali. Jim nebyl přísný profesor osobou tak nenáviděnou jako Mollerovi.

Donesli Treytlarovu malovanou tabuli až ke Karolinum. Tu se dva famulové odštěpili od ostatních; prý půjdou už domů.

I vylezl jeden z nich — Mathiades — arci pomocí Hovorkovou — dosti mrštně na přístřešek, jenž pod kavřincem pjal se nad krámem knihařským, v koleji odedávna uvelebeným. Nejprv uchytil se student podpory trámové, která nese přístřešek, a pak se soukal do výše po šindelích, v duchu modle se, aby nepovolil žádný šindelní hřeb.

Nad přístřeškem bylo okno kolejního ekonoma, studenta vybraného, hodného, jenž svým pobloudilým kolegům, nočním obludám, otevíral nočně kolejní vrata. I dnes potichu otevřel.

Přistrkali se oba famulové do domu. Moller za nimi velmi obratně vhodil do koleje tabuli Treytlarovu. Udeřila jako hrom v dubové dláždění za kolejskými vraty. „Tos neměl tam metat!“ mínil Knobelius. „Probudí-li to mistry, budeme míti z toho všichni oužitek!“

Ostatní společnost zatím už se v úzké uličce k tarmarku svatohavelskému s někým vadila.

„Ja, co tady ten ožgera vám včil balácal?“ ptá se Moller, jenž se o krok opozdil.

„Velí se líbati, kde se nenáleží!“ odvece student Kochan.

„Kerej střela! — a co by — dejte mu pohlavek na dobru noc a včil poďte dále!“ velel Mollerus.

I přistoupil drzý Vokoun k obyvateli královského města Prahy, jehož tvář potmě nebylo znáti, a ramenem vrazil do něho.

Ten vztekle i přestrašeně: „Nech, nepřekážímť nic, jděte svou cestou, bešfáci, sůvy, vlci, šelmy partické, bejvejte ve škole!“

„Čujete? Lepanec mu vsolte a už poďte,“ netrpělivě opakuje a velí Moller.

Obyvatel se zamítal kloboukem a holí nebo topůrkem nějaké sekerky, ale bylo nesnadno zbýti se těch devíti vos, které na něho dotíraly.

Zápas nebyl zlý a nic krvavý, bylo to jen mackování; tu student jeden dal obyvateli ramenem, druhý trhl ho za nos — až naposled obdržel Bergerus topořištěm nočního chodce silnější ranku přes ruku; vykřikl: „Kej hrom!“ a hned ji oplatil, až buňklo.

Teď se dal temný obyvatel do strašlivého křiku, volal „troupi, knoti, vrahové“, div hrdlo se mu nepředřelo.

Ten křik byl studentům nebezpečen.

Noční sůvy nezbedné rozletěly se tedy s největší rychlostí kde kady.

V kotcích za krámy soukenickými utíkači sešli se zase.

Knobelius zjistil nejprv, že hlásní, kterým přísluší hlídati těchto kotců, někde klidně spí, že by tedy kolegové mohli některý kotec přestavěti. Stolice kramářské přestavovat v loubí, to že není nic vzácného, takové lehké stolice že přestavují ožralci kdejací, a předešlý týden, když podnikli jsme vycházku noční, dosti jsme jich přestavěli a v cestu nastavěli, až ti nožířští tovaryšové, hned nic se nenadějíce, přes některou upadli; já sám nesl jsem stoličku, do které si bába kramářská uhlí vstavuje, odtud až k vápenici novoměstské, pamatujete se na to, to tedy nic není, ale některou tu těžkou a velikou boudu pekařskou nebo plátenickou pošinouti jinam, to by bylo něco nového.

„O čem by včil Kampanus mohl veršovati ve své historii!“ pousmál se Mollerus.

Návrh se zalíbil a ujal.

Dali se do práce. Kotcem plátenickým ani nehnuli.

„Je v něm plátno a s ním tam bezpochyby sedí baba těžká jako pivovarský kotel!“ rozhodl Knobelius. Nechali tedy nehybné boudy.

Ale kotcem pekařským jedním pohnuli, když šest učených mládenců do něho se opřelo. Odšinuli jej dosti daleko před řadu ostatních a jevili radost z toho, co bude pekařka nazejtří říkati tomu, že její kotec postavil se na čelo ostatních, jako by je chtěl vésti v boj

proti boudám ševcovským, naproti stojícím.

Náhle zprostřed trhu Zeleného, jehož špičaté štíty a křivé střechy prejzové jen slabě odrážely se ode tmy nebeské, zasvitlo žlutavé světlo a třesouc se zvolna přibližovalo se směrem k studentům.

Ti zarazili se.

Světlo se neblížilo potichu. Bylo slyšeti dva tři hlasy. A mladé hlasy. Smích stejně tak nezbedný zněl při tom světle, jak do té chvíle provozovali studenti.

Vokoun s Kuklou o své újmě šli v ústrety vyzvídat. Prý jsou to mládenci, mladí pacholci, mluví prý latině, nějaké „maladetto" a „herrgott" ozývá se v té latině, a také hovor český, všecko smíšeno.

„Od sv. Klimenta, žáci jezuvitů," uznal Mollerus a hned přidal: „Přitlucte jim!"

„A co medle, znají-li nás?" namítl ve válečné poradě jeden z alumnů. „Kdyby znali jediného z nás, nazejtří všecko pukne na den, nazejtří mezi examiny!"

„Kukla, který není studentem, sfúkne im světlo!" polo rozkazem, polo útěchou oznámil Mollerus.

Pisklavým hláskem projevil Kukla souhlas s úlohou sobě uloženou a již se po prstech plížil v bok příchozím.

Basilidovi nebylo vhod, co se chystalo. Jeť rektorem malostranského gymnasia, dopadne-li věc špatně či dobře, vždy může z toho vylíhnouti se jemu ostuda, sesazení z dobrého místa, kurník v Karolinum.

Popadl ho hněv proti Mollerovi. Vida, že ostatní již obnažili zbraně a drží tesáčky a korduláče v rukou, ale Mollerus nic, nedovedl v sobě potlačiti ostrou štipku.

„Mollerus radit ano, bít ne!"

Mollerus mlčky vyndal korčák svůj, ale ze zadního místa nehnul se. Vousatý primán naříkal potichu, že nestane se nic dobře. Basilides, vida nezbytí, sňal bakalářský hedvábný biret s hlavy a vstrčil jej do rukávu, bezpochyby z opatrnosti.

Vousatý primán zase kňoural, že nebude dobře a že nemá zbraně. „Tož drapni kameň!" radí Mollerus. „Nedrapni nic!" velí Basilides.

Vtom vzkřik a světlo zhašeno. Knobelius volá hlasem přidušeným k příchozím:

„Kteří jste, qui estis?“

„Kteří vy jste!“ zní odpověď.

„Karolini!“ ozve se Knobelius.

„Klementes!“ odpověď.

„Jezuviti!“

„Pikarti, ketzer!“

Ta slova letěla sem tam a dopadala těžce jako kameny.

„Jsi-li dobrý své mateře syn,“ syčí Knobelius, „bij se!“

Jesuitští žáci byli tři, karolinských sedm, malostranského rektora a jeho žáka nepočítajíc.

Z jesuitských studiosů jen jeden byl nelekavý: dobyl kordiska a obaliv si ruku pláštěm, jak to dělají Vlachové před soubojem, odpovídal sám a bylo v kratičkých přestávkách slyšeti, kterak brousí zuby v hromadu a jimi klapá.

Druzí dva, seznavše přesilu proti sobě, ustupovali bez boje a dělali jenom zbraní svou do vzduchu znamení kříže, jeden z nich, bázlivější, dělal kříže mečíkem i rukou.

Ale do křiku se nedala strana žádná, patrně ze strachu, že by okřik přivolal ponocné nebo pacholky právní, a to by ze svých studentů radost ani patres Jesu, ani rektor mistr Kampanus neměli.

„Vlče, jsi-li dobrý své mateře syn, bij!“ opakoval Knobelius postoupiv o krok a přiměřuje zbraní na žáka klimentského, jenž neustále opakoval slovo „ketzer, ketzer“.

Dva jeho soudruzi již ve tmě skoro mizeli.

„Čistá hrdina, jeden jak druhý!“ pravil Bergerus; přitom mrskal po nich kordem ploskou, chtěje na paměť jim ránu dáti, ale suchou.

„Perte, jak můžete!“ velel Mollerus vzadu.

Bradatý primán, nemaje nic v rukou, volal dosti hlasně:

„Ani za fík se nebojíme!“

Vtom zacvinkala zbraň Knobeliova o zbraň jesuitského studenta. Knobelius přijal bystře ránu a ťal. Zároveň Bergerus udeřil Němce přes záda ploskou a tupou.

„Ruka boží včil se tebe dotkla!“ posmál se Mollerus studentovi, ale ten již upaloval za svými do tmy.

„Myslím, že jsem mu kabát proťal, ale nedržím, že bych ho byl škodně do živého ranil, ani nehlesl a utíká dobře co vítr!“ tak posuzoval Haratláp svůj výkon.

„Nechte bláznovství a pojďte, já jdu!“ nabízel Basilides, vstavuje sobě zase hedvábný biret bakalářský na hlavu.

Jeden ze studentů, Kochan, syn defensorův, mínil zcela upřímně, že kdyby bylo studentu jezovitskému do živého vroubeno, nic by mu neškodilo, mnozí u těch bratří jezuvitů jsou prý nějakými škapulíři tak chráněni, že se jich zbraň nechytí, jsou, jak my říkáme, zmrzlíci.

Na to Mollerus: „A co by — proto zůstal a neutekl, tož pěkný zmrzlík! Tys, Kochane, tak hlúpý jako toť tá bečka s vodú, tu bychom mohli včil převrhnút!“

Tedy ji převrhli.

Přitom zlili školnímu rektoru Basilidovi hedvábné punčochy na obou nohách až po kolena. I urazil se a oznámil, že se studenty příště již choditi nebude, má prý rád veselost, studoval práva v cizině a ví, kterak tam jsou mládenci veselí, ale co se dnes tady tropí, to že bláznění, dnes že jsou jako sápaví medvědi a mořští lvi.

S těmi výčitkami docházela noční družina mostkem a brankou na Koňský trh.

Tu bakaláře obstoupili, dotírali naň, odprošovali ho, chlácholili, dávajíce najevo, že takové noční výpravy s účastí bakalářů dodávají studentům Karlovy akademie cti a že vždy, kolik se kdo ví pamatovati, učitelé pražských škol drželi se studenty a že tak bude vždy a věčně.

Bakalář s nožičkama tenkýma a teď mokrýma udobřil se jak tak, ale přesto dal se se svým primánem stranou, směřuje k brance při Spálené ulici, aby se tudy dostali k mostu a domů.

Studenti mnohem tišeji nežli prve kráčeli podél krámcův a krámečků u Mateře boží Sněžné; Vokoun sic měl chuť drobné stolice koláčnic, zvířetnic, švadlinských šorcařek a jiných kramářek

přeházeti, ale družina nezastavila se.

„Zazpívejme motetto panu Kaplířovi ze Sulevic, je znamenitý vlasti a českého jazyka milovník, tady jeho dům!“ tak navrhl Bergerus.

Ujali myšlenku. Brzy shodli se o zpěvu, Knobelius jen poprosil Bergera, aby falešnými zvuky jim to nekazil.

Pak popaměti začali.

V tenoru kazil jim harmonii a rytmus vysokým svým hlasem pisklavým Kukla, v basu tu a tam falešně přitlačil Bergerus, ale celkem dopadlo zpívání bez ostudy. Trojí hlahol, proplétající se jako žebra na kostelní klenbě v ladnou hvězdu pravidelnou, zvučel dojemně a nesl se tmami nočními širokým Příkopem k Vltavě. Některé okénce zachrastilo a vyzřela ven hlava, tu prostovlasá, tu v čepci. —

Pěvci dozpívavše brali se Příkopem tiše a vážně, aby nezkazili srdečného pohnutí, které musil starý Kaplíř, milovník vlasti a jazyka, z krásného a zbožného motetta míti. Popošedše však jen asi o třicet kroků k ulici Mikulandově, dali se náhle a najednou ve smích neobyčejně řvavý.

Kukla jim totiž dokazoval a dokázal, že starý pan Kaplíř nebytuje v domě, kde zpívali, nýbrž daleko odtud, v domě jiném, prý jim nechtěl kaziti úmyslu dobrého, neboť což jiného je to nežli dobrý úmysl zazpívati na poctění paní vdovy Veroniky Koňasové, ženy peněžité, která by se na odpor svým nemladým letům ještě ráda vdávala, a nemohouc dostati ženicha, nadává všem mladíkům bejkův a děvčatům krav.

„Bože všemohoucí,“ zvolá zděšeně Knobelius, „to byl ten veliký bílý čepec, jenž vyzřel z okna?!“

Nato zahlaholil onen vysoký a široký smích, do něhož Knobelius vhodil toto:

„Za ten nerozvážlivý kus uperte Kuklu, zmlaťte ho, ztlucte ho, do louže převrzte ho, abychom se na něm vychladili —“

A teď již všickni se na něho domlouvali polo zlobivě, polo žertem. „Vari, vari!“ křičel Kukla a již utíkal.

„Neutíkej!“ volali, ženouce se za ním. „Neutíkej! Obdržíš na svoje nestydaté líce jenom dva pohlavky! Neucházej! Neutíkej!“

Ale nedohonili ho. Dusali hrbolatou cestou chvíli, od haldy vyplašili nějakou vandrovní dívku. Tacitorius sklouznuv vpadl do smetí v příkopě a dosti těžce se z něho dobýval.

Při této marné honbě vyrazili se z družiny ti, kterým se chtělo domů.

Alumnové z koleje Rečkovy sešli se konečně po některém čekání u vrat kolejních.

Mollerus scházel.

Tedy ještě popočkali.

Zatím Bergerus, nemaje kloudnější zábyvky, hrozným hlasem zpíval Pulpitovi, mistru kožešnickému a dobrému sousedovi, a jeho ženě pod oknem vedle koleje. Zpíval, bláznisko, že jest žena křehký oud.

Netrpělivý Knobelius, když se Mollera dočekali, vposléze vhodil hrst písku na okno kolejní a za chvíli vklouzli alumnové do vrat.

III.

ZKOUŠKA

Bylo velmi ráno, když Mollerus procítil od snu.

Vlastně neprocitl sám svou přirozeností, nýbrž kolegové, v téže prostranné jizbě s ním spávající, vzbudili ho. A nevzbudili ho slovy, hlaholem, křikem, jakž jindy se přiházelo, neboť na slova, hlahol, křik dnes nestačili, byli všecko mdlí, měli nejen hlavu, ale i nohy nějak nevyspalé a slabé, všecko jim padalo z ruky, dlouhý Kordulka převrhl nějakou konev s vodou, Knobeliovi dvakrát upadla těžká škorně na podlahu, a ty rány probudily Mollera.

Ale líný ten hroch neměl tolik odhodlání, tolik pevné vůle, aby vstal. Promnuv si úzké hnědé oči svoje a podrbav si neveliký nos,

zůstal v loži, přihlížeje studentskému ruchu, který se před očima jeho rozvinoval, zcela klidně.

Jen když ho některá kolejní blecha uštkla — a těch studenti měli v peleších svých velmi mnoho —, hnul sebou drobet, aby jí ukázal na jiné pastviště.

Studenti skákali sem tam. o včerejšku nikdo nemluvil; dlouho nemluvil vůbec žádný z nich zhola nic, rychle se oblékali, jednou rukou myli, jedinou společnou rouchou se utírali, tahajíce ji sem tam a marně na ní hledajíce suchého místa.

Jen Měřínský byl při všem nějak zdlouhavější, už když obouval nohavici, držel škartu popsanou, do níž přes tu chvíli nahlédal.

„E, co by —“ ozval se z lože Mollerus, „netrud si hlavu, Kordulko, máš oči jak blumy, je to včil marno, zajíkať se budeš strachem hlúpým dycky, ať to odříkáš dnes či za rok.“

„Tak což?“ Knobelius jsa hotov právě, ptá se, „tak což, vezmeme na sebe reverendy kolejní, nebo nevezmem?“

„Radšej neberte těch bláznivých sukní kněžských, onehdy radili se mistři v akademii, nemá-li ten šat minúti již, keď se akademie obnovuje na lepší stav, radšej neberte, já reverendu nevezmu!“

Nebylo už pokdy na dlouhou o tom poradu.

„Měřínský, maje od nás hovořiti k fakultě a k profesorům, musí ji vzíti!“ ozve se hlas.

Však už Kordulka dlouhý reverendu na sebe soukal. Obšírná řasnatá klerika ta učinila ho naráz širším, ale nebyvší na tak dlouhého čápa zhotovena, nedovedla zakrýti tenkých, hubených noh studentových, jež tkvěly v mohutných škarpálech. Pohled dokonce ne majestátný.

Proto také Mollerus se ozval z lože:

„Včil už jdi, sic budu z tebe ščukat!“

„I škytej si, aspoň se hneš již z posady, přijdeš do Karolina beztoho pozdě a obdržíš od mistra Kampanusa výtopek!“

Tak Měřínský, uražen jsa, mrzutě promluvil a se svou škarticí odešel.

Ostatní rychle za ním.

Knobelius honem ještě v koutku vysul z měchýřku peníze a s tváří starostlivou je sčítal na dlani.

„Koľko máš?“ ptá se Mollerus jako mimochodem. Knobelius ani muk.

Zase honem honečkem vsypal groše do měchýře, popadl reverendu a pryč.

Pohrdlivý úsměch Mollerův letěl za ním:

„Tou kněžskou reverendou chce se Haratláp zalíbiť zakrsalým profesorům, ta slabost mne víc mrzí u něho nežli to, že mi nepučil grošů.“

Tak v prázdném pokoji hovořil Mollerus samému sobě. Ale už neležel; strojil svoje baňaté hříšné tělo napodiv rychle. Hned měl na sobě soukenné punčochy odřelé, hned poctivice, které stáhl nějakým uzlovitým provázkem, a hned byl v kabátě; déle trvalo, nežli nalezl mezi věcmi svých kolegů krejzl ke krku, jenž byl čistější nežli jeho umlelé plátno s krajkou.

Nakonec oblékl letní sukni dlouhou přes kabát; bez sukně svrchní bál se jíti, aby neřekli ti zakrsalí profesoři, že je floutek.

Vešla obstarožní žena do spací komory studentské, tak trochu hrběna, kuchařka to koleje Rečkovy.

Vešla nesouc snopek čadivého doutnajícího jalovce, aby zahnala po studentech zlé povětří vonným čmoudem. Zatím jen vyčadila Mollera ven.

Ten sešel z patra do síně dolejší, kde studenti jídali. Bystrý mládenec všiml si hned, že dnes kolegové netkli se knih zpěvacích ani jiných, že tedy pojedli honem a bez modliteb.

Studenti už byli pryč.

Stoje snědl několik lžic pivné polévky, která na míse mu zbyla, vylovil z ní několik kousků topinek chlebových a již odcházel. Ve dveřích řekl kuchařce, která nesla zhaslý jalovec, že její polívka je čuchajda, jako voda z povidel, dobrá na to, aby způsobila měkký život, a toho že on v zkouškách míti nemusí.

„Pravda, pravda,“ odsekla babka, „o zkouškách naše studenty, zvlášť tak hodné jako pan Moller, nemoc měkkého břicha přepadává

bez čuchajdy!“

Mollerus neslyšel jedovatých slov. Široce, ale trochu rychleji nežli jindy, kráčel z koleje Rečkovy do klikaté uličky nejbližší. Nevšímal si malých domků, jež se táhnou sem od Vltavy, neviděl dnes nahrbeného štítu domu Krocínova, nevšímal si smrdutých koutů mezi domy, neviděl tmavých schodišť a mokrých dvorečků. Ještěže sobě tu a tam všiml rozchlupacených ženštin, mladých, starých, jež tu a tam pobíhaly za ranní prací; tu nějaký podomek div mu ne vjel na záda s kolečkem naplněným smetím, tu zase musil nějaké divoké ošklivé ženě se vyhnouti, neboť jako ztřeštěná nesla kus vypůjčeného žhavého uhlí, aby si jím podpálila na svém ohništi, proto pospíchala.

Šel mimo hřbitov, za nímž do plácku hleděla kaple Betlémská, nizounká, o tři pilíře vpředu se opírající, chatrná. Všiml si oprýskaných zdí jejích, všiml si, že v oknech špičatých chybí kousky kamení, a pomyslil sobě, že ta kaple nečiní defensorům víry ani českým stavům čest, škoda, že sobě na ni nevzpomněl, když hovořil s panem Theodorem Sixtem, ten učený soukeník jest také z defensorů, byl by mu to vyčetl.

Když došel k pivovaru Sladkých, měl už jiné v hlavě vrtochy.

„To je včil darmo,“ říkal si, aby se utěšil, „co vím a umím, to umím, či sedne mi štěstí, lazarem jistě nebudu.“

Pak zase si říkal, že toho tuze mnoho neví, všetko nemůže vědět, těšil se, že kolegové pomohou, jen jak ta písemní rétorika dopadne, na pannu Elsbet čert aby se spolehl, na ženskou .

Z myšlenek ho vyrazil u Můstku shluk lidí a křik kluků, kteří vesele provázeli vozík po nerovné dlažbě zuřivě rachotící. Vezl v něm rychtářský pacholek z Tůní pobrané zlé, zkažené zboží, nějaké prožluklé herynky. Vezl je k Vltavě, aby je tam podle starodávného práva utopil.

Ten veselý shluk zdržel studenta poněkud. Natáhl tedy tlusté nohy a již minuv školu svatohavelskou a obecní kuchyni, z které zaváněly drštky, spatřil cíl svojí cesty, staroslavné Karolinum; spatřil tři věžičky v rozích, jednu křivou, spatřil vikýř veliký, jenž se mu

podobal otevřené černé tlamě nějaké velryby, takové, která kdysi pohltila Jonáše a při jarních zkouškách pohltila jeho; všiml si šedivých zdí a střechy slavné té koleje, jež byla záplatována onde kus prejzy rudými, onde namodralou křidlicí, ne nepodobna plášti tady toho žebráka, jenž proti Karolinum sedí u zdi sv. Havla na dvoukolovém vozejku a žebře.

V rychlém chodu svém Mollerus postřehl také několik vyražených oken, která toužebně čekala, až dá probošt karolinský nebo páni defensoři do nich vsaditi několik kop koleček skelných.

V kolejním loubí právě otevíral apotekář svůj krám, právě také knihař spouštěl okenici a hrnčířka u kolejní stružky vykládala hrnce a džbánky a bublala něco zlostného k apotečníkovi.

Stanul Mollerus ve vratech špinavých, uprášených, na nichž bývalou barvu žádné lidské oko bylo by nepoznalo.

Stanul tu, právě když pedel Bohuslav Jičínský snímal pozvání ke zkouškám bakalářským.

To pozvání Mollerus znal, viselo tu po tři neděle, jakž na ukoptěném papíře dobře znáti. Jičínský také se vší opatrností tu děkanskou intimaci umouněnou skládal, aby sobě pedelský talár černý nezmazal.

Moller intimaci tu znal a valchoval ji posměšnými řečmi po celé tři neděle. Nejprv mu bylo za smích odvozovati slovo bakalář od bacca laurea — vavřínův učenosti; pak si tropil smích z oznámení, že profesorové nevolají studentův k sladkým studií odměnám, aby vynutili z nich peníze, jak tvrdí hloupý lid, vždyť prý sazby zkušebné jsou pořád po starodávnu malé, ač cena všech věcí do nesmírna v těchto časech zvětšena.

Také za smích mu byla studentův napomínání konečná k pilnému opakování, aby potom při zkouškách nemusili se utíkati k milosti profesorů jakožto k útočišti své lenosti a neumělosti. —

Právě tato slova o lenosti a neumělosti Mollerus zahlédl ještě jednou a naposledy, když pedellus škartu skládal.

Ale teď mu nebyla na smích.

Ptal se pedela, či jest už fakulta pohromadě.

„Víme, víme, není, není!“ odvece rychlým jazykem Jičínský, člověk tenký jako tkanička a čilý jako tekuté stříbro, v tváři scvrklý, ale ne starý. Úzká dlouhá špičatá bradka, která skutečně podobala se vousům, jako mají kozy, činila muže delším, nežli opravdu byl.

„A tož mi pěkný řád!“ Mollerus dal se do kritiky, „pozváni jsme na hodinu šestnáctú, a páni professores ešče včil za kamny; a co robíš, šnoro pedelská, nožky ti dou jak na ištrumentech, neviděl jsem tě dávno, prý máš ženu! Je ta roba také takový provazec jako ty? Tys mi frajer! Na veselí si mne nepozval!“

Vtom podomek nějaký zrzavý v modré zástěře vychází z průjezdu kolejního, nesa tabuli Treytlara kupce.

Do Mollera jako by udeřil.

„Co ten bača?“ optal se Jičínského a hned taky podomka: „Co s tím?“

„I to páni študenti nám vzkázali, že jim sem na noc ňáký lotr a padouch vmetl naši tabuli, oni že ji přichránili a uschovali jako upřímní sousedé; tedy hospodář mne pro ni poslal.“

„Víme, víme,“ ozval se tenký hlásek pedelův, „je to divný!“

Mollerus ho neposlouchal, vzkázali-li kolegové kupcovi, šak už nějaký „fortel“ majú na mysli, ale on, Mollerus, radšej byl by nechal tabule za vraty.

S touto úvahou oblý Mollerus prošel průjezdem smetivým; ve dvoře potkal slouhu kuchařky kolejní, ana vlekla škop vody do profesorské kuchyně. Pěkná dívčí. Dnes neměl Mollerus chuti děvečku štípnouti na schodě.

Také mu k sluchu donikal zmatený šum a hovor, jenž ho zaujal.

Na chodbě před letním a zimním auditorium v hloučcích stálo aspoň nad třicet studentů, nad třicet tváří a hlav tu bylo, z nichž každá jiná. Kandidáti hlučili hovory tlumenými i tuze hlasitými, septy i voláním a křikem.

Byli to školní sukcentorové, „kolegové“ čili učitelští pomocníci, příchozí z pražských škol i ze všech koutů českého venkova, někteří skoro chlapečkové, jiní usedlejší junáci, černohlávkové i bledovlasí, ostříhaní i o pačesu dlouhém, některý v šatech jako fintivý synek

městský — jen tesáčků a kordisek nechali dnes doma nebo na hospodě —, jiní zase stáli tu v šatkách ochozelých, v střevících ukoptěných, sešlapaných.

Mezi nimi tu a tam zavlála černá reverenda pražských studentů kolejních.

Tu prohodí jeden v skupině:

„Budu platit skrbně, mám málo!“

„Já rovně tak, zdlužil jsem se na to, farář mi půjčil!“

V jiné skupině pomlouvají kondici školní a správce školního: „Sousedé u nás jsou skotové, dobytek, do školy za stravu posílají nám pomyje!“

„Což kdybyste znali, v jakém lochu bydlíme při škole pardubské!“ Tak a podobně létala slova sem tam.

V koutě konec pavlače pod prknem, na němž měl předešlý rektor Bachacius holubník, už držel Mollerus nějakého tlustého zdravého studenta a přemlouval ho, aby mu půjčil některý groš, jenž mu chybí do nařízeného poplatku.

Student upřímně vyznal, že jemu a tamhle Adamovi mistr Kampanus sám půjčil po kopě, aby ji splatili, až se dostanou k tučnější kondici, takže nelze té kopy rozptylovati.

Moller se ušklíbl, ale hned byl zase aspoň naoko v dobré míře, neboť tenkého pedela Jičínského, právě mimojdoucího, vesele oslovil, byl-li to on, jenž po smrti pana rektora Bachaciusa ty holuby odtud polapal a v zdraví snědl pro vděčnou paměť na mistra a pro čest a slávu akademie.

Jičínský se rozhněval. Skákal divoce a dlouhýma rukama házel.

„Víme, víme,“ vyrážel ze sebe vysokým hlasem kňouravým, „nech sobě štipek, nech vtipu, budeš ho míti hrubě zapotřebí, víme, já byl taky studiosem, já byl ve škole u sv. Mikuláše kolegou, já vím víc než mnohý z vás, víme, víme —“

Přitom obskočili ho rozpustilí kumpáni a byla z toho zábyvka velmi veselá.

Vtom od schodů ohlašovalo se znamení, aby ztichli nezbedníci. Šel profesor Skála z Kolínce, muž asi padesátiletý, šouravého kroku,

tváře zažloutlé, skoro mrtvolné; oděn byl ve fialovém taláru, na hlavě řídkovlasé maje biret mistrský hedvábný, červený.

Studenti smýkali s hlav klobouky a čepice všech forem a barev.

Skála se šoural mezi skupinami mládenců, k zemi hledě a birytem ani nepohnuv.

Když vešel v zimní auditoř, kde měla býti konána porada zkušebná, Mollerus pravil studentům dosti hlasno: „Ten včil hledí, ako by jídal kúdel, toť jeden z přemúdrých pánů, který chce mjať ze všetkého zisk; jí kúdel!“

A zase studenti rozestupují se; přichází mistr Troilus, muž statný, černobradý, o němž Mollerus podotkl, že jde jako nadívaný.

A vtom již otevřely se dvéře auditoře zimní a děkan Nudožerský latině vyzval kandidáty, aby vstoupíce představili se děkanovi a fakultě.

Vcházeli mladíci za ním do síně. Někteří vtěsnali se do lavic, jiní postavili se kolem lavic.

Děkan Vavřinec Nudožerský, čipera drobné postavy, plešatý, promluvil k studentům, že vítá je srdečně, ani tak hojným počtem přicházejí pro prima laurea, vyznati však že musí svou nelibost nad tím, že příprava ke zkoušce bakalářské bývá starým zvykem kratičká, ani ne celoroční, některý pobude na akademii sotva půl roku, již chce býti bakalářem a nic neumí, to je zlozvyk, který musí přestati, páni profesorové a slovutní páni defensorové, ze stavů českých volení, že berou před se reformaci staroslavné akademie, a to již přestanou takové a jiné zlé zvyky. Končil, že je vítá všecky.

Od katedry ozval se profesor Skála a rezavým třaslavým hlasem pravil, že čekal víc kandidátů, prý doslechl, že z Kutné Hory tu není žádný sukcentor. „Je tu Vokál? Co? Je tu?“

„Není!“ ozval se silný mladistvý hlas vzadu.

„A proč není?“

„Nemá nač v Praze tráviti!“

Ten hovor, z něhož byla lakomost Skálova poněkud patrna, mrzel Nudožerského, i pravil:

„Mohl žádati milosti.“ A vtom již kynul děkan Měřínskému,

který zbledl jako zeď.

Skála se ušklíbl nepříjemně a zahleděl se v špinavé okno.

Měřínský povystoupil ze studentů o krok, a poškubávaje za svůj krátký kolejní talár odřený, říkal latinskou řeč obvyklou, že všickni přítomní jsou připraveni podniknouti censuru svých učených pánů profesorů a že prosí, aby ke zkouškám byli puštěni.

Za řeči vstoupil rektor Kampanus.

Muž vysoký, figura mužné síly s tváří tak klidnou a mužně krásnou, že zdálo se, jako by hněv, bolest, vášeň neměly k svému výrazu na té tváři nikdež místa. Celé vzezření tohoto muže, jemuž málo nad čtyřicet let, jevilo sloučení důstojnosti a laskavosti v souladu neobyčejném.

Již ve dveřích upřel modré oči své na studentskou hromadu, a sňav hedvábný biret, pokyvoval jím jakoby na němou přivítanou. Pak zastavil se za zády dlouhého Kordulky, snad aby mu nerušil řeč, a posoukával si dlouhou úzkou bradu, kteráž prokvétala některou stříbrnou nití.

Po řeči studentově všecka hromada i s profesory poklekla na zem.

Jenom Skála zůstal na stolici, nahnuv se drobet, a Mollerus sedl si na bobek.

„Veni, sancte Spiritus zaznělo chorálem mohutným, velebný zpěv mladistvých kovových hlasů vyplňoval starou síň a pronikal ven daleko; hlasy jeho začaly brzo z chorálu vybíhati v harmonický soulad, takže prosba mladých lidí k Duchu svatému končila se krásným akordem.

Po modlitbě kázáno kandidátům ven, aby fakulta se mohla poraditi, koho ke zkouškám dle statut připustiti, koho vyloučiti.

Odcházeje každý odevzdal pedelovi škartičku, soupis přednášek, které poslouchal, a disputací, jichž se zúčastnil.

V síni zůstalo šest profesorů, z nichž nejmladší — říkali mu „mistře Vratislavský“ — stěhoval s pedelem stůl obdloužlý ode zdi, aby mohli mistrové zasednouti k poradě.

Zasedli a chvíli prohrabávali se v škarticích, od studentů

podaných. Německé hodiny nové klidně jim bíjely nad hlavami, kdežto staročeský orlojík v jarmárce úzké a nějak opelichané, stoje v koutku, byl němý, polámaný; černá mrtvá rafije ukazovala na hodinu dvacátou čtvrtou.

Pedellus četl jednotlivá jména, věc šla rychle před se, jediný, kdo loudavostí a nekonečností svých námitek a povídání zdržoval, byl starý Skála; zvlášť dlouho se bránil, kdykolivěk oznámil děkan nebo rektor, že ten onen student nemá peněz na záplatu zkoušek.

Tu obyčejně jeho mrtvolná tvář nalila se barvou a očka čileji mu hrála; nechtěl nikomu veniam čili milost dáti, ale proti hlasům Kampana a Nudožerského, kteří sváděli ostatní mistry, propadl po každé a vždy trvalo chvíli, než ustal suchou chlupatou rukou na stůl zlostně bubnovati. Arci za chvíli musil se do bubnování dáti zase, neboť tuze mnoho mládenců chtělo veniam.

Z těch byli zejména všickni ti alumnové, kteří včera v noci po Praze vesele bouřili.

Při Mollerovi potrvala rada nejdéle.

Se všech stran žaloby.

Děkan, maje prvý hlas v dnešní schůzce, pravil krátce o Mollerovi, že kazí jiné a že jedna prašivá ovce ovčín nakažuje všecek, přesto však on že by nebyl proti milosti.

Kampanus, maje druhý hlas, oznámil toto:

„Má některý haklík, některý škralup na sobě, to jisto, lůni byl u mne famulem, musil jsem ho vyhnat pro lenost a prostořekost, bylo mi ho líto, je syn nějakého ratajčíka, bídy už poměl od malinka, na jaře od zkoušek jsme ho odmrštili, je trestán tedy dosti, je bystrého rozumu, jakživ nic nepracoval, všecky úlohy dělali za něho jiní, než přišel ke mně, byl za nějaký čas pomocníkem na škole slánské, všecky kolegy a všecku školu zle odsuzoval, ale sám k jejímu zlepšení nic nepřičíněl; to tak jeho povaha, ostře se po jiných jazykem vozit, ale sám jen nic nedělat; je flegmatického přirození, je — odpusť, mistře, příteli milý (s tím obrátil se k Nudožerskému) — Slovák jako ty, ale docela jiného rázu nežli ty, tys jako rtuť, on jako balvan rudy, a to ne rudy nejčistší. Obtěžuje se

mně dále se ho zastávati, ale tentokrát ještě mu prosím při vás milosti, ať jest mu venia dána a přána, hloupý není, a přijde-li k samému sobě, může býti učené obci platen nad jiné."

Podle stáří padl hlas a přímluva Skálovi.

Pohladiv si řídké šediny chlupatou rukou suchou, pravil:

„Já se tím povinen býti nepoznávám, abych takovým hochům plat odpouštěl."

Přitom dal pravici na stůl, hotov jsa bubnovati.

Ostatní profesorové majíce dáti hlas, neřekli vlastně tak ani tak. Potvrzovali, že neslyšeli o Mollerovi nic ctnostlivého, prý stýská si na chudobu, chce milost, ale hraje v karty. Nakonec ohlašoval se každý, že prý budou hlasovati s mistry staršími.

Mistr Vratislavský, nejmladší panáček, se skromným úsměvem pravil, že ho zná taky za nepilného, ale v ty karty snad že hrá, aby nějakou sumu si shromáždil. Že hlasuje s většinou.

Novou přímluvou začal Kampanus rektor vykládati ještě toto: Prý žaloval-li prve do studené, flegmatické letory na líného Mollera, teď že musí zase na druhou stranu vyložiti, kterak ho to flegma dojímá. „Odmrštěn byl předešle od zkoušky pro hubenost umění, a on přijal tu hanbu, v této akademii za mnoho let neobvyklou, s klidem, mlčky; jiný, přirození horkého, by nám tu byl tropil nesnáze, byl by nás byl bezpochyby uprosil, ukřičel, uplakal; Mollerus zaslouženou ránu nesl s dojemnou důstojností a odevzdáním se do vůle boží a naší; pozoroval jsem tuto trpělivost na kolika Slovácích, a ta mne dojímá, prosím za Mollera, aby mu byla venia dána; nebude-li dána, zaplatím tu kopu grošů sám!"

Skála bubnoval na stůl a zkrucoval rty ohyzdně.

Poté se hlasovalo rukama a Mollerus obdržel osvobození od zkušebné taxy, ale poplatky vedlejší ať prý poplacuje jako jiní.

Při ostatních studentech všecko rychle projednáno do konce.

Vstoupili do síně zase.

Hned za nimi pedellus s dvěma karolinskými famuly nesli v náruči nějaké namodralé cáry, jež rozložili kde kam po lavicích.

Děkan ptal se kandidáta jednoho po druhém, pochází-li z lože

manželského, poctivého.

Mollerus, když naň došlo, odpověděl: „Myslím, že su."

V hromadě šum. Některým se taková nejistá odpověď líbila, vyciťovali z ní dvojsmyslný humor, jiným byla trochu drzá.

Skála natahoval krk žilnatý, div že ho nepřetrhl, Kampanus hleděl pod sebe; nejmladší profesor měl radost.

Děkan hnul nevrle rukou. Ale nic víc.

Když pak jeden po druhém mlčky podáním ruky zaslíbili se děkanovi a fakultě, že chtějí zachovávati ve všem všudy statut, děkan oznámil, že jsou přijati ke zkoušce všickni.

„Přišli jste s dobrým smyslem a úmyslem," pravil vážně, „medle tedy v bázni boží hleďte státi, zachovejte pokoj, vážnost a počestnost, obcujte jen s dobrými, poctivě se noste v šatech, vezměte na sebe epomidem, znamení to, že jste zapsáni k zkouškám bakalářským, abyste tím znamením též jiné povzbudili k získání ovoce Minervina; zachovejte tajnost zkoušek, nesmějte se odpovědem svých soudruhů, nesmějte se argumentacím učených pánů mistrů; kdyby se něco toho přihodilo, nemohli bychom se tomu dívati klidně. Kdo nepřijde ke zkoušce uložené včas, zaplatí poenam dvou grošů, to zvyk starodávný a toho se přidržíme, neboť jest moudrý. Oblecte epomidem a jděte in stubam facultatis!"

Roztahali v okamžiku studenti cípaté divné neveliké namodralé hadříky soukenné, jimiž pokryli sobě ramena. Nečinili tak potichu. Kterýmž scházel knoflík nebo tkanička, ti hřmotili dost silně a činili na pedela útoky.

Ten stoje u stolečka malého při dveřích, nevšímal si útoků, ale nabádal kandidáty, aby každý podle starobylého zvyku složil tady do škatulky pánům profesorům dárek.

„Víme, víme, munusculum!" přes tu chvíli volal tenkým hláskem, ukazuje ke škatulce.

Vycházejíce ze síně sypali kandidáti do škatulky po několika groších, ten víc, onen méně, některý nic. Mollerus, jenž v epomidě bakalářské vypadal — až na kozí bradku širokou — jako nějaký kanovník, místo dárku pravil Jičínskému:

„Ty, šňoro, tady u dveří stojíš jako ten cyklop, co púščál berany z jeskyně, ohmatávaje jim rúno, na mně včil nevyhmatáš nic, já ti proklúznu jako Odysseus onomu cyklopovi."

A s tím šel za ostatními do síně fakultní.

Pedellus Jičínský při oněch slovech Mollerových mlčky pohleděl k profesorům s tváří malomocně zoufalou.

Ale ti neslyšeli, neviděli. Majíce hlavy při sobě, vyslechli Kampanovo rozhodnutí, kteří dva profesorové mimo něho a děkana budou examinátory — jmenoval Skálu a Vratislavského a v tu téměř chvíli zvolenci ruku kladli v ruku rektorovu slibujíce mlčky, že budou zkoumati kandidáty spravedlivě.

V síni fakultní zase klekli shromáždění na kolena a rozlehl se mohutný hlahol chorálný „Veni, sancte Spiritus —"

Mollerus při rozdělení v skupiny dostal se k Měřínskému, v čemž viděl dobré znamení osudu.

Odlehlo mu od srdce.

Zkouška z orthografie vykonána rychle. Skupina po skupině sedala k stolu, a maličko, již odcházela zase. Trochu déle trvala zkouška z náboženství. Mistři ptali se po jednotlivých kusech české konfese strany podobojí. Tu se Mollerus držel nad jiné statečněji. Kampanus přišeptl Nudožerskému, že ten člověk se asi dlouho potuloval na Moravě mezi českými bratry. „Slyšíš, říká jako Bratří o víře, že je darem božím."

„Vinš pobožný dávám!" ozvalo se ve dveřích, do nichž široce vstupoval obšírný, sádelný muž.

Pedellus Jičínský učinil od stolu jen dva rychlé kroky a sádelného muže ze síně fakultní vystrčil na chodbu, kdež s ním chvíli pojednával.

Tenoučké pedelovo „víme, víme" dolétalo na slabých perutích až k stolu zkušebnému. Bylo znáti, že sádelný muž se z akademie snadno vypuditi nedá, konečně už velmi hlasno volal, že musí s panem rektorem rozmluviti, a byť bylo jen na slovo nebo na dvě.

Kampanus zanechav zkoušky, šel ven.

Vinníci dobře a hned jediným mihem oka poznali sádelnou

figuru jirchářovu; poznali souseda a radního Nemastné Zelé, jejž včera vynesli z hospody. Krutě to škublo ve Vokounovi, Měřínském, zvláště v Knobeliovi, a ve všech ostatních.

Jen Mollerus nic.

Měřínský opřel svoje dlouhé tělo o zeď a zaúpěl tiše: „Udělali jste spletichu! To bude moje neštěstí!“

A pot mu vyrazil na čelo v krůpějích a oči jeho vylézaly ještě dále než jindy.

„Neplkej, plkošu uplkanej,“ tiše Moller promluví, ale s rozhodností velitelskou, „neplkej, druhé, co učiníš, zastrč drobet oči, vyvaluješ je jako rak, po těch vyvalených očích včil ten chrobák, keď sem vende, tebe pozná!“

Kordulka dlouhý ještě jednou zaúpěl.

„Parom do srdce zbabělého!“ zasyčel Mollerus a obrátil se k němu zády.

Knobelius natřásal si reverendu, děkuje v duchu Prozřetelnosti boží, že mu vnuknula vzíti ji dnes, ač se mu do ní valně nechtělo, děkoval, neboť v té klerice Nemastné Zelé, mající nadto ještě také divé maso v očích, nebude ho moci poznati; ostatně kdo ví, povede-li ho Kampanus do síně, vždyť jsou zkoušky!

Jiným jazyk zdřevěněl; Koptiades, jenž měl vlasy až dotud pěkně nazpět česané a ulízané, v rozčilení si do nich několikrát vjel.

Sotvaže Mollerus dal rozkaz, aby se přátelé rozešli, rozptýlili a ztratili ve skupinách ostatních, Kampanus vešel s tváří smutnou, zamračenou.

Usedl a dal znamení, aby se v zkoušce pokračovalo.

Při zkoušce chvílemi oči jeho zabloudily sem tam na tváře některých studentů, kteří byli povědomí svými lehounkými mravy. Nejpronikavěji utkvěl zrak rektorův na Mollerovi, ale ten oblý bakula svým ledovitým flegmatem byl by odrazil nebo klidně unavil oči ještě pronikavější, nežli byly Kampanovy.

Když zkouška s poslední skupinou vykonána, děkan oznámil příští zkoušku nazejtří v hodinu osmnáctou.

Rektor Kampanus hned potom nařídil, aby kandidáti pražští,

jmenovitě alumnové, kteří bydlí v koleji Rečkově, Hedvičině, a famulové pánů profesorův aby v síni pozůstali, ostatní kandidáti mohou jménem Páně jíti po svých a strojiti se k zkouškám zejtřejším.

Po odchodě venkovských podučitelův a školských pomocníků rektor spjav ruce pravil trpce:

„Vždycky se vám připomíná, abyste lidem byli k potěšení raději nežli k jakému zhoršení, včerejší noci však byli někteří z vás k zhoršení velikému, těžce urazili jste souseda, měštěnína, na nějakém nočním pití, jež samo sebou již věc zapověděná, slepě viděti jest na vás některých, že jste podezřeli!“

Přitom zabodl oči v Knobelia, neboť toho doufal spíš polapiti nežli nehybného Mollera.

Knobelius drze:

„Nevím tak dalece o podezřelosti, Vaše Milost, Magnifice, hledí na mne, nevím nic, ale to mne a snad i moje soudruhy mrzí, že před Vaši Milost opovažuje se někdo předstupovati s nepravdivou zprávou a nás nedůvodně obnášeti.“

Studenti většinou pokyvovali hlavami.

„Nekerý ožhralec žaloval, pěkný měštěnín!“ zabručel Mollerus. To Kampanus zaslechl, mínil o žalujícím měšťanovi stejně tak, ale kázni akademické musilo se státi zadost.

Kampanus tedy, jako by Mollera neslyšel:

„Jednou, dvakrát, do třikráte napomínám vás, kdo jste se provinili, abyste mi to vyznali!“

Přitom rektor dotekl se rukou Koptiadesa.

Ten si vjel zase do vlasů, které byly ráno hladce přičísnuty, a pravil se zoufalou drzostí: „Nevím před boží tváří, co, kdo, byli jsme doma!“

„A co by,“ vpadne Mollerus bez dotázky, „aji my byli doma. Boh ať mne, my taky byli doma!“

„Chci, abyste vy ani naše akademie na své cti nebyli škodni v mále ani v mnoze,“ tak propověděl Kampanus jako v přemýšlení, jako pro sebe.

Toho se přichytil Mollerus, v němž zatím utkvěla myšlenka, že

žalobník už je dávno z Karolina pryč, že Kampanus věc chce urovnati po domácku.

I protož udeřil do toho směle:

„Ať ten akýsi žalobník nám to řekne viďa v oči."

Kampanus klidně na to:

„Když chcete, řekne vám to vůči!"

A již kráčel ven.

Mollerus trhl rukama a rozevřel chřípí. Přitom šeptal sousedovi: „Hrome, já badal, že rektor včil jen tak durká na dveře; a on mrcha —"

„Chci mluviti těm koliátům vůči," tak zaměklým hlasem hovořil měšťan ve dveřích a hovořiti neustal, jda po boku rektorově až ke stolu zkušebnému, opakovaltě třikrát za sebou, že se mu od nich ublížilo v zdraví i v šatech v noci na pondělí, v zdraví i v šatech.

„Račte Vaše Milost pohleděti, i v šatech, moje manželka povídala, že toho nelze spraviti, račte pohleděti!"

A již toče se odkryl sukni a ukazoval mistru Kampanovi svoje poctivice aksamitové, natržené na těch místech, kde člověk sedá; právě uprostřed.

Studenti vypukli v smích tak naráz a tak hlaholně, jako by střelil z kolika pušek najednou.

Ani Kampanus nedovedl potlačiti úsměvu.

„Ublížili mi na zdraví i na šatkách!" pravil muž, přikrývaje si zadek a narovnávaje se, „nesli mne, upustili mne a vzali mne za nohy na smyk a jeli se mnou, jako by smykali saňky."

A zase zahřměl hlaholný smích po druhé.

Kampanus se zamračil na mládence velmi přísně, takže smích se zarazil, zledovatěl na rtech i v hrdle.

„Pohleďte, pane sousede, těmto přítomným studiosům, poznal-li byste kterého, na něhož byste vinu sčetl, jen prosím, aby omylem nebylo nikomu ublíženo."

Nemastné Zelé, maje oči divým masem zardělejší nežli včera, popošel k některým, vracel se, zase přibližoval se; Měřínský přimrkoval oči v klapky, Vokoun nafoukl tvář jako papuč, že

vypadala věru jinačí, jeden se šklebil tak, druhý jinak.

A té výborné kolejní sukně řasnaté! Ta změnila největšího vinníka tak, že by ho vlastní máti nebyla poznala, natož oči nemocné a mozek včerejším pitím podbahnělý.

Měšťan konečně zastavil se u kolejního ekonoma a pravil: „Tenhle to snad je, co mi pravil o židovce, že porodila medvěda —“ Oekonomus, usedlejší student zdravé tváře a okrouhlé jako měsíc, rozčilením zbledl a chtěl něco říci, ale Kampanus ho předešel.

„To se mýlíte, pane sousede, o někoho jiného, za našeho vrátného ručím!“ pravil rektor, „a kterak víte, že ti, co vám ublížili, byli studenti? A že to byli studenti naší akademie?“

„Ale řekli mi to sami, než mne vyhodili!“

Studenti, kteří stáli dosud nepohnuti, rozestupovali se druh přes druha vykládajíce a volajíce, že studenti nebudou tak v temeno uraženi, aby oznamovali se zřejmě, když někoho chtějí zbíti.

„To byli řemeslníci, to byli tovaryši, ti opálili toho muže.“

„Toho plkače!“ podotkl Mollerus.

„Byl páleným opilý!“ křičel Bergerus.

„To je žalování z řemeslných hlubokých rozumů pošlé!“

„Žena mu rozpárala poctivice sama!“ houkne jiný.

„Od té rány neumřel!“ volá hrdinsky Koptiades.

„Ať ho pedellus vynese!“ radí Moller.

A bylo jako vzbouření.

Nemastné Zelé ošívaje se odcházel s rektorem. Ve dveřích náhle ocitl se kupec Treytlar. Vráz ztichla hromada.

Měřínskému zase lezly oči ven jako rakovi. Ale ne dlouho.

Němeček vesele hovořil, že přišel pánům koliátům, pánům studentům, sousedsky poděkovat za to, že mu retovali tabuli:

„Herr Rektor, Ihro Magnificentis, retovali, tabuli retovali, pošlu k filosofské snídani po zkouškách soudeček vína, pošlu.“

Brebtal kupčík ještě leccos nepřetržitým proudem, a když odcházel z Karolinum, bylo na něm patrně znáti vděčné a radostné pohnutí.

Na odpor tomu Nemastné Zelé, jda s ním, ohlížel se bázlivě,

odkud přiletí nějaký suchý pohlavek.

Rektor Kampanus, vcházeje do své habitace, kroutil hlavou.

IV.

POSLEDNÍ V ALBUM

Dnes, druhý den zkoušky, Mollerus zůstal ráno v koleji zase déle nežli kolegové jeho, ale nikoli z přirozené lenosti.

Měl obmysl poněkud zoufalý. Dnes je zkouška z latinské gramatiky. Již včera opatrně se ptal, vida jednu tlustou gramatiku Melanchtonovu na stole a druhou na čísi posteli: „Čich je ta kniha?“

Ale po každé se přihlásil jeden ze šťastnějších kolegů, majitel knihy, protiva hanebná, skoro zavraždění hodná.

Ráno, sotvaže začal na hřbitově u sv. Štěpána kohout pěti, šťastní majitelé obou knih osvědčili se býti ochotnými a dobrými kolegy: nic nenamítali (nesměli, byli by obdrželi bití), když Bergerus gramatické knihy učeného auktora Melanchtona, od Melantrycha vydané, kuchal po řeznicku a rozřezával je v jednotlivé kapitoly jako fleky masa. Práce byla snadná, neboť knihy byly hadrovité, užíváním sešlé. Přitom hned velel:

„To tejně vezmeš k sobě ty, to ty!“

Když podával Mollerovi kapitolu o adjektivech, vážný ten mládenec jí nepřijal. Zamítl slovy, že jedna kapitola ho včil nevytrhne, chtěl by „radšej všetko“.

„Ale Štěničko, do brunátna vypasená,“ Knobelius těšil a krotil tvrdohlavce, „vždyť druh druhu v nouzi půjčí, jen když víme, kdo kterou kapitolu za ňadry nebo v botě má!“

Rozřezali, rozdělili, odešli.

Pak se dal Mollerus, osaměv, do rychlého díla. To bylo drobet nesnadnější nežli před chvilkou Bergerovo.

Kniha, koleji náležitá, byla v pevné desky vázaná a vazba byla ve

hřbetě tak podstatná a dokonale prošitá jako při nějakém vzácném kancionále. Mollerus svým cicorálkem píchal a řezal, ale teprve když popadl veliký tesák, kniha sobě umoudřela a vypadla konečně z prkenných desk. Mollerus přeťal ji na dvě stejné půle, půlku vhodil do obšírných poctivic, ke každému stehnu jednu část, v levém stehnu od etymologie až po verbum, v pravém stehnu od verbum až na konec syntaxe a učení o figurách básnických.

Vhodiv do sebe rychle zas nějakou „čuchajdu“, šel.

Kráčel nesnadněji nežli včera. Včera měl těžkou hlavu, dnes těžké poctivice čili kalhoty. — —

Kdyby sobě poctivý a plešatý děkan v zkušební síni už nechal těch stálých napomínání! Zase jim káže, aby odpovídali uctivě a nesmáli se, božíčku, komu při gramatice je do smíchu! Ani Měřínskému ne, a ten umí říkat gramatiku ven i pozpátku.

Není bez ostnu dnes, že děkan zakazuje, aby nevycházeli za zkoušky ustavičně ven, na kteréž důtklivé napomenutí, také od rektora opakované, Mollerus svým sousedům tiše vykládal něco o čuchajdě, kteráž při zkoušce z gramatiky má větší než jindy oučinky a vlévání nepříjemná.

A zase klekli kandidáti na kolena svá a pěli Veni sancte —.

Dnes bylo slyšeti i falešné zvuky Bergerova hrozného hlasu, neboť před gramatickou zkouškou byl tak zbožně zanícen, že k Duchu svatému o pomoc volal, co nejsilněji moha.

Také Mollerus, jemuž dva kusy kolejní bibliotéky v kalhotech tuze vadily v poctivém klečení, zbožně očima kroutil, ale to asi proto, že Kampanus na něho pohleděl několikrát.

Jináče byl Mollerus u sebe přesvědčen, že spíš než Duch svatý pomůže mu kniha nebo přátelé. A ne-li ti, bude zle.

Zasedla první skupina k jedné straně stolu, čtyři profesorové k druhé straně.

Skála začal.

A začal od první kapitoly v gramatice. Jak začal, ztrácel se z druhé a z třetí skupiny jeden kandidát po druhém, aby venku honem četli kapitolu druhou, kapitolu třetí, čtvrtou.

Vědělitě ze zkušenosti, že tím pořádkem to chodívá. Ihned měl Mollerus spočítáno, že na skupinu, do které jest přikázán, připadne kapitola o adjektivu.

V té bezpečnosti rozlilo se mu po těle příjemné horko.

Ani tuze ven nepospíchal.

Venku mu překážel pedellus svým povídáním. Šel tedy na pavlač a již ponořoval ruku do kalihot, aby vytáhl gramatiky půl, vtom tu ženská slouha s chvoštištěm. Zaklel, svolávaje na hezké černooké děvče paromy.

Vol nevol vešel tedy do kolejní latríny čili do „zadního pokoje", kobky nečisté, kterou ras se svou čeledí ani za šest nocí nevyčistí. Tu při mezeře ve dveřích Mollerus promrkával kapitolu o adjektivech.

Zasedla skupina s Mollerem.

První otázka. Moller nevěří sluchu.

Parom do tebe, Kampane zrádný! Srdce zkamenělé! Srdce ledovité, srdce psí, jsi ohař sledník, který vyhání nevinné zvíře z lesních úkrytů, chceš mne zas odčésnúť od zkúšky; kerý čert navedl tě zpýtať se ne po adjektivech, kerá umím, ale po tropech a figurách, kerých dobře neumím!

Ty a jiné nezdvořácké myšlenky, výčitky, nadávky lítaly v hlavě ubohého Mollera sem tam jako plaménky nad bahnem a tím nehybným, těžkým bahnem byl teď mozek jeho. Tvář kandidátova zrudla, uši zarděly se a odklonily se mu od hlavy.

Zatím Měřínský odpovídal, jako když bičem šlehá, a Kampanus zvolna probíral se ve své úzké bradě, přívětivě upíraje svoje modré oči na tenkého studenta.

Mollerus neslyšel, co se hovoří.

Zabýval se jedinou silnou myšlenkou tou, že Kampanus proměnil otázky jen na ten konec, aby ho potopil pod vodu.

Přišel k sobě samému poněkud, když byl přímo tázán.

Některé figury a tropy znal, jak by ne, ale když neodbytný rektor chtěl příklady a jemnější i vzácnější formy, Mollerus mlčel, vypadaje přitom velmi zatvrzele.

Po zkoušce vyšla všecka hromada zkoušenců ven za dvéře, aby

mistři mohli se o výsledcích poraditi.

Trvalo za dlouhou chvíli, nežli pozváni do síně zase.

Děkan Nudožerský promluvil řeč, která dle obyčeje vždy bývá spíš káravá než pochvalující, ale dnes zní přece nějak ostřeji.

Pravil ke kandidátům, kteří stáli ve dvou řadách za sebou, že se páni mistrové podivují smělosti některých bakalaureandů, kterak slepě se opovážili s gramatikou tak hubenou vstoupiti in palaestram certaminis philosophici. Což je to bídný zápas se zbraní tak hubenou! Někteří prý nevědí ani tolik, co má věděti z farního gymnasia malý tercián. Ale aby kandidáti poznali otcovskou lásku pánů mistrů, stalo prý se usnesení, že všichni smějí nazejtří přijíti ke zkoušce a k zápasu v dialektice; mistři prý jsou pevné naděje, že kandidáti dostaví se k zápasu daleko připravenější, hotovější nežli dnes.

Rektor Kampanus něco toho mírným hlasem opakoval a nakonec jmenoval Kochana, Knobelia a Mollera, zvláště Mollera, za nejhorší; prý mu líto těch hlav bystrých, že jsou v studiích tak zanedbány a že ti mládenci jsou Minervě nepřátelští.

„Prudký prach, prudký prach!“ řekl Mollerus vně před Karolinum, „to kárání děkanovo nic není proti mně ani včil proti nám nikomu, každý děkan tak mluví, ale že Kampanus tři z nás menoval menovitě, to je nová věc, neobvyklá, hanebná, nešlechetná. Parom do něho, do jeho srdce ledovitého.“

A byl až do večera Mollerus hněvem vyplašen ze svého flegmatického, studeného přirození.

Nemluvil.

Až teprve večer v Celetné ulici v hostěnici U Tatrmanů zahovořil se s Knobeliem a s Kochanem.

A byl to hovor velmi důvěrný. Mollerus při něm panoval.

Pořád strkali hlavy dohromady a uráželi svou tajností starého Pulpita; dlouho trvalo, nežli je svými „mordydy“ od sebe rozundal.

Při kartách pak zapomenuty svízele hořkého dne.

Když se nazejtří mistr Skála, zkoušeje v dialektice základní pojmy všeho poznání, dotazoval Měřínského, které jsou kategorie

Aristotelovy, říkal si Mollerus v duchu, deset je jich, šestero z nich bych včil dobře pověděl, ostatní sotva, čiju, že dostane se mi dotázkou Kampanovou právě těch ostatních!

A dostalo se, jak vtipný mládenec si předpovídal.

Měřínský vyložil substanci věcí všech, kvantitu, kvalitu, relaci čili vztahy všech věcí, vyložil při každé kategorii, kterak je důkladná povědomost její ve vědách nutná, medik že pátrá po substancích, matematik že pracuje kvantitami, právník a theolog s relacemi, a tak hovořil dílem sám od sebe, dílem s pomocí mistra Skály, jehož bubnování na stole mělo tentokráte ráz klidu a spokojenosti.

Došlo na Mollera.

Začal Kampanus ho zkoumati.

Aby prý vyložil kategorii času.

O času Mollerus něco věděl. Kdyby byl mohl po česku vykládati, byl by pořídil víc, ale zápasil zle, když měl svoje vědy vykládati jazykem latinským, od něhož Kampanus neustupoval v nejmenším puntíku.

Když mu dána otázka o „činnosti“, to Mollerus věděl méně.

Kampanus se přitom usmíval; mohla v tom úsměvu býti přívětivost profesora, jenž nechce ustrašovati přísným ani chladným vzezřením, ale když mistr spojuje líného Mollera s „činností“ a usmívá se přitom, to může i za špičatý posměch platiti.

Tak to alespoň vyciťoval Mollerus, a proto v očích se mu dělaly mžúrky a do ucha pravého nalévala se mu nepokojná krev.

Ale již Kampanus zkoušku zavřel.

Studenti ven.

Vně na chodbě pravil rozhněvaný Mollerus, bude-li dnes od zkoušky odvržen, že v tom pozná nějakou divnou mstu Kampanovu, a že by to v tom případě nepokládal za žádný hřích, kdyby přestoupil ad partes jesuitarum. Jezovité váží si studentů, a ti tady je drou.

Říkal to dosti nahlas a na tvářích kolegů bylo zřejmo, že nepříjemně dotýkají je slova o jezovitech.

Knobelius plivl vysoko na zeď a jal se uklidňovati hromadu

slovy, že Mollerus jest žváč žvavý a že ten hlas, který pustil o svém přestoupení k jezuvitům, vyšel jen z plic a ze srdce nic.

V tom pohnutí zkoušenci voláni do síně.

Děkan promluvil: „Vykonána prvá polovice zkoušky. Tentamina s pomocí Boha všemohoucího dokonána. Nastane polovice druhá, examina. Mladí přátelé, věřte, že zase pozorovali s lítostí páni mistři, kterak většina z vás přišla sem s vědami chatrnými a hubenými, nicméně všecky vás bez rozdílu mistři připouštějí ke zkouškám dalším a vzkazují vám bonům nuntium; než odejdete, skládejtež podle zvyku chvalitebného a tarodávného peníze za lekcí, sumu povinnou, obvyklou, a pedelovi dejte munusculum, dáreček." Profesorové vyšli.

Trvalo dlouho, nežli Jičínský se studenty učetl se do konce. Často grošíky přepočítával, nežli sčetl kopu, kterouž byl každý kandidát povinen. Tu se mu zdál býti grošík obřezaný, tu zase byla mu mince nebernou.

Mollerus nedal profesorům nic a pedelovi chtěl místo dárku vznešeně podati ruku.

„Víme, víme — nemám kdy" — bránil se tkanička pedellus.

Když nazejtří ráno Mollerus opouštěl blechaté lože, aby vypravil se ke zkoušce z logiky, pravil kolegům, kteří se rychle myli, oblékali, že měl sen.

„Vidět ve snu kněze je dobré, velmi dobré, ale já ho neviděl dlúho, jen se mi tak mihl, spáť s babú znamená těžkú svízel, a já dlúho spal ve snu pri akýsi babě! Boh pomozi mně dnes v tej logice! To bude pěkný cifrování!"

„Dnes nezávisí na profesorovi," těšil Měřínský, „dnes taháme lístky s dotázkami, sedne-li ti štěstí, vytáhneš lístek s dotázkou hravou a můžeš býti na lepší míře nežli já a kdokoli jiný."

„Ba toť!" dokládá Bergerus, „uvidíte, že si vytáhne o sylogismech klamavých, v těch je Mollerus pocvičen nejvíc!"

To mínil Bergerus zvláště onen sylogismus klamavý, jímž Moller vydlužoval se od kolegů peníze. Říkávaltě: „Cos neztratil, to máš! Či ne? Deset grošů jsi neztratil, tož je máš a hned mi je ochotně

zapůjčíš!“

První, jenž vyběhl dnes z koleje Rečkovy, byl Knobelius a hned v patách za ním, ale daleko loudavěji Mollerus.

Když Moller docházel k soukenickým kotcům u sv. Havla, Knobelius šel mu již s Kochanem naproti s nějakým balíčkem, a všedše za veliká vrata soukeničí tržnice, za chvilenku pobyli v polotmě.

Právě dotáhla žena na dvoukolém vozejku žebráka před Karolinum, kdy Mollerus se svými soudruhy došel.

Ve vratech pedellus vypravoval studentům nějakou veselou historii o lakomství profesora Skály, prý ondyno dokonce nějakého žida opálil a oškrábal o dvě kopy.

„Víme, víme, ten má dušičku s drápky, schovává se za svou, víme, hospodyni a půjčuje na velikou lichvu; dušičku s drápky má!“

„Jdi, šňoro, nepomlúvej, zedls Bachaciusovi nebožtíkovi holuby! Zatvrdli ti v žaludku!“ plnými ústy spustil Mollerus, došed hromady, a tím útokem hromadu rozehnal; alespoň pedellus prskaje a klátě rukama odskákal a studenti brali se za ním.

Již na schodech rozdělovali mezi ně Knobelius a Kochan tištěné škarty s nějakými verši latinskými.

Mladíci se o škartice divoce tahali, každý chtěl čísti. A již taky posuzovali, někteří pochvalujíce, jiní škarty zahazujíce jako věc nepříjemnou.

Rychlým obratem neviděné ruky ocitla se jedna škarta na dveřích kuchyně profesorské jako připíchnuta, jiná na dveřích musea letního, jedna tu, jedna tam.

Než studenti vstoupili do zkušební síně, pedellus Jičínský s tváří ztrnulou a užaslou donesl pánům mistrům zprávu o úštipných verších, které se jich dotýkají, prý v těch rytmech položeno, kterak mistři, když zkoušejí, mají srdce lví, a když svým předchůdcům sami odpovídali v zkouškách, že srdce jejich bylo v botě.

„E, tak to přines, pohledíme!“ volal rektor. Pohleděli, ale výsledek byl nestejný.

Skála chtěl všecky ty troupy od zkoušky odehnati; s ním držel

mladý mistr Vratislavský.

Děkan byl pro vyšetřování, neboť všickni toho zlého oučinku nespáchali.

Kampanus chtěl, aby si toho mistři nevšímali, škartice mohou se sebrat a spálit, neboť co v nich chromými verši a hubenou latinou pověděno, není v gruntu nic zlého.

„Jemu není nic zlého," rezavým zvukem zamítal se Skála, zuřivě rukou bubnuje na stůl, „když ho před lety uštknul bláznivý kluk Jizbice potupnými verši, náš Apollo se nezatrudil, a když kluka na ulici potom v pračce zabili, náš Apollo učinil na něho truchlivé rytmy k pohřebu; to my tak měkci nejsme!"

Zůstalo se na tom, aby rektor vyšetřil vinníka.

Veni sancte hlaholilo dnes velmi slabě, pohnutí, u profesorského stola příliš patrné, přeneslo se ke kandidátům, ale nejvíc je postrašila pedelova dlouhá tvář a strachem popelavá.

Opakoval hlasně i šeptmo: „Víme, víme, dobře nebude."

Mimo všecku naději zkouška z logiky šla rychle před se.

Mollerus vytáhl sobě lístek o definicích, Měřínský, soused jeho, měl lístek o prostém sylogismu.

„Tu máš můj, dej mi včil svůj!" kázal šeptem, ale důrazně Mollerus.

Měřínskému povylezly račí oči drobet víc z klapek nad dosavadní míru, ale lístek po straně a ne bez chvění vydal.

Z prostých sylogismů Mollerus se vyškrábal nad povrch vody sic drobet namočený, ale jináče při dostatečném zdraví; výkladem o definicích, jaké býti mají a jaké nic, by se byl utopil.

Po zkoušce děkan napomenul, aby v příští examen, jež bude konáno z Aristotelovy fysiky a z knihy o duši, přišli připravenější a hotovější. Sic domův aby ještě neodcházeli.

Postoupiv dopředu, rektor Kampanus pravil, poněkud přimhuřuje v rozpacích oči své, že s lítostí musí na ně vztáhnouti věci těžké, milé by mu bylo, kdyby z podezření vyšli, ale bojí se za ně, že nevyjdou.

„Někdo z vás" — a přitom náhle zlostně pohleděl na Mollera —

„napsal úštipné rytmy latinou skoro tak mdlou, jako zde mluvíváte, že pak ty rytmy směle a drze dal vytlačiti v impressí, tím způsobil scandalum veřejné, to se roznosí, akademie, která má tolik nepřátel zlých, ta tím utrpí, je to nevděk, tím si u mistrů i při jiných uvážlivých lidech málo zplodíte lásky, je v tom jakás pýcha a neskromnost nynějších mladých lidí, přál bych si, aby mladíci našeho času nebyli tak hrdí, smělí, posměvační, nadutí, chocholatí, ale aby všemi silami se snažili obléci na sebe skromnost, neboť to jest matka cti. Mollere, důvěřuji, že víc nepovíš, než jest, a že povíš pravdu!“

„Reverendissime magister, na mú dušu nic nevím, sám nic jsem neskládal, a abych koho navodil, odpírám!“

Kampanus: „Máš-li dva jazyky v hrdle, nebude ti na světě dobře! Ten, kdo vinen, nevykejkluje se snadno!“

Přitom Skála bubnoval čím dál hřmotněji, odchrkoval a na zem vyplivoval.

Mistr rektor, vzav úštipnou škartici do ruky, pravil hlasem, v němž chvěla se výčitka:

„Nač mladé lidi nutit k upřímnému přiznání, jež by jim bylo za polovici pokání, nač je nutiti? Věc sama vyjde na den bez jich upřímnosti: tyto typy jsou — znám je dobře — z typografie Hanušovy, tohle orámování má jen Hanuš Landskronský, dojdi pro impressora Marynka, bydlí v České koleji, tedy našim milým studentům velmi blízko, a není-li doma, hledej ho v typografii Hanušově, tam pracuje.“

Pedellus šel, ale ne rychle.

Knobelius a Kochan ztrnuli, užasli, zmrtvěli.

Mollerus se nelekl.

Traplivé ticho rozhostilo se v zkušebném museum, rušené jen zvolnými a pravidelnými kroky rektora Kampana a drnkáním německých hodin.

Studenti stáli i posedali zamlkle a mistři stejně zamlklí hleděli do stolu, čekajíce věcí příštích.

Ty přišly a rychle skonány.

Starý impressor Matěj Marynek zvěděl cestou od pedela, oč běží; nasadiv si na nos veliké oči skelné v černém fasování, bez dlouhého hledání a okolkování ukázal na Kochana a Knobelia, ti že mu přinesli verše s ubezpečením, že jemu ani žádnému jinému nebude škodno, proto je vytlačil u Hanuše, jemuž ti mladíci dosavad pozůstali od imprimování půl kopy grošů dlužni. Ti dva to byli, s jinými bakaláři prý nejednal, a je dobře, že Jeho Milost pan rektor se dověděl, alespoň dojde impressor svého poctivého zaplacení, jináč možná, že by ti kolegiáti mladí nedali mu nic.

Na ta slova s výčitkou — ale jen němou — pohleděli, vlastně zašilhali, oba provinilci k oblému, bakulatému Mollerovi, který měl už včera odvésti půl kopy od imprimování.

Ten stál jako sloup pevně, nehybně, ale když rektor se přiblížil k vinníkům, aby ortel vyřekl, Mollerus přejel si dvakrát svůj malý prohnutý nos, jsa přece napaden nepokojem, strachem, že by kolegové, tonouce v husté jíšce, mohli prozraditi, kdo je na to všecko vedl.

Mistr Kampanus nejprve poděkoval starému knihtlačiteli, že ochotně přišel sem, aby pravda byla vyjevena, za to však, že studenty v nešlechetném kousku podporoval, beze vší pochybnosti bude museti vystěhovati se z koleje České, fakulta že mu té proviny nikterak neodpustí.

„Ale — alee — Vaše Milost, vždyť mi slibovali, že mi na škodu nebude —“

„Bude,“ odvece děkan. „Tys měl míti rozum a povážlivost, když ti zde jí nemají!“

„Ale, toť potutedlná věc, odvolám se k defensorům — alee —“ a s tím šel.

„Jest tomu tak, že jste to scandalum složili a do tisku dali?“ Kampanus ptá se.

„Znám se,“ odpověděl jeden. „Dávám se!“ odvětil druhý.

„Abyste věděli před budoucím zlým moudře se uchýliti, půjdete hned do kurníku a tu pobudete až do rána, do příští zkoušky, která se začne o hodině čtrnácté na orloji celém, o hodině deváté na orloji

německém. Skarty tištěné vydejte, kdo je máte, paskvily se podle starodávného zvyku spalují v koleji na zahrádce. Tam ihned půjdeme!“

A v malé chvíli hnalo se třicet mladých lidí, někteří velmi vesele, ano rozpustile, mimo kašnu k zahrádce kolejní.

Tenoučký pedellus v nějakém koši nesl hanebný produkt, k upálení odsouzený, nesl ho s chvatem takovým, že úzká kštice pod bradou visutá házela se mu jako střapeček semotam.

Slouha z kuchyně přinesla hromádku proštěpin a louče, ale nechtěla mezi mladíky. Zůstala u kašny, jako by se styděla.

Starý Skála díval se popravě s pavlače, děkan s Kampanem a mistrem Vratislavským sešli dolů k popravnímu místu, jež bylo při prahu zahrádky.

Na opětovaný rozkaz rektorův přiblížila se děvečka, vyceňujíc bílé zuby v smíchu, a složila hromádku na zem; přitom, jak se skláněla, obnažila lýtka, velikým džbánkům podobná, a to činilo studentům nevyslovitelnou radost.

Pedellus vsypal na hraničku rytmy zločinné.

Ale zapáliti hranici nechtěl nikdo.

Mladistvý profesor Vratislavský navrhoval, aby oba provinilci z pokuty hraničku zanítili.

Knobelius odsekl však, že hranice zapalují biřicové a kati, a k tomu že jich nikdo a nikdy nepřinutí. A již odcházel stranou do koutka, kde mezi pavlačí a sklepem jakési hokynářky asi dva sáhy nad zemí byl akademický žalář, ornithoboscus čili kurník.

Ten vzdor příštího bakaláře se Kampanovi velmi zalíbil, poznal v něm, že Knobelius dbá studentské cti, a protož dal děvečce groš, aby hořící louč vhodila do hranice sama.

Zatím našel Knobelius kdesi žebřík, přistavil ho ke kurníku, vlezl za veliké veselosti mladých lidí do něho. Za ním vyšplhal se nahoru s jakous příjemnou lehkostí Kochan.

Dvorek koleje Karlovy naplnil se smrdutým čmoudem.

Zatím Mollerus pocházel od jednoho kandidáta ke druhému, vyhledávaje těch, kteří měli šatky a boty onačejšího vzezření,

a z těch sbíral po několika denárech na ten upálený tisk, který prý jim vlastně všem ulehčí, neboť ať se zlobí profesorové jak se zlobí, měkčími při zkouškách budou, to jisto, a zbyteček sbírky prý by mohl býti na přilepšenou vězňům do kurníku.

A když u večer první tmy snesly se do úzkých pražských ulic a uložily se do dvorka staroslavné školy Karlovy, oblý Mollerus do přivřených vrat vklouzl s velikým pivným džbánem a Bergerus hned za ním s baňatou konví plnou vína.

Student Hovorinus bral se tanečnými krůčky v patách za nimi, nesa v tvrdém papíru dva kusy štičky, sejr a kus zvěřiny z láku vyňaté, všecko v hromadu složené a slepené.

Ulízaný Koptiades měl v kapse tři lojové svíčky, kolejní plechový svícen a křesadlo.

„Sme horní chlapci," šeptal Mollerus, když brali se průjezdem po dubovém dláždění. „Já som zbojník, my všetci sme zbojníci, ochrana utiščených, tož enom včil chytro!"

Potichu vypadla závora, kterouž dvéře byly přeloženy, a bylo potom v kurníku veselo až přes sedmou hodinu na noc.

Mollerus špinavých svých kartu doma nezapomněl.

Nazejtří při zkoušce Kampanus u sebe litoval, že nuceni byli oba mladíci půl dne a noc tráviti v jedovatém povětří akademického kurníku.

Vypadaliť oba velmi bledě, oči měli narudlé a modrý proužek pod nimi svědčil, že chudáci nespali dobře.

Ale jiní někteří byli také nějak bez barvy. To snad od zkoušek, které trvají přece jen už velmi dlouho a rozrušují.

Zkoušky tohoto dne a následujícího brány s patrným chvatem před se.

Ocenil to Mollerus slovy, že to jen tak přebrnknuli.

Skutečně nebylo dlouhých tahanic, otázečka položena krátká, nevěděl-li jeden, odpověděl druhý, třetí. Měřínského ptali se, co je „intellectus", Koptiadesa, co je „vůle", jiného, co je „paměť". Mollerus dotázán, co je „sen". Vzpomněl si vráz na svůj sen s babou a čertovská baba způsobila, že nevykoktal ze sebe kloudný latinský

výklad, co je sen.

Ne a ne.

Také zkouška z astronomie vykonána přerychle. Děkan Nudožerský hovořil při ní skoro sám.

Po této zkoušce zase stál u dveří při stolečku pedellus Jičínský.

„Víme, víme," říkal každému, „teď se platí na lázeň pánům mistrům, za práci, pro labore, víme, víme!"

Za Mollerem marně volal, aby tak nešlechetně a kepsky pryč neucházel:

„Víme, víme, odpustili mu hlavní plat — a on ani na láznu —"

Mollerus ve dveřích se obrátil a přes hlavy studentů beze vší zlosti, ba s jakous klidnou velebností řekl pedelovi:

„Mlč, stará vošitko, visijú ti od brady cafórek, za ten tě včil drapnu, radšej nech mne tiše odejíti!"

Ta řeč, slovo „vošitko" a zvlášť ten „cafórek pod bradou" bylo pedelovi velmi netrpělivo, poskakoval zle a byl by hnedle, chuděra, zaplakaL

A k tomu ještě nakonec to, že není ani zastání! Rektor Kampanus, když mu žaloval o cafórku, vlídně se usmál a zamítl rukou, jako by se nechtěl toho dotýkati; to čert aby tu byl pedelem, když je tu člověk, víme, víme, proti žváčům a tlamačům bez obrany, bez ochrany.

V pondělí, právě týden tomu, co se začaly zkoušky bakalářské, uložen těm zkouškám závěrek.

Děkan přikázal, aby k tomuto dni studenti přinesli sobě škartice, péra a kalamáře, čekáť je poslední průba, a to písemná práce z rétoriky.

Proto již v nedělský večer opatrný Mollerus, poptav se, čich je to péro, vypůjčil si v koleji jedno péro, s kterým přišel.

Kalamáře neměl, ale zato měl kalihoty vycpány asi patnácti pracemi latinskými, které po kolejích sehnal.

Ty práce vůbec kolovaly mezi studenty, byly sdělány na oblíbená a obyčejná hesla, která se při zkouškách i při disputacích přečasto opakovala, a studenti je dědili po studentech.

Byla v nich zpracována hesla, stojí-li země či běží; co je mor, chvála filosofie, co je řečník a jaký má býti, co je studenější, voda či země, a jiná těm podobná hesla nesmírně vážná a důležitá, kteráž Mollerus, spouštěje je do kalihot, zval hlúpú mazanicú, hlenem, prý jsou to „haky baky, tuti muti".

„Když mistři uloží nám práci volnou, nebo vyberou-li mně takové akési haky baky," pravil kolegům, „toť jim to včil frsknu, že budú oči valit. Měli by dat prácu volnú nebo uložiť neco, co mám u sebe hotového, už proto, že jsem dotedy neměl štěstí, i ten přihlúplý Vokún stále byl na lepší míře nežli já! Po česku všecko napíšu, líp než vy všetci i s Kampanem spolu, ale jazyk Ciceronův zatracený!"

Veni, sancte Spiritus — zahlaholilo naposledy a kovové zvuky mladistvých hlasů mužských hlaholily ani ne tak prosebně, jako radostně. Snad proto, že už je konec.

Všetečné paprsky ranního slunce mdle prodíraly se pavučinami a prachem skrze okno a zlaté jejich prášky chvěly se i zmíraly na gotickém klenutí.

Mollerus v tom slunci viděl dobré znamení, vždyť za celý předešlý týden bylo schováno za těžkými pláty nebeských oblaků.

Mistr Kampanus, profesor historie a rétoriky, vnořiv klidné modré oči do nějaké škartice, pravil:. „Vezmouce peří, pište!"

Mollerus má kámen u srdce. Tětiva jeho zvědavosti napjata do prasknutí.

Hrůza!

Přívětivě a s jakýms úsměvem divným, jenž mu hrál při koutcích úst, Kampanus rozkazuje, aby kandidáti první lavice vypracovali za hodinu argumentům toto: „Mohou-li vojny z hvězd býti předpovídány," a lavici Mollerově uložil vypracovati vzletnou „Prosbu Akademie k defensorům stavovským, aby pro čest boží a svou i pro dobré vlasti opravili vysokou školu Karla IV."

Co uloženo lavicím ostatním, toho zdrcený Mollerus již nečil.

A krutý, potutedlný je Kampanus. Nehýbá se pryč ze síně. Stojí jako sloup kamenný. Jindy hlídával pedellus, při zkouškách jarních

a teď stojí tu Kampanus, krutý, potutedlný, ledovitý.

Kterak se dostanou otázky dolů?

Kdo je odnese do krámu knihařského?

Co se včera naběhal Knobelius s Mollerem, aby získali některé dovedné bakaláře pražských škol, kteří byli by hotovi v krámě vdovy Veleslavínovy vypracovati úlohy.

Získali tři, přišla též Kateřina Kaménkova, což nebylo třem bakalářům milo; ochotní spisovatelé sedí už víc nežli čtvrt hodiny v zadní dusné kobce krámu Veleslavínova mezi knihami vázanými i nevázanými, od země až skoro k stropu na sobě složenými.

A pořád nic.

Na stole jsou uchystány čtyři knihy, obsahující citáty z klasikův a fráze latinské vybrané — Elegantiae —, z těch by se honem to ono vypsalo v rychlosti, citát v rétorické práci je dobrá věc, někdy bývá citát cennější nežli všecka ostatní práce; ta bývá často zlatem falešným, do něhož zasazen citát jako kámen drahý.

Pořád nic.

Konečně. Kuchyňská děvečka, která v prsku dřevném čekala právě tak netrpělivě jako bakaláři s učenou pannou dole, přiběhši s okem vytřeštěným a s ústy otevřenými, na stůl vysypala papírky s otázkami. Dal jí je, jakož bylo smluveno, první student, kterého Kampanus pustil ven z nutné potřeby.

Nahoře zatím pracovali kandidáti také, kdo jak uměl. Šeptali si pomoc.

Kampanus četl něco na katedře, dělaje se nevida, neslyše. V duchu byl rád, že mladíci mají z čeho sobě pomáhati; podle jeho mínění zle by bylo s jejich vzděláním, kdyby tu seděli jako slepice zmoklé a němé a nevěděli nic sobě navzájem poraditi. Té pomoci nekladl za podvod, byltě přesvědčen, že hloupý užije pomoci hloupě, chytrý kloudně a takž správný poměr přece se vyjeví.

Naproti tomu pomoc zvenčí se jeho povaze a rozumu příčila. To mu byl podvod, vypůjčené peří cizí. Ať se mládež česká poctivě učí.

Aby nepodvozovali, proto Kampanus o své ujmě reformoval zkoušky přísnějšími dohledy. Na jaře lapil hotové vypracování

argumentů, neboť podle starodávných zvyků tropen byl ten učený obchod velmi sousedsky: bakaláři pražští chodili si pro otázky na chodbu, ba i některý směle vstrčil hlavu do síně, a stejně tak odváděli hotové práce.

Proto teď na chodbě nikdo. Otáčela se tu pouze kuchyňská děvečka černooká v umlelém fěrtoše, ale takový tvor byl Kampanovi nevinný, pitomý, nepodezřelý.

Mollerus u své práce přemítal. o myšlenky nešlo; měl jich plné hrsti. A byly mezi nimi štiplavé, satirické. Chtěl napsati, že čeští stavové urození a neurození, dostávše do své moci universí, musí na její opravu hnouti poněkud svými měšci, takto že dosud hýbají jen svými ústy, a to že je málo.

Tak a podobně přemítaje, Mollerus seděl nad svou škartou.

Napsáno neměl zatím nic. Jen černá veliká kaňka svezla se s peří na prázdný papír a tu se rozložila s takovou drzou pohodlností, že Mollerus na pomstu tlustým prstem svým ji rozmázl.

„Co jsi už napsal?“ ptá se srdečným účastenstvím soused Měřínský Mollera.

Ten na to klidně: „Černú machulu! Nic víc. Pohleď včil! Tato machula je jako ta hvězda nebeská s ocasem, co ju menujú kometú, nezvěstuje nic dobrého!“

Potom dal se poněkud čileji do latinské práce. Na šedivém papíru ssacím nebo pijavém přistrkoval mu Kordulka latinská rčení, ustrašené oči po každé vyvaluje tam, kde seděl nebo pocházel Kampanus.

Když doprchala třetí čtvrt hodiny zkušebné, vyšlo několik netrpělivých kandidátů na chodbu, neblíží-li se pomoc.

Kampanus zpozorovav hnutí, také vyšel, aby vně oddaloval všecku nemravnou úhonu od vážného úkonu zkoušky bakalářské.

Za sebe poslal do síně pedela Bohuslava Jičínského, za nímž tam brzo vešla drobná čilá postavička páně děkanova.

Kampanus chodil po chodbě, prsty svými nějaké rytmy skanduje.

Vtom chvatně vyskočil ze síně tanečný Hovorinus a za ním vyvalil se oblý Mollerus, neboť děvečka na chodbě zavadila o dvéře

truhlíkem se smetím, a to bylo znamení.

Hovorinus přitancoval ke Kampanovi poradit se o nějaký text k práci uložené, a zatím co do vzácného a vznešeného rektora vléval vodopád slov, Mollerus přijal od děvčete rychlým hmatem snopeček škartic olůvkem popsaných.

Za chvilku potom zimničným chvatem nejeden kandidát upravoval svoji úlohu dle přínosu děveččina.

Kdo nepotřebovali přinesené pomoci, shlíželi s pyšnou klidností tomu shonu, jenž kolem nich teď šustil.

Moller, čta návrh panny Kateřiny, přes tu chvíli bručel: „Roba! Ženská! Ženský rozum, ženská logika, halušky dlúhé, říčice, čuchajda."

Ale nakonec opsal z té čuchajdy čili z povidlové vody citáty všecky a několik vět s chvatem, který byl při „gulatém" tom mládenci neobyčejný.

Kampanus, neshledav venku nic závadného ani podezřelého, vešel do síně a nakonec shromáždil práce kandidátů, jež nařídil očíslovati před odevzdáním, a odnesl je do profesorské porady, konané v museum vedle, kdež každý ze čtyř mistrů obdržel stejný podíl prací, aby je ihned posoudil.

Pedellus zatím vybíral dárek „na lázeň".

„Víme, víme," říkal, „to je poslední."

Někteří všetečkové dobírali si potom na ulici Mollera, jakou že měl pomoc od panny.

„Ja co by —" odpověděl, „děvucha latinsky umí, to včil jisto, ale ženská zůstává ženskú, i když je děvčica učená; neučená mluví mnoho a učená píše povidla lebo trnky, šak toť Měřínský viděl, kolik jsem včil mohl z toho užiti."

Netrvalo snad ani hodinu a panna Kateřina Kaménková dověděla se od některé mužské klepny, že psala povidla.

Zaplakala nad nevděkem mužského pohlaví hrubého.

Týž den před nešporem kandidáti sešli se v Karolinum, aby jim oznámen byl celkový výsledek zkoušky. Že všickni zdravě proklouznou a projdou, to zvěděli už dole v koleji od pedela.

A zase před auditoriem na chodbě bylo na třicet tváří a hlav, každá jiná, a všecky hlučily hovorem již ne ztlumeným, ale tuze hlasitým a veselým.

Knobelius již neměl na sobě kolejní reverendy, za kterou se styděl.

Sotvaže kandidáti navlekli na sebe límce čili epomides, znamení to zkoušky, šoural se mrzutý Skála ve fialovém taláru, hned za ním objevila se v davu důstojná tvář Kampanova; rektorovi po boku malými krůčky cupal čiperný děkan, cudný, stydlivý jako panenka. Nejmladší mistr examinátor, Vratislavský, přišel naposled.

Mistři vešli do síně, studenti za nimi valem a s hlukem. Ještě ve dveřích otáčeli velmi nekřesťansky tenkým pedelem, jemuž kozí štětinka pod bradou se házela jako střapeček.

Děkan Nudožerský, pohladiv se na pleši, předstoupil před své tři kolegy vpřed a pravil:

„Milí mladíci, carissimi iuvenes, nemohu říci od sebe ani od učených pánů mistrů, že bychom byli s výsledky vašich zkoušek velmi spokojeni; nemyslete si, že jsme s vámi nakládali tvrdě a že s vámi naložíme nejpřísnějším právem: gradus bakalářský, po kterémž jste zatoužili, žádá znamenitějšího umění, nežli jste okázali. Ale učení mistrové slevují a činí milost. Ohlaste se tedy buď každý zvlášť nebo jeden za všecky nejprv: bude-li každý spokojen a vděčen všeho, ať ho připustíme k tituli bakalářskému či nepřipustíme, a druhé: bude-li každý spokojen, ať obdrží dle prokázaného umění svého místo přední, prostřední nebo zadní a třeba poslední.“

Za té řeči byl Měřínský-Kordulka všecek tak rozechvěný, že se cípky jeho bakalářské pláštěnky patrně třásly a oči jeho vylézaly výše a dále.

Když Nudožerský skončil, dlouhý Kordulka, jejž několik sousedů povystrčilo dopředu, jal se hovořiti latinské děkování učeným pánům mistrům za jejich shovívání, sliboval, že všecko rádi přijmou, v nedostatečné učenosti své že se polepší, studií sobě hleděti budou a mravy své že zřídí tak, aby se s titulem bakalářským, kterým se mají na svůj prospěch lišiti od laiků,

srovnávaly.

Po té řeči klekla hromada k tichému modlení.

Nato oznámil děkan, že ze všech materií obdrželi „bene“, známku nejlepší, ti a ti. Měřínský-Kordulka byl z nich.

Mezi těmi, kdož vyzískali si censuru „prostřední“, ozvala se také jména kolejních studentů těch, kteří se na zkoušku strojili noční výpravou do krčmy v Celetné ulici.

Mollerus byl řaděn k těm, kteří obstáli „tenuiter“, slabě, a pedellus zapsal ho do děkanského album mezi filosofské bakaláře posledního.

V noci potom zatahal kdosi za provázek u vrat Karlovy koleje Veliké.

Zvonek ztřeštěně zavyl a cinkal dlouho, než se upokojil.

Když oekonomus kolejní, vyběhnuv z postele v košili a v hácích, vrata přiotevřel, nespatřil živé duše. Ale s vrat pohnutých spadla na zem škarta papíru.

Tu ospalý student zdvihl, byla mokra, lepila se na prsty.

Honem zavřel vrata a donesl nález do své komory klenuté, v níž spal s Hovorkou a s Mackem. Vzbudil je, rozsvítili kahanec a četli slova tlustá, asi ne perem, než dřívkem psaná, že mistři a profesorové jsou nebulones, a nejhorší z nich, Manpacus, že cyklop.

Procítiv z ospalosti dokonale, oekonomus zatrudil svoji okrouhlou tvář, neboť pochopil, že Manpacus je obráceně Kampanus.

Po dlouhé poradě studenti rozhodli se, že zrádnou ceduli tu zničí sami, že jí nepozlobí Kampana, člověka dobrého.

Trhajíce a mačkajíce zrádnou ceduli, měli všelijaké podezření u sebe, ale žádný z nich nepromluvil zřejmě.

Nazejtří na témž místě, kde zůstala mazlavá stopa po zrádné ceduli, pedellus přibil veřejné pozvání ad sacrae Minervae spectaculum, k promoci bakalářské, která se koná za týden.

Vedle přibil these, kterých noví bakaláři míní hájiti proti komukoli.

V.

MRAKY BOUŘLIVÉ

V Karolinum koná se posvátné Minervy divadlo.

Vrata Veliké koleje nejsou sic ani dnes umyta ani oprášena, ale jsou otevřena dokořán na přívětivou přivítanou hostí sprostných i vznešených.

Pozaunár, s rathouzní věže vypůjčený, stojí v průjezdě při zdi, aby dvěma táhlými tóny a dvěma krátkými, jež se v harmonii střídaly, vzácnější hosty vítal.

Znělo to, jako by dvěma tercími volal: „Vítajte nám!“

Na dané pedelovo znamení vytrubuje tak už od hodiny deváté na polovičním orloji.

Pedellus musí znát kdekoho, pozaunár s namodralým nosem zná jen pány z rathouzu, a to ne všech.

Kandidáti stojí v shluku dole u schodů. Nahoře konec schodů vítá rektor a děkan. Vítají pořád.

Lidí přichází dost. Jednotliví i v houfě. Kandidáti chodili celý týden s pozváními.

Pozaunár troubí dvakrát po sobě bez přetrží. Jde pan Václav Budovec, urozený pán, myslívá i vedoucí hlava evangelických, vůdce sněmovní, skladatel Majestátu, zajímavý muž výrazné hlavy, řídké prošedivělé brady; smeká vysoký klobouk se zlatými štefty, tím odhaluje své řídké kudrny; studenty pozdravuje latinsky, ale nic neusmívá se, život vryl mu do vyschlé tváře tak hluboké rýhy, že smích neměl na ní místa; tu vyryta byla jen pevná vůle a z velikých očí hleděla odhodlanost.

Jemu po boku kráčel dlouhobradý Theodor Sixt v horlivém hovoru; ten spatřiv studenty, podával některým ruku jako svým starým známým.

Profesor Skála přichází, naklání se starobou, jako by byl zlámaný,

jako by neměl příhbí.

Za ním v hloučku paní velmi zvědavě kráčí stará Veronika Koňasová. Je v širokém kotrkálu a vede si s cudnou rozpačitostí jako dívka. Kdo tu starou pozval? Pravda, některé pražské paní vydržují si studenta, ale který mládenec to je?

Dva páni z rady jdou, trubač může se přetrhnout, jak fouká.

I kráčí to pan Sušický s Valentinem Kochanem.

Aj! Také Pulpit, mordydy Pulpit. Mollerus ho vítá nad jiné vroucněji, z kteréhož citu vroucího bezpochyby se zrodí žádost za půjčku.

Pozaunár fouká tuze.

Jde pan mathematicus Kepler, slavný astronom, ale nehrdý, a dle otřelé šuby soudě, statkem světským nehojný.

Nahoře ho popadl děkan a vedl ho do veliké síně sám s prosbou, aby usedl mezi profesory akademie.

Několik matinek s dcerkami stoupají po schodě vzhůru; také panna Jesinka s mateří, obě s obočím nechutně bledým, kráčely se strojenou lhostejností; přicházely párky i hloučky měšťanů, Václav Bílek mezi nimi, nějací bakaláři a mladí mistrové po biretech znatelní, mezi nimi tlustý doktor medický Borbonius, z pijáků nejstatečnější.

Tu také páter jesuita v rohatém birýtku s nějakým žákem. Smekl birýtek před kandidáty. Někteří děkovali, jiní nic.

„Nač ten slídník tady?“ ptal se Knobelius Mollera.

„Proč ne? Bylo v pozvání tiščeno, že bakaláři budú včil hájiti svých thesí proti každému; je tedy bratr jezovit pozván ako iný!“

A tu zase muži nějací, ženské s nimi a za nimi, střídají se tu klobouky s peřím a čepení s perlami, sukně soukenné s bílými tkaničkami sprostné i sukně premované zlatohlavem, tu bije v oko barva pomorančí, za ní mdle nese se na šatech barva holubí, tu zase vyniká dívčí šat květovaný podle černé šuby starcovy s oboječkem kožešinným.

Všecka ta šumná strakatina hrnula se malými dveřmi do veliké auly akademické, do paláce to v Staré Praze největšího.

V aule někteří bavili se hovory, zvláště ženské byly samý kvikot, někteří obhlíželi malování na zdech, četli latinské nápisy veršované, hádali, kterého pána erb vymalován tuto, kterému městu náleží erb onen.

I táflování v stropě, zdobené zlatými pukličkami, budilo pozornost, stejně tak též mramorová tabule, kterou vytesati a postaviti dal na paměť básníka Kolína cizinec řecký Palaeologus.

Mistři a doktorové přišedše zasedali na vyvýšené lavice při zdi: bakaláři, většinou z pražských škol učitelé, posedali na lavice nižší.

Když profesorové s Keplerem usedli na čele velikého sálu do stolic červeně krytých, začalo se posvátné spectaculum.

Kampanus vážně o stupeň níže sestoupiv vešel do mistrské katedry. Krásným kovovým hlasem zahovořil o králi Václavu IV.

Tvrdil a dokazoval, že jméno Lenivého dali mu Němci ze zlosti, že jim v universí odňal nespravedlivou nadvládu. Pěkně slušel statnému černobradému Kampanovi pathos, když volal: „Václav král jest náš Kamillus, jenž nepřátely od Kapitolu hnal; což nebylo proti všemu právu, že přirození Čechové tady, na své půdě, byli jako cizinci a drželi místo zadnější? Toho bohdá už nebude nikdy, aby Čechové v této zemi své byli ošlapky, aby byli odstrkováni, toho na věky nebude!“ —

Kdo latině rozuměli, nakonec zahlaholili pochvalou, zalíbení své najevo dávajíce i souhlas. Kdo nerozuměli latině, chápali, že pan rektor něco horlivého, znamenitého pověděl.

Dnes slušelo i pedelovi Jičínskému, když k vyzvání děkanovu přistoupil s knihou, po starodávnu okovanou, k nižší katedře, určené bakalářům.

Široký talár pedelský, rukávy s visutými pachy zahalovaly subtilnost tenké jeho postavičky a nepěkná štětička jeho pod bradou, jindy směšně se třepající, utonula dnes v obšírném kožešinném límci a krejzlu.

Pedellus četl jasným hlasem, jenž rozčilením lezl do nepřirozené výšky tónové, sedmero statut, k nimž se kandidáti fakultě měli zavázati; vyzval je, aby byli děkana poslušni ve všech věcech

poctivých, statuta fakultní aby zachovávali, aby disputovali, k slavnostem akademickým docházeli, do přednášek chodili, aby z nich mistrové se mohli státi; aby v jiné universí gradu bakalářského nepřijímali, a k jakémukoli stavu přijdou, aby dbali o dobro této fakulty.

Sborem odpovídali kandidáti sedmkráte za sebou: „Promitto“, slibuji!

Potom jeden po druhém přistupovali k bakalářské katedře, kdež z rukou děkana přijímali sukni bakalářskou modrou. Byla těch sukní plná katedra.

Kandidáti svlekše límce, znamení svého kandidátství, oblékali, ten tu, ten tam, mezi oběma katedrami před tváří učené i neučené obce široké modré sukně bakalářské.

Ženské při tom oblékání mladých pánů bakalářů šuškaly a chechtaly se, neboť některý učený nemotora, nedoveda trefiti do rukávu, ušklibovaI se v zoufalých rozpacích.

Mollerus vypadal ve své sukni jako nějaký dvoj ctihodný, ale tvář měl tuze mrzutou. Však to při dnešní slavnosti už kolikráte řekl svým kolegům, že ho mrzí ty „poboňky“, ty prázdné a zdlouhavé „ceremonie“. Mollerus byl praktický muž.

Zatím co se noví bakaláři oblékali, Kampanus, maje v rukou svazeček papírů, rozdával z toho svazečku hostům tištěnou báseň „Applausus gratulatorius“, kterou složil na čest novotných bakalářů.

Také jim dával po hrstech s prosbou, aby rozdali svým hostům a přátelům.

Do vyprázdněné katedry bakalářské vstupoval jeden kandidát po druhém, aby odříkal svoji thesi.

Mollerus vyvolil sobě thesi o té a takové urozenosti, která získává se ctností a vzděláním. Nalezl ji hotovou a vypracovanou mezi rétorickými úlohami, jež sebral v koleji a měl při zkoušce v kalihotech svých obšírných.

Jeden z venkovských bakalářů říkal thesi podivnou, prý sluší-li králi, aby překážel školám a rušil akademie.

Knobelius, ocitnuv se na katedře, mluvil o tom, který vojín má míti přednost, či domácí nebo cizí, najatý žoldnéř.

Mladý bakalář tvrdil a dokazoval citáty z Tacita, že žoldnéři jakživi za nic nestáli, vždy byli spíš zloději a lupiči nežli vojíny hrdinnými; což jináč bojuje člověk domácí, bojuje pro Boha a vlast svoji, jak mužsky bojovali táboři a vesele železnými kropáči své nepřátely kropili z vlasti ven; na odpor tomu veliké císařství a město Konstantinopolis zhynulo jen tím, že domácí lidé složili obranu na žoldnéře a na cizince.

Dobré bylo a pravdivé, co Knobelius mluvil, ale mluvil to mdle, stydlivě, on, jenž v krčmě, na ulici a v koleji studentské takový hubáč!

Zdálo se, že nikdo si té pravdy, kterou přednášel Knobelius, nevšímal.

Možná, že už hosté byli dlouhým seděním a dlouhými latinskými řečmi a „cerimoniemi" přesyceni a zemdleni.

Proto s chutí vstávali a všelijak se protahovali, když děkan promotor skončil slavnost prohlášením přítomných mladíků za bakaláře; udělil jim první stupeň hodnosti akademické pravomocí sobě udělenou od Boha věčného a od Otce vlasti Karla IV. a všech králů českých, zvláště nynějšího nejjasnějšího knížete a J. M. krále Matyáše, i jednomyslným snesením fakulty. Aby vše to bylo platno a pevno, to rač způsobiti Bůh všemohoucí, Syn jeho, pán a spasitel náš, a svatý Duch. Amen.

Co se všecko hrnulo úzkými dveřmi z auly ven, Kampanus i děkan zvali vznešené a vzácné pány přítomné k filosofskému snídaní žádajíce, aby s profesory stolili.

Zádušlivý mistr Skála odešel domů, do své koleje Václavské.

Složiv obě ruce na ramena Kampanova pan Johannes Keplerus, astronomus a mathematicus nebožtíka císaře Rudolfa, srdečně zahovořil na odchodě z auly: „Rád chvíli s vámi posedím, tys mi zvláště milý, mistře Kampane, ty zvlášť, mne zajímá velmi, kterak umíš svoji zbožnou mysl křesťanskou spojovati s pohanstvem poetným, kterak voláš Krista a míníš Apollina, voláš Jupitera

a modlíš se k Bohu trojjedinému. Včera, když sešel jsem v noci s observatoria od nebeských hvězd, dal jsem se do čtení tvých žalmů Davidových, jaks je tu zbásnil, a slzel jsem v nevyslovitelném pohnutí, salve, magister, salve!“

Kampanus zarděl se chválou tou a uznáním jako chlapeček.

Pravil, že neuznávají ho všichni tak.

„Již leckdo proti mně psal a vytiskl posměchy, které mne učí skromnosti!“

„Nech jich psáti, ty piš svoje a jim neodpovídej, moudrý Pythagoras snažíval se majestát filosofie zachovati jen mlčením, však víš!“

Kvas nových bakalářů již se ozýval z letního musea.

Slyšeti ho bylo, ale nelze říci, že by kolejní kuchyně byla přitom voněla drahými krmičkami. Kdežpak! Noví bakaláři zvali pražské bakaláře školní a jiné hosty své slovy, že je chtějí uctíti podle nestatečné své možnosti, a tak to věru také bylo. Nestatečná možnost.

Byl tu studený kus pečené hovězí s šafránem, kolejní nájemník, sýrník, prodal bakalářům ze svého krámce lacino boch holandského sýra, učedník od Pulpita přinesl včera mísu šišek z masa sekaného, a to tak bylo všecko, co noví bakaláři podle nestatečné možnosti své na stůl stavěli.

A stačilo to.

Vždyť šlo vždy jen o číši. A tu zase naopak zjevno, že starého i hořkého piva bakaláři měli víc než dosti. Byl tu také soudek vína (ale kyselého pražského) od Treytlara kupce; Kochanův a Vokounův pantatík také uhodili se přes kapsu, poslali každý po dvou věrtelích piva rakovnického; inu, pití dost.

Noví bakaláři pilně nalévali, posluhujíce sami, neboť ženských podle starodávných zvyků ke kvasu ani k posloužení nepouštěli.

Z toho mužského valného pití ozývaly se brzy z letní auditoře veselé hlasy.

A hlasy stávaly se veselejšími, vyššími, pronikavějšími, silnějšími,

když začalo se připíjení.

Připíjelo se akademii, mistrům, a z mistrů který přišel sem mezi mládež na chvilku návštěvou, připíjelo se každému zvláště a s velikým nadšením.

Také Pulpit jednou promluvil, prý „bodej vám všem Pánbůh zdařil, bodej vás, mordydy, Pánbůh dobrými kondicemi na školách městských naděliti ráčil!“

Také zpívali z počátku pěkně z not; potom i hodně nepěkně a naposled každý jináče.

Naproti tomu v síni zimního musea vedeny hovory tiché a vážné.

Kampanus dal na počest hostí na stůl sklenice stříbrem a zlatem fasované, dar to kdysi Karla IV.

Ale ty sklenice starobylé a vzácné jen stály jako svátosti prostřed stola. Páni pili sladké víno tyrolské z číšek ne tak starodávných.

„Čechové jsou nenáviděni všude,“ pravil Kepler, „u dvora jim způsobují nenávist patres jesuitae, ale nad ně výš a víc škodí svému národu někteří přirození Čechové sami, pozoroval jsem to s nechutí kolikráte, a je v tom náboženství; a kdo za hranicí zlé zprávy dává a píše o vašem národě, ten ho nezná, já ho poznal za ta léta, co jsem mezi vámi!“

„Očekávali jsme, mistře, že u nás zůstaneš do vzdáleného konce dnů svých za profesora, alma mater naše chtěla se tebou pochloubati!“ s opravdovou truchlivostí pověděl Kampanus.

„Byli bychom toho srdečně vděčni,“ ozývali se někteří z mistrů.

„Mistři musí zrušiti starodávný zákaz ženitby, to mnišství hanebné musí zmizeti, proto byste mohli, pane Keplere, s rodinou svou dobře zůstávati v Praze a učiti v akademii!“ mínil Budovec.

Ale mistr Keplerus jen děkoval a děkoval. Prý rozhněval by císaře Matyáše, kdyby nešel do Vídně, když ho volá, a nedostal by zadržené platy, kterých mu komora zesnulého císaře Rudolfa zůstává za kolik let dlužna.

„Víte dobře, kterak mi bylo zle, chci v každý čas odsluhovati se vašeho přátelství, vy jste mi propůjčili kolejní byt, vy jste mou rodinku sytili, když pro mne, člověka evangelického, nebylo mezi

dvořany na Hradě místa, děkuju vám z toho velice, ale nezbývá než loučiti se a žádati vám všem, snažení vašemu, všeho prospěšného a dobrého!“

Zahleděl se na drahnou chvíli Keplerus v bílý ubrus stolní upjatě v místo jedno, ale oči jeho neviděly a ví bůh kde bloudily myšlenky slavného, ale chudičkého astronoma, jehož duch z nekonečných prostor nebeských musil tak často slétati v pozemské bláto všedních starostí a strachů o kus chleba.

V zimní auditoři bylo chvíli ticho kolem sklenic Karla Otce vlasti.

Václav Budovec, vykroutiv si knír nahoru, porušil ticho:

„Odejdete, vzácný pane mistře, a my tu v souženích zůstaneme; na nás víry podobojí Herodes s Pilátem v radu vešli; máme Majestát na svobodu víry, ale svobody není. Zdálo se, že královským Majestátem Bůh uvede do vlasti milé starodávný zlatý věk, ale zlatý věk nenastal a trvám, že nepřijde. Páni přátelé snad ještě nevědí, ze Polyxena z Lobkovic jako drak přijela onehdy do Litomyšle a oddala evangelišům špitální kostel; arcibiskup že v pominulý týden vyhnati dal kněze naše podobojí i z panství císařských z Brandýsa, z Unhoště a nevím odkud ještě.“

„To tak, čert ho,“ zvolal Sušický horlivě, „z arcibiskupských panství vyhnal naše kněze už loni, teď tedy vyhání i z císařova panství, a jak se k tomu právu dostal?“

„To víte přec — Slavata, Martinic, ti umějí raditi,“ zněla odpověď Budovcova.

„A co je s hrobskými měšťany?“ ptá se Kampanus.

„Zle je, dali se do stavění kostela, my defensorové jsme je v tom bohumilém skutku posílili, já sám psal jim, že dle Majestátu mohou všickni, kteří se ke konfessí přiznávají, náboženství své na všelikém místě vyznávati, ani selský lid od svých vrchností že nemá od náboženství svého býti odtiskován; stavěli tedy, ale arcibiskup dal přední osoby pozavírat na Osek, tam jednoho už prý zmořili; školního mistra, písaře vyhnal z města, zakázal vesňanům vozit do města obilí, chce město vyhladovět. A opat v Broumově, opiče se po arcibiskupovi, vzal měšťanům kostel, ale ti se bouří, opat psal si

o pomoc vojenskou k místodržícím. Když jsem včera byl jménem defensorů nahoře na Hradě v kanceláři, řekl mi Slavata, že Majestát má díru, že svoboda náboženství nevztahuje se na poddané, kostely smějí stavěti jen stavové, poddaní ne, a duchovní vrchnost na svých statcích nemusí vůbec trpěti žádného evangeliše, na duchovní vrchnosti se Majestát netáhne, ty prý se o něj neprosily nikoho, a tak podobně mluvil mi ten měch tlustá, nepříjemná, ta jednuška římská vzteklá. Chvíli mnou lomcovala zlost, chvíli mi bylo do pláče — to ten Majestát, jehož jsme po tolika svízelích dobyli!"

A zase nastalo ticho v zimní auditoři.

Do ticha toho zaléhalo veselení mladistvých hrdel z auditoria letního,

„Nemějte mi za zlé!" prosil po chvíli Theodor Sixt, „neračte mi praviti, že jsem měl svůj rozum vyložiti, dokud byl na to čas, já také tvrdím, že Majestát má díru, — zapomněli jsme do něho vstaviti, že svoboda týká se taky lidí poddaných na gruntech kněžských, to byla a je chyba!"

„Není, není, tisíckrát ne!" vášnivě zvolal Budovec — přitom oči mu zasvítily, tváře zaplály — „není chybou, je v tom jen zlomyslnost nepřátel našich, v Majestátu přec světle stojí psáno, že ani lid selský nemá býti nucen k náboženství jinému, — v tom přec vězí i to, že poddaní měšťané smějí si postavit kostel —"

„Bude o to hádka a bojím se, aby nebyla krvavá!" odpověděl Sixt. „Když se budeme báti, přidáme nepřátelům srdce! Nebojím se!" —

„Edite, bibite, chari sodales!" zazníval zpěv z letního auditoria.

A v zimním auditoři kolem číší Karla IV. bylo těžké myšlení a chvílemi zavládlo ticho velmi studené.

VI.

DŮLEŽITÉ KONCILIUM

Nazejtří — skoro ještě v úsvit bylo — Karolinum hýbalo a hemžilo se lidičkami docela jinými nežli včera a před týdnem.

Pocházeli sem tam po dvoře, po chodbách studenti, na první mžik oka patrně o něco mladší nežli bakaláři včera odbytí, a mezi ně mísili se chlapci drobní, skotačíce a prohánějíce se jako vrabci na Ovocném trhu. Když jeden z nich velmi nekřesťansky vperčil se hlavou do skrovného břicha pedelova, div že tenkého muže nepřevrhl, Jičínský zlostně vzkřikl, že ta klučata, víme, žilou pošvihne a přetáhne, ale nepošvihl nic. Běhal také sem tam, z auditoře do fisku, z fisku do bytu rektorova, odtud zase letěl k jinému profesoru do habitace; letěl a lítal a neměl na klučata kdy.

Pravda, nehonili se všickni chlapci mezi příchozími studenty. Někteří také tiše stáli při svých pantátech a udiveně otevírali oči a zároveň ústa na ten šumný rej, jehož nikdy neviděli. Jiní chlapečkové oddali se také jinému, tiššímu zaměstnání; tamhle ti tři nejtišší odlupují puklou maltu na zdi starobylého Karolina a vyhánějí z úzkých vlhkých cestiček za maltou škvory a sviňky, nevinná zvířátka.

Když byl ruch největší, pedellus z fisku vynesl na chodbu stoleček neveliký, přistavil k němu židlu cveky pobitou, položil naň knihu obhroublou, přinesl mosazný kalamář hodně pokaňkaný a inkoustem zlitý, k němu přidal dvě brka na psaní a vyzval studenty, aby se zapisovali semhle na tuto stranu všickni, kteří do akademie Karla IV. vstoupiti míní, a na tuto druhou stranu aby zapsali se ti, kteří chtějí býti stipendiáty, famuly, služebníky. Až se všickni zapíší, aby ho zavolali, že knihu odnese panu děkanovi. Pak jich nechal a vzal si na péči pantatíky a jejich malé kluky.

Je těch tatíků snad patnáct, většina obtloustlých, a všickni v šubách a kožešinných čepicích, některý i v aksamitě. Jičínský se k nim pěkně měl, věděltě ze zkušenosti, že to bývají někdy i zemané a skoro vždy zámožní sousedé i konšelé venkovských měst, kteří chtějí míti své synky ve vzorných klassích při universitě a svěřují své děti přímé výchově profesorům. Však každý z otců má vak, tašku, košík, balík. Jičínský ví, že přinášejí máslo, vejce, ptáky, zajíce a že profesorové — až na lakomého Skálu — nechávají dobrou část těch darů pedelovi na zub.

„Víme, víme," pravil k nim, „Jeho Milost pan rektor nechce míti v bytě svém chlapců, vyrušují ho, ale jiní mistrové je berou, do školy budou chlapečkové letos choditi k panu mistru Kaménkovi do Kaprovy ulice, tam jsou letos universitní klassí; u nás se mají chlapci dobře, my za ně dbáme, víme — víme — u nás jest jim lépe než u jezuvitů, tam je ďábly a pověrami ustrašují, to my ne, u nás, víme, jen kuchařka stará má v sobě ďábly dva, a to jen někdy do ní vlezou, víme."

A tak povídaje vedl tatíky s balíky k rektorovi, aby pan rektor poradil a zapsal.

Zatím rozsvítil se plný, veselý podzimní den; perátka přestala se na nebi červenati, zbělela a nebe namodralo a přívětivě shlíželo na universitní sešlý dům, v němž začínal se nový školní semestr zimní.

Bylo asi deset hodin německých, u sv. Havla proti Karolinum právě zvonili, když mistři Karlovy akademie po modlitbě zasedli k prandium, snídani, při níž se měli dohodnouti o přednáškách v tomto semestru.

Famulové dva přinesše z kuchyně medenice s nálevkou a s ručníkem, nabízeli profesorům, aby si umyli ruce; jeden z famulů již vlekl konvici piva a jiný stavěl mísu s pečitým na stůl, třetí student donesl pletený koláč.

Zatím jeden ze studentů služebných (však je to dnes poslední služba, zejtra nastoupí noví famulové) nahlas a rychle četl jednu z epištol sv. Pavla, ale nikdo ho neposlouchal; ba Skála právě povídal sousedovi, mistru Vratislavskému, že má zatvrdlý žaludek.

„A do rána mi poněkud otekly nohy, je strach, aby to nebylo vodné tele, mazala mi to hospodyně sádlem, vodnatelnost zlá věc."

Pečité dosti rychle dojedeno a Kampanus, když páni umyli si zase ruce, kázal famulům ven.

Sotva poslední klerika famulská zasvištěla ve dveřích, začal Skála, že nechce v sobotu žádnou míti přednášku ani práci jakoukoli v akademii, poněvadž v ten den řezníci mají trh a pod okny dělají tumult. Přitom důrazně bubnoval chlupatou rukou na stole.

Děkan Nudožerský, pohladiv si rozčileně pleš, pravil dosti dobrácky, to že by mohl každý mistr praviti, a byla by v sobotu škola prázdna.

Chtěl jako děkan patrně předejíti to, aby ostatní profesorové nebránili se soboty. Docílil toho sic, ale Skála se těžce urazil. Popelivá tvář jeho poněkud zrudla, žíla na zvadlém krku tetelila se mu a stařec skrze zuby vyrazil, že bývají vysoké mysli ti, kteří jsou krátci na těle.

„Bona res quies! Pokoj, pokoj!" prosil Kampanus a Nudožerský honem otevíral statuta, aby dle obyčeje přečetl, co v nich se nařizuje stran přednášek.

A již četl. Ale ne dlouho.

Skála vpadl do četby jako hřmotný forman do vrat a oznámil kratičkými slovy, že logiku přednášet nebude, že přejde a logicis ad ethica.

„To ne tak," ozve se rychle černobradý Troilus, „ethika je moje professio, té se nespustím."

„Akademie bez logiky býti a státi nemůž!" smiřoval, konejšil Kampanus.

Skála vztekle bubnoval.

Náhle se vzchopil a pryč.

Šoural se napodiv rychle a chutě ven.

Děkan za ním volá zoufale, aby počkal:

„Expectate, expectate!"

Ale vzteklý dědeček pryč. Děkan vylítne za ním.

„Pánbůh rač to k dobrému najednati!" pravil Kampanus ne bez

rozechvění, „za chvíli přijdou defensoři a přátelé naší školy k nejdůležitějšímu koncilu, který tu kdy byl, a my se potýkáme!“

„Starý brzo se popudí,“ podotekl Troilus, „stáří je brzké k mluvení, zpozdilé k slyšení, nerado dává, rádo béře, starý smutný, žalobný, nepokojný, čert vezmi stáří takové!“

„Čemu teď si navyká? Když se mu v kotrbě něco zavrtí, uteče!“ divil se profesor fysiky.

„Křesťanská věc za urputnou mysl propůjčiti se přátelstvím a měkčiti ji,“ tak Kampanus radil.

„I vezmu k sobě logiku, ustoupím!“ rozhodl se Troilus, a vtom již děkan vede Skálu, jehož tvář skoro bez barvy; na sevřených úzkých rtech sedí zlost a v očích hořkost i pohrdání.

V patách za oběma mistry vskočí do síně pedellus s oznámením, že vzácní páni se berou již po chodbě nahoru. Mladý mistr Vratislavský nechal pleteného koláče, jejž za pohnuté porady velmi klidně pojídal až do této chvíle, a všickni od stolu vstávali, aby vítali vzácné hosty, kteří vysláni od zemských stavů k opravě vysoké školy.

Vešel Budovec, řídkovlasý, kudrnatý, oka energického. Za ním vevalil se do síně doktor Borbonius; obojek hustý, na kterém seděti měla mu hlava jako na míse, pošinul se s nabíradel či s podpínadel drátěných stranou a nabíradla, trčící zoufale do prázdna, vydávala svědectví, že tlustý doktor není parádník, svého zevnějšku dbalý.

„Čeho ten tu chce?“ otázal se tiše a podezíravě Troil Nudožerského, když viděl vcházeti Adama Andreae, staroměstského písaře, „ten vyzáblý kostroun běhá k jezovitům!“

„Poslán z rathouzu, však vidíš, že přichází z deseti soudců městských Faltyn Kyrchmajer a hned za ním Sixt z Ottersdorfu.“

Kyrchmajer, hladě si malinké vousisko pod nosem, již ve dveřích pravil Kampanovi, že je vyslán za svého otce primasa a ten že vzkazuje učeným pánům, aby Bůh byl přítomen všem činům jejich a té zamýšlené reformací.

Již hučela síň mnohými hlasy.

Kampanus v tom šumu ptá se pana Budovce po zdraví.

„V kučerách prořídlých sníh, ale nohy čilé — to víte — albicapillus, pedibus mobilis!“

Borbonius zatím zasedl k stolu, okolo něhož otáčeli se pedellus s famuly nalévajíce víno. Zdvihaje sklenku do výše vykládal Borbonius:

„Ženit se jest božské nařízení, neženit se při školách, toť jen lidské ustanovení! A koho sluší více poslušen býti?“

Mistr Troilus krátce oznámil, že by nebyl tomu odporen.

Kampanus jen opakoval, že celibát je nařízení lidské a ne božské.

Mladý profesor Vratislavský, jemuž každá zástěra voněla, usmíval se přívětivě. Skála bubnoval.

Budovec, pohleděv na čtvrtní hodiny sypací, stojící na stole v dřevěném truhlíku, obrátil se k Skálovi, cože on tomu praví.

Stařec zkroutil tenká ústa, naklonil hlavu, zamrkal a zvolna vypouštěl ze sebe slova s nakyslou jedovatou příchutí:

„Teď se oborem všecko žení jako za dnů Noe i Sodomy, ať se mistři žení také; slavná kolej Karlova stojí nad půl třetího sta let bez ženských, až budou mistři ženy mít, zvědí! Budou se tu všickni vespolek hádat a prát! Zvědí!“ A obrátiv se k sousedovi svému vyhrkl s posmíškem: „Berte jen ženy s ostrým nosem, to bude vojna dřív, tyť nejhorší!“

Písař Andreae přiklonil hlavu a ústa k uchu advokáta Magrla, něco mu přišeptl a oba se potutelně usmívali, což Troila rozzlobilo.

„Ti tam zatracení podpážníci jezovitští se posmívají!“ pravil Nudožerskému ne docela tiše.

Thurn hladě sobě kožený kabát špinavý po prsech, pravil hrubým vojenským vtipem, že se pan mistr Skála už nemusí ženit.

Z doktora Borboniusa vyrazil smích takovou ranou jako z houfnice koule. A nakažlivý to byl smích.

Vida mrtvolnou tvář Skálovu a zlý záblesk v jeho očích, Budovec přerychle zdvihl pohárek s vínem:

„Bodej vám všem i nám Pánbůh zdařil, mistře, ať slouží k vzrostu a k štěstí slavné koleje!“

A nastalo připíjení s velikým tlučením a vrzáním odstavovaných

židlí.

Mezitím Kampanus krotil Skálu, jenž sebou trhal, chtěje pryč, pryč.

Thurn, snad poznav, že chybil, dal se do povídání smířlivého:

„Hol's der Fuchs, bude veseleji, až tu budou paní, jen ať nejsou příliš pěkný, nebo by sem k nim všickni frejíři jako k nějakému pevnému hradu šturmovali; do jarmary ke knihám taky jich nemůžete schovati, každý by chtěl býti té almary vrátným a klíč nositi za pásem!"

Budovcovi, jenž byl jakožto český bratr přísnějších povah, byly ty řeči tuze netrpělivé, rychle usedl zase a ptal se po hlasech stran profesorského celibátu, zdali se jakožto mnišský navždy skládá.

Až na starého Skálu všickni profesorové složili a zavrhli dosavadní staletou neženatost.

Skála, maje hlas dáti, šeptal si polotichem:

„Venerare doctos homines, aeternitatis vasa!" A to opakoval zase a vždy znova. Mířil tím patrně k vojákovi, který učence, „onu nádobu věčnosti", urazil drsnou nevážností.

„Páni stavové, jimž jest universí majestátem královským odevzdána, přejí si dále, aby každý profesor měl určité lekcí, určitou professí, od níž by snadno nesměl ustupovati."

Sotva to Budovec oznámil jakožto další kus reformace, ozval se Kampanus po prvé proti návrhu, prohlašuje beze všeho okolkování svůj soud a zdání upřímné, že by stavové do učení se profesorům plésti neměli, že má býti svoboda v učení.

Nudožerský také vybuchl s obranou svobodného učení.

Budovec zarazil.

„Zanechme tedy tak, svorností i malé věci vzrost berou, nesvorností i veliké hynou!"

„Ale o to bychom prosili," načal Kampanus novou řeč, „prosili bychom o to snažlivě, aby žádná strana sněmovní, žádný úřad městský ani královský nesměl nutit naši akademii k veřejným pobožnostem a k procesím, teď je náboženství od pověr očištěno, může mu nastati zlatý věk, ať nás tedy žádný nenutí k tomu, več

není u nás víry; víra je přec dar boží!“ Tak horlivě Kampanus, tak horlivě, že se mu modré oči temnily jako trnky zralé.

Borbonius volal do té řeči: „Tak, tak!“ Byl českým bratrem a rozuměl.

Také Budovec pokyvoval.

Někteří z profesorů vrtěli hlavami. Prokurátor Magrle a písař z radnice stahovali rty v podezřelý úsměv. A teď, jako když podpálí hranici suchého dříví, praskalo kolem stola a zahořelo plamenem. Všickni mluvili, tu dva spolu, tam dva přes stůl, všickni mluvili, ba již křičeli.

Vlastně nehádali se, jen si navzájem silnými důrazy vykládali. Bylo znáti, že ve všech vězí spíš katechismus a náboženství nežli věci akademie učené.

Thurn pravil silným hlasem do té vřavy, že jako luterský jest ovšem proti procesím a poboňkům, ale těch průvodů k společné zpovědi do Týna a té slavnostní cesty k přijímání těla a krve Boží, kterou akademie koná o Zelený čtvrtek, toho že by nemusili zanechávati, beztoho že katoličtí již vyhlašují akademii za kalvínskou.

To bylo nové polénko do ohně. Hovor bouřil zase a výklady lítaly sem tam jako rakejtle čili ohňové trubičky. Přitom se mistr Troilus nějak uštěpačně osopil na pana Magrli a městského písaře.

Písař i prokurátor omlouvali se, že jsou dobří podobojí, k jesuitům že sic někdy chodí, poněvadž tam bývá lecco podívání hodného.

Kyrchmajer se přívětivým slovem obou pánů zastával, chválil školy bratří jesuitů a zpěvy i hudení v kostele.

„Mnozí podobojí posílají děti do školy k těm bratřím; já jsem podobojí, ale muziky jezuvitské slýchám rád!“

Když Thurn, zakroutiv si knír špicemi do výše, popošel ke zdi, aby s římsy sňal svůj meč, plášť a veliký klobouk, hromada poněkud poutichla a Nudožerský vysokým hlasem prosil, aby pan hrabě neráčil odcházeti, že ještě něco důležitého by radil k reformě vysoké školy.

Všecko naráz ztichlo.

Thurn usedl, oběma rukama opíraje se o hrušku meče.

Nudožerský dosti rozvláčně vykládal svoji oblíbenou myšlenku, aby zvolen byl za rektora akademie šlechtic, student.

„Když Karel svaté paměti akademii založil, brzy v juristech měli hraběte studenta rektorem a prospěl; v Jeně, v Altorfě, ve Vitemberce jsou urození studenti rektory, při nich pracuje z mistrů volený prorektor a všecko se daří; šlechta by sobě naší akademie víc všímala, kdyby některý z jejích synů byl tím úřadem ctěn a povýšen!“

Tak a podobně hovořil děkan.

Utišení, které nastalo před řečí jeho, zůstávalo i po řeči. Patrně, že se návrh nelíbil.

Kampanus nevěřil, že by chlapec tuze pomohl, ale kolísal. Promluvil konečně:

„Pomohl mladý Scipio otci svému v bitvě u Ticina, proč by nám nemohl urozený student získat pomoc a přízeň nejen otcovu, ale veškeré šlechty podobojí.“

Skála zase bubnoval chlupatými prsty; hlavu nakláněje až ke stolu, neříkal nic.

Borbonius doktor spustil dubovým svým hlaholem upřímně: „Bude-li chlapeček hodně líný, budete mít soužení s ním, do kurníku ho přec nesmíte zavírat, když bude rektorem!“

Ta slova vzbudila nejupřímnější smích pana prokurátora i písaře městského.

„Budete na posměch bratřím jezuvitům!“ vyhrkl Skála, zaslechnuv chechtot. Na ta slova ihned panu Magrli a písaři smích zledovatěl na tvářích.

„Julius hrabě Šlik, syn páně Joachimův, jehož bychom ve jméno boží volili, jest mládeneček ušlechtilý a vtipný!“ namítal děkan.

To Thurn potvrdil a po některých hovorech usneseno vyslati k jeho panu otci, co tomu říká, aby k polepšení university byl synek jeho rektorem.

Tím koncil zavřen.

Kampanus na odchodě prosil urozených pánů, Budovce a Thurna, aby živě a heroicky ujali se akademie k zahanbení nepřátel a k zalíbení milovníků vlasti a literního umění, aby nedali padnouti akademii, která jest Mus živitelkou.

„Ve jméno boží pojďme!“ velel Thurn. „Zdrávi byli!“

„Jméno Páně na věky věkoma!“

Profesoři provázeli pány hosty až k schodům. Kampanus zpozorovav před svými dveřmi tři bakaláře včerejší a dva tři jiné, kteří rozbíhali se netrpělivě po pavlačích, pravil pánům:

„Jižť dále za Vašimi Milostmi nemohu!“

„Zůstaňte, Magnifice, buďte Bohu poručeni!“

Vrátiv se, Kampanus pokynul mladým bakalářům, otevřel dvéře své habitace a vstoupil; za ním ostýchavě mladíci.

V první světničce Měřínský čili Kordulka neviděl nic než to, že je kamenem podlážděna. Hleděl do země svýma vyvalenýma očima. Zato Knobelius hromotluk a onačejší Bergerus postřehli při zdi velikou hranici dříví, což se jim nezdálo býti v habitací rektorské dosti vznešeným, všimli si dvou reverend soukenných na zdi, ručníku, jenž se pohodlně roztahoval na dlážkách; mimo to Bergerus ťukl prstem do umyvadla cínového, na zdi visutého, a Knobelius svou velikou rukou, jako by se mazlil, pohladil páně rektorovu mládeneckou postel, kterou famulus hrozně špatně ustlal.

Kampanus vešel do druhé, veliké světnice a mládež za ním. Bakaláři stanuli u dveří. Kampanus vece k nim vesele:

„Nu, vítejte, eruditi iuvenes! Vítejte!“

A nic se neostýchaje, svlékal před nimi široký rektorský talár tykytový a navlékal na sebe damaškový župan hodně ochodilý a starý.

Mladíci zevlovali zatím sem tam. Všetečný Berger četl na hřbetech knih v repositorium u dveří Vergilii Bucolica, Tertia pars Ovidii, Ciceronis Orationes — knih malých, velkých stálo tu aspoň do sta.

Kordulka upřel oči na malovanou truhlici selského rázu, takovou má doma mamka jeho, i napadlo ho hned, že vznešený mistr truhlici

má také po své mateři.

Kampanus sedl do stolice chlupatou koží potažené a mosaznými knoflíky obité zrovna proti obrazu Karla krále, jenž visel v úzkém rámci na zdi.

Podzimní nepálivé slunce polední právě vhodilo hrst pozlátka na korunovanou hlavu krále Zakladatele.

„Eruditi iuvenes!“ začal Kampanus poněkud slavnostně, „včera se vás zapsalo do knihy petentů dvacet, a já mám pro vás jen sedmnáct míst. Je to soužení, z pražských škol se nechce žádný hnouti a na venek jdou bakaláři do škol neradi. Tuto Měřínskému jsem určil školu sv. Jindřicha, mistr, který ji řídí, je učený člověk, práce není lehká, učitelská práce nikde není lehkou, vždy je starostlivou, ale když se vezme Pánbůh na pomoc, práce školská smísí se s rozkoší, to mi věřte, proběhl jsem kolik škol. Ty, bakaláři, zasluhuješ býti pomocníkem přední školy, nazejtří o tobě napíši list Novoměstským; medle přistup a slibuj v té práci školní čest a víru!“

Měřínský vložil ruku svou do ruky rektorovy, zakoktal něco jako clarissime domine rector — klonil se nemotorně a šel.

S dvěma následujícími bakaláři rektor byl hotov brzo. Nabídl jim precepturu šlechtickou; pravil, že budou učit hochy urozené dva, snad také dívčičku, prosil, aby se nevzpírali při té pedagogii mýti maličké, česati, učiti, mírně trestati a konati vše, co preceptorům domácím náleží, za to že jim vyžádal, aby jídali s pány a ne s čeledí. Končil:

„Hleďte, abyste času a mladosti nemrhali touláním! Nazejtří napíši vám listy fedrovní!“

Poklonili se a šli.

Knobeliovi a Bergerovi mistr Kampanus zahovořil mravoučnými výklady, výklady jsou dosti dlouhé a mrzuté, aspoň té mrzutosti výraz sedí na tváři obou bakalářů. Soukaje si dlouhou kozí bradu černou, rektor v klidném toku poučných slov podotkl i to, že mají oba mládenci kyklopské mravy, sv. Pavel sic prý chce, aby učitel byl nad jiné lidi dvénásob ctěn, ale učitel musí zasluhovati sobě té úcty dvojí. Nakonec jich napomenul, aby začaté předsevzetí jejich ke

konci přišlo, aby za rok složili zkoušky misterské.

Bergerus děkoval za otcovské poučení, ale připletl, že není takovým, jak ho lidé utrhaví Jeho Magnificenci panu rektorovi donesli, načež Haratláp Knobelius taky se ozval, že jest u Jeho Magnificence víc zoškliven, než zaslouží. Bergerovi Kampanus slíbil podučitelství na Zderaze, Knobelia vyzval, aby si vybral ze tří míst venkovských; plat je stejný, strava na faře, komůrka ve škole, ale s jedním místem že spojeno zvonictví.

Knobel, prohlížeje si v rozpacích své veliké ruce, pravil, aby Jeho Magnificenci mu určil co libo, ale zvonictví ne. Kampanus vzal oba mladíky na slib a propustil je.

Postoupil ode dveří vyfintěný Vokoun, Glorie, syn zmocnělého měšťana, jemuž mnoho gruntů vinohradských a jiných náleželo. Dnes má nový obojek rouškový, krajkový, po francouzsku přilehlý, pěkně bílý a škrobený, bílé tacličky jako panenka a pěkné svítivé podvazky s pentlí a třepením. Z oholené tváře typu skoro židovského přívětivě smějí se na rektora hnědé oči.

Mladík mluví mrštně. Pan otec prý si přeje, aby si trochu na některé přední škole pražské pobyl, ale ne za kolegu nižšího, než za správce, tak prý u sv. Martina, aby měl domů nejblíže.

Mistr Kampanus zamračil se v tváři. Chvíli přemítal. Pak zvolna rozvázal:

„Jsme tu sami, mohu ti říci pravdu, pravda sic vždy uráží, ale uč se jí hleděti v tvář; věř, ty nemůžeš za učeného a dostatečného projíti, jsi mdlý —“

Mladík začal sebou nepokojně vrtěti a oči hnědé již se nesmály.

Kampanus, cítě vzdory, chtěl mu říci, že se z flašky Šalamounovy nenapil, ale neřekl. Pravil jen:

„Čemu chceš a čeho žádáš, to dobře se trefiti nemůž, páni defensorové i profesorové se starají, aby jen rozšafní byli za správce vystavováni, ty bys u sv. Martina zle stál a byl akademii ku posměchu, vyřiď, že s panem otcem o to rozmluvím, — jdi a uč se, abys přišel k zkouškám mistrským hotovější!“

Mladý pán nafouknuv ústa rychle pravil:

„Tak, jak to umějí správcové u sv. Havla, Haštala a jinde jiní, tak bych to uměl taky!“

Obrátil se a šel.

Ve dveřích srazil se s mužem přitloustlým, ne starým, z něhož páchlo jako ze sudu. Muž vešel, Vokoun Glorie vyletěl.

Muž páchnoucí hlasem basovým, měkkým v nejdojemnějším pianissimu, prosil za kantorské místo.

„Kam s tebou?“ mrzutě odvece rektor, „nikde tě nechtějí, vím a porozumívám vždy znova, že všickni hudci a kantoři zpěváci jsou nanic, Boha se nebojí, lidí se nestydí, ničeho si neváží nežli pití, nešlechetně pijou, aby bas jejich byl nasmolený hodně, ale co ty tropíš, je navrch; když tě vypustili ondyno ze šatlavy, chodils prý se džbánkem po rynku a připíjels lidem!“

„Nejsem zlej člověk, mám dobry srdce!“ znělo vysvětlení měkkého basu.

Kampanus na chvíli oněměl. Nevědělte, nečiní-li sobě kantor z něho posmíšek. Zkrátil audienci.

„Počkej do čtvrtka, přes den daleko není, snad dám ti místo, snad nedám!“

„Když to uděláte, ať zaplatí vám to Pánbůh!“

Učený rektor zase nevěděl, kam zbahnilý mozek zpěvákův směřuje tou boží záplatou. Ale tou záhadou netrudil se dlouho, neboť nezůstal samoten.

Kantor odcházeje venku si bručel píseň:

Kantor pije do němoty,
třebas propil kabát, boty.

Mollerus, jenž ho potkal na schodech, ptal se, na jaké míře je rektor.

„I na dobré, hodný pán, veselý pán!“

Zamžourav nažloutlýma očkama a přetáhnuv si tlustými prsty nosík, vešel bakalář do habitace rektorské.

„Tebe, milý bakaláři, v Pražských městech nenechám!“ přivítal

Kampanus Mollera.

„Vlče!“ pomyslil si Moller, ušklíbnuv se.

„Vyber si Pardubice nebo Chrudim! Tamť potřebí druhého a třetího kolegy!“

„Ta města jsou málo platná, Magnifice,“ naráz odpověděl bakalář, pořád kysele šklebě se.

„Inu, ani lipská, ani vitemberská, ani lounská, ani žatecká škola nejsou prázdny, na tebe nečekají, ber, co je!“ mrzutě Kampanus.

Ale Moller hned drze na to:

„Škola lipská, toť veru žert!“

Kampanus sebou trhl, ale hned sebe pomněl a kousl si do rtů, pochopil, že o lipské škole mluviti nemusil. Ticho.

„A koľký tam plat, kerý farář, je na faře strava, nerad bych při školní robotě počul ovadnutí na těle, nekerý farář v zlej paměti zapísaný.“

Rektor chvíli mlčel. Na tváři bylo znáti, že uvnitř bojuje mírnost se zlostí. Po chvíli klidně děl, hledě do světla v okně:

„Stálého platu je devět kop a k tomu strava na faře a hromada všelijakých příměnků, koledy, za kalendář —“

„Poslední písař na rathúze má víc saláru než učitel v Pardubicích!“ náhle Moller jakoby vystřelil.

I vstal rektor z chlupaté stolice, sáhl rukou na rameno smělého bakaláře a klidně mu povídal:

„Znám povahy takové rozmazané, jsem jimi in meo officio tuze trestán, umějí, lenoši, málo, ale hned se ptají, co jest platu, tys dnes první, který se sháníš po platu; pidimužíci jste, homunculi, já tebe měl rád, olověnou hlavu nemáš, ale olověnou přirozenost, věř, že se za tebe lekám poslati tě někam do školy!“

Za té řeči říkal si Mollerus v duchu pořád a bez přetrží: bešťáku, bešťáku —

Když rektor skončil, Mollerus hlasem dosti poníženým ptal se, co Jeho Magnificence proti němu má?

Zase ticho, ale tentokrát dusnější a traplivější.

Po chvíli rektor tiše:

„Nelíbí se mi tvoje lenost, ale to se dá spravit, nelíbí se mi tvoje náchylnost k zrádným cedulím, ty skládáš úštipky na lidi sobě nemilé, nebo kde nechceš sám, navádíš jiné, té zrádné cedule o zkouškách jsi otcem ty, a těch nadávek do koleje nočně vhozených nebyls dalek.“ (Přitom Moller metal očima, rukama, polohlasně zaklínaje se a přísahaje: „Boh ma, Boh ma —“)

Ale rektor nemilosrdně dál: „Lekám se za tebe, že budeš na veliké pohoršení malého města hrávat v karty, máš v kartech nešlechetné kochání, a věz, každý hráč jest před Bohem zloděj, neboť chce bližního odříti, kdyby nechtěl brát, nehrál by!“

„To tak říkají Čeští a Plačtiví bratří, neračte se, Magnificence, hněvati, já vpravdě žádného neošudil!“

„Moje předkládání chápe se tebe špatně, nadýmáš se, foukáš, a já chci jen tvého dobrého!“

A zase chvíli ticho. Nejdušnější ticho. Těžké a husté jako sukno.

Rektor usedl do své stolice a z jeho srdce vkročila do mysli lítost, že na toho mladého člověka spustil tolik hromobití a krupobití. I vstal, vzal ho za ruku a kojil ho lahodnými slovy a tak ho pěkně odbyl.

Mollerus přijal místo venkovského kolegy, složil slib rukoudáním a šel.

Za dveřmi odplivl.

Kampanus chvíli seděl v přemýšlení, a když nikdo nevcházel, přistoupil k oknu, otevřel je, kolečka skelná zadrnčela, a mistr zahleděl se do zahrádky kolejní, ale nedíval se dlouho na prožloutlé listí, jež řídko a jen v zbytcích drželo se větví vlhkých, jakoby umdlených a smutných, neboť již tu přiskočil k okenici kos, druhý kos, třetí docela šedivý, za nimi vzlétla na oprýskanou kolejní římsu smečka vrabců pištících i holub a všickni ti ptáci podle zvyku svého čekali, čím je nakrmí ten veliký přívětivý muž v okně.

Nakrmil ptáčky, zavřel drnčivé okno, chvíli zahleděl se zase na umírající i mrtvé listí v zahrádce, sedl k pulpitu a již psal začátek básně De morte non timenda — není potřebí smrti se báti

VII.

SVATBA

Na Týnský kostel do výklenku pod kříž přiletěl čáp, aby ustrojil hnízdo sobě a své družce, která zatím zůstala v bahnech zbraslavských; teplý vítr šlehl několikrát údolem vltavským, a již strojí si Praha kolem kol jarní šaty. Pole a stráně zelenají se barvou bujně jásavou, pod Letnou první květy se probudily, zlaté kočičky na březích tisíce komárů a včel obletuje, vlaštovky vrátily se do hnízd na římsu koleje Karlovy a ze zahrádky rektorovy rozhazuje se mladistvá vůně.

Kampanus sedí u pultu při otevřeném okně a husí peří, jímž píše, hbitě jezdí po tvrdém papíře. Nadšený básník právě ukončil rytmy o Čechii, kterou tolik miluje, a již na jiné škartici začíná Carmen de nata Lidomila, filia Rosacii. — Lidmilka narodila se příteli mistru Rosaciovi v Sušici, Lidmilka musí býti na tomto světě přívětivě a veršem vítána. Nepsal dlouho; rytmus se uvolňoval, vázl, až uvízl. Kampanus se zamyslil.

Dítě se narodilo příteli z měkkého hnízda manželského! Kampanus vzpomínal. Dvacet tomu let, co byl plnou silou jarého života zamilován, ona taky — upřímně chtěl stržit lásku za lásku, dívka byla milostná jako Grácie — vzpomíná, vzpomíná, kterak byl ve svém roztoužení bláhové bláznisko, všem živlům na světě hovořil o své lásce; jda v zanícení milostném po mostě Kamenném kdys v noci vlahé, zhlédl vysoko na nebi hvězdu — k té hvězdě se blížil tmavý oblak — byl ještě daleko příšerný oblak — bláhový zánovní bakalář vyzval nebesa, ať vydají znamení, přikryje-li, zhltí-li oblak hvězdu zářivou dřív, než dojde k věži mostecké, bude smutný konec té mladistvé první lásky; šel — kráčel zvědavě, ale bezstarostně — hvězda stoupala výše, také oblak stoupal — bakalář

přidal do kroku — bakalář běžel, hvězda běžela i oblak děsivý — marno, nedošel věže dřív — hvězda zmizela v oblace.

A co také s bakalářem? Pantáta poručil a děvče se vdalo za muže podstatnějšího a brzo zašlo v rukách jeho opilých a drsných.

Od těch čas nepřišlo Kampanovi na mysl, aby se kořil ženě a po ní zapálenou milostí toužil. Sladké verše Catullovy, plné milosti a žáru, čítal stejně chutě jako jiné verše svých řeckých a římských přátel, ale neopojila ho vášeň Catullova, nezáviděl mu zářných objetí na březích modrého jezera, mezi fíky a hrozny, do nichž nachytán med a oheň slunečný. Ve svých básnických rytmech dosti zhusta volal Kampanus Bakcha Bromia i Venus vroucí a spanilou, ale to činil spíš jen pro ozdobu verše a jen ze zdvořilosti k veškerému Olympu. Vínu se vyhýbal, věda, že Venus in vinis, ignis in igne — oheň v ohni.

A ženit se?

Slýchal často kazatele mravokárce, že muž bez ženy jest jen člověka půl, jest nuzný muž, jenž ďáblu každý den na provázku běží a s ublížením cti i statku, těla svého i duše své šinut bývá.

Ale těm řečem se Kampanus usmíval jako filosof; moudrý muž, který si na tom světě obral úkoly vysoké a široké, nemůže starati se o děti a ženiti se jako poctivý soused krejčíř nebo počestný mistr rukavičník.

Moudrý muž ať zůstane volným, nezávislým, tak radívali filosofové od nejstarších až po Theophrasta, kterému byla žena složena ze samé lži a vášně.

S tím vším za dlouhá léta Kampanus souhlasil a s úsměvem vzpomínával, jak zle pochodil mudrc mudrců Sokrates, když prohřešiv se proti zásadě filosofů, byl na trhu od své ženy bit. —

V universitě se ondy prohlásil pro zrušení celibátu jen proto, že bezženství nejlepší profesory vyhánělo z university. Vždyť i ten Rosacius, jemuž narodila se Lidmilka v Sušici, býval profesorem v Karolinum!

Kampanus se oddával jiným starostem nežli ženě. Stálou a horlivou prací literní a školní za léta otupoval v sobě milostná

hnutí, duch jeho zahloubil se a zapřádal vší silou konečně do té snahy, aby vzkvetla, vzrostla škola velikého Karla, kterou nalezl kleslou, sníženou blízko země. Jí se věnoval všecek, tať byla jeho láskou, jeho nadějí.

I když ve svém pokoji poustevnickém uzavřel se, aby hovořil s bohy olympskými, i to činil pro čest vysoké školy Karlovy, tak hluboce ponížené.

Ale s bohy olympskými hovořiti musil, to mu bylo potřebou, nutností, to byla jeho na světě radost, universí Karlova byla jeho láskou, básniti po řecku a latinsku bylo mu rozkoší; uznával úlohu básníkovu v tom, aby myšlenky podával v líbezných formách a barvách, a byl přesvědčen o síle krásného slova.

A přes všecko obcování své s Olympem byl Kampanus zbožný člověk, ba časem i nábožensky hloubavý duch. Tu náklonnost přinesl sobě ze smutného, melancholického kraje jihočeského, v němž se narodil. V hloubi srdce svého měl raději Chelčického a mravní základy Českých bratří nežli Luthera, k jehož vyznavačům se universita již málem sto let hlásila.

Ale vášnivost zelotů se mu nelíbila. V boji náboženském, který kolem něho zuřil již drahně let, náčelníkem ani mučedníkem se nechtěl státi, věda a cítě jako Sokrates, kterak člověk málo ví pravdy, a což mnoho sobě leckdo předstírá, že ví, a přece neví.

Antičtí filosofové a zvláště básníci vytvořili v Kampanovi povahu zbožného českého humanisty. Antičtí básníci byli mu lidé lidští, kteří se těšili ze života tak, jak se jim naskytoval. Od nich se učil dívati se na svět ne pošmourně, ale usměvavě. Bez nízkého rozkošnictva Kampanus doposavad dovedl spojovati všecko křesťanství s antickou radostí ze života.

Neučinili ho docela optimistou, kterému by celý svět byl vznešenou básní. Kampanus měl vždy pro tmavé stránky tohoto slzavého údolí dobré oko, ale že netrudil se proto tuze, o to zase měl při něm zásluhu fatalismus náboženský; kojil se tím, co Bůh v osudech člověka určil a odmísil, to se stalo a stane, s tím se již nějak smiř.

Kampanus sedí při otevřeném okně a jest zamyšlen. Začal psáti gratulační báseň o narození Lidmilky, dcerky primasa sušického mistra Rosacia, ale na mysli má jinou, jinou Lidmilu.

Spatřil ji před dvěma měsíci — ví den a hodinu — ve škole sv. Linharta, když tam byl z rektorské povinnosti na dohledech. Přišla s děvečkou, pomáhajíc nésti chudému žákovstvu oběd; bakalář pravil Kampanovi, že Lidunka Revírova přinášívá nejlepší obědy chlapcům, z jiných domů sousedských že donášívají se pomyje, Lidunka že donáší dobré krmě, na které se ti žrouti školní těšívají, a Lidunka strojí sama, je bez mamky, panímáma jí loni zemřela.

Tehdy Kampanus vzal hezkou něžnou dívčici za ruku a děkoval jí a jejímu pantátovi vzkázal děkování.

Na tu Lidunku rektor myslil při otevřeném okně, do něhož táhla se mladistvá jarní vůně z kolejní zahrádky. Šedivý kos na okně poskakuje a přimrkává k panu rektorovi tuze zamyšlenému.

Učiněn jsem jako vrabec na střeše samotný a dnové moji jako dnové nádeníka — to byly myšlenky u Kampana nové, žalující — dosavad na samotu nenaříkal —

Žiju ze dne na den, na mysli maje školu a obec učenou, v srdci maje verše, život můj jako voda v rovině — život bez hnutí, mrtvý, bez lásky, a jak bude, až zákeřně přiblíží se stáří, mrzuté, ohavné, nemocné stáří. Což tvrdě stele famulus pod hlavu, což toužebně hledí hospodyně, abys už odešel a ona mohla uchvátit peřinu pod tělem — ej, kdo by na to myslil, jsem Kampanus — Zvoníček — Zvon — a zvony nehynou stářím, ty pukají a rozbijí se naráz.

Ale jsem přece jen starý zvon. Jí je málo let nad dvacet. Mně dvakrát tolik. —

Kampanus namočil brk, namočil ho po druhé a dal se do veršů o narození dítěte. Ale napsal jen dva a zamyslil se zase.

Uvažoval, kteraké to myšlenky ho posedly, proč ho čím dál tím více naplňují a vytrhují. A což jestli ta láska planá? A kdo ví, jestli jen zrníčko milosti na druhé straně? Vždyť neřekl té dívce plavovlasé a modrooké nic víc než děkování za oběd žákovský

a ondyno, když ji potkal, pravil jí: „Má milá, srdečná dívčičko, jak se máte?“ — a nic víc. A ona také nic, zhola nic, jenže se po každé rděla jako makový květ.

Není-li to všecko plané? Dobře radí Plautus, starý onen franta, aby člověk uvážil již včera, co chce dělati dnes, aby ho to nemrzelo zejtra, že většina kolegů se oženila, to Kampana přec nemůže svésti, ti by byli bez ženitby z koleje ušli, on do smrti zůstane v koleji i bez ženy.

A zase namočil a psal veršík o mladém štěstí v kolébce v Sušici, o štěstí —

Opět péro mdle pokleslo na olověný kalamář. A což kdyby šla za mne, kdybych si ji přivedl sem do své samoty, kde jsem tolik let klidně a spokojeně žil se svými knihami, zda nebudou musiti vystěhovati se odtud moje Musy, zda nebude vyhnán odtud božský, světlý Apollo?

Nebude, nesmí býti vyhnán slunečný bůh poesie — ta dívka Apollinovi sic nerozumí, ale právě proto vyhne se mu s úctou a nepostaví se mu v cestu vzdorně. To by se smluvilo s něžnou panenkou, i když tu bude při mně, abych směl kdykoli do chrámu poesie nerušeně vcházeti sám, a starosti všedního života odstěhovaly by se ode mne do hlavičky ženy usnoubené. Lidunka, prostá hodná dívka, není jako učená dcera Kaménkova, která umí patero jazyků. Kdybych tu pojal, byly by v mojí svatyni pulpity dva, u jednoho by psala ona, u druhého bych měl psáti já — Musy by utekly a za dveřmi by plakaly hořce, a já často bych musil louskati pecky a s Bruncvíkem obědvati.

Usmíval se Kampanus tomuto svému nápadu, a rychle namočiv brk, chutěji jezdil jím po papíře, dokončuje strofu gratulační o narození dítěte mistra Rosacia.

V následující nedělský den po službách božích vešel Václav Bílek, starý měšťan a kupec, s mistrem Troilem černobradým do domu Jana Revíra v cípu Platnéřské ulice, aby usnoubili pannu Lidmilu mistru Kampanovi.

Rozhodl se a vyslal je od sebe s prstenem a s pásem hedvábným,

na němž přišity hlavy andělíčků pozlacených.

Po několika okolcích a prázdných hovorech řekl Troilus, proč přišli.

„Vyslal nás mistr prorektor Kampanus a vzkazuje, abyste se s ním spříznil a jemu poctivou pannu dcerku za manželku dáti odporen nebyl, zamlouvaje se přitom, pokudž by Pánbůh dáti ráčil, že by panna jemu se dostala, že ji jakožto choti svou věrně a upřímně chce milovati a ji tak opatrovati, aby jejich manželstvo ke cti boží, k potěšení pana otce a jiných přátel sloužilo!“

Starý kašlavý Revír pohnutím se rozkašlal divoce, když pak hrdlo drobet upokojil, zavolal dceru, která prve, hned jak spatřila vcházející pány, odešla skromně do komory.

Když pan otec volal, šla poslušně do veliké světnice. Stála tu při dveřích, štíhlá, subtilná, z tváří velmi bílých prokmitávala děvčeti uzardělost jemná a veliké oči, vlhkem lesklé, upjaly se otázkou na otci.

„Milá Lidko,“ vece starý muž, „uděláme to bez cerimonií, mistr Kampanus si tebe žádá za manželku, chceš mu?“

Děvče naráz temně zarudlo až k plavým vlasům a v rozpacích shrnovalo si do obouručí vyšívaný fěrtuch.

Tatík kašlal a kašlaje vyrážel ze sebe slova:

„Víš, Lidko, jsem téměř na neduživé posteli, kdo ví, jak dlouho tu pobudu, pan mistr Kampanus je věhlasný muž, vybavím tě pěkně –“

Vtom již vstal Troilus, a přistoupiv k dívce s prsténkem zlatým, ptal se, smí-li poctivé panně jménem mistra prorektora na prst vsunouti ten prsten jako závazek. A nečekaje vzal pannu za studenou ruku a navlékl prstýnek.

„Tak, teď jdi!“ kázal tatík.

Děvče ho políbilo na šedivou skráň a odešlo tiše a lehounce jako pára.

Byla usnoubena.

Ostatní věci rychle a bez nesnázky smluveny. Bylo smluveno nevalné věno a obvěnění a naposled určen i den k dodání poctivé

panny.

Odpůldne týž nedělský den vzal Kampanus telecí rukavice s hedvábným vyšíváním, plášť z englického sukna zánovní, hustý pěkný obojek na krk, kordisko k boku a velice svižným krokem přišel k nevěstě.

„Vám dověřím, pane mistře," pravila mu tiše, oči k zemi klopíc, „vám dověřím a doufám nad jiné lidi!"

Kampanus sliboval slovy i tiskem ruky.

Pak seděl s nevěstou a se starým Revírem a hovořil vážně a ne jako blázniví zamilovaní. Chvílemi také mlčel, přemítaje, kterak to, že to děvče stalo se mu tak milým skoro vnáhle. Vzpomínal filosofů tvrdících, že se dva chtějí, když na sebe dlouho hleděli; tehdáž subtilní duchové z krve pocházející jako mocí tisknou se do očí a oči vpouštějí je do srdce a odtud pronikají ti duchové vlhcí všecky oudy — ale uznal, že se to nehodí na něho — on nehleděl dlouho — on jen dlouho rozvažoval. Spíš dal pravdu hvězdářům, kteří tvrdí, že dvě osoby, když v jedné konstellací se srovnávají, přirozenou mocí k tomu bývají nuceny, aby se milovaly. Uznával, že mu Lidunka souzena, že to ve hvězdách a u Boha a že stojí ten dobrý tvoreček za to, aby si ho uvedl do Karolinum a svou lásku i radost aby rozdělil věrně mezi Lidmilu, akademii Karlovu a Musy.

Nazejtří Kampanus poslal latinský list profesorům a kolegům v akademii, že z božího vnuknutí promění způsob života, za tři neděle že manželské snětí dá posvětiti a že prosí, aby páni kolegové ten den při skromné kollací oslavili svou přítomností.

Kolegové Nudožerským do koleje Václavovy po straně zavolaní — Skála nepřišel — snesli se, aby mistru Kampanovi na pomoc k veselí svatebnímu kvestor vydal tele ze statku počernického, ze Psář aby vydal patnáct slepic, z Michle skopa, jeden boch sýra, nikoli nejmenší, a fořtknecht Vaněk Sedmkop aby nalapal něco ptáčků, může-li to na ten čas býti.

„Je hoden Kampanus našich dárků již proto, že s námi a dřív než my mnohá léta usiloval a pracoval o dobré naší akademie!"

Tak čilý Nudožerský odůvodňoval vydati dary k veselce

profesorské. Nakonec snesli se, že půjdou k veselí jen dva od ostatních, vyložiltě jim Troil, že prorektor chce míti svatbu spíš jako v ústraní a tichou; nejraději by ji prý vykonal tajně.

V málu dnech potom přirachotil do koleje Karlovy vůz, jenž svým nákladem způsobil v habitaci Kampanově přenáramný zmatek. Vůz přivezl totiž truhly s cínovým nádobím, peřiny bíle povlečené i polštáře kožené, trouby plátna a jiné všelijaké věci nevěstinské výpravy; nazejtří přijel vůz druhý, potom třetí. Kampanus byl nucen skládati zatím do bibliotéky. Pak se dal ne právě s chutí do vybírání a pořádání. Velmi se mu líbily džbánečky na kvítí, vytušil z nich něžnost svojí snoubenky. Některému nádobí nerozuměl; plát mosazný na marcipány pětkrát obrátil, ale neuhodl, nač je.

Den před veselím přinesl služebník stříbrné jablko pižmové darem nevěstě od mladého pána Julia Šlika, na ten čas urozeného rektora university Karlovy. Bergerus mistr jménem pražských školských bakalářů v dar podal alabastrový kalamář, jeden z venkovských bakalářů poslal půl kopy pstruhů. Apotečník z koleje sám osobně přinesl červenou a bílou cukrkandu, v proudu řeči nenápadně projevuje, že libra té červené je po 20 groších, a té bílé cukrkandy libra dokonce po 36 groších; vozí se to z Benátek.

S knězem u sv. Linharta sjednal Kampanus, aby ho tajně dnem všedním ráno po zvonění ad ave oddal, když mu dá před tím dnem věděti, prý nechce, aby se o tom rozhlásilo, nechce míti zevlovačů v kostele, poněvadž z mladých let už dávno vyrostl; také širokou zmínkou faráři doložil, že nebude strojiti nákladné svatby, nežli že pozve toliko o jeden stůl dobrých přátel nejbližších.

A jak smluvil, tak bylo.

U Panny Marie na Louži odzvonili ad ave, zacinkal zvonek u sv. Linharta, jemu odpověděl mrňavý poledníček od sv. Mikuláše a pan prorektor Kampanus vedl si jen s průvodem několika přátel proti všemu obyčeji bez družiček a bez družby svoji Lidunku do malého temného kostelíka.

Kovář na Linhartském plácku nechal podkovy i koně a díval se,

co se děje; v uzdařských krámech spouštěl mistr okenici, ale když zhlédl svatbu, nechal všeho a vyběhl s otevřenými ústy; také z obecní kuchyňky vyběhla nějaká umaštěná ženská.

To bylo všecko diváctvo Kampanovy svatby, k tomu ještě u kostela přibylo čtvero žebrákův a v kostele svíčková bába se zvoníkem.

Nevěsta měla na sobě světlý šat hedvábný břeskvové barvy, pod sukni dala si podle obvyklé parády ženské nemalý než obšírný korbel obručový, takže byla velmi široká (což se Kampanovi nic nelíbilo); na hlavu jí musila stará služka vstaviti veliký věnec z rozmarýny. Učinila Kampanovi po vůli, že šla bez družiček, ač byla panna poctivá, ale bez vínku na hlavě a bez nevěstinské parády byla by snadno nešla.

Cestou usmívala se i plakala a přes tu chvíli bílý šáteček s mřížkami a krajky černými zdvihala si k očím.

V kostele kněz pravil, že dům a zboží bývá od rodičů, ale od Boha toliko dána bývá žena opatrná. Pak se ptal pana prorektora, chce-li ji a nemá-li slibu s jinou, obou se ptal, berou-li se z dobré vůle, a když odpověděli oba, jak se na to sluší, podali si ruce a kněz to manželstvo stvrdil.

V koleji u stola svatebního seděli Troil, Nudožerský, starý Bílek, otec Jan Revír, všecek rozkašlaný radostí a stálým pohnutím, nějací dva příbuzní Kampanovi — Zvoníček a Satrapa, poctiví sousedé z města Vodňan, kdež se Kampanus narodil.

Právě když v střídmém hodokvase dáván na stůl mandlový sýr, vstoupil stydlivě a všecek se kroutě tenký pedellus, nesa svatební básně, které ctitelé Kampanovi dali imprimovati v impressí Bohutského.

I usadil ženich tenounkého pedela Jičínského k rozšafnému Bílkovi, aby si popovídali, a sám začal prohlížeti literní dary.

Byly plny lichotek. Očima zavadil v Krupského básni o slova, že Kampanus jest zdoba tohoto věku i příštích — o secli, Campane, tui decus, atque sequentum — usmál se a vyložil nevěstě:

„To my z ješitnosti sobě tak navzájem zapalujeme vonné kadidlo,

v tom jsme jako ženské —“

A přečet jiného básníře verše, jichž začátek: „In studiis Phoebi genus insuperabile Čechi, Si modo sint Bromii toxica dira procul“ — vyložil je mladinké choti a doložil:

„To směle smím praviti, že pijáctvo, kruté jedy Bakchovy, přenechávám jiným.“

Zarazil se, ze dvou tří slov postřehnuv v básni kněze Jiříka Tesáka, že je řeč o bábě, která se do Kampana zamilovala, když byl učitelem v Hradci Králové. Zarazil se, ale nedalo mu, četl, četl a na tváři jeho rozložil se jemný úsměv. Nakloniv se k Lidunce, jal se překládati:

„Vyšlehl v stařeně plamen již uhašený; řekla: Chci Kampana za muže, jediný on se mně líbí. Oheň tento nelíbil se, obšírný dům a bohatstvo se však spíš líbilo. Než ohniště i oheň již dávno zhašen, popel zůstal. Jásáť Kampanus, že má něžnou panenku.“

A odloživ verše vzal ruku Lidunčinu a dlouho ji držel oběma rukama svýma.

Až vytrhli ho sedláci z Michle; přišli s kejdařem a učinili učenému panu ženichovi, Jeho Milosti panu prorektorovi, a jeho počestné paní manželce srdečné přání, a když jim dán soudek piva na dvůr, naplnili Karolinum pekelným hudením a zpíváním, jež pronikalo až na Staroměstský rynk.

Tři dni potom vpodvečer Lidunka, složivši hlavu na široká prsa statného Kampana, učinila vyznání:

„Dokud jsem manželkou vaší nebyla, všeho dobrého jsem vám přála od prvního spatření, ale když jsme do chrámu na oddavky s panem otcem a s poctivými hostmi šli, v ty ulici ke kostelu jdouc proti kovárně jest na mne nějaká mysl přišla, že jsem hned chtěla se od vás odvrátiti, a když jsme v kostele byli, myslila jsem, abych odtud odešla, ale nesměla, nechtěla jsem pro veliký stud. Teď vás pro tu divnou mysl prosím za odpuštění!“

A sklonivši hlavu níže jala se celovati ruce Kampanovy.

„Teď tě držím, Lidunko, teď tě mám, teď mi neutečeš!“ mluvil Kampanus, tiskna hlavu její na prsa svoje oběma rukama.

Voněly bezové květy ze zahrady, když mistr mladou ženu vroucně líbal, a světnice mistrova v tom vetchém Karolinum byla plna světla a lásky.

VIII.

ROK MÁ KROK

Rok má krok a na ten jeho krok věsí se v lidských příbězích změny pronikavé, a poněvadž je štěstí na světě odjakživa málo, bývají ony pronikavé změny řídko kdy veselé.

Jednoho dne ulehl ve své koleji Laudově Nudožerský. Složil svou drobnou postavičku do postele. Bránil se té posteli dlouho, byltě slovácký profesor vždycky čilý jako rtuť, ale neubránil se.

Když ho přišel Kampanus navštívit, ležel, nemluvil, ani nehleděl. Kampanus ustrnul, užasl. Pocítil blízkost Smrtholky nemilosrdné. Žalostivě promluvil k nemocnému kolegovi:

„Můj milý bratr, kterak se máš, pohlediž na mne!“ A mistr Benedikt vyňal ruku zpod peřiny a tou rukou pozdvihl sobě obočí a pohleděl, ale mlčel. Tehdy Kampanus opět: „Kterak se máš?“ Odpověděl: „Dobře, děkuju Pánubohu.“

Teprve za chvíli, když ho Kampanus hladil po ruce, pravil: „Tak jeden za druhým půjdeme k velikému houfu, teď já půjdu.“

Kampanus jal se mluviti něco o naději, dokud dušička na jazyce. Ale Nudožerský zamítal těšení:

„Hodina smrti připadá na mne sic nějak nenadále, ale nezastihla mne v nijakém zpoždění, duše moje bezpečně očekává spasení, žádnému jsem neublížil, nikomu jsem nebyl křiv.“

„Zajisté člověk, pod okrskem slunečným přebývaje v těle smrtelném, před smrtí žádnou hodinu není jist, ale ty ještě neodejdeš!“ tak hovořil mistr Jan, ale nevěřil již tomu.

Ten večer většina mistrů sešla se u postele nemocného kolegy

a modlili se i zpívali žalmy o smrtelnosti a naději, že mrtví vstanou vzkříšení.

Nazejtří pedellus přišel do koleje Karlovy a vykládal všecek smutně dojat, že donesl panu mistrovi od své ženy drobčíček polívky, a mistr již bez duše.

„Víme, víme, ještě chvíli předtím byl čisté paměti, nehleděl, ale hovořil."

Mistři s velikou poctivostí schovali do posvátné země profesora jednoho, a hned volili nového.

V učení pražském hvězdářského umění profesorem stal se mistr Basilides. Vlichotil se líbivý panáček nějak v přízeň Thurnovu a defensorové se přičinili, aby byl zvolen, třebaže Kampanus k malinkému Zodiakovi neměl důvěry valné, neboť se na Malé Straně tuze ometal kolem Němců a katolických pánů, a pak nevěřil Kampanus v hloubku jeho věd.

Basilides, malý človíček s velikou hlavou v škrobeném čistém krejzlu, jako profesor teď pnul se víc do výšky klikatým nosem a snažil se růsti do šířky statnými rozkroky. Také brzy potom vyženil na Malé Straně s podstatnou vdovou dům U Skálů na rynku Malostranském a byl ještě pyšnější. K Tatrmanovům do Celetné ulice už dávno nechodil, se svými bývalými kumpány dávno nic neměl. Jen s Mollerem měl nějaké spojení. Aspoň mu z venkova poslal milý ten bakula báseň o ženitbě Kampanově udělanou na text z Písma: Et rex David senuerat, měl David věku mnoho dní, řekli sluhové: Hledejme králi děvičku, ať zahřeje pana krále našeho. Ta báseň učinila Basilidovi příjemnou švandu, a stejně tak i některým dobrým učeným lidem, kterým ji ukázal.

A nový rok zase učinil krok.

Zádušlivý Skála — bylo to začátkem srpna — poslal si famula pro doktora Borbonia. Kuchařce Elšce Mrštné i famulovi kázal, aby k němu nevpouštěli živé duše, zvláště žádného z profesorů. Ve své koleji Václavské uzavřel se tedy hněvivý stařeček jako v pevnosti.

Když k němu tlustý doktor Burda přišel, poznal ihned, že starého profesora smrt s tímto světem co nejdříve rozdělí. Oči vsedly

starcovi do hlavy, a hlava jeho již byla jako umrlčí. Šeplavým hlasem těžce vykládal doktorovi, že má klání u srdce.

„Vím to, cítím to, že jsem nějak nebezpečný, mně jest, jako by mozek mi schnul v hlavě, také někdy myslím, že se mi uvnitř rozlézá rak nebo podjed."

Doktor se široce uvelebil do vycpané židle a napsal na úzký dlouhý papír nějaké Recipe do apoteky.

Kuchařka Elška Mrštná, žena malá, scvrklá, se značnými chlupy pod nosem, pokorně stála u dveří, ruce majíc zoufale sepjaty a oči plné bolesti a veliké lítosti nad starým pánem.

Když odešla do apoteky s papírem, pravil Skála doktorovi:

„Myslím si, že ta špicohubá potvora mi něco udělala, neboť jsem se tuze rychle spadal, myslím, že ta špicohubá umí s čertem."

Potom po chvíli Borbonia prosil, aby vzal tam z kancelářky ve své opatrování kšaft, jejž sepsal za zdravého života a zdravé paměti, dovolil doktoru, aby si vzal některé knihy a tuto truhličku s penězi aby u sebe skryl, kdyby mdloby a nepaměť na něho přišly, aby to nikdo neukradl; prý Borboniovi věří, že vrátí zas poctivě, kdyby se z nemoci uzdravil.

Borbonius těšil, těšil, pak popošel k polici, vybral sobě tři Volumina Pliniovy Historie v malinkém vydání, jež se mu vešlo do kapes, a doktora Jessenia knihu o kostech.

„Tato knížka našeho přítele Jesenského De ossibus je dotud nejlepší jeho dílo, to si vezmu, když, mistře, tomu chceš."

To řekl a nakonec odešel s truhličkou dosti obtížnou, skoro loketní, a po kapsách maje knihy. Elška Mrštná, vidouc sádelného pána pryč se brati s truhličkou pod letním pláštěm nedobře ukrývanou, sezelenala a vousisko pod nosem se jí zježilo.

„Musili by červi z něho pršeti, kdybych ho nebyla sama těmato rukama svýma čistila, obvazovala, pošetřovala, červi by ho byli snědli, už by dávno byl hrdlo zatáhl, by nebylo mne, už dávno."

Borbonius klidně: „Nu, dobře jsi jednala, tak už jen otevři mříži!"

Ale malá zuřivá osobička vedla svou:

„Musím to někomu v uši otlouci, kdykoli se unečistil, to já byla

dobrá slouha, bývá tak nevhodnej, nechutnej, že mu žádný nemohl nic vhod udělati, jenom já, jenom já, říkával mi, dochováš--li mne smrti, můj stateček žádnému býti nemá než tobě, ať stateček na čemkoli záleží, tobě zavdám všecko — budu vědět, kde svého najíti a k svému uhodit, budu vědět — (mluví rozpláclým širokým hlasem po Borboniovi) za takový slova — dobře jsi jednala — nedá žid nic, takovou chválu bych skvakla."

„Otevři, nebo kopnu!" velel Borbonius.

Rozčilená žena otevřela, přitom pořád rychle tytéž věci hovoříc, a za doktorem ihned dvéře zamrštila, že ránu bylo slyšet po vší koleji.

„Zachlestla jsi, mošno, ty dvéře dosti prudce, mělas tam vstrčit svoji hubu!" pravil Borbonius klidně na rozloučenou a šel.

Od té chvíle Elška Mrštná nikomu dveří neotevřela, ani famulovi ne, jehož nucené ferie nikterak nermoutily. Přicházeli poslové z kolejí, studenti od mistrů vyslaní, co a jak je, přišli někteří mistři sami, přišel Kampanus, Elška špicohubá nevpustila nikoho; vypravovala famulům z mříže ven mrzutě a profesorům velmi uctivě, že nemocný mistr spí a nesmí býti rušen.

Starý Matouš Pulpit, když šel nočně domů od Tatrmanův a zhlédl světlo v okně Skálově, pravil:

„Ten starej lakota, mordydy, svítí, to čte dukáty!"

Ale starý Skála nečetl dukátů, nýbrž kuchařka hledala dukáty — i pod hlavou Skálovou — a nějaký bratran odnášel v nůši, co se odnésti dalo. Odnášeli až do svítání, když v sousedním dvoře kohout začal pěti.

Ráno vpuštěn do pokoje Kampanus s Troilem a za nimi v patách přišli mistři ostatní. Troil klopýtl přes mezulánový kaftan na prahu ležící, Kampanus nohou zavadil o plechovou krabici otevřenou.

V bytě vše na ruby jako po vyhoření.

Starý Skála již jen ústa rozzíval, mluviti neuměl; hýbal ústy, jako by žalovati chtěl, ale hlasu neslyšeti. Karkule jeho hedvábná rudá s černými květy ležela na špinavé podlaze tak, jako by jí byl po někom zoufale hodil.

„Já mněla, že spí, a on už jako bez duše, můj dobrý, milostivý pán!“ naříkala Elška Mrštná.

Profesorové stáli u lože, mlčky se žehnajíce s umírajícím. Naposled odříkali hlubokými hlasy žalm: Miserere mei Deus — smiluj se, Bože, podle velikého milosrdenství svého.

Na mázhauze Kampanus s Troilem pustili se do kuchařky. Oznámili jí své podezření, že nebožtíka vykradla.

„Svatá Máří, nechci býti spasena, cože! Já že?! — Já ho na nejvyšší opatrovala, já mu i nehty obřezávala, červi by — já bych nevzala ty Prahy, abych měla jen, co by za nehet — já nic neodvezu a nevezmu oukradí, já vezmu na bíle dni, co mi náleží, nebožtíček pravil náctekráte, že moje bude všecko, akademii nic, kdykoli jsem k němu vešla — ještě včera — vesele pravil, jak mne rád vidí, jako by Pánbůh s nebe přijel, — já oukradí? Nebojím se —“

Profesoři již byli na schodech a venku.

Jeden mínil, že se musí prorektor do toho vložit, jiný mínil, že to musí vyšetřit probošt z Karolina, jiný, že kvestor, a každý chtěl míti s nazelenalým malým scvrklým štírem pokoj.

Starého Skálu pochovali v kapli Betlémské nedaleko Husovy kazatelnice.

Doktor Borbonius musil z truhlice vydati některé sto kop a mistři vstavili mramorovou tabuli na hrob Skálův. Na tabuli dali napsati lichotivá slova, datum léta Páně 1617 a erb, v němž dvě růže a pták šípem prostřelený. Tiskem vydali celý snopek veršů smutečných, z nichž Kampanovy byly nejsrdečnější.

A jak by ne.

Kampanus tonul v šťastném mysli rozložení, každého měl rád, všemu světu odpouštěl, všecek svět chtěl objímati.

Vždyť narodil se mu předtím nedávno synek!

Šťastné naděje kalily se tím, že paní Lidunka trochu dlouho k dítěti stonala.

Byly křtěnky, chlapec nazván Janem po otci a kašlavém dědečkovi, obdržel hromádku kmotrovských dárků — většinou tlusté groše s oušky, jeden čtyřhranný, dva polské —, básníci

z pražských škol i venkovští přátelé Kampanovi urobili a poslali k narození chlapečkovu rytmy, do nichž složili plná náručí květů na Parnase natrhaných, vonných i prázdných, jak to u básníků bývá.

Jeden, dotýkaje se jména Kampanova, veršoval, že bylo jeho přáním, aby otec knih vznešených, kdyby ho odervala ze světa zlomyslná Klotho, zanechal po sobě Campanulam — Zvůnek aby zanechal Zvoneček —, jenž by byl podoben dobrému otci, a to přání že nebylo nadarmo.

Když tu chlapeček byl a k světu se měl, plné štěstí zakalovalo se poněkud zase tím, že paní Lidunka dlouho stonala po dítěti. Byla Lidunka slabounká, byla něžná a jako z pavučin hedbávných setkaná. Dlouho se nechtěla Kampanovi z koleje stěhovati bába dětinská. Co den musila býti nějak radna a pomocná.

Chvílemi zavrtávala se do mysli Kampanovy mrzutá a naposled již bolestivá myšlenka, že tichá, hodná Liduška nezdraví svoje uhnala sobě z krámu kolejního. Bože, proč ji tehda uposlechl, když za ten krám žádala. Neměl jí vyhověti, ale kdyžtě tak dlouho a pěkně prosila, předkládajíc, což Kampanus sám dobře věděl a cítil, že podíl profesorský ze statků universitních nestačí na slušné živobytí.

„Víte, miláčku můj, že každá manželka profesorova má nějakou živnůstku na pomoc panu manželu svému; abych k otci chodila o peníze, toho nedovolujete, teď je při koleji Angelské krám suchých ryb prázdný, vy poroučíte kolejí i krámem, vsednu do něho, nebude mi hanba, a pomoc k domácímu krbu bude dobrá, budu prodávati suché ryby!“

A vsedla a prodávala.

Že tomu dovolil! Vždyť ani ten výdělek nebyl tuze skvělý, spíš bylo z něho namrznutí, a leží-li paní Lidunka teď již tak dlouho, kdo ví, není-li toho příčinou prokletý kolejní krámec se suchými rybami!

Doktor Borbonius přišel ochotně sám a neshledal nic zlého. Jen to učinil, že zlostí zarudnuv v tváři, dětinskou bábu vlastní rukou vyhodil z koleje, když poznal, že za jeho zády leje do mladé ženy hluchou kopřivu v pivě svařenou. Tou dětinskou bábou se unavil

tuze.

V malých časech pobledlá Lidunka z lože vstala a po prvé se oblékla; Kampanus zase viděl všude samé světlo, zářivé slunce a štěstí.

Teď mohl klidněji přihlédnouti k věcem universitním, které na všecky profesory tiskly se neodbytně a domluvně i ostře.

Poznali mistři, že kvestor Hippius spoří pro sebe a ne pro mistry. Když ho činili správcem všech statků, uložili mu, aby do register pilně a věrně zapisoval důchody všech kolejí, týhodní cedule aby skládal do truhlice, aby kvitancemi dokazoval, co zač vydal; peníze aby měl ve fisku, od něhož jeden klíč měli profesoři. Ve všem měl užívati rozšafnosti, prozřetedlnosti a obmýšleti božskou čest i dobro akademie. Mistr Hippius přísahal, aby mu ke všem dobrým úmyslům a povinnostem dopomáhal Bůh Otec, Bůh Syn, Bůh Duch svatý.

Ale Hippius ukrádal co kde a v registra zapisoval málo a stejně tak do fišku málokterý groš vpouštěl. Kdykoli ze dvorů universitních mistr Hippius odvezl krádežně obilí nebo odehnal nějaké telátko, vždy zamhouřil šafář jedno oko, když šafář odvezl sobě fůrku a prodal universitní telátko, mhouřil Hippius obě oči.

Teď udeřil do toho zlodějského hospodářství ráznou rukou Kampanus. Svolána konference misterská.

Kampanus vylíčil o defektech ve správě statků, žádal, aby Hippius byl z ouřadu složen a volán k počtům. Končil mistr všecek rozhněvaný:

„Křivdař, z našich peněz koupil si dům na Koňském trhu! Křivdař! Stydím se za to, že ten nešlechetný mistr narodil se ve Vodňanech, v mojí patrii.“

Jičínský honem vyslán, aby přivedl nešlechetného Hippia Vodňanského. Mistři trpělivě seděli, čekajíce příliš drahnou chvíli, jakkoli na Koňský trh není z koleje daleko.

Ale pedellus tenký vrátil se sám, štětinka pod bradou klátila se mu rozechvěně, když horlivě přednášel:

„Vzkazuje, víme, pan ouředník Hippius dobrý a šťastný den

pánům, prý se postaviti nemíní, prý už není ouředníkem pánů, přijal prý měšťanství na Novém Městě!“

I rozzlobili se mistři (jen Basilidovi zámožnému to činilo švandu), a pedellus musil znova a hned zase k nevěrnému ouředníkovi. Tentokrát vrátil se dřív a cafourek pod bradou hýbal se rozčileněji.

„Prosím, Vaše Milosti, víme, povídal, že již neráčíte býti jeho pány a že se učte s Vašimi Milostmi, až bude se mu viděti, a prý řeknu-li mu ještě jedenkráte pane ouředníče — víme —, že mi udělá kordem pár šrámů, víme —, abych prý ho i s tím ouředníkem políbil v etcaetera — víme —“

Na smrt uraženi jsouce, profesoři usnesli se žalovati Hippia Vodňanského při právě novoměstském. Basilides hlasoval spolu, ale z onoho etcaetera se rozchechtal velmi příjemně a vesele.

V následující konferenci Kampanus vykládal jinou věc zlou. Mluvil dlouze a opatrně, ale krátký smysl řeči jeho byl, že vystřídalo se v půlročních rektorátech šest šlechtických chlapcův a že šlechtický rektorát je zřízení nanic.

„Čekali jsme a doufali, že ti chlapci, jich rodičové, jich mocní přátelé vyššího stavu budou naší akademii oučinlivi, že se budou takové cti aspoň některak odsluhovati, ale zbohazdarma jsme doufali. Kolik jsem se naprosil, napsal, aby pan Radslav z Vchynic něco odkázal universí naší, anať již ode dvou let hyne, a pán urozený nic, zhola nic. Přimlouvám, aby rektura šlechtických studentů byla zrušena.“

Ten onen z profesorů ozval se ještě, že snad páni a rytíři akademii toho stížně bráti nebudou, když se složí šlechtická rektura. Nejmladší profesor Jiří Šultys, syn kutnohorského primátora, nemoha v sobě zkrotiti mladistvé přímosti a posměvačnosti, pravil:

„Páni a rytíři v té dobré lásce, jako dosavad, zajisté nám přízniví zůstanou, to nedotýká se měšce!“

Starší mistři — Kampanus, Troilus — dělali se neslyšíce. Nakonec sneseno, aby mladý pán Střela z Rokyc, rektor nynější, který do koleje ani nechodil, byl rektorem posledním.

V témž zasedání vykonána volba doktora Jana Jesenského, za

něhož byly od defensorů přímluvy tak rázné a rozhodné, že podobaly se rozkazům.

A nebylo toho třeba. Kampanus i ostatní mistři věděli a připomínali, že mistr Johannes de Magna Jessen již před sedmnácti lety k zdejším profesorům docházíval do porad, že tehda podnikl v pražské akademii Karlově několik sekcí lidského těla v shromáždění učených a vznešených, a také na paměť toho i slávu české školy vytlačiti dal dílo Anatomia pragensis a že jen proto nestal se profesorem, poněvadž měl ženu.

Teď je tomu jináče, když nechce býti nadále císařským medikem, škola Karlova jen získá, bude-li jejím profesorem, ten slavný muž bude držeti medickou fakultu a jest eques ungarus, tudíž může býti zase rytíř rektorem. Jenom aby urození páni stavové a defensoři postarali se mu o plat. Z důchodů kolejních nic novému profesoru nevybude, máme sami málo, je strach, aby se nestalo jako při nebožci mistru Kaménkovi; toho nechali defensoři i s dětmi skoro namříti.

To tak byly hovory osmi profesorů při volbě. Kampanus nakonec, když Jesenský již byl zvolen, upřímně a těžce povzdechl, že slovutný doktor Jessen neumí česky; že dlouhým pobytem v Němcích zapomněl přirozený jazyk, jen aby měl srdce k akademii Karla Otce. Načež Troil rychle připomenul:

„Ej co, Keplera bychom byli vzali mezi sebe oběma rukama, s celým srdcem, a byl Němec. Teď víc než kdy jindy rozhoduje, aby profesor byl čisté evangelické víry, a to Jesenský je!“

A na tom zůstalo.

Jednoho dne, sotvaže bylo po obědích, vešel do koleje ke Kampanovi pan Budovec. Přišel všecek uryšený, zarudlý a v rozčilení velice rychle kroutil sobě knír špicemi vzhůru, když ho uváděl Kampanus do veliké auly, aby byli samotni.

„Chci radu, reverendissime magister, radu, jsi znatel české historie, znáš práva našeho království, poraď, poslyš, císař Matyáš volá obecní sněm do Prahy a chce, když tě bez dědiců, aby od nás přijat a korunován byl na krále českého za jeho živobytí arcikníže

Ferdinand, prý ho vzal sobě za syna, však viz sám!“

Kampanus četl. Budovec všecek rozrušený mluvil:

„Všimni si, reverendissime, že se to má státi hned, beze všech odkladů, sněm za několik dní, korunovace za několik dní, všimni si, co tu se káže, kdo k sněmu dojdou, budou moci usnésti se, kdo zůstanou doma, zůstanou.“

Zamyslil se Kampanus, ale ne nadlouze. Pravil klidně s vážnou tváří:

„Ferdinand je vnuk pošlý z Anny Jagellské, nejhodnější, nejsrdečnější královny, kterou kdy Čechia měla!“

„Ale ze Štýrska vyhání evangelické, přes tu chvíli se tu vyskytují vyhnanci a žebrají!“ namítl prudce Budovec rukou zašermovav.

„Rač uvážiti, pane,“ bránil se Kampanus, „že král Matyáš za svého synovce slibuje stvrditi všecka privilegia tohoto našeho království, v nichž je přec taky Majestát na svobodu, slibuje, že toho vším dobrým chce vzpomínati a stavům vynahrazovati!“

Zašermoval Budovec oběma rukama.

„Je to proti zvykům a právům království, chceme voliti, a ne přijímati!“

A již popadl vysoký klobouk s peřím a bral se z veliké síně.

Kampanus promluvil ještě jednou o vnukovi nejsrdečnější české královny, kteráž umírajíc prosila manžela svého za přízeň k Čechům —

Ale Budovec už neposlouchal. Kordisko jeho kleplo několikrát o schody, těžký, ale rychlý krok zaduněl a pán byl pryč.

Mrzelo mistra, že ho má pán snad za hloupého nebo za vlažného či za jakého jiného, čím není, ale netrudil hlavu tím dlouho, maje za to, když císař slibuje stvrzení práv, že stavové mu po vůli budou.

A hádal dobře.

Několik dní potom celou hodinu zvonili ve zvon na zámku největší, to vyzváněli sněm království Českého. Večer téhož dne sic donesl do koleje Šimon Sušický, že stavové ten den nemohou se doraditi; prý chtějí volit svobodně, nejprudčeji vedou si pan Thurn, pán z Roupova, pan Joachim Šlik, pan Budovec, císařský rada rytíř

Kaplíř, z měšťanstva velmi horlivý jest žatecký primas Hošťálek; sumou že jest těch prudkých menšina; většina evangelických jen kroutí rukama a hlavami. Slavata prý povídal na paláce před síní sněmovní, ať si dají pozor, aby se jim hlavy neodectly mezi nohama. K tomu doložil Sušický:

„Já při těch slovech nebyl, ale řekl-li tak, nebude mu dobře."

Nazejtří odpoledne vyzváněl zase veliký zvon Zikmund hodinu a s ním šestero zvonů ostatních na věži sv. Víta a po nich brzičko zazvučely všecky zvony Prahy stověžaté.

Ferdinand přijat za krále většinou hlasů sněmovních.

Ke korunovaci Kampanus složil verše, akademie Karlova dala je vytisknouti na pergamen, což stálo sedm kop. Den před slavností Kampanus s Troilem odevzdali verše na kancelář královskou s vinšováním veselého zdraví a dary Ducha svatého osvícení.

Pergamen v hedbávné skřínce přijal z ruky Kampanovy pan Bořita Martinic, muž vysokého čela, krátce přistřižených vlasů, nepatrné kozičky na bradě, ale zato knírů dlouhých, špičatých; muž smutných očí, ale ostrých rysů a energické tváře. Přijal latinskou gratulaci vysoké školy Karlovy s úklonou, ani brvou nepohnuv. A zasmušilá hrdá hezká tvář velmožného pána toho nic nezměnila se, když Kampanus nějakým latinským říkáním a potom i po česku prosil za přízeň Jeho Milosti královské k akademii Karla IV.

Vedle pána stál v aksamitě černém, s řetězem zlatým na krku jiný zavalité postavy muž, přitloustlé, otylé tváře, při ústech poněkud nadulé, jako by pán držel v ústech vodu. Vlasový chochol nad čelem do výšky pečlivě česaný nekrášlil tu tvář nikterak, zato malá očka pichlavá, tuze blízko při sobě položená, dávala všemu vzezření tohoto muže ráz chytrosti. Pán ten byl na pohled asi o tři čtyři léta starší nežli Kampanus a za řeči Kampanovy sahal si na malinká rezavá vousiska pod nosem, aby nějak zakryl posměšek, jenž mu ze svalů rtových odskakoval neustále.

Byl to Slavata, pán na Hradci Jindřichově, president komory. Pán myslil u sebe, že mistři přišli gratulovat z nuzné nouze a ze srdce nic. Ale neřekl jim ani slůvka.

Martinic málo slovy přislíbil přímluvu u Jeho Milosti a propustil je s nehybnou vážností.

V den korunovační Kampanus rektor podle starodávného zvyku ctil každého, kdo k němu do Karolina přišel, sklenicí červeného vína na počest nového krále a na štěstí Českého království. Pedellus večer oznamoval, že vytočil soudek celý, ale kolik z toho vypili famulové a studenti pod tajem, to nepověděl.

Když pak druhý den po korunování konala akademie Tovaryšstva Ježíšova na zámku nádherné divadlo na počest krále a cizích hostí, nebe za kolik hodin se zakrvavělo a třetího dne spadla s rathouzu staroměstského makovice s císařským orlem a rozbila se; z těch příhod vznikly hlasy, že brzo musí se něco divného státi a že v království Českém nebude dobře.

Rok má krok. A jedním z těch kroků, velmi neurvalým, zašlápnut květ mistru Kampanovi nejmilejší.

Sotvaže mistři začali od nových přednášek po letních prázdninách, v kterýs podzimní den záhy po ránu doktor Borbonius tak ruče hnal se do koleje, že plášť se mu rozkřídloval jako plachta formanského vozu a pot crčel po tlusté, rudé, až zamodralé tváři jako stružkou.

Ve světnici u Kampanů bylo zle.

Paní Lidunka na posteli, u ní manžel s ustrašenou tváří a za ním a vedle něho shromážděni všickni učení a neučení ženatí obyvatelé kolejní. Pokoj naplněn vůní konvalinkového octa, jímž ženské budí omdlelou paní Lidušku. V koutě na kolíbce vrní malé dětátko jako oukropeček.

Borbonius prohlížel nemocnou pilně, ruku její držel ve svých rukou dlouho, dlouho stál, hledě do její bílé tváře, která náhle zase brunátněla. Paní Liduška, přišedši k sobě, upjala veliké oči na doktora, jako by prosila o pomoc.

„Proti smrti radě není koření v zahradě!“ řekl Borbonius Kampanovi venku na chodbě odcházeje.

Statné tělo mistrovo po těch slovech zachvělo se, jako kdyby dopadla na ně ohromná nenadálá rána palicí. Zkameněl. Neslyšel,

co doktor Burda dále mluvil.

Po chvíli drahné ztrnulý tvar jeho tváře změkl, oko zvlhlo a klidně mistr promluvil:

„Je v tom uložení boží, na Pánaboha nenaříkám!“

Vešed k ženě, usedl na stupadlo, po němž se do postele kráčí, a sedě na té truhlici smutně hleděl, kterak její tvář bledne a zase polévá se krví v požárech horečky smrtelné.

Když se jí po chvíli zase ulevilo, zaplakala: „Vím to, že Pánbůh hodinku mi zchystal a že ji sešle, já už nevstanu, já vás oba opustím —“

Líbaje ženě horkou ruku Kampanus děl:

„Milá Liduško, neplač a nermuť se, snad Pánbůh tak míti chce, abych s tebou dlouho netrval, a já snad tebe nehodný!“

Zaplakaly ženské, co stály a šukaly kolem, ze světnice odcházeli muži pohnutím.

Zacinkaly zvonce, zvuk jejich třeštivý přibližoval se — svatohavelský kněz s kalichem bral se pod hedbávným ponebím do koleje k nemocné paní. Za ním kráčela s modlitbami hlasitými skupina lidí, kteří se na ulici nahodili, a jak to za obyčej, s knězem šli ze zbožného účastenství i z lidské zvědavosti. Zůstali i s nebesy hedbávnými a s ministranty přede dveřmi mistrova bytu. Zvoník havelský podal knězi lžičku z pouzdra a paní Liduška přijala chléb a víno, tělo a krev Páně z rukou knězových.

Když odešel kněz, přinesla manželka Troilova hromniční svíci a zažehnávala tou svíčkou smrt.

Kampanus chvíli tupě se díval za svíčkou, pak složil hlavu v dlaně, snad aby neviděl.

Pedellus Jičínský, když se byl na chodbě a na pavlači trochu vyplakal, vešel do smutné světnice, zdvořilým i důtklivým „víme, víme“ vystrkal všecky hosty ze světnice, vyňal dítě z kolébky, vložil je na ruku nějaké služebné ženy a poručil, aby dítě opatrně odnesla s ním do koleje Hedvičiny, kde pedel se svou manželkou měl byt.

Kampanus zůstal se svou ženou sám.

Již se soumračilo.

Kampanus rozjímal Písmo o marnosti všech věcí, do toho rozjímání ozýval se mu neustále verš Horatiův žalostící, že milenku Cinaru tak brzo mu vyrval osud.

„Cinarae breves annos fata dederunt —“

Pak ho zase napadlo, že se všichni mýlí, že jeho zlatovlásek, Cinara milenka, umřít nemůže, nesmí, je tu on, Kampanus, je tu dítě, kterak může zahynout trs růžový, když na něm poupě.

„Vod vás, milé moje srdíčko, Pánbůh!“ zašeptala Lidunka, „byla jsem vám věrnou manželkou, mějte mne v modlitbách, to se mojí duši na onom světě nejlépe hodí, mějte mne, moje srdíčko, v modlit —“

Byl konec.

Kampanovi umřela Cinara, milenka sladká, Liduška beruška.

IX.

MODLITBA

Ve škole sv. Haštala na Starém Městě pražském hrozný rumor a neslušné řvaní.

Chalupa nízká, přízemní, s šindelovou čepicí nachýlenou, a na spadnutí. „U svatého Haštala škola jako šatlava,“ posmívají se po Praze. Při střeše visí osm korbelů proti ohni, ale nebylo by škoda, kdyby škola shořela. Na dveřích některým hřebům dobří žáčkové již široké hlavy urazili, je div, že ta loučová prkna ještě při sobě drží. Vlhká chodba, která kdysi červenou cihlou byla dlážděna, má teď cihel jen zbytky, drobty, ostatek jsou jamky; v chodbě dvoje dvéře proti sobě, vedoucí do dvou učebných síní gymnasia haštalského, a vzadu v koutečku dvířka do habitace bakalářovy, jenž školu řídí.

V koutečku ticho, ale za dveřmi vpravo hrozný křik. Řve chlapec jako bolestí, řve muž. Chlapec: „Achich,“ muž: „Jsi monstrum, všeci ste obludy, huncvúti, držte ho; tu máš!, co se do vás včil nevtluče,

nevíte, co se vtluče, zapomenete; tu máš — radšej bych učil venblúda hrát na varhany nežli vás latině!“

„Achich, vaše milosti, achich, vašnosti, nosti —“

„Dosti jest!“ vzkřikl hlas dubový, tlustý, a nářek přestal naráz.

„Teraz zujte kalihoty asinovi Petrovi!“ týž hlas nový rozkaz dává. A hned nastalo bezhlasé tlučení a kopání, jako by nějaký zápas byl. To se jistě prali chlapci s chlapcem, aby mu zuli kalhoty. Slyšet hlas:

„Čertův divok, jak pijavica a klieště sa přilepí! Sixte, pomoz!“

A po chvíli ozývá se „achich“ hrozným hlaholem a tak bolestným, že by ty chatrné zdi haštalské šatlavy mohly se pohnouti.

Z druhých dveří na chodbičce vylezl potichu kolega, jenž děti učil na lístcích, a hned za ním z týchž dveří vystrčil velikou hlavu druhý kolega, jenž učil na slabikáři.

Oba chvíli poslouchali a se smíchem vlezli zase do své díry.

Sotvaže se zavřely dvéře, vstoupil do vlhké chodbičky pedellus Jičínský. Uslyšev řev, zarazil se, otočil se napolo mrštně, jako by chtěl odejíti zase. Učinil krok zpět, nastavil nohu ještě na druhý krok, ale zavrtěv hlavou, až se mu kozička zatřepala, zarazil, obrátil a dosti směle vešel do nejvyšší třídy haštalského gymnasia.

Mollerus mistr přestal bíti výrostka, jejž tři statní spolužáci drželi u první lavice školní.

Trestanec ihned táhl svoje kalihoty na tělo, neboť spolužáci ho pustili; za to, že ho drželi, jal se jim teď nikoli polohlasně nadávati, nic nehledě k tomu, že přišel z akademie host.

Host zatím již odříkával Mollerovi svoje poselstvo, mrkaje přitom očkama po šesti chlapcích, kteří stáli při zdi s potupnými znaky, s oslíma ušima, s tabulkou na prsech; z nich dva klečeli. Pravil:

„Magnificencí i pan děkan, oba vzkazují, víme, proč neposíláš do koleje aspoň dvakrát do téhodne svých nejdospělejších žáků, jak to činí jiní správcové, víme, je snesení mistrů, aby žáci škol městských učili se přijímat na se mravy starých, víme, tehhle klacek dobře by mohl k nám chodit poslouchat o Vergiliovi; pak, víme, vzkazují páni, že nechodíš do disputací, jak to činí všickni, víme —“

„Si už hotov, uzavřel si sermon?“ Mollerus vskočí mu v řeč.

A hned pokračuje, ale mnohem tišeji:

„Ty, tkaničko, chodíš z nařízení svých pánů po školách na špehy, ty nás zrádně donášíš; teraz ti otevru dveře a vylítni jako frčka, lebo bude zle!“

Pedellus tedy vylítl jako frčka, ale plval ode dveří až na Staroměstský rynk a vousatý střapec pod bradou házel sebou nepokojně.

Mollerus usedl do katedry, dal si biret mistrský na hlavu, a sotvaže přečetl verš z Ovidia, přiotevřely se dvéře a do nich vstrčil hlavu dvojctihodný kněz pan farář haštalský Jiřík Tesacius Mošovský, ale nevstoupil.

Dvéře o jednom zavření přiklopily se zase.

Mollerus porozuměv vyšel. Ve vlhké chodbičce kněz, muž starý, ale svižný a po světsku širokým krejzlem krajkovým zdobený, podává Mollerovi škartici pomačkanou, aby četl, a přitom pronikavě naň upírá oči jako dvě dýky.

Moller pohlédl do škartice. „E co by, co je na tom zlého —

protož věz,
ač jsi kněz,
co ti svařím,
hned to sněz:
posměvač,
utrhač,
aby ctěn byl, nemá zač —

nu, co by, i kdybych to byl psal, co v tom zlého, vy ste, pane otče, mne pomlúvali, vy pořád v osadě proti mně válčíte a klebúňáte, dotýkáte nás, školních oficiálů, na kazatelnici, tož co včil —

„Psals, psals, na dvíře farní nalepil jsi to, nejsi mistr, jsi prosták, máš prostranné uši, budu za ně tahat, dosahuješ jazykem nezkroceným vysoko, on ti ho někdo poukrátí a obřeže, já ti ho obřežu —“

Ale Mollerus nestál klidně, mluvil s knězem skoro zároveň,

napomínal ho, aby přestal blabolať, hrozil mu, bude-li žalovat v akademii, že složí rytmy nové o tom, jakou dvojctihodný pán měl včera ruvačku a bitku s paní manželkou svou, a ty rytmy že pošle po všech školách.

A kdy žáčkové začali vystrkovati hlavy z jedněch dveří a páni kolegové z druhých, uznal Tesacius i Mollerus za moudré, aby šli od sebe. Na ustrašené tváři Tesákově bylo znáti, že Mollerus kněze od sebe odhrozil.

To dopoledne Mollerus rozmrzel se na všecko učení a učinil škole konec modlením, při kterémž modlení v duchu těšil se, když učení dnešní zavřel o hodinu dřív, že pohodlně ujde svojí znejmilejší manželce, která každou sobotu sem chodí brát mu z ruky sebraný od žáků plat sobotáles.

Dnes jí ujde jistě, myslil si za modlitby.

Paní Mollerova byla zvláštní ženská.

Byla samorostlá, rázná, čilá, bledá, hezká, zchlapčilých mravů, hojných sametových vlasů černých. Mollerovi se zalíbila již před šesti léty, když v Praze pobýval při zkoušce bakalářské. Nezapomněl na ni na své štaci v Chrudimi, hledal a našel bledou černovlasou pannu, když zase přišel do Prahy ke zkoušce misterské, a líbila se mu čím dál víc.

Bylo jí tehda let asi dvacet dvě. Když klidně stála s nehybnou tváří, ruce majíc spuštěné, to byl tichý anděl v ženské podobě, ale klidné vzezření její netrvalo nikdy tuze dlouho, stačilo slovo, oči začaly ohněm hráti, ruce šermovati a z anděla naráz sálal život, cit prudký, vášeň.

Mollerovi se líbila ve všem všudy, líbilo se mu, co mluví, kterak se směje, kterak se dívá, kterak si z nikoho nic nedělá. Žádná dívka v Praze nebyla by se tak snadno odhodlala choditi o vlasech tak krátce učesaných jako ona, vždyť každá chce chlubiti se copy co možná nejdelšími, aby do nich mohla vplétati hedvábné vrkoče panenské, svoje čestné znamení, svoji chloubu panenské nevinnosti.

Tento vzdor její proti obecným způsobům Mollerovi se zamlouval nadmíru a tím víc, že děvče i bez panenských vrkočů

bylo vskutku počestné. Záhy osamostatnělo. Matka ani otec dlouho nad ní stráže nedrželi, tuze brzo jí odešli na onen svět; byla již kolik let sama na tomto světě. Štěstí, že uměla dobře šíti, číst a psáti; starý Václav Bílek, poručník její, dal jí některou kopu grošů a rázná panna zřídila si švadlinskou školku, v níž učila děvčata také číst a psát. Školka sama nic divného ani vzácného. V každé čtvrti pražské nějaká. Ale drží je staré panny nebo vdovy — a zde ji drží děvče.

Starý Bílek vida, kterak si děvče samostatně vede, nestaral se o ně pak už nic a Eva nemusila na světě nikoho poslouchati. Oháněla se sama statečně; odtud ona zchlapčilost a jakási tvrdost, která pronikala z jejího vzezření libého.

A jí se Mollerus taky líbil. Ne svou podobou. Baňatý bakalář a potom mistr nepodobal se rytíři ani frajerovi, pro kterého by se ženské pohlaví milostí zapalovalo, ale líbilo se jí, kterak sobě vedl; jak otevřel ústa, byl soudný, přísně soudil o každém, ze všeho měl posměch, a to ne bez vtipu, a co mluvil i co dělal, obyčejně bylo jiným navzdory.

Tak se oba lidičky shodli. Uvábila jeho, on uvábil ji! Nemluvili spolu nikdy jako pošetilí milenci, neměli ztřeštěných posuňků lidí zamilovaných, vzdychajících, naříkajících, toužících, do prstů se píchajících aby krví vlastní sobě se navzájem zapisovali k věčnému milování.

Mluvívali spolu jako dva kolegové staří a vážní. Byla by za něho šla kdykoli a jakkoli, ale dokud byl Mollerus na venkově pouze podučitelem, a tudíž v nemalém hubenství postaven, nikterak nemohli se sjíti, až teprv když se stal správcem školním v Praze.

To bylo před pěti roky. Svobodně nemohli spolu obývati, poněvadž konšelé a kněz farní nežertovali, mohl z takového spolubytí vzniknouti pardus, pranéř, posměch. Tu chladly vzdorné povahy.

Ale snětí manželské zase nebylo učitelům při farních školách zřejmě dovoleno, rektorové v universí, vrchnost to všech škol v království, nechtívali toho trpěti, aby se učitelé ženili.

Kdyby se tedy manželsky chtěli pojmouti, musili by to učiniti

rektoru navzdor a tajně, a také by musili zůstávati v manželstvě ukrytém aspoň do té doby, než se poměry polepší. A to se oběma líbilo. Duch vzdoru je zapálil; tajnost příštího manželstva je lákala.

Mollerus počkal si na Evu jednoho večera a řekl jí:

„Neříkám ti pěkná dívčičko, cerečko frajírenko, a ty nemenuješ mne můj pěknej holúbku sivej, ale můžeme pěkně snášeti jeden druhého, nebyl jsem na ženské pohlaví laskavější než na tebe, chceš-li, zasnúbím si tě za manželku; se starým Bílkem už jsem vyjednal. Bude mlčet. Na suše tě nenechám nikdyž, křivdy ti neučiním!“

„Vím to, a kdybys chtěl křivdu způsobiti, nedám se!“

Nato si podali ruce a byly námluvy odbyty.

Mnich u Panny Marie Sněžné jednoho dne nejrannějším jitrem požehnal jim sňatek, což sobě dal Mollerus od jediného při tom svědka, starého Bílka, na cedulce potvrditi.

Byt si najali za 4 kopy grošů ročních na Malé Straně vedle Myší díry, aby se tu v hustém shluku vlaských řemeslníků a jiných lidí chudších ztratili.

Když narodil se chlapec, musila paní Mollerova zanechati švadlinské školky. Pak přišel ještě chlapec druhý.

Všecko by v té mladé domácnosti bylo na snesitelné míře, kdyby Mollerus občas neprohrál skrovný příjem svůj v kartech.

To byl zlý úraz.

Druhým úrazem byla nespokojenost bledé a hezké Evy s mizerným postavením svého manžela, o němž byla svatosvatě přesvědčena, že je moudřejší, vtipnější nežli všickni profesorové v akademii Karlově.

Chtěla ho míti profesorem.

O ty karty a profesorství v akademii bývaly u nich křiklavé řeči velmi časté.

Když Mollerus vyšel ze školy sv. Haštala, odráželo se na jeho brunátné tváři to, co sobě vesele myslil při modlitbě. Dnes jistěže ujde své spanilé Evě s penězi. Vždyť je to podezřelé, když tu jindy čekává, pořád říkat lidem, že je to přítelnice, to už je hloupé, a dáti se s penězi lapat, to je mu zahanbující. Pravda, jsou dvě děti tu —

Kráčel svým širokým krokem, malýma hnědýma očkama vystřeluje sem tam. Vešel na plácek před kostel sv. Haštala, a paní Eva tu. —

Je už paní hodně zmasilá, poněkud již přitloustlá, pořád hezká, krásně bledá; hlavu má zavinutou v nažloutlém šlojíři. Klátí obdélnými rameny, jest bez šňorovačky, sukni má nedbale upjatou, na boku trochu rozpáranou, a činí dojem mladé ženy, která by raději odpočívala v sladké lenosti než chodila.

Mollerus nelekl se svojí znejmilejší. Trochu silněji přimrknul svýma hnědýma očkama, ale nebylo znáti, že se hněvá.

Paní se poťouchle usmála.

Šli spolu pomalu a za chvilku vložil mistr lhostejně do ruky paní Evy váček kroužky stažený a grošíky i denárky poněkud naplněný. Jen řekl po chvilce, že to, co pracně zrobotuje a robotně vypracuje, to všecko jako by vítr nebo nějaký čert pryč vzal.

„A když to zůstane u tebe, také to vítr nebo čert béře!“ odsekla paní napohled klidně.

Mollerus vážně kráčeje podotekl jen tak ledabylo:

„Tvoje nerozšafné hospodářství!“

Odvece ona stejně klidným hlasem, ale s očima již hořícíma: „Karty!“

Vtom je potkala panna Kaménkova. Zastavila Mollera vyznavši, že ho šla hledat do školy. Moller se rozloučil s Evou jako se svou přítelnicí a dověděl se brzy, co učené dívce staré tížilo srdce.

Chudák, div že na ulici nedala se do pláče. Po nebožci otci prý hyne; ani akademie ani stavové nechtějí vyplatiti službu, kterou mu skoro za všecken čas profesury zůstávali dlužni; všecko zastavila v Židech; už nebožtík pan otec začal zastavovati v Židech; ona dokonala; včera si přivedla žida pro poslední cejchy, co měla po matce; hyne i s bratrem, byla na Moravě prosit bratrských sborů, pan otec překládal Kralickou bibli, proto doufala v pomoc, ale nikde nic — tedy vrátila se, Kampanus jí dal kopu, na jak dlouho to stačí? Ostatní mistři nechtěli s ní ani mluvit, Mollera má za chytrého přítele, ať poradí, ví-li co.

Mollerus nerozmýšlel se dlouho.

Vrátili se spolu do školy, několik žáků, kteří ve škole bydlili a nekřesťansky se vztekali, vyhnal z pokoje a usednuv napsal panně jednu stížnost profesorům Karlovy školy, velmi prudkou a vyčítavou, a druhou stížnost stavům, jakožto pánům university, a ta stížnost byla o něco zdvořilejší, jenom v těch místech, kde sváděl kruté zacházení se sirotky na profesory samotné, tu bylo naříkání prudké a tuze vyčítavé.

Pak jí poradil, aby bratra svého denně posílala upomínat o plat k mistru Kampanovi, je sic bez citu, ale přece stydí se víc než ostatní.

Stará učená dívka hladila si v rozpacích bledé vlasy při čele a přemýšlela.

Moller radil, ke kterým pánům by měla se stížností se utíkati. Poděkovala a s tváří starostlivou, smutnou vyšla ze školy a Mollerus s ní.

„Kde tvoji kolegové z akademie, kam se děli? Kde Měřínský, Knobelius, víš, ten s velikýma rukama?“

„Ja, ja, nasnoval to a spískal Kampanus pěkně, Měřínskému dal školu v Praze, mne vypudil ven, Měřínskému kluci pražští skákali po zádech ve škole, tož Kampanus poslal ho ven, snad se dal v kněžství, nevím, Knobelius taky nevím, kde je, Bergera zavolali do klassí a Basilidesa blvoňa udělali profesorem, ale nemajú při té akademické službě tuze dobry slovo, tož dobře tak, povolávají za profesory takové, jako sú sami, co jsem se naprosil, nazkazoval, aby mně poeta Zvoníček dal pražskú školu, tož dlouho dost nic jsem nemohl zjednati a při něm obdržeti, až včil mě dal do této šatlavy, brdárky, do nejhorší školy pražské, parom ho, mor ho! Milá panno, tebe bolí neco, a mne bolí neco, obojí bolest přichází nám oběma z jedněch ruku nešlechetných, obmyslných, tož braň se, panno, jak jsem řekl, dotírej naň, tluc včil neustále, tož shledáš, že otevrou, bár zuby skřípěli — a já učiním stejně tak!“

Když se Mollerus vrátil k Myší díře na Malou Stranu a prošed hnojným dvorkem vešel do svého obytu, do jizby břevnaté, neveliké, paní Eva ležela pohodlně natažena na loži, nohy majíc

v škarpetlích vlněných, ale jináč všecka oblečená a tuze zamračená; chlapeček asi čtyřletý hrál si na podlaze s trojnohým koněm dětinským, kterýžto mrzák mu pořád padal, a druhé dítě, hezký černooký kučera, válel se vedle mrzuté matinky.

Mollerus postihl na první mžik svých hnědých očí mraky, které naplňovaly jizbu. Začal s klidem, sobě obyčejným:

„Čierňava na čele, čkor bzuká v uchu?"

Paní stáhla posměšně rty:

„Škvor nebzuká, mistře, škvor je němý!"

Pak se obrátila k němu zády a jala se dítě hladiti. A bylo ticho.

Náhle paní Eva sedla, oči jí svítily, hořely.

„Abys věděl, plakala jsem zlostí, že jsme tak chudi!"

Mollerus, sedě všecek rozvázaný u stola, klidně na to:

„E, co by — buďme chudí, nebo těch je království nebeské!"

Paní Eva posupně se zasmála a hodila sebou na lože. A zase ticho.

„E co," ozval se za chvíli Mollerus, „evangelium svatého Matúše, kdo nemá chleba, ať ho nekúše." Paní Eva nic.

Když paní Eva muže si nevšímala, mistr vstal a vyšed na malinký mázhauz vzal z krbu, na němž dříví doutnalo, nádobu s jídlem a vnesl si ji k stolu.

Malý chlapeček provázel s koněm tátu tam i sem, začež ho mistr Jiří pohladil svými tlustými prsty co možná nejněžněji. Pak mistr usednuv ke stolu zase, jedl mandlovou bábu z nasušených topinek, cukrem, medem a prachem anýzovým posypanou a omaštěnou.

Tuze mu nechutnala. Mistr je mlsný. Ale neříkal nic, vědělte, co by paní Eva odpověděla. Byla paní Eva věru tuze rozčilena.

U sebe v duchu naříkala, že jí ten líný muž kdy do cesty vešel, jí se zdálo, ba byla přesvědčena, že nečiní si starostí, kterak ženu a děti lépe vyživiti, vždy říká — e co by — ňáky to bude — jiní, hloupější, jsou profesory, smějí se k ženě veřejně a se ctí hlásiti, i k dětem, jen on ne, on musí se skrývat, tajit, zapírat svou krev, a proč? Je v něm jakás otupělost všeho života, tak se jí zdálo — nelze ho k nějakému ráznému činu získati, vždy naň dotírá, a on, bakula, vždy kráčí

klidně, aby se nepřetrhl; nedělá nic, a proto nic se mu nechce štěstiti — nic v hoře nebéře, pravda, u Thurna byl, ovšem nepomohlo, ale má jíti zase a zase — vše za hřbet sobě klade — a žena tu, děti tu —

Mollerus nechal topinkové sladké báby a zahovořil k paní Evě zvukem, jak často činíval, vážným, kazatelským, že „stávaja líhaja" pomýšlí, aby jí udělal radost. Ale Eva mu neodpovídala dlouho, poněvadž byla při zlé mysli.

Tedy odmlčel se. A mlče očima těkal po haraburdech v jizbě rozházených a pak ptal se většího chlapce, co šarapatí, rozmlouval s ním hlouposti.

A když mu trvalo přece drobet dlouho, přistoupil k paní Evě, nutě se do něžnosti:

„Evičko, babičko! Ty si moja radostinka z celýho světa největší!"

„Zase si způsobím školu švadlinskou a ty sobě hlídej děti, nevycházíme z dluhů!" zněla odpověď zlostná.

„E co — buď vždy dlužen — dobré pravidlo — nigdá nevycházej z dluhů, věřitelé budú mít větší starost o mne, abych zaplatil, než já, abych myslil, kudy zaplatit. Tož oni na mne myslí a vzpomínají, já na ně ne. Včil enom, keď lajú, pobuď trpělivá."

„Deklamuješ to jako mistři nějakou řeč moudrou v akademii, zatím, co pravíš, je tak hloupé jako moje škarpetle. A povím ti přímo," přitom se vzchopila, oči vzrostše vnáhle u velikost skoro nadlidskou, upřely se na něho hrozně, tělo její jakoby v křeči vypjalo se v krásný oblouk, „povím ti, budeš-li nadále chlípit uši, nebudeš-li mít konečně srdce s to, abys vynutil si professí v akademii, zahanbím tě a budu jednati sama!"

„Dej pokoj, lehni, spi, lepší ráno než večer, včil lehni!"

Ale marná řeč.

U Mollerů za malou chvíli tumult. Kleli sobě. On pořád, aby mu nerozkazovala, že je sám sobě svým primasem, že udělá, co uvidí, a že bude jednati „svojim časom", a nedá-li pokoje, že — „e, co by, sypíš a kvákáš jako husa, drápeš, od sebe házíš jako kůň, sú v tobě vášně!"

Dlouho se hádali, děti přitom ustrašeně plakaly, jedno tisklo se

do kouta, druhé drželo matku za sukni.

Mollerus umlkl tvrdě. Vetřela se mu do hlavy myšlenka, že si raději měl vzíti za ženu babu o jednom zubu, ale bohatou, jak to dělají jiní, moudřejší.

Po chvíli začal k své ženě zase přimrkávat. Byla hezká. Pěknější než baba o jednom zubu.

A konec konců vstal a se zlostným odhodláním přísahal, že zejtra dojde ke Kampanovi o professí.

„Boh ma, pudu, tys jak pijavica, včil sa neškleb, pudu k němu!“

Paní Evě zlost slušela překrásně; byla plna života horkého!

Druhý den potom, ještě neskončily se ranní přednášky, několik znamenitých pánů do koleje vstupovalo.

Od toho času, co doktor Jesenský dosazen za profesora do akademie, stala se kolej Karlova přes tu chvíli shromaždištěm stavovských osob strany podobojí.

Mistři universitní — zvláště Kampanus — doufali, že spojení slavného doktora s urozenými pány přivede školu Karlovu k dokonalé reformaci, i protož zvolili Jessenia ihned také rektorem.

Doktor vítá pány na schodech.

Je padesátník věkem, ale mladík živostí a velikýma smělýma očima, parádník šatem a uherský rytíř sebevědomým vystupováním. Urozeným hostům podává ruku jako lidem sobě docela rovným, ba nechává trochu znáti, že jest duševně povznesen nad ně.

Jirchový nažloutlý kabátec s třiceti křišťálovými knoflíky pěkně mu sluší a malinký prostý krejzlík na krku dává doktorovi proti, velikým krajkovým nabíraným okružím urozených pánů ráz vkusné nezvyklosti a novoty. V černé kozičce špičaté na bradě, v dlouhém kníru a v krátkých vlasech na hlavě snad ani jedné stříbrné niti není. Statný muž.

Je kalný zimní den, páni vcházejíce rozvírají těžké kožichy, na tváři pana Viléma z Roupova viděti starost, starý Kaplíř, jenž vchází s ním, tluče čekanem do schodů, což vypadá, jako by měl nějakou zlost.

Za nimi kráčí do schodů mírný dlouhobradý Sixt z Ottersdorfu, měšťan, a po nich ještě dva tři hosté. Na schodech se vítají s Jesseniem a mezi sebou.

Někteří studenti a malí strávníci profesorští stojí řadou při zdi a zevlují zvědavě jako vždy.

Kampana není viděti. Nepřednáší, je v bytě. Nemívá z těch návštěv radost, ne že by těch pánů nerad vídal, ale neslýchá od nich nic potěšlivého. Neslýchá nic o nápravě a doplnění university Karlovy, ale samý nářek a žalobu do toho, co místodržící a arcibiskup evangelickým činí navzdory a na škodu při jich náboženství.

Nebyl lhostejný k těm nářkům a zlostem, ale cítil svoji nesílu raditi a pomáhati. Hosté si ho arci často mezi sebe volali, neboť byl přísedícím náboženské konsistoře. Volali ho tedy zase jen pro náboženství, a nikdy pro universitu. To ho bolelo; a od té chvíle, co ztratil ženu a o děťátko, jež odstěhováno k starému kašlavému Revírovi, nemusil se starati, srostl s universí Karlovou ještě tužeji a býval rád, zapomněli-li páni na něho; psával verše, dával do tisku rytmy a podpisoval se pod ty rytmy s opravdovou srdečností „Studii Pragensis amicus prorector".

A byl víc než přítel pražské školy vysoké.

Pan Vilém z Roupova, hladký pán usedlých let, očí černých jako uhel a nepokojných, stahuje v museum kolejním rukavice krumplované a podšité soboly, pravil hněvivě:

„Vždycky něco zlého se ková, abychom i se svou věrou byli se světa sklizeni!"

Páni chodili po museum semotam rozčilením a snad i zimou, jakkoli v krbu polena praskala a hořela.

Jičínský pedellus přistrkoval pánům stolice starodávné, řezbářským dílem dělané, ale trvalo, nežli usedl některý.

Sixt z Ottersdorfu hladě dlouhou bradu pohlížel do veliké mapy všeho světa, na zdi zavěšené. Nad ní visel obraz o smrti.

Vstoupili do musea zimního zase někteří ze stavů. Tenký hlas advokáta Sušického rozléhal se pronikavě světnicí.

Ale ještě živěji bylo, když vešel jako veliká voda Albrecht Smiřický, mladíček asi třiadvacetiletý, těkavých malých oček a divného, neobyčejného vzezření. Pod dlouhým špičatým nosem měl dvě štětinky nepatrné a na bradě mu stálo několik řídkých jemných chloupků. Ale zato hlava! Té nemohl sobě mladý pán upravovati sám. Na to jistě měl svého denního barbíře, který mu rozčesával hojné husté vlasy v cestičku zrovna prostřed čela a po stranách k uším kštici mu přiváděl v kadeře pěkně kroucené, že panna nemohla mít hezčích.

Mladík byl co do šatu ze všech pánů nejnádhernější. Už ty botičky z červené pruské kůže voskované na kramflekách! Jiní páni jsou tu v rejtharských botách, jako by šli do válečného díla, mladý Smiřický přichází jako na banket.

Rozkošnému zevnějšku odporovala řeč mladého pána. Byla plna vášně a hněvu i nadávek, hned jak přišel. Podávaje ruku pánu z Roupova, pisklavým hlasem vysokým volal:

„My se musíme bránit, nebudeme přec nastavovat pořád hřbety, aby Martinic a ta ostatní jezovitská pacholátka do nás prali, musíme taky bít, bít, bít!“

Sušický zatleskal rukama, že souhlasí, Sixt obrátil se smutně od mapy a usedl nehlesnuv.

Starý pan Kaplíř, oškrábnuv si stříbrným strouháním jazyk, pravil vážně a pomalu: „Je zle, opravdu zle, ubližují nám, dráždí nás; podle arcibiskupova rozkázání na panstvích jeho i na kolaturách, které jsou mu odevzdány, nechtějí podobojích pochovávati, a když je do země schovají, činí to bez kněze, beze zvonů, včera mi donesli, že onehdy v Pardubicích pochována stará ctihodná matrona městská jako pes, ze Slavatova panství musí se lidé naší víry preč stěhovat nebo přijímat pod jednou, faráře v Kněževsi hejtman křivoklátský z rozkazu arcibiskupova zavřel na Křivoklátě a ženu jeho s dětmi vyhnal do polí — bože dobrý, kam to povede, kde se zastaví?“

„Bít, bít!“ znělo v museu pisklavým hlasem heslo mladého Smiřického.

„Na Smečně a na Slansku Martinicovi pochopové pálí prý knihy!“ ozval se pán z Roupova.

„Pálí!“ mluvil Jessen, „a nevím jmenovati, kde to bylo, snad v Brandýse — hejtman pozavíral dvacet měšťanů do sklepů, že nechtěli přijmout katolického faráře místo kněze, kterého vyhnal.“

Vstoupil Budovec velmi zasmušilý a svléknuv kožich usedl ihned jako zlomený. Opakovali mu nejnovější stížnosti, co se děje na Smečně a jinde, kde vládne Slavata, Martinic, arcibiskup Lohel. Vypravoval jeden přes druhého a rozpomínali se na příhody starší. Budovec na to:

„Činí se nám to všecko nespravedlivě proti Majestátu a dobyté svobodě, pan Sixt tuhle sic myslí, že Majestát má díru, že jsme si ho měli poručit lépe!“

„Světleji!“ vpadl Sixt, „světleji, aby každá vrchnost nemohla stran víry nařizovat na svém panství, co jí libo!“

„To jsou skrupule apatykářské!“ vzkřikl Smiřický.

Budovec vytáhnuv list složený z měšce pravil:

„A co tomu říkáte — kde je mistr Kampanus? Povolejte ho — počkejte — víte již, že Thurn složen s purkrabství karlštejnského?“

Malou chvilenku ticho — páni byli jako ochromeni — valili oči, ten onen otevřel ústa — pak náhle zahovořili všickni najednou a byl hluk, z něhož vynikala slova vždy a vždy opakovaná:

„To nechtějí, aby opatroval korunu Českého království!“

Dlouho se neupokojili.

I mírný Sixt, jenž by se byl se vším světem smiřoval, chodil po museum všecek rozechvěný.

„A kdo jest dán na jeho místo?“ ptalo se několik hlasů najednou.

„Martinic!“ odvece Budovec, ustaranou vyzáblou tvář posměšně zkroutiv.

„To je dílo těch lidí! — Nás odstrkují, sebe vyvýšují!“

„Dráždí!“

„Bít, bít!“

A zase zněla síň šedá mnohými hlasy lítostivými i zlostnými.

„Doktore, rektore,“ ozval se Budovec, přistoupiv k Jesenskému,

„povolejte Kampana, mám pro vás i pro něho a pro vaši školu taky nějaké nadělení!“

Přitom podal Kaplířovi list složený, na němž veliká pečeť roztržena.

Starý pan Kaplíř vyndal z nějaké theky stříbrná okularia a četl. Kroutil hlavou. Pak šel list z ruky do ruky. Vešel Kampanus, byl vlídně vítán. Budovec k oběma mistrům:

„Reverendissime rector et prorector, poslyšte, tu se v listě ptají regenti — pan Slavata, Martinic a ti druzí, máte-li právo na ves Michel, abyste to právo ukázali; pak vám kancléř vzkazuje, bude-li ve vaší kapli Betlémské kázat kněz bratrský, či jak oni říkají — pikart —, že vám kaple bude odňata!“

Kampanus přečet list pravil klidně a s důrazem na konec: „Nemyslím, že by natio bohemica mohla přijíti o kapli nebo o vesnici svou, máme privilegia o tom složena ve fišku a páni defensorové nás přichrání!“

„Rozumím dobře,“ doložil doktor Jesenský, „jesuitskou školu povýšili na akademii a shánějí pro ni statky, ale dvě university v jednom městě, toho není nikde na světě, to je potupa školy Karlovy!“

„Musíme nějaké protestace a obrany veřejně vyhlásiti, nač má náš přítel Henyk z Valdštýna na Malé Straně tiskárnu, budeme tisknouti své stížnosti, ať zví celý svět!“

Ale Smiřický vskočil do toho pronikavým hlasem:

„Tisknout, budiž, tiskněte, ale lépe by bylo dělat to jako tady mistr cirurgie Jesenský, řezat, řezat, a žhavým železem; žhavé železo v cirurgii je nade všecko —“

Mollerus již dlouho chodil chodbou sem tam, často u dveří zimního musea se zastavuje a při dveřích naslouchaje. Poslouchal chvíli také u dveří vzorné školy, hlaholil tam tlustý hlas něco o trojcích, poznal po hlase Bergera, a hned utrhl se ode dveří, pocítiv prudký a špičatý ostenec v srdci; jsa odstrkován, nechtěl a nemohl přáti žádnému kolegovi lepšího postavení.

Pryč ode dveří.

Když po chvíli hoši začali z klassí vycházeti, stočil se Mollerus za roh, aby nemusil potkati se s Bergerem.

Tu za rohem našel ho Kampanus, když byl opustil společnost skvělou a tuze rozhněvanou.

Moller učinil salutaci panu prorektorovi, na kterouž Kampanus neodpověděl tuze přívětivě, řekl sic: „Salve, zdráv byl“ — ale přitom měl čelo nabrané a oči zachmuřené. Také otázka: „Co tobě potřebí?“ nebyla promluvena sladce, ale mrzutě.

Když vstoupili spolu do bytu profesorského, zdálo se Mollerovi, že je vše vůkol šedivé, zamračené, ba i ten Karel IV. na obraze, olejnou barvou malovaný, mračil se mu.

Kampanus všiml si, že má Moller plášť odřený a k zimnímu času dosti lehký.

„Lepší šat zfrejmarčil jistě a prohrál!“ pomyslil si.

Také nelibě si všiml, že Mollerův kmentový obojek jest nespíraný, umouněný. Jináč na něho bedlivě nehleděl. Usedl a opakoval otázku:

„Což mě potřebuješ?“

Mollerus vypjal prsa, zamrkal očkama a krátce a bez úvodu vyrazil:

„Nemohu zbýti déle v té šatlavě u sv. Haštala!“

Kampanus se zarazil, slyše úsečnou nezvyklou řeč, ale vzpamatovav se ihned klidně, ale s některou kapkou pelyňku promluvil:

„Vím to, venku jsi lával kolegům a měšťanům, až jsi musil s hanbou odprošovati, teď prý se hádáš zase s panem farářem; vulpes mutat pilos, non mores; liška mění kožich, ne mravy; zůstal jsi, jakýms byl!“

„To nic, to včil srovnáno pěkně!“ odsekl Moller.

„Medle tedy něco jiného v tom; u rektora byli osadní haštalští s žalobou, že jsi pecuniam a scholasticis collectam nechal sobě a strávil!“

„Ne tak, reverendissime prorector, ne tak,“ brání se Moller s patrným hněvem, „ze žákovských peněz nechal jsem sobě jen toho,

co mi náleželo; osadní nekeří včil se na mne hněvajú, že ich nepozdravuju!“

„A co z sebe děláš, všakť jsou klobouku nebo biretu hřebíkem nepřibili, sňal bych jej a činil bych starším poctivost!“ napomenul Kampanus.

Moller něco zabručel skrze zuby.

Kampanus pokračoval hlasem přísným a vyčítal Mollerovi, že haní všecky starší bakaláře, ondyno že se při kartech pral s mistrem Češpiviem na velikém ostrově.

„Zpsúl mě ščiplavými slovy, nadával mi ‚šelmo Slováku‘, tož jsem mu dvakrát nebo třikrát prsty okolo huby otřel; řekl mi taky, že su žebrák, mendík, a v tom měl pravdu; školní správce u sv. Haštala je žebrák!“

„Já ti medle povím, mistře, chce-li kdo ptáka papouška naučit něčemu, musíť železným prutem v hlavu bíti, neboť kostí jest v hlavě převelmi tvrdých, tys také tvrdé hlavy, jsi tvrdočel, potřeboval bych na tebe prutu železného; těmi posměšky, co o lidech trousíš, málo lásky sobě zplodíš, nemůžeš přestat těch veršů a toho hanění svého již obvyklého? A nemůžeš přestat těch kartů, abys nebyl žebrákem?“

„Nehaním,“ bránil se Mollerus, „co pravím o kom a komu vůči, to všetko pravda a pravda všetko musí přemáhati, nejsem člověk křivý, su příliš rovný, a proto su tady v Karolinum příkře, nespravedlivě súzen, a co by, aj i Bůh našel na svých andělích nepravost, tož měli byste, reverendissime magister, být shovívavější a laskavější!“

Kampanus vstal a pocházel po světnici v nějakém srdečném pohnutí. Poslední slova jím tuze hnula. Těmi ho patrně Mollerus popadl u srdce. Zastavil se v náhlém rozhodnutí:

„Abys poznal mne nachýlena k sobě, ve lhůtě příští podám tě na školu k sv. Petru, ta není tenuis, ta není hubená!“

Namístě poděkování Mollerus vyrazil se zřejmou výčitkou:

„Dybych byl krupařem lebo sprostým kroupníkem, žil bych jako satrap, takto mám včil dvojí akademie grad a v tašvici vši, a ty mi

zůstanou i u sv. Petra, radšej —"

„Čeho tedy chceš?" rychle a s hněvem sotva dušeným vpadl prorektor do nerudné řeči, „čeho chceš? Snad nepřišels zase žádat o professí u nás, nepustil jsi z bláhové mysli státi se profesorem?"

„Nepustil!" zněla silně krátká odpověď provázená vzdorným pohledem Mollerovým, jehož hnědé oči přitom povystoupily z důlků.

„Sám se třeš k professí, sám? To si nemáš sobiti, máš čekat, až tě zavolají ti, kterým to náleží a kteří tebe jsou povědomí! Myslil jsem, žes marného snažení toho již zanechal, poučili tě přec mistři, žes jednal o své všetečné ujmě, když jsi o professí žádal u pana Thurna, řekli ti, že jsi dotěrný, ambitiosus, a není ani slušné ani chytré, že jednal jsi s námi, jak přísloví jest, po trubách, divím se, že se ti podařilo pohnouti pana Thurna, aby žádal za tebe, tvá ješitnost je neslušná a nezřízena!"

Mollerus přes to, že výčitky prorektorovy mu byly velmi domluvny a prudky, vrátil se zase do své obyčejné míry líné a pravil:

„Neračte, reverendissime, míti mi v tom za zlé, nač se krčit? Dobře pamatuji z vašeho učení, kterak Glaukos a Achill byli od otců svých napomínáni, aby byli vždy prvními a nad jiné, a pomním vašich výkladů, že Telamon a Peleus zabili bratra, protože v závodech vynikl nad ně. Tenkrát ste to nazval filotimií, u mne, ubohého správce haštalského, menujete včil tu ctižádost neslušnú a nezřízenú ješitností. Páni mistři súdívají podle zkúšek, neví-li bakalář, jenž neuznal za potřebí přečísti všecky knihy, náhodou na několik otázek odpověděti, jest jim nadosmrti bárjakým hlúpým člověkem, a na tom se mýlí páni mistři; nevím, proč bych se krčil!"

Klidná jindy a důstojná tvář Kampanova proměnila se hněvem, modré oči zahnědly, bylo znáti, že se přemáhá:

„Ty víš, mistře Mollere, že jsem tě míval rád, do Chrudimě na první štaci tvoji psal jsem radě, že jim posílám mládence pobožného, příkladného a učeného, — tenkrát už jsem lhal, když jsem to psal; všecko jsi sobě pokazil svým chováním, vím, že mistři v Karolinum

nevybrali po každé nejlepšího muže k professí, omýlili se častokráte, sám také znám svoje nedostatky, tys je taky dobře poznal, když jsi se ptal v posměšných rytmech, jaký kov je v tom zvonečku, ale věz, pni se vzhůru, jak umíš, pokud budu živ (tu hněv jeho vnikl do hlasu a ruce chvěly se rozčilením), pokud budu živ, ty se mezi profesory nedostaneš, ne pro velikou a pověstnou lenivost svou, ne pro malé a hubené vědy své, ale pro povahy svého srdce a svého ducha. A ty povahy nejsou pěkné!"

A jako přišel klidný a důstojný prorektor z míry, takž i nehybný flegmatik Mollerus při této mistrově přísaze popaden byl zase prudkou vášní. Vypadal, jako by kosti lícní mu vysedly víc než obyčejně, malé rty mu zmizely v zaťatých zubech, zsinal a v té vzteklé opilosti vyrazil ze sebe hlasem nezkroceným, zachraptělým:

„Nebudu-li dobrovolně přijat, mistři kolegiaté i s tebú, mistře, budete od defensorův a stavů — přinuceni; a ty, mistře ctihodný, nigdá si mně v dobré lásce nebyl přízniv, já byl u tebe vždy nejpodlejším, doufám, že se spolu přece někdy učteme!"

„Neměl bys mi na očích býti!" zvolal Kampanus — ale Moller nedoslyšev šel.

Kampanus téměř zmrtvěl.

Tak s ním nikdy nikdo nemluvil.

Když těžké kroky Mollerovy přestaly v chodbě duněti, probudil se Kampanus ze své ztrnulosti a dlouho i nepokojně chodil po světnici. Často bral se za hlavu. Dlouho stál u okna a upjatě zíral do sněhu na zahrádce. Konečně usedl k pulpitu — chtěl psáti, ležel před ním carmen na obnovení senátu v Kutné Hoře, báseň nedokončená, a vedle nedopsaná řecká báseň, skládaná k pochvale města Lúna.

Vzal sic tvrdé škartice do ruky a díval se do nich, ale nic neviděl, nic nečetl, byl pln přemýšlení a rozjímání toho, co se v té světnici před chvílí zběhlo.

Zlost utopila se v jeho srdci, teď jen rozjímal, nebyl-li k Mollerovi přec jenom příliš tvrdým, snad mohl ten člověk mírnějším předkládáním bez výčitek a hanění přece býti získán k lepší cestě,

snad bylo na něho přece jen tuze dotíráno, mělo se na něho jíti mírem křesťanským a s láskou. —

Pak si namítl Kampanus, že zacházeno s ním dlouho mírně a s láskou, — nelepšilo ho to, vždy se příčil, samý vzdor, samá vzpoura, posměchy, nic vážného — to by byl profesor v neopravené a hynoucí akademii, ten by to tu rozeštval —

Aby nebylo zlým za zlé, rozhodl se nakonec Kampanus, že bude Mollerovi, kdyby nešel k sv. Petru, na rathouze prositi nějakého důstojného místa a práce. A když se tak rozhodl a sobě obtíže srdeční i duševní ulevil, po dlouhé chvíli bral do ruky zase a zase báseň na Kutnohořany, verše o městě Lounském, ale nebylo lze něco kloudného vymysliti sobě do veršového obalu. —

Položil škartice zase tam, kde ležely. Pak vstal, že půjde podívat se k svému dítěti, dárečku to, jehož mu zanechala něžná jeho Cinara, milenka sladká.

Moller přibatolil se domů k Myší díře pozdě večer. Děti už spaly, jedno na postýlce mřežované, druhé v přítruhlí té postýlky na zemi.

Lampa na stole blikala mdle. Paní Eva netrpělivě, dychtivě: „Nuž, co?“

„Su jako zmlácený pes!“ odpověděl muž a těžce i pádně složil se na lavici u kamen.

„Co, co?“ volala paní a již rozčilení lomcovalo jejím tělem.

„Profesorem včil nebudu, vyhnal mne, zatratil mne, proklel mne, vykopl mne, prál, že su nejhorší lotr —“

Paní Eva chvíli stála jako sloup.

Ale vnáhle, jako když blesk udeří, skočila k dětinské postýlce, popadla chlapce většího, vyzdvihla ho z přítruhlíku, mluvíc k němu, aby se probudil.

„Milý chlapečku, neboj se, máma u tebe, probuď se, nu tak, klekni, dítě, modli se, chlapečku, říkej, říkej po mně, neboj se, dítě, říkej — pomsta boží — pomsta boží — na něho, na nepřítele našeho, bodej mřel, ať mře — ať mře — ať hyne on i jeho dítě — i jeho dítě — ať se padá co hlína —“

A slabý hlásek rozespalého dítěte opakoval kletbu na Kampana

i jeho dítě.

X.

K PROTIVNÍKŮM

Ve vlaském krbu mramorovém na železném kozlíku praskala a svíjela se polena žhavá, z nichž jiskry pršely a ohně s praskotem šlehaly vysoko; mosaznou mřeží sálalo teplo do světnice nádherné.

Arcibiskup právě končil latinské proslovení, aby Pán Bůh všemohoucí v nově nastalém roce, jenž se píše po Panenském porodě šestnáctistý osmnáctý, všem urozeným pánům a paním tu přítomným i přátelům nepřítomným letos i za jiná prodloužilá léta dáti ráčil dobrého a výborného zdraví a prospěchu ve všech prácech, zvláště těch, které podnikají pro slávu boží!

I zdvihla se se stolic všecka skvostná společnost a nastalo připíjení těžkým vínem španělským, jež temnilo se v sklenicích.

Páni procházeli a proplétali se semotam kolem stola dlouhého, zastavovali se před dámami sedícími a políbivše jim ruku nebo prsty dvorně žádali za připití na šťastný rok. Zvláště pan Slavata, domácí pán a hostitel, pilně se otáčel a pátral, aby nikoho připitím nevynechal.

Arcibiskup, vysoký muž v šarlatovém taláru, s tváří asketickou, na níž znáti odříkání, a s pleší mnišskou, již neusedl, než chystal se k odchodu. Prý již hodina nešporní, a on nesmí pominouti obvyklého modlení.

Také již vešla tři pážata se šály a s vodou na vyplachování úst, jiný služebníček obcházel veliký táflový sál při zdech s kaditelničkou, z níž pěkná vůně prchala do šumného prostoru.

Odcházejícímu arcibiskupovi dámy líbaly na ruce prsten veliký a páni všickni provodili vysokého kněze na veliký mázhauz. Jen pan Harant, když rudá hedvábná sukně arcibiskupova zmizela ve

dveřích, usedl hned zase na své místo. Z dam jen paní hostitelka Lucie Otilie Slavatová, složivši chundelaté štěňátko psí s klína svého na klín paní Polyxeny Lobkovické, vyšla s pány, aby provodila vznešeného knížete kněžského aspoň k schodům. Paní Otilie asi čtyřicetiletá, poněkud tělnatá, dvojité bradičky, ale dosud sličná. Pěkně jí sluší damašková sukně pomorančové barvy, ryzím zlatem osnovaná.

Laskavě se usmívaje, ale před paními oči klopě, vyšel s arcibiskupem také rektor císařské koleje jesuitů Valentin Koronius. Muž postavy obvejšní, slabého těla, hlavy poněkud veliké, to tím, že má husté vlasy, jež pečlivě si sčísá nazad hlavy. Vlasy jeho mají podivnou barvu šedin do zelena. Pohybů je velmi odměřených, skoro prkenných, ale z očí jeho probleskuje oheň, strojeným zevnějškem ne dosti ututlaný. Hlasem zpívavým, uměle třaslavým, táhlým uctivě, ba poníženě loučí se s urozenými pány.

Mázhauz byl pln. Také z druhé jídelny vyšli hosté, ale ti skromně drželi se v pozadí při zdi. Z nich Michna, Fabricius, Kapr a jiní, kteréž pan Slavata k dnešnímu panketu pozval patrně jako úředníky zemské kanceláře, uctivě zářili očima a narezavělý sekretář Michna radostně třel dlaň o dlaň a byl jako rtuť vrtivý, ale v každém pohybu ponížený. Ten pronikl ze ouředníků nejdále dopředu, aby na sebe upozornil. K němu dosti nápadně tlačil se Fabricius, písař a staroměstský obecní starší, jemuž z huňatých vlasů a vousů ven hleděly jenom oči a nos. Ti dva ukláněli se na tři strany jako pošetilí; Fabricius div že nepokácel klec s popelatým papouškem. Velmi důvěrně obstoupili rektora pátera Koronia a chvilku pošeptávali s ním.

Pan arcibiskup nevšímal sobě na mázhauze těch heleparten a partisán ozdobných, vyrývaných a zlacených, jimiž zeď kryta, nevšímal si hrubě střelných zbraní dlouhých, vykládaných, nezajímaly ho jelení parohy na hlavách visících od stropu na lesklých řetězech; pán zastavil se u dlouhého tabulového obrazu, na němž vymalován rod Krista Pána. I propověděl Slavata arcibiskupovi latinsky, kterak je rád, že čeští malíři umějí tak pěkné

věci jako Vlaši.

Kněz zastavil se ještě u oltáříčka ebenového, na němž z alabastru Salvátor na klíně matčině, vsáhl do kropenky při oltáři, a pokřižovav se zbožně, podával ruku nejbližším pánům, kteří ji uctivě líbali, a odcházel.

Zatím sluhové rozsvěcovali svíce na svícnech ve zdi, i na svícnech visutých od stropu, neboť se tuze soumračilo.

Muži s paní Slavatovou vracejí se a usedají na své karmazínové stolice.

Dámy odstupují od zrcadel benátských, při nichž si upravovaly vlasy a paučníkové obojky perlové. Přitom mladý Kolovrat nepozorovaně stiskl ruku panně Černínce, jejíž růžená tvář zarudla.

Starý pan Adam Šternberk, všecek šedivý, dlouhovlasý, dlouhobradý, modrých očí dobráckých, přišoupl stolici hedvábnou ke krbu, a zíraje do živého ohně, ohříval si nohy. Jemu nejbližší Slavata, usednuv vedle Haranta, pravil: „Vzácný muž, svatý člověk je arcibiskup, přísný na jiné, ale ještě přísnější na sebe. Udeřila hodina nešporu, šel k pobožnosti!“

Pan Harant, hravě přehazuje lžičkou cukrovaný anýz v mušli mořské, obrátil unavenou tvář svou k Slavatovi, upřel naň oči, které zpod hustého obočí ze síti jemných vrásek energicky vyhlížely, a děl klidně:

„Nehněvej se, pane Viléme, řeknu-li bez okolkování, co si myslím, jsem jako voják, který změřil a proběhl světa kus, přímosti zvyklý, a vy, páni přátelé, vědouce, že jsem víry katolické jako vy všickni, nezhoršíte se na mne. Nevyčítám, že pan arcibiskup ještě neumí česky; ale sv. Pavel chce, aby biskup nebyl hněvivý; nelíbí se mi, že tak těžce a již tak dlouho vězní broumovské a hrobské měšťany, při narození Krista Pána se vězňové pouštějí, proč se nepřimluvíte, aby je vypustil; onehdy mu před domem arcibiskupským ženy a děti z Hrobů či snad z Broumova vřeštěly prý za celé půldne, včera jsem se sám trefil k tomu, že nějací žoldnéři na fasuňku přivezli arcibiskupovi kuchařku, které se farář — prý ze Strašecího — nechce zříkati, tvrdě, že jest jeho pořádnou

manželkou, ta mu před domem také tropila nářky, než ji zavezli do dvora, a ve dvoře ječela zle, než ji zavřeli do nějakého sklípka. To jsou věci, které zjítřují obec a nám katolíkům dobře neslouží!“

Pan purkrabě Adam Šternberský ozval se od mramorového krbu vlaského, že je téhož mínění a že to vždycky říká.

Odložil Slavata dlouhý biškot na indiánský šál, který mu ležel u ruky, a zostřiv svoje malé oči, horlivě jal se vykládati:

„O těch kuchařkách nepravím, ačkoli na svých kolaturách pan arcibiskup nemusí trpěti ani jediného kněze ženatého, může jim nepořádné ženské dobře vyhnati, pan arcibiskup jest, tak dobře jako my každý, rektorem svých poddaných far, a my se evangelickým stavům také nevkládáme do jejich far a kněží; ale kdybych i uznal, že by pro obecný povyk nemusily ty ženy býti voženy do Prahy, stran Hrobských, Broumovských přece jest pan arcibiskup i opat broumovský v plném právě! To jsou neposlušní poddaní, kteří své vrchnosti nechtěli vydati klíčů od kostela a bouřili se!“

„Defensoři jim poručili, aby se drželi Majestátu,“ odvece Harant s patrnou hořkostí v hlase, „Majestát je vydán na svobodu víry, já ho před devíti lety vlastníma těmato rukama nesl od císaře do kanceláře!“

„Vím,“ rychle na to Slavata, „nesmělť k císaři svaté paměti žádný mimo nás dva, tys ho nesl, já se ho nedotekl, neboť jsem přesvědčen, že bez dovolení svatého Otce, papeže v Římě, neměl býti vydán!“

„To by se byli načekali!“ usmál se Harant.

„Myslím, že stavové a král mohou povolovati u věcech duchovních stejně jako ve světských,“ ozval se od krbu starý pan Šternberk, namáhaje hlas, aby v šumu, který na druhé straně stola tropila mládež, byl slyšen.

„Ó, vy staří vždy a ve všem jste zpátkem coufali, kdyby bylo jenom na vás, víra naše už by byla ta tam; jste poctiví, věrní katoličtí, ale bez krve, tamtěch na pikartské straně neznáte!“

Přistoupil Martinic mezi pány až blízko k ohni: „Milí švagři, i kdyby platil Majestát na svobodu, i přitom všecko právo bylo by u nás, a ne u nich; Majestát výslovně platí vrchnostem, a ne

poddaným, platí poddaným královým, ne poddaným duchovenským, živá duše nenajde v Majestátě, že by zněl jináč; proto broumovští i hrobští Němci, vystavěvše kostely navzdory svým duchovenským vrchnostem, sáhli dále za Majestát a defensoři a stavové podobojí podporují zjevně neposlušnost a oheň rozněcují ve vlasti naší!"

Zatrudil se Harant:

„Ba, pravda, není v Majestátě nic o poddaných duchovenských, není, není. Odtud to soužení. Ale ti, kdo vymohli Majestát, mínili, že svoboda platí všem, i poddaným na královském, a grunty kněžské jsou vlastně královy!"

Na to rychle Slavata:

„Spravedlivě uznávám, že to snad mínili, ale takové těžké a nové právo, na ujmu naší víry víře cizí dané, má býti světlé, stricti iuris, postranních výkladů nelze připustiti. A že jsou kněžské statky vlastně královskými, to by se musilo prve dokázati. My, věř, Harante, nejsme hněvníci nikomu, konáme jenom svoji svatou povinnost, nesmí nikdo praviti, že nejsme milovníci své vlasti, i my chceme pokoji, my nemůžeme změniti staletý zvyk, že vrchnost poroučí poddaným v náboženství, ten zvyk sem vnesen z Němec, vymyslili to luterové v Němcích, zapláče země česká, mezi české stavy tiskne se německých apoštolů té přespolní víry čím dál to víc, bude zle, cítím to, jsem Čech, poctivý Čech, vždyť ani německy neumím! Nechť mne maluje kdo jak libo, jiným mne nevymaluje nežli toho, který rád by viděl dobré tohoto království i pána svého krále!"

Rozčilil se pan Slavata tak, že vlasový chochol prostřed hlavy trčící převisnul mu na čelo, malé oči zahořely a rozšířily se a hlas, zvláště ke konci, tak pronikavě zařezával se v šum mladistvé společnosti, která se škádlila a smála na opačném konci tabule, že tichala, až ztichla docela.

Bylo slyšeti, kterak oheň hučí, posílaje plameny a dým do širokého pláště a do komína vlaského.

„Jsi, pane Viléme, Čech, vím to, všichni jsme vlasti své

milovníci!“ po chvilce ne dosti klidně odvece Harant, „druhá strana však jsou stejně o sobě přesvědčeni, že jsou věrní vlasti synové!“ Konec již pravil horlivě.

Paní Otilie, která již dlouho trvajíc v rozpacích štěněti strkala norimberský perníček do čumáku, teď náhle a bystře slovem svým do řeči mužů vskočila:

„I nechte, pánové, již těch hovorů neveselých, ať pan Harant raději vypravuje o své poslední cestě hišpanělské!“

U druhého konce stola již zase začal se rej mladých. Měli tam koflík Pannu a z té stříbrné široké Panny upíjeli jeden po druhém; slečny nuceny k pití a mladíci znamenali, kam která přiložila cudná ústa. Mladý Černín pravil nadšeně, že by raději pil ze zlatohlavého střevíčku panny Šternberkovny.

Jiný mladík, tváří poněkud nazelených, mluví něco o mumraji, který viděl s panem otcem v Antorfě, honili tam kolohnáta velikého chlupatého, který vlekl za sebou dlouhý chvost, a toho se držel slepý Amor, nahý kluk se zavázanýma očima.

Ze dvou urozených paní matek, jež seděly mezi mládeží jako hlídka strážná, jedna dělala se neslyšíc a druhá usmívala se shovívavě.

Staří páni nahoře již chvíli poslouchali o Hišpanii. Harant, pohleděv na římsu, na níž rozestavena byla řada krásného malovaného nádobí hliněného, pravil nakonec:

„Hleďte, již neumějí dělati tam tak jasná maiolica, jako dělávali, a to proto, že král dal vyhnati dělníky pro víru!“

„Tomu dávno!“ namítl Martinic.

„Dávno, pravda, ale škoda z toho taky dávná; dnes to tam již tak neumějí, nynějšího času jest benátské nádobí malované pěknější i dražší! A to zničení práce a lidí pracných nebylo bez krveprolévání, všecko pro nestejnost víry! A bylo to ničení zbytečné!“

„Zase jsou v náboženství!“ povzdechla nevrle paní Otilie, naklonivši se k paní Polyxeně, ta však rukou a pernatým vějířem zamítla a nespustila očí s mluvícího.

„Nehněvejte se, páni švagři,“ pokračoval Harant. „Když tak

člověk zjede světa cizího kus, neobvykne hned u vás a nepochopí svých krajanů: vždy si myslívám, že Pánbůh toliko nad těly lidskými a ne dušemi knížatům zemským moc a správu poručil, jen nad těly, říkají to také ti bratříci, kterým říkáme pikarti, však pan Vilém ví, býval z nich, hájil jich, ale opustil je!“

„Opustil hloupé tkalce před dvaceti léty, aby zachránil duši!“ odvece Slavata.

„A aby získal krásnou, milostnou, vznešenou paní!“ rychle doložil Harant, dvorně se nakláněje paní Otilii.

Ta v rozpacích pošinula aksamitovým polštářkem, o nějž opírala svoje krumplované nádherné střevíčky, a všecka zarudlá zahlaholila, že pan Harant je dvorný vdoveček, a prosila hlasem ani ne tak zmrzelým, jako domluvným, aby načali hovor už z jiného soudku.

Pak ruče obrátivši se k paní Polyxeně pochlubila se, že jí pan manžel přinesl z Vídně od nuncia dva agnusky se svatými ostatky, svatým Otcem žehnané, a že jedním podaruje milou přítelnici.

Mezi pány na čele stolu a při krbu vlaském bylo chvilenku ticho; zato tím hlasitěji ozýval se s druhé strany mladý pán vpadlých očí, ještě pořád vykládaje o mumraji s ohonem a se slepým Amorem; ten slepý Amor prý je bystrá allegoria a týče se všech zamilovaných.

Starý Šternberk, jenž ještě pořád přemítal o tom, kterak pěkná paní šla za Slavatu, nyní nahlas vyrazil:

„A zamítla pana Petra Voka, a ten Rožmberk byl krásný muž, krásný muž!“

Někteří se usmívali prostotě starého pána, dávajícího najevo, že Slavata není krásný muž.

Ale do toho již ostře vjela, jako bojovný rytíř s koněm a s kopím do šraňků, paní Polyxena. Dlouho mlčela a jen poslouchala, ale již chvíli nepokojně šlehaly nazelenalé oči její divnými světly, paní zachvívala se nějakým pohnutím mysli, chvěl se v ní každý nervus, chvěly se i černé vlasy její a ostré rysy mužské její tváře náhle ztvrdly, když vyrazila:

„Pan Harant tuze zastává se protivců naší víry, jako by se jim ví

bůh jak ubližovalo; a což oni nám jednuškám, jakož nám nadávají, oni nám nic, oni nám nic?“

A složivši před sebe na stůl oháňku pštrosích per zdobenou zrcadélkem, jala se oběma rukama šermovati a vykládati, že roku minulého v Labském Oustí evangeliši zabili faráře katolického a vyhodili ho oknem, „na mém panství v Litomyšli dali evangeliši mému knězi ke mši pálené víno — pane Harante — pálenku! Když jsme šli v létě procesím, volali na nás, aby nás — Pán Bůh račiž odpustiti — hrom nebo čert vzal, kde v Pražských městech řemeslník nebo student potká osamělého bratra mnicha, uráží ho slovem drzým a bije ho — byla by, milý pane, i našich žalob řádka nemalá! Vím, že je to zápas, boj, ale připouštíte-li, že oni smějí bojovati za své nějaké přesvědčení, proč by týmž právem katoličtí neměli bojovati za víru, která tu byla dřív než jejich?“

Pan Harant dvorně se dámě uklonil:

„Vzácná paní, dobře hájíte naši stranu, radost by z vás měl pan manžel Popel, kdyby tu seděl a vás slyšel, možná, že mu ve Vídni právě teď zvoní v pravém uchu, — výborně hájíte; co učinili Oustečtí, je krvavá hanebnost, ale učinili to ze zoufalství, že naše strana jim vyhnala faráře jejich; bývám teď v Pražských městech málokdy, ale zdá se mi, že se tu žádný už nemodlí krásná křesťanská slova: jakož i my odpouštíme našim vinníkům, ale naopak, contere, Domine, inimicos nostros — Hospodine, rozdrť ho, znič ho, rozdrť protivce mého, a já myslím, že smír je snadný, kdyby se jen strany porovnati chtěly, však našla by se cesta, Pánbůh by ji vnukl, co takhle dále bude, bůh milý ví, stavové evangeličtí dlouho bublali potichu, teď již reptají, ba již křičí, bojím se, aby z toho nebyla obecná bouře!“

„I bude!“ ozval se pan Adam vstávaje, „bude, už nám slíbil Budovec, že nás popadnou za hlavy!“

„Inu, něco sneseme, Kristus Pán vytrpěl za pravdu víc!“ mínil Martinic, a Slavata, jenž drahnou chvíli seděl jako zaražený, pokyvoval.

V nastalém utišení opanoval hlas mladého Talmberka, jenž na

druhé straně slečnám vykládal, že hra kvintána je jako naše hra ke kroužku, tu se v běhu má vraziti dřevo v kroužek, při kvintáně má se strefovati do figury turecké, mouřenínské, nebo do nějakého panáka, „mohli bychom to letos v císařské míčovně pokusiti —“

„Máme každý svou jedinou hlavu,“ pravil starý pan Adam Šternberk, „a nerostou naše hlavy v zahradě jako zelí — o mne už nejde, jsem polo v hrobě, ale jde o vás, byl bych spíše pro nějaké mírné smlouvání s protivníky!“

„Ať se děje co děje, psané právo je při nás!“ vece Martinic.

„Inu s Pánembohem,“ klidně zahovořil Harant, „ať se děje co se děje, já zůstanu na Pecce u svých muzik, vzácní pánové a přátelé, mám tam padesát dobrých hudců pocvičených, zvláštního truhláře mistrného, který mi robí nástroje, přijeďte na Pecku, rád vás uvidím, zahudeme vám!“

Tak obrátil Harant marný hovor sám na jiné pole.

Vtom vešel poníženě se ukláněje přizrzlý a trudovitý sekretář Michna a přišoupl se přímo k uchu Slavatovu a zašeptal:

„Je tu ten bakalář, jména svého nechce pověděti, nevěděl jsem, Vaše Milosti, že panket tak dlouho potrvá, objednal jsem ho na šestou — je tu — Vaše Milosti.“

Slavatovi lehký mrak přeletěl čelo a oči. Vyšel s Michnou beze slova. Paní Polyxena ostře a zvědavě hleděla za nimi.

Domácí paní, nevšímajíc sobě mužů odcházejících, hovořila s Harantem, prosila ho, aby pověděl, jak je na moři, když bouří. „Četla jsem o tom sic ve vaší knize, ale vždy ráda poslouchám, když vypravujete sám, umíte to tak živě!“

„Ó, silné je víno, silnější král, nejsilnější jsou paní — již pověděl bych věrně a rád, co mi vypravovati kážete, paní vzácná, — ale hrůz mořských nelze vypověděti — i ze dne stává se náhle noc, hromy třískají a blýskají, moře se duje a soptí, nesnadno to vypsati, věřiti, pochopiti. To jsme se vraceli z Egypta, byli jsme vesměs zemdleni dlouhou plavbou a hubenou stravou; již jsme se blížili k Benátkám, moře se vydulo, vlny rostly a divoce vzhůru sebou zmítaly, patron honem kázal plachty svinouti v chundel, a hned příval s nebe se lil,

takže se zdálo, jako by moře do oblak vstupovalo, přitom hluk, hromy, hrůza, to jsem myslil, že je konec mého života, všickni jsme se modlili, věřte, kdo neumí, naučí se modlit — po dvou hodinách moře se poutišilo a Pánbůh nás vysvobodil, nevíte, jak mi vesele bylo, když jsem v Benátkách svůj tlumoček na záda vzal a vešel do hospody. Jsem rád v milé vlasti, už asi nepůjdu ven, ale není tu teď pěkně —"

V Slavatovském domě na pavlači u sloupu pod obloukem ve tmě stál Mollerus.

Od velikého mázhauzu donikal k němu šum lidských hlasů a kroků, bouchání dveří, drnčení sklenic a třesk zlatého a stříbrného nádobí. Moller stál jako socha kamenná.

Náhle přilítlo světlo na dlážky a na zeď — lokaj jako kněz oholený nesl svícen o čtyřech cívkách, za ním přitloustlý pan Slavata s Michnou, jenž třel ruku o ruku v rozčileném očekávání.

Moller smekl navlačovaný klobouk selský, který mu do té chvíle seděl vpředu při samých očích; na tváři baňatého rektora petrského nebylo znáti pokoru, uctivost k tak velmožnému pánu; nic, zhola nic; ba na první a lehký pohled nejevil ani pohnutí sebemenšího; přiostřil jen svoje malé hnědé oči, a hladě si dosti rychle kozí bradu a rozšiřuje chřípí, dával najevo, že přece není docela klidný.

Slavata za pozdravení hrubě neděkoval, jen tak skrze zuby něco.

Ti čtyři muži vešli v prostrannou světnici, v jakýs klenutý sklep, v němž byla bibliotéka autorů narovnaných pilně a hustě aspoň ve dvanácti policích.

Lokaj postavil svícen čtyřcívkový na stůl a šel. Michna zůstal v přítmí.

U jednoho rohu stolního stál pan Slavata, k druhému rohu nenuceně přikročil Mollerus. Čtyři parunkové svíce mihotavě osvěcovaly všecku protivu těch dvou lidí. Nádherný pán v aksamitě, na hlavě vysoký klobouk s černým peřím čápatkovým a se zlatou medají, na hrdle a prsou svítí mu zlatý řetěz s grošem panujícího císaře Matyáše, o něco níže než groš leskne se pánovi na hedvábné šňůře zlaté paradlo se lžičkou k uším.

Proti němu stojí člověk patrně sebevědomý, ale šatů chatrných, zchozelých, s hlavou odkrytou. Jenom stejný jsou jich obou pichlavé oči. A ty pichlavé oči se potkaly a do sebe vbodly navzájem. Otázka jest v těch očích, v obou mužích otázka stejná: Jaký jsi, co mi z tebe bude? Nesňav s hlavy klobouk svůj vysoký, Slavata začal hovořiti: „Pan sekretář mi oznámil, že jste, pane bakaláři, hotov nám, naší spravedlivé věci, sloužiti, máme již kolik ochotných lidí ve vaší straně, my nechceme než právo, držíme místo královo, musíme míti všude oči, všude uši, aby nic nezběhlo se na škodu a ublížení práva: smíme vám dověřiti?"

„E co by — jsem mistr Moller, spoluúd akademie, která se ke mně má už od kolika let jako macocha, profesorové mne odpuzují od professí nespravedlivě, včil doufám, že u vás, urozený pane, najdu spravedlnost a pomoc, nejsem včil oumysla dáti po sobě nešlechetně šlapat, su schopen vyšší služby a činnosti nežli trápit se s abecedáři, mám ženu, děti, chcu sám si dobýt něčeho a nepřestávat na tom, co mi odmísil můj protivce Kampanus, který mne pronásleduje od prvního do akademie vstúpení mého mezi alumny už tenkrát! Dvakrát jim pan Thurn zkázal, aby mě pustili k professí, nechtějí —"

„My vám k professí nemůžeme pomoci, akademie není nám poddána, v kanceláři na Hradě také na ten čas není místa, ale bude, až jaké mi o vás zprávy bude podávati pan sekretář, k němuž se se vším utíkejte. My potřebujeme pomoci všech spravedlivých, vímeť, že se některým lidem pod naší správou zcela zbytečně obstýskává, jsou na vaší straně lidé mysli bouřlivé, i ti mistři v akademii, majíce držeti se Vergilia a Stagirity Aristotela, jsou nepokojní, obzvláště to víme o Jesseniovi, jděte opatrně, opatrujte se, budeme se hleděti odsluhovati věrně!"

Ruky nepodal, ale hlavou zdvořile kývnuv pán vyšel.

Michna honem honečkem se svícnem za ním, aby posloužil. Ale pán již byl v chodbě u mázhauzu a kráčel hbitě k světlům.

Zakrsalý Michna se vrátil a před Mollerem ze svého zkřivení uctivého narovnal se, vypjal prsa, takže vypadal pansky, ale hovor jeho byl laskavý, sousedsky důvěrný, nepyšný:

„Nevíte, pane mistře, který presař kde vytiskl to hanebné evangelium proti papeži?“

„Nevím keré; tiskne se včil na obou stranách nadávek, že je verabože v Čechách teď velmi radostno, jedni druhým podávajú si pekné voňačky!“

Michna důvěrně sahá Mollerovi na knoflík kabátu a připomíná mu k paměti:

„Začíná se to evangelium pasquilli — — e — dixit papa rapax carpinalibus suis — je to hrozno čísti, to skládal lotr a tlačil lotr.“

„Na mú dušu nevím, ale včil se mi zdá, slyšel jsem, neco takového tlačili tady nablízce, pod schody zámeckými v domě Henyka Valdštýna —“

Pan Michna dovedl mistra k točitým schůdkům v zadní části domu.

„Slyším, že se v koleji mistrové ježí tuze stran Betlimské kaple, — chtějí tam dosadit zase pikartského kazatele, nemají přec práva, aby dosazovali sami, staropražský purkmistr sází spolu, a ten nechce dopustit — pan Leynhoz je dobrý našinec — nedopustí — je silná jednuška, statečný říman, proto ho nemají rádi, my ho přichráníme, pan Fabricius je mezi staršími, ten taky hlídá!“

„Tož, co by, ježí se, pravda, ale majú to nad betlémskou farou přec napsáno, že před léty tam uveden kněz a principibus viris Pragae senatus, — tož co — purkmistr, ať je jim mil či není, má právo jako oni!“

Vtom zalehl sem do kouta nad schody šum, hovory hlasů mnohých, štěbetání hlasů tenkých, ženských. Plnil se jasný mázhauz vznešenými hosty, lokajové, pážata, komorné dívky proplétali se urozeným panstvem, sem tam běhajíce s šaty, kožešinami, čepci, čepicemi chundelatými a chocholatými.

A již tu byl Michna, ale zase uctivě nakřivený; zbaviv se svícnu, již třel dlaň o dlaň a poroučel se tu a tam do náchylnosti urozeného pána nebo paní.

Mladý Černín stoje před pannou Šternberkovou držel v rukou štucli z aksamitu červeného, bílou liškou podšitou, a počítaje

růžičky zlaté na štucli, tiše hovořil k panence uzardělé.

Onen nazelený mladý pán přistrkuje loktem druhého zase mluvil něco o Amorovi, kterému Venus vytloukla oči obě.

Pan Harant žádal Slavatu, aby mu odpustil, byl-li upřímný:

„Jsem voják a člověk venkovský, a když přijdu sem do měst, popadne mne to vždy!“

Paní Polyxena nevšímajíc sobě společnosti, v koutku dráždila popelatého papouška v kleci drátové. Vtom přinesl sluha damaškový plášť kunou pošitý a klobouk s peřím z mořských vlaštovic a skoro zároveň s ním přitlačil se dvorný Harant, aby paní pomohl do pláště. Paní s důrazem mu děla:

„Mám strach, milý příteli, že nám tu bude brzo tak, jako vám bylo kdysi na moři, když se bouřilo a stoupalo k nebi, kdo ví, komu vyjde pak slunce —“

„Podejte mi ho, lotra, bože, kdybych jen pomněl, jak vypadal, ten krkavec, já ho zabiju, zabiju!“ volal plačtivým, rozmazleným hláskem starý Šternberk.

„Koho, koho?!“ ptali se se všech stran.

I povídal ječivě a plačtivě starý pán, že nějakého chlapa služebného, nemytého teď vyzval, aby mu přinesl šubu, a ten krkavec odpověděl utíkaje, že nelze poznat a najít šuby, poněvadž pán má po každé jinou!

Veselý smích byl na to žalostivé povídání odpovědí; věděloť se, že starý Šternberk nosí stejný šat léta a po letech pro ušetření nákladů dává si od krejčířů šaty zchozelé obraceti. Všickni poznali, že onen služebný chlap, který v hustém davu zmizel, z lakomého pána ztropil si vtipné šašky.

Slavata byl v rozpacích, Šternberk ječel, i když sluhové přiběhli, přiletěli a posloužili.

Mladý Talmberk ve dveřích mluvil a sliboval slečnám, že je pozvou mladí páni na kvintánu, — slečnám oči svítily, ústka špoulila se v cukrová usmívání.

Paní Otilie v pomerančových šatech širokých otáčela se sem tam, všude ruce podávajíc i k políbení nabízejíc.

Dámy, ve svých španělských prkenných šnorovačkách všecko do ruda rozpálené, odcházejíce sahaly do svěcené vody v kropence; pan Slavata několikrát již omočil dva prsty do vody, podával pánům odcházejícím své vlhké prsty, sděluje se s nimi přátelsky tak o vodu svěcenou na rozchod. Křížem se žehnajíce, mnoho a vesele hovoříce, vycházeli hosté z mázhauzu na široké osvětlené schody a po nich dolů, kdež před domem koně, sáňky, nosítka ozlacená, malovaná a hromada lidí čekalo.

Zadními dveřmi do temnot zámeckých schodů vyšel Mollerus. Šel těžkým krokem. Zastavil se.

„Dobre, predobre“ — říkal si několikrát za sebou — i polohlasno. Pochvaloval si. „Figel dobro nasnovaný!“

Vběhly mu náhle do hlavy obavy, říkal si, že vešel v tanec, v kterém by si snadno mohl polámati nohy. —

„E, co by, slíbil jsem jen hotovú volnost jim prokazovati, což v tom zlého?“ „Nežádali, abych k římanům přistúpil, nechávajú mi náboženství — bár — nu, kdo ví, co se stane, — je mi náboženství jednostejná věc. Dyž po mně šlapou, chci výše, co mi včil po mistrech v akademii, zač stojí, ani Jesenský nehnul se mými prosbami — on Slovák, já Slovák — on rytier, tiskne se mezi rytiery a je mu všetko Majestát a politika, na prosby takového červa, ako jsem já, nemá pokdy — rytier — v Uhrách každý ufúlaný rataj grófem a rytierem —“

Tak omlouvaje se kráčel Mollerus z paláce domů; v hustém temnu ulice za sv. Tomášem náhle mu jako tvrdá rána vpadlo do mysli jméno Jidášovo.

Zastavil se zase a nadlouho. Nemohl zbaviti se hrozných slov klnoucích, že ho máti na svět provodila, — kéž by se byl nikdy nenarodil člověk ten —

Šel nějaký chodec proti němu s lucernou, ten ho vytrhl z biblické kletby — vyrazil ji z hlavy — a co by — nic nespravedlivého neučiním, mně také pravda a právo nade všecko jako těm tam, aji černá kráva dává bílé mléko, dobrým neublížil sem nigdá

a neublížím, až budu sedat v kanceláři při deskách nebo v komoře mezi mocnými, nikomu na škodu nebude — ledakdy možem byt i našim pomocen. — Ale Slavata — ten měl se ke mně nafúkaně — opovržení?

A neklidné myšlenky zase přeskočily jinam.

Michna je šuchavec, vždy šúchá rukama, není mu co věřit.

Zase zarazil se a zastavil ve tmách již blízko svého obytu.

Opovržení — zač opovržení? Mám spokojiť se se ziskem i s opovržením stejně? Řekl, že mají kolik ochotných lidí na naší straně, věřím, Basilius, ten třepaslík, bude z nich. Je-li mi údělem opovržení, Kampanus vinen — Zvůnek vodňanský — rozličné zvony na světě — Kampanus zvoní slavně, zvoní k slavnostem rytmem slavným a šumným — to jsem taky chcel — vyvrhli mne — nebudu zvonit teda k slavnostem — budu zvonit ináč — sú aji zvony, keré zvoní enom proti búřce, — tím budu — na pranýři houpává se taky zvonec a zvonívá nad hlavú lidí darebných a — a ji takový zvonec musí byt.

Před skrovným domkem, z jehož okének světlo kouzlilo na ulici mátohy, zarazil se zase.

„Nevehnala mne do nebezpečné hry žena? Nejsem otrok té ženy? Su zbabělec jako hlúpý konšel Leynhoz, kerý říkává, že by radšej papeža v Římě rozhněval než svoju manželku, — su zbabělec, su, matěra, neščapaná, zbeťáril sem, oslepnul sem, zhavranil sem, a to urobila ta pěkná, prokletá striga! Žena moja!“

Dlouho stál před Myší děrou, velmi dlouho.

Chvíli měl obě ruce na očích a štkavý vzdech svědčil, že je mu do pláče. Násilně přikryl oči své pěstmi a rychle pryč od baráku.

Ale kroky lenivěly, až zarazily se a obrátily.

Mollerus se zvolna vracel.

Když v okně zhaslo světlo, vplížil se do bytu.

Potom kolik dní na ženu nemluvil a studenti školy svatopetrské v ty dny byli tuze biti.

XI.

VYSOKÉ VLNY

A zase přiletěl na Týnský kostel do výklenku čáp, aby ustrojil si v gotickém větvoví kamenném hnízdo, zase ustrojila si Praha jarní šaty bíle květované v jásavé zeleni a zhlíží se pohádkově krásná ve vodách Vltaviných.

Začátek máje. Neděle.

U Matky boží před Týnem o ranní pobožnosti kostel plný.

Dvojctihodný otec Dikast na kazatelnici jest rozhněván, trhá hlavou, a proto našedivělá kštice skáče mu divoce, ruce přes tu chvíli dopadají na obrubu kazatelnice jako kladiva kovářská. Volá:

„Rozpomeň se, Hospodine, co se nám děje, popatř a viz pohanění naše! Trápeni jsou věrní tvoji pro víru; jedněm jest svatyně tvoje, kostel nákladně postavený, do gruntu rozmetán, se zemí srovnán — tři dni dvě stě arcibiskupských lidí bourali —, druhým jest chrám zavřen, kůly zaprán, zabedněn, a věrní tvoji jsou v okovech těžkých u věži a hynou, že vzepřeli se, a vzepřel se i apoštol Jan a Petr celé radě jerusalemské, vědouce, že sluší se víc poslouchati Boha než lidí. Pravdať, my jsme hříšní, jsme jako u vězení pro hříchy své, sami sebe škubeme, dřeme, kazíme, že při nás po malém čase ani síly, ani peněz, ani mužů hodných a moudrých, ani kázně, ani lásky, ani víry snad se nenajde. Evangelium máme jen v ústech a sami jsme tak sebou bezpečni, jako by ruka Páně se nás ani dotknouti nemohla! A zkáza přijde, když se upřímně nepostaráme o evangelický život a o zachování největšího klenotu, své čisté víry, svého náboženství, očištěného od všech titěrek a poboněk modloslužebných. Páni stavové v minulém měsíci již dvakráte se sešli na ochranu toho klénotu našeho, pomoziž jim i nám všem milý nebeský Pán! Pomodleme se, aby nebeský Bůh vysvobodil vězně, kteří v Bílé věži

trpí pro víru, aby byl nám všem štítem, pavézou proti zlým nepřátelům pravdy! Zazpívejte pobožně: Pomoc má jest od Hospodina, který učinil nebe i zemi!“

A zazněla píseň mohutným sborem, v jehož síle chvělo se rozčilení, hněvy a strach; lid volal na pomoc Boha, který stvořil nebe, zemi a na ní lidi, aby se milovali.

Po službách božích stará Vraná přišoupala se se stolečkem na rynk, po ní hned také jiné dvě ženy a žid Hofman a jali se prodávati pálené. Kolem krámků skupiny mužů dlouho stály, staříci kroutili hlavami, mladší nadávali a hrozili.

Dvě hodiny potom před velikou mší u jesuitů sv. Klimenta v novém kostele při mostě Kamenném kázal kněz, všecek hněvem se zachvívaje a do obruby kazatelnice rozčilením bije:

„Náboženství podobojí je scestné, roztříštěné jako koštiště, plno sukovatých klamů, náboženství naše je starobylé, všeobecně křesťanské, pravé a jediné, však to již mnozí dobří Čechové uznali a odvrátili se od bludů scestných; za to, že bloudícím ukazujeme bezpečnou cestu, protivenství se nám činí, hrdelné hrozby se na nás vylévají a na všecky katolické. Urození pánové čeští vynutili na Jeho Milosti královské Majestát na svobodu svého scestného nového náboženství, lapili však jen stín, ruce mají prázdné, neboť svatý biskup římský Majestát nepotvrdil, Majestát neplatí, co v něm stojí, to jsou slova u vítr hozená, neplatí, neplatí —“

Přitom rozkřídlil ruce do široka a pak je hřmotně spustil na prkno.

Když kněz mluvil o koštišti, ozval se vzadu pod vysokou kruchtou nějaký dubový, vypitý hlas; ale nerozuměti, co zabručel; když kněz rozohniv se zvolal, že Majestát vynucen, bylo pod kruchtou jasně slyšet jako odpověď: „To ne, mordydy!“ A když udeřil kněz na prkno, že Majestát neplatí, křičel starý kožišník Pulpit, že platí, mordydy, platí!

S ním zároveň volal mladistvý hlas junáka asi pětadvacetiletého, pěkně rostlého, vlasatého:

„Klamáš, jednuško, nám po biskupovi v Římě nic!“

Ale starý, mladý nekřičeli v kostele dlouho — při prvním zvuku rušivém purkmistr Leynhoz a písař Andreae rychle utíkali ven do dvora kolejního, z předních lavic kostelních zdvihaly se hrozebně ruce mnohé, ze zadních vyskakovali muži mladí i staří; také studenti akademikové jesuitští přibíhali kvapně, desatero rukou popadalo křiklouny a Pulpit i mladý vlasatý rusohlávek Samuel z Veleslavína — hupky, hupky — byli z kostela venku; přitom bác sem, bác tam, stržili oba i rozdali některou ránu pěstí.

Za nimi práskly dvéře.

Oba vyhození křičeli a bušili do plechových dveří, lidí sbíhaly se davy se dvou stran, Pulpit křičel, že ten mnich tam v rohatém biretě chce, aby kacíři byli mečem i ohněm vyhlazeni, lid zdvihal pěsti, ale vtom již přikvapili od mostu drábové tři, od celnice a solnice, a jiní — kde se vzali, tu se vzali — vyběhli ze dvora koleje jesuitské. Ty vedl purkmistr Leynhoz a písař Václav Andreae.

Syn slavného arcitlačitele Veleslavína, spatřiv dráby, tasil kordisko, ale když lid jal se divoce ustupovati drábovským oštěpům, rovně napřaženým, řekl mu Pulpit moudře:

„Mordydy, to ne, oštěpiště jejich je delší než tvůj korduláček, a kdyby ti, mordydy, navrtali břicho, chutnalo by ti to hůř než psovi sláma — mordydy, pojď!“

Za chvíli byla ulice prázdna; drábové městští zase zmizeli ve dvoře a pan Leynhoz s písařem po některém otálení vrátili se do chrámu a zasedli do lavice k pobožnosti.

Ulice k mostu vzala na sebe zase ráz nedělský, klidný, žebráci usedali, ulehali zase na svoje místa pod krásnou věží mostní, na štíhlých a tenkých nohách vysoko k nebi se pnoucí, lidé berou se v svátečních šatech ulicí sem i tam.

Kavky černé honí se v kranclích i nad sedlovou střechou věžní, rackové jako bílé šípy nepokojně lítají u velikých obloucích po Vltavě. Od Tří labutí v ulici pánů jesuitů po přestávce zase z okna znějí tenké, naříkavé zvuky klavichordu; zajisté že to hraje kupec, domácí pán, jenž ve všedním reji nemá na muziky pokdy.

Po službách božích u jesuitů zahlaholily krčmy v ulici platnéřů

hněvivými muži obou náboženství a bylo veta po neděli klidné, svaté.

Ten den se tuze mnoho nadávalo a rychtář, padesátníci a desátníci rozundávali rvačky až do noci.

U Tatrmanů v Celetné ulici hejsoval Pulpit s Veleslavínem v společnosti studentů vždy veselých a lehkých. Všecka hospoda se shodla v tom, že katoličtí konšelé — snad bez vědomosti konšelů podobojí — dávají hlídati kostel a kolej jezuvitů, aby se jim nic zlého nestalo, proto ti drábové jako sršňové vyrazili hned jako na zavolanou. Pulpit se chlubil ten večer už po několikáté, že rozdal, než ho jednušky z kostela vyhodily, několik nemastných, ale dobrých pohubků.

Že je umí dávati, dokázal nakonec. Když šenkéřce — už to není tlustá Jana, ta loni umřela — vyčetl, že mu, mordydy, hrubě píše a prázdné nosí, vychrstla mu zlostná obstarožní ženská do tváře drobet piva řkouc: „Vidíte, že konvice není prázdna!“ Za to jí připadl od Pulpita pohubek.

Takž se i u Tatrmanů dnes na svatou neděli skončilo posezení křikem a hněvy.

Ve středu černobradý mistr Troilus měl v koleji Karlově deklamaci o vojně; tvrdil, že válka jen tenkrát není hříšnou, vede-li se pro víru nebo pro vlast.

Po něm vystoupil na misterskou katedru Kampanus a zahájil disputaci o demokracii. Hned z počátku zavrhl anarchii, ta mu horší nežli tyranství nejsurovějšího člověka. Demokracie čili vláda národa byla by mistrovi milá, ale musili by tribunové, kteří národ zastupují, býti dobří a jen ti, kteří si hledí obecného blaha, — ale takových, kteří pro blaho všech zapomínají na blaho svoje, nikdy nebylo, není a nebude, proto míní Kampanus, že vláda demokracie není možnou; přivedl na to z historie příklady.

Přítomným studentům, zdá se, bylo všecko jedno; čekali, brzy-li bude konec, venku je krásně, v kolejní aule šedivina.

Z pražských bakalářů a mistrů, kteří po své povinnosti přišli s některými žáky k disputaci, jen ten onen kratičce se ozval; byl tu

Koptiades a Hovorinus, onen vždy ulízaný, tento pořád ještě vrtivý a tanečný, ale oba již přitloustlí; ti oba nějaké latinské slovíčko ke katedře hodili v disputu, jen aby nebylo traplivé ticho.

Mollerus seděl tu s dvěma primány; mlčel tvrdě, ale pozoroval dobře a mračil se jako hrnec kakabus v selských kamnech. Také byl po skončeném disputě první ze síně venku, aniž Kampana pozdravil.

Když se Kampanus z disputace vrátil do svého pokoje, ještě neusedl, již hlásil se a s jakousi zoufalou smělostí vstoupil mladý Kamének, syn nebožce profesorův. Bude mu málo nad dvacet let, je suchý a v bledé tváři má strast a odhodlání.

Neřekl nic.

Kampanus věděl, proč přišel. Chodí do koleje dvakrát týdně, po každé k jinému profesoru.

Kampanus upřel své modré hluboké oči na bledého mládence:

„Je mi tě líto, ale dej sobě říci, my nejsme dlužni tvému nebožci panu otci sto kop, my mu nepozůstali saláru za rok, věř mi to, dlužni jsou stavové, kterým akademie náleží, a ne my ubozí profesorové, my ani sto kop bychom nesebrali; stavové budou při sněmě po neděli Křížové, vloženo na mne psáti k sněmu od akademie, vstavím do textu prosbu za vás, za sirotky, dověř se mi, učiním to rád, ale již nenabíhej sem neustále! Tím sebe i nás zbytečně trápíš!“

„Mne posílá sestra, musím!“

„Kde je panna Kateřina Elsbet?“

„Na faře betlémské, učí dceru kněze Cyrila, mně taky dává kněz jíst.“

Vsypal Kampanus z měšečku koženého v ruku mladíkovu několik grošů, pobídl ho, kdyby bylo zle, aby o pomoc přišel, ale upomínat o sto kop aby nechodil.

Odešel mladík mlčky, Kampanus postřehl mu však na tvářích rudý nádech — byl, chuďas, patrně dojat a odhodlání, s kterým přišel, bylo strojené a vynucené nouzí velikou.

Vešla babka s malým Jeníkem.

Děti dvouleté nejroztomilejší; jsou jako rtuť, ale neohrabané jsou jako psíci, nosem víc na zemi než nad zemí a v hrdle hned smích, hned pláč, ale smíchu víc.

A kudrnatý Jeník, hezký klučík, tak hezký jako ti buclatí kluci na obrazech, které pro císaře Rudolfa před málo lety maloval pan mistr Špranger.

Však ho pan tatík má rád. Kampanus vzav chlapce do obouručí, vyzdvihl ho vysoko, položil si ho na prsa a líbal a laskal —

Chlapec nedržel tiše, kroutil se a hlavu stále nakláněl na tu stranu, kde ležely mramorové vrhcáby, s jejichž kamínky si hrává, kdykoli k tátovi ho dědeček pošle.

Když nedovedl Kampanus v kudrnovi vzbuditi synovských citů, nezbylo než složiti ho na zem a dáti mu vrhcáby.

Stoje nad klučinou, Kampanus tak nechtěčky vzdechl: „Bože, kdybych zemřel, než to dítě v leta vejde, co z něho bude? Sirotek po profesoru před chvílí byl tu žebrat —"

„Reverendissime magister, salve!" ozval se bodrý, přívětivý, zvučný hlas ve dveřích a vstoupil trudovitý, přirezavělý, nepříjemný sekretář Michna.

Kampanus se patrně zalekl. Netušil nic dobrého.

Učinil pánovi slušné vítání, políbil chlapce na hlavě a vyprovodil ho i babku přede dvéře; chlapec drže dva kaménky z vrhcáby v ručkách křečovitě, naříkal zle až před kolej Karlovu.

Michna usednuv, jízlivě se usmíval:

„Teď máte, mistře, veselo v kolejích, jsou tu děti, ženy, toho za stára až do nedávna nebylo! Hihi!"

Kampanus neodpověděl. Hleděl na pána tázavě.

„Povím nakrátce, proč jsem přišel. Jsem přítel akademie, neschvaluji nikterak, co některé prudké jednušky mezi námi proti vašim strojí, Bůh mi svědek, nechci vaší škody, přišel jsem varovat."

Kampanus znal pleticháře, proto jím nehnulo, když uslyšel, že svým vrchním pánům nadává jednušek. Cítil, že to jest jenom z plic a ze srdce nic. Proto Kampanus stál jako kamenný sloup nehybně. Z očí hleděl mu rozpak a otázka, cože se stalo, cože se stane?

„Jdu k vám, reverendissime, k vám, ne k rektorovi —“

„Ten je ve Varech s nemocným panem místokancléřem —“

„Ať je kde je, by v Pražských městech byl, šel bych přece jen k vám, a ne k němu, vám na škole záleží, jemu nikoli, on je směšný Ungarus, rytíř, ohnutá šavlička turecká, šňůry na kabátě — e, k vám jdu, my dva sobě spíš porozumíme. Povím hned, co je. Těžce se nese, však víte kde, že tu v koleji byl minule konán stavovský sjezd, že tu v koleji psány ostré stížnosti do pánů místodržících, kolej Karla IV. je přec Musám a ne buřičům, chtějí se tu sejíti po neděli Křížové zas, ta schůze jest stavům zakázána jménem královským, oznamuji vám to, reverendissime, že schůze je zakázána, přišel jsem přezvědět, co vy, co páni mistři, co tomu říká academia?“

Kampanus klidně:

„Akademie Karlova by se nejraději starala o svoji reformaci, o doplnění, o učení, o studenty; právě chystáme obšírnou prosbu k sněmu pánů stavů, který se má sejíti.“

„To dobře tak, ale co míní profesorové podnikati, když se jim tu proti královskému zákazu stavové uvelebí?!“

„Nic.“

„Co nic, proč nic?“

„Akademie není naše, my tu nejsme páni, podle Majestátu jsou tu pány stavové, ti mají moc a vrch nad námi, proto právě chceme jich prositi o nápravu školy!“

„Prosíte už devět let, a páni jsou hluši, mají starosti jiné, vaši páni a škola, hihi, to naši podporují akademii jesuitů jináče, ale co mi po tom, chci věděti o úmyslu vašem stran schůze stavovské, která je — mějte pozor — zapověděna!“

„A co můžeme?“ tázal se Kampanus, jsa u sebe přesvědčen, že nemohou nic a že neučiní nic.

Michna měkce vzal Kampana za obě ruce a přinutil ho, aby proti němu usedl.

„Odpusťte, mistře, že chci příkladem poučiti. Staroměstští konšelé byli vyzváni od vašich stavů, aby vyslali do schůze, ale byli tak moudři, že nevyslali, nešli, vymluvili se, a jsou mezi nimi přec

lidé vaší víry většinou. Novoměstští přes všecko láteření doktora Borbonia vzkázali stavům, že učiní, co učiní staroměstští, a malostranští uctivě a kloudně vzkázali, že půjdou po příkladě obou větších měst pražských! To je moudré, vytočit se, vymluvit se!“

„Ale ne mužné. Jde o náboženství!“ odvece mistr, na každé slovo veliký klada důraz.

Michna zlostí zbledl a pihy rezavé tou bledostí vyrazily mu na tváři strakatěji, okatěji.

„Abyste nelitovali!“ hrozil.

„A co, snad nemáme přiklopit vrata a tarasit je, aby sem nemohli stavové vniknouti?“

„Toho rázného činu nejste schopni, to vím,“ odsekl Michna.

„A jaké výmluvy, co říci, co dělati, kterak i za nejmenší protimyslný čin odpovídati stavům a sněmu, neračte se, pane, na nás těžkati, račte uznati, že tu nejsme pány!“

„Musíte aspoň protestovati proti schůzi, kterou chtějí konat v Karolinum.“

Teď zbledl Kampanus a vyrazil ze sebe smutně: „Až dosud byl jsem bez hanby živ!“ Michna vstal a bral klobouk.

„Myslil jsem, mistře, že jste moudřejší; které škody akademie vezme, to vám všem mistrům v ňadra půjde, vy zvíte, moje služba panu mistru!“

S tím šel.

Kampanus provázeje pána ještě něco mluvil o tom, že nevinu svoji mistři odvedou, že za nic nemohou, — ale Michna kráčel pryč, pyšně a tentokrát rovně.

Kampanus ten den již neměl pokojné mysličky. Vzpomínaje na Michnu několikrát si říkal z Jeremiáše proroka vyčítavý povzdech, že jsou bezbožní, kteří lidem osidla strojí a lapají je jako ptáky, a proto stávají se mocni, bohati, tlusti. —

K večeru přišel do koleje pan Thurn; přišel hřmotně, světniční dvéře, které byly o jediném otevření, div z železného lože nevyvrátil, hřmotně usedl a hned klel.

„Tak víš co, milý mistře, defensorům a akademii sebrali censuru

tiskovou, vše, co chceme, aby se vytlačilo, musí býti prve podáno Martinici, Slavatovi a Michnovi a Fabriciusovi, a jak se jináč ti zrzaví a chundelatí a potvorní podpážníci jejich jmenují. To nám učinili pro ono posměšné evangelium proti biskupu římskému, a když ondyno roznášeli verše s osmdesáti nadávkami Lutrovi, to nebylo nic, to jest jim dobře.

Čert je, proto jsem však nepřišel. Uchystati dej, milý mistře, k neděli Rogationum všecky velké síně v koleji, sjedou se do Prahy stavové a zde u vás rozhodnou, co dělat; myslím, že tu dlouho nepobudem, půjdem na Hrad, je navrch dolito, bude konec, dolito, těch pánů tam už ničím nepřesvědčíme, ničím neochlácholíme než —" a přitom udeřil plnou dlaní v hrušku svého meče.

Kampanus se ulekl, rozuměl i nerozuměl.

Osmělil se namítnouti, že Kristus Pán velel meč schovati do pochvy. „Oudy neduživé nutno odřezati, odseknouti, sic zahyne tělo všecko!"

„Snad by hojení přec mělo začato býti od prostředků mírnějších!" prosil Kampanus.

„E vy mistři jste jako kněží, na všecko jdete s modlením a kropáčem, my vojáci ne tak. Hol's der Fuchs! Ať se konečně všecko sveze na ty hlavy zlé, které proti nám radí, jen k nim budeme o to hledět, proti králi nic nebude, uvidíš, ale ti tam mají navrch dolito, již přetéká!"

Kampanus ještě dotíral na obhroublého hraběte, ale ten kroutě si knír pravil na rozchod skoro vesele:

„Již nemám moc to proměnit a v jinou vůli obrátit, je pozdě!"

Kampanus provodil pána. Venku mu oznámil rozhodný úmysl profesorů, že tentokrát požádají sněm, aby opravil učení pražské:

„Píši žádost a odneseme ji k sněmu!" oznamoval.

Pán se zastavil hněvivě: „A co medle k čertu chcete?" Přitom sňal veliký klobouk s hlavy, snad že mu do ní vstoupilo víc krve.

„Chceme lepší zřízenost, prodej statků škole naší neužitečných a pevné platy, víc profesorů a učení víc, theologii, práva, chceme reformaci, chceme, aby nás školní mnichové jezoviti

nepřepanošovali, my kulháme za nimi jako mrzáci na berlách — stavové se o učení, odpusťte mi, pane hrabě, nestarají —“

Mluvil Kampanus vážně, statečně, až se v prázdné chodbě rozléhalo.

Pán narazil si vysoký klobouk umlelý na hlavu, sáhl širokou rukou Kampanovi na prsa a pravil krátce:

„Náboženství napřed!“

A šel.

Kampanus neměl pokojné mysličky po celou noc; vždy provrtávala se mu mozkem i srdcem stejná otázka, není-li to před Bohem hřích těžký, že v těchto zlých časech myslí jen a jen na Karlovo učení, jindy tak vysoké, teď tak snížené.

V sobotu před nedělí Křížovou Praha se plnila.

Bylo to v některých ulicích znáti. Kampanus šel jen nedalekou cestu z Karolinum k starému Revírovi za svým dítětem, a potkal aspoň zajisté čtyři z panského nebo rytířského stavu, ani přibyli k sjezdu zakázanému. Všiml si — aspoň se mu zdálo —, že tentokrát přijíždějí urození páni s větším průvodem lidí služebných i zbrojných než jindy.

Večer vypravovala hospodyně Revírova, že právě viděla vcházet do domu páně Šlikova houf mužů, nebyli jako vojáci, někteří měli lopaty, a za nimi jely dva těžké fasuňky plné něčím, ona neví čím, čtyři koně táhli každý vůz, a povídal jí z Malé Strany švec Sedmkop, že už včera protulují se nějací muži po štěpnicích a v zahradách za domem pana — jak mu říkají — pana Thurna Matesa na Oujezdě.

V úterý ráno po neděli Rogationum bylo již před osmou hodinou na půlorloji v Karolinum velmi hlučno.

Auditoř zimní hlučela hlasy mnohými a dvéře se vždy zase otevíraly, aby propustily přicházející pány a rytíře.

Kampanus vešel do síně letní mezi vyslance z měst. Těch není mnoho. Vítá se s Janem Šultysem, primátorem kutnohorským, do něhož velmi ohnivě právě vmlouval se syn jeho, Jiří Šultys, profesor.

Starý Šultys i Kampanus mají tváře starostlivé, Šultys skoro ustrašenou a tesklivou; mladý Šultys naopak hoří. Vykládá panu

otci, kdože má pravdu stran Majestátu.

Slánští dva vyslaní, Kouřiman, Chrudimští, ze Žatce Hošťálek a jiní kupili se zvolna kolem kutnohorského otce a syna a poslouchali horlivého muže mladého rudých vlasů, rudých planoucích tváří, a plamen jeho slov přeskakoval k primasům a písařům vyslaným z měst a zapaloval je; mladý Šultys volal:

„A kdyby bylo právo na číkoli straně, oni nemají býti soudci, když jsou stranou, v tom jest největší nespravedlnost, v tom jest zločinství!“

Na to již všickni hlavami pokyvovali a hlasitě se k tomu znali, že to zločinství.

Jenom starý Šultys krčil čelo a tvář v tesklivé vrásky; bylo již dobře znáti, že má ze všeho strach, také neměl zalíbení v přehorlivých výkladech syna svého, meltě strach za syna.

„A proč je vyslaných z měst tak málo? Kde jsou Písečtí, proč nepřišli Oustečtí, Litoměřičtí? Kde jsou, nevidím jich?“ ptal se Šultys, bloudě očima, spíš vyčítavýma než tázavýma, po vyslancích v letní auditoři. Mladý Šultys s odpovědí byl jako na skoku:

„Milý pane otče, proč není tu zastoupena žádná městská rada pražská, to jasno jako slunce v poledne, regenti Martinic a Slavata všude dali nasázeti mezi konšely naší víry po několika lidech víry římské, a když se k těm přidal císařský rychtář, umlkli naši, menšina drží vrch nad většinou, jménem všeho města vzkazuje do světa taková kulhavá rada městská pražská i venkovská, že jest poslušně se vším spokojena, ochrany víry že nepotřebuje, k sjezdu evangelických stavů že nevyšle, nebo vzkazuje opatrně, že počká, až vyrozumí, k čemu sjezd směřuje. Tomu obce mlčí, ač by měly povstati a takové pleticháře, kteří jim huby zavírají, drtiti, na drtiny rozetírati; je to také důvod k dnešní schůzi všech stavů, šílení poštívači, ti chtějí domácí vojně, ne my!“

Starý Šultys úzkostlivě ohlížel se, bral mladého za té řeči několikrát za ruku, naposled pravil:

„Něco z domova, pojď!“ A vtáhl mladého muže, v němž byly hněvu požáry nezkrotné, v gotické okno mezi dvě kamenná sedadla

a tu mu zoufale přišeptl, aby už mlčel.

Syn zašvihl rukou dosti neuctivě.

Kampanus ptal se Berounských, kterak jsou spokojeni s učiteli, jež jim letos poslal, — berounský primas odpověděl něco neslaného nemastného. Ale kdož by odpovídal v tom ruchu.

Vešel defensor Theodor Sixt, dlouhá rusá brada jeho prokvétá již tu a tam bílým proužkem; vysoké, statné tělo nahrbuje se nějakou chorobou.

Kolem pana Theodora, jehož pantatík před sedmdesáti lety v bouři stavovské byl by hnedle hrdlem platil, shrnuli se vyslanci měst v těsný kruh. Chtěli vědět, jak a co je.

Sixt vypravoval, že Michna a Fabricius běhali po defensorech stavu městského — u Sixta byli též —, aby složili defensí se sebe a nešli k sjezdu. „A byl samá výhrůžka, bože, kam to spěje, kde se to staví?“ vzdychal Sixt.

Vtom vešel mezi měšťany do letní síně urozený pan Joachim Šlik, hrabě.

Černovlasý, černobradý, sebevědomý, rázný muž. Oči jako trnky, malé, namodralé. Přívětivě podával ruku těm oněm. Všickni ztichli.

Pán, jakkoli Němec rodem, bez zadrhování promluvil k měšťanům česky. Začal:

„Páni bratři!“

To všecky chytlo. Tomu měšťané nezvykli, aby jim urozený pán říkal „bratři“. Líbilo se.

„Vítají vás, zvou vás vyšší páni stavové mezi sebe přátelsky; je chyba, že tu nejsou páni Pražané mezi vámi, že schází hlava, caput regni, Bohu buď poručeno a žalováno, než co na tom, hlavou nás všech je Kristus Pán a štít náš víra a pravda —“

Pán mluvil ještě dlouho, mluvil o historii slavného národa českého za krále Václava, o husitech, kteří byli druh druhu bratřími a bíjeli nepřátely pro kalich.

Zatím v síni zimní bylo jako v oule.

A co tu nádhery! Jediný Mates Thurn má na sobě svůj kožený kabát tu a tam umlelý, jenom na loktech velmi jasný a prohlédající;

jináče tu všecko svítí leskem a hrdými úbory. Peřesté límce, nabírané i hladké francouzské s krajkami jemnými, svou bělostí odrážejí se od kabátů a plášťů všech barev suken anglických i aksamitů hladkých i chlupatých; ze všech barev pne se nejvíc černá a břeskvová; bubnovitých spodků španělských už nemnoho tu, páni kalhoty spíš široké mají, ale tuze opentlené a okrajkované; jen venkovský rytíř ten onen v pentlích je středmejší, některý má také jen vysoké rejtharské boty na sobě a ne hedvábný punčoch a střevíce kordovanské s lesklou přazkou a pentlí.

A co tu zlata falešného i pravého! Jsou na kloboucích groše a medaje i zlaté šňůry, na prsou nejeden pán má řetízek drobným dílem s velikou mincí, díl pánů jest, že mají řetězy široké, kroužkového díla, pancířového, a kolik těch knoflíků křišťálových, stříbrných a zlatých!

Je znáti, že se tu pod síťovou klenbou starodávné školy sešli bohatí zástupcové bohatého, hrdého, slavného království Českého.

Hlahol zní český i německý. Otta z Lozu s Thurnem a některými právě u dveří zlostně mluví po německu, že zas ti lotři z radního domu, Leynhoz, Lev z Levengrünu vzkázali, že konšelé nevidí příčiny, aby chodili mezi stavy, defensorem jejich města prý je král, a ten jich chrání dobře.

„A čemu se diviti," zahřmotil Thurn, „vždyť i mezi námi, kteří jsme podobojí, jsou takoví — Gerštorf, Michalovic, Talmberk vzkázali, že nebudou proti králi radit, jako bychom chtěli něčemu proti králi a to jsou lidé naší víry, hrom do takových obojetníků a obrtlíků!"

„Starý Talmberk dělá se, jako by byl s námi, — a mladý je katolický, v tom to je!" vykládá někdo.

I odpovídá druhý:

„V tom to není, moje žena katolická, a já jsem váš!" Třetí ukazuje k Berkovi dí:

„Což to horlivec, a sestra jeho je římská! A což Michal Slavata drží s námi, a jakého to má bratra!"

„Nu, takové motanice nám zdrávy nejsou a nebudou!" mínil

onen první.

V jiné skupině u stola vysokým, tenkým hláskem křičí Albrecht Smiřický; jest i dnes krásně a pečlivě od bradýře nakadeřeněn tak, že má hlavičku jako makovičku. Pořád křičí pán náchodský, že musí býti už jedenkráte jasno a konec; hlas mu přeskakuje v diškant chlapecký.

S ním souhlasili Vchynští oba, Bohuchval Berka; i ti volali, aby bylo jasno a konec.

Vilém Popel z Lobkovic, silák zadumaný a zamlklý, stručně a prorocky vyrazil ze sebe:

„Bude konec a jasno!"

Od té skupiny v tu chvíli na dvě strany odšourali se dva rytíři zraků těkavě ustrašených; rytíři Vostrovci z Královic podařilo se bez pohoršení tichounce vyklouznouti z auditoře.

Ne tak šťasten byl rytíř Pětipeský, jehož neklidné přešlapování a úzkostlivé pohledy už chvíli pozoroval Vilém z Lobkovic. Silný ten muž lapil tenkého rytíře ve dveřích a přitáhl si ho dovnitř zase. Pravil mu tiše a přátelským, důvěrným, dobráckým hlasem:

„Jsi strašlivý, rytíři, zbytečně strašlivý, vždyť my se chceme jen radit o náboženství, ty nechceš se radit? Měj pozor, aby tě nevyhodili oknem, jako se stalo za krále Václava některým dobrým lidem! Je to staročeský chvalitebný zvyk!"

Rytíř Pětipeský vymlouval se, že mu ani na mysl nevstoupilo — a — a — Pak přitiskl se ke zdi a byl smuten.

Vida ho smutného přistoupil k němu stejně tak smutný Jan Nostic a pravil mu starostlivě:

„Co já tady? Statečku mám málo, ale mám deset dětí, co já tady, a což jestli se uvalí na nás těžkosti — deset dětí!" —

Na druhé straně proti dveřím v koutě seděl starý Kaplíř a byl neklidný; viděti to na něm už tím, že přes tu chvíli vytahuje hodiny z černého měšečku a pak že svou holí, z indiánského dřeva pěkně urobenou, křečovitě do dlažiček tluče. Možná, že se zlobí na Trčku a Štěpána Šternberka, kteří oba přesvědčují starého pána, že by nemělo se proti nikomu procedirovati ostře.

Ale osmdesátiletého starce nepřesvědčili, aspoň pořád vrtí hlavou, tahá se za širokou šedou bradu, a když jeho vetchý hlas v šumu zaniká, tluče tím divočeji do kolejních dlažiček červených.

Když ke Kaplíři přistoupil Švamberk, pán na Orlíce a na Třeboni i v Nových Hradech, umlkli oba, Trčka i Šternberk, jak by uťal. Ale ohnivý Švamberk snad něco zaslechnuv či uhodnuv, pravil rychle k Šternberkovi:

„Nestrachuj se o pana purkraba, o bratra svého Adama, ten jako by mezi místodržícími regenty ani nebyl, tomu se nestane nic, to jsou tam jiní chlapečkové, kteří si už zasloužili pardus!“

Šternberk cítil tou řečí konejšivou nějaké bodnutí, a proto odsekl:

„Nestarám se, jsem podobojí a bratr je říman, co mi po něm!“

Budovec v tom ruchu stál sám s nikým nemluvě. Prořídlou bradku šedivou si prohrabával, prsty přitom trhaje v neklidu. Hluboká rýha v tváři jeho svědčila o těžkých starostech. Když k němu náhle Thurn přistoupil, vytrhl se Budovec z myšlení a již dávali oba páni znamení, aby stavové se zdvihli.

Zdvihli se páni a po jednom, po dvou kráčeli z auditoře zimní do veliké malované auly starobylého Karolinum.

Starého Kaplíře uctivě pustili napřed.

Kráčel statečně opíraje se o indiánskou hůl.

U dveří auly veliké stál tenký pedellus v úředním šatě, vysokým pánům chtěje sloužiti jako vrátný; pod bradou kozička bělala se mu, neklidně ležíc na krejzlu bělostném.

Rytíř Pětipeský, jda k aule tuze pomalu, zašilhával k širokým vyšlapaným schodům, které vedou ven do Železné ulice. Ale za ním silný Lobkovic.

Chudý Nostic s ustrašenýma očima už zas nějakému tlustému pánovi povídá, že má deset dětí, ale statečku málo. Z letní síně již brali se měšťané.

Šultys starý ptal se Kampana a některých odcházejících profesorů, proč nejdou s ostatními v radu?

„Milý pane primase, u politických radách bývati nesluší se osobám z povolání profesorského, mimo to já a někteří z nás mistrů

nejsme ani měšťany, nejsme stav a mohli bychom ze sněmování snadno býti vyvedeni s potupou. Tedy radš domů, do habitace, v které jak vidím a slyším, nebude dnes ticho —“

Mínil Kampanus ten shon lidí všelijakých, obecných, kteří seběhli se na podívanou a vyplňovali pavlač, chodby, schody i dvůr kolejní.

Tovaryši z apatyky honem stěhovali z ulice dva hmoždíře, v nichž tloukli před kolejí Karlovou koření, a také Samuel z Veleslavína kázal zavříti knihařský svůj sklep v koleji.

Mezi zvědavými diváky stáli studenti velcí, malí a u samých dveří do veliké síně k své veliké nelibosti Kampanus postřehl oblého Mollera mistra, jenž rychle schoval v rukávě nějakou škartici a zmizel v davu pánů, rytířů, měšťanů a obecních lidí, kteří tenkého pedela odstrčivše do síně se tlačili valem.

Brzo byla síň přeplněna. Erby panské a městské na zdi veliké světnice dnes dobře hodily se k shromáždění urozených, ale Apollo a Musy, při Parnase malované, valily oči, jako by se tuze divily; aspoň tak to pozoroval a řekl Smiřický Budovcovi.

Za chvíli zněl ze síně zbožný zpěv znamenitého množství hlasů.

Kněz Rosacius předříkával žalm, páni, rytíři, měšťané a lid, všickni klečeli na kolenou v dojemné zkroušenosti a zpívali:

„Útočiště mé a hrad můj, Bůh můj! Onť vysvobodí tě z osidla lovce, padne jich po boku tvém tisíc a deset tisíc po pravici tvé, ale k tobě se to nepřiblíží; po lvu a bazališku choditi budeš a pošlapáš lvíče i draka; poněvadž jsi Boha zamiloval, vysvobodí tě a vyvýší.“

Zachvíval se starodávný vetchý Karlův dům, chvěl se ve všech svých útrobách až do základů zpěvem mohutným, velikým, jenž mluvil zbožným žalmem o důvěře v pomoc boží, ale zvukem svým nesl se prostorami jako bouře, kterou působí vítr v zelených hlavách ohromného lesa.

Kampanus stoje v okně tichého obytu svého, snivě hleděl v růžové květy jabloní, jež vánkem chvěly se a pršely na kolejní zahrádce, a šeptal, aby Bůh přivedl všecko k šťastnému cíli. —

A přitom myslil vroucně na vysokou školu Karla Otce. —

Zadumal se do historií svého národa a bál se za svůj národ.

V síni veliké na vyšší katedře, odkudž jindy slyšeti filosofské disputace, stál kněz Rosacius, jemu po bocích kněz Dikast a Cyrillus, někteří faráři pražští, mezi nimiž haštalský Tesacius, tentokrát ne v švarném krejzlu, než ve vážné reverendě a s vážnou tváří jako všickni ostatní kněží.

Rosacius dává se do kázání, napomíná stavů hlasem tuze vážným, ale pronikavým, aby stáli v svém předsevzetí a zastávali pravdu boží srdnatě.

Kázání trvá již drahnou chvíli. Posluchači vrtí se na sedadlech, kdo stojí, přešlapují, mladý Smiřický mrkaje liščíma očkama šeptá něco sousedovi a vyrušuje.

Kněz končí: „Nechať Bůh pro čest a slávu jména svého srdce Jeho Milosti krále a pána našeho k nám milostivě nakloní! Amen."

Zase všickni padali na svá kolena a říkali modlení za pomoc boží českému náboženství, za zmaření zlých rádců a škůdců a za dlouhé panování Jeho Milosti krále.

Při těch slovech o králi byl starý Šultys i rytíř Pětipeský a mnozí jiní již upokojeni; aspoň na tváři jevil se jim klid a nabraná jich čela pokud možno narovnávala se.

Vstávali se země; vtom nastává ve dveřích chumelenice, starší pán, suchý, ale silný, tlačí se do síně oběma lokty. Všickni se obracejí ke dveřím. „Kdo je?" táže se Šultys otec.

„Martin Fruvein, advokát, prokurátor, našinec, Němec, umí česky a má v sobě prachovou střelbu, jako jí říkají petarda!" odpovídá horlivě mladý Šultys starému.

„Ten, co tiskne se za ním, je Kutnauer, za ním se tlačí otčím jeho Sušický, samí advokáti, čeští bratři a ostří jako dvojručí meč šaršoun, na obě strany čerstvě nabroušený! Jen sekat! Již aby to bylo!"

V hlase mladého profesora Šultyse bylo zase tolik nezkrotného žáru, že starý popadl ho tentokrát velmi pevně za ruku a tlačil ji ke zdi s žalostivou tichou prosbou, aby už mlčel.

Fruvein pronikl se svými průvodci ke katedrám a k stolicím, na nichž seděl Thurn, Budovec, z Roupova a jiní přední. Příchozí mluví všichni najednou, všickni mrštně, jak se sluší na řečníky nebo

prokurátory, do toho vztekle pisklavý hlas Smiřického.

Hromada ztišuje se, chce slyšet, co nového přinesli ti tři rozdurdění mužové, vtom již vstává Budovec, hromada ztichla docela, a pán již hovoří:

„Vyšly od purkmistra a císařského rychtáře staroměstského těžké zákazy, aby žádný měšťan, ani defensor z městského stavu nechodil dnes mezi nás, tito pánové přišli přece, ale žádají, abychom jim za škodu slíbili, a přišlo-li by pro to nějaké na ně neštěstí, abychom se jich zastali!“

Vysokým hlasem Smiřický volal:

„Všickni za jednoho, jeden za všecky!“

A na sto hlasů ozvalo se hromově:

„Tak, tak! Všickni za jednoho!“ Mnozí zdvihali prsty jako k přísaze.

Budovec na to:

„Stavové se jednomu každému pode ctí a věrou zavazují, kdokoli na něj pro náboženství sáhati bude, že ho zastávati mají!“

A zase ve dveřích tlačenice nějaká.

Tiskne se do síně doktor Borbonius. Hlava jeho všecka krví nalitá a pot mu crčí po čele, za ním Kochan z Prachové, vyzáblý, tenký pán.

V síni oběma novoměstským měšťanům páni a rytíři ochotně ustupovali.

Hromada opět ztichla vráz, aby slyšela, co bude. Doktor Borbonius byl však velmi stručný, pravil, že Novoměstští přistupují k stavům.

„Náš písař už nějaké přiznání čmárá, ale měli jsme s římany potíž!“ doložil utíraje sobě velikým kusem mezolánu horkou tvář.

„Malostranští taky přijdou, o to se postaráme!“ křičí někdo.

Slova tlustého doktora hromada přijala k sobě vděčně, aspoň síní roznášel se šum, při němž mnozí pochvalně kývali hlavami.

Zatím u katedry porada.

Thurn po krátké chvíli oznamuje stavům, že pan Martin Fruvein z Podolí vyloží příčiny dnešního shromáždění. A již vstupuje

prokurátor na katedru.

Šedivý suchý pán, jemuž z huňatého obočí blýskaly chytré oči, ale poněkud šilhající, vykládal, co se všecko protimyslného děje od strany protivné a hlavně původem některých místodržících.

Hlas jeho svědčil o neklidu vnitřním, z počátku některá slova protahoval, ale pak častěji slova srážel rostoucím rozčilením v hromadu tak, že se sypala jako balvany s vysoké skály a bušila ohromnou neodolatelnou silou na hlavy a prsa posluchačů, takže z nich několikrát křečovitě vyrazil výkřik lítosti, hněvu, pomsty.

Jednou tak vykřikli, když vylíčil Fruvein, že místodržící, místo aby nevinné pro víru vězněné vypustili — přitom třepal listem vysoko nad hlavou —, stavům vzkazují, by se neujímali věcí cizích; podruhé křičeli, když pravil o staroměstských konšelech, že rozpakují všecku pražskou obec, aby se k stavům a obraně víry srdnatě a zřejmě postavila a přiznala, a přec v obci největší část jsou spasení svých duší milovníci, konšelé obec obelhávají, a to činí nejen ti, kteří se zřejmě k církvi římské hlásí, ale i ti naši, kteří jsou u víře podobojí vlažní a oněm pro slávu časnou mizerně pacholci.

„Michna v tom! Michna v tom!“ křičeli jedni. „Zabít lotra červeného!“ tlustým hlasem křičel Linhart z Felzu, za nímž stál Mollerus, na všecky strany hnědýma očkama přimrkuje.

„S tím se učteme!“ ubezpečoval Linhart svoje sousedstvo, „a oučet bude mu chutnat jako psovi mejdlo!“

V tu chvíli Budovec vystupuje na katedru. Žádá, aby každý stav vyvolil ze sebe osoby k sepsání omluvné odpovědi Jeho Milosti královské, proč se proti zákazu stavové musili sjeti. —

„Budeme prositi v nejhlubší pokoře, aby nám toho k žádnému neposlušenství přičítati neráčil, v jiném ve všem jsme hotovi milostivou vůli jeho poslušně a poddaně vykonávati a jemu do nejvyššího přemožení, nelitujíce v tom životů ani statků, do smrti sloužiti! Odpověď s takovým srdečným osvědčením doneseme na Hrad místodržícím!“

„Jsme zoškliveni od papeženců!“ ozval se hlas.

„Zlí rádcové!“

„Martinic, Slavata vinni!“

„Jezuvitská pášata!“

Z jednotlivého volání vzbuzen křik obecný, jehož prudké vlny bouřily sálem.

Za toho nepokoje skládali Thurn, Budovec a Fruvein v pokojíku postranním odpověď.

„Ať to poví defensorům!“

„Pusťte ho!“

„Zrada!“

„Ať to poví!“

Tak a podobně křičelo se na schodech a na chodbě před aulou.

„Nestrkejte, povím!“ nevrle volal starý Václav Bílek, kramář z Můstku, „povím, vždyť jsem proto přišel!“

A pestrá hromada lidí takřka nesla starého muže rukama klátícího k veliké síni.

Z malého sklípka vyběhli Thurn, Fruvein, Budovec. — Dověděli se od udýchaného Bílka, že ten se dověděl od malostranského kováře, že místodržící a hejtman Hradu Diviš Černín obsaditi dali brány, prý chtějí vpustiti pány stavy do Hradu, kdyby přišli se žádostmi, ale zase ven prý všech nevypustí, pana hraběte Thurna, pana Budovce a některé přední defensory prý si na Hradě podrží. —

Nebylo potřebí, aby pánové ohlásili v aule tuto novinu; ta letěla sama od úst k ústům a ve chvilince nastal výbuch zlosti a vášně, a to tak najednou a s takovou silou, jako když hodí někdo sírnou svíčku do veliké hromady střelného prachu.

A zase chvěl se starodávný dům Karlův v útrobách svých, tentokrát však nikoli velikým, širokým hlaholem zbožného žalmu, ale krátkými, kovovými, pronikavými a spletitými zvuky lidského rozvášnění.

A ty zvuky prudké, náhlé jako rány střelné ozývaly se z auly, jim odpovídala sterá hrdla na schodech, na dvoře, na ulici.

Smiřický volal vysokým hlasem v sále:

„Neupřímně se s námi míní! Zrada! Pojďme nahoru nejen s odpovědí, ale také se zbraní!“

„Se zbraní na Hrad!“ volá se v aule se všech stran. „Se zbraněmi na Hrad!“ opakuje se venku. „Kdo ví, pravda-li to!“ zvolal Šternberk. „Není tomu tak!“ křičel Trčka.

„Přesvědčte se, milí pánové!“ prosil Šultys starý a s ním i Sixt Theodor.

V tom divém hluku vešel Budovec na katedru a oznámil, že pan Joachim Šlik sám pátý pojede na Hrad, aby se přesvědčil, a požádal, aby se zatím se vším posečkalo.

Smiřický do toho:

„Ať jdou na Hrad, my však už teď se náležitě opatříme, vskok pošleme si do svých domů a ložumentů a do hospod pro své služebníky, pro koně a zbraně! Máme chuť zbrojně na Hrad táhnouti! Všickni!“

A zase bouřilo Karolinum sterými hlasy, které vyrážely jako střelby z kusů litých.

A již mnozí páni a rytíři tlačili se ze sálu ven, aby vně dočkali se služebníků, koní a zbraní.

Mnozí z lidu zevlujícího nabízeli se, že poběhnou pro zbrojné lidi, a mnozí již také rozbíhali se na všecky strany, zato zase jiných víc přibývalo. Brzo byla v Železné ulici, před hřbitůvkem sv. Havla i na sobotním trhu masném mezi krámy řeznickými dosti hustá chumelenice lidí, diváků, zevlounů, pánů, rytířů, měšťanů, žen i dětí. Všecko se to rojilo, jako když do mraveniště hodí se kamenem.

Pan Václav Pětipeský zmizel v úzké uličce Kamzíkovic, aby se dostal do svého domu U beránka na rynku.

Štěpán Šternberk i Trčka každý jinou stranou rozběhli se z roje, jako by nemohli se dočekati ozbrojených služebníků svých, ale ten den už nevrátili se.

Roj houstl.

Kramáři ruče spouštěli okna svých krámů, neboť dobře pozorovali v roji rozbouřeném všelijakou chásku; koláčnice a smažičky utíkaly se svými koláči a rybkami, ošatkami a nůšemi. Židé chvatně skládali veteš a již naříkali žalostně, ale nikdo jim ještě

nic zlého neučinil.

Po některé chvíli křik obecný poutichl.

Páni a rytíři tu a tam shlučovali se v hromady, se čtyř stran však přibývalo chasy a sběře s sekerami, holemi, kratcemi, palicemi, přibíhali jednotlivci, tu i houf přichvátal, zastavil se, zarazil a zůstal v nebezpečném, hrozivém lelku.

Moller sešel se na rohu u kuchyňky svatohavelské s Koptiadesem, vždy pěkně česaným, do nich vrazil Vokoun otlemený, oholený a teď židu ještě podobnější nežli tehda před lety, když se ucházel o rektum.

„Čím včil si?“ ptal se ho Mollerus.

„E, opisuji práva, budu advokátem, to se mi lépe hodí než dřít se jako vy dva se školními bankarty!“

„Jde to do tuha dnes!“ mínil Koptiades.

„Je dobře, že se vzchopili,“ vykládá Vokoun, „svrchovaný čas!“ Moller klidným hlasem kazatelským na to:

Baroni et nobiles
utíkati budú v les.

Vtom náraz. Dav lidí rozundal staré přátely školní. Od Železné ulice křik se rozhlašoval. Mollerus tlačí se k Železné ulici. Tam chtěli tlouci starého servusa městského Mikuláše. Křičeli na něho:

„Poslali ho z rathouzu ty šelmy zšelmité, aby obhlédl, co se tu děje!“

Jedni řvali zlostně: „Bijte ho!“

„Nebijte!“ volali druzí.

Stařec, trče ve vojenské sukni a plechu, třásl se, pravil, že musil jíti, jak páni poručili, co dělati?

Někteří lidé se starce zastali a vystrkali ho ze Železné ulice do rynku, aby tedy pánům pověděl, co viděl. Dva otrhanci za ním povolávali:

„Vyřiď, že půjdem na židy!“

„Řekni panu primasovi, že půjdem na jezuvity!“

Již přicházela na masný trh ke koleji Karlově ozbrojená čeleď panská, někteří služebníci vedli osedlané koně za povodce, jiní přistrojeni v zbraních a pleších seděli na koních. Koně pánů měli rystunky z kordovanské kůže pruské s pozlacenými nebo stříbrnými puklami a střmeny ozlacenými, některé sedlo bylo červeným vyšívané, jiné černým pletené, pěkně a nádherně pobíjené.

Ozbrojení sluhové měli někteří muškety s toulci a pantalíry s červenými řemeny, jiní pistole, jiní rejtharky jako bambitky.

Dojedše někteří pistole z holster vytrhovali, kohoutky přikládali, jako by v tu chvíli měla začíti se bitva.

Thurnovu vysokou postavu bylo zříti na trhu mezi ozbrojenci, na vysokém jeho klobouce větrem i ráznými pohyby klátilo se veliké bílé péro pštrosí a bylo viděti to péro brzy tu, brzy tam.

Pán rozkazy dává. Odjíždí deset zbrojenců s pistolemi Železnou ulicí, aby harcovali po rynku. Není pochyby, že pán chce uhroziti konšely, o nichž se dověděl, že zasedají a radí se, mají-li se k stavům přidati čili nic.

Zahradnice z rynku, zhlédnuvše rejthary křikem provázené, sbírají svou zeleninu, ředkev, do kytlí a pryč.

Písař Andreae před chvílí vylezl na stupínky u rathouzu vedle malé fortničky, aby vyrozuměl, co se děje, ale zhlédnuv rejthary ujížděl do fortničky, jako by mu hlavu zapálil.

Budovec stál s Borboniem před kolejí Karlovou, hlavu měl odkrytu a v řídkých kudrnách šedivých prohrabával se velmi nepokojně. Stále obracel energické oči svoje k Železné ulici, nemoha dočkati se poselstva na Hrad vyslaného. Pravil starostlivě Borboniovi:

„Milý doktore, chvíle rozhodná, je-li Hrad zbrojně obsazen, nic neudrží ten dav, bude zle. Bude dies irae!“

Mladý Smiřický v davu běhal nepokojně, všude bylo spatřiti nakadeřeněnou jeho hlavičku, peřestý krajkový bílý krejzlík zasvitl tu, zableskl se tam.

Přiběhl k Budovcovi a vysokým hláskem mu pravil, že by neměli tady zatím se meškati; než se vyrazí na Hrad, mohli by zatím

z rathouzu býti vyházeni konšelé, a bude-li tam císařský rychtář Sezima z Vrtby, mohl by letět s nimi taky!

Oběma rukama vzpíral se Budovec:

„Jen to ne! Probůh, jen to ne!“

Ze skupiny kolem pana Budovce shromážděné přizvukoval pánovi Sixt a profesor Basilides. Kejkluje nosem pravil profesor hvězdářství: „Je šelemný čas, hvězdy neukazují dobře, jen to ne!“ Mladý Šultys, kolega jeho, rychle:

„Zodiak nic neví, včera byly na nebesích mlhy!“ Přitom starý Šultys táhl mladého za mistrskou reverendu. Vtom náhlý křik od domu U Goliáše.

Lidé s klením a láteřením strkali se od domu a vlna lidských těl div pány u Karolina neporazila. Z dlouhého dřevěného žlabu na tom domě začala téci voda. Pršela proudem právě tam, kde stálo husto nebezpečné chasy. Chlapíci všecko zmoklí ustupujíce hrozili nahoru.

Bergerus a Basilides znajíce sousedstvo karolinské, ochotně a ne bez úsměvu vysvětlovali, to že ten blázen mydlář, často leje z putny na lidi dolů volaje, že prší. Není zdravého rozumu, však je div, že už nesletěl i s putnou.

Vtom oznamuje se ruch z hloubi Železné ulice a za chvíli na brůně klusem volným béře se pan Šlik a za ním druhý i ostatní vyslanci.

Již v Železné ulici nuceni byli dávati zprávu lidem, že Hrad není střelci obsazen, že to byla pověst lichá. To opakovali do kolikáté a neustávali, až slezli u Karolinum.

Páni brali se nahoru do auly. Za chvíli přibyl Thurn a za ním hrnuli se ti, co čekali na trhu v dolejším jeho cípu.

Když se všickni tři stavové v malované síni veliké sešli zase, Šlik vešel na katedru a oznámil vzkázání místodržících:

„Řekli a ubezpečovali nás,“ pravil hlasem, v němž bylo nakapáno drobet jedu i drobet posmíšku, „že jsou nikda na to nemyslili, nemyslí a mysliti nechtějí, aby jaký začátek k rozbroji dávati měli, nýbrž že v nepřítomnosti Jeho Milosti krále, jehož místo drží, ani by

to učiniti nesměli bez nebezpečenství statků svých a hrdel; přitom purkrabí Šternberk nám pravil: Pana hrabě z Thurnu abychom zajmouti dáti chtěli? Našeho nejmilejšího ujce a švagříčka? Uchovejž toho milý pánbůh!“ To vyříkav, sešel pan Šlik.

„To je povrchní omluva!“ vzkřikl Smiřický pronikavým diškantem.

„Nevěřte jim!“ volal pán z Felzu.

„Pojďme tam přece!“

„Ukažme, že se nebojíme nalíčené pasti!“

Někteří z defensorů jali se odporovati tomu. Thurn rozhodl:

„Dnes už tam nepojedeme, jest hodina už dvacátá prvá, to v kanceláři zajisté regentů již nebude! Doneseme spis svůj na Hrad zejtra ráno, na lecco se optáme pánů místodržících, račte slibovati, milí přátelé, že nazejtří in punkto v osmou hodinu na orloji německém všickni budeme státi na Hradě v paláci Vladislavském. In punkto v osmou hodinu! Račte slibovati, prosím!“

I volali všickni: „Slibujeme!“ a vztyčovali po dvou prstech přísahajíce.

V Karolinum, na ulici i na trhu dlouho neulehl ruch, ani když stavové se rozešli a rozjeli.

Za šera večerního vklouzl Mollerus do domu Michnova na Malé Straně, nesprchlo ani půl hodinky, vešel pan sekretář Michna v přestrojení sprostném do domu arcibiskupova.

A po dni bouřném, tu noc májovou, tmavou, kalnou a větrnou bral se na kotčím voze z Prahy rychle pryč pan Michna branou Strahovskou, arcibiskup branou Kartouzskou, jsouce s hrůzou přesvědčeni, že se hrá o jejich hrdlo.

XII.

POMSTA

Středa, den dvacátý třetí v měsíci máji. Pěkné ráno. Tesaři a zedníci jdou již na díla. Některý jda chroupá syrovou cibuli se solí a s chlebem. Od Smíchova i z Letni ozývají se také zvuky rohů, volající vinařky a vinaře do vinic na jarní práce. Však již ubírají se přes most Kamenný skupiny mužů s kratcemi na ramenou a ženy robotné kráčejí s nimi i za nimi a obhrubný cvilink nebo mezulán jejich jupic, kytlí a šátků svítí veselými, plnými barvami. A ti lidičky jdou taky vesele.

Na Staroměstském rynku pekaříci staví šráky své, přicházejí báby s omastkem a vykládají na zem na bílé plachty máslo a sýry. U mramorové kašny už kolečníci se svými trakaři a vozejky jsou hotovi k službám lidským.

Na českém orloji ve věži rathouzní blíží se k hodině třinácté, starý servus Mikuláš zívaje vyšel z vrat a chápe se provazu, jenž visí od zvonce nad orlojem, a již zvoní, aby svolal pány i obec v poradu.

V malých chvílích potom, když stařec se odšoural do fortničky při velikých vratech, přicházeli odevšad sousedé měšťané Starého Města, staří, mladí, tuční, suší, většina v pláštích, někteří v lehkých sukních se sametovými křídly a límci a někteří skoro tak, jak vyšli z dílny. Ze čtvrti týnské žene se k radnici řečník čili advokát Benjamin Fruvein, mladší bratr Martinův, našedivělý; oči má jako jehly, bradu nahoře širokou, dole špičatou jako oštěp; dohonil purkmistra Zikmunda Celestýna čili Nebeského:

„Tak což, pane soused," začal, „což dnes snad přece nevzkážeme pánům stavům, že nepoznáváme žádné potřeby, proč bychom mezi ně posílati měli, stavové žádají, aby jim Staroměstští na Hradě pomohli radit o svobodě náboženství; k tomu jíti jest přece naše

povinnost!“

Celestýn — tučný muž a obšírný jako svídnický sud — tlačil ze sebe slova jako v nějaké křeči; že by, kdyby, on že dobrý podobojí, až jak obec, obec ať rozhodne, on že by tento —

A byl zakoktaný sladovník velmi rád, že potkali se s primasem Janem Kyrchmajerem, do kterého mluvil Sušický, Kutnauer, Veleslavín, všickni najednou a pospolu. Kyrchmajer byl také nějak těmi muži hartusícími znepokojen, pořád si přitlačoval falešné vlasy, jako by se bál, že mu spadnou.

„Věřte, pane Frubejne,“ pravil zvukem stísněným, „my jsme v srdcích se stavy, ale posloucháme krále!“

Přicházeli sousedé řemeslného stavu, a vždy noví vycházeli z domovitých vrat a z podsíní. Zlatnický cechmistr Hergsel, snědý, černovlasý, vysoké postavy, vztekle hovoří do tlustého řezníka Rohlíka, který nějako nechápe.

Obec brzo vyplnila předsíň v radním domě čili mázhauz a hlučela mnohými hovory. Advokáti a Samuel z Veleslavína vykládali brzy tu, brzy tam, že tentokrát je nutno uposlechnouti pozvání stavovského, a budou-li konšelé raditi opak, že to bude jednání neupřímné, nevěrné a proti víře i všemu národu českému.

Švec Housenka, cechmistr poctivého pořádku, polapil tato slova a chodil s nimi pomáhaje advokátům vzněcovati hromadu.

Proti těm horlivým těkavcům bylo tu dost lidí tupě hledících a velmi klidně stojících.

K těm, co klidně stáli, přičísti jest advokáta Magrli a Michala Pěčku Smržického. Ale ti dva nehleděli před sebe tupě. Magrle naopak bystře a zvědavě mrskal očima, hladě si nos namodralý, svědčící o častých douškách čili truncích až na dno pitých, a Pěček, jehož brunátně vyprejštěná tvář taky svědčila o blahobytě, stoje jako socha měl pořád na mušce mladého Veleslavína, jehož vysokou postavu a rusé vlasy bylo viděti všude. A byl Samuel smělý jako čert. Teď přímo ukazuje na Pěčku a dí cechmistru malířskému Špindlerovi, že ten slouha Michnův půjčuje na větší lichvu nežli pronárod židovský a od takových zkazilých chlapů nechává se obec

rozpakovati.

Když procházel hromadou císařský rychtář Jan z Trnice, většina ho zdravili, menšina nic. Všiml si toho pán mžouravýma očkama dobře, ale přesto nevěstil si dnes nic dobrého, všimli si toho i zástupcové strany rázné, ale ti naopak zase, aspoň na okamžik, ztráceli naději, že dnes pohnou hromadu k tomu, aby deputací na Hrad k sněmování se stavem panským a rytířským vystrojila.

Otevřely se dvéře radní síně a přední písař mistr Konecius, muž dosti starožitný, a tenký mladý kostroun písař Andreae vyzývali po své povinnosti přítomnou obec do pokoje před pány konšely.

Městský rychtář Daniel Šípař, řemesla svého kovář, postavil se s palcátem ke dveřím, aby odmítal nepovolané z chasy obecní, kdyby který chtěl proniknouti.

Na lavicích konšelských jen Lev z Levengrünu a Leynhoz hleděli do obce směle a odhodlaně, ostatní konšelé se všelijak přikrčovali, primas Kyrchmajer chvílemi hladil si malé vousisko pod nosem a chvílemi vždy ještě přidržoval si falešné dlouhé vlasy, Celestýn hleděl do stolu, jako by měl učarováno, bázlivý Vokoun seděl tu jako hromádka neštěstí, krče hlavu do ramenou, jako dítě bezbranné, které s hrůzou čeká, s které strany přiletí líhanec na tvář.

Purkmistr toho měsíce ouřadující, tučný Celestýn, vstal, v hromadě utichl šum, purkmistr mluvil. V slovech klopýtal a drkotal jako kolečko po hrbolatém dláždění pražském, brzo se však vzmužil, neboť hromada byla ticha, ale těžce dýchal až do konce.

Nejprv poděkoval jménem ouřadu, že se obec dala tak poslušně a volně vynajíti. „Máme dáti vysvětlení pánům stavům, kteří se dnes na Hradě pražském shromáždí, proč my, purkmistr a konšelé, na dvoje psaní a vzkazování ze sebe žádného do koleje jsme k poradám nevyslali, a nechceme-li ani dnes k sněmování na Hrad připojiti se, máme dáti světlou odpověď, proč nechceme. Každý soused má právo k té věci přimlouvati a hlas svůj oznámiti, na všecky dojde, pan primas nechať učiní první přimluvení a oznámí svoje mínění!“

Primas Kyrchmajer mínil, že by na Hrad neměli jíti.

Řekl to hlasem nesmělým a dosti tiše. Zlatník Hergsel stoje asi uprostřed hromady, vjel si vztekle do vlasů a zasyčel k ševci, vedle něho stojícímu: „Bude-li tak hlasovat všech osmnáct konšelů, tedy tam nesedí konšelé, ale osmnáct rohatých volů!“

Vtom již oznamuje svůj hlas katolický konšel Leynhoz. Praví, že není potřebí k stavům se přidávati, protože se v náboženství neděje nikomu křivda. Řekl to jazykem na češtinu dobře nezvyklým, ale řekl to rázně, hlaholem dubovým, při čemž nažloutlá jeho tvář poněkud zarudla.

Ale sotvaže dopověděl slovo „křivda“, z kolika stran vráz ozval se křik a nadávky. Fruvein volal:

„Vám se neděje křivda, ale nám!“

„Náboženství podobojí se utiská!“ volali jiní.

Advokát Sušický velikým, prostranným hlasem do toho:

„Poněvadž se týče našeho náboženství, ať odejdou ven radní páni, kteří jsou víry římské, ať nevydávají přímluv!“

„Ať jdou, jich se netýče!“ křičel Hergsel a k cechmistru Housenkoví pravil:

„Ševče, probůh, já je vyházím, toho Leynhonza těmato rukama vynesu, vypadá, jako by ho ssála můra! Já je vyházím!“

Ustrašený cechmistr popadl vzteklého Hergsela, jenž sebou zmítal, jako by měl velikou nemoc sv. Valentina nebo nemoc padoucí.

Jan z Trnice, rychtář královský, mžouraje očkama, dobře spočetl, že v radní světnici hřmotí jen malá část lidí; vstal směle a vešel až na kraj pavláčky, odkud se hovořívá, a hlasem, který se do sluchu ostře vřezával, volal:

„Vaše slova schylují se k bouři, pozor, pozor!“

„Hrozí!“ vzkřikl Veleslavín. Prokurátor Sušický dal se vyzdvihnout od Veleslavína a Kutnaura do výše a nad hlavami hustého shromáždění volal:

„Kdo jste naší víry podobojí, pojďte za mnou, pojďte na veliký mázhauz!“

„Vyjděme!“

„Co tady?“

„Mezi jednuškami nám nic!“

„A mezi syrovými evangelíky!“ doplňoval Veleslavín. „Ven, ven!“ křičel Fruvein a již se hrnuli ven. Vyhrnulo se lidí jen málo.

Obec stála a zůstala valnou většinou v síni. Pěček a Magrle se smáli posupně, onen nahlas a tento poťouchle.

Venku děl Sušický s Veleslavínem jakoby jedním hrdlem a oba stejně mrzutě:

„Je nás celé dva tucty!“

„Po čertech málo!“ vzdychl někdo.

„E, co tu budem takhle hloupě státi?!“ vzkřikl Hergsel. „S hurtem zase tam!“ velel a již chvatně a s hlukem cpalo se čtyřiadvacet lidí rozezlených do síně zase.

Tam přestali křičeti, králův rychtář rezavým svým hlasem něco vykládal a protivci umlkli chtějíce doslýchati, co praví. A rychtář hovořil s jakous rozšafnou klidností a na konci i se zvukem srdečným, aby povážili, kterak se vedlo Pražanům před lety jedním a sedmdesáti, když přidali se k stavům proti králi Ferdinandovi. „Stavové nechali vašich předků městských na holičkách a jsou paměti, k jakému pádu Praha a všecka města skrze neupřímnost urozených přivedena jsou; páni i rytíři vyvázli, a vaši předkové, měšťané, kteří se právě zde v těch místech radívali, uvázli v horké jíše, v hořké kaši! Uvažte!“

A hromada většinou všelijak dávala najevo, že tomu tak, že souhlasí.

A v tom rozumu, v té myšlence děly se potom hned přímluvy čili hlasování.

Fruvein strkal některým oštěpiště své špičaté brady k uchu a přišeptával, co mají přimlouvati, ale marno bylo, měšťané přimlouvali proti vyšším stavům, přimlouvali, aby se obec k vyšším stavům nepřidávala.

Když došlo na Fruveina, co přimlouvá, vykřikl: „Nic!“ Stejně tak volali druzí společníci jeho.

V tom slůvku „nic“, v té pronikavé, pisklavé hlásce sdružené se

sykotem, každý z nich vložil dle své letory všecken vztek, vztek malomocný nad tím, že nelze pohnouti tou hromadou měšťanských balvanů.

Zatím od půl osmé hodiny na orloji polovičním byla cesta ze Starého Města na královský hrad velmi živa. Zvláště na Kamenném mostě rozsypalo se lidmi. Kráčeli po obou postranních stezkách, jeli prostředkem, všickni směřujíce k Malé Straně a odtud vzhůru k Hradu.

Jsou to větším dílem ti urození a měšťané, kteří byli včera v Karolinum, také jsou mezi nimi jiní noví nádherní pánové, a ti všickni promícháni a provázeni jsou lidem, jenž hrne se spolu s pány.

Žebráci, kteří jindy sedí a poléhávají v mostní bráně, záhy vzali útočiště stranou k celnici a k boudě, kde obec prodává sůl při špitále křížovníků s hvězdou červenou.

Právě vjíždějí do mostní brány páni Hodějovští, šest mužů starých, mladých, bratří a strýců; byli asi na stejné hospodě, snad v domě Hodějovském na rynku, že se tak všickni sešli. Z nich nejbujněji a nejnápadněji vede si mladý Adam, jenž právě se byl vrátil z vojenské služby francouzské. Vesele hledí na všecky strany a všecko je mu nějak novo.

Tu kluše čiperně kůň tisek, hnědák do červena, a na něm pan Varlejch z Bubna. Dojel Hodějovských a srdečně se vítal s Adamem. Sám též voják, muž ještě ne padesátiletý, velkých frňousů, dvojnásobný rejtharský plášť halí statné tělo, široké plece a mohutná prsa. Vykládá, že schválně přijel k dnešnímu roku sněmovnímu z dalekého Hradce Králové, že vlastně neví, co bude, ale kdyby se mělo něco šustnouti, aby byl blíže.

Za těmi pány několik kroků prázdná plocha na mostě.

Ale tu již zase tři jezdci. Dva mladší, uprostřed starý, jemuž vánek pořád třepe okrajem dlouhých nažloutlých stříbrných vousů. Praví, že by byl raději zůstal doma na Ratiboři, „ale Budovec po zvláštním poslu tolik nutil, tedy musil jsem, mám dnu v nohách, potagru, ti šelmové lékaři nic neumějí, pařil jsem nohy ve vlastní

moči, ani to nepomohlo, včera mi tu radil Talmberk nějaký skalní olej, petrolium, ten prej má na potagru velikou ctnost. Zkusím to."

Za nimi hovor německý. Pan Otta z Lozu mluvil s Berbisdorfem rytířem, jehož statek kdesi na Brandýsku, a se Šlikem, který se sjel s pány, právě když vyjížděl ze svého domu proti jesuitům. Páni ti ustávali v pohnutém hovoru, kdykoli se jim někdo vynořil nablízce. Teď právě zase umlkli a rytíř Berbisdorf, podoby statného sádelného řezníka, jako v rozpacích jednou rukou rovnal si drahnou chvíli svůj krátký plášť barvy slámové. Pak začal vypravovati o nějakém novém ovoci, které mu posláno z Branibora, prý říkají tomu tartufoli či kartufoli, ovoce prý je v zemi a jí se, to, co roste na keři, nejí se.

„Rád bych věděl, připojí-li se Staroměstští!" tak hovoří profesor Troilus, ťukaje prstem do kamenného zábradla mostního. Doprovázel deputací mistrů Karlovy školy, Kampana a Šultyse. Zvolna kráčel podle Kampana, Šultys mladý netrpělivě cupal chvíli za oběma, chvíli před nimi.

„Nevím, pochybuji, že se přidají," odvece klidný Kampanus, „pomní-li trochu historie, která je magistra vitae, měli by paměť bahnem zanesenu, kdyby nevzpomněli, že r. 1547 pohnutí stavovské zaplatili oni a ne páni, a jak si na to vzpomenou, budou váhati."

„Ale vždyť tu není pohnutí, není tu bouře," namítá Troil, „podívej se vůkol, jdou a jedou jako na procházku, před chvílí jsem doslechl jednoho na koni, že mluvil o psu slídníku, a teď právě tu jeden brebce po německu o nějakém ovoci — a to není bouř — toť klid jako před spaním!"

„Včera měli jet nahoru!" vyrazil Šultys, „to by nebylo se vesele skončilo!"

„Dej Bůh, vznikne-li co, aby to byly jen jarní přeháňky, trochu deště, po němž zase vzejde spanilá a krásná Iris." Tak mínil Kampanus poeta, ale zase ozval se v něm profesor historik, jenž mluvil ne bez příchuti pelyňkové:

„Jen jednou byl nám Bůh přízniv, to když kalicha hájil Trocnovský s lidem, potom léta 1547 Bůh již českých stavů

neslyšel — tehdáž také sešli se v koleji naší, postavili se na obranu víry, zpívali Veni sancte, v nevídaném počtu šli do Týna; zpívali ‚Prosmež Ježíše milého', kněz učinil kázání na těch slovech Kristových ‚Kde se dva nebo tři ve jméno jeho sejdou a začkoli prošiti budou' — prosili — a Bůh neslyšel —"

Troil tiše pokyvoval hlavou, mladý Šultys však mínil, že stavové nesmějí všeho nechávati pomoci boží, že musí přičiňovati také sami. —

Vtom došli vyslaných slánských, při nichž starý Šultys a Hošťálek žatecký. Starý Šultys má dnes tvář jasnou, snad zjasnil mu ji svítivý den, snad postřehl jako mistr Troilus, že v hromadách sněmovníků, na Hrad se beroucích, není nijakého bouřného vznícení.

Tu dva statní chlapi nesou pana Kaplíře v senftě, jejíž samet už dostatečně odřen. Pán starý má na ohrnutém nose brýle proti prachu a hledí brzy tím oknem, brzy druhým a neustále k pozdravení smeká svůj polobobrový chlupatý klobouk.

Došed k věžím malostranským, Troil se vrací domů; těžko se prodírá davem a vyhýbá koním. U kříže na mostě setkal se s Kochanem, radním pánem novoměstským, pozdravil se se Sixtem z Ottersdorfa, jehož veliké přihrbené tělo opíralo se o hůl. Kochan byl veselé mysli, právě šelmoval s rytířem Pětipeským, posmívaje se jeho velikému groši na klobouce. Smál se, že na groši vyražen Curtius, Říman hrdinný, kterého si statečný pan rytíř zajisté obral za vzor.

Kráčeje dále, vrazil Troil v husto lidí takové, že musil stanouti. Viděl jeti Budovce, ale tuze zamračeného. Síť vrásek na jeho tváři dnes nějak hlouběji ryta. Všiml si mistr karolinský, že urozený pán obočí svěsil dolů až téměř na oči. A ty oči, kdykoli se na mžik zdvihly, byly smutné a nějako ustrašené.

Jel při pánovi Smiřický a Oldřich Vchynský. Oba se takřka vemlouvali do něho. Smiřický přitom trhal nejen hlavou, ale zároveň vždy i ramenoma, ba celým tělem. Oči mladého toho muže nevěštily nic dobrého.

„Chystají snad přece něco? Ková se něco?“ ptal se černobradý profesor sama sebe, a zhlédnuv množství rejtharů sprostých, ve dvou tlupách jedoucích, zamyslil se.

Pod mostní věží při malé fortně, jsa zdí přichráněn, mistr stanul zase a ohlížel se za pány a obcí pestře míchanou, jak se brala k Malé Straně. Zdálo se mu, jako by všecek most Karlův byl plný, bylo na něm jako nějaké rozvodnění lidské, vlnilo se postavami, bylo viděti vysoké klobouky jako homole s peřím všech barev, do toho blýskaly ocelivé šalíře některých rejtharů, z potemnělých barev šatných tu a tam vypnula se, vyběhla jasnější barva jirchového kabátu, tykytového nebo aksamitového pláštíku lesklého, červená jupice člověka nádenního, bílá roucha ženské hlavy.

Troil mistr popošed k sloupu sv. Václava a nemoha se od divadla nezvyklého odtrhnouti, zase stanul a pozoroval, jak se mimo něj berou mladí, staří, muži bleskných očí, silných plecí, starci smutní a měkcí i starci tváří tvrdých a zlých, lidé velicí, rovní i lidé zád ohnutých, tu jeden tady hrbovitý, muži tváří tučných a zase jiní tváří bez masa a špičatých nosů, mlčící i hovořící, ale celkem přece jenom všecko klidné — leč tu zase četa rejtharův a deset pěších pacholků vojenských. Nač ti? Co ti?

Všiml si mistr Troilus, že od vrat koleje sv. Klimenta nějaký bratr jesuit prudkými slovy a posuňky odháněl studenty, kteří posmívali se davu a potřásali se v nějakém živém potěšení.

„Potvorníci,“ mistr vyhrkl skoro hlasno, „trvám, že dojde na vás!“ A vcházeje do ulice stranou, odplivl si.

Most prořídl, poutichlo po něm. Bylo již zase dobře slyšeti mlýn u mostu, jehož tři veliká kola se u vodu nořila. Začali se již zase trousiti jednotliví lidé směrem z Malé Strany, jdouce po své práci a povinnosti. Již také vůz formanský hřmotí. Dvě paní švitorné v širokých obručových sukních kráčejí k Městu Starému a krajkové bílé prádlo lázeňské, které za nimi nese mladá slouha, ukazuje, že se dámy ubírají do lázně. V jednom okně proti malému kostelíku rytířů křížovnických dívka zalévá bazaliky a majorán. Pradlí tlukou a kroutí při ostrově střelců bílé i strakaté prádlo, na vodě dva vory

blíží se k mostu a plavci v červených i modrých kytlích na sebe houkají.

A byl nad Prahou svatý klid. Uprostřed kamenných špicí ve světle nebeském vesele strakatily se čepice a čepičky věže svatovítské, vedle ní v modrém nebi skoro mizely bílé jehlance kostela stařečka svatojirského, na shluku domů a domků i věží až dolů k vodě hrály a chvěly se všecky barvy, krvavé skvrny s černými a bílými proužky svítily se na střechách a stříškách, barva zelená se sněhovou pnuly se ze zahrad a ze zámeckého vrchu i z Letni, odkudž také mladistvá vůně májová voněla až do tichých malých dvorečků vlhkých.

Nahoře na zámku u Prašného mostu Thurn tiše promluvil k Adamu Hodějovskému a k Bubnovi, k oběma vojákům, kteříž pak nevjeli do Hradu, než stranou na plac. Pak čekal Thurn s Vilémem Lobkovickým pohlížeje, kdo přijíždějí a přicházejí. Čekal asi na Budovce, Vchynského, Smiřického a Berbisdorfa, neboť když konečně dojeli, hned se k nim dal i s Lobkovicem. Budovec Thurnovi, když se přivítali, děl:

„Nezamhouřil jsem dnes v noci oka, mne sžíře myšlenka, že pomsta náleží Bohu: nemohu se jí zbavit!“ Přitom se ohledal na všecky strany.

„Praví Písmo: Krajiny se bělejí ke žni, naostřete kosy a shromážděte koukol!“ odvece Thurn suše.

A již nemluvili, neboť přiblížil se Trčka, o němž věřili, že všecko prozvoní.

V první bráně vevnitř hradu královského stál při pilíři pan Diviš Černín, hejtman zámecký; některým pánům učinil salutaci, jiným nic. Při něm bylo několik hradských střelců, některý měl ručnici, jiný jen halapartnu se špicí. Černín měl práce dost, byl od ní všecek rudý; vracel totiž a nevpouštěl do brány podezřelých lidí, a zvláště ne pěších pacholků vojenských ani jízdních. Ti musili zůstat venku. Pán do ochraptění vykládal, že na Hrad nesmí nikdo se zbraní pod ztrátou hrdla.

Vojenští ti pacholci a rejthaři — jako by měli od něho rozkazy —

klidně rozložili a rozestavěli se na plac před dům Rožmberský, kamž k nim přibyli Hodějovský a Bubna. Tito pánové dali se s rejthary v tiché hovory.

Postřehnuv Thurn, že ozbrojenci do Hradu nesmějí, pravil Smiřickému tiše:

„To jsme čekali a věděli; divím se, že ten dobrý katolický muž nechce na nás, abychom nechali zbraní venku!“

„Nic netuší!“ zasykl skrze zuby Smiřický, ušklíbnuv se.

Na dvoře hradním před palácem Vladislavským všude husto lidí; někteří byli i nahoře na kašně držíce se koně a sochy sv. Jiří. Zdálo se, že dvůr víc lidí v sebe nepojme, ale vždy ještě noví přibývali.

Stavové tlačili se do Vladislavského paláce. Zde bylo volněji. Ale i sem s nimi vnikali všelicí lidé lelkující a zvědaví. Páni obstupovali krámy a krámce, při oknech a při zdech krásného sálu rozestavené. Tu jedni podivovali se šálům a talířům malovaným; kupec vykládá, že jsou díla tureckého, ty tady jsou díla taufarského či anabaptistů z Moravy; při jiném krámě venkovský zeman zamlouvá si dětinskou šavličku s řetízkem a dřevěnou halapartnu pro svého kloučka. Starý Šultys koupil si mosazné křesadlo. Panu Berkovi zalíbila se kostěná píšťala na zvěř, smlouval se o ni s kupcem Vlachem, jenž hovořil po česku řečí velmi sukovatou.

Jeden z panstva ohmatává na krámě lampu židovskou mosaznou, pak nějakou kouli k ohřívání rukou.

Nejvíc pánů stojí u krámce se zbraněmi. Ručnice se šestinabitím jde z ruky do ruky; také se líbí kostmi vykládaná puffarka. Zdá se, že dnes kupec dobře prodá.

Přede dveřmi zelené světnice ptal se Joachim Šlik několika vyslanců městských, kteří tu stáli, zda neviděli sekretáře Michnu — v kanceláři prý není. Potom ohlížeje se svýma trnkovýma očima na všecky strany, tiše pravil Joachim Šlik k těm vyslancům městským:

„Víte dobře, že nás jednuškové připraviti chtějí o Majestát, kteréhož jsme z milosti boží dosti těžce dosáhli, ale nedopustíme tomu—“ přitom černohlávek, krče se, hovořil sípavě, dušeně:

„Dnes uslyšíte a uhlídáte hrozné a neslýchané věci, kteréž jste

jakživi, ani předkové vaši ani naši, neviděli, neslyšeli: páni stavové chtějí se k rušitelům Majestátu podle spravedlnosti zachovati; my stavové vyšší jako poctiví připovídáme se o to postarati, aby šlechetný stav městský mohl k předešlým potraceným svobodám zase přijíti, my měst do nejvyššího přemožení a krve vylití neopustíme; to v dověrnosti poctivým lidem z stavu vašeho oznamte, ale jináč zachovejte při sobě v tajnosti!"

„Jako by byli svěřili kamenu nebo stěně, lapidi est dictum," sliboval Hošťálek za ostatní.

Šlik odešel v dav vyzvídat, je-li tu Michna, byl-li tu či nebyl. Hošťálek, primas žatecký, potřásaje hlavou pravil:

„To už je některý z místodržících Bohu poručen, nebude živ!"

„Michnovi taky nebude dobře, proto ho shání!" domníval se jeden.

„Nu, několik baněk na jeho falešnou hubu by dobře slušelo!" mínil jiný.

Mistr Kampanus, jenž stál blízko, neslyšel nic, neposlouchal, byl ve svých myšlenkách ponořen, pevně v ruce svíraje papír stočený, na němž prosba za opravu Karlovy školy.

Ale těkavý kolega Šultys zaslechl něco o tom, že bude, co ani oko vidělo, ucho slyšelo. Jakmile Šlik odešel, Šultys odskočil od nemluvného Kampana, vpletl se mezi městské vyslané, a když ti nic určitého nevěděli, nemaje klidu, mladý profesor běhal po sále Vladislavově sem tam, aby byl blízko pana Šlika; byl toho pevného mínění, stane-li se co, že jistě Šlik začne.

Mistr Kampanus postřehl rezavou, narudlou hlavu svého kolegy ještě dvakrát, vynořila se tu, tam, ale potom už ho nespatřil, zato zhlédl k své nelibosti baňatého Mollera, jenž měl býti ve škole sv. Petra, a ne tady. Ale i ten mu zmizel s očí, neboť nastalo pohnutí v davu, hrnuliť se do zelené světnice páni, rytíři a vyslaní z měst.

Kampanus nedotlačil se dále nežli ke dveřím, jež zůstaly dokořán. A když spatřil, že všecka hromada sněmovníků pokleká, i Kampanus vně padl na kolena svá, a tiskna v hrsti svoji prosebnou škartici, modlil se nahlas jako hromada ve světnici zelené, modlil se

k Bohu, jenž jest na nebesích, aby jeho vůle byla jako v nebi tak i na zemi — aby odpustil viny — neuvodil v pokušení, ale zbavil všeho zlého

Jako nejhlubší tóny varhan kostelních zněl ten sbor mužských hlasů.

Domodleno, šum, vstali.

Kampanus doslýchal něčí hlas čtoucí; poznával, že to, co se čte, má býti předneseno místodržícím; chápal, že je to prudká otázka k nim i strašlivá vyhrůžka. Hlas čtoucí donikal ze síně zelené:

„Nařčeni jsme, jako bychom se proti Jeho Milosti císařské puntovati chtěli, protož dotazujeme se pánů místodržících, poněvadž skrze jejich ruce všecka poručení procházejí, také-li jsou na záhubu nás, stavů podobojí, radili, kdežto měli ku pokoji spíšeji nežli k rozbroji raditi. My všickni za jednoho stojíme a jeden za všecky, kdo sáhne na jednoho, sáhne na všecky — což aby se nestalo, o to se svými životy a hrdly zásaditi a do nejposlednějšího přemožení přičiniti chceme!“

Potom ozval se hlučný hlas Budovcův, má-li na pány místodržící ta dotázka tak učiněna býti, jak tu čteno.

Voláno odevšad a všude: Tak! Tak!

Za tohoto volání, které třeskalo jako drobná střelba, vetlačili se do shromáždění Kutnauer a Sušický, všecko uřícení a udýchaní.

„Staroměstští!“ vykřikl někdo.

„Staroměstští?!“ ozývalo se otázkou i podivením.

A v malé chvíli Sušický přednášel pánům stavům, co se děje na staroměstském rathouze, kterak císařský rychtář všecku obec evangelickou drží jako v zajetí.

Nastal ryk a burácení hromové.

A v tom hluku odražen Kampanus ode dveří, neboť valem brali se stavové ze síně zelené úkosem přes palác do kanceláře místodržících. Veliký počet pánů musil zůstati venku na paláci.

Jeden z posledních, jenž se s velikou vlnou dostal k místodržícím do pokoje, byl profesor Šultys. Když se protlačil vpřed, měl před očima divadlo prapodivné.

Uprostřed veliké táflované světnice čtyři místodržící, druh vedle druha. Starý purkrabě Šternberk, Děpolt Lobkovic, též vetchý muž, oba v lehkých šubách, pan Děpolt s maltánským křížem na křídle své šuby, Jaroslav Bořita z Martinic a Vilém Slavata, oba v tvrdém španělském kroji s krátkými černými pláštíky, s límcem kolikonásobným, nabíraným a jako mísa okrouhlým, s rapíry a tulichy po boku stáli tu a všickni byli nějak ztrnulí a užaslí.

Thurn, Vilém Lobkovic, Vchynský a jiní jeden přes druhého volali k Martinici a k Slavatovi:

„Chceme odpověď nepokrytou, světlou, patrnou!“

„Chceme odpověď, a hned, vskok!“

Přitom prudký vztek znetvořoval tváře dorážejících pánů a oči jejich blýštěly.

Martinic s klidem, do kterého se velmi nutil, vece:

„Vzácní pánové a přátelé, račtež aspoň na hodinku ven povystoupiti, abychom přivolajíce některé pány místodržící, společně mohli se uraditi o odpovědi!“

„Nepůjdeme odtud! Nepůjdeme!“ zahřmělo sborem.

Do toho silný Vilím Lobkovický zvolal:

„Nač potřebí odpovědi? Vímeť, jak tito páni soudí o Majestátě na svobodu naší víry dobytém, Slavata vyhlásil svými ústy, co by si s Majestátem udělal!“

„Víme, co evangelickým Slavata tropí v Hradci!“

„Víme, jak Smečanský trápí lidi pro víru v Tuchlovicích!“

Slavata rozevíral ruce, ústa, valil oči, chtěl se čistiti, hájiti. Nebylo mu rozuměti. Martinic křikl nad ten prudký šum, jenž ho obkličoval, „že není takový“.

To podráždilo hromadu. Vyrazily, vylítly křiky posměšné:

„Ale dobrýs, dobrýs!“ „Schelme!“ „Schelme!“ „Oba jste dobří!“ „Mlč, mlč, však víme, co jsi!“

A ty křiky provázeny smíchy hroznými, vysokými, příšernými. Páni jeden ke druhému se obraceli křivíce ústa a k oběma sklíčeným vinníkům posunky ukazovali:

„Bratře, on není takový.“

„Hahaha, on není takový!“

A ty smíchy byly trhané, nucené, jedovaté, strašlivé. Ostrý zvuk jejich donikal v sluch zajatých malomocných velmožů, jako když masař širočinu brousí, mráz chvílemi drolil jim kosti a srdce jejich chvělo se, krev lekáním zastavovala se; oba staří páni se potáceli na starých, slabých nohách, Šternberk slzel; Martinic a Slavata na okamžiky bledli, pak vždy zase vyrazila vlna krve jejich zděšené plným návalem do hlavy a oba páni rudli v tváři. Tučná pleť Slavatova byla chvíli jako vosk, chvíli brunátněla, jako by pán měl nemoc horkou.

Sekretář Fabricius, jenž stál dotud v okně, plížil se při zdi, při dřevěném táflování, směřuje ke dveřím. Na zarostlé, huňaté jeho tváři nebylo znáti, že by se bál. U dveří však stál Šultys, ten se mu nehnul.

Německý sekretář se tedy odplížil zase.

Do té chvíle se pánů obklíčených nikdo nedotekl. Stál sic Litvín z Říčan za Martinkem s pistolí v ruce, vedle něho netrpělivě přešlapoval Smiřický, vjížděje si rukama do vlasů, teď již nikoli pečlivě zkadeřených.

Ale ani ti na pány zajaté nesáhli.

Začíná se zase nová řeč.

Mluví Šlik, mluví rázně, zlostně, oči jeho již nejsou temně modré, ale černé a vbodávají se v oči zajatců, že ti nesnesli jich nadlouze: Martinic svým smutným okem pohleděl stranou, Slavata oči své strachem již šilhající sklopil pod sebe.

„Vy ničemná jezuvitská pacholátka!“ mluvil hlasem vášní naměklým Šlik, „šidíte nás s těmi svými pochlebníky sekretáříčky; dokud staří páni rozšafní toto království spravovali, dobře stálo, ale jak vás, jezuvitská pacholátka, na přední místa vlepili, všecko se děje naopak; s Jeho Milostí královskou jsme dobře spokojeni, ale vy jménem Jeho Velebnosti krále děláte, co chcete, vy jste nepřátelé obecného pokoje, nepřátelé naši i královi!“

Do té řeči dvakrát vběhl Martinic slovem plným hněvu a odhodlání, že svou nevinu odvedou, že se na ně křivě sčítá, — ale

slova jeho nenesla platnosti. Šlik mluvil, až domluvil, a po něm hned vpadl Thurn, dosti laskavě směřuje k místodržícím starcům oběma:

„Stavové vědí o tom dobře, že neradili jste proti nám, pročež vám nemá se nic zlého státi, neračte sobě ztížiti vyjíti z kanceláře na místa bezpečnější!“

Hromada se naráz rozestoupila a starci šli.

„Nechoďte!“ velel jim Martinic. Žalostivě prosil a volal za nimi Slavata: „Neopouštějte nás, jako otcové neopouštějte synů svých!“

Ale staříci, jimž na tu chvíli strach a smutek tělo hlouběji shýbal než staroba, šli. Maltánského rytíře za ruku vyvedl vlastní bratr Vilím z Lobkovic, silák nemluva.

Když se pak Vilím vrátil, hned zavřela se cesta ven, a to tak pevně, že ani s druhé strany huňatý sekretář Fabricius neprodral se ke dveřím, neboť když došel nejdále, lokty mu nastavil Smiřický.

„Machť s kurz!“ zaskřípal Ehrenfrid Berbisdorf, pobízeje Thurna. Ale ten pokračoval, vyčítaje oběma místodržícím náhlým soudem přepadeným:

„Dali jste mne složit bez jaké viny koli s purkrabství karlštejnského, a ty, Smečanský, ses do toho úřadu vetřel, co jste učinili proti mně, to tam, to odpouštím, ale že jste to zlostně spískali proti zřízení země, to nelze odpustiti: úřady zemské přec obsazuje sněm, a ne vy s tím sakramentským šelmou sekretářem Michnou; potvorník měl rozum, že sem dnes nepřišel, dostal by na pamětnou; pánové, přátelé, bratři, prohlašuji oba tyto, Slavatu a Smečanského Martinice, i nepřítomného Michnu za rušitele obecného pokoje a odbojníky království Českého, ptám se vás, máte-li je i vy za takové?!“

„Máme!“ zahlučela hromada v síni hlasem tak velikým a hlaholným, že zdálo se, jako by se trámový, podvalový strop musil pohnouti. Mnozí zdvihali prsty jako k přísaze, že oba pány i jich sluhu pokládají za odbojné, zpronevěřilé.

A ještě neztichlo veliké volání s přísaháním, vypnul se nade všecko hlas něčí:

„S šelmami do Černé věže!“ A nad to ještě vyšší, ostřejší hlas

Smiřického vznesl se: „S okna!“

„S okna, po staročesku s okna!“ volali Vchynský, pán z Lozu, Vilím z Lobkovic a jiní jako ozvěnou, jejíž hlahol rostl a mohutněl, místo aby usínal.

Pan Vilím přiskočil k velikému trojdílnému oknu, točil rychle, křečovitě rychle háky, aby okno otevřel, tři čtyři páni pomáhají, okno drnčí, několik skelných koleček a pupků vyražených sype se na pány a prší na zem.

Zajatci dvakrát třikrát pohleděli na sebe.

Martinic měl tvář zmrtvělou, rysy její mužně tvrdé jsou tvrdší, hranatější, snad chce k pánům hněvným mluviti, rty se otevírají, chvějí, hořký na nich úsměv, rukama pán za sebe a před sebe otáčí, jako by chtěl se něčeho uchopiti, pohlédne k oknu, plnému světla, z ohrady zaťatých zubů vyrazí modlitba — Jesu — miserere mei — mater Dei — Panno Maria — pamatuj na mne —

Slavata dýchá s námahou, pískot a vrzání chroptivého dechu slyšeti, oči ven z důlků.

Naráz popadl Thurn Slavatu za ruku, Smiřický za krk, Lobkovic za pás, Vchynský uchopil Martinice. Zápas. Víc rukou pomáhá. Klubko lidí. Zmatek. Křik. Stolice se kácejí, lámou. Těžký stůl s trnožem zuřivě: řinčí, skřípá, jak ho nárazy sem tam strkají.

Martinic vzpírá se nohama a dosud mocně trhá rukama. Slavata žalostivě naříká a vyráží chroptivě:

„Milost! Milost!“ Do toho Fabricius zoufale křičí pánům:

„Pamatujte, kde jste! Pamatujte, s kým činiti máte!“

„Zpovědníka!“ volá Martinic, jemuž oči námahou a rozčilením krvavějí.

„Poruč duši Bohu!“ křičí Pavel Kaplíř.

„Ale, to tak! Hned ti sem ty šelmovské jezuvity přivedeme,“ směje se Smiřický.

A již uvlečen a unesen pán k oknu, jehož dva stupínky mu byly poslední oporou. Než v maličkém okamžiku vyzdvižen; Berbisdorf, shodiv se sebe plášť slámové barvy, pána vyrazil silnýma pažema na roubení v okně, ještě dva tři nárazy a pán, drže se rámu

okenního, visel ve vzduchu nad hlubokým příkopem hradním šeptaje:

„Maria, Jesu, fili Dei vivi! Maria!“

Ale neuvisnul nadlouze.

Pažbou pistule udeřen v ruku, sletěl. Thurn zvolal ukazuje k Slavatovi:

„Edle Herren, da habt ihr den anderen!“

V smrtelném strachu byl Slavata silen. S těžkým tělem měl Vchynský a pomocníci jeho nesnadnou práci. Roztrhali mu zlatý řetěz, natrhali mu kabát, ale neuvlekli ho daleko. Teď vrhli se na zoufalého strašlivě křičícího muže ti, kteří vyhodili Martinice, a skoro v okamžiku byl venku! Příšerný pohled na něho, když oběma rukama křečovitě objímal a svíral rám, tíží těla šoupaje se na něm doleji a doleji. Už jen hlavu bylo vidět, ba již jen chochol vlasový rozcuchaný na upoceném čele, a pořád znělo naříkavé, hrozné ouvé, ouvé. Rána, kterou dal Berbisdorf hruškou tulichu do tlustých prstů pánových, způsobila, že zmrtvěly, a Slavata naráz zmizel rozzuřeným pánům s očí.

Co se tato tragedie děla, Fabricius sekretář na malém prostoru točil se jako čamrha, stiskuje ruce a hlasně naříkaje po česku i po německu, cože se to děje a páni že mají se pamatovati, kde jsou. Profesor Šultys napomenul ho posměšně:

„Mlč, huňatej, buď tich, nebreč, sůvo!“

Když zmizel Slavata, na okamžik nastalo utišení veliké.

A v tom krátkém, příšerném tichu nářek sekretářův vzbudil pány ze ztrnutí. Berbisdorf mu zařval po německu, že je taky šibal a schelm.

„Zkuchejte ho tulichy!“ vzkřikl Smiřický.

„Ne!“ zvolal Šlik, „zvykl ten slouha šibalsky dělat jako jeho páni, ať letí služebník za pány!“

Sekretář zavřel oči, jen ještě zakoktal — Gott sei meiner Seele — gnädig —, Berbisdorf popadl ho pod paží, Smiřický za nohy a jižjiž vyletělo tenounké tělo nešťastného sluhy jako snopek ven.

„Voď tě pánbůh!“ přál mu jeden z pánů.

„Křepký skok!“ pochvaloval druhý.

Mistr Šultys pohleděl oknem dolů, s ním zároveň naklonil se Budovec, jenž až do té chvíle stál nemluvě a s očima zarmoucenýma. Šultys křičí:

„Sekretář běží křepče pryč! Slavata koulí se dolů po stráni, Smečanský vstává. Dopadli do měkkého!“

Berbisdorf odstrčí profesora a nakloní se a již v největším chvatu zatřeskne rána střelná a kouř halí okno a vniká v síň; také Litvín z Říčan střelil dolů z ručnice krátké.

„Chyba!“ volá Litvín, „Smečanský utírá facalitem Slavatu, nějací jdou, lesní myslivci nějací, sluha panský, odnášejí Slavatu, Smečanský odchází, hrome, bystře jde preč!“

„Králíci živi!“ volal zlostně Vchynský.

„Se zbraní dolů na ně!“ pobídl Smiřický.

„Se zbraní na ně!“ volalo kolika pánů a již hnali se ke dveřím.

Tu je zarazil starý Kaplíř roztaženýma rukama a také Budovec dával návěští, že chce promluviti slovo, aby stanuli.

Mladí ohnivci zarazili, ale hleděli škaredě.

Budovec poloprosebným, polovelitelským hlasem:

„Nechejte, páni přátelé, ti tam vystáli svoje právo, už jich nechejte!“

To slovo, že vystáli právo, ochladilo první vášnivý náběh.

„Odtrhne-li se lotr od šibenice a obživě, dá mu právo pokoj!“ odůvodňoval Kaplíř svoje první slovo, a když pak řekl: „Kdo ví, pro jaký horší trest nechal jich spravedlivý Bůh při životě,“ umořen, uhašen oheň msty docela.

Páni teď již dívali se klidněji dolů s hradčanského zámku do zelené trávy locikami a petrklíči ozlacené, zahlédli ještě, kterak úprkem splašení jeleni a srny na lehkých nohách pryč odskočili, kterak tenký sekretář bez klobouku a pláště zmizel ve dveřích prvního domu pod zámeckými schody, kterak belhá za ním smečanský pán a mizí za křovím i Slavata nesený.

Zatím palác Vladislavský byl zase pln lidmi, kteří přibíhajíce ze dvorů hradních chtěli věděti, co se děje.

Když v kanceláři poutichlo, řečník Martin Fruvein vyšel na sál, a vystoupiv na kamenné sedadlo v okně, volal nad hlavami hrnoucích a tlačících se lidí, že spravedlivým ortelem právě po hlavách smetáni a vyhozeni do příkopu dva z místodržících, kteří toho úřadu užívali na zkázu vlasti a na veliké zlehčení slavného důstojenství krále a pána nejmilostivějšího, smetáni jsou starobylým příkladem českým, jakýž vykonán už kdysi v Starém Zákoně nad onou Jezabel, trapičkou lidu izraelského, jakýž konán i u Římanů, kteří shazovali zrádce se skály.

Po těch slovech nastal šum, jenž brzy vzrostl v zmatený hlahol, ale nebylo v něm jásotu nad provedenou pomstou, byl to spíše křik, jenž měl přehlušiti starost; ba Kampanovi mistru, který stál se svou škarticí prosebnou nedaleko dveří při kanceláři, zdálo se, že lidé šumí, křičí a tlačí se sem tam ze strachu a zděšení, jež je přepadlo a obklíčilo. Sám ten pocit děsu v sobě měl. Vedle slyšel jednoho:

„Toť den Páně poslední daleko není, ale jako přede dveřmi!“

Kupec, jenž nedaleko mistra honem skládal svoje zboží, říkal:

„Dokročí na nás meč a oheň!“

Zmatkem a pobíháním lidí, velikým dupáním noh naplnil se sál Vladislavův prachem, jenž halil jako mlha všecko oddola až k stropu; nádherné žebrové klenutí utopilo se dočista v tom hustém šeredném oblace a Kampanus, pospíchaje ven, neviděl na krok. Lidé tlačící se utrhli mu z misterské reverendy veliký kus od límce, ale za to ho vytlačili, ba vynesli konečně na dvůr ven pod mohutnou šedou katedrálu.

Když spatřil mistr veliký kostel, v němž spí králové čeští, i v tom ryku a shluku lidském zamyslil se a v duchu tázal se těch mrtvých, tam pod těžkými kameny ležících a z věčného spánku vyrušených, není-li to dnes počátek běd, co z toho bude?

A z těch snů vyražen jest vnáhle ohromným řevem od Bílé věže. Bubna a Hodějovský s rejthary tam; rozbity dvéře, střelci zámečtí utíkají, lid i páni valí se dovnitř věže, a nežli došel a dodral se Kampanus k bráně, aby se dostal z Hradu ven, vyváděni z Bílé věže na svobodu zajatci z Broumova, vězňové pro víru.

Jsou to dva venkované, jeden má beranici na hlavě, pouta ještě na rukou i nohou — oba hledí jako vyjevení, hledí tuze hloupě a bázlivě, nechápou, co se jim děje. Za nimi zase dva. Těm biřic u samého prahu klečmo ochotně otevírá pouta na place s pochvalou přístojících.

Zatím už páni někteří a lidu houfy berou se z Hradu dolů úvozem i po schodech. V bráně dává salutaci již ne pan Černín, ale Varlejch z Bubna.

Chvíli předtím, nežli vyvalil se z Hradu proud, kráčel klátivě svrchu dolů Mollerus. Viděl dost, věděl dost.

Skoro při konci úvozu malostranského uzřel proti sobě zvolna jeti kotčí vůz. Pohleděv k okénci, poznal starého Vokouna a Václava Lva, konšely staroměstské. Měl hned u sebe vybádáno, že jedou nahoru se spisem omluvným, proč obec k stavům přistoupiti nemůže. A také hned ho napadlo, že by mohlo býti mu časem na obou stranách k zásluze počítáno, kdyby ty muže upozornil, do jakého nebezpečenství lezou. Nerozpakuje se dlouho, zastavil vozataje, přitlačil se k oknu a oznámil konšelům, že právě byli místodržící z okna vyházeni.

Víc neřekl a nebylo potřebí.

Oba muži zsinali, ale hned přišli k sobě samým, otevřeli dvířka kotčího vozu a s nebezpečím, že polámou nohy, vyskočili a jeden prchl napravo, druhý nalevo.

A byli pryč.

Ušklíbl se Mollerus posměšně a vozataj zůstal chvíli s otevřenými ústy.

Na mostě došel Moller sádelného doktora Borbonia, jenž z Hradu odešel ještě dříve než Mollerus.

„Tak co tomu pravíš, mistře školomete?“ otázal se Borbonius širokým svým hlasem, usmívaje se.

„E co by — co bych pravil — patriarchae et prophetae, oves se již divně plete — Deus corda obscurabit, kdo neuteče, bude zabit —“

„E jdi mi, hruško, s rytmy a s vysokým diškursem — ale tak nějako to bude — pravdu díš — ale utíkáš mi tuze, moje měchy

nestačí, jdižiž k čertu!“

A tak se rozloučili.

Když vešel mistr Kampanus z ouzkých ulic na most a spatřil nádhernou řeku a zelený kraj, daleko napravo i nalevo tu stříbrnou řeku lemující, a zhlédl ve světle nebeském zase kamenný les špiček a strakaté nazelené veselé čepičky svatovítské katedrály, dole na vodě ty plavce v červených jupicích, kterak klidně plavou svoje vory z berounských a sázavských strání, a když pohleděl na pradleny, kterak na ostrově čile tlukou prádlo, když pohleděl k těm tichým rudým i šedým střechám velikého města, vešel i klid do duše jeho, vyšla i ona z úzkosti, přestala se chvěti, srdce přestalo báti se a naříkati. —

Přál bych si, aby se bylo jináč stalo, docela jináč tak rozjímal — „štěstí, že ti tam zůstali na živě, nebude zle, nebude zle — však oprava naší školy počká —“ přitom pohleděl k papíru, jejž z Hradu nesl pomačkaný, a zase zarmoutil se.

V noci toho dne přivedl mladý Vokoun starého, kterého po dlouhém hledání uhonil někde v polích. Otlemený, oholený syn dosti silně přitom sakramentoval.

Konšel Lev, na radním domě vždy smělý a útočný, seděl na vinici v Oboře sv. Jana přikrčen při keři jako zajíc tak dlouho, až slavík potmě začal flétnovou svou píseň lásky. Pak teprve konšel Lev vstal, narovnal se a zmužil se k odchodu.

Touž noc v některých domech ozývaly se dunivé rány pod zemí.

Urození páni víry pod jednou i podobojí zakopávali železné truhlice, tůny a bečky s penězi a s poklady do země; u bohatého kupce Teyfle celou noc pracoval truhlář, aby poklady ukryl ve stropě nad světnicí, a paní rytířka Vostrovcová se svým manželem spustili — majíce za to, že je nevidí nikdo než Pánbůh — tři těžké železné truhlice do temného dolu čili do — prevétu.

XIII.

VOJNA

Mollerovic už nebydlí u Myší díry. Byt mají pěkný na Florenci; světnici s dubovou dlažbou, komoru, pokojík jako nějakou kancelářku, ohniště na mázhauze má paní Mollerová společné se sousedkou. Ale paní nestará se tuze o ohniště. o to pečuje děvečka. Paní Eva trochu zpejchla.

Zdá se, že paní má jiné snahy. Nebývala parádnicí, teď je. V Myší díře neměla tak velikého zrcadla v dřevě fasovaného. Takové zrcadlo stojí dvě kopy, což je polovička měsíčního příjmu manželova.

Když se onehdy Mollerus mistr vrátil s Hradu, bledá, krásná paní Eva ležela v židlici vycpané, nohy majíc na stoličce pohodlně natažené.

Četla Meluzinu. Mistr pravil:

„Du s Hradu."

„Já myslila, že ze školy," ozvala se paní líně, ale přece ihned se zdvihla, aby přinesla manželu pečité s hřebíčkem a zázvorem, jež vyňala s panvicí z horoucího popela.

„A co bylo na Hradě?" ptala se zívajíc. Když však pán neodpovídal, než jenom hřmotně mlaskal, vzala paní pěknou cínovou konvici vyrývanou, aby donesla piva. Boky masité se jí houpaly při každém kroku.

„Kde je děvka?" ptal se mistr rychle, než došla ke dveřím.

„S dětmi na trávníce."

„Na trávníce, tam poběhávají pobudové, děti přinesú svrab a vši." Ale bylo mu to přece nějak lhostejno, že děti se baví na trávníce, neboť mlaskal zuřivě dál a jedl, až se mu ústa svítila.

Když paní Eva do konviček s kraji pozlacenými nalila jemu

i sobě, dal se do povídání, cože se stalo na Hradě. Vyrozuměvši, že místodržící byli z oken vyházeni, paní mrštně vylítla ze své vycpané stolice a jakoby s výčitkou vzkřikla prudce, hořce:

„Nu tak, teď to máš!“

Mollerus s klidem, jako člověk na světě nejspokojenější: „E co by — co včil máš — co máš — já ich oknem nevyhodil.“ Ten klid vždy dráždil paní nade všecko. Hovořila zlostněji a pěkné oči její černaly tím více, čím častěji se z nich zableskovalo. „Teď je po všem veta, jsi zase mrzákem, a co Michna?“

„Preč, uvrznul, rezko ufúknul, je preč, pampelík mizerný!“ Paní klesla do stolice jako zlomená.

„Teď nám bude zase zle, teď od nich nedostaneš nejmenší trochy, uteče to všecko, Michna pryč! Nic se nám nechce štěstiti!“

„E co by — my neovadnem, Michna mnoho nedával, vjec sliboval, dával enom tak halušky, rezance.“

„Bude hůř,“ naříkala paní, ale ne slzavě, nýbrž vztekle, „bude hůř, včera tu byl žid, abych zaplatila punčochy, dnes tu byl od Gebharta kupce, abych zaplatila rukavice!“

„Nebude zle, musíš spořit, shromažďovat, nač jsú tobě rukavice s vejložky, nač rukavice s pantlama, nač s francly, prosté rukavice za 7 krejcarů taky vhod.“

„Nevyčítej!“ vyrazila mužatka, „nevyčítej, sic ti vyčtu karty a řeknu ti, že jsi i při kartech jako při všem jiném planý hudlař, poněvadž víc prohráváš než vyhráváš.“

Ale Mollerus neohlédaje se na to, co pravila, dopil a vedl svou pomalou:

„Ty sobě zvyklas hojně a nádherně provozovat, nač ten pávový klobúk, podvazky hedvábné s krajky, jakživas neměla šněrovačky, včil máš damaškovú, kdybych tě predobre neznal, měl bych myšlenku, že máš frajera.“

Paní bádavě pohleděla na svého muže, zarazila se, ale jen jakýms trhnutím a na nepatrný mžik, všecko vzezření její zůstávalo zlobné, jako prve:

„Čím mne to stíháš? To tobě, tintěro, lidé utrhaví něco řekli?

Která blecha se ti do ucha vsadila?“

„E co by — nevsadila — to mne nebroní, de věru o to, co včil dělat.“

Paní hodila sebou do vycpané židle, až zakvikly její dřevěné nohy a zabručel lenoch. V očích spanilé paní Evy zablesklo se ještě asi třikrát, ale pak už nic.

Byl klid. Ticho sneslo se do přívětivého pokojíčku. Moller spolehl na ruce a hlavu sklonil ke stolu, ale nespal, neboť chvílemi odchrkoval a plival.

Náhle paní Eva vymrštila se jako prut, pleť její v tu chvíli zbělela jako roucha hlavy ženské, jako ubrusec stolní; uchopivši rameno mistrovo pravila s důrazem velitelským:

„Ty půjdeš k nim! Půjdeš k těm, kteří opanovali Hrad, nepřijdeš s prázdnou, přineseš něco, co je chytne, ty napíšeš něco kloudného proti jezovitům!“

Zdvihnuv hlavu k své hezké ženě, Mollerus jen ukápl slova udivená:

„Ba čechmana, já? Já, včil zase proti?“ —

V tu chvíli Mollerus vstoupil do sebe, pohlédl do své duše a vzal nechuť k sobě i k té ženě, která ho naváděla.

Ale nechuť jeho nebyla bouřná. Na to měl línou, těžkou krev. Zakysle dopověděl:

„Tys jazyk svůj ženský tuze rozpustila.“

O spis proti jesuitům, o posměšné verše a urážky by mu nebylo, to mu bylo vždy prací nejsnadnější, koval verše na kohokoli a kdykoli; také na jesuitech mu tuze nezáleželo, neměl jich rád, ale příčilo se mu v radě ženině, že má teď jíti s proudem a přečiniti se novou zradou, to bylo mu tuze proti srsti; nadto ještě dostavila se v něm nedůvěra k divokému tomu proudění, jež Prahou zmítalo; Mollerus byl ve své učitelské práci i v učenosti velmi mdlý, ale na lidi a příběhy lidské měl oko bystré, ostré; byl, jako sám o sobě říkal, čujný, zvykl si zkušeností posledních časů lidi souditi dle jich okolí a dle půdy, na níž stáli, viděl v českých stavech vyšších na obou stranách úpadek, vždy mnoho slov, ale skutků málo, a když se na

některý zmohli, zdál se Mollerovi vždy býti celku na škodu, ba i straně spíš na škodu nežli ku prospěchu, řekl už kolikráte a byl o tom přesvědčen, že tu českou zahradu zalívají čerti, řekl to bez pohnutí, bez bolesti srdečné, neboť si tu českou zahradu nepřipustil k srdci; řekl to jako chladný soudce, jako člověk, jenž hledí okem cizím, studeným, a proto bystrým. Nehodilo se dobře, když k výzvě své paní Evy jako ve snách odpověděl, že Praze bezpochyby stane se jako Jerusalemu, nezůstane kámen na kameni, nehodilo se, ale s myšlenkami, které mu ležely v hlavě, dobře se srovnávala odpověď.

A paní Eva, také jako by neslyšela, vedla svou a dotírala na muže: „Půjdeš k jinému než k Thurnovi, vyber si některého pána mladšího, rázného, bohatého, a ten už přinutí ty mistrské bečky v koleji, aby tě učinily profesorem —“

Profesorem —

Ano, snaha státi se profesorem vysoké školy Karlovy zahákovala se v něm jako nemoc, byla mu již ranou bolavou, které se nemohl nikdo tknouti, aniž ho uštknul zle.

„Mladý Smiřický,“ vskočilo mu na mysl: „Smiřický vzteklík mladý, moriak, Thurn omrzelý voják, který dbá teď už jen o sebe, Smiřický něco zmůže — budu profesorem — děkanem — časem rektorem — napravím vinu — jakou vinu? Čím sem se provinil? Dopustil sem sa čeho zlého? Dal sem návěští Michnovi; jaká vina, co záleží stavům na životě takového ryšavce, akéhosi šafránka — spíš mám o ně zásluhu, že sem je zbavil čtvrté vraždy —“

Vtom paní Eva postavila před muže svého olověný kalamář s černidlem, rozestřela hrubý kus papíru a podávajíc mu pero pravila:

„Tu máš peří a piš; piš pěknou písničku o jezovitech!“

Za drahnou chvíli Mollerus nesměle propustil z ohrady svých řídkých zubů:

„Něco učiním už pro milost pokoje!“

„Ne, ne, pro pokoj, já ti dám pokoj, když to nečiníš z chytrosti a pro svoji rodinu, která má hynouti zas, raději neučiň nic. —

Zanech všeho všudyž tak!“

A zase ticho bylo v světnici sluncem zapadajícím ozlacené. — Třetí den potom Mollerus šel k Smiřickému s verši o jezovitech.

Bylo asi k desáté hodině na půlorloji, když jednoho dne brzo potom vyběhl pedellus z Karolinum do Železné ulice vyhlížet, nejde-li už pan rektor. Vyšed z knihařského krámu svého, pan Samuel Veleslavínský pomáhal mu pátrati, nejde-li.

„Víme, víme, dnes má pan rektor mezi nás přijití po prvé, vrátil se, víme — z Varů hned po tom vyhození, ale — víme — pořád sedí v radách na Hradě, dnes má přijít sem, naši mistři — víme — sedí už hodinu, mistr Troilus už kleje —“

Tak švitořil pedellus, štětička pod bradou se třepala. Vysoký Samuel tiskař zhlédl švarného doktora Jessenia dřív než pedel, oči z důlků tuze tlačící.

„Už jde,“ pravil, „vidím černé jeho frňousy pod nosem jako píky, klátí šavličkou uherskou — ošňůrovaný kabát — podstatný chlapík — inu — rytíř —“

„Už, víme, jde!“ zakvikl Jičínský do dveří letní auditoře.

Vyvstali všickni. Kampanus vyšel až k schodům, kolegové s ním a za ním. S Jesenským vítali se. I při té obřadní latině, kterou všickni hovořili, bylo patrno, že doktora po tolika nedělích vidí rádi. Vždyť zatím tolik se přihodilo a všickni dobře pociťovali, že mnoho divného se chystá. To aby Pánbůh byl všemu přítomen, a v universí ovšem také aby byl řídící rektor vždy na stráži a při kormidle.

Za rektorem a pány mistry vešel do síně studentský famulus Jesenského, nesa knížky, které ihned rektor rozdával mistrům jakožto munusculum čili přátelský dárek. Byl to jeho nový spis, slovoucí Zoroaster seu philosophia de universo.

Když se mistři při dlouhém stole usadili, Jessenius, zakroutiv si knír, promluvil:

„Doctissimi, reverendissimi — Sešli jsme se, a teď, když bych měl zase popracovati s vámi, musím oznámiti, že nutno, abychom se zase rozešli. Víte, že páni stavové království Českého ze sebe nařídili novou vládu, třicet direktorův, a že usnesli se o hotovosti vojenské,

ne hotovost lidu městského a venkovského, tenť neumělý, ale usnesli se zatím zverbovati zkušeného válečného lidu dva regimenty, totiž 6000 lidu pěšího a 2000 jízdných, však vídáte a slýcháte denně ten rumor vojenský kolem sebe, je to potěšitelno, co se lidí přihrnulo z nejrozmanitějších národů, každý chce rád Čechům sloužit; na ten lid arci musí činěna býti pomoc peněžitá, naše universitas musí také dávati, kolik povinna, k meči se musilo sáhnouti (přitom Kampanus hluboce sklonil hlavu k stolu), stavové psali králi Jeho Milosti poníženě, že nic proti němu nepodnikají ani v nejmenším, s ním že jsou dobře spokojeni, ale ne s jeho rádci, ti zjítřují krále, aby trestal stavy, naši sokové náboženství římského nespí; příští neděli budou kněží po kostelích vykládati, že jde o náboženství, je to sic psáno a tištěno na veřejných místech, ale ne každý umí čísti, kněží budou vykládati, že se verbuňky dějí pro obhájení vlasti milé a vší strany podobojí a též vší strany katolické — ano — pro obhájení i strany římské — vidím, že mistři podivují se —, račtež zvěděti, že včerejšího dne přihlásil se k vojenské defensi českých stavů i pan Harant, Diviš Černín, oba víry podjednou. Zajisté uznali, že by koruna česká praktikami těch praktikantů byla k dokonalé zkáze přišla, kdyby Bůh to byl neodvrátil v svrchovaný čas. Stavové sháněti chtějí pomoc u sousedů blízce i podaleku, strojí se vyslati ke kurfiřtu do Falce, k stavům nidrlandským, do koruny francké, Šlik s Fruveinem pojedou do Slezska ke knížatům a stavům, aby pomohli dle smluv starodávných, na mne vloženo, abych dojel jako legát pánů stavů českých do Uher, do Prešpurka ke sněmu, nevím kdy, ale brzo to bude, dají mi komorní vůz a šest koní, s vaším dovolením vyvolím si z akademie dva studenty čiperné k průvodu, z německé školy vybral jsem sobě tři, trvám, že moje služba, stavům vykonaná, bude také naší universitati na prospěch a zásluhu, tak silně Bohu věřím; proto snad lehčeji ponesete, když rektor, jenž by měl býti ve škole a u školy, odejde zase — pan mistr Kampanus už tomu obvykl, aby za mne pracoval spolu s vámi."

Za této řeči několikrát ozvalo se od masného trhu hřmotné bubnování, kteréž tu řeč velmi výmluvně doprovázelo. Kampanus,

poslouchaje řeč jen tak napolo, přemítal o odpovědi; je prorektorem, musí odpovědět. Ale nebyl souvislé myšlenky schopen; všetečně a neodbytně se mu vtíral do duše obraz, který měl na očích: sedm profesorů sedí tu v mistrských sukních, které jsou znamením klidného spolužití s Musami, rektor sedí tu opásaný tureckou nebo uherskou zakroucenou šablicí — mír a vojna jeví se i tu při schůzce učitelů Karlovy školy.

Ale když rektor řeč skonal, Kampanus vráz přišel k sobě a sebrav mysl děl s tváří starostlivou, smutnou:

„Bohu poručeno. Že Vaši Magnificenci páni stavové poslati míní do Uher v důležité legaci, to i nám činí čest, však netajím se, že vojny nemám rád, zase zamlknou Musy, oněmí a zpustne Karolinum, příběhové vojenští sami v sobě jsou nebezpečni a skonání jejich nejisto, a nechť se i válka šťastně dokončí — a doufám v pomoc boží, že se šťastně dokončí — beze škody a záhuby nevinných lidí proběhnouti nemůže. Také se mi nelíbí — račtež prominouti — jsem historie učitel —, nelíbí se mi, když jde o vlasti a náboženství obranu, že není o to vzhůru všecken český lid, když šlo o záchranu jazyka a kalicha před dvěma sty roky, chatrný houf husitů pod trocnovským Žižkou popral na hlavu tisíce tisíců vzteklých nepřátel — teď verbují se cizí, hlouček cizích, z kterých je strach, že při nejmenší nespokojenosti přirazí se k druhé straně a pomohou bíti ty, kteří je vyslali. Leč nepohoršujte se: vím, že školním mistrům nenáleží mluviti o věcech vojenských.“

Zdá se, že mistři nesouhlasili s mrzutými myšlenkami Kampanovými. Jediný Troil pokyvoval hlavou vážně.

Mistr hvězdář hrubonosý Basilides těžce vzdychl, což také mohlo býti pokládáno za souhlas s řečí Kampanovou.

Proti těm Šultys horlivě se hlásil k slovu a odpovídal, až mu jazyk rozčilením přeskakoval:

„Obrana nutná, stavové zemí nidrlandských, když prosbami nic nesvedli, protivili se Španihelu, který sužoval je pro evangelickou víru, protivili se mečem, a Bůh jim požehnal —“

Konejšivě Jesenský do toho:

„Musíme se těšiti osvědčením Pána Krista Ježíše, jenž pravil, že na svět jest přišel ne proto, aby pokoj poslal, ale meč — rytířováním se víra i církev utvrdí, stavové dlouho uvažovali o tom, jaká hotovost vojenská má býti, verbuje-li se teď hlouček, naverbuje se v krátkých časech druhý, třetí, království České je bohato, českým lidem venkovským a městským bude bez zádavy, války nebude v zemi, nepříteli se vyjde vstříc za hranici, proto také není strach o naši školu, ta ještě vyroste, mohu vám vyzraditi, že pomýšlí se na vypuzení té bouřlivé sekty jezuviterů ze všeho království na věčné časy, také hlasy z obce se za to přimlouvají, včera na mostě, na kostelích, na pranýřích nalípány byly o tom písně, páni direktoři už něco tisknou, tím přec naše škola získá, kdo se chce pohodlně a lacino učiti, musí k nám, i římští musí k nám, jako dosud evangeličtí, na obě nohy kulhaví, posílají syny své k nim, k jezuviterům, do koleje. Tedy, milý mistře poetný, milý Kampane, řekni už amen k tomu, čeho neodvrátíš, a doufej Bohu. Páni direktoři nařizují modlení, tiskem vydali českou modlitbu pro lid, já sestavil kratší latinské modlení pro naše studenty, račtež to schváliti nebo opraviti a též na česko přeložiti, jen prosím, aby v modlitbě zůstala ta řádka, by předivný Bůh ráčil císaře, krále a pána našeho milostivého k pokoji a k milosti nakloniti a tři stavy, direktory, akademii naši moudrostí osvítiti — prosbu za krále také direktoři mají ve své modlitbě a s důrazem ji staví napřed.“

Kampanus přijal sepsání akademické modlitby a tiše je četl a hned překládal. Jesenský zatím dal se v hovory. Vypravoval, že se mu podařilo mladého Kaménka usaditi v kanceláři direktorů na Hradě:

„Nazlobil se vás dost, nabíhal na vás prý bez přetrží, mistra Kampana prý stálo to kolik kop — teď budete mít pokoj, mladík píše a je vděčen.“

Když modlitba profesorskou hromadou byla schválena v jazycích obou, posoukávaje si rozčileně černou bradu mistr Troilus prosil kolegův, aby ještě nevstávali.

„Prosím vás všech za dovolenou, abych směl přijíti místo prvního

písaře nebo kancléře na Starém Městě; písař Andreae utekl za Michnou, někteří konšelé římské víry ušli s ním a ti, kdo v radě zbyli, chtějí, abych přijal kancléřství, což mi není protimyslno; v písařstvu na radním domě ocitlo se již kolik profesorů, předků našich. Nevyčítám — ale víte všickni, že se tu v akademii nemáme tak, jak se náleží."

Doktor Jessenius do té řeči chtěl netrpělivě vskočiti několikrát — konečně dostal se k slovu:

„Dobře tak, to bude místo prázdné, to se hodí jako na zavolanou, vzácní pánové, račtež uvážiti, neměl-li by na to místo volán býti mistr Mollerus Opatovinus, páni direktoři mi uložili, abych vám ho doporučil, to se dobře hodí, já Mollera nejsem dobře povědom, ale předním z pánů direktorů bylo by milo, kdybyste ho volali k professí!"

Ta řeč působila tak, jako když voják přišroubuje střelnou petardu k bráně nepřátelského hradu a čeká, až vybuchne a učiní průlom i vchod vetřelcům.

Všickni se obrátili ke Kampanovi, co ten.

Ten nic.

Traplivé ticho, do kteréhož zahrkaly německé hodiny z truhlíku. Basil hvězdář, sedě nejzáze, natahoval krk a zkroutil ho směrem ke Kampanovi, přitom zašeptl Šultysovi: „Proč ne, proč ne?"

Divoký Šultys však zabručel mu k uchu:

„Neříkej to, sic ti povím, že mrcha mrše nesmrdí!"

A přitom učinil rukou a loktem posunek tak neomalený, neprofesorský, že Basilidovi naráz krk vrátil se v přirozenou polohu a nos i oči zahloubaly se do stolu.

Doktor Jessenius udiveně pohlížel s jednoho na druhého — nerozuměl.

V tom divném tichu děkan fakulty svobodných umění, Fradelius, uznal za svou povinnost něco říci. Upraviv si obojek, který ho snad škrtil, pravil jako námitkou proti Mollerovi, že je lidský dlužník, na kterého člověka se podíváš, každému dlužen:

„Když nemůže do naší chudé fakulty k professí přijíti mistr

s domem, mistr s dluhy ať pozůstane vně!“

A v tichu ozývaly se jen německé hodiny svým kovovým smutným bíjením.

Kampanus přestav hleděti v žebra gotického klenutí, poradu o novém profesoru skončil naráz:

„Jde o poctivost naší ubohé slavné školy. Povoláte-li Mollera, odejdu z ní!“

Čile, ohnivě vpadl Jesenský:

„I to ne, to ne, nechejme tak, já to nějak vymluvím jich milostem pánům direktorům — nebuďte trudni z toho, nic se nepřihodilo — jako bych nic byl nenavrhoval — zde předkládám vám, milí přátelé, patent direktorský na svou legaci do Prešpurku, a ty, vzácný mistře Kampane, chloubo naše, rač přijíti z mých rukou rektorskou pečeť. Kéž je všemohoucí Pán Bůh vám všem přítomen!“

S tím vstal a žehnal se se všemi, srdečně každému rukou svých podávaje.

„Bůh ti rač dáti své anděly za průvodčí!“ řekl Kampanus jakožto přání na cestu a švarný rytíř uherský, kroutě si knír a šablicí křivou o hliněné dlaždice klepaje, odcházel.

Ve dveřích proti němu pedellus Jičínský, tenký, dlouhý, s papírem v ruce. Oči mu jenjen hrály, frňousek pod bradou se neklidně třepal. Mluvil latině a dosti mrštně. Bylo znáti, že se na to zchystal. V latinské řeči své neříkal „víme, víme“ —. Pravil krátce, že napsal, zbásnil i on, pedellus Karlovy akademie, modlitby v nepokojný čas; teď že je podává rektorovi a pánům jako svým ochráncům prose, aby těm modlitbám pomohli k imprimování.

Uherský rytíř, usmívaje se přívětivě, vyňal z kapsy pod šablicí malý pytlíček a dal pedelovi zlaťák, nějaký povětší, snad portugléser.

Jičínský radost. Všecek spleten.

„Gratias, Magnifice reverendissime — víme — domine —“

Moller čekal v Železné ulici na Basilidesa. Čekání bylo obtížné, poněvadž úzkou ulicí hnalo se pořád drahně všelijakých lidí, diváků i vojáků, na rynk.

Ale dočekal se. Konečně zhlédl z davu jeho velikou hlavu, klikatý nos.

„Nu medle, Zodiaku, co ste včil upekli?“

„Ale nic, já se tebe zastal, jak jsem slíbil, věru zastal, ale všickni na mne jako sršni, nejhůře Šultys!“

„Šultys?“ opakoval Moller zrudnuv po tváři.

„Pán, hlehle, lecijaký oklesok, lamplota, ožgera!“

„Ctím Kampana,“ pokračoval mistr hvězdář, „je z profesorů nejznamenitější, ale že se staví tak příkře a stále proti tobě, v tom je buď nějaká pošetilá přeučilost, nebo zlostná umíněnost; jináče nerozumím — já se tebe zastal i proti němu, věř mi!“

„E co by — žaloval Kampanus mistrům, že jsem ženat?“

„Nežaloval, a což ví to?“

„Zná vpravdě, áno, veď mi to už vyčetl, kerak jsem směl nevinnú ženu a děti ještě nevinnější uvést v bídu, ví to, všetko zná, kolegové donesú.“

Na rynku, kde bylo husto lidí, rozešli se. Basilides ještě jednou tvrdil, že se o Mollera se všemi pohádal, Mollerus tedy konečně se poděkoval a doložil:

„Jsem mizerný ošlapek, popelvar, ale nebudu na věky věkoma popelvarit, mám jakoby vědmo — i z popelvara stal se král — buď zdráv!“

To bylo mluveno při konci ulice Železné, kde bylo husto lidí. Basilides se vrátil ulicí nahoru, nechtěje se rynkem tlačiti, však se domů na Malou Stranu dostane jinudy.

Moller vrazil do té lidské houštiny.

„Mordydy, pan mistr,“ vítal Pulpit správce školy svatopetrské, „to je ty dni podívaná, já pořád běhám jako frčka po kameni, jdu z Koňského trhu, tam verbujou koně, tady to bývá, mordydy, veselejší, dnes je konec. Dnes prej všecko, co se naverbuje a co už sebráno, uvede se pod komendu Thurna, toho udělali, mordydy, generallajtnamtem, však tu někde bude —“

„To všetko vím,“ vece učený mistr, „to si nech, ale půč mi včil štyry pacy, to tě čert nevezme, o štyry pacy přec není zle!“

Vtom za nimi oběma zavíří buben, patrně, aby bubeník učinil proklest houfu, který vedl z hospod z hořejšího města. Je to osm lidí, jonáků i letitých — vojáci — dva mají muškety, dva nesou na rameni dlouhé píky, na nichž se pohoupává semotam uzlík, celé jmění vojákovo, tři mají přední plech na prsou; pobočnou nějakou sečnou zbraň mají všickni. S nimi kráčejí velmi statně čtyři ženy, z nichž dvě mají na zádech děti, přivázané špinavými plachtami.

„Mordydy, ten má zerzavý mušket," ukázal Pulpit k jednomu. Mollerus všímal si rozbitých bot jiného z nich, pravil posměšně:

„Nu, ty si vyštafírovanej, chlape!"

Pulpit se svým přítelem dali se za houfcem a lehce dostali se na rynk.

Hoj, tu je rej!

Tu je šum od hrbolatého dláždění až po střechy starých domů; všude lidé, ve všech oknech lidé, všude pohyb.

Prostřed rynku bylo poněkud prořídlo, ale ve čtyřech cípech byly čtyři hromady lidské, již zdaleka označené čtyřmi prapory na vysokých tyčích. Sem se nejrozmanitější lidé tlačili.

A nebyly ani ty hromady jako zeď pevná, vlnily se, trhaly se, lidé sem, lidé tam, a křiku dost.

Mollerus táhl Pulpita k hromadě, která se tiskla k podloubí Týnského kostela, poněvadž oblý mistr toužil po chládku a stínu; červnové slunce pálilo jako zblázněné.

U samé podsíně stůl hrubý s trnožem, u něho stojí důstojník fendrych čili praporečník, dva kaprálové, feldvabel a pátá osoba — písař — sedí, aj, Moller poznává mladého Kaménka, písaře pánů direktorů.

Na stole leží vrhy peněz, v každém vrhu patrně stejný počet krejcarů nebo grošů; písař má u sebe hromadu cedulí a rudku, kterouž píše jméno vojáka, jenž právě vzal jeden vrh peněz závdavkem na službu, ke kteréž se zemi České, českým stavům, zakazoval.

Pulpit s Mollerem právě se přihodili k tomu, když za jednoho vojáka, jenž stál tupě jako pařez, vyjednávala žena jeho. Tvrdila

pořád mrštným jazykem, jenž se podobal německému, že její muž je duplžoldnéř, že je píkař, nosí píku, že mu náleží tedy dvojí plat, šest krejcarů na den a v poli dvénásob, jináč že nepůjde; ale tomu všemu ti muži u stolu neporozuměli hned, to trvalo chvíli, než pochopili.

Také trvalo chvíli, nežli z propouštěcího listu přečtla verbovací komise jméno toho špalka s mlčenlivou nafouklou hubou.

Konečně voják obdržel od Kaménka cedulku duplžoldnéřskou se svým jménem, a zase proběhla chvíle a mnoho mluvení, než mu vysvětlili, že musí jíti pro zbraň do radního domu, ačkoli mu ten dům pořád ukazovali.

Dva mladí lidé z Rakovníka, měšťan a druhý tovaryš kovářský, byli odbyti a zapsáni rychle. S filci na zádech, s cedulí v rukou zmizeli v davu.

Přistoupil nějaký potulný člověk francouzský, dosti dobře zřízený, měl mušket s vidlicí a pantalér, také na šatě nebyl příliš omlelý. Chtěl se psáti za kaprála. S tím se smlouval těžkým jazykem a s hekáním jeden z kaprálů. Francouzovi byly dva zlaté rýnské týdně málo. Tedy ho nechali stranou a jednali s jinými. Jako na rozloučenou a odbytnou řekl kaprál Francouzovi:

„On ne me paie que deux florins, je suis aussi caporal et je suis content!“ Dva zlaté pro důraz ukazoval mu na prstech.

Přišel žid mladý a zakazoval se k vojně. Pulpit nemohl se zdržeti, aby nekřikl:

„Mordydy, toho šmoulu vyhoďte!“ A s velikou švandou za chvilenku byl žid z hromady vymísen a vyvržen, při tom odhození šklebil se tak, že nebylo dobře rozeznati, je-li mu líto té pohany, anebo má-li radost z toho, že tak vrchem přispěl k obecné veselosti a k švandě.

V tu chvíli vydobyl Mollerus z Pulpita čtyři pacy. Odvundav kroužky, Pulpit vytahoval z měšečku těch šestnáct krejcarů velmi zvolna a jako snivě. Místo děkování těšil baňatý mistr svobodných umění mistra kožešníka:

„E co by, ty včil ošidíš nekerého křesťana svými chlupatými věcmi a máš peníze zase v sáčku.“

Poté obrátili se přátelé na protivnou stranu rynku. Vcházejíce do středu velikého náměstí ocitli se jako na nějakém jarmarce. Vždy o několik kročejů byl krámec, stolček, obrácená nůše, na těch všelijakých krámcích žemle, perníky, pálené pití, tady dokonce čipera šenkýř od Melantrychů na vozejčku točil ze sudu pivo. A všude křik, hovory, výskání. Vojáci mluví divnými neznámými jazyky, cení zuby, valí oči, zpívají, řvou, házejí rukama, křepčí nohama, ženy je odtahují od pálených vod, semotam pleskne pohlavek, pohubek, jednou muž ženě, u jiného krámku žena muži — také jedna z vojaček vesele na kolečku odváží sobě svého vojáka, novou službou velmi nadšeného. Zoufale ustrašený pes nějaký utíká před trakařem a těmi blázínky.

Nejveseleji to bouří u kašny mramorové pod sv. Václavem, tu sedě na obrácené nůši hraje žid Herold svoje lidýdl, lidýdl, jež zvláště se líbí mladším vojačkám a pražským uličníkům. Zde je všecko jako posedlé duchem zlým a rozpustilým. Nějací vojáci ukazují ženským na Krónovský dům, kde namalováno několik pohanských bohyň nahých.

Ten rej a roj tady Mollerovi takovou působil zábyvku veselou, že zapomněl na školu, na ženu, na děti, na profesuru, na všecko.

U pranéře, na němž tkvěl zbytek papíru s písní proti jesuitům, nemohl se šmejdíř, prodávající pálenku, dohodnout s vojákem o peníze.

„Kterak to, mordydy, mluví ta slota?“ ptá se Pulpit učeného Mollera.

„E co by — to bude nějaký tuze půlnoční národ, nějaký Hibernus!“ Ale vskutku nevěděl nic, nepoznával nic, Pulpita však dokonale upokojil a poučil, že je ten voják slota národ půlnoční.

Když se Hibernus dohodl se šmejdířem, vyšplhal se na klec železnou, do níž sázeni lidé hříšní, oplzlí, a tu vojáček sedě vyplazoval jazyk za obecného smíchu.

Vtom řev, nějaký shon — přátelé musí stranou ustoupiti, s jásotem veden mladý mnich, mající v ruce ceduli, a kdož ho vedli, křičeli, že se dal psáti do vojny a přijal závdavek; pražská chasa

vedla ho do radního domu, aby tam složil reverendu a vzal zbraň.

U orloje Moller potkal konšela Václava Bílka. Právě přiklusali na koni před radní dům Thurn se synem svým, malým človíčkem, ale nějak tuze živým, a s druhým nějakým nádherným jezdcem o vysokém klobouce se zlatým tkalounem a s řetězem na prsou.

„Kdo je to?“ ptá se Moller Bílka.

„I toť Hohenloe, pán na Kosmonosích, direktoři ho zvolili za jenerálního lajtnanta vedle Thurna; myslím, že tomu nebude Thurn rád.“

Páni brali se dále do rynku. Hovořili německy.

„Mordydy, samý Němec, čert na to, já té vojenské neřesti nemiluji, teď se nám bude na hrdla vstrkat!“

„Co platno,“ vece Bílek pokyvuje šedou hlavou, „pán z Bubna nám včera v radě říkal, že císařský jenerál Dampiro už táhne k hranici české, musíme se opatrovat, síla proti síle, co platno naříkat!“

Od vrat rathouzních až k malému rynečku řadou stálo deset krytých selských vozů, v nichž složen prach, koule, střelný šrot, lopaty, rejče, motyky a jiné šancovní nádobí. U některého vozu byli dva koně, u jiného čtyři. Při nich stál pacholek kočovský nebo sám hospodář, některý dobře ozbrojený; čekali na rozkaz k odjezdu.

Polní sekretář Thurnův, statný jonák s knírem nemalým, spatřiv konšela Bílka, jal se ihned mu žalovati na sedláka z Vršovic:

„To je soužení s těmi vejry, je mu kopa a 15 grošů týdně na kočího pacholka málo, cení si vůz spižní za 189 zlatých rýnských, chce záruku, že se mu vůz, koně a koňské nádobí vrátí všecko neporušeno, vykládám, že by mu páni stavové všecko nahradili, kdyby se to roztratilo, ale marná s ním řeč, tak co tě sem čert vedl, slívo, když nechceš učiniti námluvu?“

S tím sekretář obrátil se k sedlákovi, který už nosatce, kratce, motyky jal se s vozu skládati na zem velice trpělivě, pomalu a klidně.

„Hou, hou!“ křičí nějací dva, táhnouce a strkajíce káru k rathouzu.

„Kolik to prachu posílá sanytrník?“ ptá se sekretář.

„Centnéře tři, tady je to psáno na baletu,“ odpověděl jeden podávaje cedulku.

Z radnice po jednom, po dvou vycházeli vojáci najatí a již ozbrojení zbraní českých stavů, pokud jí který měl zapotřebí. Shromaždovali se v rynku.

Moller přitřel se k Bílkovi, vešli v dolejší mázhauz radního domu.

Bylo-li na rynku jako v mraveništi, tu bylo hustěji, hřmotněji, zmateněji. Po schodech nahoru dolů muži, ženy, páni, měšťané, vojáci, vojenské holky, biřicové, drábové, konšelé — vše se zmítá, strká, pestří, honí, mluví, řve.

Pod kamenným sloupem generálstrážmistr pan z Bubna v tom zmatku stojí a dohlíží k vojákům, kteří odevzdávají cedulky regimentšultysovi čili vojenskému rychtáři. Ten je dává kus po kuse kapitánovi a ten zase felčarovi. Všichni ti s příchozím vojákem, pokud dovedou, hovoří. Nejbystřeji ho pozoruje felčar. Také doktor Borbonius chvílemi se od stola zdvihá, aby pohleděl na soldáta. Sešlého muže by nemohli potřebovati, pravda, už při verbířském stole na rynku dali pozor, ale čert nespí a cedule se mohou dostati do rukou nepovolaných, čert je té vojenské sběři pořád věrně přítomen.

Přijatý duplžoldnéř mohl sobě vzíti píku či dardu, jichž tu byl při zdi složen les; mušketýři musili do klenuté síně v dolejším mázhauze a tu obdrželi mušket pánů stavů českých, zapsavše se, že ho vrátí, nebo podrželi mušket svůj, ale mistr puškař — ba je tu ještě druhý mistr — prohlížejí, hodí-li se puška vojákova, či nehodí. Prohlížejí hlavni, mušku k měření a především zámek luntový a klíček, kterým se po ráně zámek zase natahuje. V téže síni feldvabel a nějaký písař stavovský vydávají vojákům plechy na prsa, plechové oboječky, ale ne všem, ani ne plechy stejné. Kdo měl rozedrané boty, toho se ujal Sušický nebo Samuel Veleslavín a vedl ho k postranní kobce, v níž pražští ševci včera složili mnoho kop střevíců a bot obyčejných i rejtharských. Sušický už chraptěl, neboť s každým bylo hádati se; žádný nechtěl za boty dáti 13 grošů. Statný

Veleslavín se nehádal, když voják mu hovořil dlouho, vytrhl mu boty, hodil je na hromadu a oběma rukama ukázal ke dveřím; přitom řekl jednou latině: aut, aut — po druhé po česku: anebo kup, anebo jdi! A vojáci kteréhokoli národa a pronároda porozuměli dobře.

Pan Bubna dovolil právě teď jednomu, aby mu boty byly vydány na dluh, že se mu to porazí z denního platu.

Z hořejška přivedla paní regimentšultysová, podstatná žena rudé široké tváře, mladého, pěkného vojáka; nikdo by v něm byl nepoznal mnicha, jediné zrádné znamení — veliká vykrojená pleš mnišská — bylo kryto ocelovým kloboukem, šišákem.

Bubna, zhlédnuv vojáka a vyslyšev jeho ochránkyni, učinil ho ihned vojenským písařem s dvěma zlatými rýnskými týdenního platu. Pravil mu, aby už nechodil odtud daleko, že za chvíli pošle štob napřed a on že k štobu je připočten.

Paní regimentrychtářka zase k mladíkovi se přitočila a provodila ho ven.

„Pohleď," pravil Mollerus, „kterak udatně tato starožitná lubenica toho mniška svádí, je to včil Sodoma!"

Vida tučného purkmistra Celestýna, že hovoří s hrabětem Bubnou velice přívětivě, vesele, s očima svítivýma, Mollerus štiplavě děl:

„Změkli páni na rathúze, brzy obvykli nové úloze, sluší jim to!"

Bílek na to:

„Inu, katolíci zůstávají doma, císařský rychtář ujel, spadl s ohnutých zad leckterého z našich konšelů centnéř váhy těžké, narovnal se; budte zdrávi!"

Podával oběma ruku.

„E co by, kam?" zvědavě Moller.

„Shromážditi se máme, konšelé i starší, až odejde vojsko, abychom vyšli spolu s některými direktory k bráně — nevím ku které — a tam pro dobrý obci příklad každý učiníme motykou několik kopů k sdělání a opravení šanců; z ostatních rathouzů půjdou také k nejbližší bráně, vymyslil si to pan Budovec pro

vzbuzení horlivosti v obci, půjdu rád, mně se to líbí!“

Mollerus se ušklíbl, ale neřekl nic. Když se vrátil s kožešníkem v rynk, viděli okamihem velikou změnu; krámce, stolky, báby, prodavači, žemle, pálenka, všecko pryč, vše zmizelo kamsi v kouty, diváci stlačeni na stezky vydlážděné při domech, do loubí a podsíní, nebo uhnuli se do ulic a na vyprázdněném rynku shromažďoval se praporec pěších vojáků, právě naverbovaných, zmundirovaných a zbraněmi opatřených.

Jednotlivci ještě pořád docházejí z radního domu a přivtělují se k tlupě, v jejímž středu stojí lejtnant — fendrych s praporcem hedvábným, na vysokém kopí upevněným. Na praporci lev vyšit.

Kolem praporečníka hustým čtvercem skupeno dle dohadu Pulpitova aspoň osmdesát píkařů s předlouhými píkami. A čtverec píkařů jest obstoupen čtvercem mušketýrů majících na rameni zbraň střelnou arkebuzu nebo mušket s vidličkou, na niž se mušket při střelbě klade. Na pase jim visí toulec s prachem nebo pytlík.

Většina mají na hlavě široké klobouky, s peřím i bez peří, některý má přilbu s okrajkem, jiný přilbu s hřebenem a rozmanité podoby. Plundry všech barev. Některý velmi široké, jiný úzké, punčochy tu plátěné, tu soukenné, tu kožené a nejeden i záplatované.

„Pohleď, mistře,“ žvanil Pulpit, „že není těch mušketýrů víc než dvě stě, a všecko — pohleď — jako Pasovští zlodějské paměti, mordydy, jako Pasovští, stejný pořádek, v každém rohu kaparel, spočítal jsem v tom celém praporci osm kaparelů, podívej se, to jsou ti, co čtou ze škartic, nepochybně jména; vpředu jediný feldvabel, víc jich není, jeden lejtnant a tady ten na koni jako hétman či kapitán. Teď ti chlapi, mordydy, přec trochu lépe se podobají, teď fouká z nich přece strach.“

Mollerus měl oči jinde, hleděl na urozené pány, kteří na svých koních byli stranou kolem Thurna. Mezi nimi zdaleka dobře poznati bylo mladého Stařičkého, jenž dnes byl nádherně oděn, jako by jel na svatbu. Thurn měl sic svůj veliký šedivý špičatý klobouk starý, ale peří pštrosí veliké bylo na něm patrně nové, neboť svítilo bělostně.

Lidé si ukazovali zvědavě na Haranta, jenž na ušlechtilém grošovém koni seděl, v lesklém kyryse a v brni drátěné pěkně připravený a skvěle oděný.

Ze Železné ulice zněly trubky. Hlas jich sesiloval se, až naposled, když lid vytištěn na náměstí, vyklusal z ulice ven Berbisdorf, veda karnetu jezdců, posledních naverbovaných jezdců. Činil pánům poctivé vojenské vítání.

Thurn jede mu o několik kroků vstříc a blíž, znaleckým okem pozoruje koně a dragouny, zdá se, že je spokojen, aspoň se nemračí hrubě. Některý z dragounů má píku, většině visí na zádech mušket a skoro všickni mají za pásem na řemínku pistuli nebo rejtharku krátkou. Přední plech na prsou mají všickni, zadní plech jen někteří. Všickni mají na hlavách přilby — peklhauby — s lupenatými přikrývkami při líci a s třemi železnými pruty přes oči a nos. Pod touto mřeží vypadají jezdci strašlivě. Rejtharské suknice těch vojáků nejsou stejný, na některé pro odřelost není barvu znáti. Na praporci či karnetě, jejž držel pěkný důstojník, psáno zlatem: „Fide Deo".

Karneta, zvolna klusajíc, hledala a našla sobě postavení vedle praporce pěších knechtů vojenských. V touž chvíli kapitán, jenž má ze všech vojáků nejvíc železa na sobě, objev svůj praporec, přiklusal k nejvyššímu lejtnantu a ten, vyslechnuv zprávu a přijav soupis, dojel k nejvyššímu Thurnovi s oznámením, že praporec pohromadě — 280 mužů —, více že jich zatím není. Odevzdal hrst úzkých dlouhých sešitků s jmény vojákův.

Za chvilenku zabouřily bubny třeskutým hlaholem a do toho zavřeštěly dvě trubky a píšťala z karnety jízdné.

Thurn bavě se s presidentem direktorů, s panem Václavem Vilémem z Roupova, přiblížili se k vojákům, za nimi těsně dojeli ostatní pánové, z nichž Smiřický poutal diváky svou nádherou a strojeností až ženskou — měl zase botičky z červené kůže a peřestý krejzl tak pěkně nabíraný, že se mu v té parádě nevyrovná ani jedna z těch dam, co hledí z oken rynkovních dolů na vojáky.

Joachim Šlik svýma namodralýma trnkovýma očima hledal v oknech svoji choť paní Voršilu, oči jeho s potěšením se arci také

zastavily při mladších tvářích a hezčích, nežli měla paní Voršila.

Vilém Lobkovic s Kolonem z Felzu činí dojem pravých vojáků, silná těla, zamračená čela, přísné oči.

Pan Varlejch z Bubna, starý Kaplíř připojili se, oba byli bez koně, ale pan z Bubna plášť rejtharský na sobě měl. Kníry veliké co chvíli sobě rozčileně přikrucoval a zdvihal.

Trubky a píšťaly přestaly vřeštět a hřmotit. Ozval se lidský hlas, vyrážející slova násilím z hrdla takovým, že chvílemi kov tohoto hlasu přelamoval se v šeredné zachraptění. Četl to nejvyšší lejtnant, mladý člověk, na vysoké klisně sedící, přísahu naverbovaným vojákům.

„Wir schwören — Gott dem allmächtigen — den Ständen des Königreichs Böhmen — schuldigen gehorsamb zu leisten unseren — nebylo rozumět, co křičí — offiziren — und in dieser vorstehenden noth — bei dem fändl bis im todt beständig und standthafftig seyn wollen — das helf uns Gott der allmächtige —“

A v ten okamžik ozval se sekretář nejvyššího Thurna vysokým hlasem po česku:

„Přísaháme Pánu Bohu — pánům stavům a direktorům tohoto slavného království Českého, nejvyšším a všem oficírům představeným v této nastalé potřebě dokonalé poslušenství, jako na poctivé soldáty náleží, při praporci tomto až do skonání životů setrvati!“

Zavířily bubny — zařinčely trubky a pěší vojáci obracejíce tvář k praporci zdvihali prsty k přísaze; také jezdci, točíce hlavami k své karnetě, zdvihali prsty a mlčky slibovali, že při praporci tom v nuzné veliké potřebě tohoto slavného království státi chtějí do skonání životů.

Nejvyšší Thurn s pány poodstoupil, vojáci z pevné hromady se propustili, ale stanoviště prostřed rynku drželi nadále. Několik vojáků při kraji obskočilo marketendra, jehož neveliký vůz plachtou krytý právě byl z Celetné ulice vyjel, a chtěli píti.

V touž chvíli pod okny v domě direktora Dvoreckého z Olbramovic lejtnant škádlil dámy ukazuje jim něco na prstech;

utekly od okna, ale za chvíli už tam byly zase, všecky rozchechtané a ruměné. Pulpit dal se do posuzování:

„Mordydy, ti soldáti cizích národů kterak rozuměli přísaze po německu a po česku? Čemu nerozuměli, nemusí plniti!“

„Ale — co by — neplkej, že to přísaha, to vědí, a že nesmějí od praporce utíkat, sic je regimentšultys dá oběsiti jako lotry, to také vědí, a na jiném nezáleží, nežli eště na tom, aby jim páni platili žold lépe, nežli mně súsedé petrští, ti prežúvavci, platí sobotáles!“

„To budou, mordydy, vždyť —“

„Badám, že nebudou, počítej, jedním regimentem nic nesvedou, musí být regimentů aspoň deset, včil čuj, drží-li regiment jen osm praporců — může být i deset — po dvou stech nebo třech stech všelijakých knechtů, a každý má denně tři štyry krejcary, počítej, že to vydá měsíčně do pěti tisíců zlatých, nadto je v regimentu vedle nejvyšších dvou osm hejtmanů, osm lejtnantů, osm fendrychů, těm oficírům, nevím, co se platí, ale akistě 100 i 200 zlatých měsíčně, mimo ně jest ještě húfec jiných, menších lidí, nějaký felčar, písař, a akos pravil sám, 56 korporálů. A což budú státi koně. Bude-li vojna trvati jen tři měsíce, vzejde útrata na tolik, že se budú naši urození i neurození stavové po čertech ošívať, a ako je znám, brzo budu bolestovať.“

Sedlák z Vršovic volaje a varuje, aby na nikoho nevjel, odjíždí s prázdným vozem do Železné ulice. Sloužil stavům a regimentu půl dne, a když se nedohodli, složil šancovní nádobí k rathouzu a teď jede domů.

Vtom hluk od Celetné ulice a zmatený pohyb obce. Touž chvíli srážejí se na rynku vojáci v praporec, koně v karnetu, aby bylo všecko hotovo k odchodu.

„To už jdou ze Špitálska, tam byli shromažďováni,“ pravil Pulpit.

Z Celetné ulice vyjíždí několik jezdců lehkých, za nimi hrčí vojenský vůz za vozem, při každém dva mušketýři mají stráž, po nich vyvalí se z ulice na rynk první pěší praporec Thurnova regimentu.

Thurn stojí s pány u orloje při radním domě, tasí meč a tím mává

kapitánu a praporci v pozdravení.

Dosti rychle míjejí vojáci rynk velký a jejich vysoké oštěpy vztyčené mizejí v prachu na rynku malém.

A již jede na brůně hejtman druhého praporce, za ním lejtnant jeho nejvyšší na bílém klusáku, a již první řady mušketýrů objevují se, za nimi řady piknerů v černých kyrysech, lejtnant a fendrych, a zase mušketýři, tváří namnoze opálených, cikánských, hezkých i šeredných, holých i bradatých; muškety a vidlice majíce na rameni, kordy, šavle po boku, kráčejí vojáci někteří v kožených kabátcích, jiní v sukničkách soukenných, toboly s láduňky a toulce na prach při pasu vpředu i vzadu těla. Jdou krokem těžkým, pádným, jim do kroku píská jeden předlouhý člověk v ohromných vyvlačovaných plundrách a vesele bubnuje druhý.

Po sedmém praporci přidali se pěší vojáci z rynku jakožto praporec osmý, poslední pod regiment uvedený.

Zaleskl se zlatem krumplovaný český lev na praporci, jenž se skláněl na poctu Thurnovi a zástupců Českého království.

Dobře si všiml lva starý kožešník. Rozesmutniv se náhle, pověděl Mollerovi:

„Mordydy, mistře, plakal bych, mordydy, cizinec nese našeho lva českého do vojny, ňáký cizinec, kdo ví, mordydy, plakal bych —“

„Nebreč, kmošku, utři si fúsy, keď včil Češi za nic nestojí, musí cizinec —“ odesmál se Moller.

Zase drkotá po dlažbě rynkovní několik vozů dělných a spižných za sebou, vozatajové sedíce na podsebním koni mrskají biči a jeví mysl slavnostní, vědouce, že kdekdo na ně patří. Mušketýři po jednom, po dvou hledí těm vozům na službu a vykračují si statně.

K vozům vojenským, plným píce koňské, beček se střelným prachem, kulí, připojují se zase menší vozíky markytánské, naplněné chlebem a sudy piva i menšími soudky páleného vína.

Hle, tu již první jezdci do pole vypravení.

Z družiny pánů maršálek polní Kolona z Felzu popojel k jezdcům a zůstav jim na čele klusal s nimi.

Jede první karneta, druhá, klusot kopyt pleská o kamení

kovovým pleskotem násobným a hřmotným, klusá karneta třetí, čtvrtá, konečně je tu karneta devátá, k níž přidává se jízdná kompanie z rynku.

Přejelo víc než tisíc jezdců, a bylo nač se dívati. Ani tito jezdci nebyli stejně vystrojeni ani stejně vyzbrojeni; nejvíc bylo lehkých kyrysarů, s plechem malým na prsou i na zádech, po boku kord nebo meč, za pásem jednu i dvě rejtharské pistule; v karnetách některých byli jezdci, kteří měli na pantalírech zavěšené pušky, arkebuzy a muškety, dlouhé i kratší a některé tenké jako píšťaly.

Koně se Pulpitovi nelíbili dokonce nic. Opakoval několikrát:

„Mordydy, ta mrcha nedojede ani do Benešova."

S jedním rytmistrem Thurn se vítal neobyčejně srdečně.

„A, a, mordydy, to je, to bude Malovec, včera toho byla plná Praha, Malovec, chudý šlechtic český, má jen toho koně a přišel sloužit vlasti, mordydy, chlapík, to ne, mistře, že Češi nestojí za nic."

„Pitomá ovca," pomyslil si Mollerus, ale skrze zuby nepustil ani slůvka; kdo půjčil Mollerovi pacy neb jiné grošíčky, vždy míval na čas pokoj.

Když zmizeli poslední jezdci za prašnou oponou Jezuvitské ulice, Pulpit ptal se Mollera, všiml-li sobě té modré pantličky, kterou má Smiřický na prsou od hrdla, a stejně tak Šlik, tamhle Roupovec, Berka a ti a ti, kterých neumí jmenovati; samá modrá pantlice a na ní visí jakési placaté zlaté srdíčko.

„To ti včil povím," vece Mollerus, „to vím, hned po vyhození těch pánů způsobil Smiřický bratrstvo, to srdce s pantlú je znamení bratrstva, u vás je už včil všetko samé bratrstvo, samý spolek a pantličky —"

„A co učiní? Čemu chtějí?"

„Ako bych to věděl. Sú v bratrstvě nejprudší z direktorů, badám, že ten vyškrobený panáček, jejich cechmistr, by nic nenamítal, kdyby ho vyvolili bár aji českým králem!"

Pulpit otevřel ústa — mordy — pak se ohlížel na všecky strany, nebylo-li slyšeti, co ten školomet tučný —

Mollerus, neohlédaje se na kožešníkovo podivení a ustrašení,

pokročil o něco, aby lépe zhlédl veliký kus střelný, vezený šestnácti koni. Pro ten kanón, z něhož mohly metány býti koule třicetiliberní, i Pulpit zapomněl na to, že by Smiřický chtěl býti králem.

Zatím Smiřický už po třetí se odtrhl od družstva pana nejvyššího Thurna a netrpělivě zajel do třikráte v ulici Celetnou. A vždy se vracel k pánům mrzutě.

Moller už chtěl jíti po svých, ale patrná nedočkavost Smiřického přikovala ho k staroměstskému orloji. Také přistoupil k nim Veleslavín, oděný jako voják. Pochlubil se, že je hejtmanem městských stráží.

Zazní trubka a brzo potom objevují se v Celetné ulici jezdci s praporcem.

Smiřický jim vstříc. Dává rozkaz. Jezdci stanou na rynku. Není jich plná karneta. Asi jen devadesát koní.

Ale jsou pěkní, vzhlednější nežli ti, co odjeli, vzhlednější co do úpravy; všickni mají nové, stejné suknice bílé a červené, všickni kryjí prsa plechem bílým, mají plechy i na kolenou jako rytíři, třímají oštěpiště jakožto hlavní svou zbraň útočnou, při sedle visí jim malé střelné zbraně. Je to těžká jízda na těžkých, selských koních.

A v patách za ní praporec pěších, druhý, třetí.

I ti jsou výborně a stejně zmundirovaní, piknéři mají píky vesměs z nového dříví, toť světle viděti, muškety i plechy svítí jim jako stříbro, všickni mají žlutavé klobouky o širokých střechách. Kráčejí po desíti v řadě, majíce na levém rukávě každý přišitou bílou cifru; cifry jdou od jedné do desítky a v každé řadě vždy znova.

„Takž to je to vojsko, které na svůj náklad vystrojiti slíbil stavům a všemu království mladý pan Smiřický!“ pravil Veleslavín radostně.

„Nu, pěkně jsou zformováni!“ tak pochvaloval Mollerus, jda s Pulpitem a s Veleslavínem dosti těsně za pány, kteří bezpochyby říkali cosi podobného pochvalného panu Smiřickému, neboť se blaženě usmíval.

„To jsou naši lidé, plakal bych, mordydy, to jsou naši!“

„Zajisté, to jsou naši lidé z panství smiřického, to jsou lidé od

Náchoda, od Hronova, od Skal, od Ratibořic, naši!“ opětoval Samuel z Veleslavína.

„Plakal bych, všecko vojsko měli býti naši — mordydy!“

„No — e co by — nebreč zas, takový selský lud je včil do boje mdlý, pohleď, jak jsou smutni, vyjeveni, nejapni, mrzuti, tupí, zoslábli, jako by byli bolom ztrápeni — dou neradi, dou, že musí — sedlák musí — predivné vojsko, Boh ma —“

Samuel z Veleslavína, pohleděv ostře k mistrovi, pravil se zlostí špatně tajenou: „Cepníci Žižkovi bezpochyby nebyli tváří jinačích, bojovníci boží byli smutní, vážní, pošmourni — ale prali dobře. Ti Vlaši a jiní cizinci, co tu před chvílí cenili zuby, jeví oheň, ale nebudou-li utíkati, to se teprv ukáže. A ty, mistře, nejsi bolem ztrápen, tvář máš jako vypasená štěnice lesklou, dej se v službu vojenskou potřebovati, z tebe jistě byl by jinší, veselejší soldát!“

Odplivl a šel.

„I co by — mně je to jednostajne, keraké vojáky máte,“ řekl Moller Pulpitovi s úšklebkem na masné tváři.

Nemalé hulákání vráz vzniká a zaznívá od rathouzu a nese se blíž, rozeznati dobře:

„Zabte ho! Zabte ho!“

A v tu chvíli prolétl uděšený muž, ne starý, po měšťansku oděný, bez klobouku, bez čepice, mezerou mimo Pulpita a Mollera, zahnul za bohaté krámy a mezi vozy právě přijíždějící od Dlouhé třídy, vozy naplněnými ženami a dětmi vojenskými. Ale za utíkajícím hnali se honci s kordisky vytasenými i s holemi, stejně rychlí a mrštně se davem provlékající.

„Nu, mordydy, toho zabijou! Co přečinil?“

Zvědavý kožešník nechav Mollera dostal se až k ohlášce direktorů ke všem stavům, přibité pod stříškou na radním domě. Tu lidé ukazovali si, proti čemu ten člověk broukal a co jináče, než vytištěno, valchoval.

„Já čtu,“ vykládal stařík vrásčitý maličký, ale velmi čilý, „čtu těm lidičkám, neumí to každý, čtu, že ‚návodem zlých rádců ráčila Jeho Milost královská vojsko poslati do naší milé vlasti, aby tento slavný

národ' — tady ty řádky právě jsou to — ‚byl vyveden ze svých svobod do služebnosti a naposled snad dokonce zahuben' — jak jsem to vyřekl, ten člověk na to, že prý horší rádcové stojí tady na rynku, — podíval jsem se na něj, jiní taky, ale žádný nic, čtu dál, tuhle, ‚již čas, abychom ve jménu božím, příkladem slavných Čechů, milých předků našich, vzhůru byli a s pomocí boží a Jich Milostí kurfiřtů svaté říše římské a okolních přivtělených zemí náboženství naše evangelické, křesťanské, podobojí, takový drahý klenot potomkům zachovali' — jak jsem tohle dočetl, řekl ten všetečný chlap, že klenot už je hodně zmazaný, — za to ho řezník tamhle od Vilímka odhodil na zeď, ale on přistoupil hned zas, a když jsem četl konec — tuto —, jest naděje jistá, že Pán Bůh ráčí žehnati, že čest a sláva boží v této zemi se rozmnoží a chvalitebná neumírající památka celému slavnému národu českému z toho pojde' —, tu ten muž dal se do smíchu tak divného, jako by se mu mozk pošetil, ale vtom vzkřikl jakýs: ‚To je přestrojený jezuvit —' a už dostal jednu pěstí přes hlavu a už utíkal a ti za ním — inu včera na Florenci taky ňákou jednušku utloukli — proč nezalezou za kamna —"

Stařík s horlivou tváří ještě vykládal, když Thurn s pány před rathouzem se loučil a odjížděl za vojskem; také Smiřický, rozžehnav se s každým pěkně, pospíchal za Thurnem — ostatní seskákavše s koňů vešli na radní dům, aby s městským ouřadem pak vyšli k dělání šanců.

Zarachotily opět nějaké vozy, nejsou to těžké vozy vojenské, ale vozy koží obité, hrubé sic a veliké posady, ale přec už jako kočáry. Některý z lepších jede dále mimo radnici, jiný zastavuje se u rathouzu.

S balíky, truhlicemi, tlumoky lezou do vozů těch kožených felčarové, nějací písaři, profous, regimentu sudí s ženou, hle, také kněz. Pulpit poznal, že to kaplan německého kostela, bude tedy polním kaplanem, a zas ho hnětlo v mysli, kterak ti cizí národové, mordydy, budou Němci rozumět, když je bude utěšovat slovem božím.

Do posledního vozu vsedl s pacholkem mistr popravní —

frajmon. —

„Na tu slotu musí být, mordydy, kat, to věřím! To je pro dobrý řád pole! Kat víc pomůže než kněz!“ Tak u sebe soudil kožešník.

A když konečně odjel i tento regimentový štob, vyhrkaly se z rynku vozy a vozejky s vojačkami a dětmi — mezi kuchyňským nádobím, hrnci, kotlíky, pytlíky, na slámě a při peřinách seděly tu ženy většinou mladé, sešlé i plné, udřené, tiché i breptající, hezké, šeredné, vážné i nestydké a cikánsky drzé. —

Rynk zvolna ztichl a prořídl.

První vojsko české jde po táborské silnici do pole.

Kampanus nevyšel z Karolinum, klučík jeho Jeník hrál si na zemi s vrhcáby, chovačka jeho utekla dívat se na vojáky, starý Revír dědeček díval se z okna u Sixtů, takž byl otec Kampanus se synkem sám.

Psal báseň latinskou o míru — querela pacis — toužení — žaloba míru. Rytmy Vergiliovými líčil, že veliká města v míru vynikala, ale válkou hynula, mír jest rájem rozkoše — toužil, volal ten šťastný pokoj, jenž vidin byl za tichého císaře tak dlouho; vojnu, střely posílal spíš k Turkovi a do pekla horoucího:

Pax ego, visa diu miti sub caesare felix,
Ex omni iaculis iam prope parte petor,
Atque illis iaculis, melius quies Turca periret —

A když ulice ztichla a Kampanus poznal, že vojsko pryč, naplnilo se srdce jeho velikou starostí, sestry Apollinovy od něho tiše jakoby po prstech odešly, verš oněměl, Kampanovy oči zvlhly, muž klesl k stolu na kolena, rty šeptaly, aby českému národu Bůh byl přítomen — v tobě, Bože, doufali otcové naši, a vysvobozovals je, k tobě volávali, a spomáhals jim a nebývali zahanbeni — Bože, buď nám přítomen a přivod nás zase k vodám tichým.

Malý Jeník ohlédl se k tátovi udiveně a dlouho nespouštěl s něho očí.

ČÁST DRUHÁ

I.

VELIKÁ SÁZKA

Na hradě českých králů, v síni kanceláře, zděšení. Náramné zděšení. Odešel posel vojenský a list otevřený, pomačkaný leží na stole.

Chvíli příšerné ticho.

Budovec stojí v okně jako zkamenělý, president direktorů, pán z Roupova, sedí v lenošce jako v kříži polámaný, purkrabí Berka si chodí semotam, ale vzhlížeje k trámům ve stropě, mlčí a mračí se.

Pán z Roupova konečně promluvil. Nepokojné oči černé upíraje v dláždění světnice, vyrazil zlostně:

„Víc než rok v poli, déle roku vojna, a neprovedli v ní platného nic — nic — za nic nestojí armáda ani generálové — za nic — a Mansfelda jsme kladli za nejlepšího — bit, byl bit, sotva vyvázl životem, polovici lidu ztratil, tři sta vozů špižných, teď dřepí v Plzni, jako zvíře, kterému přerazili hřbet, jsme biti — biti —“

„A kdeže to bylo?“ táže se Berka, chápaje do hrsti list se smutnou zprávou.

„U Zablátí, zatracené Zablátí, nomen omen, toneme v blátě, rok vojny, a po roce — Zablátí. Bukva nepřítel teď béře a sebéře všecka místa od Budějovic až k Plzni, všecka, už leckde vypral z měst a z tvrzí naše lidi — z Nových Hradů pustil naše milé soldáty i s hejtmanem posměšně jen s filci na zádech — teď aby tak vytáhl upřímo na Prahu, sem, na nás — a Thurn se tluče po Moravě, Thurn musí do Čech, musí, poručíme!“

Budovec, stoje v okně, odkud před rokem vyhozeni sokové v náboženství, ztrnule, upjatě hleděl dolů do zahrad jasně, mladě,

vesele zelených a chvílemi stiskal ruce. Když Roupovský domluvil, Budovec obrátil k němu vrásčitou tvář svoji, která jest mnohem vyzáblejší než loni:

„Pravda, generálové nic neřídí s lidem, zahálí se, nic platného nepůsobí se proti nepříteli, kdo tím vinen, toho jistotně Bůh mstíti bude, a jestli v tom neupřímnost nějaká, to brzy vyjde najevo — bohužel, musíme koně své přivazovati k cizímu plotu — cizí bojují za nás — a špatně — je to metla boží a v metle boží trpělivé se mějme — nezoufejme — co jest koli bylo, Bůh nemůže opustiti věc spravedlivou, nemůže!“

Purkrabí Berka poškrábav se na klikatém nose pravil, že by se o té porážce nemělo obci oznamovati tak, jak sama v sobě jest, neboť dotud scházely se berně velmi mdle, pak by ve zlém přestrašení neplatil teprve nikdo nic.

Když purkrabímu páni ničeho nenamítali, vyšel, aby v kancelářce vedle, kde pracoval Fruvein s písaři, sestavili oznámení obci o bitvě u Zablátí.

Vešel Štěpán Šternberk s Trčkou.

Roupovský honem honečkem sebral se stolu list nešťastný a vstrčil jej v obšírnou tacli krajkovou, jež mu visela od rukávu.

Příchozí páni všimli si. Šternberk se usmál a hned spustil: „Přicházíme optat se, co se stalo, kdekdo o tom rozpráví!“

President vlády české, nedívaje se příchozím tazatelům v oči, s patrnou mrzutostí odvece, že sic něco se přitrefilo, takové šarmicle se přiházejí, nestalo se však nic toho, aby jednušky a jiní domácí nepřátelé mohli míti potěšení.

Trčka optal se jakoby mimochodem, znají-li páni ty cedule, které byly včera po vší Praze nalípány; některé latinské, jiné české.

„Volabit aquila, cuius volatu delebitur leo — tak se to začíná,“ pravil Trčka chladně — „mladý orel létati bude vysoko, lvu pazoury zutíná — bude pravý Gedeon, nebo Bůh jest s ním —“

Pan Šternberk s důležitou tváří doložil:

„Ano, bylo v ceduli také to, že koruna česká brzo krvavá bude, rod orla s jinými ptáky se o ni dráti bude!“

Ne bez posmíšku pravil Budovec na to: „Jest znáti, že páni dobře si pamatovali cedule zrádné —“

Šternberk dělaje, jako by neslyšel štipku, mínil, kdyby se stavové přece s nějakými ohradami poddali Ferdinandovi, že by šlo všecko jako na šňůře, to že není mínění pouze jeho jediného.

Vykřikl Budovec. Tváře se mu zapálily, oči hořely: „Teď, teď? Když jsme na troje psaní Ferdinandovi neodpověděli, teď, když u něho proti nám radí Michna, Martinic a jiní zrádcové země této, teď, když na toto království se ženou vojska, která s naším lidem zacházejí sodomsky a tyransky, teď se máme kořiti? Teď, kdy na nás hledí přátelé od hor Safojských až po moře půlnoční a čekají od nás skutky srdnaté, teď už jen boj na nůž — nestojím o prolévání krve křesťanské, ale stavům již nic jiného nezbývá, a kdyby bylo víc takových rádců jako tuto pan Šternberk, museli by je stavové od svého těla jako nemocné oudy odvrhnouti, odříznouti.“

Vtom písař s psaním. Pán z Roupova zlomil nevelikou pečeť, četl. Budovec se odvrátil k oknu zase. Šternberk s Trčkou bez patrného vzrušení ještě za chvilenku postáli a pak dosti hřmotně odešli. Trčka jen ještě ve dveřích přál ve všem veselé pořízení.

President vlády přečet list zaklel:

„Slota, nemají Boha, ani praporce, ani tohoto království na pozoru a chtějí jen peníze, peníze!“

„Kdo chce zas peněz? Kdo to zase píše?“

„E, generál Hollach, a vzkazuje, nedostane-li do týdne, že se svými jezdci opustí pole a přijede si pro zadržený žold do Prahy osobně!“

Písař hlásí městské posly.

Vstoupí Jan Kyrchmajer, Starého Města primas, Václav Bílek konšel a kancléř mistr Troilus. Václav Bílek vzal si na to zánovní sukni letní z anglického sukna lvové barvy s výložkem liščím, Jan Kyrchmajer byl v tvrdém úboru španělském, límec však neměl nabíraný ani okrouhlý, nýbrž rovný, hladký, francouzský, jenž mu kryl obě ramena. Mistr Troilus v hedvábné sukni misterské fialové dav obšírnou salutaci promluvil jménem všech tří měst pražských

a jménem všeho stavu městského. Mluvil vážně, opatrně, moudře, s oklikami.

Krátký rozum té prostranné řeči byl, že stav městský se bude na příštím sněmě bránit proti pánům a rytířům; páni a rytíři chtějí, aby do vojny všecko obilí dávala města, a sami nedávají nic; přitom ráčí páni zapomínati, že mají k polním prácem poddanský lid, který z roboty všecko obilí urobí, kdežto měšťané musí dělníky a čeleď polní platiti, a nadto Pražané že sami musí obilí na trzích kupovati — od panstva. To že městům věc protimyslná, a páni nechť vezmou na sebe větší část břemene, neboť mají obilí lacinější.

Již za řeči vstoupil Berka a pochopiv, oč jde, ihned začal sebou zmítati, popadal za hrušku rapíru svého, také pán z Roupova zlobně nadýmal tvář a několikrát vskočil v řeč mistrovi. Ale ten měl řeč pevně ufasovanou — mistr umí mluvit — a neustal až do konce, do puntíku.

Urozený pán z Roupova po každém marném pokuse odplivl na dubovou dlažbu.

Mistr dokončiv poodstoupil, nechávaje slova městským pánům. Ale ti nedostali se hned k slovu. Berka i pan president byli tuze hněviví. Jeden křičel:

„Co jste dali přednésti, to vám není k chvále."

Druhý křičel:

„A tohle je oupravná muzika, nechtějí platit!" A zase první:

„Trybýč na měšťany opatrné!"

Primas Kyrchmajer v rozpacích sahal si zase na svoje nepravé dlouhé krásné vlasy, jako by se bál, že mu je vznešení páni prudkým foukáním sfouknou s lebky.

Ale starý kramář Bílek se nedal. Podíval se tázavě dvakrát na primasa, a když ten nic, pravil Bílek zvukem rozhodným, s tváří však po kupecku velmi přívětivou, aby páni neráčili jim v tom míti za zlé, měšťané že chtějí jen tomu, aby také urození páni uchopili se „poskycené dobré příležitosti a měli podíl v profiantech vojenských, měšťanům samým že se obstýskává, ať páni také trochu, ale když urození páni utahují měšce a měchýřky, měšťané je musí utahovati

taky“.

Z té štiplavé řeči starého kupčíka slyšeli páni vždy jen kousek, jen slovo, neboť oba v stejnou chvíli peskovali, láli, Berka mluvil něco o tom, že měšťanům hnidy odmokly, že foukají, pán z Roupova do toho vhoukl, že jde o víru a o vlast i o hrdla nás všech, ale Bílek odříkával svou dále tvrdě pořád přívětivě, „když vyšší stavové prokáží hotovou volnost k placení, oni, měšťané, že nezůstanou vzadu, ale takhle že —“, přitom krčil ramenoma, jako činí ve svém krámě na Můstku, když švadleně těch ustřižených tkalounků je za groš málo.

Povystoupil zase mistr Troilus a zároveň Budovec přibral se od okna k rozhněvané skupině, snad aby smiřoval.

Troilus žádal, aby směli po straně mezi sebou potaz vzíti. Bublali pánové ještě chvíli něco o vzpouře, též o tom, že se to na jejich hlavy shrne, — pak zlostně, ostře vyrazil z Roupova pán, že se jim přeje, aby vzali potaz.

Uchýlili se tři pražští vyslaní v koutek kanceláře a tu svinuli hlavy své v hromadu; Troilus něco přišeptával, druzí dva kývali a v malitké chvíli mistr již předstupoval před presidenta zemské vlády oznamuje, nechají-li tíhu profiantů páni a rytíři na měšťanech, že se Pražané přičiní, aby stav městský neměl žádného účastenství v příštím sněmě.

Urození hněvníci se lekli; Berka až ústa pootevřel; Budovec vjel si oběma rukama v prořídlé kudrny.

Bílek tahaje primasa za sukni, pravil:

„Ve jménu božím, pojďme, kmošku!“

Primas se ukláněl uctivě a již vycházeli z nízkých dveří české kanceláře.

Drahnou chvíli trvalo, než přišli páni zase k sobě. Pak se hádali mezi sebou. Budovec tvrdil, že příkře nemělo by se s měšťany zacházeti, když jde o svornost a ve svornosti o sílu.

Když se uklidnili, vyložil Berka koncept, kterak obec utišiti stran porážky vojenské u Zablátí. Pánům se líbil.

Nesprchlo ani čtvrt hodiny a již písaři opisovali ohlášku do tří

měst pražských a do impressí, aby co nejrychleji vytlačeno a do všeho království rozesláno, že u Velikého Záblatu potkání se stalo mezi lidem hraběte Mansfelda a lidem nepřátelským, takže jich s obou stran nemálo zůstalo, však aby se tak veliká porážka vojska našeho, jakož se od nepřátel cizích i domácích roztrušuje, stala, toho není; zhynuli s obou stran ti, kteří prve ubohým lidem, majíce jich ochraňovati, sami veliké nátisky činili, proto nepochybně je Pán Bůh všemohoucí ztrestati ráčil a nám příčinu dal, abychom se všickni zkroušeným srdcem v pravém pokání k jeho božské milosti obrátili.

V tu chvíli, co Martin Fruvein direktorů patent diktovati začal k pérům čtyř písařů najednou, pravil dole na Starých zámeckých schodech prokurátor Václav Magrle nevrlým přidušeným hlasem:

„Já Michnovi nebudu nic psáti, protože mně pesky lál a vyčítal, že jsme nepozdvihli obce proti direktorům."

„Inu, bylo to nasnadě, lid má mysl vrtkavou a města nejdou s direktory ráda," odpovídal stejně tiše Rudolf Trčka, nazdvihuje veliký bobrový klobouk se zlatou ozdobou.

Stáli v stínu pod bezem, jenž na větvicích křivolakých, ze zahrady daleko do schodů zámeckých zvědavě číhajících, bílé talířky květů bezinkových slunci nastavoval.

„Nebylo nasnadě!" bránil se Magrle, „krvavou lázeň pařížskou byli bychom nesvedli zdárně, je nás málo a nadto platní našinci utekli a jiní vlezli ledakams v kouty — my tu máme pozdvihovat obce — my — ta hrst? — Pravda, naděje naše roste — ještě jedna nebo dvě takové rány jako u Záblatu a otevřeme Bukvojovi brány. Je už paní Slavatová ve Varech?"

„Je a dobře se všecko zvede, vše je nastrojeno, Slavata se dostane za ní z Prahy co nejdřív a rovněji nežli Martinic, který musil se přestrojiti a zamazati za uhlíře. — Slavatu prý direktoři dost ochotně pustí, aby se ve Varech léčil. Nu a odtamtud není z Čech ven daleko!"

„Zlořečení házeči a šrotýři poctivých lidí s okna, den ode dne bláta k louži přilévají, třicet direktorů, třicet králíků! Shánějí pomoci všude, chtějí voliti sobě vrchního krále nového, planého!"

„Ať volí," zněla tichá odpověď, „potom kurfiřti a knížata německá pustí pláště po větru, nebudou pomáhat, nebudou držet barvu a štych, buď nebudou chtíti, aby volen byl nový král, kdyžtě jím Ferdinand, nebo bude chtít každý z nich býti králem: bude to mela, dojde na extrema, na poslední věci! Přec nemohou dva tři králové býti, než jeden!"

Oba mužové se naráz hnuli od bílých bezinek, neboť shůry šli nějací lidé; Magrle otřev si facalitem svůj modrý pijácký nos, promluvil o tom, že by mělo už trochu pršeti, že příliš sucho.

Den potom bylo v městech Pražských neobyčejně živo. Všude bylo zříti skupiny lidí, kteří si vypravovali o bitvě u Zablátí, ale prý není porážka zlá, ba prý je dobrým napomenutím té vojácké slotě, která, ať je přítelem či nepřítelem, lidi do naha svláčí, ženské pohlaví k ocasu koňskému přivazuje a s sebou vláčí, na ulicích páše sodomstvo, krade a bije.

Když mistr Kampanus a Šultys rudovlasý k poledni vycházeli s žáky svými z kaple Božího těla, kdež při službě boží prosili, aby Bůh s vojíny českými do pole vycházel a českého národa neopouštěl, hřměl buben biřicův na rynku Nového Města před samou radnicí.

Přibíhali k biřicovi kde kdo, i kovář od lisic koňských a ženy z boudy herynkové, přiběhli také studenti s čilým Šultysem, i sám Kampanus blíže pokročil, aby doslechl, co se oznamuje. Buben přestal drnčeti a bouchati. Nějaký městský písař mladý četl z velikého listu:

„Jejich Milosti pan purkmistr a páni v známost uvozují, že nejsou jiné naděje, než že jedenkaždý z měšťanů buďto sám k vojenskému mustrunku se postaví, nebo hodného jonáka vypraví s ručnicí dlouhou nebo mušketem, zvlášť řemeslní tovaryši, kdo k bránění způsobný jest, od šestnáctiletých počínajíc. Jak se udeří lermo, hned jest šenkovní domy zavříti, trefilo-li by se lermo času nočního, tehdy každá hospodyně aby na pánve, kde zavěšeny jsou, oheň roznítiti a jej bedlivě opatrovati hleděla; když by pánví nebylo, tu z domu každého lucernu se svíčkou rozsvícenou z okna ven na holi jest vystrčiti, tesaři, zedníci, židé ihned ke kašnám aby se postavili

s konvemi a sekerami k hašení ohně, tři nejbližší desátky půjdou k fendrychovi pro jeho a praporu doprovození, ostatní ozbrojení všickni postaví se v šik na svých lermplacech, ženské pohlaví a jiná chasa neužitečná nesmí k tomu pod trestem!"

A hned zadrnčel zase buben, ale už jen nakrátce, jako by to bylo na rázné stvrzení té dlouhé řeči úřední.

„Mají už strach, Hannibal ante portas!" Kampanus odcházeje vzdychl nahlas k Šultysovi a ten den nechtělo se mu do žádné práce.

Když se soumračilo, tlustý doktor Borbonius přistěhoval do koleje Karla IV. dvě těžké truhlice všelijakých peněz a koflíků stříbrných; mistři mu dovolili složiti poklady do pevného sklepa, do fišku k slavným privilegiím universitním za těžké dubové dveře a pod dva zámky.

Šestý den července měsíce slaven toho roku v universitě i po vší Praze velmi mdle. Uznal to a nejméně dvacetkrát opakoval to pedellus Jičínský každému, s kým se potkal. Teď to povídá dvěma mladým mužům; jeden z nich je po vojensku, druhý patrně kněz.

„Svátek českých našich mučedníků, našeho mistra Husi a Jeronýma, snad nikdy, víme, nebyl tak smutný, víme, jindy hořely ohně a střílelo se, teď pod ztrátou hrdla nesmí se vystřeliti, aby prý lidé, víme, se nepřestrašili, kdoví proč, všude vojáci, naši kolej Velikou hlídá deset michelských sedláků, ti vejři jsou dnes, víme, v Praze nejveselejší, náš pan prorektor dal jim to víno, co o svátek svatého mistra, víme, dle fundace posílá se z Litoměřic, to jim dal, ti vejři jsou od raníčka opilí — ale bude mít mistr radost, až vás uvidí, je ty dni pořád nějako trudný, no, víme, hezké to u nás není."

„Divno mi," ozve se voják, plivna vysoko, „mistr Kampanus býval vždy rázný, bylo v něm tak něco olympského, klidného, velká mysl nějaká!"

„No, víme, snad to bylo, ale co mu umřela manželka, paní Lidunka, konec, je měkký, víme, je velmi často tuze troudný a měkký."

„A co akademie Karlova?" táže se kněz.

„I, víme, nic; mistr Troil písařuje na radním domě, také Šultys je

na rathouze víc než v Karolinum, je samá vojna, pomáhá Troilovi, studentů naskrovně, disputace děláme bez ohlášek jako pod tajem, inu, víme, je smutno teď u nás v akademii, zato veseleji na ulicích."

Voják, ohromnou ruku klada na tenké raménko pedelovo, ptá se:

„A co dělá Mollerus?"

„Dluhy, víme, vydlužuje se pořád, nadává lidem, víme, mně taky, chce býti profesorem, ondyno mi pravil, až, víme, vyvolí stavové nového krále, že i k tomu uteče se proti Kampanovi, by se, víme, země i nebe zbořilo, on že profesorem bude, ale nechme tu línou bečku s pokojem, víme, Kampanus bude mít z vás radost, až vás uvidí."

„Nu, nevím," ozve se voják, „mne odsoudil tenkrát, víš, do kurníku pro to scandalum při zkouškách!"

„Ale, víme, jen pojďte, je měkký a scandalum dávno spáleno na dvorečku a zapomenuto."

Když vstoupili v kolej Karlovu, selská varta měla obsazeny schody a sedíc v pěkném chládku popíjela z velikého plecháče a ten plecháč stěhoval se shůry dolů, zdola nahoru ustavičně.

Jeden z michelských statečných sousedů tuše v onačejším vojákovi důstojníka, chtěl vstáti, ale nedovedl toho dobře.

Mistr Kampanus poznal Měřínského hned.

Sotva tento vyřekl: „Clarissime rector!", již ho držel mistr za obě ruce a svýma očima modrýma hleděl upřímně ve vyvalené oči bývalého studenta:

„Vždy ještě máš tvář jako chlapčí, jako dětinskou, tak milou a dobrou, vítej, vítej! Poznávám i tebe, vojáče, ale jméno mi — jméno —"

„Knobelius, Magnifice, ten, co vás tolik zlobil!"

„Posaďte se u mne, vítejte mi, pedellus donese trunček, oslavíme blahoslaveného mistra z Husince — takž kterak jste přišli do Prahy, tuším to — vojna, voják — ale ty, mistře Měřínský, co ty?" —

„Jsem polním kaplanem v regimentu krajského vojska čáslavského a chrudimského, chci aspoň tím způsobem v těžkých chvílích vlasti posluhovati!"

„A já jsem v témž regimentu se dal psáti, vede nás pan Michal Slavata, praporečníkem naším rytíř Kordule, mně, bezpochyby proto, že neumím střílet a že za mnoho nestojím, dali do ruky oštěp a postavili za druhého lejtenanta, jdu rád s Kordulkou — tak jsme, Magnifice, říkali Měřínskému, když jsme byli pod vaší metličkou, rytíř Kordule fendrychem, náš milý Kordulka kaplanem; jdu s Kordulkou, nebude se nám stýskat, a povím hned, proč jsem poběhl školy a dal se psáti na vojnu; rozhněvalo mne, kterak v těch krajích našich chudí z panstva vymlouvali se chudobou a bohatší nemocí, leda by nemusili na vojnu. Nevím, ale zde v Praze zdá se mi býti větší horlivost, včera přidal se k nám mladý Veleslavín impressor, statný jonák; povídají, že se nedávno oženil, a přece jde; rytmistr Materna vzal ho k jízdě."

Jičínský přinesl džbán vína a sklenice. Na přívětivé vyzvání Kampanovo nezůstal, prý musí, víme, dohlédnouti k vínu, prý si točí, víme, kdo chce.

„Myslím, že ani v Praze horlivosti není, zato strachu všude dost, přes tu chvíli přicházejí mi do koleje žebraví lidé, od vojáků zmizelí, vypravují, že lid vlaský, španělský i Bukvojovi Valloni, a obzvláště kozáci jako sběř šílená daleko do země činí vpády, loupí, řežou nosy a uši těm, které pokládají za podobojí, dobytku, nemohou-li ho pobrati, podtínají nohy, kravám vypichují oči, lid houfně na lesy utíká s dobytky, pláče ve všech koutech plno, všude prý se ozývá křik: Utíkej, utíkej! Byla chyba, že naši nevzali Budějovic — teď je to bašta nepřítele Bukvoje, kdykoli je bit, tam se utíká a přichraňuje —, jediná pochvala tomu, že Mansfeld dobyl a obsadil Plzeň a Plzáky zkrotil, ale teď zas ta rána u Záblatu — a nadto generálové jsou ve všem nesvorní, Mansfeld s Thurnem a Thurn s ostatními na štíru — také jsem doslechl, že generálové nemají v karnetě 50 koní a chtějí od stavů plat na sto koní, v praporci mají 150 lidí a počítají si za dvě i tři sta; stavové slibují, že budou skrze komisaře regimenty vyšetřovati, jsou-li tak silny, jak na ně plat vychází. Nuže, mladí přátelé, pijte na zdraví své a pro zdar akademie Otce Karla!"

Zacinkaly sklenice.

„My slyšeli venku, že selský lid u Plzně — nebo kde — sráží se v hromady a ubíjí vojáky obou stran."

„To bylo u Žatce, před nedávnem, do čtyř set Nidrlenderů, vojaček a jich dětí zbito; sedláci byli pod černým praporcem a bíjeli své trápíce napořád."

„A kterak se, Magnifice, ráčíte s pány mistry míti v naší milé akademii?" ptal se mladý kněz.

„Smutně, Musy utekly, poslední promoce bakalářů byla loni, sedmnáct mládenců pěkně vykonalo examina, byl mezi nimi Mitis z Vodňan, z mé patrie, dobrou chválu obdržel mladý Vepřecký z Velvar, škoda, teď nic, teď ticho v akademii, ale učíme přec, jenomže v jedné auditoři, málo studiosů, málo; letos na moje stálé nabíhání dali stavové do artikulů sněmovních, aby pražská universita byla vyzdvižena příkladem jiných akademií v říši; dej bůh nebeský, aby to nebyla jen těšínská jablka."

„Pan doktor Jessenius, slyšeli jsme, měl býti ve Vídni s odpuštěním — oběšen — to jsme slyšeli, sit verbo venia — račte prominouti slovům," tázal i omlouval se Knobelius.

„Snad šlo o hrdlo, zajal nám mistra rektora uherský palatin, římské víry člověk; doktor Jessenius dobře mohl ujíti, byl varován, ale neutekl, oznámiv, že zastává národ, kterému čest milejší nežli život — to se mi velmi líbí, že to on, Slovák, těm Uhrům řekl —, nešlechetný a zrádný uherský palatin dal našemu milému rektorovi odepnouti křivou šablici a poslal ho do Vídně, kde nad dvacet nedělí vězeň byl v smrduté díře, pak vypuštěn, když naši stavové hrozili, že utratí zdejší dva zajaté katolíky. Náš rektor asi zkusil mnoho, vypravoval nám, když ho vypustili, že klekl na práh svého vězení a hlasně modlil se k Bohu, že ho tak předivně při zdraví zachovati ráčil, — ale již zas je pryč, zas vyslán od stavů do Uher; zase ho zastupuji zde ve škole, sic co by teď tady, lépe, že slouží stavům, již znáti výsledek cesty našeho rektora, konečně Uhři a sedmihradský kníže vstoupili v konfederaci s námi, kníže Gabor poslal už dvě roty Uhrů, pedel mi povídal, že dnes přišla třetí rota, bohužel, že jsou ti Uhři slota, — nejsem nikterak pro vojnu a nechci

lidského vraždění, ale teď návrat, zdá se mi, nemožný, teď musí stavové sháněti se pilně po zahraničné pomoci, od smrti krále Matyáše pořád radí se o volbu krále nového, ale Ferdinand, kterého před dvěma roky korunovali, ten snadno si nedá vzíti království, zápas je už teď zlý a tuhý — stavové jedni přejí Sašovi, druzí falckraběti, jedni luterskému, druzí kalvínskému, bojím se, až jednoho zvolí, druhý že se do nich pustí — víra sem, víra tam — bojím se!"

„Prý Moravané nechtějí držeti!?"

„Hleď, mistře, to taky divná věc; jde o náboženství, ale Thurn musil vojskem donutit moravské pány ke konfederaci, hrbovitý pleticha Žerotín málem by byl z okna vyhozen býval; teprve když ho Thurn stiskl, prý uznal, že podnikání Čechů je z Boha, — teprve pak to uznal, divná česká svornost ve víře, věru nuzná potřeba, aby Hus z mrtvých vstal a Čechy těšil, aby se hřmělo v buben Žižkovou koží povlečený, aby se svolal všecken lid boží —"

Kampanus v rozčilení vstal a přitiskl ruce k spánkům, jako by chtěl bouři duševní tlakem utišiti; oba mladí lidé seděli v pohnutí jako ztrnulí.

Tiše po chvíli usedl Kampanus a mluvil jakoby k sobě:

„Doufám, že to věc naprosto nemožná, aby národ náš byl opuštěn, aby evangelium bylo vykořeněno, aby cesta pravdě byla zaklestěna, i kdybyste v bitvách prohráli, jiní bratří evangeličtí podle svědomí svého musí nám z neštěstí pomoci — e, kdož by si připouštěl trudy, dokud naděje. Mám radost, že hotovost krajská a městská se tak četně sbírá, už byl strach, že nikdo z českých lidí do války nepůjde, vždyť od mnoha let Češi obléhali jen zámek Kachlík a město Kamna."

Knobelius se podíval k Měřínskému a s úsměvem v koutcích pravil prorektorovi:

„Nevím, reverendissime, kterak byste byli spokojeni s našimi soldáty krajskými, kdybyste je viděli!"

„Nu co?"

„Krajové se zbavují — zdá se — povinnosti válečné jen tak

ledabylo, aspoň v našich rotách je statných jonáků málo, ještě nejspíš z řemesel městských tovaryšové, víc je starých a pacholat, někteří jsou i neduživí; a což těch zbraní divných! Vojáci jsou bez peněz, bez municí, pochybuju, že budou čacky odpírat nepříteli!"

„Je tomu tak," potvrzoval kněz, „lid nejde rád, u nás se dokonce rozhlašovalo, kdyby král naráz propustil lid z poddanstva, že by se lid postavil všecken k němu a zmordoval by vrchnosti a bylo by ihned po vojně."

Spjal ruce Kampanus:

„Bože, Bože, to je smutné, ty věci hledí daleko, Bože, vod nás, sic budeme obnaženi, znuzeni, zničeni!"

„Snad ne, dobrá věc zvítězí; trvám, že cestou neduživci a nestateční se vymísí, a co zbude, že bude se dobře bít, jen aby bylo dobré opatření, ti lidé musí jíst, musí obdržeti lepší zbraně, lepší škorně, peněz je potřebí!" rozhodl Knobelius.

Do toho rychle Kampanus:

„V nedostatku peněz hlavní chyba veškeré dosavadní liknavosti a nezdaru, sněm už svolil dokonce, aby učitelé i švadlí platili berni válečnou, ale berně vesměs scházejí se váhavě a vyšší stavové urození jsou tuze houževní, Bůh to suď, já tomu nerozumím dobře; pravda, někteří nemají mnoho, Budovec je hrdina, ale nemá, znám však mnohé z nich, že statku mají drahně a že by život dali za evangelium, život, hrdlo, pravím, by dali, ale když mají dáti peníze, vymlouvají se — to mi nejde dobře v mysl. Vojsku jsou stavové již dlužni šestkrát sto tisíc kop; z čehož by ti vojáci byli teď živi, kdyby nekradli, — a kterak mají s chutí odpírati nepříteli! Jediný Smiřický neskrblil — škoda, že umřel — ano, už na podzim loni, umřel u Budějovic, palčivou zimnicí, ten bez valných proseb půjčil zemi 50 000 tolarů — ale i ten, nejštědřejší z urozených, poslal třikrát sto tisíc dukátů kamsi do Němec, prý své nějaké nevěstě, snad aby je schovala, ale biskup špýrský je polapil a teď z těch českých peněz platí se vojsko proti nám, kolik se za ty uloupené peníze mohlo najmout lidu, kolik koní koupit, kolik válečných nástrojů! Ondyno sáhli direktoři i v poklad královský, prodali některé věci, aby došli

peněz na vojenský lid, Gaborovi poslali z císařských sbírek vzácná sedla turecká a palaše, také dali se do rozprodávání statků náležitých zpronevěřilým synům naší ubohé vlasti, prodávají statky Slavatovy, Martinicovy, Lobkovicovy, také statky arcibiskupovy, sekty jesuitů —"

„A co se děje, reverendissime, se školami těch kněží?" ptal se Měřínský rychle.

„To jste přece snad i venku četli v patentě, že jest akademie jesuitů rozpuštěna, stavení a knihovnu hlídá teď Sušický ještě s jedním měšťanem — věřte, přátelé mladí, ačkoli vždy jesuitové hořeli velikou nenávistí proti nám, že mi bylo líto těch jesuitských mnichů, když za černým křížem smutně kráčeli z města, — pomyslil jsem, kterak mocně a vysoce se pjali a kterak hluboký to pád, pomyslil jsem, že to štěstí lidské je jako ze skla, — a ještě více želel jsem, že jim v první chvíli vzteku lid vybil dům a knih mnoho z bibliotéky vyházel a zničil, — psal jsem stavům žádost, aby dali tu bibliotéku naší akademii, že si ji přichráníme, ale naši milí páni odbyli mne dosti příkře — Bohu poručeno!"

Měřínský ostýchavě se vrtěl, až vstal, že již musí, že bude čas.

Kampanus vyšel s oběma mladými lidmi. Dva muži selské hlídky spali na schodech akademie spánkem velice zvučným, jeden ležel roztažen na zemi u kašny a děvečky stéblem mu jezdily rozpustile po nose, ostatní michelští vojáci zmizeli. Měřínský dělal se nevida, Knobelius se smál, ale ne hlasitě, Kampanus zbrunátněl hněvem, ale udržel se v míře, neřekl slova. Děvečky prchly.

Když Kampanus se svými žáky bývalými kráčel k Uhelnému trhu, spatřili hejno lidí mimo uhelnou huť o překot běžeti k Můstku a ven na Koňský trh.

Prý jedou Uhři, voláno.

Knobelius chtěl tu lehkou chásku viděti, i protož dali se všichni tři také Můstkem na Koňský trh. Podivní jezdci.

Nejeli v spořádané karnetě, ani v menších tlupách, ale tu jeden, za ním o kus dva spolu, tři, zase jeden, plaše, chvatně klusali všecko

semotam rozházeni, jenom směr majíce všichni stejný, patrně poručený, aby byli co nejdříve z měst Pražských venku.

Nápadná byla na jich hlavách především zvonovitá, vysoká špičatá helmice, kožíšky měli tkanicemi světlých barev všelijak prošité, některé šňůry byly i stříbrné, ale tmavé a zašlé a tu a tam natržené; gatě těch jezdců příliš úzké i zase tuze široké byly většinou plátěné a špinavé. Skoro každý jezdec vedl na provaze ještě jednoho nebo dva koně, o nichž bezpochyby zcela správně pověděl Knobelius, že je nakradli cestou na Moravě a v Čechách.

Koně všickni, i ti, na nichž seděli, byli obvěšeni pytli s pící koňskou a tlumoky, v nichž také lecco cennějšího mohlo býti.

„Tenhle s píkou na hřbetě přivázanou, to je husař!“ volal mezi diváky kdosi.

„Chlap má dvě divné pistule při sedle!“ poznamenal jiný.

Kampanus tiše k svým:

„Vidím, že to je nějaká míchanice pronárodů, ten tady jistě není Uher, to je Turek nebo Tatar, nebo jiný pohan, hle, tu zase několik žlutých až černých tváří!“

„Ať jsou ti Uhři kdokoli, na všech je vidět, že se musili na tento svět ze svých matek vylhat!“ tvrdil Knobelius hřmotným hlasem, za kterýž podivný soud stržil odměnou veselý smích kolemstojících.

Kampanus poodstoupil, jako by chtěl lépe viděti.

Nějaký stařík bezzubý vypravoval, kteraké soužení s těmi Uhry všude mají.

„Je už teď nad čím naříkat, kdyby člověk nějakou kravku, koně, ba i statek ztratil, poněvadž toho trestání od milého Pánaboha zaslouží, bylo by jakž tak, ale tomu jest hrozné dívati se, že dobrých lidí manželky a dcery násile trpí od takové sběři!“

„To je vojenský právo!“ vykládá soused jeden.

„Kozáci na straně našich nepřátel jsou taky čistá chasa.“

Kampanus vzal své přátely pod paží, a odcházeje z davu, pravil:

„Toho neměl ani při rozdíle náboženství učiniti polský král, že na nás poslal polskou jízdu — tuším čtyři tisíce kozáků, toho neměl učiniti, přec Poláci mají s námi jednu řeč a jediný jest počátek národa

obojího!“

Náhle konec Můstku stala se zácpa. Lid se srazil, aby viděl.

Nějací zbrojenci vedli starožitného muže, žida, smrtelně bledého, ustrašeného, uplakaného, ukrvaveného; krev mu tekla z nosu, z čela, utíral si ji kaftanem a rozmazával si ji po tváři. Přes tu chvíli ho někdo udeřil. Prý se ptal na břehu vltavském u přívozu, je-li v řece nějaký brod a kde, — tedy zrádce, vyzvědač.

„Vari, vari! Vezeme lunty, provazníci jedou, vari!“ tak křičeli nějací dva mladí tovaryši v zástěrách, strkajíce vozík nemalý. Lidé ustupovali, odjeli provazníci s lunty, odvlečen žid vyzvědač.

K rozptýlení lidské hromady přispěl také buben, jenž hřmotil na Uhelném trhu při boudě uhlířské. A když přestal buben, daleko rozléhal se hlas úředního vyvolavatele.

Kampanovi, jenž stál s přátely při zdi malované rychty, vítr donášel slova:

„Direktoři — peněz před rukama není — to trvalé a dávno vinšované sjednocení s markrabstvím Moravským — s knížetstvími — s Rakousy — hotovo — věrný vlasti syn nezadržuje peněz povinných — naší expedici vojenské to činí záhubu — dle zřízení zemského kdo obhajovati nechce, čest a hrdlo tratí — měšťanům a vyšším pánům stavům jich milostem položí se vojsko do gruntů a domů, budou-li tak váhavě odvozovati — každý nechť pamatuje na svoji přípověď a pečeť — jde o korunu království, o přirozený jazyk a náboženství — v šenkovních domech povyky, tance, na noc sedání, hudby — pískání — školy šermířů — rozpustilosti — zapovídá se —“

Na Újezdě před branou potkal Kampanus se svými přátely dva vojáky v černých kabátech, v černých sukničkách. Kdekdo se za nimi ohlížel. I Kampanus všiml sobě toho.

„Co to? Kdo ti?“ ptal se.

Knobelius vesele vypravoval, ti že jsou z Kolína města, Kolínští že postavili asi třicet drábů vojenských, a poněvadž prý nemohli — asi, lakomci, nechtěli, — jim koupit dražší sukno barvené, dali všem ušíti suknice a kabáty z černého, domácího, a teď nechce je žádný

hejtman vzít pod praporec, prý jsou zlým znamením.

„Leží tam v smíchovských zahradách s námi, ale žádný jich nechce, chodí jako strašidla, všickni stejně černí —“

I v bráně ohlašovala se vojna, a velmi živě i hřmotně. Aspoň dvacet strážců vojenských, někteří se sekeřicemi nebo helepartnami, jiní s muškety tu posedali, stáli, jednali, křičeli. Právě prohlížejí vůz markatendera, jenž chce z brány ven.

Nějaký desátník křičí markytánovi, že dle rozkazu pánů stavů nesmí pustit z města vozu jiného než ten, který má polovici chleba a polovici nápojů; samý nápoj, to nic, vojáci se tuze ožírají — tedy polovic chleba — „a ty špikfouse, polovic nemáš, ty máš samé pití, samé soudky, ty by tobě měly v pokutě propadnouti!“

Jiný v touž chvíli dotazuje se při fortně nějakého z venku příchozího, kdo je, odkud, co v městě chce říditi, jak dlouho.

Třetí strážník odstrkuje kohosi od fortny a vrací ho do města, že je bez paletu, bez paletu nesmí ven.

V tom šumu Kampanus vzal oba mladé lidi za pravice, tiskl, potřásal jimi, loučil se:

„Kéž Bůh sešikuje vás i všecko vojsko naše, kéž vás Bůh neopouští, ať vás vede šťastně pro čest a slávu jména svého, pro čest a slávu národa našeho, těžce zkoušeného, vraťte se mi zdrávi a přijďte ke mně zas!“

Měřínskému z vyvalených očí náhle zapršely slzy.

Knobelius hromotluk sic neplakal, ale nemohl pohnutím mluviti; náhle mu vskočilo v mysl, že se s mistrem Kampanem vidí v tomto živobytí naposled.

Kampanus do města vracel se, voják a kněz fortnou vešli do zahrad sv. Jakuba čili na Smíchov.

II.

DIVERTINESCIO

Na podzim, když umlkly zpěvy vinařské čeledi v pražských vinicích, když na stráních všude tráva prožloutla a povadla, stromy v zahradách nemocně se zbarvily, stál mistr Kampanus s rektorem Jesseniem a s profesory Karlovy akademie a s mnohými mistry pražských škol na plácku v Hradě pražském.

Přišli vítat nového krále Fridricha.

Purkrabí Berka určil, aby stáli hned při bráně, ale na druhém místě; první místo ukázáno kněžstvu. Kde jindy očekával na krále arcibiskup s kanovníky, teď tu stáli ve fialových aksamitových reverendách, s birety téže barvy bratr Cyril, senior kněžstva bratrského, a farář Dikast, správce kněží podobojí. Při nich byli v houfě děkanové kostelů venkovských a faráři pražští, všickni v komžích; bylo víc obtloustlých než tenkých.

Střelci hradní běhali semotam a tlačili diváky ke kostelu, aby prostranství před hradem Vladislavským a obytem královským bylo prázdno, volno.

Branou pořád přicházeli rozmanití lidé obojího pohlaví, svátečně odění.

Purkrabí Berka teď už se zlobí. Kázal hejtmanovi, aby vrátil několik měšťanů ven, že jich stanoviště je před branou a ne tady. Teď zase starý Bílek, zlatník Hergsel a Pulpit kožišník přišli a nechtějí ven. Pulpit vzal si nato novou modrou šubu. Za nimi šoural se Revír, tchán Kampanův, a kašlal.

„Vy tam, páni a rytíři tady!“ rozkazoval Berka, kyna měšťanům ven.

„A nevíme proč!“ odpovídal Hergsel.

„Nevíme proč!“ dotvrzoval Pulpit, „mordydy.“ Ale tohle slovo

řekl jen tak, že skoro uvázlo v zubech.

Urozený pán rozhněval se. Pozdvihnuv hlas do vyšších tónů, pravil:

„To bychom před vámi žádné přednosti neměli, to by se nevědělo, kdo je nižším, kdo vyšším!“

„To by bylo neštěstí!“ vyrazil zlatník Hergsel; „pojďte, kmotři, ven, aby se poznalo, kdo je větší —,“ další slovo udusilo se v bráně, ale bylo nějak krátké. Revíra chtěl Kampanus zadržet a vstrčit mezi fakultu, ale starý pán s kašláním děkoval a šel ven mezi měšťany.

Ženské šlechtické i měšťanské tuze nastrojené a šperkovné vedeny byly přes plácek do sálu Vladislavského. Paní a panny vesměs zdobeny hedvábím, aksamitem, prýmy, krajkami, korály a zlatem, pavími péry i pštrosími; vězí v sukních obšírných, těžkých, obručí nadutých, takže skoro všecko to ženské pohlaví od pasu dolů vypadá jako bečky.

Mladí školní mistrové bavili se přicházejícími ženskými.

Mollerus málomluvný a zamračený několikrát jen tak skrze zuby opakoval svůj oblíbený posměch, že ta a ta je nafrčená jako starý Brno. Při jedné se divil, že ještě chodí za pannu, pravil posměšně, že „tej už někdo sňal kredenz“, ale pak myšlenkou přeskočil k profesorům:

„Basilides není mezi nimi, koukej, Třebícký, není ho včil mezi nimi, to je zlé znamení, když Zodiaka hvězdáře tu není! Snáď hvězdy ukazujú nedobro!“ Přitom zkroutil masitou hubu šeredně.

Jeden z mladých školních mistrů ptal se, viděl-li kdo novou bránu Strahovskou malovanou figurami, postavenou ke cti nového krále. Mluvili o bráně.

„A což husitské vojsko!“ jal se vykládati jiný.

„Potkal jsem je na mostě, asi 500 jich, jsou to sladovníci, tesaři, plavci, vinaři, začernili se v tvářích, navěšeli si vousů, mají prapor červený s kalichem a s jménem Žižky, mají cepy, kosy, pavézy veliký, vede je Mikuláš, služebník staroměstských pánů, stojí řádkou u té brány malované.“

„E co by —“ zabručí Mollerus, „hastroši, hastroši, badám, že

husité nebyli zasmudění, začmúdlí, neměli falešné fúsy, zpýtaj se včil pana mistra Kampanusa, ten je v historii přemúdrý; pohleďte na seniora Cyrila, jak mu to svědčí, jak je nafrčen, první biskupové Českých bratří byli by nevlezli do reverendy aksamitové — tempora mutantur."

Vešel do dvora zámeckého člověk obstarožný, svátečně oděný, ale nikoli šperkovně, spíš chudě, bral se přímo k urozeným pánům a smýkaje klobouk s kudrnaté šedivé hlavy podával tomu onomu potištěnou škartici s úklonami tuze poníženými. Několik škartic rozdal také mezi mistry učené, staré i mladé, a pak šel ze dvora zase. Kampanus pravil sousedu:

„Poeta čechicus Šimon Lomnický, kde se tu vzal?"

Oudové akademie Karlovy četli verše českého poety. Četli:

A protož, králi Fridriše,
prosíme, jak můž nejvýše,
vyžeň nepřátely z vlasti
a nedej jim více krásti,
ať volnou svobodu máme,
pod obojí přijímáme,
tělo, krev Pána Ježíše,
způsob to, králi Fridriše!

Někteří posuzovali plod nadšeného básníka. Nejstručněji vyřekl Mollerus svůj soud slovem, že je to „planá polievka".

V tu chvíli vyjel z brány do dvora hradní posel, jemuž purkrabí pospíchal vstříc. Brzy se rozhlásilo, co posel donesl. Prý král s královnou milostivě přijali Jich Milostí pánů direktorů vinš na Bílé hoře, pojedli ve Hvězdě a už se zase zdvihli k městům Pražským.

„Bílá hora," pravil Kampanus tiše a tak, jakoby samému sobě, „Bílá hora s Hvězdou, noster mons Albanus cum Stella — tam Čechové po prvé ho vítají, bude-li hvězda šťastna?"

Náhle vznikl a rozhlašuje se v zádech shromážděné akademie Karlovy křik dvou ženských hlasů. Dvě draly se o místo. Mollerus,

obrátiv se tam, pravil s posměchem:

„E, znám je, to ta hospodyňa mistra Skály, netvor s fúsy pod nosem ještě živ, a Veronika Koňasova, ta ježibaba."

Střelec hradní zařval mezi ně a krotil je, ale bublaly ještě dlouho, však už jen tišeji, naposled už jen syčely. Konečně Koňasová protlačila se jinam.

Náhle obracelo všecko zraky své vzhůru k nazelenalým měděným čepicím věže svatovítské. Všichni natahovali krky, valili oči. —

Po řebříku z nejhořejší lucerny zelené vyšplhal se k makovici věžní mladý pacholek s praporem modrobílým, druhý s bubnem zůstal seděti v lucerně. Vítr vál chvílemi s děsnou prudkostí dole ve dvoře hradním tak, že pronikal kosti a bral lidem klobouky a pláště, byl strach, že ty dva mladíky nahoře co chvíli smete jako pýr. —

Kampanus odvrátil se, nemoha bez rozčilení nahoru k těm lidem všetečným hleděti.

Vtom ze středu dvora od slavnostní branky plné pozlátka a barvy červené přišel k mistrům pan Sixt a za ním přišoural se o holi starý Kaplíř, oba direktoři v zemské vládě. Podávali si s Jesseniem a s ostatními pány ruce. Oba naříkali na pošmourný den a na toho násilného větru hučení a vzteklost.

„Habemus regem, tak už ho máme," začal k oběma direktorům rektor Jesenský, pak latinským jazykem dotekl se toho, že král tuze mlád, ale rozumný velmi a dosti učený.

„Našim vyslaným zaslíbil se, že se naučí česky co nejdřív," pan Sixt soukeník přidal.

Vtom již zase hádá se zámecký hejtman pan Berka, ale tentokrát s muzikáři, kteří stáli u prampouchu slavnostní brány se svými pozouny, cinky a jinými hudebními stroji. Byli větrem a zimou nějak mrzuti a snad proto vždy odbíhali za kostel v dům vikárský, kde byl šenk piva; odbíhajíce a přibíhajíce tlačili se diváctvem a činili rozbroj. Proto se Berka zlobí a hejtman nadává.

„Když nově zvolený král je hlavou evangelického spolku v říši," pravil Troilus mistr, „když je zetěm englického krále, jest-li pak

naděje neomylná, že odtud bude pomoc v našich těžkostech a strastech vojenských?“

Kampanus proti tomu namítl:

„Slyšel jsem, že englický král je váhavý přílišným mudrcováním.“

„Ano, povídají, prý je samá filosofská fraška, prý Angli sami mu dávají posměšně Šalamounů, než doufejme, když bude jeho dcera naší královnou, že nás neopustí,“ tak těšil Kaplíř starý, ťukaje indiánskou hůlkou v dláždění hrbolaté.

„Sic také mohu pánům pověděti, že král už s sebou vede nového generála, jenž bude mít vrch nade všemi, jenž bude generálem všeho polního tažení, ten musí napravit, co naši dosavadní generálové zanedbali. Je to kníže Kristián z Anhaltu, přijde se synem. My jsme mu již před týdnem darem poslali pěkný turecký stan z rystkomory císaře Rudolfa blažené paměti.“

Divoký Šultys profesor vyrazil:

„Teď se bude bojovati hromem, tohle je král podle srdce božího, by nebylo vojny, což pěkně by teď u nás bylo, prve katolíci jako olej splývali na vrchu vody, evangelíkové pospod, byli jsme tištěni, potupováni, teď je klid, teď je rovnost v náboženství, a ta zůstane, jen kdyby nebylo už té vojny proklaté!“

„Víte, že ten pacholíček tlustý — Slavata — zrádně ušel z Varů do Bavor?“ ptal se Kaplíř profesorů.

„Dovolili jsme mu, aby se hojil, a on ušel pryč za hranici, teď bude radit proti nám!“

Posluchači nemohli dlouho podivovati se, neboť v zelené čepici věže svatovítské ozvalo se bubnování břinkavé. Mladík pod makovicí točil modrobílým praporem.

Vtom zaduní ohromný zvon Zikmund a hned přidávají se k jeho varhanovému hlaholu menší i nejmenší bratří jeho na věži v směs kovových hlasů spíš divokou než velebnou.

Také spustila se střelba na hradbě. Střelba veliká ozývá se hromovými ranami po chvílích, střelba malá skoro napořád.

A již vjíždějí branou do dvora čtyři trubači troubící z dlouhých

trub lesklých, od nichž dolů visí praporce se stříbrnými franclemi. S trubači jede bubeník a mele do bubnu jako vzteklý. Za trubači jízda pěkně upravená, v modrých sukních s bílými pruhy, zase trubači a za nimi rejthaři, všickni v sukních trojí barvy: červené, modré a bílé; dosti rychle berou se vpřed směrem ke klášteru sv. Jiří, postupujíce po sedmi v řadě; a zase trubači, za nimiž rejthaři bělomodří a karnet se lvem vyšitým a znaky pražskými.

„Nu, tož tedy," pravil Mollerus, „toť rejtharstvo pražské, mladí měšťané, stálo to prý padesát tisíc, na vojnu není peněz, na modré a bílé sukničky peněz dost —"

Nikdo mu neodpovídal, všickni hleděli k pěšímu vojsku, které ze sebe chrlila brána. Ti vojáci nebyli stejně oděni, ale co na sobě měli, šat i zbraň, všecko jako zbrusu nové, čisté, lesklé.

„To jsou Nidrlendeři a Englenderové, které král vede s sebou!" míní Šultys.

Trvalo chvíli, než zašli, Šultys počítal třicet řad po sedmi mužích. —

Když odklusala karneta kyrasírů, vyjelo z brány dvanácte nádherných trubačů, foukajících v trouby dlouhé, tenké, stříbrné, ozdobené modrobílými plachetkami damaškovými a střapci.

Za nimi kráčel herolt český s holí, oděn jsa hábitem červeným, na němž zpředu i zezadu vykrumplován stříbrný lev.

Vyjeli na koních direktoři čeští. Pozdravovali se s kněžstvem i s universitou. Mollerus byl teď samý soud, nic se mu nelíbilo. Nelíbili se mu koně direktorské, prý si vybrali direktoři k té slávě pitomá hovádka, aby jich neshodila. Ale to se hodilo jen při tenkém rytíři Pětipeském, který dnes neměl tvář ustrašenou, spíše umdlenou; také Martin Fruvein, direktor ze stavu městského, měl nějakého divného kleprlíka černého. Ale chytré oči advokátovy šilhaly na všecky strany podnikavě.

Šlik, Václav z Roupova, Vilém Lobkovic vypadali věru pansky a rytířsky. Třeboňský Švamberk točil se s koněm v bráně, byl kůň bezpochyby tak ohnivý jako jeho pán.

Na dvoře direktoři s koňů seskakovali i slézali, čeleď koně

odváděla a páni zůstali při slavnostní bráně.

„Ten by měl být radš v poli!“ pravil Mollerus spatřiv generála Hohenlohe.

S Hohenlohem jel nádherný pán v plné zbroji, ne starý, ne mladý, mužně pěkné tváře, rusovlasý, kozičku má nápadně ve dví rozdělenou, na dvě strany sčesanou. Obrázek smělého hrdiny to není, spíš z celého vzezření jeho hledí jakás opatrná uvážlivost. S ním jede mladík, jemu až na tu rozčísnutou kozičku velmi podobný. Roznášelo se mezi diváctvem, že ti dva jsou Anhaltové.

Mollerus byl ihned hotov se soudem, že ten příští generalissimus vypadá jako profesor za rytiera přestrojený.

Za těmi pány kočárek o dvou párech koní, kočárek červenou koží potažený.

V něm kněz. Tlustý kněz.

Poznati bylo kněze po malé okrouhlé čepičce a černém kabátě hodně oknoflíkovaném a po černém plášti. Jináče měl po světsku škrobený krejzl s krajkami jako velikou okrouhlou mísu, pod nosem mu visel silný krátký frňous špicemi dolů a kozí bradu měl jen o několika vláscích. Starý Kaplíř mu podával do vozu ruku a vítal ho, zval ho panem Škultetem dvojctihodným, přistupovali též jiní z direktorů k němu. Bylo znáti, že pokládají Škulteta za velmocného pána při králi. Vcházejí radní pánové tří měst pražských, všecko v černém aksamitě a v šubách kožešinných. Moller, zhlédnuv primátora Kyrchmajera, pravil: „Fikura nastrčená, každý primátor fikura, kterou šelmové v radě točí jako frčkou.“

Zatím vešel do Hradu statný jonák nesoucí s velikou námahou prapor krále Fridricha vysoký a široký. Vítr zlostně pral do žlutého aksamitu na žerdi ozlacené přibitého, natahoval a zase hned lámal a skrýval zelený kříž na žluté půdě přišitý a jen s trpělivostí bystrých očí bylo lze přečísti zlatem psané heslo novotného krále: „Diverti nescio!“

Za praporem královským rychle vběhli na dvůr drabanti, bíle a modře odění, v jedné ruce držíce klobouk, v druhé pozlacenou helepartu nebo jiný ozdobený oštěp. Těch běhounů asi dvacet čtyři.

Za nimi na koni král.

Hezký mladý pán, okatý a trochu — ne mnoho — nosatý, s malým vousiskem pod nosem, s malou kozičkou na bradě.

Postřehnuv hned u brány, že kněží chtějí mluviti, král velice svižně seskočil s koně krásného, plesnivé barvy, a hned vlídně podával obě ruce seniorům kněžským jako starým kamarádům, otáčeje se přitom s nepokojnou čiperností a živostí ve svém pláštíku a kabátku soukenném, hřebíčkovém, bohatě stříbrem krumplovaném.

Vtom již tu byl pán z Roupova, aby překládal králi, co se mu řekne.

Kněz bratrský Cyril hovořil něco o Abrahamovi, otci mnohých národů, o Josue vítězném, o Šalamounovi v spravování moudrém, o Joziáši, králi pobožném, prosil, aby král těch následoval; také o zdraví nejbohomyslnější paní králové něco promluvil. Vítr bral mu slova od úst.

Král ke konci řeči sňal klobouk s hlavy. Ukázala se chocholka načernalých vlasů, právě prostřed hlavy dosti vysoko vztyčená, velmi podobná chocholce páně Slavatově, ale vlasy hustší a hojnější. Řeč knězova byla dosti krátká, však mladý král kloboukem již netrpělivě točil a chvilenku tiše nepobyl, vždy přešlapoval.

Rychle dávaje na hlavu klobouk, podal zase ruce oběma kněžím, mluvě něco německy, že se jim zamlouvá svou milostí, a zase smýkal znovu kloboukem, jako by kýval pozdravem těm kněžím všem, kteří tu stáli v komžích.

Doktor Jessenius, tentokrát jsa v rektorském taláru a šubě s kožichem, prosil latině Jeho Milost, aby ráčil akademii býti milostivým otcem i všem školám a oudům universitatis.

A zase čilý mladistvý pán zatočil kloboukem mluvě latině, že béře v ochranu akademii, a podával ruku profesorům srdečně jako sobě rovným. Pak křepkým krokem bral se Fridrich Falcký k slavnostní bráně.

Zatím vjely do dvora tři páry bílých koní s nádherným vozem, visutým na zlatých sloupcích. Ve voze seděla Alžběta britanská,

královna česká. Hlava její jako by ležela na trojnásobném vysokém límci. Živůtek samá perla. Vlasy její vycpány v ohromný účes, přeplněný drahými kameny; velmi pěkná paní s malými ústky. Ale s očima tuze chladnýma. Vedle ní synáček, chlapec malý.

Kněz Dikast přistoupil k vozu, nějaký služebník seskočiv se zádi vozu, otevřel dvířka a Dikast jal se povzneseným naměklým hlaholem hovořiti po česku o Sáře bohomyslné, o Juditě hrdinské, o královně ze Sáby velemoudré.

Těm jménům králová porozuměla, neboť po každé kývla hlavou. Nakonec — netrvalo dlouho — podala knězi ruku mlčky.

Vtom spustily u slavné brány muziky hlasité a radostné, páni i lid dali se do křiku:

„Vivat rex!“

Do toho zase zvony a střelba na hradbě, za kostelem i kdesi v dáli.

A byl hluk lidských hlasů, zvonů, hudby, střelby tak přenáramný, že zachvívala se katedrála od základů až nad kamenný les fiál do špice zelené věže, na níž neúnavně mladý pacholek točil praporcem barvy modré a bílé, barvy to nového krále Fridricha.

Před Vladislavským sálem i královna opustila visutý kočár, aby vešla pod střechu královského domu českého a tu na prahu aby přijala přání všeho dobra od českých žen.

Král točil se s velikou veselostí mysli i těla, pravici podával tu, tam, všude.

Přistoupil k němu na samém prahu pan Vilém z Roupova s prosbou, aby Jeho Milost, než se odebere k odpočívání, ráčila jej, věrného sluhu, přijmouti s novinami.

Za králem vešly dvorní dámy do sálu, opustivše vozy.

Když odcházela Veronika Koňasova z Hradu, pravila sousedkám, že ty dvorské paní jsou nestydké nestydy, že mají prsy tuze odhalené; královna že je hezká, ale tak spíš jako hezká židovka, a zajisté že je s břemínkem, že je těhotná, to že je světle patrno.

Mollerus zase vykládal komusi na schodech zámeckých, že král nemá posunky krále.

Pulpit běžel Hlubokou cestou všecek vyjeven — ale neběžel sám, běželo s ním hejno mladých, starých — všickni běželi za anglickými vojáky třemi, kteří majíce nějaké trubky v ústech, vypouštěli z huby kouř.

„Mordydy, to je fraška, mordydy, blázni, kouř z trubky, kouř z huby! A kde to hoří, mordydy, a co ta trubka? Je mosazná, že toho chlapa nepálí v hubě?“

A nedal pokoj Pulpit kožišník, vždy se těch Englenderů ptal, arci marně, až konečně ukazoval prstem do té trubky. I pochopil jeden z vojáků a tvrdým hlasem vyrazil jako z hmoždíře: „Dabak.“

Pán z Roupova vstoupil do pokoje s králem. Služebník přinesl svíce. Omlouval se Roupovský po německu velmi uctivě a šetrně, že umdlenému králi musí rušiti poklid. Noviny že jsou nedobré. Nejprv psaní kurfiřta saského.

Král rychle chopil list, rozpečetil, četl.

„To vím, psal mi už do Heidelberka, že jsem neměl českou korunu k sobě bráti, staví svoje mínění na divných šroubech. E, co na tom! Co dál?“

„Je tu zpráva, že arcikníže Ferdinand, jenž zove se králem českým, zvolen jest v říši za císaře.“

„To vím, to jsem čekal. Co na tom?“

„Ze Bavorský se mu zavázal pomocí a že evangelický spolek německý za zády Vaší Milosti královské svolil se nepomáhati Čechům, a že tudíž velmi nemužně a nevěrně Čechy opustil!“

Král ztrnul.

Lekl se. Lekl se tuze, schytil se mramorového, chladného stola. Nemluvil. Přistoupil za chvíli k oknu, ruce maje na hlavě; zahleděl se dolů na Prahu v soumracích ponořenou, jako v moři tonoucí, v moři tmavém, na němž tu a tam světélko probleskuje opuštěné a mdlé.

Drahnou chvíli mlčky stáli oba mužové jako sochy neživé bez hnutí.

Český pán zmrtvěl strachem o víru a vlast — nový příchozí král pocítil po prvé strach o královskou korunu, kterouž ještě ani nebyl

korunován, a do toho strachu vpletla se jedovatá myšlenka, že by mohl přijíti dokonce i o svoji rodnou Falc, krásnou, vinorodou, na svatém Rýně.

Ale mladý muž vzpamatoval se dřív nežli starý český pán.

Velice mrštně a odhodlaně obrátil se k Roupovskému a pravil mu:

„Heslo moje: Diverti nescio, obraceti neumím, tedy, milý příteli, neobrátím, nepřišel jsem jen pro slávu, přišel jsem s pomocí vašemu národu souženému. Diverti nescio!“

III.

BÍLÁ HORA

Mnich u sv. Markety v Břevnově pozvonil klekání a za hodinu potom začali psi ve vsi Řepích zuřivě štěkati a už nepřestali. V malých chvílích po nich spustili hrozný řev psi ve vsi Ruzyni a těm odpovídali ustrašení vzteklíci při chalupách nahoře v Břevnově.

Vyšel muž z krajní chalupy břevnovské, vyšel na zápraží, obešel chalup opatrně, vyšel na pláň, nad níž měsíční světlo se chvělo, neviděl živé duše — a psi pořád jako vzteklí.

Ale na obzoru, tam, kde by mohla býti rozložena ves Hostivice, tam ohnivá záře, požár — dále vpravo jiná záře, požár druhý.

Nalevo k přívrší košířskému a k Motolu obzor mizí v mlžných temnotách, i napravo tmy noční a klid, jenom na západě hoří, a nehoří to stoh, ani chalup jedna, to hoří ves, celá ves.

Za mužem přišourala se žena, za ní soused, dlouho stáli, uvažovali, křižovali se, litovali, pak šli do svých chalup, zimou zkřehlí, chlad vlhký kosti jim pronikl, vždyť jest již sedmý den listopadu měsíce.

A na pláni zase nebylo živé duše, klidně rozlévalo se po ní mdlé

světlo měsíce, tak mdlé, že obora královská, lemující horský bok pláně k Ruzyni, zůstává všecka černá i černý je letohrad, jenž zdvihá se vysoko nad stromy, a oko nejbystřejší by z letohradu, z jehlance tmavého, nevystihlo hvězdu šestirohou. Křoviska tu a tam po pláni rozlezlá, větší i zakrsalá, přikrčují se k zemi jako černé obludy číhající a prostřed lady pustnaté lom bílého kamene vypadá jako zakletý zámek.

Dole pod planinou měsíc hraje neklidnými zlatými proužky ve vodách obou potoků, které pláň obtékají, a z pomoklin a z vod shnilých dole u vsi Ruzyně vystupuje mlha prachová, v níž rozplývají se obrysy černých olší v mátohy obludné.

A požáry vždy ještě rudě svítí na západě a psi štěkají příšerně. V chalupách světlo bliká.

Lidé nespí. Nedá jim to. Vylézají do vlhké zimy zase a upínají ustrašené zraky k požárům na západě. S hrůzou vidí oheň nový, oheň dole u Řep, to hoří chalup při cestě — a na cestě jezdci, houfec jezdců, víc lidí, pruh lidí, hustý pruh, již patrně slyšeti chvílemi rachot nějakých vozů, to je vojsko, hořící chalup dobře osvěcuje vojsko, černý pruh pohybuje se zvolna, pohybuje se po silnici k Ruzyni, blíží se jako němý, příšerný — bože nebeský, už nějací jezdci jsou dole pod bokem hory u můstku — pryč, pryč, utíkejte —

A v malé potom chvíli vedli mužové od chalup pryč do údolí motolského krávy a ženy nesly uzly a strkaly před sebou rozespalé děti — jen pryč, pryč!

Dusot se blíží, jezdci již stoupají po cestě vzhůru, slyšet dusot, čvachání v blátě, již také rozeznati hlasy, krátká slova, mrzutá, snad klení, třeskne zbraň kovovým zvukem, zaskřípe vůz. Šum roste, houstne, první jezdci — předvoj — nahoře. Za nimi brzo vystupují na pláň jiní a jiní.

„Tak konečně s pomocí boží jsme u cíle, Bílá hora!“ hlasem radostným pravil Samuel Veleslavín k rytmistru Maternovi, slézaje s koně.

„Kde pozůstali Uhři? Toť přec nejsou všichni?“ táže se líně Materna.

„Zůstali v Ruzyni, vezou bednu s dukáty, šest koní ji nemohlo vzhůru vytáhnouti, zůstali dole, zloději, nechtělo se jim nahoru, snad uz spí."

„Teď jen už aby byl oheň, je zima!" volá Materna mávaje rukou na jezdce, kteří vedou koně, a na pěší lid, který houfně valí se na pláň Bílé hory.

Hovory znějí nejvíc německy, ale také jazyky jinými. Pláň se plní. Vozy spižní a vozy s vojačkami a dětmi rachotí proklestěnou dlouhou ulicí táborem dál ku Praze. Také nějací feldváblové rozkazují nemálo křičíce.

Jezdci staví koně v hromady jako stáda, odvazují pytle od sedel a strojí se krmiti hladová, unavená zvířata. Jiní vracejí se k silnici, aby nabrali píce z vozů zvolna přijíždějících. Z pěšího lidu, jenž uhýbal se od blátivé cesty na obě strany roviny bělohorské, někteří padli do prvních křovisk a zůstávali ležeti mdlobou. Ale jiní rozbíhali se a v nehrubé chvíli přinášeli dřeva od chalup břevnovských. Někteří přelézali oboru, sbírali posouš a řezali i sekali tam drva syrová.

Jiní vytahovali z přibylých vozů stany a vráželi kůly do země, a zase jiní tahali kotle a kotlíky ze spižných vozů, stále dojíždějících, aby uvařili a pojedli maso, které si hotovili již u Rakovníka, ale musili rychle naházeti do vozů zase.

Širá pláň plnila se lidem vojenským a zvířaty a vždy ještě noví jezdci a pěší přibývali. Přibylo také první dělo na skřípavém nízkém voze, taženém šesti páry koňů, z nichž se kouřilo. Zdola bylo slyšet hrozné řvaní mužských hlasů a bíjení koňů, kteří nemohli s děly tak lehce nahoru.

Přijeli na kotčích vozech také nejvyšší generálové. Ty odvedl kvartýrmistr Kaplíř do chalup v Břevnově, aby měli pohodlnější nocleh v posteli vesnické.

Zatím již vyzdvihlo se tu a tam několik stanů, otevřena plechová křesadla, zajiskřilo se a zapalovány hranice, které však v tom vlhku neochotně se zaněcovaly.

Vojáci, opřevše muškety o vidlice nebo také o zábradlo

zhotovené z pík a oštěpů, stáli a posedali při hranicích a radostí křičeli, když hustý kouř se vyvalil a plamen vyšlehl.

Svorně pak se k ohňům tulili, o místa při ohních bratrsky se dohodovali a sdíleli Češi i Němci, Vlaši a Holanďané i jiní všelijací, kteří sobě dokonce nic nerozuměli.

Všickni chtěli jen teplo, teplo. Zvláště Vlaši drnkali zuby a měli oči smutné. I protož trpělivě snášeli, i když kouř štiplavý chvílemi plazil se po trávě a dusil je.

Který šťastný muž měl ještě kousek suchého chleba, jehož si přichránil z Rakovníka, ten chutě chrupal, druzí záviděli, vždyť od rána některý neměl nic v ústech. Ale jen když sálá zatím drobet tepla. K tomu teplu obraceli vojáci brzy záda, brzy předek, někteří ulehli a chrápou i kašlou.

Důstojníci jezdí i běhají skupinu od skupiny, aby věděli, kde kdo, a přitom shánějí několika jazyky, neviděl-li kdo lopaty a motyky šancovní z Pražských měst objednané.

Zaplály ohně teď také již na koncích bělohorské pláně nad svahy a boky jejími.

Ohně strážné.

I při těch rozložily se hromádky vojáků. Před hromádkou o kolik kroků vpřed pocházel jeden s mušketou a chodě hleděl do nazelenalého šera pod horou.

Při některých hranicích vzkříšen život. V kotli voda vřela, a jižjiž netrpěliví hladovci tahali maso z vody, řezali, trhali je v hadry a hltavě zatínali do nich zuby jako zvěř tuze hladová a dravá.

U jednoho ohně skoro prostřed pláně při staně důstojnickém posedávala a poléhávala společnost, všecka do červena osvětlená. Je mezi těmi důstojníky kněz Měřínský. Valí svoje dobrácké veliké oči do ohně jiskrami sršícího.

„Kam zmizeli rytmistři a hejtmani?“ ptá se praporečník Kordule, zahaluje se tužeji v široký plášť.

„Jsou v poradě u nejvyššího, kníže Anhalt je volati dal,“ odpověděl jiný.

„Čeká se útok?!“ tázal se rychle Samuel Veleslavín.

Adam Hodějovský na to:

„E nebude nic, aspoň ne ani zejtra, vždyť není slechu o vojště nepřátelském, tak znamenitě jsme je předběhli; a dojde-li vojsko nazejtří, bude tak mdlo jako náš lid dnes, a jářku mdlý mušketýr nemá bezpečnou ránu, mdlý jezdec jako veš."

A obrátiv se k mladému důstojníkovi černovlasému, postavičky poněkud drobné, jenž seděl podál ohně na kameni, otázal se:

„Viď, Jene Vostrovče, že nebude nic, ty přece osobně znáš ty nejvyšší pány, jimž utíkáme od Rakovníka až sem!?"

Knobelius leže na loktech a přihřívaje si záda, vyzdvihl hlavu a přišeptl Měřínskému do ucha, že tento rytíř přeběhl předešlý týden od vojska císařského k českému.

„Inu, Bukva je k útoku vždy olověný," v odvet vece Vostrovec, „a teď, když prý ho ranila kulka do moudi a do stehna, teď nebude rychlejším; bavorské kníže, který vojenským běhům nerozumí, ten je divočejší, proto ti dva nejvyšší na sporu často bývají!"

„Jako naši nejvyšší!" míní Veleslavín, přitom tvář pitvorně kroutě. „Thurn nerad stojí, Anhalt váhá!"

„Nevím, jak to u vás," vpadne do řeči Vostrovec, „nejsem ještě všeho dokonale povědom, ale na druhé straně Bukva se přece po každém sporu poddal Maxovi Bavorskému, ctí ho jako panovníka, a viděl jsem, že mu při prvním shledání, když vojsko císařovo sešlo se s bavorskou pomocí, poníženě políbil ruku."

Vtom přišel k ohni Malovec a poznav přátely s patrnou radostí vypiskl:

„To jsem se vás nahledal!"

„Vyndej, co máš v pytlíku!" vzkřikne praporečník rytíř Kordule ze Sloupna mávaje rukama.

„Ukaž, co neseš!?" křičeli ostatní a oči se jim zjiskřily.

Usednuv rytíř vyndal z režného pytlíku šest tlustých klobásů z masa sekaného a lahvice vína tři. Při každé klobáse, která se dostala ze tmy na světlo, sbor důstojníků hlasitou projevil libost, kteráž se při lahvicích vypjala až v jásot a v pištění veselé.

V chvilence nastalo jednosvorné pomlaskování; fendrychové

a lejtnanti i s knězem jedli, až jim od úst pršelo. Kousek dostal i voják, který přikládal dřeva k ohni.

„Kdes to sebral?“

„Měl jsem z rozkazu pana nejvyššího vyslati k Strahovské bráně, aby našich sprostých vojáků do města nevpouštěli — na sta se jich k Praze rozběhlo a zmizeli v městě —, já se na posla nespolehl, silnice plna vozů a vojaček, i jel jsem za poslem sám a rozkaz v bráně jsem s důrazem opakoval vida, že malými dvířky vedle oficírů vždy některý kaprál a žoldnéř proklouzl, nu, a v hospodě před branou jsem ulovil klobásy i víno. Divím se, že vás tady v poli tolik pozůstalo!“

„Však Veleslavín měl chuť domů se podívat k ženě!“ škádlil Knobelius.

„Zejtra taky den!“ odpověděl Samuel, obraceje k ohni vlhké boty své, „ani nejsem dobré mysli, nemůže přec býti žádnému z nás jednostejno, že pořád ustupujeme, — o Bukvovi říká tady rytíř Vostrovec, že je olověný, — a my před ním ustupujeme, v každém musí odhodlání zhasnout jako tady ty jiskry v chladném povětří.“ Hlas se zachvíval přitom a bylo znáti, že má českého arcitlačitele syn něco těžkého, velikého na srdci.

Malovec na to rozezleně:

„Proč nedrželo se postavení u Rakovníka, byli jsme na hůře jako tady, tam jsme měli vyrazit a porvat se s nepřítelem opravdu.“

„E vždyť tomu chtěli Anhalt i Hohenlohe — Thurn snad ne —, ale když špehýři a talafousové donesli, že se císařská armáda strojí k Praze, musila naše taky k Praze.“ Tak vykládal Kordule fendrych.

„I nemusila!“ odpíral Veleslavín, „nezažil jsem za rok běhů vojenských mnoho, ale tolik rozumím, že by nepřítel byl sobě rozmyslil míti opevněné veliké město před sebou a naše vojsko v zádech! Tuším, že nás jen vylákali ze šanců ven.“

Vtom nějací vojáci vynořili se na pokraji hory, nesouce a vlekouce obilné snopy.

Hodějovský Adam zastavil prvého, nerozuměli si, teprv jeden ze zadnějších vyložil, že dole rozházeli stoh a že chtějí spáti na slámě

a ne na vlhké trávě.

S druhé strany hřmotně přibral se k ohni rytmistr Materna, tělnatý, přistárlý pán ostré našedivělé bradky, bystrých očí. Vítali ho a ptali se, cože bude, co v poradě ustanoveno. Odpovídaje pravil:

„Rozhodnuto, aby všickni oficírové a soldáti ráno, jak Bůh den dá, byli se svými prapory na poskoku."

„To bude těžko," namítal Veleslavín, zase tvář poněkud nakřivo pitvoře jako v pošklebek, „trvám, že většina oficírů panketuje v Praze. Odešli odtud chutě."

Na to Materna nic; jen pokrčil ramenoma.

Potom dali se mladí lidé do vypravování všelikých příhod a bylo oněch i oněch mnoho řečí. Materna, chvíli poseděv, poroučel se, odcházel na spaní.

„A jaký je král," ptá se Vostrovec, když rytmistr odešel, „když jsem byl u císařských, vypravovali často, že je to rozkošný chlapeček, milý, rozkošný, ale ne král, ne voják!"

„Jen s dětmi si hraje rád, žena mi v létě psala, že se koupal u mlýna nad mostem s obecným lidem pospolu, pyšný není," odpovídal Veleslavín. Hodějovský doložil:

„Bázlivý, jářku, taky není, když přijel mezi nás k Tuškovu, usmyslil si přepadnouti Bavory, všecko sám dobře nalíčil, nočně vyrazil, avšak slota uherská spletla si cestu a zkazila všecko, král sotva ušel zajetí. Jářku, bázlivec není."

Jako by náhle ze země vyrostli, Anhalt kníže s nejvyšším lajtnantem tu. Plamen z hranice osvěcoval ustaranou tvář nejvyššího nade vším vojskem českým, svítil na jeho posešlý, umazaný, neknížecí oděv. Než mohli důstojníci pozdraviti, kníže hned zašel zase do tmy se svým průvodčím.

„Obhlíží stráže." „Ohledává položení." Tak si vykládali muži při ohni.

Vtom tu kníže zas. Vrátil se. Kdo ho zhlédli, vstávali. Pravil tvrdým, silným hlasem po německu k Hodějovskému, jenž mu stál nejblíže, že poznal po hovoru české oficíry, a proto že se jich ptá, zdali by český lid vojenský hned na úsvitě dal se do kopání šance,

být to musí; za lid jiných regimentů hejtmane slibovati nechtěli, poněvadž jsou vojáci rozmrzeni pro neplacení žoldu.

Veleslavín chtěl něco říci, ale po německu by mu to nešlo dobře s jazyka.

Hodějovský pravil za něho, že také český lid už za tři neděle nedostal žoldu, ale že Čechové a Moravané k šancům vyvrhování potřebovati se dají zajisté. Kníže spokojeně pokyvoval, jen prý aby bylo dost motyk, zapomněli prý šancovních nástrojů u Rakovníka a z Prahy nových dosud neposílají.

Když odešel, vázly hovory.

Měřínský už dřímal.

Nedaleko při ohni křik náhlý. Dva Vlaši řvou a zdvihají na sebe kordy. Oči jim svítí jako divokým kočkám. Ale náhle si oba rozmyslí, vbodnou zbraň do země, kleknou proti sobě a zdvihají prsty.

„Chasa cigánská!“ zvolal Knobelius, „hned se to pere, hned se to smiřuje.“

„Bukvojovi Valloni jsou taky jako psi vzteklí,“ praví Vostrovec, „to byli Valloni, co pošavlovali v Prachaticích devět set lidí, do Písku vskočili mezi vyjednáváním a pobili do pěti set lidí, a cožpak ti kozáci, ti Rácové při vojště císařském, to je taky chasa krutá a zlá!“

„Jako Uhři!“ míní Veleslavín, „ti však jsou nadto vejše ještě zbabělí, dělají, jako by chtěli čerta sežrat, ale mají odhodlání jen na lidi bezbranné, zvlášť na ženské pohlaví!“

„Nejsou všickni stejni,“ namítá Měřínský, „ti, co mluví tak, že jim rozumím, co mluví, jak bych to děl, co mluví jako (obraceje se ku Knobeliovi), víš, jako Mollerus, ti jsou hodnější, jsou lepší, už jsem mnohým sloužil svátostí.“

„Ale jeden kousek těch Uhrů se mi náramně zalíbil,“ vzkřikne Vostrovec, „to jsme byli kdesi tam u Nových Hradů; bavorští oficíři naložili, co nakradli a naloupili v zámku, na tři vozy, k tomu přiložili tři ze svých vzácných kyprých paní manželek, ani ne ještě starožitných, a poslali to všecko domů přes hranici. Vaši Uhři je přepadli, konfoj pobili, vozy zajali a obrátili a tři vzácné paní pod

nebem svlékli do naha, pomazlili se s nimi drobýtek a pak poslali je po silnici domů do Bavor čistovanitě nahé. Toť veselé, co?“

Zazněl smích při ohni. Čeští oficíři měli radost z bavorských oficírek.

„Na kolik páčíš vojska císařského a bavorského?“ ptá se Malovec Vostrovce znenadání.

„Počítali obojího na dvacet tisíc, ale mnoho nemocných přitom.“

„Našich není tolik,“ míní Malovec, „až se zašancujem, budeme tu ležet a vrčet na sebe jako u Rakovníka, uvidíš.“

„Jde prý nová pomoc od Gabriela, sedmihradského knížete, jináč nás pořád ubývá, jak umřel Kolona z Felzu, rozběhli se ihned jeho kyrysníci, a když umřel Švamberk, hned rozběhli se třeboňští lidé a jiní z těch stran, kteří byli v jeho regimentu a vychování. A tak to chodí, pořád s kopce!“

„Ubývá nás, a z ciziny pomoc žádná, naši vyslaní byli u krále v Londu a ten nic, prý poslal předtím čtyři tisíce anglických mužů, ale já jich neviděl, prý leží po špitálech, někteří hlídají Karlštejn, kouří z trubek a smradí, to je všecka pomoc.“

„Pojďme spat,“ napomíná dobráček kněz s velikýma očima, „naše válka je válka boží. Čechové měli kdysi víc nepřátel než nyní, a Bůh jim ode všech pomohl, pomůže zas. — Kde budeš spáti?“ To pravil Knobeliovi.

„U tebe ve voze, Kordulko, neval oči, u tebe; přec mne nenecháš tady někde na zemi, vůz náš stojí při zdi u obory, poručil jsem, aby tam zůstal, pojďme!“

Rozloučili se přátelé.

Tři vešli v stan, ostatní sem, tam.

Knobelius s Měřínským, dva kamarádi z akademie Karlovy, brali se směrem k oboře, která se černala při půlnočním obzoru. Proplétali se mezi lidem vojenským po zemi ležícím a choulícím se v pláště při ohních již většinou zmírajících. Cestou ptal se Knobelius:

„Pamatuješ, milá okatá Kordulko, jaks mi pomáhal při zkouškách v akademii šidit profesory? Co dělá teď Kampanus?“

„Ví-li o tom, že české vojsko přitrhlo k Praze, to spat nebude!“

Po některém bloudění dostali se oba přátelé k vozu při zdi. Knobelius nejprv vyndal svýma ohromnýma rukama dva mušketýry z vozu, v němž spali jako bezduchá dřeva pevně, a pak ulehl, jak byl, a kněz vedle něho, oba nepohodlně přikrčeni a křiví. Mušketýři bez reptání svalili se pod vůz a spali dál.

A bledé světlo měsíčné rozlévalo se po ztichlém táboře, a když pak po půlnoci zhaslo, hluboké tmy přikryly všecko to spící vojsko zemdlené, na jehož síle a zdatnosti viselo štěstí českého národa.

Nespali dlouho.

Náhle rozlehne se hrozný řev dole ve vsi Řepích, řev vzteklý a zoufalý, řev ze sta hrdel, příšerný, ohromný, přerývaný a zase v jedno se srážející.

A za chvíli valí od Ruzyně černý oblak, šlehne plamének, dva, tři, vylítne oheň široký, vysoký, krvavě žlutý a ozařuje bok Bílé hory, bok půlnoční, nejpříkřejší.

Všecek tábor český vzhůru. Trubači troubí. Muži ospalí se potácejí, někteří chápají se zbraně, jiní shánějí koně, a zase jiní obracejí se zády k straně, odkudž požár svítí, a je patrno, kdyby jeden jediný dal se na útěk, že poběhnou taky.

Již také viděli při krvavé záři, kterak se drápají lidé vojenští s koni i bez koní nahoru na bok hory Bílé. Někteří nemají nic na hlavě, někteří maďarku. Poznáni Uhři, kteří chtěli dole pod horou přespati s uloupenými poklady.

Uhři to jsou, ale nač ten řev strašlivý?

Co to je?

Co to bude? Vojáci při kraji dobře již poznávají husary s píkami, hajduky s puškou arkebuzou.

Proč utíkají? Nikdo jich nehoní.

Zoufalé řvaní přestalo. Ale utíkají přece, je jich sto, více, snad dvě stě. Je to jako nějaká honba čarodějná. Ze svých noclehů přiběhli Anhalt, Hohenlohe, generál Moravanů Šlik, Pavel Kaplíř; běhají semotam, volají, křičí, klejou — Anhalt oblečen jako večer, důkaz, že spal ani se nesvléknuv. Přišel ke kraji hory Kornis, náčelník Uhrů,

v dalamanu ošňůrovaném, s očima vyvalenýma a ústy pootevřenými. Již kdosi s hory postřehl, že dole, zadem vsi, chvatně ujíždějí pryč kozáci, některý vleka s sebou několik koní.

Již chápali nahoře, co se přihodilo.

Konečně dospěl první utíkající muž s maďarkou na hlavě na pláň Bílé hory a stanul v táboře českém, za ním jiní přibývali; někteří zlořečili, někteří povídali.

Bylo vše jasno. Kozáci císařského vojska, bezpochyby dověděvše se skrze nějaké zvědy nebo talafousy, že líní Uhři zůstali dole, ponavštívili je a drahně jich porubali. Maďar Kornis, doslýchaje o tom, skřípal zuby a láteřil svým neohbitým kvákavým jazykem nesrozumitelně. Zuřivě řval do těch svých uřícených chlapíků a pak mluvil vztekle i k Anhaltovi.

Zdálo se, že chtějí Uhři s Bílé hory pryč, dočista pryč. — Mnozí sedají na koně a jen čekají, co vůdce. Když však vůdce odešel s Anhaltem a Hohenlohem, sesedali Uhři s koňů, stáli i chodili dlouho jako vyjevení, v rozčilení lapajíce zprávy těch svých soudruhů, kteří ušli kozácké smrti.

V táboře již na zbytek noci až do svitu nenastal klid. Leknutí vjelo do všech všudy a spánek násilně vyražen, mdloba zůstala.

Ohně znova zaněcovány. Čeští vojáci dali se do vyvrhování náspu; snad tak činili, aby se zahřáli; na tvářích není jim znáti ochotu radostnou; někteří vyhazují nahbito vršky, aby do nich zasazena byla veliká střelba, veliké kusy. Při stráni k Motolu složena byla děla tři, nad Ruzyní sedm kartounův a švihovek. Těch deset hromotluků s některým hmoždířem tedy čekají před křídloma armády na svoje příhodné uložení a na činnost.

Čím víc se blíží od východu svit a den, tím kalnější povětří, mlhy se snášejí a vlhko prší z nich a obzory se halí v smutnou šedivinu. Všecko všudy mokré, hroudy, trávy, keře i šat lidí. Studené krůpěje chvěly se na sestárlých začernalých jitrocelech, na vousatém bodláčí, na šípkových keřinách, na stromcích, na korálech bezlistých jeřabin.

Kouř z ohňů nejasných tlačí se do mlh, a když to marno, zase leze po zemi, plazí se a štípe do očí.

Pláň v nejbližším okolku svitem béře na sebe barvy. Jsou to staré chorobné barvy podzimku, žlutavé a narudlé skvrny na stromech, plesnivé namodralé listí pod stromy; svěží jest jen na bělohorské pláni žlutavé hadí mlíčí a rudé slzy svaté Máří. Ani tu, kde jsou ty květy k zemi připrány, nemizí barva nenávisti a krve. Z obory vyskakují jen bílé čáry bříz, hlavy stromů i pyramida bílé Hvězdy, všecko topí se v mlhách.

Svitem ranním také odhaluje se hrozné vzezření lidu vojenského. Na všech vidět, že dosavad žili život tvrdý. I na důstojnících všecko odřené a sešlé, zlato a stříbro kalounů a šňůr zčernalo a po zmačkaných rukávech a pláštích znáti, že v tom všem důstojníci bez svlékání spávají.

A což sprostní žoldnéři! Tu jeden seškrabuje bláto s kabátu, ale přestává vida, že přišité kusy odchlipují se hadrovitě a že by upadly; knoflíky — aspoň většinou — jsou již dávno u Písku, u Rokycan a jinde na jihu českém ztraceny. Tu zase zouvají se někteří, aby slámou obložili namodralé nohy; přitom mrzutě prohlížejí díry v škorních a v botách. Plechy ocelivé na prsou a na zádech, které mají svítiti jako led, jsou rezavé při všech vojácích bez rozdílu.

Nevyspalé mrzuté tváře vojáků hodí se k smutnému šedivému ránu.

Ty tváře se snad zjasní, až bude posnídáno. Vody se vaří v kotlích a už hodná chvíle proběhla, co odebralo se aspoň dvacet mužů dolů do oužlabu košířského, aby nakradli něco dobytka.

Hle, také již přijíždějí markatendři od Prahy se zbožím, vojáci se hrnou k vozejkům, nastává šum a křik. Je slyšet české, německé smlouvání a nadávky. Čech křičí:

„To že libra masa a libra že za dvacet peněz? Hrom tě zab!“

„Verfluchter Schelm!“ křičí u vozu jiného Němec a točí kusem masa jako hadrem. Tamto zase tiše smlouvá se voják s ženskou obchodnicí o chleba. Nemá peněz, nabízí dýku na prodej.

Mnozí klidně platí i pijí pálené víno a hladí se po životě a po břiše, jako by chtěli palčivost toho smrdutého pití rozehnati po všem těle.

A mnozí, přemnozí stojí podál vozů a nekupují, nesmlouvají nic. Těžko kupovati, když po tolik neděl neviděli žoldu. Někteří z vojáků, i v tom ruchu, který se šíří po táboře, klekají a modlí se. Vlaši soukají z košil penízky, jež jim visí kol hrdla na šňůrkách, a líbají obrázek Madony.

Všehochuť je tu na pláni; mezi pyramidami oštěpů a mušketů smrtonosných šeptá se modlitba a jeví se pokorná zbožnost, vedle plných vozů markytánských svírá útroby hlad a při tom všem špína, hadry, malátnost v oudech, smutek v očích nebo tupá lhostejnost; snad mlha, kterou se slívá nebe se zemí, ta studená mlha vnikla i do srdcí a do mozků těch tisíců.

Zatroubení hřmotné, táhlé.

Zatroubení tu i tam.

Na všech stranách, ve všech cípech i v prostředku bělohorské planiny. Již jezdců škadrona dolů s hory sjíždí, aby pátrala po nepříteli, vojáci rozebírají oštěpy z hromad, jež tu stály jako chmelové tyče do špice složené, stany se od země odvazují a skládají; jezdci berou se k svým koním, vedou je na místa, kde troubí trubačové, k nimž příslušejí.

Starý i mladý Anhalt, Hohenlohe, mladý Thurn na koních brzy tu, brzo tam se vyskytují, volají, vzkazují a rozkazují.

Vojsko se volá v šiky.

Materna rytmistr oznamuje svým oficírům, že podle vyrejsované škartice Anhaltovy regiment stavů českých zůstane asi tady na tomto místě, při středu armády. A hned káže trubači, aby stroubil jeho karnetu sem. Také jiní čeští trubači začali svolávati vojsko stavů českých do blízkosti.

„Smutná neděle!“ pravil Veleslavín k Vostrovci, drže koně svého z vrana hnědého s lysinkou na čele, „nemohu se zhostit vzpomínek na nebožce pana otce svého, ten říkával a v předmluvě ke kronikám to vytlačil, že Čechové odjakživa mívali Němce za nepřátely a vesele je kropívali ze země ven, teď jsme s Němci spojeni, vedou nás, řídí naši věc; mám strach, v noci jsem tuze vzpomínal na pana otce svého.“

Materna zase přistoupil k mladým svým důstojníkům, a trhaje nepokojně svou prošedivělou bradku ostrou, ne bez trpkosti chraptivým hlasem a s příslušným vojenským sakramentováním a elementováním pravil:

„Kníže div zlostí nepláče, že mu z měst Pražských král ani stavové neposílají šancovní nádobí, třikrát za noc poslal tam a třikrát nic, neposlali ani jediné lopaty! Taky se podívejte na ten redut vyvržený, nizounký, krátký — nic, sakrament nic, štěstí, že tu není nepřítele!“

„Račte pohleděti na ty Uhry!“ pobídl pány Malovec, „divné vojsko, žádný nic nemluví, žerou ošlejch a cibuli, pijí pálené, tamhleten na koni spí, jejich koně jsou čilejší, aspoň střihají ušima.“

„Kolik Uhrů v noci v Ruzyni zbito?“ ptá se jeden z fendrychů.

„Prý asi dvě stě,“ oznamuje Materna, „je to rána pro ně, jenže tu by oželeli, hůř je, že kozáci jim sebrali železnou bednu s penězi a tisíc koní; prý spali beze stráží, proto se přepadnutí tak vydařilo, roztomilí soldáti jsou ti Ungari!“

Již pozorovati, kterak se v hromadu srážejí tu a tam kompanie a praporce. Někde již troubení ustalo. Slyšet kaprály, že čtou jména vojáků ze škartic sešitých.

Od strany motolské na vrch z mlhy se vyvalí tři krávy a deset vojáků.

„Ten dobytek ukradli v Košířích nebo v Motole, co s tím teď?“ ptá se Vostrovec.

„Inu, až se všecko sešikuje, bude zase klid a sní se všecko,“ odpovídá Veleslavín.

Krávy i vojáci zmizeli v davu a v mlze. Mlha visela už jako záclona s nebe až dolů na zemi; zdálo se, že lidé, kteří byli v ní o sto kroků dále, motají se jako opilí.

Všemi uličkami mezi vojskem stavů českých procházejí vojáci regimentu Thurnova, Bubnova a Kaplířova, vojáci to čeští, moravští a němečtí. Všichni se strubují na prostor k straně polední:

„To bude levé křídlo armády!“ hádá Veleslavín. Přicházejí i přijíždějí oficíři těch regimentů a hledají své praporce i karnety.

Přicházejí z pražské noční toulky. Vostrovec pozdravuje se s rytířem Sekerkou, Šatným z Olivetu, Mitrovským a některými jinými. Šatného se ptá:

„Kde jste nechali svého generála?“

„Pan generální strážmistr z Bubna bude ještě asi v Praze!“ zněla odpověď ledabyle do mlhy hozená.

Za chvíli bylo venkovskému regimentu stavů českých ustupovati ze středu blíž k silnici. Ten rozkaz, aby postoupili, vyřizoval polní sekretář Thurnův s mladým Thurnem. Za chvíli přijeli rytmistři regimentu Bubnova a Kaplířova a zaujali místa od krajského lidu českého uprázdněná. Je mezi nimi Hodějovský Adam, jenž se pozdravuje s oficíry stavovskými.

„Počítám od kraje hory až sem,“ pravil Veleslavín, obhlížeje rojení vojenské s koně svého, „počítám deset praporců Thurnových a devět karnet Bubnovských!“ Přátelé dali se do počítání též.

Vtom jede k svým pan z Bubna, kroutě si veliké frňousy, a mluví s rytmistry, pátrá očima sem tam, široce rozhrnuje rejtharský svůj plášť a ukazuje; lid jeho se sráží ve čtverce pevněji, tužeji.

Veliké rojení dělo se též na druhé, opačné straně, od zdi při oboře až k silnici. Knobelius s knězem Měřínským dlouho nemohli dobře projíti vpřed, aby našli své Čáslavany a Chrudimské; jednak jim překáželi se svými obchodními vozy a vozejčky markytáni, jsouce z planiny ven nazad vyháněni, jednak tlačilo se kolik tisíc Uhrů taky nazad, a to se zřejmým úmyslem, aby byli nejzáze; zhlédltě Knobelius některé již při samých chalupách břevnovských, tedy tam, kde planina bělohorská již nakláněla se ku Praze.

„Mrchy vojáci!“ vyhrkl Knobelius nadávku, hledě na tu mrzutou zbabělou chasu uherskou.

Od obory až k silnici Knobelius s knězem procházeli řadami Moravanů a Rakušanů, kteří večer ten prostor naplňovali. Knobelius poznal vůdce Moravanů, Jindřicha Šlika, po malé bradce a hustých vlasech dvakrát natočených po straně.

„Toho chválí za statečného,“ pravil Knobelius, „sloužil už mnoha pánům i císaři, je prý pravý a celý voják.“

„Je příbuzný pražského bývalého direktora Jáchyma Šlika?“ ptá se kněz.

Vtom nějaký fendrych z regimentu Hohenlohe, jenž zabíral prostranství při silnici, upozornil Knobelia, že český lid je o málo dále nalevo. Prošli tedy oba přátelé aspoň osmi praporci Hohenlohových pěšáků, propletli se tolikéž osmi nebo devíti kompaniemi jezdců Hohenlohových a Anhaltových, dvakrát jim vjel do cesty starý Anhalt všecek rozčilený, potkávali ještě pořád rozmanité lidi obchodní i řemeslné, také některého felčara a kněze, až naposled došli k svému regimentu, jenž stál mezi Anhaltovým a Kaplířovým, a brzo zhlédli svůj praporec, jehož štandartu držel rytíř Kordule ze Sloupna. Nejvyššího Michala Slavaty nebylo viděti, snad byl ještě v Praze. Také pohřešil Knobelius nejednoho důstojníka nižšího, jenž bezpochyby zdržel se též v Praze na táckách. Nocleh v Praze byl rozhodně přívětivější a teplejší nežli tady na pláni.

Větřík začal profukovati poněkud dotěrně. Mlhy se trhaly v tenčí závoje, v pavučinové šlojíře. Bylo už lze na planině bělohorské dosti dobře přehlédnouti všecek prostor vojsky zaujatý. Vostrovec páčil tu čáru na malou půl hodinky cesty, Veleslavín na tři nebo čtyři tisíce noh.

„Už rozumím,“ zvolal rytíř Vostrovec, pozoruje, že tvoří se široká prostranná ulice mezi vojsky po celé té čáře od obory až k vinicím nad úžlabím motolským, „už rozumím, už je dobře znáti, co generálové zamýšlejí; podívej se, dva šiky, mezi nimi ulice, asi 200 kroků široká, víc to není, náš přední šik rozestaven a rozdělen ve čtverce, v čtverci pěší praporec spojen s kompanií rejtharů, míchanice, schvální, pohled, do mezer mezi čtverci prvního šiku vešly by se čtverce druhého šiku, a kdyby se to stalo, stojíme všichni sliti jako zeď. To není hloupé. To se mi líbí!“

„Nevím, dobře-li tak, nač to táhnout čarou až nad Motol, čarou půl hodiny cesty dlouhou, ta čára příliš dlouhá, a kdyby oba šiky slily se v zeď jednu, bude to zeď tenká!“

„Musí býti vojsko od obory až na konec nad Motol, aby nás

nepřítel neobešel!“

Zraky všech obracely se vráz k pražské silnici, po níž statně kráčí nové nějaké vojsko a s ním přijíždí pěkná jízdní karneta, ba již druhá se ukazuje. Poznáno brzy po barvě modré a bílé na sukních vojenských, že to vojsko českého krále. Poznán také skvělý praporec sametový s heslem Fridrichovým „Diverti nescio“.

Vstříc jim jede Anhalt, zastaví je, k Anhaltovi sjede se několik vojenských pánů, několik vysokých klobouků s velikými péry se tam pohybuje, poznávají výmarského knížete, jeden jede pryč, nějak zlostně, vrací se zase do neklidné porady v poli.

Konec porady; vojsko královské se obrací, vzdaluje se, zůstává tu jen kompanie a praporec gardy královy, která se vsunuje mezi Anhaltský a Hohenlohův regiment dopředu.

„Kam je odvedli, proč tu nezůstali?“ ptá se Veleslavín přátel svých, dobře věda, že neumí mu žádný odpověděti. Také krčili rameny.

„Bylo jich dobře na dva tisíce!“ pokračuje rusovlasý pan Samuel.

„Trvám, méně!“ odpírá kdos.

„Nu tak tedy méně, ale je jich zde potřebí, proč je odvedli a kam?“ hněvným hlasem dotírá Veleslavín. „A což pěkně jsou vypraveni, náš lid proti nim jsou jako žebraví stupkové!“

Vítr věje ostrý, mlhy se probělují, šlojíře jejich se víc a více trhají, dolina pod Bílou horou se prohlubuje, ze šedin se vynořují zdi chalup ruzyňských beze střech, ještě se z nich kouří, již lze rozeznati žlutavé rákosí na blatech dole za vsí, kudy vede silnice na Bílou horu, vynořuje se z mlhy můstek zděný přes potok letovický, už lze spočítati všecky ty černé olše, které provázejí potok na jeho klikaté cestě.

Čtverce vojenského sešikování se na bělohorské pláni v mrtvém čekání konečně rozvázaly, natrhaly; rejthaři sesedají s koní, důstojníci se kupí před svými praporci nebo procházejí se, aby se v jedovatém chladě listopadovém drobet zahřáli.

Veleslavín s Vostrovcem a s Malovcem pohlíželi k hejtmanovi nad střelbami, člověku starému, tlustému, kterak bez úspěchu řve

do své artolerie, do několika selských lidí, kteří tu byli k posluze při střelbě; řval do nich, ale pohybovali se přesto velmi pomalu a rozvážlivě.

„Škoda, že Harant nechal střelby, na Vídeň střílel loni dobře, teď civí v Praze při komorních počtech, škoda; nezdá se ti, že těch kusů velikých je málo?“ ptá se Veleslavín Vostrovce.

„Nepřítel jich nemá o mnoho víc, alespoň neměl jich víc, dokud jsem tam byl; král Fridrich prý chtěl dáti sliti všecky zvony pražské v kusy střelné, to by jich bylo teď víc!“

„To měl nařiditi,“ pravil Veleslavín trpce a špičatě, „to by ho byli z Prahy vyhnali; což bylo divokého křiku a žalostného nářku, když králův kazatel Škultét dal zbytečně vybíti a zpustošiti kostel na zámku!“

„Aj, pan Thurn přijel z Pražských měst, přijel k hotovému!“ tak zvolal Vostrovec, ukazuje k sboru generálů, jenž širokou ulicí blížil se k místu, kde stálo krajské vojsko české. Byl mezi nimi Thurn celým kyrysem přioděný, jako do bitvy. Anhalt mu vykládá, bezpochyby o sešikování armády, neboť ukazuje živě sem tam.

Právě když páni nejvyšší dojeli ke karnetě, před níž stál Veleslavín s přátely, pravil Thurn po německu, že nemůže lepšího místa a lepšího postavení býti. Poklonu tu přijal Anhalt a všickni generálové pokyvovali, jen Kornis, velitel Uhrů, stál jako pařez nehybně a mračil se tak, že malinké oči jeho skoro zmizely v žluté tváři pod černými štětkami hustého obočí.

Ale hned Anhalt v odvet vyčetl Thurnovi, proč nepřinutil die Pragerischen und die Stände, aby mu poslali lopaty a motyky, o něž v noci několikrát vzkazoval.

Z odpovědi Thurnovy doniklo k sluchu ještě jen to, že dopoledne tu bude šest vozů šancovního nádobí.

Páni se vzdalovali odcházejíce.

„Inu hanba je to, ať vina kdekoli, v nouzi však mohl nejvyšší generál, pan Anhalt, nastavět místo redutu a šance spižné vozy, těch je přec kolik set, ty by chránily vojsko, jako chránívaly husity, šance vyvržen kousíček a zatím vozy tarasí a zastavují silnici ku Praze.“

Vtom zhlédne kdos na silnici, jež vede od Hostivic, několik jezdců.

Jako by vyjeli z lesa na ohledy a zastavili se.

Nebylo lze rozeznat, blíží-li se. Zdá se, že stojí jako sochy.

Ba blíží se. Již to patrno.

Viděti už dlouhé oštěpy jejich.

Kozáci. Přední hlídky.

Nepřítel jde.

Jezdci Anhaltovy škadrony, před dvěma hodinami na výzvědy vyslaní úprkem přes můstek po silnici ženou se k Bílé hoře a křepce nahoru. Někteří z nich zastavili se u mostka. Snad čekají, že jim bude poslána pomoc, aby přechodu toho hájili.

Důstojníci všech praporců a karnet předního šiku vybíhají na kraj hory, aby viděli, co se bude díti.

K baterii, do níž k sedmi dělům sedláci skládají s vozu koule a v bečkách prach, přijeli nejvyšší generálové, aby odtud obhlíželi obzory i dolinu.

Zatím už silnice, vinoucí se od Hostivic po mírných návrších a hrbech nevysokých, byla vojsky plna. Černalo se. Blížilo se vojsko nepřátel, je jako černý had, jenž pořád roste, aniž konce jeho viděti.

Jezdci most hlídající troubí; volají pomoc; shůry se jim odpovídá. Porozuměli. Nechali mostek mostkem a cválají nahoru. Tím cesta nepříteli přes široká bahna volna.

Anhalt vytáhne z měšečku čtyřhranné hodiny, totéž po něm učiní mnozí z oficírů. Je devět hodin německých. Právě devět hodin, když přirazili první kozáci k mostku.

Nevjíždějí naň. Staví se stranou.

Mostek přejíždějí rejthaři, které Vostrovec poznává za bavorské. Rejthaři jedou klidně a bez překážky. Jest jich dobrá karneta. Ujedše několik set kroků k Bílé hoře stranou k Řepům, zastavují se. Ohlížejí se. Nemají za sebou nikoho.

Vtom přikvačí, úprkem koně svého po rovině bělohorské bodaje, k nejvyšším generálům vůdce Moravanů Jindřich Šlik. Veleslavín se svými přátely dobře slyší, kterak žádá, aby směl se svými jezdci

rozprášit ty osamělé jezdce dole. Slyší, kterak Hohenlohe zasyčel posměšně: „Schlagen, schlagen, ihr wollt allzeit schlagen, ein jeder rede so gut, als er es verstehe."

Šlik mrzutě pryč. Mrzutě a mnohem pomaleji, nežli spěchal sem.

„Ty jsme mohli snadno zsekat v kusy dřív, než dojde tamhleta houšť," míní Vostrovec.

Anhalt už zatím dává rozkaz dělostřeleckému hejtmanovi stran baterie na levici a sám jede k náspu vyvrženému proti Ruzyni.

Voj dole pomalu se po silnici valí. Je vidět, že mu překážejí vozy a střelné kusy, blátem těžko tažené.

Bavorům na patě Bílé hory přibývají jezdci, pěší. Vostrovec poznává po modrém plášti starého generála Tillyho, vidí ho, an mimo silnici polem jezdí brzo vpřed, brzo nazad, je patrně nějak velmi netrpěliv.

Vida na silnici konec vojska, konec černého hada, Vostrovec a s ním jistě mnozí jiní pochopili, co hněte Tillyho. Zhlédl Tilly šiky na Bílé hoře, a o císařském vojště, o generálu Bukvovi, ještě ani potuchy. Tušil Tilly, kdyby se česká armáda sesypala jen polovičkou s vrchu dolů, že by rozmetala bavorskou armádu jako vrabce dřív, než dojde loudavý Bukva s vojskem císařským.

Vešla netrpělivost v důstojníky Thurnovy, nejvyšší Bubna také divně na svém koni se otočil, jako by už chtěl dolů. Oficíři karnet stavovských posedali na koně — ale Hohenlohe a Anhalt, jenž vrátil se od střelby, poskytovali obraz klidných soch z kamene a tím klidem dusili vojenskou chuť svých důstojníků.

Tilly hrnul své lidi k Ruzyni mezi stromy k bahnu.

Zahoukla od Bílé hory první rána dělová. Nebylo lze uhodnouti, kam vletěla koule. Dole se nikde nic nehnulo. Letěla koule bezpochyby tam, kde ji hejtman nad střelbami nechtěl míti.

Konečně ukázalo se směrem od Hostivic zase vojsko. To jsou císařští, jež vede Bukvoj.

Dole k Ruzyni dojíždí kočár, provozený jezdci vpředu, vzadu i po stranách. Ten stane pod první černou olší.

„To bude kníže bavorské," míní Vostrovec. „Je to on, rudý plášť!"

Houkne druhá rána, nejbližší praporec prvního šiku halí se v oblak kouře. Snad zasazena děla příliš vysoko, že přestřelují. Tak mínili mnozí, opět nevidouce nikdež žádného výsledku smrtonosného.

Mine drahná chvíle. Zatím zříti, kterak Tilly se svými oficíry šikují při letovickém potoce svoje Bavoráky ve čtyři skupiny a kterak vojáci rychle vyvrhují reduty čtyři. Přes mostek táhnou už osmý kus střelby.

Kozáci někteří staví se poblíž Ruzyně, kterou byli v noci zapálili, jest dobře rozeznati jich černé a červené praporečky na oštěpištích; jiní zůstávají za mostkem a hlídají vojenské vozy knížete bavorského. Bavorští jezdci jednotliví bez přetrží vyjíždějí vstříc bukvojskému lidu — konečně — konečně první Valloni vjíždějí na mostek. Někteří horliví brodí se bahnem.

S Bílé hory zahřmí rána. V touž chvíli už na mostku i na bahně chumelice. Rána položila několik jezdců — je zříti v roji rovnou čáru, jako by les vysekal. Také druhá rána, s Bílé hory poslaná, nebyla beze škody. Bystrozraký Malovec viděl — aspoň pravil —, že koule srazila nějakého předního, porazila koně, porazila dva kyrysníky za ním a ještě nějací se prý zapotáceli a káceli.

Ale což platno! Bukvojští jsou již tu a obě armády jsou na patě hory spojeny.

Vojsko císařské se hrne, valí v podol pod horu Bílou a v malých chvílích vyplňuje prostranství od vesnice Řep až k silnici bělohorské, ztrácejíc se vzadu v mlžinách.

Přirazil k černé olši už také druhý kočár, provozený rejthary, bezpochyby přibyl to Bukvoj.

Již také z jednoho kartounu bavorského vyvalil se dým a vzlétla první koule, na Bílou horu poslaná.

„Oslové, střelili do oken nebeských!“ usoudil Veleslavín otáčeje se.

„Počkej, začnou-li z hmoždíře, pěkným obloučkem, mohli bychom potom dostávat koule shůry na hlavu,“ podotkl Vostrovec.

Za chvíli kouř, rána z reduty Tillyho, ale koule pěkným

obloučkem zapadla kdes v oboře.

Potom už si střelby nepřátelské, která se ostatně ohlašovala stejně tak jako česká v dlouhých přestávkách, nikdo hrubě nevšímal. Zvláště nevšímalo si jí mužstvo šiku druhého, zadnějšího. To dílem mrzutě odpočívalo, dílem zase obstupovalo vozy a vozejčky markytánů, kteří neodbytní jsouce jako židé, zase vjížděli v uličky mezi rozvázané praporce a kornety. Naproti tomu tím dychtivěji důstojníci a většina mužstva předního šiku pozorují, co se děje pod vrchem, pozorují, že se vojsko císařské na prostoře polní od Řep až k silnici bělohorské široce formuje.

„Pravils, že všech bude nad dvacet tisíc, zdá mi se, že jich víc není!“ praví Malovec k Vostrovci. Ten neposlouchaje zdvihá ruku směrem k Řepům a dí:

„Pravé křídlo, vidíte je, to jsou Valloni a Burgundi, jezdci a pěší, znám je, ten, co uhání podél šiku, je Verdugo, nikdáž nemá klobouku, vždy ocelový šalíř, znám ho, dobrý voják, srdnatý — pohleďte, co je ta hromada bílého kamení — tamhle — právě asi uprostřed, tam šikují se Francouzi a Vlaši, generál Spinelli má vždy ještě svého bílého koně — vidíš — na konci — při silnici, již při Bavorech — tam jsou Španělé — levé křídlo — nu tak tedy, teď již víme, kdo se s kým popadne, — na nás a na královskou kompanii i na Kaplířův regiment rovnou šnorou přitrhnou Francouzi.“

„A kdož to v druhém a v třetím šiku? Pozorujete, že má nepřítel trojí šik za sebou?“ ptá se Malovec.

„Čert aby to rozeznal v mlze — nevím —“ odpovídá Vostrovec, „budou to Němci, tamhle za Vallony u Řep jsou Sasíci, můj bývalý regiment, moji kamarádi!“

Vtom Veleslavín ukazuje k obzoru půlnočnímu:

„Pohleďte na ty lotříky polské, na ty kozáky tam, vojsko už dávno pohromadě a oni teprv dojíždějí a se strany jiné, to se daleko od vojska rozběhli stranou po loupeži — hned prve jsem sobě myslil, že nejsou kozáci ještě všickni pohromadě, vždyť jsme jich u Rakovníka počítali do tří tisíc!“

„Jsou to honáci a zloději, pozorujete přec, že honí před sebou

stádo koňů a dobytka!“ doložil Malovec.

„Jako naši milí Ungari, jenže ti jsou dnes jako zcíplí!“ prohodil Vostrovec.

V tu chvíli větrem zdvihly se prořídlé cáry mlhové od olšin při potoce dole. Malovec rychle:

„Co to tam při druhé olši, druhé od mostku, něco se tam strojí, něco tam kutí, ký čert se to rojí, něco snášejí, běhají?“

Nikdo nemohl uhodnouti.

Teprve když od mohutné olše vojenský lid se poněkud oddálil a dva kočáry popojely na prázdné místo, Vostrovec poznal, že se bude konati polní mše. Pak už všickni dobře rozeznali bílý stůl, bílého kněze. Někdo tvrdil, že z jednoho kočáru vylezl člověk a poklekl.

„To by mohl býti Maxmilián Bavor, ale já ho nevidím,“ podotýká Vostrovec, „ten druhý nepoleze z vozu, kdo ví, jak tuze mu o stehno koule zaťukla.“

Zase po dlouhém mlčení vyrazil hrom z bělohorského kartounu. Rána bezpochyby přiměřovala tamo k černé mohutné olši, kde stály kočáry a bělelo se, ale patrně zaletěla stranou odtud mezi vozy ke kozákům, neboť bylo viděti, kterak někteří zmateně utíkali do pole sem i tam.

V touž chvíli zavřískaly trubky a buben zabručel.

Volán lid krajského vojska českého k pobožnosti.

Tu a tam již stály skupiny kolem kněží. Vojsko českých stavů zvolna, loudavě šinulo se k široké ulici mezi prvním a druhým šikem. Vostrovec s některými zůstal, kde byl, a díval se dolů ustavičně. Veleslavín s Malovcema s jinými důstojníky šli poslyšet slova božího. Pozdravovali se s Knobeliem, jenž stál mezi pěšáky na druhé straně. Od šance přistrkali vojáci neveliký vozejk, Měřínský vylezl naň a s té kazatelnice modlil se a pak mluvil.

Dlouhé vlasy nazad sčesané větrem mu vlály, hlas jeho zněl zvuky dojímavými, bylo patrno, že něco velikého chce říci, něco, čím by vzpláli všickni ti vojáci, z jichž tváří zírala pochmurná mysl i mdloba, snažil se, aby padlo do těch otupělých hrudí veliké slovo,

jež by je vznítilo pro velikou věc, hledal to veliké slovo, nabíral dech, dlouhá, tenká figura jeho na nízkém vozejku rostla do výšky, když volal:

„Bože, my doufáme v Tebe, že je ze země vyženeš, neboť pro Tebe bojujeme, pravdu Tvoji zastáváme i kalich, račiž Ty nás sám k boji šikovati, Tys nejmocnější, nejmoudřejší hejtman věrného lidu, Ty budiž heslem naším, vod nás, jako jsi vyvedl přes moře Rudé lid izraelský z Ejipta, věříme, že houfy Tvých anjelů budou podle nás bojovati za naši spravedlivou věc, doufáme, že je rozbiješ prutem železným jako nádoby hrnčířské, my víme, že ne na množství vojska vítězství záleží, ale že s nebe, od Tebe jde síla. Slituj se nad námi, Pane, nad naší zemí českou, slituj se, Pane Jesu Kriste, Synu Boha živého, a chraň národ náš —“

Právě když slézal mladý kněz se své podivné kazatelnice, všecek v tváři zarudlý a očí zaslzených, slunce prodralo se z flórů mlžných a naráz ozářilo krajinu až po klikatý fialový obzor daleko za Hostivicemi, v světle jeho zlatém vystupovaly zelené i rezavé hlavy přívrší motolského jedna za druhou, až nejzáze ukázaly se mramorové vrchy třebonické; sluncem nad mlhami vítězným ozlacena bělohorská pláň, z obory královské rděla se hvězda šestiboká na šedivých mohutných zdech a mezi bezlistými stromy vypjal se purpur a zlatohlav javorů a hrozny na řeřábech prosvitly rudou barvou korálů, všecko očerstvělo, ožilo a bere na sebe barvy.

IV.

HORA KLETÁ

V tom slunci zlatém, ale chladném, tisícové hemžili se dole, tisícové nahoře. Rána z hmoždíře císařského, po dlouhé přestávce puštěná, jen ona svědčila v tu chvíli, že ti lidé nahoře a dole jsou sobě nepřátely.

Ostatně je to rána první, která vzbudila nahoře u mnohých uleknutí, neletěla v oboru, než naráz jako hrom přerazila osiku při silnici, kde pobýval regiment Hohenlohův, větvoví s přehršlemi žlutavých listů položilo se na zem a s ním v týž okamžik skáceli se dva vojáci do smrti zabití.

Malovec, docházeje z pobožnosti s Veleslavínem mezi jezdce do prvního šiku, pravil:

„Dle slunce je dvanáctá hodina polední." Veleslavín neodpověděl. Byl zamyšlen. Po chvíli vece:

„Měřínský mluvil horlivě a pobožně, ale nezdálo se mi, že by byl těmi českými sedláky a řemeslnými tovaryši pohnul."

Oba přátelé došli k Vostrovci a k rytmistru Maternovi, kteří napjatě hleděli dolů, odkudž troubení se rozhlašovalo. Zhlédnuv své důstojníky, Materna rychle k nim:

„Něco se strojí rozhodného, něco rozhodného!"

Bylo dosti světle viděti, že se na některých místech nepřátelské čtverce srážejí hustě, jinde bylo lze postřehnouti kněze, před nimiž vojáci poklekávají, — snad kněží žehnají — zajisté žehnají, tamhle jeden v bílém plášti — nic na hlavě — šermuje křížem, to hodně veliký kříž, když ho vidět odtud, — stálé troubení — hejtmané jedou před řady.

„Bože, kdybychom měli šance po celém okraji vyvržené, neb alespoň kdyby tu stály vozy řadou napořád, to bychom je uvítali, to by je náš lid odstřílel jako ptáky — zatím šanců tady malý kousek — lopaty v Praze — duše sakramentská, elementská, která vinna tím!"

Tak zlostně i žalostivě Veleslavín.

„Hle, hle! Oba kočáry tamhle, jeden už pryč, druhý mizí také, mizejí za nějakou hradbičku — když Jeho Milost kníže bavorské s tlustým Bukvojem se tisknou za zeď, to už zajisté něco krvavého se chystá!"

Nedokončil Vostrovec svoji řeč, a již zavřeskly trubky tu i tam na pláni bělohorské.

A hned také nastal pohyb lidu vojenského. Kdo byli rozptýleni, brali se k místům ráno určeným a praporci označeným. Přiklusali

k Maternovi dva písaři Anhaltovi a podali balík s rozkazem, aby soldáti i oficíři vzali na sebe barvu bílou a modrou.

Vostrovec, jenž stál při svém koni, rozvázal balík a vyňal modrý a bílý papírek, vsunul si ho za šňůru na klobouk; Veleslavín a Malovec vybrali si dvě tkaničky týchž Fridrichových barev a přivázali si je ke knoflíkům na prsa. Balík podáván sem tam a brzy zmizel mezi jezdci.

Trubky stále vřískají a vřískají nejvyššími zvuky už snad všecky po celé čáře prvního šiku od strany motolské až k nízké zdi při Hvězdě. Do toho hlaholení pronikavého píšťaly pískají a bubny hřmotí, vřeští korporálové, feldváblové po německu i po vlasku.

Jezdci prvního šiku sedají na koně, pěšáci jižjiž stojí se svými puškami pod lesem vysokých oštěpů.

Materna vyjíždí před své jezdce dobře na třicet kroků vpřed, již byl zhlédl, že mladý Thurn i Bubna postavili se před své pluky.

V tu chvíli hrnuly se dvě tlupy pěšího lidu císařského od Řep.

V žlutavé kaši polní a po strništi pohybují se dosti rychle; Bílá hora sklání se tu k Řepům velmi mělce; vtom od Řep vyrazila jízda, ta žene se vzhůru klusem bystrým, předhoní pěšáky. Zároveň hýbají se od Řep ještě jiní pěší, útok podnikají již dva celé regimenty vallonské; ten, jejž prve Vostrovec jmenoval Verdugem, veda Vallony k outoku na horu, chvílemi se zastavuje a mává mečem; již dobře viděti, že jezdci drží muškety pohotově, slyšeti jest hrubý řev, ale nerozuměti co.

Valloni jižjiž jsou při kraji bělohorské pláně, nesměřují rovně na kraj levého křídla, ale jedou šikem stranou ke čtvrtému od konce regimentu, všickni nahoře hádají, že srážka míří k regimentu Anhaltovu, starý kníže jezdí rychle sem tam, dává rozkazy, strašlivý ryk ze sta hrdel nepřátelských rozléhá se, drsné i kovové hlasy vztekle řvou, již rozeznati lze slova: kalvinist, heretik, košon, šien — psi, prasata kalvínská, kacířská a do toho syčivého řevu tu a tam ze vzteklých úst zaznívá překrásné jméno Matky boží — Santa Maria.

Přední karnety Kaplířova regimentu také připraveny, pěší

mušketýři Bubnovi již první řada klekají, hotovi jsouce vystřeliti, lunty doutnají, druhá řada stojí, hotova k ráně přes hlavy řady první, duplžoldnéři, za střelci stojící, sklánějí předlouhé svoje píky nad hlavy střelců, strkajíce špice daleko dopředu, aby se útočníci nabodali.

Náraz.

Narazili nepřátelští kyrysaři, střílejíce z pistolí, čelem do Anhaltských, bokem však jsou popadeni od Bubnových lidí jízdních i pěších. Třeskaly a praskaly rány z mušketů, a když dým se rozptýlil, bylo zříti, kterak válí se veliké množství lidí a koní vedle sebe i na sobě na obou stranách protivných sobě vojsk.

Mnohá kulka pleskla do země, ale jiné vletěly do lidí a vykonaly krvavý úkol… Nejeden mušketýr ležel tváří do země a mušket i s vidlicí pod ním. Koně bez jezdců na obě strany rozprchávají se splašení a sešílení. Některý kůň i s jezdcem pádí dolů s hory. Rytíř Šatný z Olivetu pouští zbraň, klade se na krk koňův, drží se ho, ale ve chvilince kácí se do vlhké trávy nedaleko střelného náspu a kůň běží dál podél šiku českého.

Hohenlohe klesá s koněm, ale bystře vyskočiv s raněného zvířete, utíká generál co nejrychleji z místa krvavého.

Většina Vallonů přes ten strašlivý odraz drží se ještě, pěší i jezdci přední řady z obou stran směšují se v jeden zmatený uzel, bijí do sebe muškety i vidlicemi, meči, bodají se píkami a helepartami vztekle, šlapou po mrtvých, raněných, kteří křičí.

Zatím pod ochrannou střechou dlouhých oštěpů nabili Bubnovi mušketýři druhé a třetí řady svoje pušky po druhé a vystřelili.

To rozhodlo.

Valloni utíkají dolů v směsi. Bubnovi jezdci jsou jim v patách; Valloni řítí se zděšeně; karnety Bubnovy za nimi zuřivě. „Šťastný začátek!“ volá Materna k svým oficírům. „Victoria!“ odpovídá Vostrovec.

Ale vtom naráz zastavují se přední z utíkajících — jde jim pomoc, veliká pomoc, jest zřítí, že hýbe se aspoň osm nebo deset praporů francouzské a vlaské pěchoty, a rejthaři — dobře tisíc koní — se

ženou na vrch příkře a čerstvě.

Karnety Bubnový zarazí se.

Rytmistři i jezdci ohlížejí se nahoru.

Proti přesile se přec nepoženou. Tak plaše hrdla svého se přec neodváží.

Vostrovec k Maternovi rozčileně: „Teď, teď bychom měli dolů!“

„Není rozkazu, ať jen přijdou sem!“ Bubnovi jezdci se rychle vracejí. Skoro utíkají. Nahoře klid. Skoro ticho.

Náhle zazní polnice v regimentě Thurnově, na konci křídla levého, už všecky polnice tam vřeští a bubny volají.

Thurn sedě na vysokém koni grošovém, mává mečem, pobízí své lidi, kteří již zapalují lunty.

Vyrazí první praporec, druhý, jeden za druhým, přes tisíc mužů, jezdci s nimi, příval roste, Kaplířova jízda se přidává, též Bubnovi rejthaři, nad dva tisíce lidí dolů srdnatě, čerstvě, příkře, zmužile ženou se s křikem.

Jsou již nepříteli na dostřel. Slyší volání „Santa Maria“, „eretiči — eretiči“.

Přitom děla houkají shůry i zdola. Vojska náhle se zastaví.

Tak náhle, že zadnější vrážejí do předních. Někteří vystřelili. Ale nějak divně: dým se ukázal i na té straně, kde nebylo nepřítele. To je nějaké zmatení. Nahoře tomu nemohou porozuměti, nedovedou uhodnouti, co se stalo.

Děje se hůř. Někteří zahazují arkebuzy, píky, obracejí se zpět, nahoru, honem nahoru, pryč, utíkají šíleně, zběsile, praporce již nejsou vztyčeny, kloní se níž a níže, mizejí v davu, patrně fendrychové je zahazují; proč? proč?

Tak se ptá nahoře kdekdo. Nač ten útěk? Proč zahazují praporce, čestná znamení, při nichž zůstávati do smrti voják slibuje, — proč? Vždyť se s nepřítelem ani ještě nesrazili!

A utíkají jako němí, s tichostí příšernou, při níž jen to jasno, že každý hledí spasiti svůj život.

Starý Thurn všecek zoufalý přibodl koně na ně, trhá pistoli z holstra, snad chce střílet do svých lidí, kteří jako stádo pádíce

mimo něho dál po pláni bělohorské, valí se v mezeře druhého šiku z bojiště pryč.

Anhalt je klidnější, alespoň se to zdá. Thurn k němu, sešli se blízko českého regimentu. Anhalt krčil ramenoma a Vostrovec i Materna, kteří seděli na koních před šikem, doslechli, že kníže dvakrát pravil: „Divine volonté, aber nichts verloren."

Veleslavín i Kordule a Malovec pátravě a ne bez úzkosti obracejí se napravo, nalevo i dozadu, chtějíce z tváří vyčísti, jaké je odhodlání.

Kam dohlédli, tváře zsinalé.

Vojenský lid český neviděl, že celé levé křídlo utíká, u vyhlídce mu překáželi jezdci Anhaltovi a královské praporce, jichž oficírům Anhalt právě dává rozkazy. České vojsko nevidělo, co se děje, ale dobře tušilo. Prask střelby drobné byl nedaleko a zmatený řev sem donikal.

Veleslavín všiml si, kterak po každé ráně z děla, ať zahřměla tu nebo tam, čeští vojáci ohlížejí se jako ustrašené děti; postřehl, že každou ranou roste jich zděšení, i přes to, že není nablízku nikde znáti, že by některá koule nepřátelská škodu činila, ačkoli střelba teď houkala zdola velmi živě, a to patrně z více kusů nežli z deseti. I koně neklidně frní a ohledají se dle střelby sem tam netrpělivě.

Veleslavín to vše pozoruje a nečeká nic pěkného; v malomoci své kleje nahlas.

Z blízkosti českého regimentu odrazí v tu chvíli čtyři kompanie Anhaltových jezdců, aby vpadly v bok císařskému lidu, jehož přední některé řady, vyskočivše na bělohorskou vršinu, strojí se pronásledovati utíkající vojsko Thurnovo.

Také královská garda dostává rozkaz. Trubači spustili, ale královští jezdci v bělomodrých sukničkách čistých se nehýbají a pěší lid za nimi rovněž ne.

Anhaltovi rejthaři se rozjeli — ale ihned dali se směrem utíkajících. Anhalt tasí kord, žene se mezi své vojáky, udeří sem, udeří tam, křičí na důstojníky, důstojník ten onen se zastaví, smutně se vrací, snad se stydí, ale sprostí žoldnéři utíkají jako zajíci.

V královské gardě konečně zvítězil strach nad studem a povinností, zvítězilo bázlivé zvíře nad čestným mužem, králova garda dává se na útěk, a divně přitom dojímá, že praporečník utíká s praporem královským, na němž psáno Obraceti se neumím, „Diverti nescio“.

Veleslavín křečovitě se směje a vojáci čeští kolem něho jsou němi, smutni, bledi.

Vtom přijde pospěšně kněz Měřínský, rovnou k Maternovi, s chvatem a s nesmírným rozčilením oznamuje, že hromada Uhrů již pryč a jeden že mu pravil, že odejdou všickni, — aby tedy některý z nejvyšších jel honem tam.

Rytmistr Materna ještě dobře nevyřídil Anhaltovi, když tu z českého krajského vojska z obou šiků vyrazily dva celé praporce. Bylo patrně znáti, kterak nepříčetný, šílený strach padl na ty české lidi. Viklají se ostatní praporce. Někteří muži zahazují muškety, Materna, Vostrovec rychle jedou, aby jim zastoupili cestu k útěku.

Měřínský všecek zsinalý běží za důstojníky, za Kordulem fendrychem, jenž utíká s jinými, dav český už se valí, Měřínský proti němu natahuje ruce, vyvaluje oči do krvavá, křičí:

„Kalich, víra, vlast!“

Dav se hrne, kněz do něho, dav vrazí do kněze, ten poklouzne, padá, dav jako zmatené stádo přes tělo českého kněze, utíká šíleně, pošetile, v bázni přenáramné, jako v bláznivé horečce, jen pryč, pryč tam, kam utíkali jiní, šťastnější, pryč kamkoli, jenom ne na tu stranu, kde nepřítel —

A do nich odzadu Valloni a Vlaši i Němci sekají, bodajíc střílejí. Hromada kyrysníků vallonských vběhla v houf utíkajících, rychle zabrala jich část a vehnala je na prázdný prostor, kde stálo ještě před půlhodinou levé křídlo králova vojska, a odtud hnala je dolů s Bílé hory jako zajatce.

Mezi zajatými Knobelius.

Vůdce té vítězné tlupy, jež s veselým pospícháním hnala zajaté, skoro rozpustile vztyčoval do výšky praporec hedvábný, na němž zlatě vyšit lev český a heslo Fide Deo!

Z českého regimentu zůstalo několik jezdců, Materna je odvedl k regimentu Hohenlohovu.

Vostrovce a Měřínského odnášeli k šanci vyvržené, oba byli mrtvi, Malovce raněného vyvedli za druhý šik.

Veleslavín, jeda na své klisničce hnědé, smutně provází ubohého kněze, dobrého člověka, provází Vostrovce, přítele z vojny. Na Vostrovcovy černé vlasy a bílou tvář krev chlípěla z rozbité hlavy a pentličky, znak vojska bělohorského, před chvílí ještě bílé a modré, teď byly krvavé.

„Tvrdá rána!“ šeptá Veleslavín, a když pohleděl do velikých dobráckých očí Měřínského, jež byly vyvaleny, jako by se ještě po smrti tuze divily, několikrát rukávem a dlaní přetřel si oči. Zpozorovav, kde zbyteček vojska českého se postavil, jede tam.

Jede podél mušketýrů Hohenlohových, kteří rychle klíči natahují zámky svých mušketů, sypou prach na panvice a chystají se.

Materna kroutě si ostrou bradku bělavou hledí za utíkajícími a praví k Veleslavínovi, když k němu přibyl:

„Je to tak, jak řekl kníže před chvílí, že by ani Alexander Magnus tu hanebnou spřež nezastavil!“

„Těžko vyčítat,“ smutně odvece Veleslavín, „naši lidé se nepřetvařují, mají strach, nejsou vojáky, jsou to sedláci a tovaryši z řemesel, jak neutíkati, když vidí, jakou zmužilost mají německé pravé vojenské regimenty v nohách!“

Mušketýři Hohenlohovi pěší i jezdci vyrážejí. K nim připojují se zbytkové Kaplířova a jiných prořídlých regimentů, zbytkové těch, kteří utekli. Vyrážejí na Vlachy, Vallony a Němce, kteří pronásledujíce Čechy dosti daleko se odvažovali. Až na některé vzteklíky většina nepřátel se zarazí, přestává bíti do utíkajících. Bouchají muškety, kulky fičí jako sršňové zuřiví semotam. Dým halí přítele, nepřítele. Ale jest patrno, že vojsko v tom dýmu nestojí klidně, je viděti pohyb, rychlý pohyb směrem dolů s vrchu.

Nepřítel utíká, velmi zbaběle utíká. Lid Hohenlohův za ním. Rozdává tvrdé rány dlouhými oštěpy. Nejeden utíkající promrštěn ostrým hrotem odzadu. A zase zní na Bílé hoře vysoký jásot —

victoria — ze sta hrdel. Někteří z oficírů vybíhají stranou a mávají meči i krátkými oštěpišti, jako by volali posilu.

Ale Hohenlohe pryč. Alespoň ani Materna ani Veleslavín neviděli principála regimentu, jenž s chutí hnal se dolů.

Vítězní pronásledovníci ustávali v honu jeden po druhém — nebylo velení —

„Bože, prolom nebesa, žádný neví co dělati, kam se pustiti!“ tak naříkal k Hodějovskému Veleslavín vraceje se s několika pány. Před ním a za ním zvolna brali se zpět mušketýři, prachem střelným po tváři všecko učazení.

Nahoře se dověděli důstojníci, že nejvyšší nad vojsky odešli k baterii pravého křídla, poněvadž došla novina, že Bavoři se na příkrý bok hory drápou úsilněji, než bylo dosud, a že odrazem posledních ran trámový podklad při všech dělech se sesul, děla že jsou teď špatně opřena, zaklínování se rozbořilo, že bude zle, velmi zle.

Veleslavín byl tím vším, co dnes viděl a zažil, sklíčen na mysli, vskočila mu do mozku myšlenka, že všickni ti nejvyšší jsou zrádci a že krev nevinně prolitá musí padnouti na jich duši, ta myšlenka vrážela se mu do hlavy hluboko jako laťový dlouhý hřeb.

Z toho nepřívětivého myšlení vytrhl ho živý pochod, jímž asi šest set jezdců ze šiku druhého, zadního, chutě bralo se až ke kraji hory Bílé. Tam stanuli.

V čele jich poznal mladého Anhalta; seděl na koni plesnivé barvy, človíček téměř bezvousý, plných tváří, skoro chlapeckých, v ruce měl pistoli, kterou stále zdvihal do výše jako maršálský palcát.

„Co zamýšlí?“ ptali se důstojníci nejbližších praporců.

„Je mu sotva dvacet let!“ pravil jeden.

„Hlava divoká,“ usuzoval druhý.

Houfec důstojníků a s nimi Veleslavín zajeli vpřed. Mladý Anhalt mluvil německy, krátce. Písař jeho po něm říkal jezdcům po francouzsku. Anhalt mluvil:

„Mám dovolení od pana oberstlajtenamta, pokusíme karakolu, vesele se mějte k dílu, jde o čest, nestřílejte, až dám znamení, —

spustíme karakolu tamto k baterii nepřátelské a pak obloukem k Španělům Maradasovým od baterie napravo a zase nahoru sem — jde o čest — sešikujte se v karakolu!“

I sešikovali se jezdci velením mladistvého vůdce, jezdci lehcí, žádnými plechy nekrytí, po deseti, patnácti za sebou; za chvilenku vyvinul se ze čtverců dlouhý úzký had. Muži přistrojili arkebuzy a obnažili zbraně. Důstojníci diváci smýkali klobouky a mladému vůdci kývali pochvalou. Veleslavínovy oči zjasnily se. Také s uspokojením pozoroval, kterak z baterie napravo v nevalných přestávkách bystře se střílí dolů k Ruzyni co do pece a po každé ráně že vzniká mezi Bavory divné rojení zmatené. S nadějí pohlížel k pravému křídlu svých spolubojovníků, kteří byli ještě nedotknuti bojem a stáli tu od silnice až k oboře jako zeď. Arci, kdyby na tento zbytek české armády vrhli se nepřátelé vší silou najednou, bylo by zle, ale oni toho neučiní, vždyť dosavad je to jen samá scaramuccia — šarmicle —, jsou to napořáde jen souboje několika praporců.

Zazní trubky. Vyrazí s chvátáním a se znamenitou chtivostí jezdci s mladým Anhaltem.

Karakola. —

Jezdci hlučí silnými hlasy tak, jako když se bije v kovové pláty. Mladík v čele letí s vrchu hory, šest karnet za ním, šest set lehkých rejtharů.

V touž právě chvíli Uhři, kteří za vojskem stáli v skupinách i líně polehávali na zemi, náhle chápali se koňů a vsedali na ně. Veleslavín míní, že pojedou za karakolou, aby ji posílili; to by bylo dobře, ať jedou, do té chvíle byli tu beztoho spíš jen pro ostudu a na pohoršení, neboť třetinou utekli nemužně, a kdo zůstali, byli mrzutí a ospalí.

Uhři však, pobodše koně, s velikou rychlostí dali se na útěk, na prokletý, bídný útěk.

Utíkali stranou do vinic v podol k Motolu a ke Košířům. Nejprv vyrazilo jich asi půl sta najednou, za nimi brzo další roty jedna po druhé, jak roztroušeny byly až k bělohorské silnici.

Kteří Uhři stáli za silnicí k oboře, ti ještě neutíkali, ale ohlíželi se

neustále po svém vůdci.

Onino prchali jako zděšená hovada, ale na kořist nezapomněli při tom strachu nemužném; skoro každý utíkající vlekl za sebou po několiku koní.

Starý kníže Anhalt tu.

Materna v největším spěchu přivedl ho od baterie sem mezi Uhry. Za ním honem Thurn, kníže z Výmaru, Bubna a jiní přibyli. Nejvyšší generálové s údivem, se zlostí i s leknutím ke Kornisovi, veliteli uherského lidu, mluví všickni najednou.

Ten tu seděl na koni v husarském uherském kožíšku, vysokou čepici s rovným pérem maje na klobouce. S plecí visela mu černá huňatá kůže medvědí. Nehleděl k pánům, ale starostlivě ukazoval pořád na levou stranu bojiště, kde nějací rejthaři uháněli.

„Germani currunt!“ opakoval několikrát rychle za sebou a již koně obracel k útěku, nic se neostýchaje generálů.

Vévoda výmarský s důrazem zoufalým křikl na něho výčitku, běží-li Němci, že nemusí běžeti on, lichotil latinským jazykem mu, aby nebyl Němcem, ale Uhrem.

Thurn vztekle přitom odplivoval, volaje německy, že by chlapa měli střelit, zabít!

„Toho zděšeného Tatara by měli zabít!“ poloústy Materna opakoval svým soudruhům.

Kornis bodnuv koně odjížděl. Páni za ním. Říkali k němu, aby zůstal.

„Maneas nobiscum!“ Anhalt říkal to zoufale, Thurn velitelsky, Bubna plačtivě, prosebně.

Nic neneslo platnosti. Vůdce uherský bodl koně s jakýmsi vzteklým odhodláním a již uháněl a jeho roty s ním, před ním, za ním. Anhalt i Výmarský vyňali pistole z holster — pobodli svého koně za Uhrem, nedojeli však daleko, vrátili se.

Anhalt dí k Thurnovi: „Une nation barbare!“ —

Zatím karakola letěla dolů obloukem.

Zdálo se, jako by dupotem koní země se zachvívala. Jezdci letěli jako bouře náhlá a hromová, jako vichr divý a dravý, jenž láme,

poráží, oč zavadil. Z letící karakoly ručnice bouchají, pistole třeskají. Dým valí se z karakoly a smrt vychází z toho dýmu. Nejeden jezdec nepřátelské přední řady kotálí se dolů se svého koně; tu se převrhl, jako by ho někdo byl sťal, přední důstojník s maltánským křížem na plášti, tu zase letí železný kašket s velikým perem na jednu stranu a nádherný jezdec kácí se na stranu druhou. Tu ten, tu onen.

Karakola letí, a kde zavadí, ranění i mrtví se kladou na zem a krve tratořiště zůstává v stopách divokých rozpálených jezdců.

A jako vichřice na zmatenou hromadu metá dřeva lesní od kraje daleko v les, takž i tu tvrdým nárazem rozhorlených jezdců přední řady nepřátel vrážejí na zadnější, les vojenského lidu se mate, kácí, tu, tam, všude, a při tom křik, divoké řvaní, jako by se nebe lámalo a bouralo.

Regimenty císařské ustupují, zadnější nevědí, co hrozného se děje vpředu, dávají se na útěk zpět do polí.

Mladistvý Anhalt volá: „Victoria!“ Jeho lidé opakují „Victoria!“

Ale vůdce i rejthaři v divokosti svého útoku a v zdárnosti jeho zapomínají na to, že obloukem by se měli vrátiti. Naopak. Vrazili přímo do španělských řad a zbraní učinili si na hodný kus cesty proklest a ulici, v níž mnoho nepřátel zmrtveno.

Ale ulice se za nimi zavírá —

A když si právě byli vyrubali cestu až k bělohorské silnici, že již mohli z pasti ven, tu proti nim Tilly generál s Bavory, nastavujícími dlouhá kopí a ručnice s lunty zapálenými.

Starý Anhalt s nejvyššími radostně pozoroval s Bílé hory karakolu, pochvaloval si přes tu chvíli, že ji ti čerti mladí s jeho chlapcem provádějí „con tanta risoluzione e bravura“, — ale vida, že vběhli do ulice, náhle zbledl a oněměl.

Zajatý Knobelius se svými soudruhy, zbavenými vší zbraně, dostal se konečně dolů k první veliké olši u mostku. Cestou, jsouce strkáni sem tam, postřehli na mnohých místech mezi praporci nepřátelského vojska kněze jesuity, některé i z Prahy sobě povědomé. Knobelius poznal pátera Koronia, vytáhlého, suchého, s černýma očima a nazelenalými šedinami. Postihl Knobelius v tom

důkaz, kterak jesuité bezpečně spoléhají na to, že se do Prahy vrátí. Bylo mu to pomyšlení nepříjemně hořké!

Konečně tedy ocitli se zajatci při olši, při stanovišti vůdců vojska císařského i bavorského.

Knobelius protlačil se dopředu až k mušketýrům nepřátelským, kteří zajatce hlídali. Viděl dva kočáry těsně při sobě stojící. Kolem nich stála tělesná stráž, asi dvacet rejtharů bavorských, kteří drželi své netrpělivé koně za uzdy. Knobelius hádal, že v nádhernějším voze onen povyzáblý pán, těla nehrubě dostatečného, vlasův a vousů zrzavých, oděný sukní z damašku květovaného a plechem, jenž v slunci svítil, ten pán že jest kníže bavorské, Maxmilián.

Ve voze druhém seděl muž asi padesátiletý, veliké hlavy, tučné pleti, tváří brunátné červenosti, o dvojí bradě laločné. To již bylo všem za jisto, že ten kudrnatý tučný pán je hrabě Bukvoj, vůdce císařských vojáků.

V uzounké mezeře mezi oběma vozy stál starší muž řehole jesuitské a hlasem velmi prostranným, jednotvárným zpíval „Salve, regina, mater misericordiae“. —

Oba páni zpívali po něm, jak napovídal. Zpívali hlasy neohebnými, ale velmi horlivě. Kníže přitom držel akštejnový růženec v prstech a Bukva chvílemi do zpěvu nahlas vzdychal; Knobelius nevěděl, vzdychá-li bolestí či zbožností.

Zpěv o královně nebes, matce milosrdenství, ustával, kdykoli přišel některý oficír se zprávou nebo pro nějaký rozkaz.

Nestál zde Knobelius se svými zajatými soudruhy ještě dlouho, když donikl sem ryk a křik hrozný, který rosta patrně se blížil. Vtom náhle přiběhne důstojník ke kočárům všecek udýchaný a v tváři rudý a něco oznamuje. Po něm ihned na koni přikvačil druhý, seskočil s koně a Jeho Milosti ustrašeně oznamoval něco nemilého.

Na druhé straně dosti daleko před sebou Knobelius viděl, že vojsko císařské v patrném zmatku couvá, viděl, že se praporce rozbíhají.

Naplnilo se srdce jeho radostí.

Jesuita přestal zpívati, právě při slovech „ad te clamamus“ —

k tobě voláme, vyhnaní synové Evy — oba páni lezli z kočárů.

Maxmilián kníže vyskočil dosti mrštně, Bukva s námahou.

Štolbové přivedli pánům dva koně. V tom okamžiku vjel na koni, jenž vypadal jako staré krotké hovádko, mnich s křížem v ruce, s kapucí na hlavě, stařec scvrklý, vrásčitý, ale očí jakoby žhoucích, velikých, mužíček jako rtuť pohyblivý, a ten zastaviv se před pány volal, hledě k slunci: „Maria, monstra te esse matrem!“

Maxmilián byl bled a rozčilen. Štolbové pomohli mu na koně. S Bukvou měli těžší práci. Ten křivil bolestí tvář až příšerně.

Jesuita mezi vozy stojící volal jako přáním:

„Ad maiorem Dei ac Deiparae gloriam! Nollite aufugere ut pridem antecessores nostri infamem coclitem Zizkam! Ad maiorem Dei gloriam!“

„Co se stalo? Co ten z ty sekty jesuitsky volá?“ ptali se zajatci.

„Pobízí je, aby neutíkali, jako kdysi utíkala vojska před nepočestným slepcem Žižkou. Za tu nadávku by ho měli psi líbat v hubu!“ Tak vykládá a zlobí se Knobelius.

Vtom zahřměla hromadná střelba z mušketů.

Zazněla kdesi v popředí vojska bavorského.

Bukva s Maxmiliánem ještě do vojska ani nevyjeli, již tu posel vyřizující něco radostného.

Že zpráva byla radostná, to bylo znáti po všech těch posuňcích, které provozovala tělesná stráž, mnich na koni a všecko služebnictvo knížecí až po malé hochy, pážata.

Jesuita volal: „Deo gratias! Virgini Deiparae gratias!“

Oba páni na koních hleděli vážně. A s touž vážností sesedl Max s koně a vlezl do kočárku zase; Bukvovi pomohli sluhové. Dostal se do vozu s velikým hekáním.

Chvilku potom přivedeni noví zajatci k dosavadním. Jsou to jezdci bez koní, čmoudem černí v tvářích. Vypravují, že mladý Anhalt raněn a zajat. Ale jej že odnesli jinam.

Náhle narazí v sluch prapodivné zvuky, jako když v zimě vlci hladem vyjí. Knobelius s hrůzou pozoruje, že na stráň bělohorskou letí kozáci, uzdy držíce v zubech a křivolaké šavle i pistole v rukách.

Letěli nahoru a vyli.

Někteří volali: „Psia krev!“

Nedojeli ještě vysoko a s hrůzou ještě větší Knobelius zírá na to, kterak všecka armáda od potoka a močálu, až kam lze dohlédnouti, hýbe se a stoupá na horu Bílou.

Za chvíli byl trojí bok její poset nepřátely.

Děla nahoře oněměla.

Zlé znamení.

Pod Knobeliem klesaly nohy. Se svým zajetím se netrudil tuze, věděl dobře, jaký bývá konec takového zajetí, naposled pustí každého; který důstojník má peníze v kapse nebo v botě, ten vyplatí se ze zajetí dřív, kdo nemá peněz, toho pustí později. Tím se netrudil, ale myšlenka, že jest poraženo vojsko, jež tu bylo na obhájení víry a svobody, ta dusila tak, až vyhrkly z očí mladého muže slzy, které přestaly pršeti teprv potom, když začal zatínat pěsti a klnout:

„Ó horo Bílá, kéž oheň se vyvalí z tvých útrob na ně, kéž hromy vyrazí z tvých střev na ně!“ Jako šílenec zabodl oči ke kočárům a k hlídajícím mušketýrům, pak pohleděl na své soudruhy bezbranné a lhostejné a popadl ho smutek veliký.

Vojska se brala na vrch jako vzedmutí vod mnohých.

Kočové sedají na koně podsední, kočáry vyjíždějí, tělesná stráž s nimi. Kuchyňské vozy a spižní za nimi.

Také zajatci nuceni opustiti své stanoviště. Jest jich asi čtyři sta. Sraženi jsouce v hustou hromadu ubírají se za vozy na Bílou horu po silnici.

Jeden ze zajatců vedle Knobelia vytáhl z pouzdra čtyřhranný malý kompas hodinový, na němž rozeznal, že jest hodina po poledni. To probudilo Knobelia ze smutku.

„Za hodinu, za jedinou hodinu ubiti, zničeni, za hodinu!“

Div nezšílel.

Čím více stoupali, tím více stop a zbytků po bitvě. Země rozrytá, zdupaná, tu rozbitý buben, tu peklhaub s mřeží, tu píka, kaluž krve, kůň mrtvý, tu člověk, ústa otevřená, oči vyvalené, tady druhý

mrtvý, tři, víc, víc jich, tu již hromádka těl nehybných.

S žalostí patřiti, kterak raněný člověk od silnice odlézá stranou po všech čtyřech, tamhle jeden sedí, hlavu o kolena opíraje, snad pláče, za ním dále jiný do chrapotu řve bezpochyby hroznou bolestí. —

Dojeli, došli nahoru na pláň Bílé hory.

Napravo silnice ze šance vyvrženého právě vyvlékají vítězové poslední veliký kartoun střelný. Kupka lidí zmrtvělých rozložena kolem.

Ale rychle zraky všech obracejí se na stranu opačnou, na stranu k oboře, kteráž vždy ještě v slunci svítila purpurem a zlatohlavem svých javorů. Odtamtud rozhlašoval se děsný řev.

Trubači do toho křiku z mnohých hrdel troubili a svolávali.

Pěší lid i rejthaři na koních hnali se, všickni směřujíce k oboře od silnice nalevo. Bylo lze rozeznati z hlasů řvavých slova „heretico, pikaron, kozáci, ketzer verfluchte“ — ženou se tedy k oboře Španělé, Vlaši a Němci. —

Není bitvy konec, není!

Sevřelo se srdce Knobeliovi, smutně ptal se sama sebe, ký je to epilog k dnešní české tragedii?

Vůz knížete Maxmiliána se zastavil, zastavilo se všecko, stanuli i zajatci. Všickni hledí k oboře nalevo.

Divný pohled!

Tam při zdi pod černými stromy smrkovými osaměle stojí šik vojáků. Stojí nehybně. Zajatci kolem Knobelia, vyšedše rázem ze své lhostejnosti, připomínali si, že tam při zdi od počátku stáli Moravané. Počítali jich do tisíce. Poznávají je. Baže, Uhři a ostatní všickni s hanbou utekli — a ti tu zůstali, ti tu stojí, stojí před zdí a stojí pevně, hustě, bez hnutí jako ta zeď.

Jest dobře rozeznati, že první řada klečí, s namířenými muškety, druhá, třetí stojí s nastavenými oštěpy.

České armády český zbytek, který má čest v těle.

Vlaši, Španělé a Němci zuřivým během k nim. Jezdci napřed; jsou rychlejší — letí — letí po planině, která se náhle prudce naklání k oboře, kde stojí ten tisíc hrdinů čekajících.

Na prudkém sklonu padne první kůň, druhý, třetí, tu ten, tu onen, padají na přední nohy, a jezdci letí koňům přes hlavy a metají kozelce po zemi dolů.

Zadnější jezdci násilně, zděšeně zastavují, již pochopili, že se na koních k oboře nedostanou.

Zatím pěší lid ruče běží s křikem dále dolů — vtom třesk a třesk, Moravané vystřelili, oblak dýmu je zahalil všecky; chumel útočníků se rozstřikl různo, zastavil se, ale již zase sráží se, vtom také někteří z Vlachů vystřelili k Moravanům.

Když dým se rozptýlil, Knobelius vidí, kterak šik moravských hrdin klidně stojí jako prve, příšerně klidně, jen vpředu pod oštěpy předních řad jest znatelný roj, to mušketýři nabíjejí svoje střelby nanovo.

S hrůzou Knobelius pozoruje, že útočníci zadnější dohánějí předních, nepřátelé houstnou, šíří se, mohutní, přitom trubači neustávají volati vysokými tóny vřískavými, a vždy nový a nový lid vojenský se sbíhá k tomu místu, kde klidně stojí těch tisíc, kteří mají čest v těle.

Po směru, kam se nepřátelé ženou a šíří, je znáti rozkaz i úmysl, kterým jsou hnáni, — nemůže trvati dlouho a hrdinové pod černými stromy obklopeni budou se všech stran. —

A zase třesk a třesk i oblaka dýmu. Řev nepřátel je větší, vzteklejší, hroznější.

Chápou Knobelius i jeho zajatí druhové dobře, proč řev vzteklejším; vědíť z vojny, kdyby Moravané zbraň odhodili, že by naráz mohlo býti po vzteku a útoku. Ale Moravané již bodají, tepou, bijí, mušketýři mlátí do španělských, vlaských a německých hlav svými muškety jako palcáty.

Teď doběhli útočníci se strany až ke zdi — Moravané jsou obklíčeni, objati půlkruhem širokým, se silnice již není viděti na ně, zmizeli v tom vzteklém davu těch tisíců, kteří se na ně vrhli.

Trpělivě i zvědavě kníže bavorské čekal, až se husto lidu vojenského, při oboře křičícího, rozejde.

Dočekal se.

Hrdinný zbytek české armády byl dobit, ohromná přesila zdrtila ho. —

Slunce skrylo se za oblaky. U zdi poutichlo, ale ne docela.

Bylo teď viděti, kterak množství vojáků lezou přes zeď do obory jako kočky, a řevy jejich, jež vesměs končily se jedovatým zvukem „či“, svědčí, že pořád nadávají a že ještě někoho tam za zdí mají k zadávení a zničení.

Však již za zdí slyšeti mnohohlasé strašlivé volání, z něhož jasně proniká slovo „gnade“. —

„Kdo to tam?“ ptají se zajatci druh druha.

Z obory ozývá se třesk střelby od několika míst. Honba to nějaká?

Vojenský lid, jenž svíral železným objetím Moravany, rozestupuje se. Je vidět se silnice, co tam při zdi vykonáno. Mrtvoly leží na zdi vysoko. Knobelius s hrůzou vzpomíná, že při zdi tam je oužlabí, úvoz, to oužlabí je tedy plné, plničké —. To tedy povražděni asi všickni — ne všickni — tamhle vedou houfec jatých, houfec dvaceti lidí z tisíce — za houfcem Šlik, pan Jindřich Šlik, vůdce Moravanů. Je raněn. Kráčí smutně. Nepřátelský rytmistr vede ho pod paží nějak po přátelsku. Jak by ne? Hrdinství budí u každého úctu.

Než kočáry a vozy se zahnuly po cestě do obory, na okrajek Bílé hory z vinic tu a tam vylézali kozáci; vraceli se z honby uherské; každý vedl několik koní — kořist uherskou. Jeden z kozáků utírá koňským ohonem krev s oštěpu. Uherskou krev.

Zahýbajíce k oboře, zajatci vidí, kterak císařská jízda směřuje po silnici ku Praze. Pronásleduje utíkající vojsko českého krále. Ozývá se odtamtud střelba, důkaz, že se vojsko na útěku brání a kryje.

Bože, což to divný, hrozný útěk! Hlavní cesta zavalena a tarasena vozy stojícími, jedoucími i převrženými; vojáci, koně a vozy jedna spletenice. Veleslavín, odtržen byv od svých, nadávaje a klna všemu světu, drží se nejvyšších pánů, rád by se dověděl, budou-li se v městech Pražských brániti.

Ale páni utíkali z bojiště němi. Jen Thurn již po třetí ukazuje, kterak mu kulka provrtala klobouk a přicvrkla vlasy. To Veleslavín

slyšel, jiného nic.

Němi, němi.

A vojáci, majíce chatrné šaty své zablácené, utíkali těsně tělo při těle, s očima vyjevenýma, ustrašenýma, a také všickni němi.

Skřek a kletby vyrážejí jen v těch chvílích, když husto utíkajících narazí na nějaký překocený vůz, nebo když některý šílený kůň předníma nohama vypne se do výše nebo se zpátkem zvrátí a bije do těch zděšených hlav.

Nedaleko před branou městskou zase skřeky a kletby. Vůz tu. Těžký vůz nehybný.

Veleslavín zdvihne šperloch. Ve voze lopaty, motyky, rýče — šancovní nádobí —. Za prvním vozem druhý, zase lopaty, motyky. Vozatajové pryč. Koně také pryč. Tedy až sem dojeli. Veleslavín zas promluvil nahlas. Ale ne tuze pěkně. Naučil se na vojně tuze dementovat a sakramentovat a ke všem všudy svátostem zlořečit.

U brány tlačenice. Každý chtěl býti už za zdí ochrannou. Mlhy snášely se nad krajinou široko daleko a přikrývaly to neštěstí i hanbu.

Bylo šedivé odpoledne, plačtivé, smutné.

Když Knobelius se svými zajatými soudruhy vešel do obory, naráz poznal, kam se dělo královské vojsko, které ráno tak skvěle se objevilo na bělohorské pláni. Ráno nikdo neuhodl, proč se vojsko zase vracelo a kam se vracelo.

Šlo zbytečně hlídat Hvězdu. —

Stálo v oboře.

Teď leží tu ti lidé mrtvi po zemi jako lesní dřeva sťatá a rozházená, leží tu zkrvaveni, s ústy otevřenými, černými; kam oko dohlédne, všude po zemi sukničky bílé a modré barvy, barev krále Fridricha. Jenom na cestě není těch zbitých, odtud jsou odvlečeni, odhozeni stranou, aby kočáry vítězovy neměly nepříjemných překážek.

Zajatí důstojníci a fendrychové s Knobeliem byli odmíseni od sprostých vojáků. Důstojníci necháni, aby se jak tak utábořili před vchodem do dvorečka, v němž vysoko do mlhy a k nebi vztyčoval

se lesní letohrad Hvězda. Sprostí vojáci hnáni do obory.

Zajatí důstojníci posedali po zemi, na schodech. Nečetná stráž nad nimi také dlouho nezůstala na nohách. Usedala se zbraní v rukou. Kočáry dva i komorní vozy spižní stály před vchodem do dvorka a tu kolem nich bylo živo. Běhají sem tam komorníci, pážata, muži tělesné stráže, písaři knížecí, kuchaři.

Čtyři nějací nesou z domku oborníkova těžký stůl s rozkročenými nohami a trnoži hrubými, starý oborník v zeleném kabátci pomáhá tak pilně, že se to Knobeliovi až nelíbí.

Pážata nosí od vozů stříbrné nádobí do letohradu, ubrusy z vyšívaného plátna; kuchař jeden stahuje srstnatou zvěřinu zaječí, druhý již hraničku zapaluje, třetí na rožeň nabodává veliký kus nějakého masa.

Z komínu nad domečkem myslivce oborníka vine se namodralý proužek dýmu, tam se tedy také vaří pro Jeho Milost pana knížete a hraběte Bukvu, jenž s knížetem bavorským dnes bude stolovati.

Důstojníci rozmanití vcházejí do dvorka, všickni jsou mysli veselé a pyšné, někteří se vracejí, jiní v letohradě zůstávají, ti budou hosty knížecími a pomohou to pečité, jež se škvíří tamhle na rožni, snísti.

Pážata již vynášejí krmě z domku myslivcova, krmě vonné a oupravné. Bude to hostina na hřbitově, mezi mrtvolami, které ještě nejsou v zemi schovány, které se na to svýma kalnýma, prázdnýma očima mohou dívati.

Ale bude to hostina pěkná, veselá, už šest pážat prošlo, každé objímajíc po pěti lahvicích vína. K veselé hostině budou scházeti ještě jen úpravné muziky a pěkné paní.

V malých chvílích očerstvěli a kratochvílili všichni lidé vojenští a služební ve dvorečku pod Hvězdou i venku před dvorkem mezi vozy. Též někteří zajatí důstojníci za peníz dostali sousto. Knobelius nekoupil. Vzpomínal na Měřínského, jenž mu v bitevní vřavě donesl kus masa udlého. Kde je Měřínský, dobrák člověk, kde je teď, jak mu je? Zmizel mu při útěku selských vojáků tak rychle s očí. Od těch lidí protivných tady nekoupí Knobel nic, by umřít měl hlady.

Kdo to? Co to?

Blíží se spořádaná tlupa vojáků, ale každý nese praporec nebo karnetu. Každý. Knobel poznává sametový prapor královský — Diverti nescio —. Je hned napřed. Křepce, vesele berou se vojáci po cestě mrtvolami vroubené, až k vchodu do dvorka.

Tu stanou.

Vyjde za chvíli tenký kníže a za ním vybelhá se ven před vrátka tučný Bukva. Kníže i hrabě přívětivě kývají hlavou, kníže i oběma rukama. Prapor českého krále sametový klade mu voják k nohoum s uctivou radostí. Kníže něco vojákovi praví a klepe mu na rameno. Pak kyne do dvorka a odtud vyjde písař knížecí a tři vojáci z tělesné stráže, nesoucí každý po velkém pytlíku. Písař vykládá z pytlíku tolary, počítá pečlivě, aby se nepředal, přepočítává raději znova. —

Vznešení páni přívětivě odcházejí a písař vyplácí za jedenkaždý ukořistěný praporec po deseti tolarech.

Výplata trvá nekonečně, zoufale dlouho, už víc nežli sto praporů napočítáno!

Knobelius již dávno se přestal dívati tomu divadlu. Usedl stranou v koutek, aby neviděl, a pokryl sobě uši, aby neslyšel.

U vozů rozžaty dvě fakule, které načervenalým světlem příšerně osvěcují živé lidi i mrtvé.

Hosté z Hvězdy již odešli.

Pážata vybírají z bedny botky bílé a župan kožešinný s čapraky hedvábnými. Jeden z komorníků chce pro milostpána „šlofhaub“ a pospíchá, neboť vojáci již nesou vojenskou postel a stolici k spaní a sluha komorní nese dvě ohřívadla, jež se dají pánům do lože.

Naposled ještě přiběhl k vozům nějaký chirurgus nebo lékař, který s nemalým láteřením hledal krabičku s balšámy a kulky z laudanum. Taky potom laudanum a jalovec, na pánvici smažené, zavoněly z Hvězdy ven až před vrátka. Knobelius věděl, že ty vůně zahánějí hady a zlé povětří — a tady kolemkol tolik mrtvých!

Ztichlo v oboře všecko. Noc.

Zato tím hřmotněji a veseleji vede si tábor před oborou na bělohorské pláni. Ruch doniká sem do ztichlé obory bez přetrží. Knobelius nemůže usnouti. Od jeho boku již dva zajatci se odplížili

do tmy lesní, rozhodl se, že uteče taky. Což snadno se někde zeď nevysoká přeskočí, tábor, krví a vítězstvím opilý, vojáka cizího nerozezná, voják jako voják; mlha a tma pomohou.

Suché listí pod nohama mu šustí, to ho straší a plaší; je rád, když nohy jeho vešly do listí vlhkého, setlelého. Plíseň zavoněla po každém kroku. Se strany bělohorského bojiště bylo viděti za zdí matnou zář vojenských ohňů a slyšeti veselé písničky; plíže se stále při zdi, Knobelius tu a tam zřetelně doslýchá hovory cizích jazyků, chechtoty ženských hlasů pisklavých i hrubých hlasů mužských.

Roztesknil se Knobelius přenáramně. Dusilo ho to. Srdce mu to svíralo.

Zeď poněkud se zahýbá, je nižší; za zdí slyšeti mužské hlasy, rozuměti slovu „sakrament". Něco tropí, klejou. Knobelius přehne se přes zeď. —

Bože, Bože, učiň mlhu hustší, tmu černější, deštěm ulej ty ohně opilé chásky vojenské, abych neviděl, neviděl. —

Pod zdí je úžlabí — v něm hromady mrtvých, vysoko na sobě ležících, mrtvých široké, vysoké stohy — poznává Knobelius otevřený hrob Moravanů — posledních, jediných, kteří zůstali u Thermopyl. —

Sakramentováním probouzí se Knobelius ze ztrnutí a s hrůzou novou, větší pozoruje, kterak vojáci za ruce a za nohy stahují mrtvoly se stohu jako snopy obilné a svlékají šaty s nich, boty zouvají, berou jim zbraně a prohlížejí prsty, kořist ohledávají při mdlém světle, jež se mlhou sem line od nejbližšího ohně.

Knobelius v tu chvíli zapomíná, že je to vojenské právo, zařve po česku k těm chlapům, že jsou dravá zvěř šelmovská, a pádí od zdi pryč do lesní tmy, aby neviděl, neslyšel. — S ošklivostí v duši ubíhá, nevěda a nevida kam, větvice houštin bijí ho do těla, listí a s ním studené krůpěje prší mu do tváří a zchlazují rozpálenou hlavu. Bloudí, neví kde, pospíchá, neví kam, jen pryč od té zdi, pryč s temena hory kleté. —

Ocitl se v tichu.

Vyjde na lesní průhon.

Leží tu — bílé a tmavé pruhy na sukničkách — mrtví královští — zarazil krok — slyší mlaskání — napíná zrak — ve tmě vidí černé obludy — několik černých oblud — chrochtají, mlaskají, žerou, užírají mrtvým tváře, ruce — jazyk těch zvířat zbrocen krví lidskou.

A opět hrůzou a vztekem zařval mladý muž — a kanci pryč.

Zahleděl se Knobelius k tmavému, zamračenému nebi. —

Zahrozil tam — ruce mu bez vlády spadly, zmalomyslněl.

„Na horách padneš ty i všickni houfové tvoji i národové, kteří budou s tebou, zvěři polní dám tě k sežrání, na svrchku pole padneš —“ tak to řekl Bůh a dopustil na nás — proč na nás, Bože, kde je tvoje spravedlnost?

Kde?

V.

„DRÁTI BUDOU ZEMI VŠICKNI, KTEŘÍ TUDY PŮJDOU“

Mistr Kampanus již druhou skleničku českého nakyslého vína nalil mladému Francouzovi.

Francouz jest důstojníkem bavorské armády, ale na tváři Kampanově dostatečně znáti, že ho nepokládá za nepřítele.

Předevčírem byl nakvartýrován s dvaceti bavorskými mušketýry a s pěti vojačkami do Karlovy školy a včera již mu říkal velmi laskavě „milý pane mistře Kartesiuse“.

A z milého mistra Descartesa věru nejde strach. Je mladičký — kdo ví, má-li dvacet pět let —, je útlý jako dívka, rusovlásek, očí upřímných, modrých jako nebe, když je nejmodřejší.

Kampanus hovoří s mladým oficírem rád, má z jeho pěkné latiny potěšení, ale hovory nejsou vesely.

„Račte věřiti, monsieur Campane, naši oba vůdcové nechtěli bitvě, měli strach z vašeho vojska, dlouho se radili, naposled se

pokusili jen o nějaké rytířské zervání a pokoštování — říkáme tomu scaramuccia — a z toho malého začátku vzrostla bitva — teď se hádají comte Buquoi s knížetem bavorským, kdo z nich obou nad vašimi vlastně vítěz, a on z nich žádný, rozhodl všecko ten, který v pravý okamžik, když začali císařští utíkati, mocně zakročil, a to byl starý Tilly — Tilly vítěz, ne oni." Kampanus svěsil hlavu a vzdychl:

„To nám arci dnes už jednostejno, kdo z nich vítěz. Bůh nás trestal, Bůh nestál při nás!"

Do toho mladý důstojník s jemným úsměvem rychle:

„Bůh, jak já vojnu znám, stává obyčejně u těch, kteří mají víc jízdy a víc pěších a kteří mají odhodlanost v pravý čas; byla by našich Bavorů ani noha neušla, kdyby vaši byli na ně vpadli před loudavým příchodem armády druhé, kterou vedl comte Buquoi; pravím, ani noha! V našem regimentu už se modlili vojáci na růženci, očekávajíce konce, — ale vaši stáli nahoře bez hnutí, takž zastrkovali vojáci růžence do kapes zase."

Když Kampanus vyložil svoje mínění, že věc tak veliká, jakou čeští stavové chtěli zastávati, nemá se svěřovati rukoum najatých žoldnéřů, ti že snadno s lehkou myslí utíkají z pole, odvětil Descartes:

„Vím dobře, že obecný žoldnéř je člověk pokažený, lupič, zvíře, to vím, ale to je a bude vždy na obou válčících stranách stejno, hanebné povahy soldátů nerozhodují, v bitvě rozhoduje vojenské řemeslo; vojenští řemeslníci, jsou-li sobě samým ponecháni, v rozhodné chvíli uvažují, zmohou-li tu práci, která jim nastává, a když v nich zvítězí myšlenka, že nezmohou, tehdy pryč; jiní, hloupější, běží za nimi, probudilo se v nich zvíře plaché, a taky jako zvířata křičí utíkajíce. A proč onen váš král se nebránil v městě, jedinou bitvou nebylo přece všecko ztraceno!"

„Bylo v tom náhlé zděšení. Nejrychleji z bitvy utíkali Uhři, ty jsme v městě viděli nejdřív, utíkali přes jezy, voda byla malá ten den, utíkali přes jezy, padali do vody, brodili se vodou, to byli podivní poslové z bitvy, hned jsme vyrozuměli, že je zle a tuze zle,

— a z těch zděšených zbabělců strach přeskakoval na obec, pořád přibíhali jiní a jiní, hrůza rostla a se šířila, páni a rytíři chodili jako omámeni, na Hradě jediná královna prý nevěřila, že by mohl býti jednou ranou konec, ale vidouc smutné a zoufalé tváře chrabrých generálů a svého manžela, brzo uvěřila, že je konec; tedy dali se na útěk před potupou nesnesitelnou, kdyby prý je nepřítel do rukou dostal."

„Chápu, chápu dobře, hradby pražské nejsou k bránění podstatné, jsou chatrné, jeden z našich oficírů nabízel se knížeti odpoledne po bitvě, že je za několik málo hodin rozhází, to by město bylo rozházeno bývalo, proto bylo moudřejší, že se vzdalo s nepřítelem v akord, uchránilo se dokonalé zkázy. Ale i když král pustil Prahu, z Čech utíkat nemusil, považte, mistře, vojsko z bitvy ušlé mohlo se znovu zřídit, na Hradě prý byla posádka nemalá, nová pomoc Gaborova stála již nedaleko Prahy, Mansfeld držel a drží Plzeň, zima na krku, v našem vojsku nemoci — věru, ze země utíkati nemusili!"

„Lid i páni byli přesvědčeni, že Bůh Čechy určil k trestu, ale já se alespoň chvílemi těším tím, že stavové a knížata sousední musí pomoci, abychom dokonce zjezděni nebyli a utištěni, tragedie by se na jiné svezla od strany vítězné!"

„Pomohou-li vám Němci a jiní, nevím, ale vojna bude dlouhá, to tuším. Divím se tomu, že se tu v Čechách již po dvě stě let rvete o náboženství, vidíš, mistře, kam to vede!"

Kampanus přimračil tvář a vážně vyložil, že Čechům vždy šlo o získání pravdy.

„Pravda, pravda, co je pravda?" rychle mladý mistr francouzský vskočil v řeč starému profesoru, „bože dobrý, co jsem se již napřemýšlel o pravdě; přemýšlím o ní i na vojně, divno to, mistře, viď, jsem ještě tak mlád, dal jsem se na vojnu a pletu se mezi filosofy. Já jsem přesvědčen, že všecko kolem, co smyslové podávají, jest jen klamavé zdání; jak věci jsou samy o sobě a v podstatě, toho neví nikdo, ani smyslům nesmíš důvěřovati, všecko klame. Anaxagoras tvrdil, že platí jen dojem smyslů, slunce mu bylo veliké

jako Peloponnes, jinému bylo slunce skutečně jen tak veliké, jak je viděl, — a což tvárnost, forma? Učíte ve škole, že látka netrvá o sobě, že ji určuje tvárnost — jen ta že je skutečnou, budiž to, ale i co do tvárnosti smysly tě klamou, slunce má formu okrouhlé desky, a deska to není. Rozum shledal, že je to koule, a ohromná koule. Rozum proti smyslům! A kde je pravda u věcech citu a rozumu? Toužím po ní, slíbil jsem — když jsme leželi na Dunaji v Neuburce — na zemi jsem klekl v komoře — slíbil jsem Matce boží pouť do Lorety, když mi učiní pravdu, po níž toužím, zjevnou" — přitom se mladíkovi něžné malé ruce chvěly a oči se mu temněly vzrušením — „a již zdá mi se, že jsem uhodil na cestu dobrou."

„Rád tě poslouchám, milý mistře mladý, velmi rád," pravil Kampanus, „zabýval jsem se však spíše poesií než čím jiným, ale přemýšlel jsem o jiných věcech také; scholastika mne nic neuspokojuje, také ti dávám za pravdu, že všecko je klam a marnost, o věcech náboženství mívám své těžké pochyby a leckdy ptal jsem se jako Pilát, co je pravda? Jsem žádostiv zvěděti, jak ty se k ní dostaneš."

„Nemám cestu ještě všecku zevrubně vyzkoumánu, ale pochybuji-li o všem všudy, o své existenci nepochybuji, o té vím, neboť já jsem to, jenž pochybuje a přemýšlí, moje existence jest první a mně nejbližší pravdou a skutečností, z této skutečnosti postupně dospěl jsem k poslednímu skutečnému původci všeho, a tím jest Bůh, Bůh jediný, stejný. Toť začátek a konec mého přemyšlování, mojí filosofské cesty. Pravdy ostatní budu hledati vždy jen řádem matematickým, čeho nebude lze dokázati rozumně a matematicky, toho nebudu držeti za pravdu."

„To budeš věčně koláceti se mezi věrou a rozumem," míní Kampanus.

„To snad, ale je možno mezi oběma zjednati klid: Bůh jest vždy týž, stejný, a protož ať každý zanechán jest při svém způsobě víry, každá bohoslužba je úmyslem stejná, nač se proto navzájem utiskovat a bližního nenávidět."

„Tak, tak; často jsem si říkal, zdali záleží na přijímání těla Božího

pod jedinou nebo pod obojí; poněvadž to pokrm duchovní, záleží na lásce, ale veřejně to říci nesmíš, a nikoho také nepřesvědčíš, zvláště ne kněze, ani vaše, ani naše!“

Kampanus dořeknuv to honem vystal a popošel k oknu.

Z ulice rozhlašoval se hluk veliký, zuřivý.

„Bože, už zase!“ naříkal Kampanus, „den co den, nešťastné město! Nešťastní my!“

A obrátiv se k mladému důstojníkovi, popadl ho oběma rukama za ruku a prosil:

„Slíbils, mistře Kartesie, že se pokusíš zabrániti to stálé plundrování, pojď, prosím, pojď!“

Descartes chvíli byl na rozpacích.

„Ve jménu božím, pojďme!“ pravil, ani ne tuze odhodlaně.

Došel si do své komory ještě pro pistoli, Kampanus odskočil do vedlejší habitace profesorské, kamž hned večer po bitvě usadil starého Revíra s dítětem pro jich bezpečnost, dychavičnému dědečkovi řekl, kam jde, prosil ho, aby nevycházel, hošíka políbil, oblékl se v reverendu mistrskou zimní, vzal na hlavu malý misterský biretek a rychle pryč.

Vojáci na chodbě ho zdravili s poctivostí náležitou.

Na schodě pravil dominus Cartesius prorektorovi, aby do něho nedomníval se věcí velikých, prý je z oficírů malých nejmenší, nadto výše plundrování města po vítězství pokládá se ve všech armádách za vojácký regál.

„Mohu se opírati jen o to, že náš kníže i monsieur Tilly pod trestem šibenice zakázali vybíjení měšťanských domů, poněvadž se město ochotně vzdalo, kníže slíbil konšelům pražským ochranu, stál jsem při tom, když se kořili a on sliboval; tedy uvídíme-li kde Bavory, že plundrují, to mohu překaziti, připadneme-li však na vojsko císařského generála, tu bych nedovedl nic; ti vojáci si nedají poroučeti, lid neapolský, španělský a vallonský jest jako zvěř divá. Sic také již skoro věřím tvojí domněnce, že gubernator civilis, Lichtensten, či jak se zove, schvaluje, aby domy těch předních, kteří provedli rebellion, byly pořádně vybity — tu tedy nedovedu, milý

mistře, nic!“

Když vystoupili z Karlovy koleje na ulici, hluk lidský zmíral kdesi za rohem v jiné ulici.

A což divny ulice pražské teď po nešťastné bitvě! Krámy už za celý týden zavřeny, domy zavřeny, na ulici sem tam procházejí vojáci, s nimi protulují se ulicemi rozmanití odrbanci, stupkové pražští obojího pohlaví, měšťan, ukáže-li se na ulici, pospíchá. Měšťanky a jich dcery zůstávají v úkrytech.

Ne bez trpkého úsměvu zpozoroval Kampanus, že měšťané někteří za kloboukem mají barvu bílou, barvu vítězovu. Také mladého Vokouna včera potkal s barvou bílou.

Mladý a starý mistr kráčejí rovnou z Karolina v podsíně, kde bývá tarmark. Dnes nejsou krámce na pilířích vyloženy, pilíře a loubí jsou už kolikátý den bez obchodu kramářského.

Ale ruch jest pod louběmi přec, a neobyčejný. Loubí až konec Zeleného trhu proměněna v koňské stáje. Všude vojáci, koně, seno, sláma, hluk a smrad.

Ba, je tu obchod také!

Z pošmourných podsíní vyběhne tu a tam žid, židovka. Kampanus poznává žida muzikáře Herolda. Ten povystoupiv z gotické klenby ven na světlo, ohledává prsten či jiný nějaký klenot; s ním povystoupil rejthar, do něhož vemlouvají se dvě tělnaté židovky, stará s mladou, asi matka Heroldova a sestra, neboť mají s ním stejně dlouhý a stejně uformovaný nos. Židovky nemohou se nějak dohodnouti s vojákem lupičem. Herold vrací zlato vojákovi a volá na židovky: „Komm, Bejle, komm, Pejrle.“

Ale nešly židovky pryč, ani muzikář Herold neodešel, nýbrž za vojákem vběhl i s Bejlí a Pejrlí do šera gotické podsíně zase.

Kampanovi bylo z toho pohledu až nevolno. Zima ho obešla, ačkoli svítilo slunce, ovšem listopadové. Řekl k mladému mistru, že v těch dnech jen židovské plémě pražské má se dobře, co vojáci nakradou, židé skupují za malý peníz.

Z ulice Konešovic rozhlašoval se podivný hluk, jakás míchanina trhaných zvuků lidských, skřeků, ran a praskotu. Jakž jináč? Vždyť

u kupce Teyfle vojáci plundrují.

„Toho kupce pasoval král Fridrich na rytíře," Kampanus oznamuje mistru Kartesiovi, když vcházeli do klikaté ulice, „proto mu teď obracejí dům na ruby, hle, tamten černý je císařský rychtář, dívá se tomu, má radost!"

Kartesius s prorektorem přistoupili až k davu před domem. Bylo zdola dobře vidět, že vojáci lámou stropy v domě Teyflově. Někteří z luzy volali vojákům nahoru:

„Pomahej bů!" „Pomahej bů!"

Jim se smáli. Zvláště popouzel je k smíchu kupec Teyfl, jenž běhal od jednoho vytřískaného okna k druhému, lomě rukama, stiskaje ruce nad hlavu a žalostě po německu.

Za ním s velkým nářkem běhala okno od okna žena jeho obstarožná, rozcuchaná, zoufalá, zdvihajíc ruce s křikem velikým.

Vojáci přes tu chvíli vyhodili z okna nějaký uzel nabitý, vylítl také kožich těžký sobolový, sukně mužské, ženské. Dole vojáci chytali, rozbalovali uzly a hned prodávali. Při každém vyhození vyrážela pestrá obec dole pronikavý skřek. Už je tu také žid Herold a obě židovky s ním.

Teď vyhozen nějaký kontrfekt na plechu malovaný, dopadl na hrbolatou dlažbu, úzký rám se rozeskočil, plech zabřinkal. Kontrfekt koupil žid za dva krejcary.

Sukna a hedvábné látky lítaly oknem v štůčkách, o ty smlouváno déle, než některý z židů je odvlekl, a když odvlekl koupi do ulice stranou, přibíhali jiní židé i někteří z křesťanů, a shlučivše se v hromady, dotírali na žida a stuchali se mezi sebou.

Vylétlo několik peřin, ale jedna tak natrhaná, že peří pršelo shůry jako sníh.

Kartesius jal se stírati s reverendy Kampanovy peří. Přitom Kampanus již odcházel, měl podívání dosyta.

Odcházeje všiml si vojenské stráže před domem Veleslavínovým.

„Ten dům hlídají, aby se mu nic nestalo zlého, a víš, odkud ta šetrná láska? Veleslavín byl náš nejvýbornější impressor, jeho mladý syn snažil se v poctivosti držeti dědictví otcovo, po bitvě utekl —

slyšel jsem, že impressí Veleslavínskou obdrží patres jesuitae, proto jim ji hlídají, to ta láska!“

Na Uhelném trhu od uhlířské boudy, z které uhelný rychtář i s pacholky hned v pondělí po bitvě utekl, až na konec ke Skořepce a ve všech loubích toho trhu pobývali, pohybovali se i posedali při malých ohních vojáci smutní, mrzutí, nemluvní, zbytek poražené armády bělohorské. Ostatní poražené vojsko již odešlo před třemi dny výhrůžkami vítězů.

„Proč neodešli tito?“ ptá se Kampanus svého průvodčího.

„Žádají zaplacení žoldu, potom že odejdou též.“

Zatrnulo srdce mistra Kampana, když kráčel stezkou při domech a viděl ty ubožáky, zimou zkřehlé, hladové; jako by sám byl něčím vinen, nedíval se jim přímo do očí; byl by viděl mimo smutné oči taky některé velmi hněvivé, zoufalé. Aspoň ten, jenž tu láme stříšku šindelovou nad zavřeným krámem, ten zhlédnuv Kampana s důstojníkem nepřátelským, zatočil omšeným šindelem za nimi, jako by chtěl udeřiti.

Nevšímaje si svého okolí monsieur Kartesius vykládal prorektorovi, že neodvandrovalo všecko poražené vojsko, mnoho praporců na Malé Straně dalo se znova najmouti do služeb císařských.

„Ale to nebyl stavovský český lid?“ rychle Kampanus.

„Nebyl, o takový lid žádný generál nestojí, selskému lidu vojenskému vítěz vezme zbraň, dá se mu do ruky hůl a pustí ho domů s posměchem, s tím se nevyjednává.“

U kostela sv. Martina v koutě nějaký voják dávil děvče. Trhal s něho šaty na prsou. Děvče již klesalo, již omdlévalo. Šest jiných chlapů vojenských dívalo se nerovnému zápasu. Kampanus s Kartesiem vykřikli skoro najednou jako jedním hrdlem. Vojáci se ohlédli — a v týž okamžik zdvihly se jejich paty na zběsilý útěk.

„To jsou naši!“ pravil Kartesius.

„Sodomství na ulici!“ naříkal Kampanus.

Dlouho trvalo, než otevřen dům proti kostelu a ustrašený hospodář děvče, jež chvělo se v rukou Kartesiových jako osika, do

něho vpustil.

Na rohu uličky Svatomartinské hromada lidí.

Kampanus poznal ihned, že je to pražská cháska ošumělá, ke všemu zlému ochotná a odhodlaná. Ze dvorečka vyrážel křik několika hlasů. Před vyraženými vraty stál mušketýr jako na stráži. Kampanus s důstojníkem vešli.

Na smrdutém velkém prostranství hulákali vojáci do starého muže se vztekem. Mluvili mu něco po vlasku a rukama mu pořád šňupali k nosu. Nějaký mladík, oděný po řemeslnicku, byl patrně tlumačem, vykládal starci, že nechtějí nic než peníze, aby se vyplatil tolary, nedá-li, že ho vyspolírujou.

Stařec však utrhuje hlavou, aby se šňupkám ubránil, a přitom vede svou, že mu již předevčírem vojáci všecky peníze pobrali, že nedá, že nemá.

Jeden z Vlachů spustí pro lepší vyrozumění po německu, zařve „Geld!"

Jináč je na dvorci veselo. Šest vojáků huláká do starce, ostatních deset podávají si hrnce kamenné i džbány obvejšní a pijou z nich buď pivo nebo víno, pro něž vždy některý běží dolů do sklepa.

To vše Descartes rychle obhlédl a přikročiv rázně ke kaprálovi — většího pána tu nebylo — vzkřikl na něho: „Voi ladri, rubate contra la parola data!"

Vojáci přestali řvát a pít, stařec přestal vykládat a hádaje, že se ho mladý důstojník zastal, spíná k němu ruce a pláče.

Descartes stál tu s tváří horlivou a zapálenou; ruku držel na pistoli. Kampanus se chystal, co těm loupeživým Vlachům řekne po latinsku, latinsky přec budou poněkud rozumět — ale nedošlo k tomu říkání. Jeden z vojáků udeřil hrncem o zem a šel; třesk hrnce byl ostatním jako nějaké velící znamení.

Trousili se jeden po druhém ven z domu. Některý sic postál, podezřele dívaje se na Kartesia, ale to trvalo jen okamžik, šel také po svých.

Posléz vyšel prorektor s důstojníkem. Vrata za nimi zapráskla a rachocení na nich svědčilo, že domácí pán znova se obrňuje

a tarasí.

Na Perštýně před samou branou průvod: dva vozy těžce naložené, třemi páry koňů tažené, asi padesáti mušketýry provázené. Za mušketýry jel na koni vyšší nějaký rytmistr, mladý člověk. Monsieur Descartes ho pozdravil s vojenskou uctivostí. „To je le duc de Hohenzollern, má úlohu dost nebezpečnou, má dovézti ty vozy do Mnichova, musí oklikami a opatrně, cesty k Bavorsku jsou všecky v moci Mansfeldově; to už je třetí poslání do Bavor, kníže posílá domů, co si na zámku z kořisti vybral."

„Bože nebeský," naříká Kampanus, „kterak nemají vojáci loupiti a po kořisti se sháněti, když nejvyšší pán —"

„Vae victis, staré slovo!" zněla krátká odpověď.

V ulici klikaté, jež vede ke koleji jesuitův a k mostu, nalezl Kampanus všecek život skoro takový, jako býval za lepších dnů: některé krámy otevřeny, měšťané i sousedky a lid dělný chodil sem tam. Jen o to změna, že promíchán byl ten pouličný ruch vojáky. Tu neloupili; bezpochyby z té příčiny, že varty u mostu a na rynku Staroměstském jsou blízko.

Kampanus zahne ke kostelu sv. Anny. Hrozné podívání na dům pana Otty z Lozu.

Zřícenina.

Vrata visí na jednom jen rukávě, druhý, jakkoli z mohutného štáfu železného pořízený, je odražen, odchlípen. V průjezdě hromada všelijakého rozbitého nářadí domovitého. Okna všecka vytlučena a v domě není živé duše. Stejně tak vybity dva domy vedlejší. Kampanus u sebe žalostil:

„Probudiž se, Pane, či oddal jsi nás, Pane, jako ovce k snědení?!"

Prošli zase některou ulicí téměř liduprázdnou. Postřehli tu a tam v oknech ustrašenou zvědavou tvář lidskou, která ihned zase v temném okně mizela. V Kaprově ulici dům starého pana Kaplíře všecek vybit a prázden. Lehcí lidé nějací procházejí se v něm.

Při všem smutku přec jakés potěšeníčko měl Kampanus vida, že kolej mediků není vybita. Arci bydlí v ní chudí lidé a ti vojenských drancovníků snad nelákali. Skrývá se v koleji také mistr Jessenius,

ale o tom snad nikdo neví.

Zato dva domy dále k vodě vltavské je zase nějaké boží dopuštění. V chodbě nahrbeného starého domu a na křivém schodišti i na kraji dvorku stojí zděšení lidé k utíkání připraveni, muži, ženy s dětmi, patrně podruzi a obyvatelé domu toho, a s vyděšenýma očima, všickni němi, pohlížejí k pavlači, na jejíchž dlažkách leží muž. Zdola je vidět jen hlavu blízko zábradla, a ta hlava je šedivá.

Mužovi klečí voják na prsou a vojačka tluče pravou pěstí ležícího muže o cihlové dlažice, snažíc se vyraziti mu svazek klíčů, jejž v hrsti křečovitě svírá.

Vojáky pavlač plna. Dívají se.

Zatím vojačky vynášejí z několika dveří peřiny a prádelné vinutí.

Kartesius s Kampanem dostali se na dvorek skoro v touž chvíli, když muž trýzněný vypustil klíče z ruky. Voják vstal mu s prsou, muž přes vytrpěné trápení vzchopil se dosti mrštně, ale vstav zapotácel se, klopotal k zábradlu a těžce lapal dech, bylo viděti, že starý muž je volovatý.

Ale jakmile dech popadl, chraptivým hlasem, až se rozléhalo, křičel k vojačce:

„Ty potvore, když porodíš, ať čerta o třech ústech porodíš a pojdeš, potvore!“

Tomu zasmála se statná žena a s vojáky vešla do obytu muže volovatého.

Kartesius pravil Kampanovi mrzutě:

„Pohleď, mistře, ten, co teď vychází, je lajtnant vallonský, tady nemohu nic; tady přenecháme ty ubožce osudu jejich. Pojďme dále!“ Venku mladý Francouz zavzdychal:

„Nešťastné město, město ztracené! Mně se, mistře, zdá, jako by uloženo bylo o vaši dokonalou zkázu!“

Konec Kaprovy ulice při stezce a stružce nečisté stojí hromada lidí. Stojí v půlkruhu a podivně tiše. Když Kampanus k skupině došel, právě vycházel z domu městský rychtář a čtyři jeho drábové vynášejí těžkou bednu. Rychtář pozdravil mistra a pověděl, že se tu

nějakým přestrašením a snad lítostí z nynějších příběhů včera provazem uvázal a oběsil pekař Balcar vdovec, jeho dům a jmění připadá v pokutě císaři, proto musí honem odnášeti a pečetiti, aby nevykradli vojáci.

Když rychtář zašel, jedna hovorná sousedka jala se mistru Kampanovi jako dodatkem vykládati, že rychtářští škarianti a pacholci chtěli lézti taky do studnice pro peníze, které tam mistr Balcar složil, ale nevlezli tam:

„Když jsem jim, těm pacholkům, řekla, že loni tady v studni bazilišek zabil dva zedníky, co přišli studnu čistit, nelezli tam."

Kartesius s Kampanem pohleděli ke zdi, aby zhlédli, co ti lidé obstupují. S hrůzou ihned odcházeli.

Ležel tu při stružce nečisté, plné nazelenalých a nazlacených mydlin, nebohý mistr pekař. Čekal, až ho kat odveze na rasovnu do hnoje, toť hřbitov člověka zoufalce.

Lidé kolemstojící s neobyčejnou trpělivostí a s klidem dělili se o provaz, jímž se pekař byl do smrti uvázal.

Oba mistři, odcházejíce z Kaprovy ulice, stanuli chvíli kraj Židovského Města, neboť za podívanou stálo to nekonečné procesí vojáků a vojaček s uzly.

Nesli je obojručně, nesli je dva a dva, měli je na zádech, na hlavách, na břiše, někteří měli kořistmi vycpané plundry, i na kolečkách vezli svoje loupeže, obtížené slzami i proklínáním. A židé vybíhali, tahali, volali, vítali.

Neobyčejný tarmark!

Kampanus zahnul stranou. Kartesius za ním. Znechutilo se jim nadlouze dívati se zlodějům a jich soukupům nectným.

Dům starého Revíra nalezl Kampanus netknutý a zavřený. Zato hned vedle ozývalo se ze sklepa úpění a nářek ženský i kletby hrubých hlasů mužských.

Kartesius vyňal pistuli z holstra a střelil nad mřeží sklepovní.

Rázem ztichly hlasy v sklepě a za chvilenku opatrně vyhlédl a honečkem vyběhl z domu voják, druhý, třetí, za nimi vojačka s uzlem a pryč.

Všimli si oba mistři, že ti chlapi měli kořistí — snad prádlem nebo šaty — široké své plundry tak vycpané, že podobala se každá nohavice sama o sobě sukni ženské.

Když vešli do domu, tu stála paní, ještě všecka vyděšená, Kartesia — vojáka — lekla se znovu a tak tuze, že se ke zdi kolácela.

Kampana, když ji utěšil, pak prosila, aby jí pověděl, kam jí utekly dcery, s sebou-li jich nevzali vojáci. To bylo nesnadno říci, kde jsou dcery.

V konec trhu Kurného a husařského, z něhož odběhly husařky a zvířetnice, vojáci vrážejí do vrat nárožního domu dřevěnou kozu, kterou sebrali z krámku opuštěného. Přitom hulákali „Lutr, Lutr".

Který z vojáků strahoval, spatřiv oficíra Kartesia, dal znamení těm, kteří třískali do vrat, a vojáci pustivše kozu ihned byli za rohem.

Kartesius zvolal: „Que le diable vous emporte!" A pak tiše, jako by se styděl, přišeptl Kampanovi:

„To byli Bavoři, tedy zase naši!"

Oklikami dostali se oba mistři poutníci do ulice k sv. Haštalu. Tu všude bylo lidí víc, ale krámce zavřeny. Na rohu Kozího plácku veselý jásot, divný v trudných dnech. Pražskému lidu byl tu opilý voják veselým divadlem.

Opilec nemluvil nic, ale zápasil stále s koženým tlumokem. Přes tu chvíli mu z ruky se vysmekl tlumok a nakradené punčochy všech barev, krejzle, košile a jiná vinutí, lžíce, nože sypaly se na zem. Potácel se, klonil se muž, na nos padal, vstával, sbíral, sbíral, cpal do tlumoku, vedle tlumoku, a když vecpal a poklad vyzdvihl i o dva kroky popošel, bác, už zase vysypáno.

Kampanus došel s přítelem právě k jednomu takovému pádu a vysypání a ne bez úsměvu postřehl, že kluci uličníci pomáhají sbírati a že za jásotu obce s tím, co sebrali, utíkají. Než se dokolácí ke kostelu sv. Haštala, starý ani mladý zloděj nebudou míti co sbírat.

Z domečku vedle nachýlené školy haštalské vyběhli tři vojáci. Kampanovi se zdálo, že jsou nějak přestrašeni, také mu bylo divno, že z nich kape voda. Vyběhli s prázdnýma rukama a pádili dál. Jen

čtvrtý, poslední, vycházel pozpátku z domu, šermuje mečem proti scvrklé nějaké stařeně, která hrozným, pisklavým, pronikavým hlasem křičí:

„Nažerte se masa mýho! Nažerte se masa mýho!“

Křičela a zmítala sebou, až jí čepec spadl do týla a ukázala se lebka holá. Když byl voják venku, zaskřípí zuby, řekl „Teufl verfluchter“, obrátil se k bábě zády a uháněl za svými druhy.

Kampanus poznal ženu starou, ano, vousiska pod nosem — Elška Mrštná — bože, ta ještě živa? Vyložil příteli, panu Kartesiovi, ta maličká že jest profesorská hospodyně bývalá. Elška Mrštná poznala mistra a hned se k němu měla; přemnohými slovy vykládala mu, kterak již odevčíra byla na vojáky zchystána, Černobýl, routa, bolehlav, tři myší ocásky ve vodě ze tří studnic uvařené, to vše na ně zchystala; když přišli, vylila před ně na zem kouzlo způsobem kříže a ostatek všecko na ně vychrstla; budou na ni a na svoje zlodějstvo nekřesťanské pamatovat, budou schnout, musí tu lotrovinu popadnout suchotiny, musí, je to vyzkoušeno.

Oba mistři trpělivě poslouchali rozdrážděnou babku, jeden nerozuměl, ale bavilo ho, kterak bez přetrží rukama tepala Kampanovi k prsoum, k bradě, ba až k nosu; druhý zatím přemýšlel o pověrčivosti té ženy i oněch chrabrých vojáků německých.

Páni odcházeli a babka ještě za nimi posílala pisklavá hojná překotná slova, jimiž osvědčovala svoji přízeň pánům i radost, že zbyla se vojáků.

Všedše do Dlouhé třídy, zhlédli vzteklou bitvu mezi sladovníky a vojáky. Někteří lidé utíkali sem tam, aby se v to nepřičinili, bojíce se následků, jiní zase chápali a sbírali kamení naproti vojákům, jichž bylo, pokud v té dranici bylo lze rozeznat, asi deset.

Kartesius stanul s mistrem podál.

Křik při bitvě byl zmatený a hlasů českých víc. Kampanus poznal mezi sladovníky Hergsela zlatníka; měl oklepáč v ruce a oháněl se jím zuřivě; nebylo pochyby, kam dopadne oklepáč zlatníkův, že kosti půjdou od sebe.

Teď v chumelici padl jeden voják a bleskl nohama. Druzí vojáci,

zhlédše to, dali se na útěk stranou k vodě. Někteří z tovaryšů, oplvavše sobě sekery, rychle za nimi, jiní však, postřehše cizího oficíra, rychle vskákali do vrat pivovarských. Jen Hergsel odcházel zvolna a vážně, jako by šel na procházku; v nejbližší uličce zmizela jeho černá hlava a vysoká postava.

Kartesius přistoupil k vojákovi; ihned poznal, že je do smrti ubit. Pokrčiv ramenoma, pravil Kampanovi, že to musí ohlásit, ale že zároveň oznámí, kterak vojáci proti zákazu mnoho zlého natropili a tropiti nepřestávají.

Konec ulice potkali jircháře Nemastné Zelí. Kampanus ho poznal ihned po divém mase v očích. Zastavil se s pány právě u domu pana Fruveina z Podolí, u domu bez dveří a oken, a vypravoval, že ubohému pánovi předevčírem vojáci svíčkami vypálili lůno všecko, že navždy musí z toho mrzákem býti, ačli se vystůně, mučili ho, ženu jeho bili, dcery utekly na žlab a na střechu, kde ubožátka pozůstala za celou noc.

„Jdu ho navštívit, rád bych mu posloužil, je kmotrem mých dětí; a považte, pane mistře, znáte ho, našeho bývalého písaře radního, pana Kochana, byl taky direktorem zemským, toho vyspulírovali ti, ti“ — snad chtěl říci lotři, ale zarazil se, hledě na Kartesia — „vojáci ho vyspulírovali do čtyřikráte! Do čtyřikráte, a má sedm dětí! Teď je jako hus oškubaná. To jsme zhmožděni, zahyneme, pane mistře, nebude-li toho trapení brzo konec?!“

Na to Kampanus nevěděl, co říci potěšlivého, sám také již myslil, že zahynou města Pražská, že zahyne království, vždyť pravil to i pan Kartesius.

Jirchář vešel v dům, páni dál.

Kampanus pospíchal ke kolejím při Celetné ulici na trhu masném, dychtiv jsa zvěděti, jak je tam.

Měl radost, když v okně koleje Václavovy zhlédl pedela Jičínského. Z toho, že v okně stojí, soudil, že se mu nemoc polepšila. Chuďas před několika nedělemi chrlil krví a od té chvíle postonává, polehává. Teď v okně, tedy ozdravěl.

Dům pevně zavřen. Žena Jičínského otevřela okeníčko, pedellus

vyzřel ven. Slabounkým hláskem, pochrchlávaje, pravil mistrovi:

„Byli tu dvakrát, víme, ti lotři, ale ochotně po každé odešli, když jsem jim oznámil, že pány toho stavení kolejního jsou, víme, patres. Jak jsem řekl ‚patres', chlapi hned se strkali pryč. Já myslil svoje patres, dominos professores, víme, a ty šelmy zšelmité, víme, myslili patres jesuitas!"

A měl radost ze svého podvůdku, zelená scvrklá tvář se natahovala ve smích a bílý cafourek pod bradou se dosti vesele zaklátil.

Kampanus popřál věrnému služebníkovi zdraví a šel s vojákem obhlédnout ještě kolej Rečkovu. Na Příkopě vrazili při domě Vostrovcově na shluk lidí, mezi nimiž přední místo drží židé a vojáci. Právě byli vojáci s kořisťováním hotovi, jen ještě z hořejšího patra sypali obilí ven do ulice. Snad z rozpustilosti. Židé tržili, smlouvali. —

Pan Vostrovec prý před chvílí odběhl na rynk žalovat vojenské stráži, co se mu děje. Paní Vostrovcová stála v průjezdě a plakala.

Nějaká žena tiše vykládala oficírovi, který stál před domem a dotud spokojeně se díval na svůj vojenský lid.

Nerozuměl.

Až když pomohlo nějaké odřené chlapisko, jež umělo říci „argent" a „latrines", pochopil, že v zadním pokoji čili v prevétu tohoto domu skryty peníze.

Kartesius s Kampanem právě přistoupili. Kampanus ženě pravil, že jest zrádná mošna:

„Zajisté, že ti Vostrovcovic učinili nějaké dobrodiní, proto jim tak děkuješ, zrádná mošno!"

Oficír vyrozuměv, oč běží, zasmál se, odplivl a dal znamení své chase, aby šli dále, Kartesiovi pravil, že není „vidangeur", vojáci do prevétu že nepolezou, voják že není rasem, aby cídil záchody.

Začne z dáli ozývati se hluk a pískání i nějaké hudení.

Roste, přibližuje se. Všecko se obrací směrem ke krásné bráně, v níž končí se ulice Celetná. Blíží se po Příkopě dosti rychle dav. Již jest rozeznati, co se děje.

Vpředu kluci, výrostkové nemnozí. Za nimi tři hudci, kteří zuřivě smyčcem jezdí po houslích. Hraje každý něco jiného. Harmonie pekelná.

Za hudci kluše kůň a na něm sedí člověk, k ocasu koňovu tváří obrácený, ohon koňský drží v ruce; je všecek nahý, nezdá se však, že je mu v sychravém povětří listopadového dne zima, neboť vesele točí hlavou sem tam, cení zuby, vyplivuje a něco vykřikuje. Na hlavě má uherskou maděrku, na zelené pintě visí mu ručnice, mušket a kord.

Za ním nějaký voják na tyči nese papír, na němž český lev, všecek zkroucený, je rudkou nebo barvou dosti neuměle narýsován.

Po straně a pak za tím divadlem žene se dav, každý chce vidět a slyšet.

„Až na to došlo," pravil Kampanus trpce a skoro plačtivě, „že posmívá se nám lecjaký dareba, toť vojenské pasquillum našemu národu, pasquillum peské, hanebné — Bůh nás uvádí v posměch a uvede nás v přísloví mezi národy, a co my proti tomu?"

Nepochválil Kartesius toho veřejného posměchu a divadla šeredného, ale mínil, že ti vojáci podnikají to z něčího návodu; to že z jejich hlavy není, a byl rád, že z bavorské armády nejsou.

Když došli páni na roh Můstku, vyběhla z domu druhého od kraje dívka, čeledín, a za ní sháněl se voják. Spatřiv důstojníka, zarazil se. Pak se opřel o zeď jako snop a nehýbal sebou.

A dívka, poznavši mistra Kampana, div že mu nepadla na prsa. Stiskajíc ruce, prosila, aby šel nahoru, že jí tam paní hospodyni zabijou.

Kampanus vyloživ, oč jde, prosebně pohleděl na Kartesia, a již oba brali se temnou chodbou na dřevěné schody.

Na mázhauze nevelikém spatřili, kterak čtyři vojáci železným klínem těžce se dobývají do truhly železné a dvě vojačky vybírají koutní jarmaru. Ze světnice veliké ozývá se nepřetržité ouveh, ouveh. Do toho sprostý hlas mužský soptěl německy: „Olte Hurre!"

Když monsieur Kartesius udeřil jednoho z vojáků pistulí na rameno hodně pádně a tvrdě, rychle vstali všickni čtyři a postavili se

jakoby na odboj.

Zatím Kampanus otevřel dvéře do veliké světnice. Tu svíjela se na zemi počestná stará Veronika Koňasová a voják s nadávkami kohoutkem ručničním tlačil a šrouboval starožitné ženě prsty.

Jiný voják a dvě vojačky vytahovali z truhel šaty a vinutí i kožešiny.

Pan Kartesius popadl vojáka za krk a zaťal mu své tenké prsty do masa. Voják černal v tváři. Veroniku i ručnici pustil z rukou, chytil se nohou důstojníkových, ale i ty zas brzo pustil a mrtvěl. Druhý voják s vojačkami hned vyběhl na mázhauz. Tu rychle vykřikl, že je to kapitán od Pappenhaimských, a jižjiž také ti, kteří se chtěli vzepřít, skákali po schodech dolů, div hlavy nesrazili. Bylo v tichu slyšet jich dupot, jako když hrudami hází.

Koňasová přestala vzdychati, zato voják začal chroptěti. Tedy ho důstojník vypustil z rukou. Vzal mu ručnici a vytrhl mu meč z pochvy. Pak hlasem, jenž mu rozčilením se lámal ve hvizd, velel vojákovi, aby šel.

Ten šel. Když vyšel, hodil Kartesius meč a ručnici do kouta hněvivě.

Paní Veronika vstavši se země nejprv ohledala utržený svůj kapsář, pak obešla svoje dvě truhlice, z nichž vnitřnosti vyházeny, pohleděla ven, je-li železná truhlice celá, a potom teprve řekla cizímu důstojníkovi, aby mu to Pánbůh zaplatil. Pak klesla na stolici všechna uondaná.

Dominus Kartesius se na lotrovinu vojackou opravdu zlobil. Kráčeli po Příkopě dál, Kartesius nemluvil. Zato tím vroucněji hovořil mistr Kampanus a děkoval neustále.

Před velikým vybitým domem pana Viléma z Roupova stanuli. Na ten dům hrozné podívání. Ani jedno okno není celé.

Z ulice dobře viděti, kterak ošumělé divné postavy chodí v pokojích. Snad paběrkují po vojácích. Kampanus začal zase žalostiti, vida tu spoustu.

Kolej Rečkova byla netknuta. Zato dům vedle měl jen dvě okna celá, ostatní okna pryč. Tedy vybit. Kampanus na koleji zvonil, tahal

za provázek, div ho neztrhal, ale famulové kolejní, jestliže vůbec neutekli, neotvírají, a to je dobře. Již chtěli oba páni odejíti, bylotě k páté hodině na orloji německém, vtom postřehli, kterak obstarožný muž opatrně vyklouzl z vrat domu vedlejšího, a přitočiv se rychle k oknu jednomu celému, vytočil je, vzal okno do obouručí a všecek tíhou ohnutý je odnášel. Kampanus poznal starého Pulpita, Pulpit poznal Kampana.

„Co to, nač to?“ ptá se mistr.

„E, mordydy, domine magister, to já, aby vojáci mysleli, že jsme vyspulírovaní; oni sem do těch končin, mordydy, ještě nepřišli, ale čert nespí, až uvidí dům bez oken, potáhnou dál, a ne-li, já jim, mordydy, řeknu: dasz dich gotts sakrament, mordydy, bin schon spuliert — a půjdou!“

Pousmál se Kampanus té prostoduché chytrosti lidské.

Popošli pak oba mistři až k přívozu; lázeň Písaná či Malovaná byla zabedněna a bez života, na železném rameni viselo pět mědenic holičských jako jindy, ale crcaly chraplavým zvukem dnes nadarmo.

Nikde živé duše není.

Mohutná řeka Vltavská již halí se u večerní mlhu, v té mlze utopen jest vrch Petřínský a Sionský i vznešený hrad králů českých. Jen veliký černý topol na ostrově z mlhy vyniká a pne svoje kostnaté větve vzhůru k zasmušilému nebi. Pod ním světlo se třese a odtud ozývají se zpěvy opilých vojáků vítězných.

Oba přátelé kráčeli domů nemluvíce.

Večer stál Kampanus dlouho nad postýlkou malého Jeníka a díval se zamyšleně, zasmušile na buclatého kloučka, kterak zdravě a klidně spí.

Pak vzal z přihrádky žalmy tištěné, které hladkými rytmy byl zveršoval před lety, a modlil se v nich, četl a četl až k veršům, o nichž v šťastnějších dobách netušil, že jsou prorocké, hrozně prorocké. — „Bože, navratiž se zase k nám, zdaliž navždy se budeš hněvati na nás; rozhněval ses na pomazaného svého, povrhls trůn a korunu jeho na zem, obveselils jeho nepřátely — dráti budou zemi všickni, kteří tudy půjdou —“ Tu přestal čísti.

VI.

STRŮJCOVÉ ZLA

Týž kalný den listopadový brzo po poledni schůze u císařského rady pana Pavla Michny na Malé Straně.

Pán sedí na otáčecí sesli. Oblé tělo ztučnělého mužíka obaleno soukenným dalamenem fialovým a kuní kožešinou; chvílemi vystrkuje pán z nádherného obalu tlustou nohu, na níž hedvábná červená punčocha a podvazky s bílými krajkami.

Pán sedí při zdi pod obrazy čili figurami Judith a Venuše v zelených rámcích. Na panu radovi není viděti, že by mu vyhnanství bylo uškodilo. Pěkně se zaokrouhlil, trudy a pihy zmizely s tváře, neboť vzala na sebe barvu brunátnělou a ta skvělá barva pihy přikrývá pěkně.

Pán drží v ruce apotéčku stříbrnou, na způsob žaludu zhotovenou, což činívá vždy po hojnějších obědích, aby se mu lépe slehlo a duchy ze žaludku aby se nedraly ven a nebouřily.

U velikého stolu osmihranného sedí tlustý sekretář Daniel Kapr, prokurátor Přibík Jeníšek, jenž rozčileně přes tu chvíli mrká očima a vjíždí sobě do našedivělé široké brady; vedle něho pohodlně rozložen Mollerus, ze všech nejklidnější, proti němu hlavatý jesuita, páter Koronius či Kornerius s nazelenalými šedivými vlasy, sedí také klidně, ale ostré neklidné oči jeho svědčí, že klid a všecko vzezření jeho je strojené. Pan Pěček z Radostic svou vyprejštělou tvář pořád strká k uchu nějakého mladého muže, jenž Michnovi drobet podoben. Podoben i nazrzlými vlasy.

Páni hovoří mezi sebou velmi šumně.

Nad stolem visí jim Meluzina s rohy na způsob lustru o dvanácti cívkách, na stole ubrus nidrlandského plátna se stříbrnými tkanicemi, ale je na kolika stranách polit a zmazán čerstvými

skvrnami.

Po stole válejí se lžíce stříbrné naskrze muzírované, kterých sluha po panketě zapomněl snad ukliditi. Na dvou mísách porculánových navrstveny cukry všelikých forem.

Ale páni nechroupají těch cukrů, mají už dosyta. Jen popíjejí ze sklenic zelených, širokých, kalichům podobných.

Ob chvíli vstává Pěček nebo onen mladý nazrzlý a nalévají, berouce víno z cínové štandy veliké, která stojí u dveří.

„Milý pane Michale," praví Michna směrem k Pěčkovi, „slibuji ti, že budeš perkmistrem hor viničných, ty piješ rád víno, je ti to znáti na nose, budeš perkmistrem (přitom se Pěček velmi uctivě usmíval), ale tvoje verše a vtipy — za jaké jméno jsi se, auktore, skryl?"

„Rybaldus Peruanus."

„Tedy ty verše Rybalda Peruana jsou velmi břitké, jsou proti celému národu českému, a všecek národ přec se nevzbouřil, s tvými verši nechci nic míti činiti, vyrozuměl jsem i z ostatních pánů, že by vytištění neschvalovali, to musíš s tím jíti na mocnějšího, než jsem já, na knížete Lichtenštejna, jde o to, aby se nerozdmychoval oheň utuchlý, aby se neprobudili!"

Všichni kývali. Jen Mollerus odepřel:

„I neprobudí se páni Čechové, ani sebú včil nehnú! Bohemiae domini vix similes homini!" propověděl hlasem kazatelským, ale přesvědčujícím.

Rozhodl pan rada, aby se Pěček ptal pánů mocnějších, a při tom zůstalo.

Začaly se hovory o věcech denních, o drancování vojáků. Pán za chvíli do toho vpadl a všickni hned uctivě ztichli.

„Pane prokurátore," pravil Michna k Přibíkovi, „prosím, abyste s úředníky co nejrychleji prohlédli protokoly oněch rebelských direktorů, jak jsem vám uložil, druzí pánové snad ještě nevědí, že Benjamin Fruvein, totiž ten, co byl sekretářem u direktorů rebelů, bratr Martina, rebela nejhoršího, tajně odvedl mi direktorské protokoly, snad aby bratru Martinovi pomohl z louže, tomu již nepomůže, ale pomůže mnohým do louže, ty protokoly vženou

mnohého do tenat, jen jsem zhruba do nich nahlédl. Než málo mine, očekávám dekret o hrdelní komisi, návrh už je knížeti podán, pan Přibík bude bezpochyby vystaven za žalobce, proto rač dobře ty protokoly ohledati, bude celkem jedenáct osob k inkvisici za soudce ustanoveno, prý také nějací doktoři z Vídně, bude v komisi také ten Wolf Laminger z Albenreytu, co jsme s ním ve Vídni hovořili, pamatujete se na něho?!" To říkaje obrátil se Michna přímo k páteru jesuitovi.

Ten pokývav nazelenými šedinami a přimrknuv očima, že pana Wolfa zná, pravil hlasem táhlým, v koncích slova třaslavým, a nasládlým:

„Myslím, aby v ničem nebylo lenováno, po vítězství slavném a zázračném musí býti všelijaká budoucí nebezpečenství od zemí císařských odvrácena, musí se kráčeti bez oddechu a přestávání dál. Ať přijmou metličku s myslí trpělivou, co přijde, je divina Nemesis. V ničem nesmí být lenováno, dost vinníků ze země ve zdraví uteklo, ušli by snadno i ostatní, jsou beztoho na skoku!"

Na to Moller:

„E, co by — neundú — kníže bavorský slíbil milost, když se kořili ráno po bitvě, a tím je ubezpečil. Sedí včil jako syslové v děrách."

„Fruvein a Jessenius měli by už teď býti vsazeni," mínil Přibík, „Fruvein zřizoval tu direkci a psal o svobodné volbě královské —"

„A psal patent o vyhnání Tovaryšstva, našich milých otců," doložil rychle Michna, nakláněje se dvorně k otci jesuitovi.

Ten hned prohlásil:

„Těch devět osob, které nám tak nemilosrdně do koleje donesly dekret, že jsme na věčné časy z království vyhnáni, těch devět mělo by též býti uvězněno!"

Těch slov nemluvil kněz hlasem dojemným, třaslavým, slavnostním, nýbrž pojednou v rozčilení zkracoval slova tvrdě, rázně.

A když mu Michna dal uctivě za pravdu, oznámil, že Jessenia budou viniti pro bibliotéku svou, kterou si kolej Karlova chtěla zosobiti a kterou dovolila rozkrásti!

„Klíče měli profesoři Fradelius a Šultys hrdzavý, zrzavý Šultys, huncút“ — tu Mollerus zarazil, vzpomněv sobě trochu pozdě, že pan Pavel Michna i jeho mladší přítomný pan bratr, oba jsou silně narezavělí.

Šultysova jména uchytil se ihned Kapr a jal se vypravovati, kterak týž mistr Šultys smál se panu Fabriciovi, kterýž měl po pánech místodržících z okna býti vyhozen.

„Což onen pyšný veršotep Kampanus, nebyl-li při tom barbarském furoru?“ ptá se Michna čile.

„Byl,“ krátce odpoví Moller.

„Ale zůstal venku,“ doložil jesuitský rektor, „dnes víme již bezpečně, že přišel stavy prosit o reformaci akademie, neboť naše akademie jejich akademii tuze zahanbovala, a nelze příti, že Kampanus o zvelebení akademie staral se vždy nad obyčejnou míru. Ale prosil vždy marně.“

Moller se na pátera zamračil.

„Nu, prositi není nic kriminálního, za to, že byl na Hradě, nemůžeme ho popadnouti,“ rozhodl Michna, „však Šultyse si připomeneme včas.“

Přitom vstal Michna ze svého seslíku, potoulal se drobet po pokoji, stanul před rektorem, začal třít ruku o ruku, jako míval zvykem, dokud byl menším pánem, ale hned toho nechal připomenuv si, to že činívají šenkéři, a vzav na sebe vzezření důležité a vážné, pravil otci Koroniovi:

„Pozval jsem vás, reverendissime pater, dnes hlavně proto, abych s vámi rozmluvil o akademii Karlově. Kdyžtě mistři té posešlé akademie chtěli v rebelii pobrati kolej vaši, což nechtěli by otcové teď koleje jejich?“

Na konci těch slov naklonil se Michna ke knězi a v úsměvu vycenil své rezavé zuby.

Zničit akademii Karlovu byla myšlenka nová, smělá, nečekaná, ani netušená. Všickni užasli. Jen Moller klidně propověděl:

„Dobře bude, dáme nápis Hic iacet et tacet Universitas Carolina.“

Posměšek nechytil.

Nikdo se ani neusmál. Páter Koronius po chvíli hlasem nad svůj obyčej táhlejším a třaslavějším — ani ne rozčilením, jako aby každé slovo déle, a tudíž zraleji povážil — promluvil k panu císařskému radovi:

„Vím, že z akademie Karlovy jako z koně trojského již od doby bezbožného kacíře Husa všecko kacířství se ven rojí a šíří, vím a víme všickni, že z ní jako ze sněmu satanášova vycházejí rady k vzpourám, poslední sněm před ohavnou rebelií byl konán v ní, to všecko vím a nelitoval bych jejího pádu, jejž sama zavinila, ale nevím, bude-li náš řád o ni státi, pochybuji, že bude chtíti tomu, aby se Karlova škola sloučila s naší, tuším, že by nám takové sloučení ani nesvědčilo, máme dosti práce se svýma dvěma fakultama, pak by přibyly nesnáze s právníky a mediky, jejichž studia nejsou in nostris constitutionibus."

Pavel Michna se narovnal, zatím co páter Koronius své pochyby chvějným hlasem zpěvavě přednášel. Michna hleděl udiveným zrakem s jednoho svého hosta na druhého pátraje, zda oni se také nepodivují.

Všickni přimrkávali pánovi, všecky to překvapilo, že jesuita nepopadl oběma rukama to znamenité nadělení, velikolepý dar, na který ještě před týdnem neosmělil se nikdo ani mysliti.

Proto také, když se Michna konečně dostal k řeči, byl jeho hlas o nějaké poznáníčko studenější. Pravil, že by v statcích Karlovy školy měli páni otcové poněkud náhradu za nové starosti, šacuje se těch pozemských statků universitních za deset tisíc kop míšeňských; proměna se školou Karlovou stane se jistě, radí tomu velmi usilovně sám pan páter Societatis Lamormain ve Vídni, a nepřijmou-li pražští ctihodní bratří školu do své správy, zřídí se bezpochyby nějaký světský magistratus nad akademií Karlovou, pak budou dvě katolické akademie v Praze, možná, že se nebudou míti mezi sebou rády a páni otcové že budou míti potom více mrzutostí, než kdyby přijali teď, co se jim nabízí.

Brzy přešel hovor na věci náboženské, a tu chtěl míti pan Michna páterovu radu, zvláště teď pro začátek, kdyžtě není pana

arcibiskupa ještě v zemi.

„Pan Slavata — teď musíme již titulovat pan hrabě Slavata — mi z Pasova psal a oznamuje, že i v témž rozumu do Vídně radil, aby byla zřízena komisí, která by reformovala v zemi náboženství; kněze bratrské a kalvínské vypovíme odtud, než málo mine; s luterskými počkáme, je v tom kurfiřt saský, spojenec náš! Z něho je strach, aby se zdejších lutrů nezastal."

Tak oznamoval Pavel Michna usedaje zase do své lenošky.

Ochotný Přibík nalil vína do skleněných kalichů jiným i sobě. Jesuita rukama zamítal, že vína si nepřeje. Pak děl slavnostně třaslavými, táhlými zvuky:

„Ať učiní se pokus, zdali by nepřestoupili luterští kněží pod pana arcibiskupa, s kalvínskými a bratrskými ať pan kníže učiní, co za dobré uzná, jen bych neradil k násilí; pro lid ať zavede se v kostelích vyučování starožitného pravého náboženství našeho místo bludného, všecko po dobrém, mírně, otcovsky; kdo se bude zpovídat a přijme pod jednou, toho vyznamenati před jinými, arci není-li postaven ve vině kriminálně, ale i tu by se mohlo poněkud slevovati a polehčovati, však to již jsou politica et criminalia, a do těch se nepletu."

Páni hovořili dlouho o návrzích ctihodného otce. Všickni chválili. —

Jen Mollerus, roztahuje svoje prsty, tlusté jako jitrničky, mínil, že to s reformací tak snadno a mírně nepůjde, lid je tvrdý.

Když otec Koronius již vstával, Michna, pošoustav dlaněma, pravil vesele:

„Ještě něco, reverendissime pater, ještě něco pěkného, kníže Lichtenštejn na mou radu určil, aby tiskárna Veleslavínova a tiskárna Henyka Valdštýna připadla vám, Societati Jesu. Již je o tom rozhodnuto. Škoda, že vytratil se z města ten drzý Samuel Veleslavín či Melantrych, presař, ten by triplem zaplatil svou koží, že bouřil Pražská města ještě tu noc po šťastném vítězství, triplem by zaplatil, lotr. Je pryč!"

Vtom uctivě se nakláněje vešel ohromný sluha Michnův a po

německu ohlašoval, že přišli vyslaní staroměstští k Jeho Milosti pánovi. Jesuit naráz opustil své prkenné držení těla a přerychle, ruče vstal; prý nechce, aby ho pražští vyslaní tady na radách spatřili, pak všecko všudy, co se děje, svádí se na Tovaryšstvo nespravedlivě, tedy raději se všemu zdání vyhnouti.

Pan Michna, zapomněv se, na chvilku zase rukou o ruku po šenkéřsku služebně pošoustal, ale vzpamatoval se hned zas a vzal na sebe vzezření vznešenější. Pravil, že sluha vyvede důstojného pána pátera skrze ložnici po zadních schodech a zahradou ven dvířky k vodě.

Sluha vyrozuměv otevřel dvéře do vedlejší komory, kde pán spává, zůstal při dveřích, drže v rukou pocínovanou kliku a skloněn jsa s pokornou uctivostí k velebnému pánu.

Páter Koronius, podav všem rukou, nakonec řekl třesavě zpívavě:

„Laudetur Jesus Christus!“ A šel.

Páni odpovídali zbožně.

„Vyslaným řekni, aby popočkali!“ kázal Michna po německu sluhovi, jenž odcházel s knězem.

Pak obrátil se k Mollerovi.

„Svoluje kníže, milý pane sekretáři, abysi s mým bratrem Jirkou co nejdříve pátral v knihách, do nichž se činí zápisy statků panských; nazejtří odevzdá se vám v kanceláři škartice s jmény, tu jí po ruce nemám.“

„Tož bude se konfiskovať?“ optal se Moller všetečně.

„O, zajisté a právem,“ zněla odpověď, „rebelové dali příklad, konfiskovali Slavatovi a Martinkovi statky prve, oba ti pánové s knížetem Lichtenštejnem taky teď na tom stojí, aby se konfiskovalo, a což, jen kdyby zůstalo při tom, tuším, že se budou velmi mnohým krky srážet.“

Tlustý pan Kapr projevil spokojenost:

„Nic ďábelštějšího není než člověk bouřič, ten by měl jako vzteklý pes zabit býti, sic požíře kdekoho!“

V Mollerovi probudil se přirozený v něm duch odporu, i pravil

líným, kazatelským hlasem proti Kaprovi:

„E co by, není potřebí rozpalovať sa, dyby byli vítězili jako Niderlenderové, ledakto by je velebil jako hrdiny, arci naši hrdinové nezvítězili,

hrali, hrali, nevyhrali,
Bukva s Tillym Prahu vzali,
keď spali;

to je moja pěsnička."

Tou písničkou chytrý Mollerus zase pány udobřil. Postřehl, kterak zvláště panu Michnovi stín přeletěl po čele. Když pak dalším hovorem mínil, že by hrdelní komise neměla příliš mnohým hlavy ohledávati, neboť pak budou všickni kladeni za mučedlníky, dosti prudce vyrazil Michna:

„A což onino nechtěli z tak vzácných pánů, jako Slavata a Martinic, nadělati mučedlníků, když je vyházeli třicet loket dolů?" Poté vrátiv se do své míry, vesele děl:

„O sobě ani nemluvím, že mi zchystali mučedlnickou korunu taky, jenže jsem jí šťastně ušel, mně je — teď to smím říci, když tu velebného otce není —, mně je na tom světě mileji zůstávati než s něho sjíti po mučedlnicku. Již je tak to štěstí kulaté, že divně se obrací; bude v tom také biblická spravedlnost, co oni nám, to my jim!"

V tu chvíli vstoupil sluha, že přibyli vyslaní také z Nového a Menšího Města.

Obdržel rozkaz, aby je uvedl na mázhauz a řekl jim, by popočkali.

Když vyšel sluha, pan Michna ukazuje za ním pravil v bujném rozjaření, že toho chlapa velikého jako horu ulovil ve Vídni, že se jmenuje Wossrtrink, a — přimhuřuje oči — tiše dodal, že ten Wossrtrink má dvě velmi hezké dcery, ba ani jeho žena není ještě dokonce nic zvadlá.

Páni hosté usmívali se úsměvem ochotných podřízenců, přitom

se jim líbilo, že pan císařský rada je tak upřímný. Vždyť na konec řeči své i zamlaskl.

„Jsem tomu rád," pravil po chvilce Michna, „že pražští konšelé přišli, alespoň se dovědí najednou všeho; budou musit hodně platiti na vojáky; ať platí, kdyžtě platili na falešného králíka a vojáky jeho!"

Moller roztáhnuv zase svoje jitrničky na rukou, zdvořilým zrakem a hlasem odporoval pánovi: „Hja, na vojsko platili málo, na králíka nic; se smíchem pomním, dyž se narodil tady v Praze královně loni detvák — e co by — chlapec, navrhoval Vilém z Roupova, račte čuť, aby stavové dali králi dvojí present: duchovní, totiž modlitbu, a hmotný, totiž peníze. Badám, že zůstalo jen při presentu prvním, ten je lacinější, a že mimo onu modlitbu nedostal král ani gombík, ani knoflík!"

Smáli se všickni velmi srdečně tomu veselému povídání.

Vstoupil zase Wossrtrink nesa dosti hrubé umývadlo, zlatem se třpytící. Prý umývadlo páni Pražané Jeho Milosti odesílají v dar s prosbou, aby Jeho Milost ráčila přijmouti laskavě, co s upřímným srdcem podávají.

Pán vyskočil se sedadla a vzal umývadlo, obrátil je dnem nahoru, a prohlížeje dar, pravil sluhovi, aby jen ještě chvilenku popočkali. Pak děl znalecky:

„Stříbrné pozlacené, asi deset dvanáct liber váhy, libra teď po 22 rýnských, to chtějí lacino koupiti milosti!" Usedl zase.

Prohodil Kapr něco o vojácích, kterak i jeho chtěli navštíviti, již prý mu vybili piternu a v lochu dole načali soudek. — Michna na to:

„My přec nemůžeme dovolit, aby vojáci vykradli všecko, včera se knížeti comte Bukvoj věroval a dušoval, že už nic nebude, a dnes vybíjejí prý zase. Měli by už nějak upokojiti se; Bukvoj dostal za mladého Anhalta třicet tisíc výkupného, obdržel panství, u lakomého Berky vybrali bukvojští vojáci sedmdesát tisíc, toho je dost zatím — abych nezapomněl — Jíro, bratře, až odejdeš odtud, dej rozkaz, ale opatrně, tajně, aby objednán byl ras, a mohl bys ještě dnes nebo záhy ranním jitrem s vartou dojít na Příkop do domu Vostrovcova a jménem komory vyzdvihnout poklad z prevétu. Ras

s čeledí ať ty truhly vytáhne, dobře zmyje a přivezete je sem!“

„Vševědoucí pan rada!“ lichotil Kapr.

„Aj, všeho se dovíme, všecko lidé donesou, udají, prožalují za odměnu i zadarmo,“ vece pán s úsměvem, „podruhyně, která mi oznámila o pokladě, dostane půl kopy grošů, a komora z toho bude mít kolik tisíc dukátův a kdovíjaké množství klenotů, prý Vostrovcová nosila řetěz s dukáty jedenáctkrát okolo hrdla!“

„Ale Vostrovec se po vítězství kořil a přísahal poddanost!“ namítl Přibík.

„Kořil se, ale truhly přec propadnou fisku, pan rytíř byl pozdvižení účasten, býval alespoň při schůzkách, a proto bude nakonec rád, podrží-li za své truhly hlavu celou! Jenom prosím, Jiříku, dbej na to, aby mi to sem přivezli všecko umyté, pořádně umyté, mně neslouží žaludek.“

Ještě za chvíli hovořilo se o tom onom, až nakonec pravil pan Michna Mollerovi:

„Takž, pane sekretáři, ty provodíš mne teď na mázhauz, seber tabulku s sebou, tamhle leží koží rybí vázaná, bude dobře, když zapamatuješ, co budou praviti, je dobře míti svědka, když se jedná se sousedy tak opatrnými. A vy, pánové, promiňte, bylo-li moje pohoštění nedostatečno, nemám všecko tak spořádáno, jak se na to sluší; jsem tu, jakož víte, na čtvrtý teprv den, však já si to tu spravím, až bude klid, palác si tu postavím, že mi budou nejpyšnější z urozených závidět! Sbohem, pánové, nazejtří v kanceláři na shledanou!“

Jdouce skrze mázhauz, potkali se odcházející páni sekretářové a juristé s deputací pražskou. Stálo tu a na lavici při zdi posedalo devět mužů. — Je mezi nimi obšírný Zikmund Celestýn, Jan Kyrchmajer, Vokoun, kteří se s odcházejícími zdvořile pozdravují. Na tvářích všech těch vyslaných je starost rozložena a smutek.

Na dolejším mázhauze obrtly se pánům do cesty dvě hezké, vysoce urostlé dívčiny, kypré, v sukních tykytových, jedna v modré, druhá v hřebíčkové, a ve fěrtuších světle květovaných. Sekretářové a juristé očima svýma dívky tuze bodali. Znalecky pravil tlustý pan

Kapr Mollerovi, že Michna nemá slepý ani nezkušený gustum, a ještě venku obracel se za pannami očkama nepokojnýma a žádostivýma.

Pan Celestýn Zikmund, když Michna pány pražských rad pozdravil a skoro po sousedsku přivítal, chtěl ode všech nějakou řeč zchystanou přednésti, ale zajektal se po druhém slově tak, že Jan Kyrchmajer v zoufalém rozčilení rukou dvakrát silně si přitlačil falešné vlasy a pak, vzchopiv se k slovu, začal sám a po několika ponížených lichotkách milostivému příznivci pravil:

„My jsme v tom pozdvižení hrdly svými bezpečni nebyli, my nesouhlasili se vším, o mnohém ani nevěděli, když potom ten falckrabí z města vytáhl, tu jsme obzvláště pozor dali, aby privilegia zemská, koruna a jiné věci, které z Hradu do Starého Města přivezeny byly a na samém pryč odvezení zůstávaly, ven z města vyvezeny nebyly, čehož jsme i dovedli, že jsou v městě zůstaly a do rathouzu složeny, pak jsme je vydali panu knížeti bavorskému Jeho Milosti a byli jsme na milost přijati a —“

Michna přetrhl dlouhou řeč špičatými slovy, že zná jejich zásluhy, také ví, že falckrabí, který se zval králem, u pana Kyrchmajera před svým útěkem přespal.

Když na ta slova primas, jemuž na čele vyskočily kapky potu, chtěl něco namítati, ruce zdvihaje, pravil Michna hlasem srdečným, veselým:

„Ale medle, rozumím přec, že jste nemohli nechat nezdvořile krásnou englickou princeznu přes noc na ulici. Tak čeho sobě žádáte?“

„Byli jsme přijati na milost, ale přesto nás vojsko nesnesitelně plundruje a trápí, jsme v takovém snížení a soužení, že nemůžeme hlav svých pozdvihnouti, prosíme Vaši Milost za přímluvu u pánů nejvyšších generálů!“

„To učiním a ručím za to, že spolírování přestane, než mine den; teď se jen starejte o peníze a profianty, jsem určen za nejvyššího profiantmistra a nechci míti ani při vás ani při generálech zbytečných nesnází, peníze musíte míti nahotově, sic s vámi vojsko

zajde hůř, nežli zachází teď. Na vás připadne platit zatím jen na vyšší a nižší oficíry, sprostým knechtům dává se na den po osmi krejcarech, to vzložíme na urozené pány a statečné rytíře české. Pražská města budou platit týdně na oficíry 676 rýnských" — (obraceje se k Mollerovi) „spočítali jsme to tak, pane sekretáři? — deset regimentů leží v městech Pražských, to učiní týdně 6760 zlatých rýnských!"

Zděšení posedlo pražskou deputaci. Jeden hleděl na druhého. Krátkými slovy naříkal každý, jak uměl. Některý vyrazil také jen slovo „Svatá Maří!"

Kyrchmajer skoro plačtivě:

„Vaše Milosti vzácný pane, Bohem a povinností svou to osvědčujeme, že k tomu žádných prostředků obrati a vynajíti nemůžeme, nemůžeme, tolik neseženeme!"

Michna prsty nažloutlými a chlupy obrostlými přetřel si oči a pokračoval, jako by první konšel pražský nebyl řekl zhola nic:

„Kromě toho na každý regiment počítejte vína sud sedmivěderní na přilepšenou vojákům, bylo jim to slíbeno, když vítězně vejdou do města, že dostanou víno, každý oficír musí obdržeti vína vědro sám pro sebe."

Celestýn v rozčilení vyrazil:

„Tento, to by —" zajikl se a zakoktal žalostně. Ostatní jako sborem pravili, že tolik shledati nemožno, tolik vína v Praze není, vojáci že už vypili mnoho. —

„Tu povinnost si rozdělte nějak mezi tři města a pak mezi sebou, jak sami za dobré uznáte," pravil Michna hlasem vždy přívětivým, s tváří usměvavou, jen chvílemi, když v úsměvu šly malinké rty jeho od sebe a objevily se rezavé jeho zuby, naráz vypadal on i jeho řeč jedovatě. Pán pokračoval:

„Poněvadž ten zlý a široce rozjiskřený oheň nespravedlivé české války jest již jako uhašen, musíte vy a oba vyšší stavové náklady na tu válku svými statky nésti, kdožpak jiný? To je přec nejspravedlivější věc pod nebem, kdo si co objedná, aby zaplatil. Tento týden budete musit také dáti upéci 24000 bochů chleba, boch

po třech librách, kdyby se našel bochník menší, rcete pekařům, že by připadla pokuta, vojáci mají nepěkný zvyk, že pekaře falešníky věší!“

Na to neuměl z předních vyslanců již nikdo odpověděti. Jenom němě se otáčeli k druhým, zadnějším, co ti tomu.

Někteří měli oči vytřeštěné, někteří poslouchali i otevřenými ústy. Jeden z nich, mistr pekař z Poříčí, pravil:

„Na to bude šest set strychů mouky málo, odkud tolik mouky, kde vzít obilí; k městu žádný nic neveze a nepoveze pro vojenskou roztržitost. Což o to, my bychom pekli, ale z čeho?“

Michna nemilosrdně dál:

„Nejvyšší pan generál Bukva žádá od Pražanů nějakou pomoc na svůj štob, uznáte přec, že není pán povinen, dokud je v Praze, aby si vychovával sám kuchlmistra, štolmistry, lokaje, tafltekra, tělesné myslivce a čert ví, kdo k jeho štobu ještě patří, chce 130 rýnských týdně. Tuším, že tak, nevím zpaměti, pane sekretáři, rač pohledati v mé kancelářce na stolku, bude to první škarta svrchu!“

Mollerus vyvalil se od stolu těžce, líně. Sotvaže zavřel dvéře, Michna vzal Kyrchmajera pod paží a pravil důvěrně, měkce:

„Jak se rozhodnete stran té vsi Smíchova, nechci škody staroměstské obce, nechci, Bůh svědek, postoupíte-li mi ves, zaplatím, co bude slušného!“

Přitlačil Kyrchmajer falešné vlasy kadeřavé k horké své lebce, takže dobře pocítil, že krev jako kladivem v ní buší. Pravil nesměle, že tu věc musí vznésti na radu a na obec.

„Obec se nesmí scházet!“ zamítl rozhodně Michna a skončil:

„Rozmyslete si brzo!“

Vtom Mollerus se škarticí. Pán do ní nahlédl a oznámil hned: „Chce na svůj štob 150 rýnských týdně, omýlil jsem se. Sousedy své napomeňte přísně, aby vojákům, u sebe nakvartýrovaným, správně dávali nařízené porce, máz piva a libru masa jedné každé osobě; některý sud dají bezpochyby nákladníci piv, bohatí sládkové pražští, zadarmo, také řezníci mohou některý centnéř masa darmo dáti, masaři židovští již posílají maso darem, vaši mistři se přec od

židů nedají zahanbovati nadlouze —“

Konšelé tří měst pražských již nemluvili. Jen zdvihali málo od těla ruce své nebo stiskali dlaně, jako by prosili.

„Také abyste se zchystali s ovsem, senem a slámou, aby nebylo zle. Na koně jednoho počítá se denně půl strychu ovsa, osm liber sena a tuším tři otepi slámy týdně. Kolik dobytka koňského jest živiti, nevím, to se vám do obce vzkáže písemně, jen se zatím chystejte. Prý nejsou vojáci mnozí nic spokojeni ve svých kvartýrech se serviciemi, dříví prý musí sobě sami hledat, světlo jim vaši lakomí sousedé nedávají, se solí spoří, slovem, servicie, totiž ohřev, světlo a sůl, ať dávají ochotněji a lépeji, jsou z toho křiky, a slyšel jsem, že nejeden hospodář a hospodyně byli ztlučeni od mrzutých vojáků; naříkáte na vybíjení vojenského lidu, možná, že jsou sousedé svým lakomstvem sami vinni toho spolírování. Vojna je vojna. Málem bych byl zapomněl: Do špitálů, zvláště na Strahov, budete musit posílat raněným vojákům šest žejdlíků piva na osobu.“

Konšelé už stáli jako sochy, mlčeli. Někteří hleděli ke dveřím. Snad myslili, kdyby už byli vně, že ujdou dalším pohromám a zlým rozkazům.

„Vaši sanytrníci ať připraví sto centéřů prachu, náklad aspoň částečně porazíte si na berni, tu vám budu moci učiniti nějaké polehčení.“

Tím milostivým slovem a slibem propustil pán oněmělé konšely tří měst pražských. Každému podal ruky své laskavě, ale do očí se jim tuze nedíval, to nebyl pánův zvyk. Jeho hnědé oči těkaly vždy spíš stranou.

„Ještě maličkost,“ pravil za Kyrchmajerem odcházejícím, „kočímu, který praporce nepříteli na Bílé hoře odňaté poveze do Vídně, dáte osm zlatých rýnských, od vojenského průvodu nedáte nic, to polehčení jsem vám získal ze starého sousedství a přátelství našeho, voď vás pánbůh, s tou vsí rozmyslete si! Voď vás pánbůh!“

Pán vyprovodil konšely až na první schod. Vrátiv se, pravil Mollerovi:

„Ďábel jim tu rebelii ocasem divně zmáchal. Budou musit sobě na

lecco nepříjemného zvykati! Neodcházej, milý pane sekretáři, neodcházej, něco mám ještě na jazyku, novinu tobě, novinu. Ty znáš už knížete Lichtenštejna, či neznáš?“

„Jak bych neznal? Ale nemluvil se mnú.“

„Když jsem s ním včera jednal o tobě, menší oko svoje zavřel docela a větší oko velmi podezřele přimhuřoval, on ti nevěří, někdo tě asi pomluvil, oba tlusté nepřívětivé svaly, co má od nosu na čele, kabonily se mu, když o tobě mluvil, vypadal jako sejček, ale já se tě zastal, já tě přichráním. Novina moje jest však jinačí: dům po Bílkovi budeš moci obdržetil“

„Kterak to?“

„Soused Bílkův, tuším, že se zove Jungmaier, udal, že Bílek radil o zabití katolíků, že byl v nějakém spiknutí.“

„To akistě lež, Bílek je horlivý evangeliš, ale nic jiného.“

„Nu dobře, rozumím, je to hezké od tebe, že se ho zastáváš, tys příbuzný.“

„Nejsem, ale nevěřím, že Bílek, starý Bílek, chtěl mordovat.“

„Na tom již nesejde, Bílek byl rychtářem vzat do vazby a tam se těžce rozstonal; učinil by nejmoudřeji, kdyby umřel. Dům bude tvůj, a už se nebraň! Máme přec něco zištnějšího míti za strastné práce, kterými se v úřadě vždy bědujeme!“

Pán vešel do spací komory, zaujaté nádhernou postelí s hedvábnými nebesy a tak velikou, že čtyři osoby pohodlně mohly se na ní slehnouti.

„Něco dostaneš, milý sekretáři,“ pravil pán Mollerovi, „ty ne, tvoje děti, ale ty jim to doneseš!“

A pan Michna bral s postele a podal Mollerovi dvě střelné dětské puštičky a pannu s malovaným obličejem, rudým atlasem vyšňořenou.

Mollerus připravený dárek pro své děti přijal, děkoval zaň srdečněji, nežli bylo jeho zvykem, ale to řekl, že neví, proč pán sobě na jeho děti tak laskavě vzpomněl.

A po cestě domů pořád uvažoval, proč pán, jenž jeho dětí ani neviděl, proč, proč —

„A pán je pavúk mořský, znám ho, má japné, čulé ruce, pán léčí na zver alebo na vtáky, pán darmo nedá — já som čujný!“ —

Pan Pavel Michna osaměl, ale ne nadlouho. Přišel lékař, chirurgus. Bylo už šero.

Chirurgus, mužík malý, čilý, velmi hovorný, už na první poslechnutí človíček velmi lehkého odění.

Přinesl a vyložil pánovi na stůl poduštičky malé, jimiž se podagra utišuje:

„Podagra, panská nemoc, panská nemoc,“ švitořil mužík, „vládne nohama a lidi do peřin klade, ale Vašich Milostí ještě nepoloží tak brzo. Zabráníme, zabráníme, víme, jak na to, tělo je subtilný stroj, ale my mu rozumíme, račte, Vaše Milosti, dnes před spaním sobě od někoho dáti lehýčce tříti a drbati hlavu, ruce, hřbet i nohy, aby se potrava po oudech rozdělila a —“

„I dej pokoj, žváči jazyka neobřezaného, tyto polštáříčky zaplatím, nazejtří nejraněji přijdeš mne oholit a jiných rad sobě nechej, já dosavad držel se a držím se veršů pravdivých, osvědčených;

Balnea, vina, Venus corrumpunt corpora nostra,
Restituunt eadem balnea, vina, Venus.

Rozumíš? A to je můj recept, lázně, víno, milování, rozumíš, slívo?! V lázni jsem byl ráno, teď jsme přestali píti a Venuši očekávám! A již ať jsi vně, jdi!“

Chirurgus vesele odskákal.

Wossrtrink přinesl víno a zvěřinu nakrájenou studenou a obdržel rozkaz, aby mázhauz uzavřel a už sem nechodil.

Pán osamotněv neměl pokoje. Přes tu chvíli díval se na hodinky osmihranné, na jichž víčku vyryty figurky zvířat a dětí. Vždy zase díval se do zrcadla benátského velikého. Otevřel dvířka do spací komory, otevřel dvířka ze spací komory na tajné schody — nechal obou dveří otevřených, chodil semotam netrpělivě.

Plenus timoris amor. Láska je plna netrpělivosti a strachu.

VII.

BĚDA PŘEMOŽENÝM!

Bolelo Kampana srdečně, když umřel pedellus Jičínský, člověk dobrý, universitě věrně všecek oddaný, od studentů přečasto týraný a posmívaný. Kampanus boje se, že by kolegové nedovolili, sám o své újmě půjčil k pohřbu věrného služebníka nádherný aksamitový příkrov, který byl určen jen k pohřebům učených mistrů Karlovy akademie, a ne jejich služebníkům.

Studentův a školních mistrů pražských při pohřbu bylo málo, kdež by se jich také nabralo? Školy byly prázdny a koleje stejně tak. Již nehlučily mladé hlasy na chodbách tak hlaholně jako kdysi.

Aby pro smrt věrného sluhy mistři dlouho se netrudili a na jiné myšlenky připadli, o to postaral se osud v pravou chvíli.

V třeskuté, skoro tatarské zimě, beranici s ušima zasněženou maje na hlavě, přišel rychtář selský z Počernic k mistru Kampanovi a tahaje čepici s hlavy všecek postrašený vypravoval, že přišel do vsi s vojáky nějaký kněz, slově bratr milosrdný, a ten že pravil skrze tulmače, že vesnici béře si pro špitál, rychtář ani obec aby se nehlásili již k svým dosavadním pánům, páni mistři že už nebudou jejich pány, hned všecko poručil nějakému svému písaři popisovati, i v chalupách popisovali a rozkazovali, aby nebylo ničím hejbáno.

Kampanus na to zavolal z vedlejších habitací mistra Troila a mistra Jiříka Šultysa. To je rána! Z Počernic přichází dosti podstatný díl výživy profesorské. Teď, v době tak hrozné, měli by přijíti o ten kousek chleba, oni, kteří i bez ujmy té vsi byli chudáčkové!

Kampanus, nabrav starostlivě čelo, mínil, že ves Počernice od nepaměti lidské bez překážky slavných císařů a králů ke koleji císaře Karla přináležela, a proto nemůže tak lehce býti uloupena, to že

bude nějaké nedorozumění.

Šultys hned klel od všech svatých svátostí a činil si posměch z toho, že bratr onen sluje milosrdný.

Troil soukal bradu a mlčel.

Podivné to skupení tří lidí učených, stojících v rozpacích a v hněvě před sedlákem, z jehož šatův a škorní rozehřátý sníh vodou kapal a v louži se sléval, překvapil pan Kartesius oficír.

Vyslechnuv nepotěšil jich. Pravil latině:

„Toho pátera znám, je to Savonatius, vicarius Germaniae a špitálník knížete bavorského, sebral-li ves, to nepořídíte nic, sebral ji zajisté s dovolením vyšších pánů, sebral ji právem vojny. Oželte ves!“

Mistři neujavše té rady, shodli se, že dva půjdou k milosrdnému bratrovi s důtkou, čehože se to opovážil.

Tento den nechutnalo mistrům při obědích.

Několik dní potom pěkně rozloučil se mladý mistr Kartesius s profesory. Kampana dlouho objímal a líbali se upřímně.

Vojáci odešli z koleje. Také starý zádušlivý dědeček Revír odstěhoval se s malým Jeníkem do svého domku nedaleko sv. Linharta a Panny Marie na Louži.

Praha ztichla, něco vojska odešlo a vojenské loupeže, došedše vrchole své, přestaly patentem Lichtenštejnovým, jímž nařídil, komu se stane škoda, aby k nejbližší vartě pospíšil, že obdrží pomoc. Pro důraz a strach byl jeden voják a jeden z pražských otrhánků na rynku pověšen.

Toho se vojáci lekli i chasa obecná, která na jejich šlak loupila. Ve dne krámy už všude se otevíraly, nočně však po zvonění nesmělo na ulici více lidí pospolu a také nikoli bez fakule nebo jiného světla. Když onehdy šel Šultys nočně s třemi přátely, rozehnala je varta na rynku, že prý jen dva pospolu smějí kráčeti. Byl by málem býval zatčen.

V tom uklidnění akademie Karlova poněkud ožila.

V začátek prosince konaly se některé přednášky, profesorové zvolili mistra Kampana rektorem, poněvadž doktor Jessenius vždy

ještě neodvažoval se ze svého úkrytu na světlo boží. Mistr Basilius oznámil přednášky na vratech koleje Veliké, ale nechodil do nich; podivným nějakým doporučením stal se hvězdářem knížete Lichtenštejna a Šultys o něm rozhlašoval velmi neopatrně, že by měl už proto z akademie vyvržen býti.

Jináč se posmíval hvězdářství Basilia profesora, to prý si Lichtenštejn popadne. „Věřím," mluvil, „že je mnoho věcí hádavých a že z planet lecco se uhodne, ale vzpomeňte, kterak před třemi roky tiskem vyhlásil kometě, že nabrala smrduté materie z Vltavy, že bude u nás nepokoj, ale že Čechové zvítězí! Zvítězili jsme čistě!"

Přednášky konány před málo žáky. Do kolejí nemohli studenti na byt býti přijati, neboť v některé koleji bydlili vojáci a do jiné koleje rektor Kampanus vojáky očekával přes tu chvíli.

Kampanus po dlouhé přestávce, plné smutků a žalostění, plné strachu, jenž vál jako zlý vítr od hory Bílé, mohl konečně zase pozvati se k Musám na hody. Rád se uchyloval v ústraní svého pokoje, zvláště v těch chvílích, kdy ho smutky a strachy přepadávaly znova.

Pociťoval pravdu slov Liviových, že zmítaný, nepokojný duch nachází pastvu svou a utišení v práci — animus inquies pascitur opere —, pěkným veršem loučil se s nebožtíčkem služebníkem akademie, s Bohuslavem Jičínským, jenž odešel v pokoji spat na hřbitov při kapli universitní, verši zase pozdravoval města česká, pobízeje jménem Mus, aby vysílala studenty do slavného studia, jež založil Otec Karel.

V takových chvílích, kde se laskal s Musami, chodil v světle a neviděl, kterak za ním stíny se dlouží a černají.

Do skutečnosti, z které utíkal, několikrát nemile a násilně byl zpět vrácen hanebnými verši a paškvily, kterýmiž bídní lidé plvali na český národ. Těmi písničkami rojilo se, byly latinské, německé a bohužel české. Ty bolely Kampana nejvíc. Z latinských nanejvýš rozrušil ho pamflet veršovný, psaný Rybaldem Peruanem Petrem, vytištěný kdes v „Utopii" s dovolením „Moschovitarum".

Ihned poznal, že za tím jménem skrývá se nějaký bídný člověk

český, ale neuhodl který. Hádal také na Mollera. Už věřil, že ten muž jest všeho schopen, ale uznal, že mnoho jiných takových lidí lísalo se k vítězům, takže nakonec bylo nesnadno s jistotou vyhledati, který český homo litteratus tu neb onu veršovanou hanebnost provedl.

Ale onomu Indiánovi čili Peruanu, onomu rybaltovi čili tulákovi, nemravovi, jejž v kleté chvíli zrodila česká matka, musí Kampanus kárný epigram napsati a dáti vytisknouti odvetou. Musí říci onomu hanebnému Čechovi, jenž perem Čechy zhaněl a jedovatým zubem rozsápal, že jeho zlořečenství všecka padají na hlavu auktorovu, jméno Rybalta že se naň hodí, i jméno Peruana, neboť zřítí jest na každém listě mysl barbarskou. To za odpověď stačí, to říci musí. A psal mistr epigramma:

Omnes dilaceras cum, Petre Boheme, Bohemos,
In caput authoris tot maledicta cadunt.
Rybaldi nomen tibi convenit et Peruani:
Barbara mens quovis cernitur in folio.

Právě dopsal, když ozvaly se na předsíni těžké kroky. Cvakne bílá klika, otevrou se dvéře a vejde svalovitý, statný mladý muž, jejž Kampanus ihned pozná a vítá.

Knobelius.

Již není vojákem. Oděn jest jako měštěnín nebo školní bakalář dlouhou sukní soukennou, na níž laciná kožešina beránčí.

Kampanus podává svému bývalému žákovi obě ruce, ten se jich chytá s neohrabanou vroucností. Hned sobě navzájem oba vyznají, když se naposled viděli a loučili, že nikterak nedoufali v shledání.

Knobelius, když usedl na židli podávanou, žádal o místo školního rektora v Praze.

„Míst je dosti," pravil Kampanus, „jen žáků málo, všecko běží k jesuitům, a farní školy poloprázdny. Kterak ses měl, mistře, na vojně, byls v bitvě — tady — v bitvě nešťastné — za branou?"

„Byl jsem právě v té bitvě zajat, nu, za vzácnou kořist mne

nepokládali, zvěděv, že jsem školní mistr, nechtěl mne žádný oficír za kořist, věděl, že výplata nebude valná. Ale přec mne nepustili hned. Hnali nás asi sedm set zajatců do Pražských měst. Nezapomenu, reverendissime, co živ, jak srdce mi se svíralo, když nám veleli u brány čekati, až projdou do města od sv. Klimenta naši největší protivci a s nimi Michna a jiní jejich podpážníci. My, zajatí vojáci české armády poražené, stáli před zdvihutým mostem na silnici a byli jsme vracejícím se páterům a jiným protivcům všelikým jako na ozdobu a oslavu, bylo mi, jako by ze mne střeva táhli."

Kampanus hleděl v zamyšlení do země.

Bylo chvíli těžké ticho.

Až Knobelius zase zahovořil:

„Ale ještě bolestněji mne hnětlo, když jsem viděl, kterak konšelé hradčanští, malostranští — i pan profesor Basilides byl mezi nimi a množství lidí našich, víry podobojí —, kterak vítají ty kněze, kterak k nim mávají klobouky, kterak jim vstříc volají: „Vítajte!" a kterak se k nim tisknou křičíce: „Znáte mne? Znáte mne?" Tu jsem pociťoval, že v mnohých našich lidech je něco nízkého, peského, a když si vzpomenu na to, jak pyšně kráčel onen prkenný páter Koronius, rektor koleje, kterak mu černé oči radostí a pýchou svítily, zlobím se na sebe, že jsem mu nevskočil na hrdlo!"

„Byl bys tím ničeho nedovedl," pravil klidně Kampanus, „jesuitští bratří jsou tu, kupují domy, mají školy plné, toho bys žádným škrcením nezabránil."

„Bože nebeský, jsou to divné proměny!" ozve se Knobelius po chvíli dusného mlčení, „dnes trefil jsem se k tomu, když vjížděl na Hradčany arcibiskup, měl při sobě dobře do dvou set koní, pozoroval jsem, že někteří měli ocasy a hřívy malované tureckou barvou, pán vrací se tuze ozdobně; dole u přívozu jsem spatřil pěknou upomínku na bitvu u Hvězdy — je tam u přívozu led daleko široko vysekán, rybáři právě vytáhli z vody Uhra v úzkých gatích tuze nabubřelého, prohledali mu kožíšek a gatě, vybrali mu peníze a vhodili ho zas do vody, prý, než Vltava zamrzla, denně vytahovali některého z těch opilých uherských hrdinů, kteří tak

horlivě a slepě od Bílé hory utíkali, že se až topili. Vy jste, Magnificence, zažil asi hrozné dny, hrozné chvíle po té bitvě ztracené!?“

Přejel sobě čelo rukou Kampanus a neodpověděl hned.

Rachotilo v kamnech, někdo zvenčí přikládal poleno na oheň.

Po chvíli Kampanus začal od Vergiliova verše, že jako ona královna velela Eneáši, aby vzpomínkami obnovil nevýslovnou bolest, rovně tak Knobelius nutí infandum renovare dolorem.

„Milý příteli mladý,“ pravil Kampanus, „nejhorší byly chvíle první, když přišly žalostivé noviny a rozmáhaly se. Já viděl ty Uhry, kteří utíkali jako šílení koně, splašení, hned po nich sousedé z Malé Strany s ženami a dětmi pro zachování svého hrdla utíkali přes most na Staré Město, hrůza rostla, byl rumor pekelný, shrnulo se vojsko s hory Bílé do měst sem, rozptýleno zůstávalo po ulicích a na plácích, sta ohňů zanítili ti lidé, hřáli se při nich celou noc — a na větším díle mlčeli. To tvrdé mlčení při sevřených rtech zimou namodralých mluvilo, žalovalo, plakalo, klelo. Bylo lítostivo pohleděti na to tiché, mlčící vojsko.“

Zase přetřel si Kampanus rukou čelo, jako by chtěl zahnati trudný obraz.

„A což král?“ Knobelius osmělil se tázati.

„Král s rodinou také sběhl dolů do města. Někteří ze stavů radili, aby opanováno bylo místo kolem vody; já dvakrát potkal Veleslavína, an běhal po ulicích s bubeníkem a volal, aby se vojsko a měšťané bránili do poslední krůpěje, aby vyrazili na protivníky, jako staří Čechové vyrazili na Zikmunda s pochvalou a se štěstím. Volal marně. Za bubnem sbíhalo se málo lidí branných a vojsko po ulicích rozložené nehýbalo se. Jeden z oficírů — já stál u toho — pravil, že stěžkem se Praha zdrží, proti síle se Praha neubrání, a pošle-li nepřítel polního trubače, ať se Praha jen rychle poddá! Takové řeči bylo hrozno poslouchati. My jsme v koleji noc probděli a všickni jsme plakali. Plakali jsme srdnatou lítostí. Já si, příteli, přál, abych do rána zemřel, abych neviděl, neslyšel.“

„Myslím, že se města Pražská mohla udržeti, my zajatci těšili

jsme se tou nadějí ráno po bitvě, když jsme poznali, že se vítězové nehýbají."

„Právě ráno se všecko rozhodlo. Jak bylo v úsvit, bouřilo v ulicích troubení a harcování, král a paní králová se svým dvořstvem odjížděli k bráně Kutnohorské — jen ven, jen pryč; oni na východ, co zatím vítěz bušil na bránu na druhé straně. Šli jsme se dívat tomu smutnému odjezdu. Mnoho českých pánův i cizích a vůdcové vojenští byli při králi. Dvě stě jezdců vybraných shromáždilo se u brány. Než přineseny klíče od purkmistra, král byl tuze netrpěliv. Lidí bylo husto a hrnuly se davy nové. Nevěřili, že král s pány odjíždí. Začali někteří volatí: ‚Neodcházejte!' A pak už směle jiní křičeli: ‚Neodcházejte!' Král i královna byli bledi jako tento ubrus. Pán z Roupova hlasitě sliboval: ‚Nestarejte se, nepojedeme od vás, vrátíme se, trvanlivě zůstaneme!' Pan Berka také něco takového hlasitě pravil. Ostatní pánové mlčeli, někteří hleděli do země jako hříšní. Vidím ještě teď světle, jak se Veleslavín trpce usmíval. Ten smutný úsměv mluvil, že pán z Roupova lže. Mně teď lecco v našem nešťastném zápase připadá jako ohromná, náramná lež. — My byli v rukou cizích, my spoléhali na cizí, u nich i u našich samá neupřímnost. E, to tam! Když nazejtří po bitvě otevřeli bránu, všickni, kteří byli povinni tu zůstati, hnali se rychle ven, až bláto skákalo přes koně a vozy. Potom ještě za kolik hodin branou dávali se na utíkání nejedni možnější lidé, vyšla veliká část poraženého vojska — a co by tu — když ujeli generálové —"

„Slyšel jsem, že někteří z generálů již jsou na milost přijati, Hohenlohe prý ve Vídni stal se tejným radou, myslím také, že jsme byli prodáni."

„Milý mistře mladý, neuvěřil bys, jak malincí byli všech stavů lidé, když vítězové, kníže bavorské s Bukvou, vjeli na Hradčany. Nehaním, neboť Pražská města byla opuštěna od těch, kteří slibovali, že pro víru a tuto zem hrdla vynasadí; přišel na všecky strach, nevěděli, ke komu outočiště vzíti. Nehaním, ale stydím se za všecky. Někteří se tak zapomínali, že ujišťovali vítěze, kterak se ze šťastného vítězství jeho velice radují, prý očekávají s žádostí velikou

na jeho milostivé rozkazy. Rady městské se kořily a vyznávaly poblouzení své, prosíce a k nohám padajíce, aby při privilegiích byly obce zachovány; malostranský primas nebo staroměstský, nevím který, prý slzavě prosil knížete, aby neráčil dopustiti větší těžkosti, začež aby Pán Bůh všemohoucí ho ode všeho zlého a nešťastného chrániti ráčil a v nebeském království hojnou odplatu aby měl. Pan Kavka z Říčan, jenž první dal Fridrichovi falckrabovi hlas při volbě královské, tlačil prý se k vítězům také první, aby přijal milost, Vilím Lobkovický, jenž z okna vyhazoval místodržící, kořil se a hořce plakal, Štefan ze Šternberka hned přihlásil se za katolického, také Jan Nostic — ten však má mnoho dětí — i mladý Kordule, který sloužil za fendrycha, a jiní, jiní s pokorou lísali se k vítězi, pan Jindřich Otta z Lozu honem dodal korunu království Českého knížeti bavorskému — divím se, že tu svatou, drahou památku po Karlovi nikdo v tom hrozném zděšení neukradl. My z akademie šli poddat se též, vedl nás doktor Jessenius. Co nám zbývalo? Nemohli jsme přec akademii a její statečky jako všanc vsaditi! Stavové ochotně skládali přísahy, že Ferdinanda za pravého, pořádného, posloupného, korunovaného krále a pána drží, mají a znají. Kníže pak každému slíbil za to ochranu života a jmění. Při tom asi zůstane, těším se tím, že zůstane, jak slíbeno, že nanejvýš někteří z předních, kteří neutekli, zaplatí některou pokutu penězi. Ta myšlenka mě v smutcích uklidňuje."

„Na venkově také se utěšují tím," dokládal Knobelius, „já byl před týdnem na Horách Kutných, tam vypravovali, že Horníci a jiní měšťané okolní, majíce zprávu po zvláštním poslu, že Praha jakožto hlavní město dobrovolně se poddala, složili zbraně a vykonali slib člověčenství, vyznávajíce, že falckrabí nebyl pravým králem. Jen se mi nelíbilo, že Kutnohorští darem poslali Bukvovi deset nebo třinácte krásných koní. Toho zbytečného a lísavého daru původce byl starý Šultys, který jak jsem spatřil, ze strachu nevychází."

„Tak jest, starý Šultys má strach, vypravoval jeho syn, profesor, že Bukva koní nevzal, ale na cestě že je ukradli vojáci."

„To chytli tedy Kutnohorští kunu za ocas!"

„Mladý mistr Šultys se taky tuze hněval na svého pantátu i na Kutnohorské, ale to já všecko promíjím, tu byl a jednal strach a strachy nejsou prachy; horší, že tolik darebných lidí po naší porážce objevilo se, kteří jednají zle, a to ne ze strachu, ale aby se zalíbili. Vylézají jako po dešti černé žížaly ze země a jako hadi na slunce a slunce vítězů dnes silně svítí a hřeje ty hady."

Zamlkli na chvíli oba mužové, rektor university i její mladý člen. Po chvíli Knobelius, hledě jako v zadumání zamlženým oknem do kolejní zahrádky na zasněžené větve, tiše děl:

„Ó ano, žížaly a hadi. Ten Moller, slyšel jsem, oblekl novou kůži, ten dělá čest nostrae facultati."

„Je nesnadno souditi ho," klidně odpověděl Kampanus, „škola petrská mu byla nemastnou, suchou, tedy dal se na písařství, co na tom, hledá štěstí jinde, vždyť já mu sám chtěl zjednati někde písařství, a náš milý profesor Troilus písařoval až do nedávna též."

„Arci, arci, ale račtež povážiti, Magnificencí, včera prý přestoupil k víře římské, to už není nevinné písařování, to má zuby. A přestoupilo k protivné straně už několik takových obojetníků, prý také Magerle, na něhož teď vlastní žena plivá, a já bych na chlapa plivl také!"

Přitom vstal hromotluk Knobelius, popřál panu rektorovi všeho prospěšného, sliboval, když ho osadní svatopetrští na školu přijmou, že podle své povinnosti rád bude choditi do disputací do koleje.

„A na jaře jedenkráte půjdem spolu," pravil Kampanus vroucně, „půjdem na Bílou horu vzpomínat, ukážeš mi, kde jste bojovali, kde padl milý dobráček Měřínský, pomodlíme se tam za něho, neměl, jak mi pravil, na světě nikoho."

„Tam leží, chudák, v šachtě některé, naházeli hrobníci prý do šachet skoro pět tisíc mrtvých, je hora Bílá veliký hrob."

„A smutný hrob! Byla to odjakživa smutná pláň, které se i ptáci nebeští vyhýbali, myslím, že nad ní skřivan nezazpíval nikdyž. A teď je pošlapaná, krví nasáklá!"

Když mladý mistr odešel, sliboval si Kampanus, že na jaře půjde

na ten veliký, smutný hrob, na jaře, až zabělají se první květy na hoře Petřínské. Už se všecko uklidňuje, do jara bude už všecko jasné a tiché; ve škole Karlově bude už víc studentů, školy pražské budou plnější, však se zase plností a čilostí vyrovnají školám u sv. Klimenta jesuitským, na jaře už všecko bude lepší, smutky minou, vojáci, hrůzy vojenské vyjdou ze země, stavům bude dokonce odpuštěno, uznají snad přec potom ve chvílích klidnějších, že jest jejich svatou povinností ujmouti se akademie Karlovy a většími podporami dopomoci jí k reformaci a k zřízení pevných professí, doktor Jessenius bude se moci spíše pak věnovati medickým vědám, bude zase prováděti secírování těl, jako začal před lety, a tím zjedná slavnou pověst škole a přiláká žáky i cizí, právník znamenitý už se potom najde, když bude míti ze školy živobytí a čest, zřídí se a pokvete juristů fakulta, jako bývala v prvních dobách pražské školy, když žil Otec Karel a jeho syn Václav, snad dovolí se konečně také, aby akademie měla své profesory theologie —

Dovolí se? Kdo? Vítězové to dovolí?

Tu se Kampanus v myšlenkách zarazil. Přestal se těšiti, že příští reformovaná universí česká bude míti theology.

Ale vymlouval si to. Ať je universí bez theologie. Vždyť od tolika desítek let nebylo svornosti mezi českými theology, tu kalvíni, tu luterští, tu Bratří — nesvornost jedovatá —, ať není fakulty theologické, universí pokvete bez ní, až jen bude uklidnění myslí, bude to, bude, až jen přijde zase jaro, květy, slunce.

A poeta Kampanus takovými sny plnil svoji hlavu, svoje srdce a s klidem dobré duše teď při každé prázdné chvilce pozval se k svým milým, zlatým, krásným Musám na vrch Parnas a hovoře s nimi skládal verše rytmů rychlonohých i zvolných, těžkých, pádných dle toho, jak mu našeptávaly Musy.

Z poetných prací do špinavé a bolavé skutečnosti naráz probudilo ho vzkázání milosrdného bratra, vikáře Germaniae.

Vešel nový pedellus, zavalitý, přitloustlý mladík, jehož červené plné tváře vystupovaly z černých nehrubých vousů jako z rámečku. Vyřizoval, že ten mrzutý špitálník Savonatius vzkazuje mistrům,

aby mu již té vsi přenechali dobrovolně, ne-li, že bude s nimi o Počernice zápasiti, prý dobře ví, že v koleji Karlově dělá se spiknutí a že budou kolejátům všecky vsi odňaty a v collegium Carolinum že budou učiti patres Jesu.

Zajikal se Kampanus rektor, když pedelovi oznamoval, že donese profesorům pozvání k nezbytné schůzce; ruka se mu chvěla, když bral péro, aby napsal pozvání do schůze. Ne, nemohl psáti, nedovedl. Pravil, odkládaje husí brk:

„Chartam convocatoriam nenapíši; pozvi, Kredelie, ty pány oustně, snad o hodině dvacáté třetí bude moci každý přijít."

Kredelius odešel. Takového uleknutí při mistru Kampanovi nepostřehl nikdyž, a zná ho přece několik let, už od té doby, co byl na studiích a famulem; ani po té nešťastné bitvě nebyl Kampanus tak strašlivě zaleklý; byl smutný, míval slzy v očích často, ale aby se chvěl na celém těle, toho nebylo. A čeho se lekl? o vesnici snad se nebojí, čert vzal ves, sedláci beztoho nechtějí platit, čeho se lekl — aj — snad, že mají učiti v koleji patres?! —

Tak přemítal na mysli mladý černobradý pedellus, kráčeje do koleje Všech svatých, kde bydlili dva z mistrů profesorů, a odtud na Koňský trh do domu, do něhož se mistr Troil nedávno s rodinou odstěhoval, odtud do německého kostela k faráři Lippachovi, u něhož za kolik hodin denně sedává doktor Jesenský od té chvíle, co se zas opovažuje poněkud zřejměji na ulici vycházeti.

Všem pozvaným pánům pedellus vypravoval, jak tuze ulekl se pan rektor.

Když odešel ze světnice rektorovy pedellus, mistr Kampanus rozběhl se až ke dveřím habitace, v níž do nedávna obýval Troil s paní manželkou, u samých dveří si teprve vzpomněl, obrátil se rychle, vešel do své habitace, vzal klíč od fisku a svazek klíčů drobných a rychle, jako by chtěl někoho od velikého nebezpečenství přichrániti, pospíchal do postranní chodby, otevřel těžké železné dvéře universitní pokladnice, universitního fisku, a tu stanul u dveří, s pohnutím dívaje se na truhlice po zemi a po stolech rozestavené.

„Toť náš poklad, naše právo, naše síla a pavéza," šeptal si.

Pak přistoupil k truhličce neveliké, plechem prolamovaným, jenž červenou koží podložen, pobité, otevřel ji, opatrně, ba s jakousi zbožností vyňal pergamen se zlatou bullí, četl, četl, dychtivě, jako by četl něco nového, jakoby ponejprv.

„Medle, tady je právo, jehož převaliti, zrušiti, zničiti nelze — tady, tady, Karolus Dei gracia Romanorum rex et Bohemiae rex — ad perpetuam rei memoriam — Otec patriae naší, svaté paměti Karel založil — in nostra Pragensi civitate — universitu, tu to stojí, že všickni členové té školy jsou a zůstanou pod zvláštní ochranou králů českých — pod ochranou králů! Anno domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo — a to platí, toho nelze rušiti. Universitas naše je pod zvláštní ochranou krále českého, král český i kdyby jí nepodporoval, rušit ji nebude, nemůže, nesmí!"

Tak sobě myslil i nahlas říkal Kampanus, stoje v nevytopeném fisku nad starým pergamenem královským. Tytéž myšlenky opakoval podvečer v profesorské poradě.

Mistři shodovali se s Kampanem v tom, aby proti milosrdnému bratru začal se pro uchvácenou ves nějaký processus právní, a na jeho povídání, že by jesuité měli dostati se do koleje Karlovy, aby se nedbalo, že slyšel kdesi cosi a nerozuměl tomu. Nač sobě tím truditi hlavu. Troilus mistr připomenul:

„Což zhusta, když jsme studovali i když jsme dělali examina, dávali nám k disputacím otázku, smějí-li panovníci rušiti akademie, a vždy souhlasila fakulta, že panovníkům jest spíše university vzdělávati než rušiti, je tedy vedle práva upsaného i obecné mínění, jež naši školu přichrání, kdyby některým zlým rádcům a praktikům, kteří jsou teď mocnějšími, než bývali, na mysl přišel nějaký nepěkný úmysl proti nám a kdyby chtěli o nás lsti skládati."

Jen Jessenius chvílemi kroutil hlavou, jako by odporoval, ale mlčel. Když se mistři rozcházeli, štiplavě pravil Šultys:

„Včera vyhlásil kníže Lichtenštejn patentem, že béře židy v ochranu a že žádný člověk jim nesmí překážeti v obchodech, tož tedy naděje, když chrání ten pohanský národ, že bude chrániti

křesťanskou akademii, kterou založil král a stvrdil římský císař!“

Na chodbě, bera Kampana pod paží, tiše a trpce pravil Jesenský:

„Nechci vkapávat do kalicha tvých pěkných nadějí hutrejchu, ty soudíš o lidech příliš dobrácky, poněvadž jsi dobrý člověk sám, ale to ti přece musím povědět, že nikomu z vítězů nevěřím; dnes mě už velmi mrzí, že jsem vylezl na světlo ze své skrýše v Kaprově ulici; prosím tě, milý mistře, zchystej mi nějaký groš na cestu, prchnu z Prahy, pokud ještě čas!“

VIII.

SMUTNÉ VÁNOCE

Tři dni před svatým Mikulášem biskupem, v ovzduší vánočním, seděl Kampanus v pokoji mezi svými knihami, nečetl na nich, nepsal, nebavil se s Musami, přítelkyněmi svými nejmilejšími, — seděl u stolu a lepil pozlátkem, od zlatotepce koupeným, oříšky, které dá svému Jeníkovi v dar svatý Mikuláš.

Dá mu arci víc než oříšky, v komoře vedlejší na římse u postele nebožky paní Lidunky leží veliký panák, maňásek s očima jako živýma, šablice a papírový plech vojanský na prsa malinkého chlapce, chce býti mermo vojákem. Vážný mistr, profesor klasických dvou jazyků, profesor historie, rektor universitatis lepí oříšky, usmívá se, poněvadž dobře lepiti neumí, má pořád víc pozlátka na prstech než na ořechu — usmívá se, nezlobí se, hraje si, zabývá se v duchu a v srdci s Jeníkem, těší se na to, jak vyvalí Jeník oči, modré jako polní charpa a tak veliké, jako měla nebožička máma.

Kredelius pedel vpadne do dveří jako medvěd neohrabaný, jako veliká voda přivalí se.

„Deset vojáků, císařský rychtář, v koleji krále Václava, pan doktor Jessenius, vzali ho, vzali ho, odvedli, prohledávají mu habitaci, komoru, rozházeli postel, vyházeli přítruhlí v posteli,

v stole, vyházeli knihy z jarmar, hledají, odvedli ho —“

„A co mistr, co tomu říkal?“

„Nic, šel tiše s vojáky, ale byl nějako tuze troudný, smutný, pořád se ohlížel, když odcházel.“

A již běžel pedellus, aby oznámil divné noviny profesorům jiným.

Těžce vpadl Kampanus do své stolice a zakryl si horkou tvář oběma rukama. V hlavě se mu zavířilo, zatočilo, myšlenky nesvětlé, zmotané zarojily se a těkaly rozčileným mozkem jako jiskry v nemocném oku. Universí, Jessenius, privilegia, rychtář, profesoři a zase škola Karlova, proroctví milosrdného bratra, vše se mu v hlavě motalo skoro najednou. Nedovedl svésti těch rychlých všelijakých nápadů v jeden proud, v myšlenku jednu, určitou, až když ruka mu klesla malátně na stůl a sletěly na zem zlaté oříšky, zlaté hračky, přišel naráz mistr k sobě samému a probudil se jako z těžkého sna. Pak se zabýval již jenom kolegou Jesseniem. Cože naň mají, čeho chtějí, v universí se ničeho nedopustil, akademie pozůstane zajisté stranou, byl rektorem, ale byl víc za hranicí nežli doma — však to bude asi příčinou, že ho zajali, — že býval za hranicí v jednáních politických, ano, to bude to, jiného nic nemohou na něm nalézti, ale ani to není vinou jeho, šel, kam ho vyšší stavové vyslali, nešel nikam svým jménem, však mu neublíží, to tak jest jen pro ostrach, potýrají ho pro to vejselství a pustí ho zase.

Tak všelijak přemítal Kampanus i na cestě do radního domu staroměstského, kamž se bral podle své rektorské povinnosti, aby hájil ouda Karlovy školy proti zatčení.

Říkal si, že přec nemůže a nesmí skrývati se pod střechou, jako lidé činí před zlým povětřím. Rektor musí ven do bouřky, i když hromy bijí. A rektor se zastane slavného medika. Chystal si cestou, co bude hovořiti, kterak vydá svědectví, že Jesenský nic o své ujmě nepodnikal.

Na radním domě byl hotov brzičko.

Dole mu řekli strážní uctivě, že pan doktor vsazen do nejspodnějšího, nejtužšího vězení.

Na hořejším mázhauze mu řekl přední písař Andreae méně uctivě, že neví, proč pana mistra zavřeli, páni mistři v koleji že to budou věděti asi lépe než on. Přitom vyzáblý kostroun se špičatým úzkým nosem v šeredný úsměv koutky stahoval.

V světnici konšelské pan Lev z Levengrünu, jehož tu zastihl jediného, pravil mu docela neuctivě a krátce, že k Jesenskému nikoho nesmí pustit a že ho nic nezajímá, proč ho pan kníže kázal vzíti; kdyby Jeho Milost kázala vzíti všecky mistry, že by dal pod věž všecky mistry.

Nevěděl Kampanus, kterak se dostal domů. Prchl od něho klid a v tu chvíli cítil celou duší, že nastává čas zarmoucený. I pojala ho bázeň ne o sebe, ale o tu starou, vzácnou, slavnou školu, která se stala jeho snažením, jeho láskou jedinou. Ale potom, když první návaly těžkých strachů minuly, přece zase Kampanus těšil sama sebe, že není zle a nebude zle.

Smutné měl Kampanus vánoce. Dárky sobě sic navzájem profesoři podali, také Jesenskému do žaláře poslali, ač neměli jistoty, že mu dodáno, ale nesešli se, aby se veselili z narození Páně a aby slévali vosky, pálili kadidlo a pojedli pospolu housci vánoční a nějakou lepší krmi. Aspoň rektor Kampanus nikoho nezval a k nikomu nešel.

Bylo v Karolinum o sv. Mikuláši a Hod boží ticho jako v kostelní kryptě. V tom čase vánočním Kampanus býval aspoň dvakrát denně ve fisku. Vždy vyjímal z ozdobné skřínky Zlatou bulli Karlovu a vemlouval se do jistoty, by přišlo co přišlo, že nemůže vysokému Karlovu učení nikdo ublížiti.

„Mohou je nenáviděti, což vždy činívali protivníci, mohou jemu překážeti, jako dělávali, když měli moc k tomu, mohou si té školy nevšímati, což činili také stavové čeští až dosavad, ale podraziti akademii jako sloup, stíti ji jako strom, to ne, toho nikdo nemůže. Je tu Aurea bulla Karlova jako mocný hrad, tu je papežovo stvrzení, tady v skříni jsou stvrzení akademie ode všech králů českých až po Rudolfa. Ani vesničky, ani chalupi jediné sebrati nám nemohou. Karolinum má tady svých šestatřicet privilegií a listů na vsi. —

ýrati nás mohou, zničit ne!“

Bera listinu po listině do rukou, zadumal se Kampanus v doby minulé, dlouho držel v rukou list, pergamen, kterýmž Čechům dostává se tří hlasů v universitě a cizím jen jednoho.

„Zásluha mého předka, svatého mistra Jana; kterak by si vedl mistr z Husince zbožný, kdyby v zmotaných časech nynějších žil na mém místě, ej, netaž se, Kampane, kterak by sobě vedl mistr svatý, ty to víš, že ve všem vedl sobě odhodlaně, srdnatě, věrně, čiň též tak!“

Postál u truhlice defensorské. Ta jest uzavřita. Klíče má někdo z vyšších stavů, snad pan Vilém z Roupova, v truhlici je Majestát na svobodu víry podobojí.

Majestát! Tak těžko dobytý! Pro ten Majestát došlo k bitvě na oněch smutných horách Bílých tam za Strahovem! Jestliže nám ho křivě vykládali prve, teď bude nám hůř, a musí-li tak býti? Dobře děl onen mladý Francouz, že Bůh jest jediný, stejný, Bůh katolíků jako Bůh náš, proč tedy nepřebýváme v lásce?

O jarmaru, v níž složen nastřádaný za století poklad číší a koflíků zlatých nebo stříbrných, očima jen tak ledabyle zavadil, však na číše Karla IV. upjal se pohled Kampanův déle. Ty číše stávaly na stole misterském o slavných, veselých příležitostech, již dlouho na stole nestály, zůstanou-li nadlouze ve svém uzavření, bude akademie stále v smutcích a v hubenství, nenastane jí přec zase jedenkráte den slávy a veselosti?

To tak bývaly myšlenky Kampanovy, když o čase vánočním dvakrát v témž dni pobýval v universitním fisku za železnými těžkými dveřmi.

Začali psáti rok po narození Božím šestnáctistý dvacátý prvý.

Učitelé školy svatohavelské jako nejbližší sousedé koleje Karlovy přinesli darem mistru rektorovi kalendář.

Přijímaje dárek, pravil mistr srdečné přání, aby ten nový rok byl šťastnější než minulý, šťastnější českému národu, šťastnější akademii a všem jejím oudům.

Příchozí učitelé i kantor, jenž je provodil, seděli v světnici

rektorově při sklence vína novoročního, vtom ozval se z chodby hluk a dus, a již vstoupil hřmotně voják s paletou a ohlásil, že z nařízení vyššího žádá míti v koleji kvartýr s druhy svými, kteří čekají vně na chodbě.

„Pěkně rok se začíná!“ pravil rektor k učitelům havelským, když se uctivě s ním rozžehnávali.

Ten den uvelebilo se dvacet mušketýrů s desíti ženami a s patnácti dětmi v museích a v auditořích koleje Karlovy.

Dům, vědám a Musám posvěcený, hlaholil po celý den lidskými hlasy, od dubového hlaholu mužského až do nejvyšších diškantů dětského vřeštění a pláče.

Obdržel sic rektor od profiantmistra paletu, v níž napsáno, kolik musí dáti vojákům servicií, stravy a všelikého pohodlí, ale poznal již první den, že vojáci chtějí víc, než psáno a uloženo, a že při prvním podivení, jež nad tím Kampanus projevil, vojáci projevovali divné vášně a nezpůsoby bez okřiknutí lajtnambta. Ten se o vojáky vůbec nestaral, ať si to spraví s rektorem jak spraví, on sám chtěl na Kampanovi jen pořád víno, maje za to, když je špatné české víno, že ho musí dávat víc, než je v paletě psáno, denně do třikráte řvával: „Vino è cattivo! Vorrei di più!“

Vzpomínal mistr na milého, vysoce vzdělaného pana Dekarta neustále. To byl zlatý nepřítel.

Jednoho dne dosti brzo zrána kráčelo staroměstské právo a s ním čtyři mušketýři Železnou ulicí špinavým sněhem a mokrem od rynku nahoru. Podomci a slouhy přestávali umetati sníh ze stezky; železníci a železnice z krámů svých vystrkovali zvědavě hlavy nebo vybíhali až prostřed ulice, kamže se to právo béře. Kupec Treytlar užuž chtěl promluviti s císařským rychtářem, ale vida, že pan Jan z Trnice nepřívětivě malýma očima mhourá a s úřední přísností se mračí, netroufal si ptát se, kam se béře Jeho Milosti císařský pan rychtář s panem purkmistrem Leynhozem a písařem panem Václavem Andreaem.

Ale to bylo světle patrno, že se něco obmýšlí tuze důležitého.

Nebyla zvědavost kupcova ani ostatních diváků z Železné ulice

nadlouze týrána, spatřili s nemalým podivením, že právo zatáčí se na konci ulice rovnou do koleje Karla IV.

Dva mušketýři zůstali před vraty, snad aby odháněli zvědavce.

Kampanus rektor potkal se s příchozími na chodbě. Na mysl mu vskočilo, že ho přicházejí zatknouti jako Jessenia, rektora předešlého. Zalekl se, krev vehnala se mu do tváře.

Ale v okamihu napadlo ho, že přišli ti lidé ublížit akademii dle slov milosrdného bratra; i ulekl se víc, daleko víc, a všecka krev naráz odběhla mu z tváře a veliký, vysoký muž zavrávoral, zapotácel se — pocítil plnou silou a s nesmírnou hořkostí, že by nepřežil, kdyby škole Karlově mělo se státi nějaké smrtelné příkoří.

Drže se zábradla nad schody, Kampanus doslýchal stručné, suché oznámení, proč pánové přišli. Císařský rychtář mhouraje a mrkaje podle zvyku svého velmi rychle šedýma očkama a nedívaje se v ustrašené veliké oči Kampanovy, pravil, že z nařízení Jeho Milosti pana Karla z boží milosti knížete a vladaře domu Lichtenštejnského, knížete opavského a krnovského, komisaře království Českého, přišli zpečetit universitní fiskus.

Kampanus oddechl sobě, poznal ihned, že běží jen o nějaké vyšetřování, že nejde o zkázu školy. Nutě se do klidu zevnějšího prosil rychtáře, když se tu dotýká věci tak neobyčejné a veliké, která potýká se s privilegii universitatis, aby směl vzíti s kolegy potaz.

I odstoupili páni stranou a radili se šeptem. Na holé, tvrdé tváři Leynhozově bylo dobře znáti, že je proti tomu. Také písař Andreae rozkládaje rukama a vrtě hlavou snažil se císařského rychtáře o něčem přesvědčiti. Bylo rozuměti, že rychtář odporuje a namítá.

Minulo málo, rychtář se obrátil a popošed ke Kampanovi, jenž u zábradla stál jak ztrnulý, pravil mu, že mistrové mohou mezi sebou potaz vzíti, ale že je to práce zbytečná.

Kampanus pozval pány do teplého pokoje.

Písař Andreae, než vešel, pokynul mušketýrům a poručil, aby se postavili tamhle k těm železným dveřím a nikoho aby k nim nepřipustili. I postavili se hřmotní vojáci přede dvéře universitního fisku.

Pedel Kredelius a služka kuchyňská po dobré chvíli přivedli do koleje čtyři profesory. Pro Basilia neposláno, na Malou Stranu daleko. Šultys rudovlasý zhlédnuv nepříjemné hosty usmál se jízlivě a poťouchlý posmívavý záhyb při ústech nezmizel mu. Troil se mračil velmi nepřátelsky.

Po krátké chvíli profesoři vyšli na chodbu, aby učinili mezi sebou potaz.

Šultys tiše nadával. Kampanus sdělil, že přišli, jakož vyrozuměl z kusých slov, aby zapečetěním fišku ubezpečili se truhlicí a knihami defensorů. To mistry poněkud uklidnilo. Vrátili se. Kampanus pak od nich ode všech znova přivítal pány vyslané a ctné právo a oznámil, že nechtí protiviti se a že nečiní zvláštní protestace proti zapečetění fišku, jenom že žádají — a to právem školy vysoké, jejích privilegií —, aby to zavření netrvalo dlouho.

Teď se zase usmál jízlivě pan Andreae, Starého Města kancléř, a Leynhozova nažloutlá tvrdá tvář s rozeklanou holou bradou stala se ještě tvrdší. Rychtář neříkal tomu nic, jen mžoural očima.

Páni vyšli, u železných dveří vyňal kancléř z mošničky voskovou svíci, červený vosk pečetní a čtyři pruhy tvrdého papíru i stříbrnou pečeť staroměstskou. Mušketýr pomohl rozkřesati světlo a za chvíli byl universitní fišek zpečetěn.

Přitom mistr Kampanus po některém přemýšlení uznal za dobré pánům vyznati, že ve fišku jsou složeny také peníze doktora Borbonia, jež tam skryl před loupežnými vojáky.

Andreae potměšile pohlédl stranou na Leynhoza, jako by mu dával návěští.

Kampanus s dvěma mladšími mistry chladně vyprovodil pány až k schodům, Šultys zůstal před fiškem a hleděl za odcházejícími nemilými hosty jedovatě, jízlivě a Troil nabíral čelo malomocným hněvem.

Od té chvíle nescházel se Kampanus se svými kolegy rád; byltě zásadní rozdíl mezi nimi ten, že kolegové viděli před sebou již všecko všudy černě, a Kampanus aspoň chvílemi viděl z černého strašlivého lesa světlý průsek.

Uznával sic a cítil, co se dosavad stalo, že je velmi smutné, kormoutlivé, ale přece vždy ještě doufal, že bude lépe zas. Vykládal tak kolegům nejednou, když věšeli hlavy nanejníže, vykládal to studentům, kteří počtem vždy menším scházeli se do přednášek. Vykládal, že domácí bouří r. 1547 byly Musy utlačeny, ale nikoli potlačeny, proč tedy zoufati o Musách v této přítomné roztržitosti; bolí zajisté, vidíme-li, že naše koleje vojáky plny, učitelé a žáci že od sebe roztrženi, důchody akademické zpustošeny a od násilných lidí uchváceny, ale přesto doufejme, že bude lépe, bude lépe!

Blížilo se k polovici února. Kampanus šel z radního domu, kamž donesl z toho mála peněz, co měl, nějakou částečku doktoru Jesseniovi na živobytí v těžkém žaláři.

Kráčel mrzut, poněvadž přes všecko srdečné prošení nepustili ho k Jesenskému, kdežto k nejtěžším zločincům býval přístup velmi snadný v každý čas. Jen to mu řekli, že co nejdříve dovezen bude na Hrad do Bílé věže, kamž včera dovezen Martin Fruvein — „to ten," pravil kulhavý hospodář šatlavní Kampanovi, „to ten, co byl hofrychtýřem, co mu soldáti vypálili lůno nebo moudě".

Přemýšlel Kampanus, nač nový žalář, proč do Bílé věže na Hrad, co se zamýšlí?

Ještě nevešel do Železné ulice, otevřela se postranní vrata zezadu radního domu a vyjeli na koních dva herolti s dlouhýma trubama, za nimi pěšky bubeník, jenž udeřil v buben hned při prvním kroku na rynk, za ním šli čtyři konšelé staroměstští s primasem a s císařským rychtářem.

Kampanus se vrátil. Poznal v konšelech osoby vesměs katolické. Vida za rychtářem kráčeti dva prokurátory z hořejších soudů a protivného Pěčku z Radostic, rektor uznal, že tu jde o nějakou velikou, těžkou soudní věc. A dověděl se on i shromáždění lidu, jež na bubnování sevšad se sbíhalo.

Uprostřed rynku herolti zastavili se, třikráte táhlým zvukem zatroubili a potom v nastalém tichu podal Pěček veliký papír nějakému mladému biřici, jenž kovovým hlasem hřmotně jal se čísti:

„My Karel, z boží milosti kníže vladař domu Lichtenštejnského,"

— ‚ej, znám ty honosné tituly toho knížete dobrého, jen dál, dál, co chce, co bude?‘ — tak pospíchal Kampanus netrpělivě rukou šermuje — až zase uslyšel: „obsíláme vás, Hendrychu Matese hrabě z Thurnu, Bohuchvale Berko, Václave z Roupova, Joachime hrabě Šliku, Berbisdorfe, Benjamine Frubaine, Samueli z Veleslavína —“ A slyšel Kampanus s vnitřním pohnutím jméno za jménem, řadu jmen, tolik jmen, až postyskovalo se mu poslouchati, slyšel jména známých mužů, kteří měli úlohy v nešťastném předsevzetí a utekli z Prahy, a slyšel nakonec: „Obsíláme vás, abyste v šesti nedělích osobně před námi zde v Praze se postavili a toho, co vám procesem právním za příčinou vašich zpronevěřilých rebelských, nad ctí a přísahou zapomenulých spáchaných skutků vyměřeno bude, doslýchali!“

Zatroubili herolti.

Jiný biřic četl týž patent po německu a zase troubili herolti.

Pak oba biřicové přibili své patenty na prkno při rathouze.

Teď měl Kampanus světlou odpověď ke svým rozpakům a otázkám, cože chystá se doktoru Jesseniovi.

Když biřicové dočetli, Kampanus již tušil, ba věděl, že nebohý kolega bude viněn ze skutků zpronevěřilých, rebelských, on, jehož všecka vina byla v horlivosti náboženské a v trošce ctižádosti, že přijal k sobě poselství od stavů království Českého k stavům království Uherského.

Ale ani tu neopustila Kampana důvěřivost. Uvažoval, že již drahně a dosti naseděl se pro svoji ctižádost v sklípku pod věží, snad tedy uzná také kníže Lichtenštejn, že nejednal Jesenský o své všetečné ujmě, že byl vyslán, a vyšetře, zajisté že propustí bývalého rektora universitatis.

Při vzpomínce na universí vehnala se do hlavy Kampanovi všecka krev — náhle napadlo ho, což aby ti soudcové tam nahoře tuze spojili universí s bývalým rektorem a mstili se i nad školou, která jest ještě nevinnější nežli rektor. Ne, ne, není možná. To by byla pekelná křivda, toho se žádný soud nedopustí, to by nebyl soud, než násilí volající do nebes.

Tak a podobně utěšoval se Kampanus, ale již nevěřil těm svým útěchám plně, přes tu chvíli vracely se mu starosti a strachy o Jesenského i o universitu.

K těm bolestným starostem přidávaly se i sprosté rozpaky stran důchodu universitního; živná ves jedna v rukách bratra milosrdného, proti němuž nebylo nikde pomoci, ostatní vsi vojnou tak zpustlé, že lid selský nic nechtěl a nemohl do Prahy mistrům posílati.

Bylo v kolejích zle. Kampanus, jenž za lepších časů pro poetnou lásku k světlým Musám, pro denní přátelské obcování s římskými a řeckými skribenty nikdy se hrubě nestaral o peníze, ba nikdy nedovedl obvyknouti ani prostému, arci prosaickému pořádku, aby v registra zapsal, co obdržel a kolik kdo ještě dlužen pozůstal, Kampanus v těchto zkormoucených časech velice nemile, ba trpce pociťoval úzkosti z toho, když v měsíci nebylo než několik penízů malých a když konečně ze všech stolů, stolků, jarmaří, skrýší, škatulek, co jich v Karolinum bylo, nedovedl sehnati ani půl kopy grošů, pro kteroužto mzdu týdenní přicházel si pedellus. Zastyděl se až do slz, když naposled pedel Kredelius oznámil rektorovi, že na svůj salár týdenní počká, že ho na ten čas třeba nechce, že ho zatím živí učitelé v Týně, ti že mu dají nějaký žvaneček od oběda. Zastyděl se, že universí přijímá od pedela almužnu.

Opravdu bylo v Karolinum čím dál smutněji a Kampanus sedal po celé hodiny v těžkém přemýšlení nad papírem prázdným, po němž jindy péro nestačilo tak rychle skákati, jako vyskakovaly rytmy z krásné hlavy mistrovy.

V ten den, když houkaly střelby veliké i malé s Hradčan a když veliké procesí z jesuitského kostela s triumfem, muzikami a hlaholnými i radostnými zpěvy několika set žáků kráčelo na Hrad, kdež po svém zpustošení skrze kalvíny kostel nově měl býti vysvěcen, v týž den přibelhal se do koleje Karlovy pan Sixt z Ottersdorfa, muž již všecek šedivý a nahrblý nějakou vnitřní chorobou, která poslední léta v něm všecku sílu ohlodávala.

„Přicházím, reverendissime, na poradu," pravil vcházeje do

světnice Kampanovy, „je to sic bláhové, že vás zaneprázdňuji, neboť ať dopadne váš výklad a porada jak dopadne, já při své chorobě, která mne k zemi sklání, nemohu nic smělejšího podniknout."

Když se oba sousedé a přátelé usadili proti sobě, Sixt pravil, že mu jde vlastně o upokojení paní manželky.

„Co díte, reverendissime, tomuto pozvání?!" Při těch slovech vyňal z koženého opasku neveliký list, několikrát přeložený.

Četl Kampanus zdvořilé pozvání, aby pan Theodor Sixt z Ottersdorfa nemeškal 20. dne měsíce února dostaviti se na radní dům staroměstský, že jest zapotřebí jemu jistý dekret Jeho Milosti císařské uvésti v známost.

„Totě dnes!" pravil Kampanus.

„Toť dnes, a přitom podivno mi, že stejné pozvání dostali všickni, kdo byli před vítězstvím na Bílé hoře direktory nebo v úřadech krále Fridricha, jenže ti, kteří jsou ze stavů vyšších, vyzváni jsou, aby osobami svými najíti se dali v příbytku knížete Lichtenštejna, a to taky dnes, okolo druhé hodiny německé po poledni, a my měšťanští zváni jsme na rathouzy. Říkal mně to včera pan Diviš Černín. Co tu činiti? Té zdvořilosti nedověřuji se! Věřte mi, reverendissime, kdybych byl mladší a zdravější, že bych na toto zdvořilé pozvání ujel z Prahy a z Čech, jako to učinil impressor Veleslavín, král Fridrich a vůdcové vojsk nešťastných!"

Zamyslil se rektor.

„Spojuji sic toto pozvání," pravil po chvilce, „s onehdejším veřejným obesláním těch, kteří ušli z měst Pražských a z království ven, v nějaké souvislosti to bude, ale jsem u sebe přesvědčen, že proti oněm processus právní přísně zahájen právě proto, že utekli, a proti vám nebude zahájen, vy jste se jako my všickni poddali a všem slíbena milost, zachování statku a hrdla, a pravíte, že pozván i pan Černín, tenť přec římské víry, a je pozván jako vy všickni, z toho přec mohu souditi, že nemůže jíti o vaše ublížení, o vaši škodu, snad vám přečtou dekret, že se vám vše promíjí milostivě, poněvadž jste se včas poslušně zachovali a se kořili."

„Nepřím toho, tak by to snad mělo zvésti se," odvece Sixt

smutně, „také tak to vyložím své paní manželce, která strachem vadne, ale kdyby se mi zvedlo jináč, to prosím vás, reverendissime magister, pro naši starou známost, pro sousedství domu Sixtova se slavným domem Karlovým, buďtež mojí paní manželce raden a pomocen, je žena letitá a mdlá. Prosím vás!“

Oba muži drželi se za ruce a nepromluvili o tom víc.

Večer vypravoval mladý pedellus Kampanovi, že na své oči viděl, kterak do domu Lichtenštejnova pod schody zámeckými před druhou hodinou na půlorloji sjelo se množství pánů, poznal pana Budovce, pana Kaplíře starého, Černína, Viléma Lobkovice, množství lidí seběhlo se před dům a za malou chvíli vyváděni páni od vojáků k vozům a ve vozech provozeni k Bílé věži na Hradě, kdež jsou všickni arestováni. Komorní sluha pana Otty z Lozu vypravoval před domem, že přinesl knížeti Lichtenštejnovi list o chorobě svého pána, že pan Otta nemůže dostaviti se, ale když se pedel vracel domů, potkal vojáky a hejtmana městského, kteří vezli pana Ottu z Lozu na Malou Stranu, zajisté že také do Bílé věže.

Kampanus, sotvaže pedel domluvil, popadl na sebe šubu kožešinnou, biret kuní a již běžel všecek zsinalý do Sixtova domu.

Zastihl paní Lidmilu v pláči. Přišla právě z radního domu, kdež jí oznámili, že pan Jan Theodor Sixt zůstane se Sušickým, Kutnaurem a s ostatními v tuhém zavření. Jen to dovolili, aby paní směla poslati manželu svému peřiny a nositi mu jídlo. Viděti ho a mluviti s ním prý nesmí.

Bože, což Kampanovi nesnadno těšiti smutnou paní! Rektor už teď jasně viděl, že shromažďují, že valí se těžké, černé mraky, již nepochyboval, že se něco zlého rodí, z mraků že hromy bíti budou, bál se za své známé a přátely, bál se za náboženství a především za universitu. Byl trudných a zoufale šeredných strachů pln a měl těšiti ubohou matronu, těšiti, když sám nevěřil tomu, co povídá potěšujícího.

Nazejtří, bylo už pozdní odpoledne, velmi soumračilo se, císařský rychtář staroměstský se suchým kancléřem Václavem Andreaem a se sluhou vešli do koleje císaře Karla IV., odtrhli pečeti

od fišku, s nikým nemluvíce, nikomu se neopovídajíce. Uslyšev hřmot, Kampanus vyšel ze své habitace. Příchozí páni řekli mu jen jakoby mimochodem, že na rozkaz Michnův musí z fišku vyzdvihnouti peníze doktora Borbonia, kdeže jsou, snad že jich snadno najdou.

I rozhněval se rektor, zahořela klidná jeho tvář, v očích zableskne se. Protestoval hlasem vysokým, přísným:

„Ty peníze jsou mně jakožto proboštu svěřeny k věrné ruce, já za ně ručím doktoru Borboniovi, kladu svoji protestaci proti tomu!“

Hlas se mu zachvíval rozčilením. Oči mu plály tak, že rychtář točil svoje nazelená jedovatá očka mžouravá stranou, nemoha snésti pohledu Kampanova.

Václav Ondřejův čili Andreae svým tenkým špičatým nosem zatím již slídil ve fišku semotam, usmívaje se nad marnou horlivostí vážného mistra.

Císařský rychtář pravil sousedským ledabylým způsobem, do něhož se nutil, že proti nařízení pana Michny protestace asi mnoho nedovede, ale chce-li pan rektor tomu, aby ji napsal, a kam se náleží, poslal.

Zatím Andreae našel truhlici, z které když jí zatřásl, ozýval se skřehot, jako by se peníze sypaly nebo hřeby. Porozuměl vyzáblý muž, že to crcají a chřestí mince. Rychtář ptal se rektora, to-li jsou ty peníze, a když mu Kampanus obrátiv se zády nic neodpověděl, dali páni truhlici sluhovi, zapečetili fišek a zase šli.

Věru naučil se mistr rektor v těchto dnech utíkat. Včera k opuštěné matroně spíš letěl než běžel, dnes blátem skákal co nejchvatněji k doktoru Borboniovi. Jen u brány na můstku před trhem Koňským zastavil se a zůstal jako zkamenělý na chvíli.

Vojáci — deset mužů s mušketami — provodili kotci vůz uzavřitý panský. Kampanus poznal bledou tvář pana Haranta z Polžic.

Pozdravil, posmeknuv birýtem. Pán se uklonil smutně.

Tedy i toho vlekou k procesu právnímu! Vlekou ho do Prahy z venkova, odtrhli ho zajisté od hudby, kteráž jeho nejmilejším

zaměstnáním, proto, chudáček, tak smuten.

Byl Kampanus lítostivě dojat a přiběhl k Borboniovi ještě rozčileněji, nežli byl vyšel z Karolina.

Borbonius večeřel velmi klidně, když rektor mu vpadl do dveří. Z mísy voněla zvěřina a koření, vedle mísy stál kameninový malovaný džbán s cínovým víkem. Doktor byl v spodních šatech, v pokoji hrozně horce zatopeno.

Když Kampanus dával v hněvném rozechvění zprávu, že rozkazem Michnovým přes protestaci jeho vyneseny peníze, ulekl se tlustý doktor tou měrou, že otevřel ústa a vyvalil oči z důlků.

„Sakramentskej berka, jen brát, jen brát!“ zachroptěl zlostně, ale přišel zakrátko zase do své míry. Přetřev si čelo širokou dlaní mluvil daleko klidněji:

„Michnovi se pěkně podařilo, že uchvátil dům Matesa Thurna, podařilo se mu, že vymámil na staroměstských konšelech ves Smíchov, ale mých truhlic nepodrží, za to stojím, nepodrží!“

„Kterak to způsobíte, aby peníze vrátil, doctissime?“

„Jsou vyšší pánové, než je Michna.“

„Ale ti s ním drží, drží ruku nad ním.“

Borbonius nabídl džbánek rektorovi, a když ten zamítl, napil se sám a místo odpovědi jal se široce vykládati:

„Víte, Magnifice, že jich na staroměstském rathouze zavřeli jedenadvacet, u nás na Novém Městě pozavírali asi dvanáct osob, pozvali si je a oznámili jim, že jsou se rebelie nejvíc účastni učinili, aby tedy šli poslušně do vězení a očekávali rozhodnutí. Nic scestného žádnému nedokázali a už je zavírají — a mě pozvali taky a vězte, reverendissime, já nešel!“

Když se tomu podivil Kampanus, doktor s širokým úsměvem upřímně pravil:

„Nu, není to veliké hrdinstvo, není: Lichtenštejn, poněvadž mu žádný z malostranských doktorů nepomohl, dal volati mne a já ho vyhojil v málu hodinách, měl hroznou červenku, krev z něho chlípěla bez přetrží, bylo by dobře, kdyby všickni škůdcové naši přepadeni byli červenkou a vytekli tak, aby z nich zbyla jen kůže,

ale já podle doktorské povinnosti své zastavil jsem mu červenku a pomohl jsem mu k předešlému zdraví, proto se nebojím rychtáře novoměstského, ožralého jednušky Šrepla, proto se nestrachuji o své truhlice z fišku proti vší spravedlnosti vzaté; Lichtenštejn je víc než Michna!“

„Toť dobře tak,“ Kampanus rychle vpadl v řeč, „nepochybuji, že vrácen bude vám stateček, jejž násilně vzali z mého opatrování, ale stran pozvání rychtářského měl byste se utéci ke knížeti čím dřív to líp; nepůjdete-li na rathouz, přijdou z rathouzu sem!“

„I ne, nepřijdou, každý měšťanský dům pražský jest jako hrad práva, tu se nezatýká!“

Sepjal Kampanus ruce a v srdečném pohnutí prosil:

„Doctissime domine, jste-li pomocí toho knížete tak bezpečen, jak díte, přimluvte se za našeho Jessenia a za to, aby nikdo neublížil naší ubohé akademii Karlově, prosím snažlivě!“

„Za bývalého rektora vašeho už jsem promluvil slovo, ale kníže vyvalil na mne oko — ten člověk má jedno oko větší —, tedy ono větší oko vyvalil a neřekl nic. Trvám tedy, že Jesseniovi nebude dobře, ale nechápu, že by mohl někdo ubližovati universí, že by mohl někdo strojiti jí o privilegia, toho nebude, nevím, jak a proč by bylo!“

Kampanus šel domů se srdcem o něco lehčím, nežli vyšel z Karolina před hodinou, nicméně hlavu chýlil k zemi přece a nikoho si cestou nevšímal.

Nazejtří donesena mu do koleje novina, že v jednu hodinu na noc rychtář Šrepl s pacholky právními zatkl a odvedl doktora Borbonia do vězení pod věž novoměstskou, do šatlavy Mazalky.

„Tedy už jim není měšťanský dům jako hrad práva!“ trpce požaloval u sebe Kampanus. „Bože, kterak se to skončí, kde se ten příval zlosti zastaví?“

K poledni Šultys profesor bouřlivě vpadl na sínec Kampanovy habitace a v otevřených dveřích s chvatem mluvil rektorovi, že před hodinou vojáci přivezli z Hory Kutné jeho pana otce a uvedli ho do žaláře staroměstského pod moc císařskému rychtáři.

Vymrštil se Kampanus ze stolice, spjal ruce:

„To padá rána za ránou a každá přímo do hlavy a do srdce!“ Tak pravil rozechvělým hlasem, bera mladého Šultyse za ruku. „Snad chtějí míti jen svědky k vyšetřování, snad na tvého pana otce nic protimyslného nedokročí?!“

„Také jsem tak pomyslil, vždyť můj pantáta se všemu, pokud mohl, vyhýbal, ze všeho měl strach, nic nevedl, kořil se z prvních, Kutnou Horu ihned převedl k vítězům, takž co by —“

Když mladý kolega odběhl, snad aby panu otci svému zjednal do žaláře nějaké pohodlí, aby nemusil ležeti na slámě nebo na holé lavici, Kampanus dlouho stál v pokoji svém a ztrnule hleděl mdlým světlem zapoceného okna na holé stromy kolejní zahrádky. Vnáhle zjiskřil smutné zraky a zjasnila se všecka jeho tvář. Luskl prsty, jako činíval, když ho napadla dobrá myšlenka. Řekl si:

„I nejhorší člověk má něco lidského v sobě, a co ti lidé mají lidského, to vznítím, probudím!“

Vzal škartici, ohledal brk, přiřízl jeho špice ostrým cicorálkem nevelikým čili perořízkem, sedl a psal nadpis:

„Elegia de optimo victoriae genere, quod est vincere se ipsum.“ Levou rukou verše skanduje, pravou uváděje šumná slova na tvrdý papír.

Začal od myšlenky, že milostivost, která činí bohy lidem rovny, jest mu látkou k veršům. O tu milostivost obrací se ku knížeti Karlovi, světlu Lichtenštejnskému, sloupu, básnickým sborem utvrzenému; vzpomíná, kterak ústy usměvavými kníže přijal blahopřání Karlovy školy a slíbil, že zjedná blahý pokoj v království. Obrací se k dvěma mecenášům — k dvěma hvězdám české země — „O Čechici lumina bina soli“ — k panu Pavlu Michnovi a k Danieli Kaprovi —, aby se u heroa Lichtenštejnského přimluvili.

Tu zastavil se a drahnou chvíli přemítal Kampanus. Lumina bina Čechici soli dvakrát přetrhl a dvakrát napsal znova. Znal ty dva lidi dobře, znal jejich šerednou pověst a povahy nedobré, věděl, že nejsou hvězdami české země, leč hvězdami nešťastnými.

Bojoval v něm básník šumných slov a lichotek s přímostí

pravdivého, upřímného muže. Ale o ty dva lidi jde, ti mají moc v rukou, ti radí, ti všecko vedou, ti mají v rukou ony neznámé křivdy a msty, jež vznášejí se nad Prahou jako olověné, těžké, bouřné, ledovité oblaky; kníže nezná osob ani věcí, Michna s Kaprem, ti všecko znají, ti by mohli zmírňovati, smiřovati, kdyby vzbudil se v nich hlas smíření, hlas milosti, hlas lidského srdce.

A již zase s chutí a čilostí poplašených nervů skanduje a píše Kampanus prosbu, aby ti páni utišovali zemi, pokoj jest krásný, ale nadto krásnějším, kdyby přemáhali zloradný hněv, kdyby přemáhali sebe samy, nepřítele kdyby šetřili, neboť ctnost ani výše vystoupiti nedovede:

„Pulchriusestipsum se vincere, pulchrius hosti parcere; necvirtus altius ire potest."

A nové hrnou se verše na papír, pero pospíchá. V srdečném zanícení básník směle volá ke králům, aby nevěřili válečnému vítězství, aby nevěřili Martu příznivému, bývá náhle přemožen, jenž jest nyní vítězem.

Discite propitio, reges, diffidere Marti,
Vincitur, heu, subito, qui modo victor erat.

Tato vrtkavost válečného štěstí přivedla Římany, světa pány, k tomu, že poražených šetřili, nehanobili.

Novými verši básník připomíná smířlivosti Karla Pátého i Ferdinanda Prvního, českého krále, a trudně dotýká se rány bělohorské. Ochablá Čechie marně se uchopila záhubných zbraní, jest přemožena, ale zdvihne se vlast, vzkvete zase pod vladařem milostivým, jehož hněv zachází se sluncem. Obrací se k universí a připomíná jí, aby odložila strachy — : Odlož bázeň, ty rodino držící se pravd Akademových, knihám uvyklá, neškodná —

Tu quoque pone metus, Academi vera secutum
assuetumque libris, innocuumque genus!

A píše, píše Kampanus dlouho, přivádí příklady z historie,

odvážlivě bodá v změti poetných rytmů oba pány, když jim připomíná, že i v Hunech nalezl lidskou smířlivost a milosrdenství. Do hojného záhonu pestrých frází básník vkládá hluboký cit ustrašené duše. Dospívá konce své Elegie. A ten konec zase platil oběma velmožným, Michnovi a Kaprovi, lidem českým, jichž znova a naposled prosil za přímluvu. Prosil: Vy, kteří radami výbornými svět řídíte, obraťte ruce vítězů k mírnosti! Sliboval oběma hladkým krásným veršem, učiní-li tak, že zdárná doba příjemného míru bude je blažiti a vděčné potomstvo povznese je ke hvězdám:

Sic vos posteritas grata sub astra vehat!

Mistrům, když nazejtří přišli do přednášek, Elegie líbila se, i složili se penězi na její vytištění, ale Troilus, skládaje svůj díl, pravil beznadějně:

„Těch pánů rektor již ničím neochlácholí!“

Profesor Šultys třikrát za den běhal do impressí, aby si tovaryši pospíšili se sazbou a vytlačením Elegie. Šlo mu zajisté o pana otce, jehož vybaviti ze žaláře snažil se.

S vytištěnou Elegií pospíchal rektor Kampanus do kanceláře na Hrad.

Páni, v Elegii za hvězdy české země vyhlášení, rektora nepustili k sobě. Tlustý Kapr nemohl, neboť byl při kriminálním výslechu zatčených rebelův, a pan Pavel Michna bezpochyby nechtěl. Dlouho čekal rektor české university v předsíni erby pomalované a co živ nezdál se sobě samému býti tak nepatrným, maličkým, nevážným, ničím, jako teď v tu dobu, co čekal za dveřmi, jež otevíraly se přes tu chvíli, ale nikdyž jemu.

Snad to snížení pocítil také ten písař, jenž mistru Kampanovi poradil, aby Jeho Milost pana Michnu navštívil odpoledne v jeho obytě, nemá-li v oumysle nic pospěšného, úředního.

Odpoledne ke čtvrté hodině německé vešel rektor do velikých vrat domu Michnova, maje na prsou Elegii svinutou a zlatou šňůrkou povázanou.

Veliký Wossrtrink, poznav po šatě a vážném vzezření osobu vzácnější, dosti zdvořile Kampanovi vysvětlil tvrdým jazykem po německu, že Jeho Milost snad spí, snad je sám a píše, on, Wossrtrink, že neví, pán vždy po obědích se uzavírá a nikdo mu nesmí nahoru, někdy přichází pan bratr Jeho Milosti, a to hrají v kuličky měděné, ale dnes není ho nahoře, leč by všel zadem, zahrádkou, ale toho Wossrtrink nemůže vědět, dveří do zahrady nehlídá. Ale aby vzácný pán chvíli počkal, to že radí.

Chodil tedy rektor v blátivé ulici v nevlídný ten únorový den před domem mocného pána. Lidí mimojdoucích se hrubě nevšímal, maje sám dosti činiti se svými myšlenkami. Ale všiml si, že přišel do domu páně voják, mající ceduli za kloboukem; postřehl též, že voják ihned vyšel zase a čekal tak jako on sám, rektor.

Dlouho čekal rektor i voják.

Voják zmrzel se a odešel. Rektor byl trpělivější. Umínil si, že musí s Michnou promluviti, by ho měl popadnouti na ulici.

Kráčeje zašel také dvakrát za roh v postranní uličku k vodě. Když do třetice vkročil sem, skřípl klíček v malých dvířkách Michnovy zahrady a vyšla — Kampanus ji poznává, ač poněkud zahalena, černé, pichlavé oči — bílá tvář — paní Mollerová.

Dvířka klapla dříve, nežli mohl Kampanus dobře pohlednouti na mužského, jenž paní Evu až do dveří vyprovázel, Kampanovi zdálo se, že to byl Michna.

Paní Mollerová byla šubou vlaského sukna lví barvy pěkně oděná, na hlavě měla roušku se stříbrnou pěnou a klobouk aksamitový; byla plna života, masitá, houpala a kroutila se v bocích a kráčela statně jako mušketýr.

Jdouc mimo Kampana, usmála se s drzým vzdorem, jenž zdál se Kampanovi praviti: „Vyšpehoval jsi mne, ale nebojím se!“

„Hofarto lehká,“ řekl Kampanus, když zašla, polonahlas v náhlé trpkosti, které nedovedl potlačiti, „ženo obecní, lucerno; tatík a mátě nechali tebe po sobě jako jiný hřích — a k Mollerovi se hodíš!“

Vzpomínal s nechutí, kterak loni ta žena přinesla vlastnoruční rozkaz krále Fridricha, aby Moller byl zvolen za profesora, a když

Kampanus rozkazu královu vzdoroval, kterak zuřivě se na něho sápala slovy neomalenými a soptila chodbou i ještě po schodech dolů.

Za chvíli potom Kampanus stál před pihovatým panem Pavlem Michnou.

Pán vítal rektora po sousedsku přívětivým zvučným hlasem. Kampanus znal ten hlas a lichometný způsob, věděl ze staré zkušenosti, že jed hadí tkví pod rtem.

Ale přece ihned uznal Kampanus, že jest lépe, hovoří-li pan Pavel Michna přívětivě, než aby spustil pánovitě a tvrdě, jakž rektor očekával.

Kampanus podal pánovi verše s krátkým slovem, že prosí za milostivost.

Michna vzal papír, zašermoval a zakejkloval jím semotam řka, že verše jsou hříčky a v těchto prožluklých časech že vůbec nesou málo platnosti, ale že si je v prázdné chvíli přečte. A to zase přívětivým hlasem říkal, jenže Kampanus tentokrát vycítil z veselého hlasu posměch své práce a své srdečné prosby; na své práce veršovné nebyl pyšen, ale posmíšek při této smutné příležitosti ho bodl hrubě a zranil až do nejjemnějších záhybů citlivého srdce. Jižjiž vskakovala mu na jazyk slova zlá, ale vzpomněl na universí, na svého miláčka, a zadržel.

Stál v zamračené zamlklosti, osoba majestátná proti zavalitému, otylému mužíkovi, a v tu chvíli vypadal jako pyšný, velmi pyšný.

Michna buď nepostihl, že básník jest uražen, nebo dělal se nevěda. Rozbaliv Elegii jal se tu a tam něco čísti.

To Kampana smířilo poněkud a jakoby na rychlou pomoc k porozumění, oč běží, pravil poloústy tiše:

„Homines ignoscendo crescunt."

„Pěkné přísloví, pěkné!" pochválil Michna čtverácky přimrkuje, „to máte, reverendissime, ze Seneky či z Marka Aurelia, ale jsem tím jist, kdybyste byli vy zvítězili, že byste byli proti nám poraženým vyhledali nějaké přísloví jinačí, ne tak laskavé. Ale zanechme toho! Abyste zvěděli, že jsem patron literního umění, že jsem přítel vaší

akademie, tehdy vám slibuji, že vymohu od knížete dekret, aby milosrdný bratr Romana bez ouskoku vydal a vrátil vám vesnici."

Kampanus se uklonil. Michna pokračoval:

„Neděkujte, nebudu míti o to veliké zásluhy, hleďte, jsem upřímnější nežli ten, za jakého mne vykládáte všickni, pravím vám, že nebudu míti zásluhy: tu ves Počernickou dal špitálníkovi Tilly, generál cizí, a — rozumějte — cizí generál nemá u nás nic rozdávati, tu jsme my, my!"

Rozehřál se Kampanus tou upřímností mocného člověka a líčil, do jaké bídy universí a mistři upadli, líčil, že některý den neshledalo by se po všech kolejích ani půl kopy grošů.

„Toť dobře," pochvaloval si jakoby žertovně Michna, „alespoň nebudou mistři tak bujni," ale pak hned, naráz zrudnuv zlostí na tvářích i na tlustém krku, dodal sprostě:

„Pročpak onen šibal a ničema Šultys, mistr váš, onen červenka, ryšavec, proč měl radost z vyhození tak vzácných pánů, proč se na poctivého muže, mistra Fabriciusa, ušklíbal a nad ním se potřásal? Stěžoval si na to mistr Fabricius ve Vídni, takový profesor, trvám, škodí na vaší škole víc, nežli by jí kdy mohl uškoditi mistr Mollerus, jemuž jste se tak houževnatě vzpírali. Vy jste věru nemusili k tomu vyhození lotrovskému choditi, jsouce profesory, měli jste raději lekcí čísti — však to tam, už se stalo, teď pečujte jen o to, aby akademie Karlova neměla z toho škodu!"

„Proto jsem přišel," pravil Kampanus rychle a hlasem srdečným, „račte, Milosti, ochrannou ruku držeti nad školou naší, nad námi, chudými profesory jejími, neračte se horšiti nad mistrem Šultysem, netěšili jsme se z vyhození pánů, Bůh ví, že ne, přišli jsme prosit za pomoc universitě, my v politických radách nebývali, račte býti milostivi také k starému panu Šultysovi i k našemu bývalému rektorovi, doktoru Jesenskému, on jistě odvede nevinu svoji, má, ubožák, v žaláři život tvrdý již za kolik nedělí, my nemáme peněz, abychom mu mohli poříditi pohodlí v stravě, prosím za něho, prosím jménem jeho dítěte, děvčátka malého —"

„On má dítě?" rychle Michna, „kde má dítě?"

Zarazil se Kampanus tou rychlou otázkou, ulekl se, bylo mu v tu chvíli, jako by ho polili vřelou vodou po všem těle, cit překypující přivedl mu to dítě na mysl, to dítě pětileté, dítě Jesseniovo, s nímž otec po straně se mazlil, k němuž se však veřejně nehlásil — dítě nemanželské. —

Kampanus vyčetl si, že neměl snad o dítěti zmiňovati se, ale již pozdě, již vyzradil, že dítě tu jest, chtěl k milosrdenství pohnouti člověka, v jehož rukou zdál se býti osud otcův i toho nevinného červíka. —

Postřehl Michna, že se Kampanus nějak zalekl. I protož ptal se již jen ledabylo znova, kdeže to dítě mistr chová.

Kampanus neuměl lháti.

Vyznal a nezapřel, že děvčátko jest v domě německého kněze Lippacha u sv. Salvátora. A poněvadž mu dotázky Michnovy byly tuze protivny, jal se hovořiti zase sám a prosil znovu za všecky, prosil za svou školu, jak nejvroucněji mohlo býti prošeno.

„Nejsem vám hněvníkem, přimluvím se, ale zmohu-li co, nevím, pamatujete se, reverendissime, že jsem vás varoval před třemi roky, arciť marně, ale hněvníkem nejsem. Voď vás pánbůh!“

Po odchodě rektorově pošoustal Michna vesele dlaní v dlaň, sedl a napsal rozkaz, aby rychtář staroměstský učinil zevrubné ohledání v domě kněžském u sv. Salvátora, nejsou-li tam cenné věci, peníze a písemnosti doktora Jessenia, poněvadž toho, co nalezeno v koleji u Jessenia, jest hrubě málo a nebude zajisté všecko.

Kampanus kráčel domů s přesvědčením, že tentokráte podařilo se mu pověstného pleticháře k soucitu pohnouti a vznítiti jiskru lidské outrpnosti. Divil se sobě samému, kde nabral tolik vroucích slov, když prosil.

Než snesla se nad Prahou noc, byl všecek byt kněze Lippacha od staroměstských pacholků rychtářských jako na ruby obrácen. Co se rychtáři jen poněkud podobalo, to odnesl, ač se Lippach zoufale zaklínal, že to jeho vlastní.

Nazejtří pak nemohl mistr Lippach nikterak pochopiti, proč k němu vešel mistr Kampanus a proč hladil děvčátko po vlasech

neustále a dlouho a proč měl pořád slzy v očích. Kampanus mlčky odprošoval dítě.

Nebylo v duši nemluvného poety Kampana utěšeně.

Teď už skoro bez přetrží trápil ho strach o universitu. Michna sic, stoje v slovu, poslal do koleje i k milosrdným bratřím dekret knížecí s rozkazem, aby pater misericordiae vrátil Počernice universitě.

Ale páter nevrátil.

Lichtenštejnovi páter vzkázal uctivě, universitě méně uctivě, že členové řádu slouží císaři jako jiní soldáti a že řád milosrdných vůbec slouží všemu křesťanstvu v nemocech.

„A při tom zůstane!" pravil Troil, když ve schůzi přečten list špitálního bratra.

Naproti tomu došel od knížete jiný dekret, aby prostranná místa v koleji Karlově zchystala se pro sklad vojenského obilí. Kampanus lomil rukama a naříkal.

Nikde nebylo pomoci, tím tížeji strachy o život staré školy ulehly teď na duši jeho a rozrušovaly ji, užírajíce všecken klid.

K tomu přepadávaly ho všelijaké výčitky. Uznával sic, že výčitky jsou nespravedlivé, ale ony dostavovaly se vždy zase s dotěrností vosího hmyzu a bodaly, píchaly bolestně. Vyčítal si, že souseda svého Sixta z Ottersdorfu sám vlákal do žaláře, kdyžtě mu pozvání rychtářské tak dobromyslně a nevinně vyložil; kdykoli vešel k paní Lidmile Sixtové, aby ji těšil, vždy sobě připadal jako vinník.

Nově zase vyčítal si, že zcela zbytečně upozornil Michnu na dítě Jesenského a přivodil tím, že Jessenius, měl-li co uschováno, byl o všecko oholen jako proutí vrbové.

Člověk snese věru mnoho, ale jen tehdy, doufá-li, že bude lépe, jináče na mysli klesá. Kampanus ztrácel naději a začal klesati. Energie jeho měkla a řidla jako sníh, když se do něho zakousne vítr od teplé strany polední.

S jarem, tentokráte velmi plačtivým, přišly smutné svátky veliké noci. Což nekonečná hromada všelikých dárků Zeleného čtvrtku z měst a městeček hrnula se do koleje Karlovy jindy v šťastnějších časech, co tu bývalo zvěřiny, slepic, sýrů, kolik vajec, probošt kolejní

býval v ten čas jako kramář a hokynář, nestačil přijímati a zase rozdávati.

Letos nic, nic.

Měšťané o učitelstvo nestáli, nežádali, a učitelé od poloprázdných škol utíkali, tedy na místě dárků docházela do koleje prázdná přání a v nich hlásila se nouze z vojenského pustošení.

Kampanus se netrudil tím, že není dárků o svátcích, nestál o ně, beztoho mu je dobří lidé v koleji rozkrádali vždy takřka před očima. Jeho v ten čas víc rozčilovaly při starých bolestech nové zprávy, že zajatci z českých defensorův a bývalých direktorů jsou neustále a přísně vyslýcháni, že žádný z nich nebude vypuštěn, že do smrti zavřeni budou.

Ty poplašné zprávy Knobelius donesl rektorovi dokládaje, že doktoři vídeňští s lidmi českými, Kaprem a Jeníškem, jako by o závod šlo, vhánějí vyšetřované pány do tenat. Knobelius, netuše nic dobrého a nechtěje těch věcí doslýchati, raději prý dá se psáti znova na vojnu, prý ví, kde hledati bývalého krále českého, k němu se dá a nevrátí se do Čech, leč s evangelickými vojsky vítěznými.

Rozloučil se s rektorem a odešel od školy i z měst Pražských.

Jednoho dne brzo po svátcích naplnila se kolej Karlova kněžími evangelickými, českými i německými. Byvše obesláni od administrátora Dikasta, přišli sem jako do konsistoře.

Kampanus jim otevřel museum letní, neboť v ostatních větších pokojích bylo vojenské obilí a vojáci s vojačkami a s dětmi.

Také si vojáčkové, když se dvojctihodní otcové kněží scházeli, dosti smíchu z nich natropili.

Kněží scházeli se velmi přestrašení.

Po hodině rozcházeli se ještě víc přestrašeni a nerozhodni. Kterak rozhodnouti? Administrátor Dikast, úvodem všelijak okolkuje a šedou kštici sobě hladě, kněžím všem společně vyřizoval od pana Michny, nejprv aby složili peníze k zalíbení Jeho Milosti císařské.

Kněží v prvních řadách stojící a sedící dali se do křiku, že nemají. Zadnější kněží vztyčovali prázdné ruce. Chvíli bylo v auditoři jako ve škole židovské.

Když ztichli po drahné chvíli, Dikast přednesl Michnův požadavek druhý, aby kněží potupili korunování Fridrichovo.

Ticho hluboké, jež náhle vyplnilo velikou síň, bylo na to odpovědí.

Ale ticho porušeno.

„Proč ne?“ ozval se jeden z kněží.

„Proč ne?“ ozval se nesměle druhý, „Fridrich pryč, Fridrich ten tam, proč ne?“

Administrátor Dikast hladě kštici v rozpacích, pravil hlasem rozměklým, nejistým, že by se v tomto kuse nějak mohlo pánům na Hradě vyhověti.

Ale dobře nedořekl, zaburácela bouře mnohých hlasů; nějaký tenký hlas nade všecky se vznesl a pronikavě křičel: „Styď se, sám jsi ho korunoval! Styď se!“

Farář Dikast nadýmal napuchlé tváře své hněvem zbrunátnělé a zanechav šedé kštice, ať se hází sem nebo tam, živě rozkládal rukama a vykládal něco kněžím, kteří kolem něho nejblíže stáli.

Ti pak jeden po druhém se od něho tratili.

Osamotněv u stolu, Dikast vztyčil obě ruce kazatelsky do výše, a když hřmot neustal, jal se Dikast sepjatýma rukama prositi, aby umlkli, dávaje znamení, že musí ještě něco oznámiti. Konečně ztichli, že mohl oznámiti třetí žádost Michnovu. Pravil hlasem bolestně strojeným:

„Máme přijmouti nové svěcení od arcibiskupa a ctihodné manželky své máme pokládati potom již jen za kuchařky svoje“ — a aby si snad hromadu usmířil, přidal — „k tomu nemůžeme se přikloniti, naše svěcení je platné —“

Ale kněží již neposlouchali. Řítili se o překot ven.

Kněží odešli z koleje, mnozí s křikem, jiní v strašlivých rozpacích, zanechavše nové těžké strachy v rektoru Kampanovi.

Ten tušil, když teď začínají vítězové sahati na kněze podobojí, to by mohlo dojíti na vysoké studium Karlovo. Ba na to spíš! Vždyť škola Karlova bezbranná, kdežto na odpor tomu kněžstvo luterské v Čechách mohlo se těšiti z ochrany kurfiřta saského, evangelického

knížete, který se pořád věroval, že pomáhá proti rebelům, ale na evangelíky a víru že ničeho nedopustí.

Kampanus trnul o universitu čím dál víc. Byl by již se svou školou ocitl se nejraději na poušti, daleko lidí.

Někdy se ptal sama sebe, stojí-li sešlá a pokleslá škola za ty strachy a za boj; i kdyby jí dali protivci pokoj, kdože by potom nesl na školu a její reformování náklad, kdyžtě v lepších dobách nikdo z mocných o ni nechtěl dbáti.

Pak se zase styděl za takové myšlenky, podezíral svoji lásku ke škole, pokládal ty malomyslné okamžiky za zpronevěru, a potom tím silněji vždy zahořel pro chátrající universí, tím hlouběji, srdečněji, horoucněji k ní lnul, tím bolestněji pociťoval možnost jejího zahynutí.

A ta bolest byla teď již stálá. Kampanus vítal večery a noci, poněvadž přinášely tmu a s tmou skládal ustrašený muž hlavu svoji na lože a zavíral oči. Doufal, že tmou uletí pryč i neklidné myšlenky.

Ale obyčejně zůstávaly všecky přístrachy při něm věrně, a odskočila-li která stranou do temnot, ihned se zase vracela, vedouc s sebou myšlenky nové, horší, strašlivější. Rozpálenou hlavu míjel spánek.

Se světlem ranním nepřicházelo světlo ani utišení do duše jeho týrané. Jen to se měnilo, že duševní strachy brávaly s ranním jitrem na sebe formy skutečnější, možnější. Obyčejně se vracel do světla ranního křikem vojáků, kteří se hádali se služebnou kuchařkou nebo s pedelem, řvouce přitom jako na lesích.

Kampanus pociťoval a viděl, že proti pokroku, ba proti životu vysoké školy postavila se hora nepřátel, ozbrojených zbraněmi smrtonosnými; jižjiž upevňovalo se v něm malomyslné přesvědčení, že on se zbytkem profesorů staroslavné školy té hoře nepřátel se neubrání. Od tvrdšího Troila a ohnivějšího Šultysa však dal se přesvědčiti, že nebylo by dobře zalézati a očekávati smrtelné rány jako tichá ovce, ale že horu překážek a nepřátel lze obejíti.

V jedné z takových porad vznikl obranný úmysl neprositi zdejších velmocných ředitelů politických, falší plných, ale přímo

proti nim utéci se do Vídně k císaři s prosbou za milostivost a ochranu a do Drážďan poslati prosbu ke kurfiřtu, aby se u císaře, svého spojence, přimluvil za ohroženou školu akademickou, která vzpoury se nezúčastnila.

Konec dubna přišel do koleje Karla Otce německý služebník Michnův, hrubý Wossrtrink. Přišel s ústním vzkazem, aby rektor a děkan ihned bez prodlévání osobně dostavili se v kanceláři Jeho Milosti páně.

Troil děkan vyložil němčinou hrubě kostrbatou a nedobrou, že by oni — ouřad vysokého učení pražského — na oustní vzkaz číkoli nemusili jíti, že oni — ouřad vysokého učení pražského — takového znevážení litují, ale že pro dokázání dobré vůle půjdou.

A šli.

V kanceláři na Hradě pražském u přítomnosti dvou nižších písařů pan Pavel Michna, zočiv rektora s děkanem, bez obyčejného přivítání, všecek zlostí zrudlý, vyrazil:

„Poslali jste Šultysa do Vídně s prosbou?!“

A hlas jeho nebyl onen bodrý, sousedský, kovový hlas, jímž sobě lidí důvěru získával, ale byl to hlas syčivý, vrzavý, ostrý jako říznutí pily. „Poslali!“ odvece Troil krátce, rázně.

„Mistr Šultys šel prosit za svého pana tátu do Vídně, vzal suplikaci naši s sebou!“ jal se Kampanus vykládati hlasem o něco měkčím než kolega Troil.

„Tady leží vaše suplikace, tady, tady!“ přitom vztekle dlaní tloukl Michna do papíru na písmo přeloženého a složeného, „pan kancléř Lobkovic neuznal za potřebno tou suplikací Jeho Milost císařskou obtěžovati, nepředložil jí a poslal ji sem k nám.“

Usmál se Troilus trpce, Kampanus slyšel tlukot srdce svého.

Michna pokračoval ne tak zlostně jako prve, ale zato s klidnou jedovatostí:

„Četl jsem v suplikaci vaší velmi rád, že se v ní vinni dáváte, že se ke všemu přiznáváte, že padáním na kolena za odpuštění prosíte, toť dobře tak.“

Zamračil se Troil děkan.

Kampanus tuše, kam Michna míří, pravil:

„Uznali jsme za prospěšnější, prosíme-li Jeho Velebnost císařskou, nevymlouvati se. Nač se vymlouvati otci? Výmluva dráždí, pokora nakloňuje; kdybychom byli psali soudci, bylo by nutno a spravedlivo hrdě napsati: jsme nevinni!“

Michna se usmál škaredě, jízlivě. Ukazuje jim své žluté zuby hleděl s jednoho na druhého, jako by se ptal, nežertují-li. Pak sekl rukou a pravil:

„To tam, horší věc, vy jste poslali s prosbou ke kurfiřtu saskému onoho chlapa posměvačného s knězem Vrbenským!“

„Poslali jsme mistra a profesora Šultysa s knězem Vrbenským!“ opravil Kampanus zlostnou řeč Michnovu.

„Mistra a profesora,“ dotvrdil Troilus rázněji.

Přimhouřiv oči Michna podíval se na profesora Troila pokosem a jen k nohám, chtěje tím pohrdání dáti najevo. Pak otázal se hlasem vyšetřujícího a nelaskavého soudce:

„Kterak kněz mohl se státi vaším legátem?“

„Jest oud university, je mistr svobodných umění, je povinen hleděti jejího dobrého a prospěšného,“ klidně vykládá rektor.

Nato ozve se ošklivý nucený smích Michnův toho rázu, jako prkenné řehtačky o Veliký pátek chrkají. Mezi jednotlivými chrkoty ozývalo se posměšné:

„To jste hleděli dobrého a prospěšného! Nic hloupějšího nad to! Kdo vám radil ke kurfiřtovi?!“

Kampanus s důrazem:

„Naše zoufání, máme o universí zlou naději.“

„Vy jste žalovali kurfiřtu, jako by se akademii děla křivda, nic se jí nestalo a neděje!“

„Ves je pryč!“ odsekl Troilus.

Neuznávaje děkana za hodna odpovědi, pokračoval Michna s výtkou:

„Všecko jest in suspenso, a vy jako byste vinili knížete; to hráte s ohněm, váš vyslaný kněz stěžoval si v Drážďanech, že víra, kněžstvo jest utiskováno! Kterak toho se směl opovážit?“

Troil dal odpověď způsobem smělé otázky:

„Kdože poručil kněžím evangelickým, aby se dali znova světit od římského biskupa, aby poctivé manželky vyhnali?“

„Takž vám tedy světle něco povím, nemám chuti s vámi déle hovory vésti, vy šibalujete a puntujete, jako jste přivykli, zvláště váš ryšavý lhář, klamař Šultys, vy jste neměli bez vůle knížete z tohoto království ven vysílati, děláte novou hanebnou rebelii, vy Jeho Milost císařskou strubujete vjedno s kurfiřtem saským, vy vadíte dohromady potentáty, vy se mi z toho musíte vyvésti a purgirovati, proč jste svadili dohromady potentáty, a mám za vás strach, že se z toho tak snadno nevyvlečete, poroučím vám jménem knížete vladaře domu Lichtenštejnského, abyste napsali kurfiřtovi do Drážďan, že vaši legáti nemluvili pravdu, útisk že se neděje škole ani víře, co kníže Jeho Milost dělá, že všecko dělá dobře, koncept toho listu nového mi co nejdříve sem donesete, já schválím, neb opravím a pak sám pošlu do Drážďan!“

Mistr Kampanus bral se oběma rukama za hlavu a vrávoravým krokem ustupoval ke dveřím.

Oba písařové na velikého, vážného muže hleděli s ústy otevřenými.

V Troilovi vřel hněv, ale hněv ten byl vzpurný. Obrátiv se ještě jednou k Michnovi, jenž po světnici chodil a vztekle odkopával stolice, pravil:

„Universita nebude lháti!“

A s tím odcházel.

Ve dveřích zaslechl ještě Michnovo vysoké zakřiknutí a zasyčení: „Buď nové psaní do Drážďan, nebo trest!“ a vyběhnuv ještě za nimi na sínec, kde stála hromada lidí, Michna opakoval česky i latině, že akademie se musí očistit, nebo ponese pokutu.

Na schodech zámeckých pravil Troilus:

„Zatracený kukrechtník, jemuž jikry ještě v zubech zvázly, bože, je mezi námi Čechy mnoho špatných lidí a vymýšlejí sobě, nač by jiných národů lidé, jak jsou živi, ku škodě naší nikdyž nepomyslili!“

Pak již cestou nepromluvili slova.

Večer toho dne přišel do Karlovy koleje mistr Šultys rozloučit se. Rektor ani přítomný Troilus nepoznali profesora kolegu, ani když se vyznal a oznámil.

Byltě Šultys oděn šatem roztrhaným a všecek umouněný jako pacholek uhlířský.

Pravil, že mu v tom umounění uhlířském za vzor posloužil urozený pan Martinic, jenž se svého času jen pod takovou larvou a mumrajem dostal z brány městské. Tento mumraj tedy osvědčil se.

Sotvaže Šultys rozžehnal se a odešel, přišel rychtář s dráby zatknout mistra Troila. Šultyse umouněného potkali v průjezdě, ale nepoznali ho, Troila odvedli.

Stál Kampanus dlouho jako ztrnulý, užaslý, neživý. Pak hladil si čelo, jako by chtěl sebe sama budit k vědomí, náhle vznesl ruku, prsty dva do výše k přísaze:

„Já z této koleje Karla svaté paměti neuteku, zhyne-li kolej, zhynu v ní a s ní, neuteku z našeho posvátného Kapitolu. Naříkal Petrarka, když Rienzi utíkal z Kapitolu římského, že v něm mohl zemříti krásněji než kdekoli jinde, já tu chci živ i mrtev býti, a snižují-li protivníci náš Kapitol na sešlou chalupu, zůstanu živ i mrtev v té sešlé chalupě, a zničí-li ji, nehnu se odtud, zavrtám se do díry země jako ona česká žena stará, když Martinic, chtěje ji hnáti ze svého panství pro víru, dal ubožce střechu strhnouti nad hlavou! Zůstanu zde živ či mrtev!“

IX.

DIES IRAE

„Jakže, kurfiřt saský že ho zajal a zrádně vydal?“ ptá se Kampanus všecek udiven.

„Tak jest. Kurfiřt saský, hlava luterských, zajal a vydal pana Jáchyma Šlika, českého pána a luterského vyznavače; včera sto

mušketýrů přivezli Šlika do Prahy, a už sedí v Bílé věži!“ s největším klidem opakoval doktor a profesor Basilius. Ztichl rektor a zamyslil se.

„Čistý potentát evangelický!“ pravil Basilius s přídechem pohrdání, „z toho můžete se, Magnifice, snadno dohádati, kolik nám a naší akademii ten člověk pomůže, nic neučiní, nikde se nepřimluví, jemu víra jako víra, na evangelických Češích mu nezáleží nic, oděl se pancířem ledovým proti Čechům již v té chvíli, když zvolili falckraba kalvínského králem a ne jeho. Neračte, Magnifice, ničeho od Sasů čekati a uznejte konečně, že legace od akademie naší do Drážďan byla zbytečná.“

A když Kampanus nic nenamítal, profesor Basilius, narovnav si honosný krejzlík, pokračoval:

„Pan kníže Lichtenštejn se mnou o universí nikdy nemluví, týdně jednou dvakrát vykládám mu z postavení hvězd a pak jdu po svých. Ale pro onu legaci drážďanskou byl přenáramně rozhněván. Já omlouval, vymlouval, vysvětloval, on neslyšel, chtěl mne vyhodit — takž uvažte, Magnifice, kníže vztekem hoří, a v Drážďanech chladno a faleš, není-li moudřejší od akademie napsati, co chce Michna, vždyť nemusíme napsati, že naši legáti lhali, ale to přec lze napsati, že strachem o víru a akademii přemršťovali, že mluvili víc než samo v sobě. Znaje mínění knížete a znaje oko jeho zlé i jeho zlého rádce Michnu, pro dobré naší školy učinil jsem koncept — tady je, pohledte, e, tady jest“. Kampanus četl, krčil ramenoma. Četl znova. Pak složil ruce na papír a začal raději od něčeho jiného:

„Čeho se dovídáš, mistře, o vyšetřování našich ubohých defensorův a direktorů?“

„Zevrubného nic, prý se jich ptají nejvíc o schůzi v Karlově koleji a o volbě falckrabově, velmi ostří prý jsou doktoři a radové z Vídně, nějaký Laminger z Albenreutu nejhorší, z našich českých není žádný měkký, všickni ostří —“

„To už tak naše povaha, naši přemnozí, když dostanou se k moci, bývají hrubě přísní a zlí, míní tím zachovati se a líbeznou vyšší vůli naplniti,“ zahovořil Kampanus.

Ale drobounký mistr vedl svou:

„Soudcové mají na každého mnoho desítek všelikých otázek, vědí o všem, znají prý i soukromé hovory, jež konány v bouřlivé době. Bývali zajisté mezi stavy v schůzích slídiči."

„Bývali, bohužel, trvám, že náš mistr Mollerus nebyl nikdy daleko. Co dělá, kterak se vede jeho rodině?"

„Píše v kanceláři u Michny, hrává karty, tloustne, lezou mu vlasy a manželka jeho dlouho spává, jí, pije, kleje, nadává, křičí, mívá ze zlosti psotník, a mistr Mollerus tancuje jako medvěd a říká tož, e, co by."

„Jessenius asi zdráv nevyvázne?" ptal se rektor, řeč náhle jinam obraceje.

„Asi ne, odnese všecko za universí, ovšem ačli se akademie vyvede z oné drážďanské legace, jináče bych měl špatnou naději."

„A co Troilus, proč s tím se vězí?"

„Troila pustí brzy, kdosi řekl mi to včera. Přibík našeho milého kolegu vinil, že v obci písařoval za rebelie, a to přec nic není zlého, netýče se hrdla, pustí ho jistě!"

Kampanus provodil Basilia Železnou ulicí, scházelať ještě dobrá hodina do odpoledního čtení kolejního o Vergiliovi.

Na rynku sběh lidí. Troubení se vzduchem třepe. Trubači objíždějí rynk. Jezdci obstupují šibeniční trámec u mramorové kašny kruhem prostranným a padesát či víc mušketýrů, činíce davem proklest, provázejí staroměstského hejtmana a císařského rychtáře; za oběma pány jde městský rychtář, za ním kat s dvěma pacholky, kteří nesou nějaké tabulky černé prkenné.

Všecek divný průvod zastavil se s tabulkami u šibenice a očekával. Když trubači, jezdící a troubící po všech stranách rynkovních, vrátili se nakonec k šibenici, povystoupil týž člověk, biřic mladý, jenž před šesti nedělemi volal kovovým hlasem pány české, z Čech vyšlé, na soud, — Kampanus ho poznává a ne bez úzkosti šine se a tlačí se s lidmi přibíhajícími k šibenici blíž.

Mladý biřic vyvolával, že ti a ti hrdlo a čest i statky ztratili, takže se z pokoje do nepokoje přenášejí a oddávají a jejich životy a hrdla

jednomu každému svobodny se činí, za psance se uznávají a odsuzují.

Totéž potom po německu provolával jiný dráb, křiče přitom s takovým úsilím, že mu při slovech — ungetreue rebellen — hlas přelomil se v pískot.

Když to prohlášeno, kat vystoupil na řebřík a přibil na šibenici shůry dolů šest tabulek černých, na nichž bílými literami psána jména ušlých rebelů.

Nakonec zatroubili trubači třikráte a ceremonie skonána. Louče se s rektorem, Basilius pravil:

„Tahle ceremonie ukazuje, kterak dopadne ortel těch, kteří neutekli; viděti, že vítězové nežertují; račtež, Magnifice, co nejdřív povolati nás v poradu stran konceptu, jsme teď jen tři ve sboru profesorském, za chvilku se dohodneme, záleží vlastně jen na Vaší Magnificenci, jde o naši akademii!“

Poroučel se vyšňořený panáček a odtancoval na tenkých nožkách mezi dav.

Kampanovo srdce naplněno hořkostí. Má lháti, lhát! Jaktěživ nelhal, má lháti jako rektor vysokého učení Karlova, má lháti pod pečetí almae universitatis.

S touto nařizovanou lží zápasil mistr Kampanus s takovou vážností a opravdovostí, jako by šlo o život jemu samému. Vtírala se mu dotěrně myšlenka, že tou lží zachrání školu od pohromy a od msty mocných; tato myšlenka, spojená s přesvědčením, že saskému kurfiřtovi na Češích nezáleží, sesílila se tak, že naposled sklonil smutně hlavu a svolil i poddal se.

Poslal panu Michnovi pedela s konceptem, v němž rektor a mistři pod pečetí vyznávají kurfiřtu saskému, že se akademii nic zlého neděje.

To bylo Michnovi málo.

Vrátil koncept za nedostatečný.

Čtyřikrát vrátil nový a nový koncept, prý musí v něm státi, že vyslaní v Drážďanech lhali.

Kampanus již nemluvil nic.

Napsal tedy Basilius do konceptu, že vyslaní v Drážďanech lhali. Napsal lež, a profesoři podepsali, aby zachránili universitu Karlovu.

Basilius list odnesl sám, poněvadž pedellus nechtěl s Michnou již ani mluviti ani ho viděti, neboť naposled pán prý na něho zuby skřípěl, krutě lál a peskoval jako nevážný a nerudný.

Vstupujícímu Basiliovi pravil Michna:

„Doufám, že Kampanus již trefil!"

„Již!" odvětil mistr, s poklonou podávaje koncept. Přečet, Michna pochválil a děl:

„Nu vida, trefil dobře, je tvrdý váš Kampanus, jiné jest to, jiné ono, čehož neumějí ani učení mistři ve své přeučilosti a pošetilosti dobře rozděliti; konečně přece pochopili, když se jim voda do hrdla nalévá."

Žehnaje se na odchodě, slíbil pan Pavel Michna doktoru Basiliovi svou přízeň:

„Vás pokládám, mistře, za nejostřejší hlavu v Karolinum, kdybyste složil se sebe učitelskou professí, já nebo kníže postaráme se o vás!"

Kloně se vytočil se ze dveří malinký nosatý doktor jako čamrha, a oháněje se svým kordem o bílé hrušce, kráčel po zámeckých schodech k svému domu tak šťasten a pyšen, jako by mu náležela všecka trojí Praha.

Zatím dole v městě, v koleji, Kampanus truchlil.

„První lež, nemužná, podlá lež —" vyčítal si. „Lež z lásky k dědictví Otce Karla, z lásky —" tak se omlouval. Ale svědomí přecitlivého muže toho neumlkalo a obuřovalo se ustavičně.

Přiletěl do českého kraje zase rozkošný měsíc máj, rozházel květy a mladistvou vůni kolem Prahy po vinicích a štěpnicích, vkročil ostýchavě i do samých měst Pražských a roztrousil květy po hradebních parkánech a zahrádkách skrytých mezi domy pod štíty z cihel vysoce vyhnanými. I kolejní zahrádka v Karolinum obdržela svůj jarní podíl, ale zůstávala opuštěnou, zanedbávanou. Pan rektor s truchlivou myslí odlučoval se od všeho, co ho jindy těšilo v přírodě. Ještě že ho někdy štěbetaví ptáci, které krmíval na okně

svém, vytrhli z trudného ztrnutí a vyštěbetali od něho některou almužnu.

Čáp s čápicí letos na Týnský kostel nevrátili se. Všiml si toho Kampanus a sousedé pod věžemi týnskými sobě všelijak vykládali. —

Život v městě nablízce i podaleku klokotal již zase týmž během a rázem, jako bývalo před vojnou nešťastnou. V koleji samé otevřeny krámy a krámce, i hubatá mydlářka zase postavila svůj štoček v průjezdě; knihařský krám Veleslavínův, od jesuitů vyprázdněný do poslední knížečky, najal člověk, jenž kupčí v železe. Kampanus arci od té chvíle chodil z koleje zadními vraty, nechtěje připomínati sobě, do kterých rukou dostaly se knihy a impressí slavného arcitlačitele Veleslavína.

Proti koleji denně jako jindy zasedaly do bud a krámců pod přístřešek svícnice, koláčnice a po celý den život hlaholil z křesťanského i židovského tarmarku proti koleji. V sobotský den vždy zase hřímal masný trh veliký pod okny kolejní auly od sličné kaplice přes celý plácek daleko až k druhým kolejím při Celetné ulici.

Když jedenkráte Kampanus z okna zaslechl, že řezník nechce bráti minci stavů českých ani minci bývalého krále Fridricha, bodlo ho to náramně. Lidé si toho hrubě nevšímali, pohádali se s řezníkem, vstrčili lepší minci stavovskou do pytlíku a podali zlou minci novou, kterou pořizoval Lichtenštejn s židovou společností. Ale Kampanus takovou živou připomínku na dobu sotva minulou ten den odstonal prudkým hlavy bolením.

V ulicích plynul život proudem svým, jaký byl před vojnou obvyklý. Už zase jezdily ohromné vozy nákladní o čtyřech a šesti koních do ungelta obchodního a do formanských hospod, řemeslníci již všude pracovali v otevřených krámech, na jejichž oknech zboží vyvěšeno a vyloženo, ševci a krejčí stavěli své stoličky leckde i ven do ulice a tloukli a šili o všecko pryč, takže nikterak nebylo znáti při nich mrzutost z toho, že jim Lichtenštejn zrušil všecky cechy a schůzky.

Ve dvorech nákladnických domů všude hřmotili bednáři, smrděla smůla, kterouž požehali a vypalovali sudy, zpívali sladovníci, dělajíce slady na humnech, a ještě živěji a hlučněji bylo v průjezdech týchž domů a v jejich hostěnicích, kde za celé dni hosté všelicí pijí, hovoří, volají mimo jdoucí, aby poctou vypili podávaný plecháč ke dnu.

Po ulicích vojáků již neviděti. Jen řídko kde některý se vynoří sám nebo s některou lehkou panečnicí. Zato nápadně častěji vyskytují se mladí lidé, synkové panští i měšťanští, kteří kouří tabák z trubiček, pouštějíce dým ústy. Nelíbila, ano hnusila se Kampanovi tato zánovní smrdutá hračka v časech tak těžkých a vážných.

Na rynku Staroměstském již zase pravidelně konány trhy rybí, denně vystavovány šráky pekařské, za nimi zahradnice na ošatkách i na plachtách vykládaly saláty, podle nich přespolní ženy stávaly s omastkem, s máslem a sýrem. Také dostavili se na rynky městské falešní hráči kostek a jiná všelijaká chasa neužitečná, ondyno i potulný kejklíř rozbil tu stánek svůj, zpíval při obraze plátěném, stavěl si meč na špici nosu a dva jeho kluci chodili po hlavě.

Večer zase ožily kameny a lávky při domech, lidé tu posedávali a povídali, co kdo zlého zažili v minulé roztržitosti. Z řečí jejich bylo znáti, že bouřku, v které hromy vztekle bily, pokládají za odešlou a že přejí si, aby nic toho nevrátilo se již nikdy. o zavřených a vyšetřovaných pánech hovořilo se také a často. Ale věřilo se, že páni vyváznou šťastně jako vždycky; páni zaplatí a vyváznou, chudý člověk by nevyvázl snadno; silný vos a čmel protrhne každou pavučinu. Ale i to povídali sobě sousedé, že páni hájili náboženství, a že by proto neměli tak dlouho býti týráni a zavíráni.

Zvečera také ožily altány a besídky na střechách stesané. Dívky a mladé paní klonily se přes obrubu těch ozdobných altánů a naslouchaly kejdičkám a housličkám, jejichž měkké a žalostivé lidýdl, lidýdl neslo se z dálky a přes střechy k růžovým ouškám a jimi vnikalo v mladá srdce.

Naoko již zase všecko v Pražských městech bylo, jako bývalo.

Kampanus mohl míti radost z toho, že se mu vojáci s ženami,

dětmi a se vší špínou odstěhovali z koleje. Loučili se s ním hezky. Ženské chtěly vážnému a smutnému mistrovi líbati ruce, zamilovaly ho, byltě k jich dětem tak shovívavý a laskavý. Jeník Kampanův všecky svoje hračky špinavým cikáňatům vojenským dal, a když odešla ta nezbedná havěť nemytá, nebylo lze Jeníka upokojiti.

Kampanus sobě oddechl, když vojenské obtíže se zbyl, ale pokojné mysličky neměl. Vždy byl tesklivý, pořád jako by čekal smrtelnou ránu nějakou. Bylo mu jako člověku bezbrannému, jenž kráčeje temnotou lesní přes tu chvíli čeká, že naň vystoupí zákeřník se zbraní, se zuby vyceněnými, s očima krvavýma. Zdálo se, že ho již ani Vergilius ve škole netěší. Aspoň nějak bez chuti vcházel s Vergiliem do auditoře a všecek mdlý odcházel.

Sedmého dne měsíce června zděšení po vší Praze. Přišlo to náhle a uhodilo jako hrom.

Nemluvilo se než o té hrozné věci a výkladů bylo plno, žádný pěkný.

Hrůza kráčela Prahou zase. Martin Fruvein, jeden z uvězněných, oklamav strážce, vysoukal se v Bílé věži dýmíkem na střechu a z té výše zoufale seskočil do příkopu a roztřískal se.

Lidé s hrůzou vypravovali, že kníže Lichtenštejn dal mrtvolu bývalého prokurátora českých stavů vyvléci v pytli na Bílou horu a tam rozřezati na čtyři díly.

Na pláni bělohorské, jež skvěla se jarní zelení a sněhovými květy trávníků, na kůl vysoko vztyčena jedna část mrtvého prokurátora, aby byla havranům potravou —. Hlavu železnými pruty objatou katové vztyčili na Koňském trhu, jakož biřic oznámil, pro postrach rebelům.

S hrůzou pomněl Kampanus, že kati vztyčili hlavu na trhu týž den, kdy před třemi roky vyšel mandát o vyhnání jesuitů, mandát, jejž skládal nebožtík Martin Fruvein. Strašlivý úmysl vycítil v tom Kampanus a mráz pronikal mu tělo, když vzpomněl osudu ostatních zajatců.

Ten den pobyl Kampanus u dítěte Jesenského déle než jindy, také dostala od něho dnes holčička větší část cukrových konfektů, Jeník

část menší. Večer pak strávil Kampanus v domě Sixtovic. Tu se dověděl, že vyšetřování snad již skončeno, neboť pan Sixt již za kolik dní nebyl tázán, však bylo trápení dost, asi na sto otázek musil odpovídati; bezpochyby již bude konec nejistotě. Vzkázal také pan Sixt svojí milé manželce, že nakonec nečeká nic pěkného. Ukázala paní rektorovi lístek malý, olůvkem těžce a trhaně psaný, a zaplakala přitom hořce.

Dlouho spolu ten večer trvali na zoufalých radách, co činiti, jak tu pomoci. Paní si umínila za pomoc prositi příbuzného svého, kanovníka Platejza. Kampanus neměl důvěry v tu pomoc. Kanovníka znal za prudkého a nadutého protivníka všech jinověrců, nevěřil, že by hotov byl z přátelství krevního pomáhati. Ale nebránil ženě zoufalé; nechať prosí; tonoucí chytá se i stébla.

Hlava nešťastného advokáta Fruveina strašila lidi na Koňském trhu již osmý den a hovory o výmluvném a oblíbeném tom muži a jeho hrozném konci za všecken ten čas neustávaly. Do těch hovorů připlétaly se již silně dohady, cože bude s ostatními vězni.

Osmý den náhle obdržela všeliká hádání posilek k nejhoršímu.

Když ten den nové jízdní i pěší vojsko bralo se mimo kolej Karlovu a nechtělo ho býti konce, zarazil se Kampanus, ale věda, že v západních končinách země dosavad není pokoje, vyložil si, že vojsko jen prochází Prahou, jdouc válečným pochodem od východu na západ.

Když však Kredelius pedel večer donesl mu zprávu, že na všech pražských ryncích rozložily se praporce a kompanie, aby stráž držely po celou noc a opatrovaly městská vězení, — soudil Kampanus, že je zle, že s vězni to jde ke kraji, že jsou nad propastí.

Bylo první hodinu na noc, když rektor vešel k matroně Sixtové, neví-li ona co o svém muži, a co a jak ten kanovník Platejz. Paní se modlila na knize. Seděla u stolu koutního pod zavěšenou holubičkou. Seděla na prosté židli vedle veliké, vysoké stolice vycpané, jež byla prázdna. Sedával v ní pan manžel Sixt.

Kampanus nedověděl se mnoho, ale co zvěděl, to stačilo, by novým rozčilením zase celou noc nespal. Kanovník pravil, že zejtra,

v sobotu, dovezeni budou ze všech žalářů vězňové na Hrad k přeslyšení konečného ortele, za pana Sixta kanovník že se přimlouval již prve, než paní přišla prosit, paní bratrána prý nesmí mysliti, že kněží podjednou jsou k jinověrcům bezcitní, víc prý nemůže říci, než že Sixtovi bude ulehčeno, a radil, jestli pán — jakože doufá — vyvázne zdráv, aby paní bratrána i s ním, s manželem svým, odstoupila od náboženství scestného, hostinského, německého, kacířského k náboženství jedinému pravému, k římskému, k němuž na všecken způsob po dobrém či po zlém Čechové budou přivedeni buď jak buď.

Nazejtří, v sobotu, lidé sbíhali ze všech koutů a cípů městských, ba i z okolních vesnic k třem rynkům pražským obstupovat vojáky a lelkovat na radní domy.

Největší příval lidí byl na Staroměstský rynk.

Kampanus šel sem ranním jitrem, aby se známými vězni, zvláště s panem Sixtem, mohl promluviti potěšitelné, přátelské slovíčko, až vězňové budou vstupovati do kotčího vozu. Vzal s sebou paní Lidmilu Sixtovou. Chudák, třesouc se na všem těle, držela se ruky rektorovy, aby neupadla.

Před ozdobným gotickým vchodem do radnice stála již hromada žen i dětí; všecky čekaly na vězně, své manžely, své otce, aby je po dlouhém čase, byť jen na chvilku, spatřily tváří v tvář, a možná-li, aby pocelovaly je.

Načekaly se.

Spatřily je, ale nepocelovaly.

Když přijely kotčí vozy, němečtí vojáci postavili se dvěma řadami hustými od mříže vězeňské dolejšího mázhauzu až k vozům a za vozy. Vyšli oba rychtářové, městský i císařský, před vrata a poháněli vězně co nejrychleji do vozů.

Jakmile objevil se první vězeň, vzešel pláč žen a dětí tak vysoký a srdnatý, že mohlo se šedivé kamení rathouzní věže pohnouti. Panu Sixtovi, jenž stěží kráčel k vozu, mohl Kampanus jen pozvolati, aby měl naději. Paní chtěla k němu, natahovala obě ruce, ale voják ji odrazil.

Sta lidí klusem a honem bralo se za vozy pryč do úzké ulice Jesuitské a dál. Ženský a dětský pláč je provázel.

Kampanus spíš vlekl než vedl paní Lidmilu k domovu jejímu. Jakmile však přešel orloj slepého mládence, spatřil, čeho si prve nevšiml, před samým čelem radního domu uprostřed vojáků hejno tesařských lidí v zástěrách, sekyrami i kladivy pracujících o nějakém lešení. Jiní lidé nádenní skládali z vozů, směrem od vody přijíždějících, veliké klády a prkna dlouhá. Jeden trám číhal již z okna ven, visel na něm provaz. Zbledl Kampanus jako bílá rouška, kterou měla na hlavě a pod bradou paní Lidmila. Již věděl, nač tu ti tesaři, nač trámy, nač prkna.

Kampanus již znal ortel, pro který si vězňové na Hrad jeli. —

Paní zhlédla též a porozuměla. Chytivši křečovitě ruku Kampanovu, mdlela. Kampanus prosil lidi v davu, aby pomohli. Odstrkuje kdekoho protlačil se kožišník Pulpit a ruče popadl tělnatou obstarožnou ženu pod paží a pomohl ji vésti. Přitom mluvil všecek rozvzteklený:

„Jakpak ne, jak nemdlíti, mordydy, znám paní, ona zná mne, manžel si jede pro ortel, jak nemdlíti, a ti tady už staví theatrum na stínání, šibenice na věšení, mordydy, nač ortely právní, nač processus právní, nač doktoři a juristé při tom, to je škraboška, to je benátská larva, mordydy, když má Lichtenštejn sílu a moc, ať věší a stíná bez škrabošky, bez doktorů, bez juristů, bez právních ortelů.“

Kampanus přimrkával Pulpitovi, aby svými řečmi šetřil paní mdlou, ale to bylo marno. Pulpit všecko to opakoval ještě dvakrát, než dovlekli paní Sixtovou do jejího domu konec rynku.

Odpoledne v době nešporu, mohly býti asi tři hodiny německé, přišel do koleje Karlovy mistr Vrbenský, kněz. Muž, jemuž šlo na čtyřicítku let. Černě oděný v kabátek krátký, soukenný, punčochy hedvábné; z černé barvy toho šatu, jináč dosti světského, velmi živě vynikal veliký límec překládaný, sněhobílý.

Kněz, odloživ dlouhý plášť a misterský biret sametový, pravil Kampanovi hlasem bolestí dušeným:

„Již znám ortely, Magnifice rector, nesu vám zprávu, vím, že

ráčíte býti velmi netrpělivě zvědav; jde nejen o české pány a měšťany, jde o nás o všecky, o naše náboženství, o naše bytí, deset rebelů odsouzeno k vězení, snad velmi dlouhému, pokud vím, je mezi nimi váš přítel doktor Borbonius, Vilém Lobkovic, ráčíte ho znát, ten silný muž, dvacet osm osob odsouzeno — k meči — tři na šibenici —"

Kampanus zakryl si oči oběma rukama a těžce dopadl na stolici.

„Divím se, Magnifice, že vás to tak překvapuje, jakápak mohla býti naděje k soudcům cizím, německým, Němci naši starodávní nepřátelé; to však přec musím spravedlivě oznámiti, co mi bylo řečeno, že ztížení a zostření hrdelních trestů vymýšleli čeští soudcové, zvláště Kapr, Přibík, také něco Michna; zkazilý Čech jest vždy horší nad všecky všudy Němce; těla odsouzených některých mají býti za živa zohavena usekáním rukou, vašemu rektorovi bývalému má býti uříznuto kus jazyku, pak bude sťat, čtvrcen, kdo ví, nenapadlo-li pana Michnu, aby vám sem na kolej pověsili částku; některé hlavy prý vztyčí se na mostě, Černínova bude naražena na příkopích Hradu, Šultysovu pošlou na bránu do Hory, Hošťálkovu do Žatce. Ve všem jeví se úmyslné ukrutenstvo, Sušický s Kutnaurem pověšeni budou na trámě z okna rathouzního, z té síně, kde mluvívali k obci, v tom přec světlý oumysl! Nemohl se vylíhnouti než v hlavě našich lidí —"

„Hrůza, hrůza," šeptal Kampanus, „jakživ svět neviděl tolik poprav najednou, není možná, aby to zabíjení všecko se provedlo, to snad je míněno jen pro ostrach, není možná —"

„Již stojí vyvýšené theatrum v čelí radního domu pod dolejšími sedmi jeho okny špičatými, pod sedmi sochami vedle kaple, trám dlouhý číhá z jednoho okna hořejšího a nová šibenice vztyčena vedle staré, na níž šest tabulek pěkných; tesaři dodělávají zábradla, nad bohatými krámy sbíjejí sedadla pro pány soudce a rychtáře, tesaři jsou veselí, pan purkmistr jim dal vyvaliti sud bílého piva, taky jsem potkal tovaryše malířského, an nesl kříž, který bude státi na theatrum, to není pro ostrachy, poteče krev!"

„Bože, bože, nikomu nebude pardonu? Což je možná nad třicet

lidí najednou utratiti?“ ptal se Kampanus hlasem, v němž bolest zimničně se chvěla.

„Nevím, snad někomu ještě odpustí, alespoň kdejaký prokurátor a přednější písař v hořejší kanceláři, každý prý přijímá dary a peníze od přestrašených paní a příbuzných se slibem, že se přimluví; jmenovali mi lakomého Magrli, Mollera — víte — toho lenocha, jenž se vám tiskl sem k professí do koleje, toho poběhlce od víry, jmenovali jiných víc, kdož zdrží ty lotříky v paměti? Ale já nevěřím v pardon ničí, račte uvážit, že neodpuštěno ani ubožci starému Mikuláši, ráčíte ho znáti — byl služebníkem na radním domě to ten, co mluvil jménem husitů, když u Strahova vítali Fridricha, nového krále, — ten bude za jazyk přibit na šibenici po celou hodinu, a což lidí odsouzeno k mrskání, že sobě živou mocí nemohu vymysliti, čím se provinili. Nebude milosti, nečekejte jí, já zejtra také ve vězení nikoho nebudu tím těšiti. Nás, luterské kněze, zejtra do vězení k našim ubohým odsouzeným pustí, vyzván jest Lippach, Rosacius z Malé Strany farář a já, za nejhorší však kladu, že kněžstvo bratrské a kalvínské k odsouzencům nebude vpuštěno, takž zhynou pan Budovec, Otta z Lozu, Kutnauer, Sušický a jiní z bratrské církve bez duchovního rozhřešení a potěšení — budou na poslední cestě sami!“

„Tedy černé kostky o život vrženy!“ šeptal Kampanus a tvář jeho, na níž v šťastnějších dobách místa neměl ani hněv ani bolest, zkřivila se nepřirozeně hněvem i bolestí útrpnou. Ani sebou nehnul, když kněz vstal a odcházel.

Kampanus, ruce maje spjaté v klíně, seděl ztrnulý.

V neděli odpoledne byl neobyčejný šum a ruch v radním domě staroměstském. Před domem vojáci s ručnicemi a halapartnami, v dolejším mázhauze vojáci, na chodbách vojáci, všude vojáci. Ale mezi vojáky také jiných lidí dost. Chodí tu mužové smutní, ženy s očima do ruda vyplakanýma, děvčata plachá a bledá, děti na všecky strany zděšeně zevlující.

Ty ženy a děti ráno zoufalým pláčem vynutily z knížete Lichtenštejna dovolení, že smějí své manžely a tatíčky před popravou navštíviti. Tu nebo tam prochází úzkou chodbou

evangelický kněz v obšírném taláru a v placatém biretě, nebo kapucín o dlouhé bradě klape chodbou v pantáflích na boso připjatých, nebo vyskytne se kněz jesuit s rohatou čepičkou na hlavě a s úsměvem na lících.

Rychtáře městského s palcátem v ruce bylo také všude viděti, pobíhal s městskými dráby sem tam, nahoru dolů, zastavoval se při dveřích tu, při dveřích tam, ký div, jest za vězně odpověden víc než purkmistr.

Když Kampanus v dolejší mázhauz vstoupil, bylo mu protlačovati se houfcem panských služebníků, čekajících se šaty a s jídlem na své odsouzené pány, kteří, neví se kdy, budou sem svezeni s Hradu, aby přečkali zde noc před popravou. Kampanus poznal urozenou paní Elšku z Vchynic, jež stála smutná v okně do dvora obráceném: při ní byly nějaké dvě dámy nádherné, které však hlavy nakláněly ven, do okna, jako by nechtěly viděti a vidíny býti.

V témž dolejším mázhauze na schodě před železnými dveřmi Kampanus zahlédl seděti paní Benignu Michalovicovu, podle níž stálo a sedělo osm dětí, už nazejtří sirotků. Paní nehleděla plačtivě, oči její hněvivě těkaly, jako by hledaly nějakého nepřítele. Kampanus uctivě pozdravil, paní neviděla ho, neodpověděla.

Rektor vešel do postranní chodby; u jedněch dveří stáli dva mušketýři a dveřmi pronikal zbožný zpěv mužských hlasů. Kampanus postál, smýkl biretem s hlavy. Vtom jde císařský rychtář novoměstský Šrepl.

Kampanus ptá se, kde by našel doktora Jessenia. Šrepl odvětil hlasem chraplavým, silným, že stará se jen o novoměstské, po staroměstských že mu nic není. Odešel, zanechav po sobě smrad z hořkého piva.

Pak potkal Kampanus konšela Leynhoza a Lva z Levengrünu, za nimi jakoby po prstech plazil se tenký kancléř Andreae. Těch se Kampanus ptáti nechtěl. Nevšimli si ho ani, on jich také nepozdravil.

„Vítězové!“ pomyslil si trpce a kráčel zmatkem lidí dál, až mu staroměstský císařský rychtář Ostrštok ukázal v koutku dvéře, před

nimiž stála stráž. Však chtěl rychtář prve viděti lichtenštejnskou cedulku, že dovoleno rektoru navštíviti odsouzené přátely. I z tohoto muže mocného čpělo hořké pivo jako z rakovnického věrtele.

„Mokří bratři," pomyslil si Kampanus, ale ihned vysvětlil a odpustil, tolik znamenitých lidí vésti na smrt, to při úplném střízví ani možno není srdci sebetvrdšímu.

Kampanus vešel do malinkého sklípku k Jesseniovi.

Rozevřeli ruce a padli si na prsa. Plakali dlouho, nemluvíce. Nemluvili ještě dlouho ani potom, když ruce jim klesly. Němě, smutně, s nesmírným utrpením Kampanus hleděl na bývalého rektora nešťastného, jemuž nazejtří jazyk vyřízne kat. Zhasnou ty oči živé, veliké navždy, vlastní krví zkropena bude ta ostrá hlava šedivá. Ano, Jesenský v žaláři sešedivěl již docela.

„Netruď se, příteli milý," pravil doktor Jessenius konečně, „žil jsem dost padesát pět let."

Vida pak veliké oči Kampanovy dobrácky na sebe upřeny, Jesenský spolehl na ramena rektorova a pravil: „Čekal jsem na tebe, ale bál jsem se tebe, vím, kterak vším snaženstvím hoříš pro školu Karlovu, vím, kterak jste spolu srostli, a já, rektor její, nepečoval jsem o ni tou měrou, jako jsem byl povinen, já nepomáhal tobě, toť má vina jediná, ale mne popadlo, co hnětlo všecky ostatní i tebe, bořili vám kostely, měli vás za horší než za židy; když se stavové sešli v koleji na obranu svého náboženství, již tehdy odsuzováni byli k smrti, musili se opřít, já s ochotou dal se v službu utištěného národa, jsme přemoženi, Bůh v den soudný ukáže, kdo příčinou všeho. — Jen kdyby mě už na pokoji nechali jezuiterové, dnes se mi tu s knězem Lippachem hádali o papeže — přeli se o slova ‚Ty jsi Petr a tobě dám klíče' — bože můj, já duchem a myslí jsem zatím již na jiném světě — a oni se mi tu hádají. — Netruď se, příteli, život běh k smrti, dřív či později. — Jen to mně líto, že mně má býti uřezán jazyk, kterým jsem před knížaty a králi mluvíval s pochvalou." —

Kampanus chtěl říci to ono na potěchu, ale slova mu tuhla

a zmírala na jazyku, neboť světle poznával, že ten muž, k smrti odhodlaný, potěchy jeho nepotřebuje.

Hovořili ještě dlouho o universitě. Jesenský tiše poslouchal, co vše mistři s Kampanem podnikli, aby zachována byla škola v celosti; nakonec pravil:

„Tys jako obránce Karlovy akademie jen svou láskou silný, ale láska tady nevítězí — proti tobě a akademii vidím státi ohromnou moc, která, bojím se, školu i tebe rozdrtí, bojuješ boj nerovný!“

Vešel císařský rychtář s mušketýrem, prý poručeno stráže sesíliti, tento mušketýr že zůstane tu s mistrem Jesenským.

Když odešel rychtář, vzav Jesenský Kampana za ruku náhle, hlasem tlumeným děl:

„Mistra Lippacha jsem prosil, aby pečoval o moje dítě, moje milé děťátko, aby se něčemu učilo, prosím i tebe, všimni si občas holčičky mojí —“

Klesl na židli a zaplakal.

Kampanus podal mu obě ruce a chvěl se přitom jako list osikový. Když pak vešel kněz Lippach, Kampanus objal a políbil kolegu, nešťastného rytíře uherského, naposled.

Nejistým krokem Kampanus vyšel na chodbu.

Z pokoje, odkudž prve zněl zpěv, právě vystupovala manželka novoměstského mistra Kochana, paní Kateřina, vyvádějíc dvě nejmenší děti za ruce, pět větších kráčelo za paní. Pohled na tu ženu s opuchlýma očima, s očima beze slz, a na sedm dětí bodal do srdce. Jeden z mušketýrů při dveřích v lidském pohnutí hladil děti na hlavičkách, jakž mimo něj z pokoje ven vycházely, a říkal: „Kindlein brav.“

Paní, zhlédnuvši Kampana, rychle dotkla se ruky jeho a hlasem dychtivým ptala se:

„Slyším, pane mistr, že někteří mají hrdlo sobě darované míti?“

Přitom s netrpělivostí patřila na ústa mistrova, jako by na jeho odpovědi závisel život jejího muže. Kampanus na ženu smutně hleděl, krče ramenoma.

„Snad ho pustí,“ pokračovala přerychlou řečí, „vždyť je nevinen,

sedm dětí tady, prosil, abych je odvedla domů, prý by plakal, a on nechce plakat, prý chce rád umřít, račte považit, sedm dětí, a on chce rád umřít, proč nás nevinné Bůh tak trestá?“

„Bůh nedá vám zahynouti, věřte, paní!“

„Nevěřím,“ vyrazila zoufalá žena, hodila rukou, popadla zase děti a šla.

Kampanus vešel do pokoje vězňů.

Bylo tu jako v kostele. Kolem obdloužného stolu o dvou hrubých trnožích klečela řádka lidí. Kněz mistr Vrbenský klečel uprostřed, ruce maje složené na žaltáři. Vedle něho Kampanus spatřil ctihodné staré hlavy Hošťálkovu, Šultysovu, Sixtovu, také již skoro šedivou všecku; podle Sixta byli na kolenou nějací přátelé, kteří přišli těšit.

Při zdi na dlouhé lavici poznal Kampanus české bratry Kochana, Kutnaura, Sušického, vedle něhož seděla paní Anna, manželka jeho, vedle ní Vodňanský se synem a ženou.

Když Kampanus vstoupil, všickni modlili se sborem, jakž jim kněz Vrbenský z žalmovní knihy předříkával. Rektor ihned poklekl též u dveří a říkal modlitbu spolu.

V žádném chrámě na světě nemohlo vroucněji modleno býti jako zde v tom sprostném obíleném pokoji, jenž patrno jindy sloužil písařům městským a jejich vleklé a vždy stejné práci.

Kvůli hostovi domodleno.

Vstali všickni muži a vítali se s rektorem.

Kampanus vida na všech tvářích klid, ba jakous divnou veselost, také ihned sebral mysl a krásným svým kovovým plným hlasem pravil:

„Vítajte, vítajte, v pravdě boží stálí páni Čechové!“ Všem po řadě stiskal ruce.

„Shledání v smutném okolku!“ prohodil Sixt.

„Snaží se naši protivci nám poslední věci učiniti hořké co pelyněk, ale jsou na klamu, mysl naše k zemi sehnuta není; zármutek ještě maličko pobude a budem povýšeni před tváří boží.“

Tak hovořil Kochan, drže ruku Kampanovu v ruce svojí.

K němu přidal se Sušický, prokurátor kdysi plný ohně:

„S Bohem o své hříchy a s blížným o své viny již se smíříme a umluvíme, třebať nám sem nevpustili našich služebníků božích, Bůh to vidí a vyslyší nás i odpustí. Toho však, proč nás chtějí utratiti, za hřích nepokládáme, nelitujeme, že jsme se přidali k pozdvižení, vždyť šlo o svobody zemské a o kalich boží, nemohli jsme již déle snášeti nátisků čistého náboženství, umřeme, Bůh chce, abychom stálost při víře zpečetili smrtí. Zpečetíme!“

Dali se přátelé do hovorův a všelikých vzpomínek. Starý purkmistr žatecký Hošťálek vypravoval o svém vyšetřování:

„Na mně vždy chtěli vědět o nějakém psaní stavů českých do Turek, já nic o tom nevěděl, já vím jen, že jsem mínil vlast a náboženství zastávat!“

„Ty nejlépe víš, pane mistře,“ pravil Šultys Kampanovi, „že nerad jsem se stal direktorem. Mluvíval jsem o tom v koleji s tebou několikráte, ale dnes nelituji, již patrně vidím, že jsem byl také jedním z vyvolených nástrojů božích, a budeš-li mluviti se synem mým, rci mu to věrně!“

Stál kněz Vrbenský prostřed pokoje a poslouchal ta všecka slova se zanícením.

Kampanus měl slzy v očích. A zase chodil ke všem a tiskl jim ruce v nemluvném, hlubokém pohnutí. Panu Sixtovi pravil stranou:

„Vidím vám, pane sousede, na očích, že byste rádi se optali, proč tu není ctná žena vaše, ta vás pozdravuje, leží, nemůže na nohy, ulekla se ortele, vzkazuje, že se celou noc za vás modlila a že se modlí neustále.“

Vtom Vodňanský Nathanael, jenž stál se svou ženou a synem urostlým stranou v tichých hovorech, přistoupil ke skupině, v níž byl kněz Vrbenský, a toho odvedl k svojí manželce, veliké statné ženě odhodlaného vzezření a ne staré.

„I v tomto vězení,“ pravil kněz vraceje se po některém hovoru s paní doprostřed světnice, „i tu Bůh ukazuje svoji moc. Ctihodná manželka pana Nathanaele, jsoucí se synem dotud víry římské, chce býti vyučena a chce přijímati pod obojí, chce býti vyučena, aby mohla jedenkráte tak vesele smrti hleděti do očí jako její pan manžel

a vy, milí přátelé, všickni."

Co kněz toto s radostí a povzneseně oznamoval, ležela paní v náručí chotě svého, jenž jí líbal hlavu. V tom posvátném zanícení myslí všech stačilo, že Vrbenský pouze hnul rukou po žaltáři, a již všickni padali zase na kolena a zpívali hlasem hlaholným, srdnatým zpěv „Křesťané, pravdy boží milovníci".

V těch chvílích byli všickni ti lidé vysoko nad hrubými hroudami tohoto údolí slzavého.

Hospodář rathouzní do pokoje vstoupiv, aby přistrojil stůl k večeři, vypravoval, že právě za zpěvu dovezeni urození pánové s Hradu pražského sem do radního domu, aby v něm strávili poslední noc před svým koncem. Pan Kaplíř prý stál u dveří chvíli a poslouchal zpěv.

Kampanus rozloučil se se všemi. Sixta ptal se na rozchod, ví-li co bezpečného o tom, že mu hrdlo bude darováno.

Sixt odvětil klidně:

„Povídají to, ale nevím, nevěřím tomu, to by všickni ti, co tu jsou se mnou, musili býti propuštěni, Šultys je jistě nevinnější než já — ej, dnes nám dá kněz rozhřešení a o zejtřek nejlépe jest hrubě se nestarati. Zdrávi buďte i akademie a pozdravujte mi ubohou moji milou stařenku, moji věrnou, poctivou ženu!"

Kampana přepadla sklíčenost a těžký smutek, teprve když vyšel na chodbu. Tu teprve plnou silou si připomenul, že ty dobré a milé lidi viděl naposled a že zejtra tak potupně a bolestně mají býti na onen svět odpraveni.

Stál chvíli jako pomatený.

Mimo něho chodili vojáci, lidé známí, neznámí, všecko ve směsi.

Přišel v tom ruchu Kampanus opět k sobě. Uznal za svou povinnost pozdraviti některé z urozených pánů, kteří ho byli blíž povědomí. Přede všemi pan Kaplíř a Budovec, staří, vzácní, velicí vlasti své milovníci, zasluhují posledního pozdravení a uctivého rozloučení.

Zvolna Kampanus vešel do patra k pokojům hořejším, před nimiž stály stráže po čtyřech mužích s halapartnami a ručnicemi.

Služebníci panští vcházeli i vycházeli z pokojů bez překážky. Ukázali Kampanovi, kde vězen starý pan Kaplíř pospolu s dvěma jinýma.

Kampanus vešel.

Nalezl v pokojíku pološerém kněze Jana Růžičku či Rosacia, an klidně vykládal o nesmrtelnosti duše oběma pánům, panu Ottě z Lozu a Kaplířovi. V koutě obklopen jsa svými dětmi seděl Michalovic; nejmenší dívčičku držel na koleně. Paní Benigna stála těsně při něm a byla vzezřením jako Niobe zkamenělá.

Starý pan Kaplíř poslouchal kněze, maje hlavu skloněnou a spoléhaje oběma rukama na berličky nevysoké. Jsa těžkým věkem na zdraví sešlý, těžko se zdvihl a hned nepoznal příchozího. Když pak kněz Rosacius i pán z Lozu vítali rektora, Kaplíř měl radost upřímnou.

„Náš milý, rozmilý poeta, to mně bylo líp, když mistr napsal Břetislava a Jitku drama, které akademie zákazem mocných pánů na Hradě nesměla hrát, je tomu hodně let, mistře vzácný; ve svém vězení tisíckrát vzpomínám na vaše žalmy, a pokud je v paměti zdržuji, říkám si je na potěchu, čísti už nemohu, oči pláčí, je mi osmdesát šest, už se mi na tom světě stýskalo, jsem rád, že bude konec. Před chvílí jsem pravil dvojctihodnému otci, že já nebohý stařec dávno jsem prosil milého Pánaboha, aby mne s tímto světem rozloučiti ráčil, ale Pánbůh chtěl, abych v své starosti světu za divadlo a jemu za slávu byl, smrt moje bude potupná, ohavná, ale před Bohem slavná."

„Nevěřím, že dojde k potupné smrti," řekl Kampanus, vida starce tak vetchého, ale pan Kaplíř zamítal rukou, mluvě:

„Byl jsem vyzván, abych milosti hledal u knížete, slíbili mi život darovati, ale já hledám milosti u Boha a u knížete nic. Kdybych milosti hledal, dal bych se vinen, jako bych něco zlého učinil a smrt zasloužil. Oni se své strany zajisté myslí, že jsme provinili, ale my nemohli snášeti nátisku pro náboženství, nemohli jsme ke všemu mlčeti, my ozdobíme krví svou pravdu boží, já půjdu rád!"

Pan Otta z Lozu pravil Kampanovi, že vidí v těch hrozných

trestech mstu, „ale nad smrtí naší, věřím pevně, bude taky pomstěno, chtějí nám rozvěšeti hlavy po věžích, po ryncích, po městech, budiž, ale věřím, že hlavy naše budou s počestností sňaty odtud, kamž mají s hanbou býti dány, a nechť neodpočívají v prachu země, ať je roznosí do Turek, do Španihel nebo do Říma a za moře: v den soudný se shledají zase!“

Byl pán z Lozu odhodlaný, ale velmi trpký.

Klidným, hebkým hlasem stařeček Kaplíř, ťukaje berličkou o dlažky, pravil:

„Dvě věci mne těžce trudí v mysli, to, že snacha a vnuci — snacha Magda teď odešla se Zdeníčkem, dal jsem jí postilu, aby ji dochovala do vzrostu Zdeníčkova —, to mne trudí v mysli, že snacha a vnuci budou ožebračeni: propadl jsem nejen hrdlo, ale i statek, přitom mám strach, že pan Slavata a Martinic i Lichtenštejn s Michnou se přičiní, aby také na jiných lidech českého národa vyplnilo se slovo Písma: ‚Dědictví naše obrátí se k jiným, domové naši k cizím‘, vidím jasně všecku osnovu a hrozné úmysly, Bůh potěš národ náš! — Druhé, co mně činí nepokoj, abych zejtra nebyl nemotorný, až mi poručí, abych kleknul a položil hlavu, bojím se, abych neupadl, nesu se už sotva pevně na berličkách, protivníci by myslili, že mám strach, a já ho nemám, já se těším, že smrt naše bude před obličejem božím mučednická, já k ní pospíchám, jsem rád, že už je jako ve dveřích, budu pevný, jenom prosím dvojctihodného otce, aby mne posilnil večeří Páně a slovem božím, a to rád učiní.“

„Budou ožebračeny děti naše!“ zaúpěla paní Michalovicová tiše jako ozvěnou vzdechu Kaplířova.

Za chvíli rozžehnal se Kampanus, aby kněz Rosacius mohl oddati se smutné úloze svojí.

Kaplíř tiskl ruku mistrovu, vtom sklonil se Kampanus k stařečkovi a políbil mu ruku jeho v zbožné poníženosti a v nesmírné úctě.

Když Kampanus se blížil ke dveřím, kde vězněn pan Budovec, vyrazili dosti rychle dva kapucíni z pokoje. Jeden byl jak tak klidný, druhý, černovlasý, černobradý, ohnivého oka, byl velmi hněviv

a rozčilen. Mluvil vlasky a latině, Kampanus pochopil jen, že se o víru hádal. Lidé se sbíhali a hned tu byl jeden z podroušených rychtářů, aby zvěděli, co bylo.

Kampanus vstoupil.

Nalezl pana Budovce při samých dveřích a velmi rozhněvaného. Pán byl o mnoho vyzáblejší, nežli býval, šedých kudrnek na hlavě měl již málo, ale oči jeho byly stejně plny žáru a života jako jindy. Svítily a bodaly nepokojně. Na hrdle pana Budovce visela stará manželka jeho a prosila, aby se utišil. Jí pomáhal syn Bedřich, jenž spjal ruce proti otci, ale nemluvil. Po pokoji chodil prudce Šlik, ale ten se nezlobil, naopak, byl nějak veselý.

Jak uzřeli Kampana, Budovec hned nabral přívětivou tvář a Šlik pravil:

„Milý pane rektore, náš pan Budovec jako theolog! Co řekl, všecko doložil z Písma a hned, kapucíni si však nemohli nikdaž dobře na text vzpomenouti, Budovec vyhrál, vyhrál!“

U stolu seděl Harant a Černín, na stole stálo několik skleniček nažloutlým vínem nalitých. Služebníci panští dva stlali vojenská lože.

Všickni páni vítali rektora, jenž na tváři jevil smrtelnou únavu i veliké utrpení. Když usedli všickni a Kampanus srkl vína, pravil Budovec rázným, mužným zvukem:

„Vzpomínal jsem na vás, domine rector, už před tou bitvou kolikrát a v žaláři potom přečasto, vy jste o tom se mnou kdysi mluvili, že Čechové vždy pochodili špatně, když spoléhali na jiné, na cizí — přiváděli jsme si příklady z historie —, teď vím, co jsme měli učinti a čeho se varovati, naši potomci budou musiti z historie víc se naučiti nežli my. Že jsme se vzepřeli, toho nelituji, to nám před Bohem bude k zásluze, a umříti se nebojím, drže se sv. Jana: ‚Buď věrný do smrti, dám ti korunu slávy‘; jen mám strach, aby svoboda náboženství a všecka země i národ český teď dokonce nevzaly pád!“

„Nemohu věřiti, urozený pane,“ vece tiše Kampanus, „že by Bůh naši zemi ku pádu nastrojil, ba nevěřím ještě, ač vás sem svezli, že

Bůh dopustí, aby sloupy naší země byly podraženy, ohrada roztřískána, země aby byla obnažena docela, vždy ještě soudím, že strojí se jen výhrůžky."

„Netěšte sebe, netěšte nás!" pravil Budovec, „protivníci neodpustí, a my věříme, že smrt naše bude mučednická, že budem k blahoslavenství vzbuzeni, neboť jsme chtěli náboženství a své vlasti pomoci. Protivníci neodpustí ani našemu milému panu Harantovi, jakkoli je víry jejich, podjednou, neodpustí mu, že se zastával svobod zemských, neodpustí jemu, nerci-li nám!"

V tu chvíli vstoupili rychtář městský s hospodářem rathouzním, jenž v náručí nesl několik košil k smrti.

Budovec jednu košili vzal, rozprostřel ji; byl to obšírný polotykytový rubáš černý, u krku okrouhle a velice hluboko vystřižený. — Oděl se pan Budovec košilí k smrti, vzav ji přes černé šaty své sametové.

Nezvyklý, hrozný pohled.

Stará choť Budovcova odvrátila se, a rozpřáhši ruce na chladnou stěnu, dala se do usedavého pláče. Syn Budovcův vytřeštil oči, aniž dovedl jich od otce odvrátiti.

Kampanus sotva duší vládl, v spáncích mu bouřlivě bušilo.

A Budovec se velmi klidně usmíval, vykládaje Šlikovi, jenž také zkusil na sobě košili k smrti, že ta košile, při krku vystřižená, jménem katovým napomíná, kdo z pánů vyjde zejtra na theatrum v kabátci, že musí límec kabátu dáti odpárati, leč by kabát svlékl docela.

Složil se sebe pan Budovec košili k smrti, vyzul se z kabátu a poručil služebníkovi, aby odřezal límec ihned.

„Ale nezahazuj límce, dej ho nazejtří katovi, dej mu všecky moje šaty, je prý dobrý člověk podobojí ten hradčanský kat, kterého Lichtenštejn nám určil."

Těch řečí nemohla snésti žena Budovcova, omdlévala. Těšil stařenu Budovec, sliboval, až přijde k panu Šlikovi dvojctihodný otec, že bude zpívat srdnatě, jako by bratrský kněz přišel k němu samému, že cítí, kterak je udaten, a že prosí, aby také byla udatna.

Vtom vešel jesuita a za ním druhý. Tichým hlasem velice uctivě oznámili, že přicházejí posloužit panu Harantovi.

Harant vstal ihned a podal oběma kněžím ruku, znal je oba dobře a vděčně od té chvíle, co tak mistrně provozovali velikým sborem jeho mši. Pak hned podal ruku na rozloučenou mistru Kampanovi řka:

„V bouřích mořských jsem byl, pískem pouště jsem byl zasypán, konce svého očekával jsem několikráte, a vždy Bůh pomohl, teď mám doma umřít a nevím proč!“

Jeden z jesuitů pravil, že i náš všech vznešený Spasitel umřel nevinně.

„A mistr Hus taky!“ rázně vpadl Budovec.

Ale pan Harant již odcházel do vedlejší kobky a jesuité, hledíce k zemi, tiše za ním, aby se s ním oddali na pobožnosti.

Také Kampanus rozžehnal se s oběma pány, počestně uklonil se paní Budovcové, stiskl ruku synovi jeho a odcházel. Ve dveřích potkal se s knězem Lippachem, jenž přicházel těšit Šlika. Tu bodla nesmírně bolestně Kampana do srdce myšlenka, že český bratr Budovec má býti bez knězova potěšení; k zločincům a k přesvědčeným vrahům připouštějí se kněží, k Budovci ne!

Kampanus jda chodbou vzpomínal, že by měl křesťanskou povinností ještě navštíviti ty a ony odsouzené, ale když zaslechl z několika dveří zpěv zbožný, upustil od úmyslu. Také povážil, že už nastal večer a že hlavní úloha teď náleží kněžím. A kromě toho všeho byl mistr sám tak na duchu i na těle pokleslý, že jen stěží a skoro jako stařec vypotácel se z ruchu radnice staroměstské ven, kde voněl krásný letní večer.

Při koleji Karlově čekal na rektora pedellus s písařem universitním. Oba mladí lidé čekali již dlouho, jindy nebyli by čekali, neboť zprávy, které byli povinni podávati, nikdy nebyly tak důležity, aby nemohly počkati na den druhý.

Ale dnes by se byli sami rádi něčeho dověděli od pana rektora, až vrátí se z rathouzu, a do té doby měli oba úředníci universitní mezi sebou dost podivných věcí co povídati. Všaktě před Karolinem stály

a seděly skupiny sousedů a povídaly si o věcech, které viděly a které se strojí.

Zraky upíraje do země vstupoval mistr Kampanus konečně do koleje. Jsa v zamyšlení nikoho neviděl, nikoho si nevšímal.

Pedellus s písařem za ním. V pokoji oznamoval písař rektorovi, že byl podle rozkazu v Michli a že Michelští prý ani pod příročím nemohou zaplatiti universitě, neboť přišli skrze vojáky o své potahy; pedellus po něm oznamoval, že ze škol pražských učitelé i mendíkové a jiní žáci rozprchli se ze strachu, že podobojí nazejtří budou vyvražděni.

Kampanus vyslechl zprávy obou mladých mužů jako ve snách. Neřekl na to nic.

Pedellus jakožto stydlavější mačkal svůj biret a již otáčel se k odchodu. Písař Češbivius však nehnul se, začal zase:

„To se proslýchá, Magnifice, že podobojí budou vesměs vyvražděni, ale to je tlach, horší je, co jsem zaslechl od koliker z obecného lidu, že měšťanův a pánů pro zejtřejší exekuci nelitují, jeden sprosťák pravil, že došlo jednou také zostra na pány a měšťany; odi profanum vulgus, ale obecný lid většina jsou zamlkli a přestrašeni a smutni. Vy jste ráčili, Magnifice, na rathouze býti?!“

Sáhl si Kampanus rukou na čelo, písař svou všetečnou otázkou udeřil právě do roje myšlenek, které mu naplňovaly duši, jako když kovář udeří v železo rozpálené a tisíc jisker vylítne.

Kampanus pravil horlivě:

„Jak dnes měšťané naši a páni k smrti souzení tam na rathouze jednají a mluví, tak živě mi na mysl staví první mučedlníky církve křesťanské; boj přírody a slabého těla s ustrašenou duší již dobojovali, jsou k smrti odhodláni, chtějí životy vynaložiti s potěšením a srdečnou horlivostí i chtivostí smrti, jsou udatni! Jaktěživ jsem nic takového netušil!“

Mladí mužové lapali rektorova slova, jež řinula se mu z úst s rostoucím zanícením. Kampanus pak, chodě po světnici, mluvil:

„Neschvaloval jsem všeho při tom nešťastném pohnutí, často jsem vyčítal stavům nesvornost, neupřímnost mezi sebou,

pánovitost, podlízání cizím, lakotu peněz, dosti hříchů jsem shledal na nich, ale ať viny na nich jakékoli, před smrtí, teď, vyrostli ti mužové před očima mýma do výše heroické, oni jsou přesvědčeni, že hájili vlast a zákon boží, chtějí, když Bůh nedal jim zvítěziti, zmužile hrdla svá vydati, neviděl jsem, aby kdo z nich zlostně nebo tupě, nebo dokonce s chabým nářkem očekávali v úzkostech a hořkostech na osud svůj, zdálo mi se, že všecku hlínu zemskou se sebe složili a sehnali, že stojí a čekají očištění a vyvýšení nad zmatky a trýzeň života. Ta vznešená radostnost, s jakou chystají se na poslední hodinku, mne přesvědčuje, že při všech svých chybách jsou a byli lidé Bohu i vlasti milí, že obranu vlasti a víry poctivě a spravedlivě mínili, třebať že cesta spravedlivá dovedla je k smrti hanebné. Jest v nich něco vznešeného a velikého, co je tolik posiluje. S kolika jsem mluvil, všickni jsou čisté mysli a těší se, že Boha uzří zejtra tváří v tvář jako mučedlníci. — A ti, s kterými jsem již rozloučiti se nemohl, zpívali zbožně, když jsem odcházel z hrozných míst, — všickni jsou udatní, všickni jsou hrdinové!“

Horoucně mluvil Kampanus, horoucně a bez přetrží, pak usedl, oněměl a složil hlavu do dlaní.

Mladíci postáli ještě za chvíli, dojati jsouce do hloubi srdcí svých, pak tiše, skoro po prstech brali se ke dveřím. Dvéře vrzly. Probudily rektora.

„Prosím vás!“ Kampanus mladíky zastavil, „nechoďte spat po celou noc, jste mladí, přemůžete spánek, bděte a dejte mi zprávu, kdyby v noci měla tragoedia dojíti svého konce, kdyby v noci chtěli je popravovati, musil bych do Sixtova domu, ubohá matrona, jsouc sama, strachem o svého muže by zahynula bez pomoci.“

Když odešli, Kampanus otevřel okna do ulice i do zahrádky. Noc jasná, v zahrádce ptáci cvrlikali nějako nepokojně nemohouce usnouti, z ulice stále donikal nahoru tlumený šum chodících lidí, ale mlčících, chvílemi hřmotně dusaly vojenské hlídky od rynku i zase k rynku.

V Kampanovi propukly zadržané smutky nad chystanou zkázou tolika lidí, tolika předních lidí národa českého. Dotud se podivoval

jich mučedlnické statečnosti, teď v samotách nočních začal nad nimi žalostiti a od nich přenášely se trudné myšlenky na všecek národ.

Je v tom boží přízeň, říkal si Kampanus, jsou-li tak srdnatě odhodláni k smrti, alespoň nebude jim hanebná smrt tak těžkou; ale zdali dobře, že i český lev nezmítá se odporem, že leží chorý a mdlý, že je důvěřivý a jako beránek? Vidím, že místo zápalu, jenž pudí k činům, jest u nás již od počátku nešťastného pohnutí zápal horké hlavní nemoci, při níž se mdlí a umírá, lidé naši, kteří bývali v předních řadách, strachem ušli ze země, nebo strachem vadnou v koutkách, nebo odsouzeni jsou k smrti — a lid obecný nevědomý je přestrašen, ba někteří mají radost, že došlo na pány a měšťany. — Potomkům nestačí staletí k vypravování smutků našich a slaboty naší — napraví je potomci? A kdy je napraví, či zhyneme jako ti tam na Sále, na Labi, na Baltě?

Padla na Kampana těžká chvíle, v které litoval, ba vyčítal si a za velikou vinu kladl si, že není mezi odsouzenými. Co jsem, kde jsou moji činové? Jsem bídný nástroj struněný, z něhož nejjemnější ťuknutí žalostné zvuky vynutí a plačtivé chvění, ale nic víc, nic víc. — Druhdy jsem ty zvuky dával v rytmy a verše, což také za mnoho nebylo, teď již jen úpím a naříkám, což ještě méně jest. Ó, přijďte, démoničtí faunové, z hájů svých, přijď, plešatý, opilý stařečku Seiléne, přijďte i ostatní všickni satyrové a chechtejte se, smějte se mi, smějte se —

Po čtvrté hodině ranní zachmuřila, zarmoutila se obloha a drobný mizivý déšť jako prášek se hebce snášel na vinice smíchovské a zelenou horu Petřínskou a na růže v zahradě českých králů.

Na straně východní však již slunce vysílalo svoje zlaté světlo a nádherný lesk po všem nebi — a ukázala se duha nad Petřínem v tu stranu, kde rozložena smutná hora Bílá.

„Duha!“ pravil Kampanus, „duha barev nebeských, duha Noelova byla znamením smíření — touto krásnou duhou začíti se má dies irae, den hněvu, den zlosti —“

Duha rozplynula se v malých chvílích, zmizela.

Vešel černobrádek pedellus, oznamuje, že duha vystoupila na nebe, to že diváci pokládají za zjevení boží a zázrak i za dobré znamení odsouzeným, ale kat že již chodí po theatrum s šesti pomocníky v černých kuklích.

Vešel písař Češbivius, oznamuje, že přitrhlo od Malé Strany vojsko, dvě kornety a tři praporce, naplnilo rynk, vypudilo lidi z něho a hrozí ručnicemi lidem do oken, aby ustoupili a nedívali se. —

Vtom rána z děla. —

Pátá hodina ráno. —

Dvacátý prvý den června, líbezného měsíce. Rána, znamení k popravám. Den zlosti a hněvu.

Kampanus, pokud veliké, těžké tělo jeho stačilo, běžel k paní Sixtové, aby ji dle slibu svého těšil v hodině největšího zármutku. Cestou vrážel do něho obecný lid, který se bral k divadlu vzácnému. Mřížku na hořejším mázhauze domu Sixtovic Kampanus takřka vyrazil, jak pospíchal; paní zastal v pokoji klidnou, stáhla si čepeček dopředu hlavy, aby skryla lysinu, a přivítavši uryšeného rektora, vypravovala, že před chvílí tu byl kanovník Platejz s ubezpečením, že panu manželu jejímu hrdlo bude darováno.

To rád slyšel, velmi rád Kampanus, tiskl paní ruce, jako by děkoval za tu zprávu, a ihned mu v mysl přiskočilo, že také jiní z odsouzených vyváznou, že pod štítem spravedlnosti nebude provedena msta krutá.

Vtom zadrnčí několik bubnů.

Kampanus vyhlédne oknem, z něhož kosmo poněkud viděti na rynk. Viděl vojáky a skoro jen vojáky. Ke středu rynku shromážděna jízda, všude jinde, kam oko dohledalo, pěší knechti v čtyřhranných tlupách — nad hlavami vojáků právě naproti Kampanovi při prostředku v rynku bělala se nová šibenice s novým řebříkem. Z černého theatrum spatřil rektor jen roh; víc z okna Sixtova nebylo lze zahlédnouti. Z oken rynkovních domů nevyzříval nikdo ven.

Však přec!

V domě právě naproti, přímo za bělostnou šibenicí, v domě

bývalého direktora Dvoreckého, už kolik neděl neobydleném, od Michny zkonfiskovaném, otevírají se okna. Pan Michna v okně.

Což ten by tu dnes scházel, vždyť hlavně on se svou kanceláří doporučil a dodal osoby a jejich provinění krvavému soudu, proč by se nešel podívat na dílo, jehož jest pomocníkem?

Nějaký lokajský člověk otevírá druhé, třetí okno — v jednom, ejhle, kníže Lichtenštejn — toť on, vlasy nazad česané, ulízané, skoro žádné vousy; při něm nějaká nádherná paní, černovlasá, pružná v pohybech, snad paní Polyxena kancléřova, arci, takového divadla svět neviděl a neuvidí snadno. — V posledním okeníčku na konci domu opičí zarostlá tvář pana Fabriciusa. Jde se podívat na smrt těch, kteří mu určili smrt shozením do veliké hloubky, — vedle Fabriciusa zasedá paní Mollerová, masitá, bledá, s pavím peřím na červeném klobouce. — Ten oblý nevysoký muž za ní se skly na očích podoben mistru Jiřímu Mollerovi.

Ej, s nechutí odvrátil oči od těch oken Kampanus, nahlas říkaje, že šťastni jsou chudí srdcem, neboť těch nic nezabolí.

Zazní od rathouzu klinkavý zvonek. Umíráček?

Vtom slyší rektor zdola pod sebou z davu, jenž tísnil se v Celetné ulici za zády vojáků, volati jméno Šlika.

„Šlik vyšel! To je hrabě Šlik!“ volali diváci, kteří vyšplhali sena sudy a stoky, od Sixtů z hostěnice vypůjčené.

Nějaký hlas od rathouzu slabě doniká; bubny zahřmotí po něm, když ten hlas zhasnul.

„Ťal!“ křičí jeden na sudě.

„Hu, padla! A — teď natahují ruku na špalík, je bílá, už je dole!“ vzkřikne druhý.

„Teď to všecko zabalují, odnášejí!“ volá třetí. Bubny zmlkly.

„Koho teď vyvedli?“ ptá se jeden. „To je pan Budovec!“

„To není Budovec!“

Kampanus již neposlouchal dále, odtrhl se od okna. Paní Sixtové, při okně sedící a na modlitbách čtoucí, ve chvatu řekl rektor něco zmotaného a pryč.

Nejsa mocen sebe utíkal po širokých schodech dřevěných dolů

a odtud průjezdem z domu ven a přímo naproti, hustem lidí protlačil se skrze veliká vrata fary týnské do prázdného kostela, rychle pod kruchtu, kde po straně je vchod k věžím — malá železná dvířka okrouhlá. Znal je. Vídal tam vcházeti zvoníka s chlapci. Dvířka zavřena jen na háku; otevřel je rázně, ruče po kamenných šnekových schodech vzhůru, ve tmě narazil hlavou o schody, stanul, lapal dech, klouzaly mu ruce i nohy na vlhkém kamení… Jen výše… Jen výše!

„Chci vidět," říkal si ztřeštěně…

„Co vidět? Proč vidět? Utec raději, Kampaně!…"

„Neuteku, chci vidět, zdali možná, aby tolik lidí se světa sprovodili, budou rozdávati milost, veniam, to chci vidět, milost, milost —"

Vyběhl ze šneku tmavého a kamenného na schody světlejší, dřevěné — vážný mistr a rektor béře ty schody po dvou — a již je v gotických dvířkách otevřených, již je na kamenné dlouhé úzké pavlači kostela Mateře boží právě pod husitským velikým pozlaceným kalichem.

Vyplašil tu hejno holubů šedých, kteří strachem a s nemalým pleskotem svých perutí vylítli výše do špicí týnských věží štíhlých a krásných.

Kampanus holubů sobě ani nevšiml.

Zhluboka dýchaje opřel ruce o kamenné zábradlo a hleděl dolů s napětím nejostřejším. Hleděl dolů přes dva štíty a dvě střechy domovité, které mu zůstaly hluboce pod nohama, hleděl přes hlavy kolika vojáků přímo k rathouzu, k černému lešení, co tam, co tam?

Právě odnášejí zakuklení černí hrobníci tělo v černé sukno zabalené, nesou je po schůdkách dolů pod lešení.

Tam tedy příšerný sklad.

Kat, silný člověk, šedivě oděný a s malým selským kloboučkem navlačovaným na hlavě, utírá hadrem potřísněný meč.

Nad bohatými krámci zrovna pod kaplí sedí řádkou mužové v tmavých šatech, bílých širokých krejzlích, pod špičatými klobouky černými.

Kampanus poznává tři císařské rychtáře, Ostrštoka, Šrepla a z Malé Strany Hegnera, vedle nich poznává tělnatého talovitého pana Kapra, druhých nepoznává, jsou to cizí tváře.

Kampanus chápe, že jsou to páni, kteří musí býti svědky toho, že ortel přišel k exekucí. Sedí pod sličnou kaplí rathouzní v hovorech, jako by se dívali šermířské škole, cizí utrpení je v příjemné bezpečnosti bezpochyby polechtává.

Z jednoho z velikých oken, v dvéře proměněného, po schůdkách jde rychtář městský, za ním skoro v patách pan Harant, vedle něho a za ním čtyři jesuité s rukama sepjatýma.

Modlí se nahlas.

Modlitebné čtyři hlasy donikají až sem nahoru na kamennou pavlač kostelní.

Harant stojí vzpřímen jako jedle. Obhlédá rynk, pan Harant je voják, jenž smrti již kolikrát hleděl do očí. Teď hledí nahoru ke kostelu Mateře boží — vidí? nevidí?

Nějaký tenký hlas čte vinu a ortel — červená vyprejštěná tvář — toť Pěček Smržický, jenž čte.

Dočetl.

Harant zdvihá ruku, snad chce mluviti.

Udeřeno v bubny, aby nebylo slyšeti, kdyby chtěl promluviti. Snad by neřekl pánům pod kaplou nic milého.

Harant jde ke kříži, klekne, jesuité klekají s ním. Bubny třeští. Pán má ruce spjaty, nemodlí se dlouze. Vstává křepce.

Sluha chce svlékati pánu kabátec. Sluha je snad rozčilením a lítostí velmi neobratný — pán se svléká sám. Jesuité mluví mu. Pán jim podává ruku. Kleká k špalku.

Kat zvolna se blíží.

Kampanus spolehl na zábradlo lokty a zahradil, zatlačil si oči pěstmi. A když zase oči odhradil, černí hrobníci odnášeli pod lešení nové vzácné břemeno.

Pošmourná oblaka rozestoupila se, otevřel se kus modrého nebe, slunce naráz zlatem svítivým polilo celý dům rathouzní, Šmerhof a všecky úzké domy sousední, zlatem poprášilo černé theatrum,

husté ostré černavé stíny ze soch a fial padly dlouze na zeď rathouzní. Cimbál na věži, z okna u střechy venku zavěšený, bije německou hodinu ranní sedmou, hlas jeho se chvěje, jako by naříkal.

A zase schází po schůdkách z okna městský rychtář, však za ním teprve po chvíli objevil se v okně rathouzním v plném slunci pan Kaplíř.

Opíral se o kněze Jana Rosacia rukou jednou, o berličku rukou druhou.

Stařec vetchý, tenounkých nohou, ale hlavu má vztyčenou jako rytíř, jenž kráčí k zápasům na kolbiště.

Malými krůčky došoural se ke kříži, upadl na kolena těžko a velmi neobratně. Vrásčitým čelem a šedinami svými dotekl se kolenou vyřezávané sošky visícího Krista Ježíše a dlouho se modlil.

Pěček dávno přečetl vinu a ortel.

Páni pod kaplou se netrpělivě pohybují. Jak by ne — ještě tolik poprav, nač zbytečné protahy a zdržení.

Jen kat nedává znáti, že by pospíchal. Stojí přitištěn ke zdi nehybně jako kamenná socha nad jeho hlavou. Snad mu líto starého rytíře, snad se mu ani nechce surovou ranou zničiti život zvadlý, jehož již beztoho tak namále.

Pan Kaplíř s Bohem promluvil. Služebník a kněz pomáhají mu vstáti od kříže. Vedou ho k špalku. Svlékati pána není potřebí. Límec kabátce již večer dal odříznouti. Krk je nahý, odkrytý tak, jak ho míval, když byl dítětem.

S velikým namáháním pokleká starý muž k špalku, klade třaslavou hlavu bílou na krvavý štok — bubny už chvíli vřískají, kat přistupuje, hned zase odstupuje, mluví s rychtářem, rozkládá rukou, pán hlavu zdvihá — klade ji lépe, jináč, znova — již patrno, že kat nechtěl nezdařeným dílem pánovi způsobiti bolest, — ano, teď kat již rychle vykoná, co mu poručili, teď pán hlavu položil dobře, kat již drží vysoko oběma rukama široký meč.

Kampanovi se zatočila hlava, rozzívl ústa a veliké jeho tělo naráz zhroutilo se v uzounké pavlači kostela Týnského, zmrtvělo a bylo jako bez duše.

A leželo tu všecko stísněné a zkřivené v úzké prostoře uměle tesaných kamenů gotických vysoko nad lidskými domy, nad červenou spletí jejich prejzových střech a nad okrouhlými i zubatými štíty. Divocí šeří holubi nesměle přicházeli dívat se, kdo se to ve vysokých samotách položil; ale když poznali, že se nehýbe, procházeli se po kamenné obrubě, jako by tu byli sami, nadýmali se, vrkali a dováděli plni života a veselosti.

Zatím v přestávkách nedlouhých ozýval se zdola čtoucí hlas, ozýval se břesk bubnů a přes černé theatrum kráčela s ukrutnou pravidelností a tvrdostí msta s krvavýma očima, s rukama krvavýma.

Cimbál s rathouzní věže kovovými tóny ohlašoval hodinu osmou, hodinu devátou a hlas jeho dlouho se plačtivě chvěl v povětří.

Kampanus sebou hnul.

Okřál. Otevřel oči.

Probudil se z mdloby jako z těžkého, hlubokého spaní.

Nevěděl, kde je.

Nad sebou viděl stěnu nekonečnou, načernalé zdi, plné kamenných výstupků, a viděl oblaky tmavé, které letěly jako běsi. Chvílemi se trhaly od sebe a otevíraly modré nebe, plné paprsků zlatých.

Zdvihl hlavu, o loket se opíraje. Skrze kamennou prolamovanou mříži viděl v modravé dáli tichý kraj, blíže utkvěly oči jeho na zelených bocích mírných hrbečků zemských, poznával holou skálu Vyšehradskou a pod ní dřevěné zahrady. — Zdvihl se výš, proti sobě zřel celou šíří horu Petřínskou, z jíhož lůna zeleného vyhlížel Sion bílých kněží, viděl v zeleném hustém věnci hrad českých králů, jemuž stráží jest věž bílá na jednom konci a mračí se věž černá na konci druhém.

Vše ve světle a v mlčení velikém.

Zahřmotí bubny.

Kampanus již ví. Bože nebeský, již ví!

Věž rathouzní, čtyři věžičky v rozích, na tramě cimbál — dole

černé theatrum.

Kampanus vymrští se.

Slyší hlas čtoucí, vždy stejný, hrozný, protivný. Zírá jako v smrtelné úzkosti dolů. Poznává přítele, souseda pana Sixta. Shrbený, šedivá dlouhá brada. To on.

Kat prohlíží ostří meče. Dočteno.

Zavíří bubny. Vtom od schůdků povystoupí muž v červeném taláru, v kožešinném plášti kanovníků zámeckých. Něco oznamuje černým mužům pod kaplí, odevzdává jim papír.

Ti se uklánějí.

Kanovník odvádí Sixta po dřevěných schodech do okna, kdež zmizeli v temnu. Sixt svoboden.

Snad víc jich osvobozeno bylo a bude — vždyť všecka vina Sixtova jen ta, že byl direktorem, a takových je víc.

Ne, ne, sotva komu odpustili. Je viděti dílo katovo, na trámě z okna visí dvě těla, hlavami k sobě, jako by líbala se, Kutnauer, Sušický, ti to jsou, ti odsouzeni k tomu trámu z okna — a bože, tam na bílé šibenici tělo třetí v hrozném lomcování. —

Lippach kněz vede doktora Jessenia na theatrum.

Je to on! Jessenius.

Živý, smělý, prudkých a pružných pohybů, však hlava a dlouhý ostrý knír, do nedávna černý jako uhel, bělají se.

Rychle ohlédl se Jesenský kolem, ale chvíli zahleděl se ke kostelu sv. Salvátora — snad myslil na svoji dívčičku malou, která tam bydlí. —

Kampanus je nanejvýš vzrušen, mluví: „Bože, lítost mi proboduje srdce, snad, Bože, nedáš zohaviti těch, kteří tu zemi vzdělávali, snad přece nedopustíš dokonce vykořeniti těch, kteří ji milovali, Bože, jenž svým hlasem lámals cedry na Libaně, nespi, nespi, proč spíš?“

Ten bídný advokát a lichvář čte ortel. —

Kampanus s hrůzou čeká, že někdo vystoupí, však nikdo, nikdo nevystupuje, aby ohlásil pardon, soudcové a rychtáři sedí nehybně, ztrnule. Kat jde zvolna k bývalému rektorovi Karlovy universí — nemá meč — má něco jiného v ruce, takž přece bude mu řezán

jazyk, kterým ozdobně mluvíval králům a knížatům.

Co to? Proud krve z úst Jesenského, kucká se, krev řine se po prsech —

„Šlachtata!“ vzkřikl Kampanus. „Šlachtata! Šlachtata!“ — Tak volaje hlasem sípavým, zoufalým, vysokým, utíkal Kampanus do šera věže, po schodech dřevěných hnal se dolů, třísky ostré zadíraje si do rukou a o trámy do hlavy se tluka, hnal se do tmy schodů šnekových, do tmy, do vlhkého chladna, a tu ve tmě klesl na schod a vypukl v hrozný, křečovitý, příšerný pláč —.

X.

FINIS

Kampanus chodil jako ve snách. Vyhýbal se lidem, nemluvil. Z Karlovy koleje téměř nevycházel. Rynku se vyhýbal, poněvadž tam utraceno sedmadvacet vzácných lidí, směrem k mostu se neopovážil jíti, poněvadž tam katovi pacholci v putnách na věž vynesli a nakladli do železných košíků dvanáct hlav, za brány nešel, poněvadž tam někam v pytli odneseny čtvrtky rozsekaného těla doktora Jessenia a na kůly nabodány.

Kampanova duše byla k smrti zemdlena, byla zchvácena po předěšení náramném a po utrpení nesmírném. Byli dnové, v nichž držela se mistra jakás lhostejnost, necit, chlad takový, že ani dítě nesměl mu starý Revír do koleje posílati; a když Jeník přece přišel, obdržev políbení, rychle býval dědečkovi vrácen s omluvou, že Kampanus jest na neduživé posteli a že musí býti sám, aby okřál.

Ký div! Mistr žil svých padesáte let nikoli prudce, horečně, žil je v klidu letních dnů, v kterých se střídá slunce zlaté s dešti krátkými. Víc než polovici těch roků prožil v něžném přátelství s Musami a manželství jeho, třebaže skončilo se bolestně a brzo, zanechalo v duši tiché vzpomínky, v nichž snoubila se idyla knihy Ruth s elegií

měkkou.

Co však poslední tři léta dělo se před zrakoma Kampanovýma, to byly vesměs tvrdé rány na něžnou duši toho muže. Byl ten člověk samý cit, opravdu jako nějaký nástroj struněný, z něhož nejjemnější vánek — takový vánek, jaký cítí list osikový a ne dubový — vyloudil tóny, a co ku posledku v struny mu uhodilo, to byla veliká, neohrabaná ruka, to bylo kopnutí brutální nohy, a nejsou-li tím struny ztrhány, to zajisté alespoň tou měrou smutnou povolily, že snad dlouho nebude v nich záchvěv možný.

Nástroj struněný oněměl.

Mysl Kampanova byla k zemi nahnuta a jako pohřbena. Bolest jeho byla němou. Bouře odešla, zdálo se, jako by hřmění hučelo v daleké dáli. Také v hlavě mistrově i v srdci utichlo, zdálo se, že opustily ho úzkosti o universitu docela, ba že veliká a horoucí láska jeho ke škole Karla Otce pohasla.

Duševní bouře posledních let na jeho tváři i na všem vzezření zanechaly stopy. Kampanus usvadl jako tráva na Letni v palčivých dnech a mohl o sobě říci, že ztrnuly kosti jeho a scvrkla se zármutkem tvář a sestarala, na černou bradu a hlavu jeho sedlo jíní a posléze i sníh.

Lidé, když nemluvil, ba ani neodpovídal, říkali, že je při zlé mysli, a nejedni měli mu v tom za zlé; pedellus, jehož tvář mladistvá v nejtrudnějších dnech leskla se jako červené jablíčko, vykládal po školách kumpánům a správcům, že na pana rektora vsedla melancholia, a ta že jest balneum diaboli. Když pak tutéž myšlenku vyřekla stará pernikářka v Karolinum, jenže sprostněji a po česku, že se pan rektor bez pochybnosti zblázní a že už teď „nemá všech doma“, chtěl jí mladý pedellus hněvem rozbořiti krámec. Pak ji podezíral, že mistrovi nalila něco přes cestu, aby melancholií schnul.

Ponejprv se zase zasmál rektor, když mu pedellus přinesl patent, jímž se nařizovalo, aby každý pán, rytíř, měšťan i kolegiáti na vychování lidu vojenského z každého poddaného do týhodne platili z měšce vlastního po dvou krejcarech, i z komínů aby platili, kolik jich kde mají, po třech penězích, z hlavy starého žida aby odvádělo

se po čtyřech krejcarech, z hlavy mladého po dvou; kdo by neodvedl, tomu bude v dům položen lid vojenský, takže skrze to za jeden den víceji škody pocejtí, nežli by se mu za celý rok kontribucí odvésti dostalo.

Když to rektor přečetl, prý se zasmál hlasitě, ale nějak prapodivně, hrozně.

Týden potom poslal pedela s několika stříbrnými lžícemi do šmelcovny a zaplatil do berně.

Srdečně pohnul se v kterýs den, když ze žaláře přišel kolega mistr Troilus Svatopolský.

Objal ho, políbil ho a slzy mu zapršely z očí. Změkl jako vosk na ohni.

Troil byl potěšen z přivítání, ale jináče mrak hned zase vrátil se na jeho tvář. Zlořečil těm, kdož drželi moc nad ním nespravedlivě, kdo ho vězili podle líbezné vůle své, aby nakonec ho vypustili s přívětivým napomenutím, aby děkoval Bohu, že nic kriminálního proti němu neshledáno.

„A ten pletichář Michna stal se nebo stane se hrabětem," zvolal Troil hněvivě, „povídal mi to na Malé Straně Mollerus, při čemž se zároveň pochlubil, že mi z vězení pomohl. Mollerus teď mocný pán! Prý Pěček, ten osutý, narudlý lotr a šelma, obdržel dům Sušického, a jiní Lichtenštejnovi podpážníci odměněni domy, statky, vinicemi — ani na onoho tenkého mizerného smítáka Andreae nezapomněli, obdržel erb ‚z Velechova'!"

Kampanus přijal ty zprávy s chladným klidem jako nějaký filosof. Sklouzla mu se rtů slova biblická:

„Za dnů starodávných Bůh, kteří nás nenáviděli, zahanboval, teď zvelebuje ty, kteří nás trýznili, oslavuje ty, kteří nás nenáviděli, ale doufám, že tak činí jen do času!"

„Já se netěším, myslím, že jest všecko navždy ztraceno, uvidíš, vzpomeneš, jsou mocni, budou kráčeti dále; zatím rozhazují Pražskými městy rytmy české, aby přesvědčili lid, že katovo dílo na rynku bylo spravedlivo. Četls to?"

Vyňal z rukávu papír.

Kampanus vzal do ruky škartici potištěnou s titulem „Píseň o vykonání ortele“ — píseň Šimona Lomnického —, trpce usmál se, přelétl očima, pochopil, nečetl, až teprve ke konci:

Zlý začátek zlé skončení
vždycky téměř mívá…
Soudové jsou spravedliví,
kdo se vrchnosti protiví,
Pán Bůh ho neživí,
čtyrmecítma jich stínáno
a tři oběšeni,
to nad nimi vykonáno
jiným k předěšení,
by se varovali,
víc nerebelovali.

Troilus vyřítil se:

„Zasluhoval by ten skribent, aby mu kat vytáhl jazyk týlem ven! Kde je ten zrádce?“

„Potlouká se Prahou, prosí Michnu a jiné pány, aby mu dali některý dům po rebelech, jsem jen rád, že ten člověk, jenž se podpisuje poeta čechicus, nikdy nic neměl s naší akademií!“

Troilus sekl zlostně oběma rukama:

„I naše alma mater vydala takové květy, rač pomníti Mollera, Pěčku — takových je řádka; hospodář vězeňský mi kterýs den po exekucí na rynku pravil, že Pražskými městy chlap v kyryse jezdil na nějaké koňské mrše za celé odpoledne s fakulí v ruce, červené růže visely prý mu s helmice a čtyři chlapi mu kráčeli po boku s fakulemi červenými a nějaký je všecky vedl s lucernou, toto červené pasquillum mluvilo stejně jako píseň Lomnického a ustrojeno bylo — tak pravil hospodář nám vězňům — naším milým Mollerem a Pěčkou —“

„Nic nevím o tom!“ dí Kampanus mdle.

„Pozoruji, milý mistře,“ odvětil Troil poněkud nevrle, „že nevíš, co se kolem děje, nechci tě z klidu bouřit, ale na Mollera měj pozor,

nevím, nevím, nechystá-li to baňaté chlapisko také něco proti tobě, té zamítané professí ti bezpochyby neodpustí!“

Zamyslil se Kampanus, ale neříkal tomu nic.

Přátelé pak po chvíli dohodli se o přednáškách na fakultě, Kampanus vyznal, že se konají jen velmi roztržitě, tři čtyři v témdni, študentů že naskrovně, teď, když se Troil vrátil k práci školské, teď že bude lépe.

Ale nebylo lépe, alespoň ne o mnoho, neboť nebylo klidu v myslích. Nikdo z měšťanů ani z nejchudších již nebyli jisti, že nebudou před nějakou komisi voláni pro rebelii anebo že ji podporovali, a byť jen tím, že zaplatili něco berně. Den co den přicházel někdo z ustrašených do koleje, ani ne za Kampanem, neboť ten byl buď zamlklý, nebo nevěděl rady, ale za Troilem, o němž bylo známo, že z vazby šťastně vyvázl, a jemuž lidé důvěřovali jakožto bývalému přednímu kancléři městskému, znalému v právích. Zamítal je říkaje:

„Ubozí, práva, teď! Práva odpočívají!“

Ale však zase chodili na radu, jak z těch oněch osidel vyváznouti.

Jednoho dne přišel také starý Matouš Pulpit. Před kolejí Karla IV. skryl svoji tabákovou trubičku do škorně a dobře přikryl kalhotem. Neměnil se starý kožešník. Nebylo na něm znáti, že dni ubíhají a že jsou nepěkny. Pořád mu ta stejná vrásčitá tvář, na krku žíly jako provazy a dubový vypitý hlas.

Vešel do prázdného auditoria k Troilovi. Zastihl tu Kampana, který mu mlčky podal ruku na uvítanou.

Pulpit trochu se v řeči rozpakoval, ale konečně přece dostal se k věci, pro kterou přišel. Vytasil se s tištěným patentem, v němž Lichtenštejn vyzývá, aby každý ohlásil, jestliže zvěděl a vykundšaftoval, že se někdo proti vrchnosti a proti vlasti zpronevěřil a že v zpronevěře trvá, že nedůvodné a smyšlené řeči a noviny pro zjitření lidu obecního roztrušoval a roztrušuje, aby takového udal, udavač že zůstane v tajnosti a za to jistou milost i slušnou odměnu i díl statku dosáhne, pakli by tajil, kryl, k tomu má se jako k společníku těch lidí zlých přikročiti.

„Ten patent čistý známe!“ pravil Troil, zahodiv očima sem tam po tištěné veliké škartě, „čeho se v něm žádá a co se slibuje, to děje se již dávno, již od bitvy, Jidášů mezi námi dost.“

„Právě proto, mordydy, prosím šetrnovážně, račte odpustiti,“ pravil rychle, skoro jikavě Pulpit, „právě proto jsem tu, vystěhuju se z Pražských měst, rád bych svůj domek odstoupil sousedu svému pod tajem, tu před panem mistrem, aby byl alespoň jeden svědek, ke knihám městským nesmím, jsou v rathouze ti chrti slídiví, je tam ten Ondřejův, teď mu říkají pan Andreae z Velechova, znám ho, mordydy, jako malého uvozhřence, nikdaž nebyl nic hodnyho —“

„A proč se bojíš, pane sousede?“ tázal se Troil usměvavě, „což ty také roztrušuješ nedůvodné, smyšlené noviny k zjitření lidu obecního?“

„To ne, inu, já sic nemlčím, mordydy, ale byl jsem divočejší, s Veleslavínem po tej bitvě sháněli jsme lid, aby se vzepřel, to jsem mluvil, neračte se ptáti jak; bohužel mluvili jsme marně, teď teprve mám strach, aby nějaký mrzkoš nedal o mně zprávu, řeknu to zrovna, neračte zazlíti, bojím se mistra Mollerusa, ten ví o mně, co jsem dělal po tej bitvě, toho se bojím, z toho by měla, mordydy, střeva téci, můj domek stojí za sebrání v pokutě, bylo by drahně grošů na karty.“

Když Troil se sousedem Pulpitem smluvili co a jak, rozloučil se starý muž s mistry velmi uctivě, ale vrátil se ode dveří k mistru Kampanovi a pravil s pohnutím, jež jevilo se v očích i v hlase rozměklém:

„Račte mi prominout, prosím šetrnovážně, vím, pane mistře, že jste se na mne jedenkráte tuze pohněvali, když jsem z té nidrlandské trubičky dýmal tabák, nu, pravda, na počátku v tom byla — mordydy — hloupá fúrie staryho člověka, ale, neračte se smáti, později, když jsem viděl, mordydy, jak se nám vede, jak s námi zacházejí, jak nás mordují, zalézal jsem do koutka a dýmal jsem, jako když řezník dělá udlé maso, těžká mysl se mi tím dýmem rozcházela a mně bývalo lehčeji, když jsem do toho utíkajícího dýmu hleděl. Přiznávám se, pane mistře, že nemám veselé mysličky

od té chvíle, co jste vyprázdnili kolej Rečkovu, její študenti bývali mi po čtyřicet let milými sousedy, ti chlapci byli veselí, zlobili mi děvečky, jednou, mordydy, zbořili mi pavlač, veselí chlapci, a já, neračte se horšit, s nimi vesele tovaryšil, proto jsem od své nebožky dost zlé huby snášel, veselí chlapci, teď je tam ticho, teď jako by tam strašilo, pane rektor, prosím šetrnovážně, račte věřiti, já také proto chci vystěhovat se, já bez těch mladých lidí tam nebudu —"

„Až se časy zlepší, dosadíme tam zase studenty, teď bychom jich neuživili!" pravil Kampanus dojat.

„I nezlepší se, nezlepší se, pane rektor, nezlepší se" — a s tím proroctvím starý Pulpit bral se ze dveří.

Venku si otřel oči rukávem.

Odešel Pulpit a přicházeli jiní, lidé peněžití i chudí, přicházelo jich na poradu víc nežli studentů, bylo znáti, že strach z příštích věcí již nedotýká se jen urozených, kteří v bouři měli slovo. Strach šířil se jako kruhy na vodách.

Konec července bubnován v Pražských městech i přibíjen na rathouzy pod šindelný přístřešek generální pardon.

Slibovalo se v něm, že hrdlo ani čest již nebudou odňaty nikomu, kdo byl účasten hanebné rebelie.

Troil mistr donesl zprávu o tom Kampanovi. Hlas se mu zlostí třásl, oči plály, když vykládal, že již nikomu na hrdlo nesáhnou.

„Ale," pravil, „přivěsili k tomu proklatý háček —"

Kampanus na to:

„Nu, toť přec dobře, že přestane ona hrozná hra kočky s myší; vždy sobě lidi zvali na kancelář, pouštěli je, drželi je, zkusils na sobě — bude pokoj — a jaký háček?"

Troil stejně hněvivě jako prve:

„Pardon uděluje se jen tak, když každý sám se ohlásí, že něčím a nějak vinen, a hned odhadne svoje jmění pro složení pokuty!" zavřel oči Kampanus.

„To znamená, milý příteli, že hrdla zanechají, statky vezmou, ožebračí lidi naší víry, ochudí většinu národa, poněvadž z té většiny každý vinen!"

„Rozumím, rozumím! Je v tom náboženství, a Čechové jsou Čechům v náboženství sokové, strana menší zničí stranu větší," pravil Kampanus a zmlkl docela.

Když blížily se prázdniny školní čili psí dni, profesoři ubohé, ochromené Karlovy university zakončili letní běh tichounce, tak tichounce a nezřetelně, jako když voda sákne do písku; proti tomu universí jesuitská oslavila konec roku školního triumfem šumným, divadlem, deklamacemi, což po prvé zase přítomností svou oslavili vznešení pánové Martinic a Slavata, kteří se po dlouhé době vrátili do vlasti jakožto zázrační hrdinové, ode všech lidí obdivovaní.

A stejně tichounce o málo studentech mistři karolinští začali v říjnu nový rok školní.

Především zvolili za rektora university tentokráte Troila Hagiochorana čili Svatopolského; Kampanus rektury nechtěl k sobě přijmouti, pravil, že nemá své vůle, že sobě nerozumí, že je mdlý, že duší svojí nevládne, že neví, co mu je.

Než se začaly přednášky téhož hrozného roku velikých poprav, pedellus zběhal farní školy pražské, aby podle starodávného zvyku sezval do veliké síně v Karolinum všecky mistry a bakaláře, i učitele nižší, aby jakožto oudové fakulty svobodných umění vyslechli některá napomínání za minulost a povzbuzení k nové školské práci.

Rektor Troilus nevalnému shromáždění s těžkým srdcem připomenul, že již dávno se pro roztržitosti časů nesešli a že je srdečně napomíná, aby si hleděli pilně škol sobě svěřených, aby žili zbožně, spravedlivě, čistě; šetrně jim vyčetl, že někteří sobě tak nevedou, jak by měli; nakonec skoro prosil, aby sami někdy přicházeli do přednášek profesorův a do disputací, žáky své dospělejší aby také vysílali do koleje začasté.

V následující potom poradě rektor oznámil — svým třem kolegům —, že nejvyšší berník, pan Mitrovský z Nemysle, sebral jim ves Michel, poněvadž nezaplatili celé berně povinné.

Nejmladší z profesorů tomu neříkal nic, ten se vždy jen divil. Kampanus hleděl do stolu napjatě a v tvrdém zamyšlení; Basilius si

hladil klikatý nos a vrtěl se, bylo mu tu nepříjemno. Troilus

zavřel tedy poradu těmito slovy:

„Nevím, jak bude s námi zacházeno, pořád se slyší, že nás, akademiky, chtějí odbýti, nu — řekněme raději —, že nás chtějí ze školy vyhnati; radím, abychom se dobře opatrovali tak, jako bychom již dnes měli býti vyhnáni; co nejprve prodám sena a obilí, abychom měli na cestu, až nás vyženou, a poněvadž musíme býti živi a něco berně přec také musíme poplatiti, abychom mocných pánů nezdráždili, nezbývá než vydlužiti se a mimo to prodati lžíce nebo zastaviti příkrov, za který obdržíme aspoň čtyři sta kop!“

Týž den šel mladý pedellus se zbytkem stříbrných lžic do šmelcovny, mistři počítali za lžíce sto kop, ale nenabrali tolik.

Druhý den odnesl žid Pinkles v zástavě nádherný příkrov, k pohřbům profesorským v lepších časech za veliký peníz pořízený, vyplativ dvě stě kop zaň, a týž den vyjel Troilus po vsích universitních a po přátelích vysoké školy Karlovy, aby se vydlužil. Přivezl málo, ale to jisto, že bez odhodlanosti rektorovy byli by profesoři — mimo Basilida, který měl bohatou ženu a dům — namírali hlady. Samotář Kampanus byl by jistě neměl co jísti.

S prosincem měsícem přišla do Pražských měst zima zlá, tatarská. Lidé topili v sednicích o překot a posedali nejraději na lavici při velikých kamnech; staří vylézali nahoru na pec, poněvadž jim všude jinde bylo zima.

A právě do té zlé, tatarské zimy jakoby naschválí vyhnáni jsou z Pražských měst i z království Českého evangeličtí a bratrští kněží a kazatelé.

Tvrdá rána.

Ta probudila Kampana ze ztrnulosti dosavadní. Vešel kněz Vrbenský do koleje prosit, aby páni mistři ujali ve své opatrování některé vzácnější svršky, jichž tu musí zanechati, nemoha jich narychlo prodati; téměř v patách za knězem Vrbenským přišel do koleje bratrský senior kněz Cyrillus prosit za propůjčení selských vozů na stěhování. —

„A co, proč, a proč tak náhle vás vyhánějí?“ Kampanus jako hadem uštknutý vyskočil.

„Proč, proč?“ ptal se netrpělivě. Jižtě v něm zase všecky struny citové byly napjaty.

„To vám, pane prorektore, povím,“ vece Vrbenský, „já a bezpochyby ani kněz Cyrillus nevěděli jsme dosavad, co všecko jsme spáchali, my bláhoví kněží nevěděli sami, proč bychom měli býti jako psanci ze země pryč vyhnáni. Teď to víme. Tady Lichtenštejn a otrok jeho doktor Kapr — ti dva jsou podepsáni —, ti vám povědí, proč musíme pryč!“

Rozevřel veliký potištěný papír a četl z něho:

„Světle vskutku se nachází, že toho nedávno jminulého pozdvižení a bouřky někteří čeští predikanti nejprvnější začátek a původové jsou byli a tu jedovatou rebellii jsou rozšířili, mnozí z nich léta 1618 v neděli křížovou zjevně v kostelích na kázání spis jizlivý, bouřlivý četli, někteří z nich v kolleji Karla Čtvrtého kázání jsou činili, aby v svém předsevzetí stále trvali, takže potom následující středu místodržící ukrutně, nevážně, tyransky s okna ven vyhozeni, jiní pak do arestu vzati, Fridricha, jenž se falckrabětem při Rýně jmenuje, za nepravého krále Českého neplatně korunovali — tak, teď to víte! Že někteří učinili to a někteří ono, musí ze země všickni. Mají ti pánové jinou logiku, než učí se na škole dle mistra Aristotela. Proto musíme z Prahy ve třech dnech, z království v osmi dnech, z obzvláštní milosti povolili nám, že smíme mohovité věci s sebou vzíti a nemohovité statky můžeme skrze osoby dožádané ve třech měsících rozprodati. Kdo by ze země nevyšel a byl pak popaden, bez ušetření bude na hrdle trestán — tak uložil Karel kníže a doktor Kapr. Tedy půjdem!“

„To se netýče kněží německých?!“ ptal se Kampanus, maje na mysli Lippacha a dítě Jesenského.

„Netýče, toho si statečný kníže netroufá pro saského kurfiřta. Kdyby věděl, jako víme my, že kurfiřt je pouhý strašák v poli s děravým kloboukem a s děravým svědomím, nebáli by se a bylo by stěhování větší. Však ono bude později tak jako tak!“ trpce skončil kněz řeč svou.

„A není obrany, není pomoci, není slitování?“ ptá se Kampanus.

„Není, právě jdeme od pana knížete. Šli jsme k němu ode všeho kněžstva. Nepřipustil nás k sobě. Co s psanci? S těmi se nemluví. Stáli jsme venku před kanceláří jako špitálníci žebraví, vzkázal nám ven, že všechno marno, prosili jsme, aby poodložilo se nám aspoň přes hody vánoční, vzkázal nám ven po nějakém písaři, že se nám nemůže poodložiti ani přes hod vánoční. Dnes je třináctý den prosince, rafie oběhnou dvakrát na orloji staročeském a my vyjdem z Pražských měst a stádce bude bez pastýře!“

„Dobře všecko vymyšleno, nasnováno chytře, ano, stádo bez pastýře!“ opakoval Kampanus.

Nazejtří byl Kampanus s Troilem v kapli Betlémské, kdež kněz Cyrillus loučiti se měl s bratrskou osadou pražskou.

Bylo už od počátku víc pláče než hovoru. Kněz Cyril vyšel na kazatelnici, z níž kázal za starých časů Hus. Začal od textu ‚Oblecte se v odění boží, abyste mohli státi proti úkladům‘ — pak promluvil: „My jsme povolaní, my stojíme dle sv. Pavla pevně, jenom se modlete za nás, jako my na vás budeme modlitbami vzpomínati“ — a dále nemohl, hlas se mu začal lítostí trhati, kněz se dal do pláče, lidé se dali do hlasitého vzlykání, běželi z lavic, muži ze svých, ženy ze svých, všickni běželi a tlačili se k stolu oltářnímu, každý chtěl dotknouti se kněze a žehnati se s ním.

Následujícího dne Kampanus provodil s houfcem lidí kněze Cyrila Třebíčského z brány Bruské.

Dva fasuňky jely napřed. Muži kráčeli podle vozu kotčího, v němž seděla Dorotka, dceř Cyrila kněze, a Kateřina Elsbet, stará dívka učená, dcera nebožce profesora Kaménka. Elsbet vyhlížela ze svého čepce aksamitového a v chudém kožíšku mezulánovém, beranem podšitém, už skoro jako babička. Tvář její byla děsivě hubená a vlasy jindy zlaté poněkud zpopelavěly. Dorotka vedle ní ze svého beránčího zakuklení vyhlížela jako růžové poupě v nejkrásnějším létě. —

Od panny Elsbet dověděl se Kampanus, dav se s ní do řeči, že panna Dorotka je snoubena bratru Amosovi Komenskému,
mladému knězi a učiteli, který zabývá se novými metodami učení.

Jako prý ho jest povědomá, doufala, že bude vlasti prospěšen, že školy latinské spraví na lepší míru, teď je po všem veta, teď zchladly všecky naděje jako tady ten sníh. —

Kampanus těšil:

„Pravdať, není prorok beze cti, leč ve vlasti a v domě svém, ale i tento sníh roztaje, však Amos a vy všickni můžete se vrátit!“

O bratru svém panna Elsbet nevěděla. Ten se jí po té bitvě ztratil, snad zahynul. Kampanovi bylo tuze líto osamotnělého děvčete starého a chudičkého.

Někteří mužové s Cyrilem cestou ještě dlouho radili se, kterak to způsobiti, aby obec bratrská v Praze nebyla zhola beze spojení s knězem svým. Smluveno, že listy potěšující a povzbuzující, do koleje po tajných poslích došlé, Kampanus odevzdá, komu náležejí.

Za vrchem Babou pod smutnými skalami Žalova Kampanus rozžehnal se s oběma ženskými a s knězem. Knězi Cyrilovi mistr dal prsten s českým diamantem tajně do ruky, aby panně Elsbet, až by toho bylo potřebí, prsten vydal a pomohl zpeněžiti. — A jeli vyhnanci do smutného, bílého ticha, jeli podle zmrzlé řeky Vltavy a dále do sněhových závějí nekonečných, v nichž tu a tam černý strom, s něhož černí ptáci ulétali, ukazoval cestu.

V zahalení sněhovém a ověšen ledy přišel rok nový, po Panenském porodu šestnáctistý dvacátý druhý.

Hned po Novém roce rozkaz od Lichtenštejna došel do koleje Karla IV., aby mistři ke každé schůzce jakékoli brávali sobě zvláštní dovolení.

Kampanus cítil jakoby na svojí tváři ránu, která takovým rozkazem udeřena byla do privilegií vysoké svéprávné školy Čtvrtého Karla. Rodil se v něm zase bouřný nepokoj, zase duše jeho kolísala a zmítala se bolestně v nejistotách a mlžinách, stále si připomínal, když vítězové sáhli na kněze, že pokročí dále, že pokusí se zdusiti náboženství podobojí a že universí Karlova, od dnů mistra Jana z Husince přední hrad a záštita toho náboženství, bez milosrdenství popadena bude zároveň.

Všaktě již teď přes tu chvíli někdo donesl do koleje zprávy, že

Slavata a Martinic teď po svém návratě tím usilovněji snaží se, aby se vysoké učení kacířů dostalo patribus Jesu a koleje toho učení aby dostaly se mládeži katolické. Do Kampana vnikalo přesvědčení, že není na světě spravedlnosti, měl teď často těžké a bolestné chvíle, v nichž pochyboval i o spravedlnosti boží, mluvíval sobě samému a Bohu vyčítal, a pak zase obratem utíkal se k témuž věčnému Bohu o pomoc volaje s žalmistou: „Zlé věci rozmnožily se nad počet vlasů hlavy mé, nepospíšíš-li ku pomoci, zahanbeni budeme!“

Denně ho popadaly hořké tesknosti a po nich zase prudká rozčilení, v hlavě vznikaly, plemenily se a rojily se mu myšlenky, co by měla universí, co by měli mistři podniknouti na ochranu náboženství, na ochranu svou, vymýšlel cesty a činy, ale brzy zase zavrhoval je, cítě malomoc svou i svých kolegů a vida malomoc a tupou odevzdanost na všech stranách.

V takových chvílích rozpouštělo se mu srdce jako vosk a tu po dlouhém mlčení zase jedenkráte zahovořil k Musám, aby jim požaloval, aby od nich útěchu vzal, pobízeje jich, dobrotivých, aby plakaly s ním, a není-li bohyním dáno plakati, aby jemu, staré labuti, přinesly líbezné verše.

Flete piae Musae, aut si non lacrumare dearum est,
Dulcia cygnaeo carmina ferte seni —

K večeru čtvrtého dne března měsíce posel přišel od pana Michny k rektoru Troilovi s rozkazem, aby mistři nazejtří v hodinu patnáctou sešli se v koleji Karlově a očekávali na pány komisaře, kteří k nim budou vysláni.

Pátého dne března před ranní hodinou patnáctou čtyři mistři seděli v zimní auditoři čekajíce. Basilius mlčel, ostatní hádali, proč jsou voláni, proč a nač komise.

Kampanovi noc byla nekonečnou; nespal a stále mu cosi pravilo, že komise přijde konečně zrušit školu, ale když po dlouhé noci rozsvítilo se bledé ráno, se sluncem navštívily Kampana myšlenky přívětivější a ty také s klidnou tváří svým kolegům přednesl,

hovoře:

„Prosili jsme před třemi nedělemi, abychom směli podle obyčeje pozvati studenty ke zkouškám, ad examen pro gradibus philosophicis, a poněvadž nevládneme statuty — fišek je zavřen —, prosili jsme, aby nám k těm zkouškám fišek byl otevřen, odpověď nebyla dána, zdá se mi, že komise odpověď přinese, a nevím, proč by odpověď nemohla býti příznivou, co záleží protivníkům na tom, aby pět našich mladíků — víc jich není — nedělalo zkoušek, a proč by k promoci jejich nebyla nám z fišku vydána statuta!“

„Snad mistr Daniel něco ví bezpečného, Lichtenštejnův mistr hvězdářský!“ podotkl Troil jen tak poloústy, ale špičatě.

„Nezval mne již za tři nebo čtyři neděle k sobě, nevím nic!“ odvětil Basilius dosti mrzutě.

Sotva to dořekl, zašumělo na schodech a na chodbě. Rektor, tuše hosty, vyšel. Za chvíli s ním do auditoře vstupovali hejtman Starého Města pan Heřman Černín, muž plný živobytí, tlustého krku, řídkých vlasů plavých a červených tváří lesklých, jako umaštěných. Za ním vešel do světnice Michal Pěček Smržický, jemuž z vyprejštělé nechutné tváře svítily dvě chytrácké oči pod huňatým obočím našedivělým, a poslední, jenž vstoupil, byl mistr Jiří Mathiades, městský radní pán, starý, vysoký, suchý, oholený, zamračený. Vypravovali o něm, že jest světským oudem řádu jesuitů.

Ti tři vešli.

Zámečník, hromotluk umouněný, s kladivem a kleštěmi, jenž přibyl s pány, zůstal venku.

Ani ne tak páni, jako ten zámečník vzbudil lidi ze Železné ulice a z havelského tarmarku, že zvědavě tiskli se do Karolinum.

Statný pedellus a několik studentů měli tuhou práci s nimi, než je sehnali se schodů. Žid Herold muzikář ztratil přitom žluté kolečko, znamení židovské hanby. Také se pořád pro to kolečko s nemalým křikem vracel.

Zatím v auditoři byla mezi katolickou komisí a evangelickými profesory jako ledová stěna.

Stáli proti sobě chladně, jedni se zamračenou zvědavostí, druzí s pyšnou důležitostí svého poslání.

Jen malinký, pěkně uškrobený a ustrojený Basilius trhal hlavou přívětivě.

„To-li všickni mistři akademici?“ ptal se Pěček Smržický.

Rektor Troilus, pochopiv otázku jako posměch, odvětil suše, ale jasně:

„Až se nám vrátí vsi a důchody, nepravě odňaté, bude nás víc!“

Pěček zahýbal huňatým obočím a ušklíbaje se vyndával z kapsy své kuní šuby list stočený a provázkem povázaný. Rozundavaje list mluvil tím hlasem povýšeným, jako četl ortely tam na theatrum před rathouzem:

„Přečtu vám dekret, doufám, že budete věděti, jak se zachovati. My jsme zřízeni za komisaře od Jeho Milosti pana knížete Karla, vladaře domu Lichtenštejnského, na místě Jeho Milosti císařské. Jeho Milost nám poroučeti ráčí — račte, páni akademici, pozor míti — (a teď jal se čisti), aby komisaři, jak tento dekret dojde, co nejdřív práci do Veliké kolleje slavné paměti císaře Karla IV. vážili, poctivé mistry a kollegiáty k tomu měli, aby oni ihned auream bullam téhož císaře Karla, privilegia, statuta a k tomu jiné všecky věci k vysazení, nadání a fundací Učení pražského se vztahující, a což tak dále za potřebu vedle zdání svého tíž zřízení komisaři býti uznají, vykázali, v pořádné poznamenání vše uvedli, odtud zcela a zouplna vyzdvihli a na kancelář Českou in originali složili.“

Dočetl do konce.

Mistři pohlíželi jeden na druhého. Čelo hněvivě nabíraje, Troil rektor se ozval:

„Žádám, aby nám bylo dopřáno mezi sebou učiniti potaz!“

„I učiňte potaz, to nic proti nám!“ pravil pan Černín tak ochotně a rychle, že se až zakašlal.

Do toho Pěček:

„Ale račte si pospíšiti a povolati račtež písaře, aby učinili dle nařízení soupis věcí, my to přec sami spisovat nebudem.“

V Kampanově pokoji konán potaz.

„Co můžeme proti tomu?“ ptal se Kampanus, když dvéře zapadly a klika cvakla.

„Nic,“ odvětil Troilus, padna do sedadla a spouštěje ruce dolů jako bez vlády. Ticho.

Po chvíli pravil Basilius:

„Já myslím, že to vlastně nic není protimyslného, klíče od fišku našeho mají na kanceláři dávno, teď přišli sepsat, co je ve fišku, toť vše!“

„Sepsat a odnést!“ doplnil Troil zamračeně.

„Pořídíme si také sepsání a podle něho bude nám zajisté vráceno, co komisaři odnesou,“ mínil Kampanus poněkud dobrácky.

Troil se na něho podíval útrpně, ale neřekl nic.

Nemluvný Žabonius, mistr nejmladší, když z potazu odcházeli, prohodil:

„Medle, konec to není, ale do konce není daleko.“

„Ty jsi řekl!“ potvrdil Troil a šel.

Když mistři předstoupili zase před komisaře, Troilus jako rektor pravil vážně, ale s tváří nepřívětivou:

„Nechceme se protiviti vůli knížecí, zachováme se poslušně; jen prosíme, abychom si mohli dekret jakožto dokument opsati dáti!“

Povolán pedellus a mistři, vzavše na sebe šuby, vstoupili s komisaři a se zámečníkem do fisku, kdež bylo jako v ledovité pivnici nebo v jiném sklepě zamrzlém.

Komise obstupovala jednu truhlici po druhé; nemohl-li Troilus hned najíti příslušného klíče, jižjiž Pěček kynul zámečníkovi. Na to tu ten bodrý umouněný tovaryš byl.

Troilus vybíral staré i mladší pergameny, sličně popsané, pedellus zatím olůvkem zapisoval.

Truhlici defensorům a stavům království Českého náležitou zámečník musil s nemalým násilím vypáčiti. Klíče zůstaly za pánem z Roupova, jenž vyšel ze země s králem Fridrichem. Když vyňat z truhlice stavovské a otevřen list majestátní na svobodu náboženství podobojí, Pěček pravil posměšně:

„Ten bychom mohli roztrhati hned!“

„Proč?“ vyrazil Kampanus z ohrady zubů tak náhle a prudce, jako když se střelí.

„Protože již neplatí!“ zněla odpověď suchá a stručná.

„Majestátní list, na němž podpis císaře a krále Rudolfa, ten že neplatí?“

„Je vynucený a teď jako střep rozlomený!“ odvětil namístě Pěčky ztrnulý Mathiades konšel, na každou sylabu klada důraz.

Červenolící pan Černín zarazil hovor:

„Nechejte, nepřišli jsme se hádat!“

Došlo k nejvzácnější schráně, v níž složena listina se zlatou bullí, listina, kterouž Čtvrtý Karel, císař a král český, založil učení vysoké národu českému. Kampanus v rozechvění přešlapoval, když schránu otevírali; Troilus vyňal vzácný pergamen, Kampanovi zatemnily se oči; když pergamen ten svatý do rukou pojal Pěček Smržický, toho pohledu Kampanus snésti nemohl — rychle ven, ven, pryč. List Karla Otce v takových rukou!

Dvě hodiny potom komisaři odešli, vzavše s sebou Zlatou bulli a několik důležitých kusů jiných. Karolinum ztichlo. Zkoušek nekonáno.

Kampanus v budově osamotněl se svými tesknými myšlenkami. Jediná hodinka nesvítila mu bíle, vesele, všecko viděl kolem sebe šedivé, ba černé. I potěšení, že propuštěn milý soused Sixt ze žaláře, i to zkalilo se brzičko. Kampanus chvátal do Sixtova domu, shledal, že jest milý soused Sixt chorobnější, nežli býval, tvář jeho je žlutá jako vosk. Přátelé se objímali horoucně jak srdeční lidé, již spasili se z korábu ztroskotaného.

„Budeme se často scházeti,“ Kampanus pravil hlasem rozechvělým a srdečným, „mám strach o naši školu; strach někdy až divoký, zoufalý, když mne úzkost popadne, přijdu sem, přijdu k milému sousedu svému, k příteli, qui omnium meorum pars magna fuit.“ —

Utrápený Sixt smutně pohleděl do velikých, upřímných očí mistrových, smutně a dlouho vrtěl hlavou zamítavě:

„Nebudeme se scházeti v tomto domě, ten dům jižtě není mým, propadl v pokutě, toho domu mého rodného pánem bude ten německý doktor Fabricius, co ho vyhodili oknem, doktor Fabricius z Hohenfallu, vinice moje už sebral Michna, líto mi krásné vinice Mydlářky, tu sázel můj pantatíček vlastníma rukama, něco mi snad zbude na cestu, s paní manželkou odejdeme ze země."

Ulekl se Kampanus, v první chvíli ani mluviti neuměl. Chápal, že zchuzelý Sixt život bude míti na stará kolena krušný, ale proč ven ze země?

„Nechci zlého prorokovati," pravil Sixt, „ale, milý mistře, ty odejdeš z naší nešťastné země taky, ubezpečil mne kanovník Platejz, že vůbec nebude v zemi trpěna víra jiná krom římské, tedy povandruje nás víc!"

Vymrštil se Kampanus se stolice:

„Já neodejdu, neodejdu z koleje Karlovy, přísahal jsem, že zůstanu živ i mrtev, neodejdu, potomci by klnuli, že toho, co jsme zastali, jsme jim nedochovali."

„Zajisté dobře díš, milý mistře, také Písmo vyučuje, aby každý zůstal na svém místě, na němž od Boha postaven, ale nevím, pochybuji, že akademii uchráníte, — musil bys přestoupiti k římanům, a to tobě jistě na srdce nevstoupilo; mne Platejz tuze napomínal, abych k nim přistoupil, sliboval, že mi poleveno bude v pokutě, že neztratím tolik statku; já nechci, nemohu, přidržím se toho, v čem jsem se zrodil, kdo přestoupí, toho nesoudím, Pán Bůh rač soudcím býti, ale já se svou milou stařenkou odejdeme odtud — mám dověru v Boha, že se za lepších časů vrátíme, snad se štěstí obrátí, vojna v říši bouří a snad vzbuzen bude Švéda od Boha spravedlivého, aby ujal se evangelických."

O tom, že nebude jiného náboženství v zemi než římské, Kampanus přemítal dnem i nocí. To byl jemu hřeb do hlavy nový, velmi ostrý a dlouhý. Teď teprve chápal plnou silou a hněvnou bolestí slova onoho povýšence, advokáta Pěčka, že Majestát na svobodu víry může býti ihned roztrhán, poněvadž neplatí. Toho důsledku, že by s náboženstvím evangelickým padla i škola, která

byla od počátku vznešenou zástupkyní náboženství kalicha, toho důsledku se Kampanus v mysli své rozechvěné bránil, hádaje se sám u sebe o to s neznámými protivníky, kteří mu vyplňovali všecku duši. O Zlaté bulli nemohou protivci říkati, že byla vynucena, tu dal Karel císař a král, poněvadž měl tuto zemi nad jiné rád, všickni králové po něm tvrdili založení Karlovo, to se neruší, to se bez klatby neruší.

Protivníci v hlavě Kampanově křičeli: z kacířské školy vycházely bouře, bude jedna víra, jedna, jediná, a to bude katolická! A tak zápas děl se v ubohé hlavě Kampanově, a ta hlava byla z toho horká.

Noci míjely mu beze spánku, a když přece zamhouřil oči, za chvíli ve snách padal a volal a neusínal víc do rána. Tím mistr mdlel velmi zřetelně.

S jarem a se svatým Jiřím měl zahájiti se nový semestr na vysoké škole Karlově, měly složiti se úřady akademické a konati se volby nové.

Sešli se čtyři mistři karolinští v malém pokoji vedle kaple a Troilus rektor zahovořil:

„Přišel čas depositionis officiorum, skládám tedy úřad rektorský i pečeť, zanedbal-li jsem čeho, prosím snažlivě, aby mi to na dobré bylo vyloženo, neboť práce byla nesnadná a nevděčná v časech těchto tak nepokojných a nejistých, že naši předkové žádných takových nezažili nikdaž. Milý mistr prorektor, Kampanus, vydá hlas, na koho teď bylo by podati břemeno rektorátu; mně by bylo nejmileji, kdyby zase mistr sám vzal na sebe ten úřad.“

Kampanus odvětil:

„Nevím, ať promluví děkan Basilius!“

Malý panáček kroutil velikou hlavou sem tam, očima v rozpacích mžouraje, konečně popadl slovo přec a pravil:

„Činím také přímluvu, aby mistr Kampanus přijal na sebe rektorát nastávajícího semestru.“

Mistr Žabonius stejně volil mistra Kampana.

„Tedy mistr Kampanus zvolen za rektora,“ pravil Troilus

naposled.

„Nevím, račte pomněti," vpadl do skrovné slavnostní nálady Basilius s pochybností, „mám za to, že dnešní deposice úřadu rektorského ani volba nového nenese valné platnosti, neboť shromážděni jsme v schůzce soukromé. Skládání a volby mají se konati veřejně, slavnostně, u přítomnosti magistrův a bakalářů všech."

„Měly by, ale schůze všelikteraké jsou nám zapověděny!" namítl Kampanus trpce.

Basilius stoje na svém navrhl:

„Nechať tedy mistr Troilus váží cestu ke knížeti Lichtenštejnovi a k Michnovi, ti zajisté veřejnou schůzi povolí, kdyžtě nechceme jiného nic než dle statut a privilegií propustiti sebe z úřadů dosavadních a k týmž povinnostem voliti jiné; já půjdu s mistrem Troilem jako děkan fakulty, požádáme také, abychom směli o skládání a vzkládání úřadů dle starého obyčeje intimaci přivěsiti publice na vrata a pozvati všecky oudy akademie!"

Mluveno ještě to ono, ale ku posledku rada děkanova uznána za moudrou. Nač pokoutně obnovovati úřady v Karolinum a začínati semestr tiše, když škola jesuitů to činí se šumem a se slávou!

Den potom Troilus s Basiliem přišli na Hrad a vešli v předsíň, z níž se vcházelo do pokojů Jeho Milosti knížete.

Byly to pokoje královské nejbližší kancelářům. Dva mušketýři stáli v předsíňce na stráži a při nich dva lokajové. Všickni čtyři bystře pohlíželi ke každému, kdo vešel. Jeho Milost nebyla beze strachu, že by některý zoufalec mohl provésti bohopustý čin pomsty úkladné, Jeho Milost měla zprávy, že jest v Čechách vždy ještě duch vzpoury, a teď, kdy denně se provádějí konfiskace statků a lidé bohatí, rodové starožitní navždy stávají se chuďasy bídnými, teď je opatrnosti potřebí tím víc.

Z obou příchozích profesorů Karlovy školy strach nebyl. Ale taky nebylo k nim uctivosti. Kníže vzkázal po služebníkovi, jenž měl na lokajských střevících ohromné lesklé, snad stříbrné přazky, že na tu chvíli nepřeje si s nimi jednati, chtějí-li, aby počkali.

Troilus dával nepokrytě najevo, že nepřeje si čekati, také chvílemi některé tvrdší slovo vylétlo mu z ohrady zubů, ale vyfintěný Basilius na jedno slovo Troilovo měl deset svých, rychlých, hlasitějších, takže vždy šťastně udušeno slovo tvrdé deseti měkkými.

Ostatně již mušketýři ani lokajové si deputace universitní hrubě nevšímali. Stáli a seděli u dveří a bavili se mezi sebou.

Jináče v předsíni a na chodbě bylo neustále živo. Úředníci a všelijací pánové pobíhali sem tam. Přešel cestou několikráte pan Pěček Smržický, Magrle, Kapr, také Mollerus a jiní známí i neznámí, lidé lhostejní i velice nemilí.

Také přibralo se do světnice k Jeho Milosti pěkné děvče s mísou přikrytou a vonnou, děvče v sněhobílé kuchyňské zástěře; s děvou šel lokaj nesa láhev jako z ledu vyřezávanou, v níž zelenalo se víno třpytem kamene smaraku.

Když se již tuze dlouho nastáli, vyšel onen muž s velikými přazkami, v hedvábných punčochách a oznámil profesorům, aby přišli zejtra.

Toto oznámení Basilius přijal s poklonami, Troil zaťal zuby do rtů, aby nic neřekl. Venku si odplivl tak, že Basil zděšeně mrskal okem sem tam, nehledí-li někdo. Pak měl Basil dosti tuhou práci s Troilem, aby ho dostal k Michnovi. K panu Michnovi se musí jíti, pan Michna skoro jako kníže Lichtenštejn. Troilus se dal nevrle jako medvěd vést k Michnovi.

Michna přivítal pány vesele, přívětivě, laskavě, jako nejlepší přítel se vítá s nejlepšími přátely.

Jen kdyby nebylo těch lstivých očí v pihovaté tváři!

Přečetl žádost latinskou, neřekl za chvíli nic, pak náhle pošoustal dlaněma, popošel pokojem a promluvil rychle:

„Pěkně poradím panu knížeti, přimluvím se, nevím, proč byste nemohli se veřejně sejíti ad depositionem officiorum, proč ne, proč ne, nevím, proč by při tom nemohli býti mistři a bakaláři, dobře bude, když i tentokrát přítomni budou všickni mistři a bakaláři,
proč ne, ať jen přijdou všickni oudové vaší akademie, ať mistr

Kampanus, váš nejlepší skribent, již skládá pozvání všem oudům, on to tak dobře umí —“

Když mistři, vyšedše z Michnovy kanceláře, ocitli se na dvoře Hradu pražského, pravil Basilius, všecek dojat roztomilostí velmocného pana Michny:

„Vždy u sebe myslívám, že tomu pánovi lidé ubližují!“ Troilus jako by neslyšel.

Když tuto křesťanskou myšlenku vrtivý Basilius opakoval, Troilus suše odvětil:

„Pocítils, že z něho voní víno jako ze starého perkmistra?“

A pak už neříkal nic.

Kampanovi Troilus v soukromí pověděl:

„Pozvání piš, slavnost už bude, to jisto, ale postihl jsem, že ryšavé lišce do mysli náhle vskočil nějaký obmysl, ale co a jak, uhodnouti neumím!“

Zatím co mistři brali se s Hradu dolů do města, Michna s Mollerem ke knížeti vešli. Za chvíli lokaj sháněl pana Pěčka a přivedl ho brzy k Jeho Milosti. A ti čtyři trvali za drahnou chvíli v radách.

Záhy odpoledne přišel posel z Hradu do koleje s písemným dovolením, aby depositio officiorum konala se publice, a to dvacátého devátého dne měsíce dubna v osmou ranní hodinu.

Nastalo v koleji podivení nad tím, že vládnoucí pánové sami stanoví den a hodinu k aktu v universí.

Než slunce ten den složilo všecko svoje rudé zlato kamsi za horu Petřínskou, Kampanus byl hotov se vzletným pozváním, kteréž ještě večer pedellus přibil na vrata koleje Karlovy.

Zatím již také Troilus hotovil si latinskou řeč k oudům staroslavné universí. Kampanus narychlo do svého pokoje znova zval a volal přítelkyně Musy, neboť i on jako prorektor a zajisté i jako nový rektor musí promluviti veřejně.

Promluví o smutných časech, promluví opatrně, mohli by do schůze přijíti i protivníci, schůze je veřejná, protivníci mstivi, uškodilo by to škole, kterou miluje víc než sebe, tedy opatrně, ale

o založení akademie promluví, připomene, že ji založil císař a král, že založena schválením papeže Klimenta, toho jména šestého, že je to založení pevné a svaté, že založena českým synům, aby nemusili do ciziny chodit sbírat drobty, to všecko a lecco jiného poví — ale hlavně to připomene, že založení Karla císaře je svaté.

A v osmou hodinu ranní v pátek předposledního dne v dubnu měsíci přicházeli a přišli do Karlovy koleje magistři, bakaláři a scholares z měst Pražských odevšad. Byli to hlavně učitelé farních škol. A nebylo jich ani se scholary mnoho. V aule veliké jejich hlouček ztrácel se žalostně a nepatrně.

Pedellus, dnešní činností a běháním všecek v tváři brunátný, právě pokrýval vyšší katedru červeným suknem: vtom do paláce čili do auly vstupují doktor Kapr, Pěček z Radostic — a mistr Jiří Mollerus. Nezůstávají dole mezi oudy akademickými, nýbrž berou se přímo nahoru na stupně a usedají na povýšenou lavici při vyšší katedře. Vysoké klobouky položili vedle sebe.

Když usedli, Kapr s pyšnou nedbalostí kynul pedelovi.

Ten přistoupil k tlustému pánovi. Pán mu tiše něco pravil, a pak složiv ruce na hrušku svého kordu, díval se pan Daniel Kapr po hostech dnešní slavnosti.

Zatím v pokojíku vedle kaple, kde shromážděni byli čtyři profesoři Karlovy akademie ve svých řasnatých hedvábných talárech, nastalo pohnutí. Nejvíce ustrašil se Kampanus.

Hlavou mu vířilo: „Jakže? Kapr že je u katedry? Kapr, jenž odsuzoval k hrdlu, Pěček, jenž četl ortely, a Mollerus, jenž vinníky udával? Čeho ti tři chtějí? A proč vzkazují, aby mistři měli nejen pečeti svých úřadů po ruce, ale i klíče, nač klíče? A co ten Mollerus tady u vyšší katedry? Mollerus, jehož jsme za profesora nepřijali, nač ten tady dnes? — Ah, ah — či je tu právě proto, že jsme ho za profesora nepřijali, uchystal něco?“

Když mistři vycházeli z pokoje do auly, Kampanus neměl krve v tváři, byl téměř zsinalý. Ve dveřích prohodil chraptivým hlasem Troilovi:

„Co dělati, je-li něco zlého zchystáno?“

Troil odvece ani ne tuze tiše:

„Kde síla slabá, mlčí se!“

A jak mistři vycházeli, v týž okamžik povstali onino tři nezvaní a tajemní hosté a kráčeli proti nim; téměř vprostřed theatrum u dlouhého stolu ve stínu vyšší katedry sešli se.

Kampanus, jemuž na mysl vstoupil strašlivý přízrak konce universitního, oči upjal nejprve na malé figuře doktora Kapra, masem a zdravím kypící, ustrašené oči Kampanovy svezly se s tlusté tváře Kaprovy na papír, jejž držel v ruce, ale odtud přenesly se oči mistrovy na Mollera, bývalého studenta této školy a nyní ještě vždy ouda fakulty.

A mistr Jiří Mollerus nesnesl pohledu Kampanova.

Očka jeho hnědá, nažloutlá, pichlavá odvrátila se a přimhouřila se v jakéms pohrdání, přitom vypasené tváře Slovákovy zpupně nadmuly se tak, že malý nos v nich se topil.

Shromáždění ztichlo.

Nikdo sebou ani drobet nehýbal, všickni měli pocit, že tu dnes něco neobyčejného se díti bude. Snad všem nejvíce tiskl se do očí Mollerus. Vždyť to všickni věděli — kterak úsilně Mollerus snažil se o profesuru, kterak nabíhal na bývalé defensory, na direktory, ba i na falckraba, když tu byl králem, a nic neneslo platnosti, Kampanus nepovolil — a ten Moller teď tu na povýšeném místě v akademické aule u vyšší katedry stojí. Stojí tu týž odstrkovaný Mollerus proti témuž mistru Kampanovi, který ho se stejným úsilím odtud vyháněl.

Tušili všickni, že se něco chystá neobyčejného.

V tom tichu, jež nastalo, ani jediné slovo Kaprovo nemohlo zaniknouti, již také proto ne, že pan doktor Kapr jako jurist uměl veřejně promluviti, a zvláště chtěl-li, aby se žádné slovo neztratilo, aby slyšeli všickni a porozuměli.

Pan Kapr mluvil krátce, s důrazem sic, ale neozdobně, ne úřední řečí akademie, řečí Ciceronovou, ale po česku:

„Jeho Milost pan Karel, z boží milosti kníže a vladař domu Lichtenštejnského, na místě Jeho Milosti císařské zřídil nás, zde

přístojící, mne doktora Daniele Kapra, pana Michala Pěčku Smržického z Radostic a pana mistra Jiřího Mollera, za komisaře k dnešnímu vašemu skládání úřadů — tu je dekret s pečetí Jeho Milosti (přitom podal listinu Troilovi, ten ihned podal ji profesoru druhému a ten třetímu; Kampanus se listu nedotekl); žádám tedy, aby pan rektor universitatis, mistr Mikuláš Troilus Hagiochoranus, ráčil složiti pečeť rektorskou v ruce moje (přitom nastavil obě ruce a Troil mlčky dal mu pečeť), pan děkan mistr Daniel Basilius z Deutschenperka aby složil pečeť facultatis philosophiae i klíč koleje císaře Karla IV. do rukou pana Pěčka z Radostova, témuž pánovi aby složil pečeť a klíč koleje Všech svatých čili collegii Angelici pan mistr Jakub Žabonius a naposled pan mistr Jan Kampanus, prorektor a probošt koleje krále Václavovy, nechť složí pečeť a klíč své koleje do rukou — pana mistra Mollera —"

„Do rukou pana mistra Mollera" řekl pomaleji než všecko předtím a s patrným důrazem na každém slově.

Když Kapr začal mluviti a vyzýval prvního mistra, komu odevzdati pečeť, to již snadno domyslil se Kampanus všeho ostatního až do posledka. Měl v sobě ošklivost, hněv, zármutek, všecko v divné a rozčilující smíšenici a spletenosti; stud přikryl jeho tvář na okamžik a zase hned zachvíval jím pocit nicoty a nevážnosti; proti tomu ohlašovala se hrdost oprávněná a do toho zase křičela bolest nad tím, co se děje se školou Karlovou, v jedné minutě přepadla ho směšná myšlenka, aby volal lidi na pomoc, aby volal z okna, do ulice, — chvílemi zrudl v tvářích a pak zase příšerně sezelenal, a zase mu spánky hořely; oči se mu měnily ukazujíce, co vře v srdci toho velikého, statného muže a co všecko plete se mu v zběsilém střídání v hlavě šedé.

V ten okamžik však, když ho Kapr vyzýval, aby dal pečeť a klíč Mollerovi, v ten okamžik Kampanus silou nadlidskou opanoval sebe a s klidem sochy antické podal svému zákeřnému nepříteli pečeť a klíče — ale při tom klidném, vážném pohybu ruky byly oči Kampanovy nějak jako sklem povlečené.

Mollerus, bera pečeť a klíč, při své přirozené smělosti nedovedl

svých hnědých jedovatých očí pozdvihnouti k svému učiteli.

Upřel je dolů, upřel je na jemnou ruku mistrovu, která podávala, přitom postřehl, že ta jemná, bílá ruka se zachvívá. V ten okamžik již také opustila Mollera flegmatická povaha a on v rozčilení mrzutém vjel si rukou do prořidlých vlasů.

Když pečeti a klíče odevzdány, Kapr pokračoval hlasem o něco výš pozdviženým:

„Z nařízení Jeho Milosti knížecí ustanovují se za komisaře a správce veškeré akademie Karla IV. a jejích důchodů pan Michal Pěček z Radostic a pan mistr Jiří Mollerus, oba pánové tuto přítomní!“

Poklonil se a šel.

Druzí dva poklonili se taky a šli.

Čtyři profesorové pozůstali jako sochy.

V shromáždění pravil kdosi:

„Finis!“

Skoro bezděčně a jako ozvěnou opakovali tři z profesorů hrozné slovo: „Finis!“

Kampanus nebyl slova mocen. Stál ještě dlouho u vyšší katedry sám a sám, když všickni byli odešli.

XI.

ŠEL V KLID SVĚTA JINÉHO

Mrštný mistr Basilius dohonil mistra Mollera u mostní věže právě pod dvanácti hlavami lidskými na železných roštích vztyčenými, jimž denně byli společností nebeští ptáci, vrány, ostřížové a sokolové, kteří sem se slétali z věží pražských i z kraje.

Mollerus kráčel svým těžkým, líným krokem. Basil jemu po boku. Po několika prázdných slovech Basilius řekl:

„To jsme tedy z akademie dimissi, jsme navždy propuštěni

z professí, to už tedy nejsem profesorem?!“

„Ba tak! Bodajže,“ odvece Mollerus suše a stručně.

„Tedy prosím tě, optej se u hraběte Michny, kdy bych měl se přihlásiti, můžeš-li, přimluv se, abych nebyl sekretářem při těch nynějších konfiskacích, věru, takového úřadu, pro který lidé pláčí a klejí, bych nevzal, budou na Hradě zajisté ještě také jiné práce, k nimž se spíš hodí bývalý profesor!“

Mollerus při posledním slově se ušklíbl posměšně. Pak slíbil, že se přimluví:

„Já také v komisích konfiskačních,“ doložil, „nerad bych pracoval, ne že by mne bolelo, dyž urození páni, stateční rytíři a opatrní měšťané, všecci stejně durní a nadutí, ztrácejú statky, to ne, mně vždy spíše velel rozum a zbadal su již před lety, kam to vaši stavové dotáhnú, kam dondú, šak já tu capinu čul, ale včil mi zase na odpor rozumu vystupuje ta ohromná, veličizná hromada konfiskací a nelíbí se mi ti, kteří je provádějí a bohatnú, sú jako divá zver, tož myslím, že tím vaše patrie bude zničena, a té je mi přece líto. Proto su rád, že mně Michna dal inou úlohu, správa university se mi dobře hodí, možná, že se včil do koleje Karlovy vstěhuju, že tam budu mít bývání.“

Basilius chtěl něco říci, nevěděl jak, vrtěl se na krátkých nožkách.

„Víš, nezlob se, odpusť, víš —“

„E, co by, nu, ven s tím,“ pobídl ho Mollerus líně.

„Já na tvém místě bych byl se do dnešní komise netiskl, myslím, že jsi do ní vstoupil naschválí, bylo hrozné pohledění na Kampana, zahanbovalo ho to, odpusť, že ti to pravím, je to smutné theatrum v koleji Veliké odbyto, ale bylo hrozné a nemusilo býti!“

Mlčel chvíli Mollerus.

„E, co by,“ pravil pak, „upřímně ti povím, nejsu potmehúd, žádnoho nechci prekabátit, veru, mně se nechtělo do toho, Kampanus sic zasluhoval ponížení, keré se mu stalo, ale pravdu máš, že se to mohlo vykonati bez onoho theatrum, ale jest v tom ženská, bůh ví, proč moja manželka na Kampana se tak mnoho zazlila; nějaký hněv bych chápal, Kampanus ublížil mně dost, činil

mi vždy od nejprvšího času protiveň, ale ona proti němu má zrovna zběsilý vztek. O tom, že budete propuštěni, věděla už dávno, a vždy mne nutila, abych já byl od Michny vyvolen k té úloze oznámit vám, že je konec. Já musil Michnovi o to říkati. Je to opravdu ženský jedovatý, mstivý úmysl, ona sic pravila, že to bude pro mne akési zadostiučinění, ale jak vidíš, su upřímný, byla to ženská mstivost, moja žena je pavúk mořský, čert, čert, a přiznám se ti, že mně bylo v Karlově koleji dnes vpravdě tuze horúco; když su se do něho zadrapoval, badám, že přec nejsu tak tvrdý zbojník, jak se dělám, bylo mi jako v peci horúci. E, co by, ven s tím, bylo mi ho i líto, byl tak bledastý!"

„Myslím," pravil Basilius, „že svého úpadu nepřežije, jest už od některé doby velmi malátný, býval ráznější, zdálo se, že nějaké břemeno dne unese, ale teď nevím, nevím."

S tím rozžehnali se přátelé od sebe.

Dlouho stál Kampanus u vyšší katedry, když všickni odešli, dlouho stál v prázdné slavnostní síni starobylého Karolinum.

Když pedellus po druhé přišel k němu a něco promluvil, Kampanus vzal hlavu do obouručí, jako by chtěl probuditi se, kráčel pak zvolna, poněkud po stařecku nahnut, do své habitace. Těžce dýchal. Pořád si rukou přejížděl čelo, jako by chtěl nějaké myšlenky zahnati.

Ve dveřích řekl pedelovi, že má v hlavě chaos, jako na pražském mostě bývá, a že mu hučí v ní jako voda u Nových mlýnů.

Ocitnuv se sám, klesl do stolice šeptaje:

„Finis, konec —. Co se mnou? Co učiní Troilus, co Žabonius, ten nemluvný, tichý, trpělivý? Ten je mlád ještě, mládí nezoufá, ale co Troil, co já? Přísahal jsem, že se odtud nehnu živ či mrtev, — Basilius má dvojí tvář, ten asi věděl, jaké chystá se mi pohanění, — Mollerus — poběhlec víry — líný hráč — správce akademie!" —

A zase divoce hučelo mu v hlavě jako u Nových mlýnů Vltava; vstal, držel se stolu, aby neupadl. A potom klesl do stolice obšírné a mluvil k sobě nahlas:

„Jsme-li tím koncem tak zhola nevinni? Jsem já nevinen?

Zdalipak dělali jsme, co jsme měli? Kdo z nás činil co na obranu akademie? Nikdo nic. Proč nejel jsem přímo ke králi? Byl jsem nečinný, líný, pohodlný, mizerný, skládal jsem verše, hovořil jsem verši tomuto tvrdému, hluchému okolí, psal jsem o milostivosti, která Caesara učinila bohem, psal jsem mecenátům akademie, ale těch není, Caesar umřel dávno, prokleté stáří, které jen blábolí a není činu schopno!"

A opět popadal se za hlavu, přitom pobíhal světnicí jako lesní zvíře v kleci zavřené, brzo loktem, brzo kolenem o zeď narážeje.

Když se všecek až k smrti unavil, ztišil se. Zavřev dvéře na závoru, usedl. Pak vstal a svlékal se.

Za chvíli zase oblékal se. Otevřel závoru, šel prázdnou chodbou v koleji Karlově dvéře od dveří, vešel do auly. Když zhlédl vyšší katedru červeně, slavnostně pokrytu, zase chytil se za hlavu oběma rukama a utíkal do svého pokoje, zavřel se, hodil sebou na lože, jak byl, všecek oděný, a zůstal ležeti v ztrnulosti.

Nedostal se k němu ten den odpoledne ani dědeček Revír s Jeníkem, nedostala se k večeru k mistrovi ani kolejní kuchařka, stará Háta, nesoucí vařenou řepu a kousek vepřového masa.

Když zvonili u sv. Havla klekání, Kampanus otevřel okno do kolejní zahrady a hleděl k bledému nebi, jež právě dnes zdálo se mu býti chladným, tvrdým, hluchým, nemilosrdným. Na rty tlačilo se mu rouhání Bohu, Bohu, který nevyslyšel. Místo rouhání za chvíli přes rty dostala se výčitka a z ní naráz zrodil se pláč —

„Bože, hleď, dopustils, aby zničeno bylo od nepřátel Karlovo slavné dílo — Karlovo slavné dílo," řekl a již pršely slzy jako hrachy ze smutných, zoufalých očí — „jediné učení naše staré, slavné — konec —"

Tu noc nespal Kampanus. A mdlobou-li zavíraly se mu oči chvílemi a pohasínalo-li vědomí, vždy zase prudce jimi zatrhlo a on probouzel se do tmavé noci; přes tu chvíli zdvihal se z lože rozházeného a chodil pokojem, otevíral okno, aby ho nezadusila bolest srdečná, a zase ulehal bezměrným smutkem sklíčený a vysílený, aby při prvních zvucích hodinového cimbálu

rathouzního a jak první písknutí ponocného doniklo sluchu jeho, vymrštil se z lože zase.

V tom děsném neklidu jeden okamžik měsíc do tmy vrhl hrst zeleného světla.

To světlo přelétlo obraz Karla Čtvrtého, krále a zakladatele, — hlavou Kampanovou horečnatě rozpálenou probleskla vzpomínka na založení starožitné školy, jasně viděl onen veliký pergamen s visutou bullí, kterým král ustrojil hostinu Mus doma, tady, aby synové této země nemusili sbírati drobtů se stolů cizích, vzpomínal prvních nesnažení, oživnul mu v mysli muž vyzáblé tváře, bez vousů, s kněžskou pleší, velikých, hlubokých očí, muž, od něhož se lila druhdy ušlechtilá řeč, jakoby kvítečkem prosejpaná, a druhdy hřmělo napomínání hříšných tam v Betlémě v kapli; vzpomínal mistra z Husince, mistra Jana, rektora universitatis, který zjednal Čechům právo proti cizím, viděl v duchu mistra tak živě, jako by ho malba vystavovala, a mistr rektor byl smutný. Kampanovi v rozpálenou hlavu vplynula osoba jiná jako stín světlý, Jan Šindel, hvězdář, medikus, a v historickém pochodě objevil se hned za ním Jakoubek Stříbrský s kalichem.

„To ten můj předchůdce," vzpomínal Kampanus, „to ten, od něhož kalich s krví Páně stal se znakem české naší školy vysoké, ó šťastná dobo mladé školy!"

A hroužil se Kampanus v myšlenky, pomněl tlustého sladovníka Rečka, hofrychtéře Laudy, kteří založili koleje při universí, představoval si v duchu šumný rej a živý ruch v kolejích, vzpomínal onoho slavného písaře Prokopa, jenž první s katedry vykládal o městských knihách a právech, první a dřív nežli na jiných akademiích za hranicí. —

Odcházela od Kampana zvolna mysl tesklivá, čím hlouběji se hroužil v vzpomínky, čím světleji dostavovali se k nim starodávní učitelé a rektoři, které Kampanus znal dobře z knih, koží vázaných a prolamovanou mosazí pobitých. Šeptal si:

„Vítej, vítej, svatý stíne prvního mistra, jenž přinesl do školy vznešeného Vergilia, vítej, mistře Řehoři!"

A dlouho myslil Kampanus na toho českého Římana a tak srdečně, jako by jeho starožitným bratrem byl. Vzpomínal i Kornela Všehrdského, juristy, který vážil si jazyka svého mateřského nad latinu lidí učených, v mysli ožili mu Václav Písecký a Zikmund Jelenský, kteří milovali zemi Vergilia a Horatia víc nežli zemi českou, chladnou; nevyčítal jim; pokyvuje hlavou chválil Jelenského, kterak žil v cizině na slávu jména českého; kmitl se Kampanovi hlavou též obojetník kněz Cahera, první rektor víry evangelické. Dlouho obíral se v duchu s Matoušem Kolínem, českým Rekem a poetou; k mysli vynořili se mu mrtví, které Kampanus znal osobně, byl mezi nimi i bohatý, schránlivý Kodicillus, který bázlivě zapřel upáleného mistra Jana. —

Kampanus již klidně ležel na loži. Tiše mu plynula na mysli postava za postavou a mistr se všemi rozmlouval. Srdečně vítal jako ve snu dobrého, starého, pečlivého tatíka českého učení vysokého, mistra Bacháčka, ale do duše se mu náhle tlačil smutek a tichá slova přemkla se Kampanovi přes zuby:

„Dobře, tatíčku, žes nedočkal se, kterak s chrámu líbezných Mus strhány zdobné květiny —“

Kampanus vidí v duchu kolegy nedávno zesnulé, mrzutého Skálu, popelavé, vyschlé tváře, čiperného mistra Vavřince Nudožerského, který hrozí, doktora Jesenského, který také zdvihá ruku — otevírá ústa — v nich krev —

Kampanus vyskočil z postele naráz do tmy, a v té tmě potácel se semotam v nevyslovitelném zděšení a na všem těle se třesa.

Ponocný pískal šestou noční hodinu podle českého orloje.

„Proč přišli stínové do mé hlavy mdlé?“

„Kdo je poslal?“

„Proč kývali, proč hrozili?“ Tak se Kampanus ptal, nemaje, kdo by mu odpovídal.

Oknem do tmavé světnice vanulo povětří vlhké, studené. To chladno přivedlo rozespalého mistra zase k samému sobě. Ztišil se.

Rozkřesal a rozžehl olejný knot na kahanci. Zahleděl se v obraz Karla Otce. Pak usedl a dlouho díval se do mdlého světla, jež

živořilo v kahanci.

Náhle vzchopil se.

„Vím, proč hrozili, rozumím, proč kynuli, vím to, napravím svoji vinu, napravím naši vinu, velikého nedokáži ovšem nic, také nemohl jsem dříve nic, co zmůže starý člověk proti násilí ruky tak mocné a železné, co mohli zmoci tři čtyři v světských bězích neobratní mistrové proti tolika mocným a mohoucím, co proti Martinici, Slavatovi, Lichtenštejnovi, co proti řádu bratří jezovitských? Ó, tiť jsou veliké a silné vojsko — a proti němu čtyři ubozí profesoři! — A defensoři akademie i náboženství zvěšeni a postínáni — hlavy jejich na věži. — Nemohli jsme nic odvrátiti, smrt školy nemohou mně předkové vyčítati, ale rozumím, vyčítati mohou, že jsme zrušení školy přijali tak klidně, tak tiše, byli jsme povinni těm, kteří ji přišli zničit, a všemu světu oznámiti, že vysoké učení Karlovo jest umořeno a zničeno bez práva a spravedlnosti; nebylo dobře, že jsme uposlechli Troila řkoucího, kde síla slabá, mlčí se, my neměli mlčeti, kdo mlčí, souhlasí. — Budu protestovati, pozdě sic, ale pozdvihnu hlas svůj přece, páni na Hradě neradi slyší protestace, proto bubnováno, aby nemohl mluviti Budovec, Kaplíř a jiní tam na černém theatrum na rynku, já budu protestovat sám, děj se co děj, budu protestovati tomu knížeti vůči! Nesmí se praviti, jakož nějaký dareba posměšně vytlačiti dal: Hic iacet et tacet universitas Pragensis, iacet et tacet! Nesmí se praviti, že hrdousená akademie mlčí!“

Když ráno kuchařka kolejní vešla do habitace Kampanovy s pivní polévkou, mistr byl pryč. Patrně odešel v chvatu a v zmatku, neboť nechal všech dveří otevřených.

Stará Háta odnesla polévku zase, vrtíc hlavou bezvlasou. Pak se shodla s pernikářkou, že mistr není mysli docela zdravé, snad má nějaké přeludy, bylo slyšeti v noci, že několikrát křičel; pernikářka slíbila něco mu poskytnouti, aby se zahnaly přeludy a pán aby čistě spal. Přitom svěřila se kuchařka pernikářce, kdyby se nepolepšilo, že odejde, beztoho prý neví, kterak mistra živiti, kdyby starý pan Revír nedal jí nějaký groš, od pana mistra by nedostala ničeho, ten

nestará se o nic, ten jako by byl na jiném světě.

Zatím mistr Kampanus byl již před domem knížete Lichtenštejna pod schody zámeckými.

Dostal se tam oklikou přes převoz vltavský dolejší, aby nespatřil oné smutné věže u mostu, na níž hlavy.

Umínil si pevně, nepustí-li ho kníže k sobě, že ho popadne na ulici. Proto chodil dlážděnou stezkou před domem jako stráž a nezašel ani za roh. Po drahné chvíli lokaj řekl Kampanovi, že Jeho Milost se již strojí.

Kampanus chvílemi cítil v sobě silné odhodlání, ale zase chvílemi připadal na něho tísnivý pocit, jak nicotný a bez váhy jest profesor, jejž od školy vyhnali, měl pocit, že jest ze všech poražených nejmenší, nejnepatrnější, kladl do nekonečné výše nad sebe ty, kteří život ztratili na onom černém theatrum.

Lokaj vyšel před dům, že pan rektor může vejíti k Jeho milostipánovi.

Za chvíli mistr Jan Kampanus stál před mužem, jenž byl v čele krvavého soudu nad zástupci českého národa.

Muž prostředně urostlý, hlavy pro široké čelisti poněkud hruškovitě zformované, vlasů zpátkem česaných, s nepatrnými štětičkami pod nosem a na špici brady, velikých očí — pravé oko větší, ostřejší. Nad očima dva tvrdé svaly v čele vysokém ukazovaly pánovu energii.

Kampanus stanul při dveřích nádherného pokoje. Zhlédl pána a za ním přímo na zdi veliký obraz císaře a císařovnin.

„Vítejte, reverendissime rector, co přinášíte?“ pravil kníže přívětivě a usmívaje se pokročil vstříc Kampanovi.

„Přicházím stran zrušené Karlovy akademie!“ odvětil Kampanus, pevně upínaje oči své knížeti do tváře.

„Zrušené?!“ ptá se Lichtenštejn udiveně.

„Zrušené!“ odvece Kampanus hlasem tvrdým, pádným.

„Universitas Carolina není zrušena a nebude nikdy zrušena,“ pravil kníže, „toť nějaké nedorozumění; Jeho Milost císařská ráčila mi vzkázati, že nezruší, co veliký jeho předek Karel IV. založil, toť

nějaké nedorozumění! Moji komisaři přece snad nic takového neřekli, přijali pečeti a klíče, profesoři jsou propuštěni, ale škola zůstane, nemohu vás, reverendissime, tajiti, že vynasnažíme se, aby Karlova akademie co nejdříve dostala se do rukou katolických, katolickým Čechům ji Karel založil, a ne husitům ani kalvínům, kterých za onoho času nebylo na světě!"

„Připadne bratřím jezovitům?!" ptal se Kampanus hlasem klidnějším, mírnějším.

„Není rozhodnuto; ale není potřebí tajiti před vámi, že patres od sv. Klimenta vaší akademie nechtějí, možná tedy, že povoláme do Karlovy akademie světské profesory, takové, jací tam byli, ale muže spolehlivé, našeho katolického náboženství; rozhodne se to v několika měsících, račtež, reverendissime, do těch čas v koleji volně bydleti, slyšel jsem, že tři z propuštěných profesorů mají své domy, jen vy domu svého nemáte, tedy račtež jen zůstati v Karolinum nebo v jiné koleji až do konečného rozhodnutí, již jsem tím rozumem nařídil komisařům, cítím, jak těžko loučiti se budete s místem, kdež jste žil a pracoval tolik let!"

Kníže podal ruku mistrovi s jakous přívětivou náklonností a propustil ho.

Kampanus se proměnil.

Smutek mu sic zůstal; kdo, čitelnost mající jako on, tak hrozné věci viděl, zažil a procítil, ten nepozbude smutku již nikdy, u toho se smutky shromáždily a při něm zůstanou.

Ale Kampanus po návštěvě u knížete nebyl již stále tak malomyslný jako prve, poněkud vzpřímil se, nějaká myšlenka okřála ho, okřála jeho srdce, ale naplnila ho zase velikým staráním.

Opakoval si stále, že v Karlově akademii bezpochyby budou profesoři, jako bývali, to ho plnilo nadějí, ale že ti profesoři musí býti katolíci, to ho plnilo starostí.

Do těch dvojích myšlenek pletla se neustále slova mladého přítele, onoho francouzského vojáka bělohorského, že Bůh jest jediný a stejný ve všech náboženstvech, každá služebnost boží že jest úmyslem stejná. — Jen míti plnou jistotu, že jesuité klementští

nechtějí Karlovy akademie. Co by učinil, kdyby to věděl jistě, toho nedomyslil, bránil se domysliti to.

Prochodil v samotách Karlovy koleje mnohou chvíli, hluboce jsa zadumán. Nad chaos všelijakých vzpomínek a myšlenek vždy se vypjala do výše ta, že universí Karlova živa zůstane a že v ní budou mistři, jako bývali; bylo Kampanovi, jako by se díval do mlhavin hustých a náhle trhaly se mlžiny a jiskřivý snopek slunečných paprsků osvítil proužek země — tím svítivým proužkem země byla mu ona myšlenka, která se vypínala nad ostatní.

Z počátku se vyhýbal slovu, že ti noví profesoři musí býti katolického náboženství. Bylo mu to jméno velmi nemilé. Ale nebylo lze protivné to jméno od myšlenky odlučovati. Celá myšlenka přece jenom byla ta, že noví profesoři musí býti katolíci. Katolictví jest jediný východ z temného lesa nejistoty. Nechtěl na to mysliti, ale myšlenka vracela se jako zimnice a ku posledku nedala se již odehnati. Brala na sebe ostřejší formu.

Kampanus vzpomínal své přísahy, že nehne se z Karolinum živ či mrtev. Má-li tu zůstati živ, musí proměniti víru, jinak by měl umříti. Katolictví jest jediná cesta uniknouti smrti.

Bouřila se v něm odpověď: raději smrt než odpadlictví. A pak zase zaháněl myšlenku o smrti.

V takové nějaké chvíli, kdy lnul k životu, smrt zaháněje, Kampanus napsal verše.

Napsal elegii o velebné Panně Marii.

Byl luterán, Českým bratřím pro jich mravní povahu se přikloňující, ale to mu nikdy nepřekáželo v poctivosti míti onu bolestnou máteř, jež viděla, kterak jí Syna přibíjejí na potupné dřevo kříže. Psal o ní elegii a elegie měla mu přichraňovati život, ne sic přímo, toho nedovedla elegie, ale měla přiblížiti Kampana k mocným jesuitům, aniž by přitom ublížil svému náboženství.

Když mladý pedellus přišel do koleje Karlovy loučit se s mistrem a odpuštění bráti navždy ode vší akademie, Kampanus prosil mladíka, aby mu vykonal tu poslední službu a došel k sv. Klimentu do koleje jesuitské s listem.

Vyvalil oči černobradý, červenolící pedellus a ze rtů vyklouzlo mu jako maně:

„K těm s rohatými biréty?“

Ale postřehnuv lehký mrak na čele mistrově, ochotně sliboval ihned, že list donese. Pak se dal, vida mistra smutně zamyšleného, do vypravování. Tušil, že by mohla novina, kterou měl za lubem, mistra veseleji naladiti.

„Příhoda stala se nevelmi trefná, povídají o tom všude, že u Mollerů křik a lání, jako by peklo chodilo, Mollerus se odpírá posledního dítěte, že není jeho, ženě nadává běhavých pokoutnic, ten líný momoluk teď je čilý a zuří, prý před domem Michnovým dal jí několik lícních pohlavků, až otekla, až měla uši černý, potom se ho taky zmocnila, dal jí to Pánbůh, a přitloukla jemu taky, inu peklo hotové, říkají — e, že si s Michnou dvůr vedla, — kdož to ví — a —“

„Nám po tom tak daleko nic není!“ pravil Kampanus, zavíraje řeč s pedelem. Jen úsilně ještě jednou žádal, aby mladík, jemuž historie s Mollerem se patrně líbila — vždyť oči mu nepřestaly vesele hořeti, ani teď, když Kampanus už nechtěl nic slyšet —, aby mladík ten list donesl k otcům jesuitům k mostu.

Hodinu po odchodě mladíkově již vcházel do habitace Kampanovy jesuitský páter obvýšné postavy, vyzáblé tváře, ale ostrých černých očí s častým zábleskem zchytralosti, hlavy veliké na krku tenkém, scvrklém, kryté šedinami barvy do zelena, dosti hustými a nazad sčesanými.

Vcházel odměřeně, prkenně, mluvě „Laudetur dominus Jesus Christus“ hlasem zpěvavým, táhlým, strojeným a v posledních sylabách třaslavým.

Páter rektor Valentin Koronius.

Usednuv chválil elegii Kampanovu, chválil ji slovy libějšími nad máslo, měkčejšími nad olej. Kampanus několikráte zdvihl ruku, aby chválám odporoval, ale slova páterova plynula zpěvavě, klidně a tiše bez přetrží dál, až zachvěl se poslední jich tón a sladce umřel vůlí přívětivého pátera.

Kampanus ihned začal o universitě. A po několika obratech vyrazil přímo s otázkou, která mu byla v srdci navrchu a tížila ho nejvíc.

Ptal se, dostane-li se Karlova akademie otcům jesuitům.

Kněz bez rozpaku a přemítání pověděl, že pražští otcové byli vyzváni již před časem, aby akademii ujali, vyznal, že zamítli, vzkázavše provinciálovi, že mají dosti činiti se svou akademií u sv. Klimenta, jiné akademie že nepřejí sobě míti, bylo by o nové starosti a práce víc.

„Arci," pravil, „kdyby přišel rozkaz od představených, musilo by se uposlechnouti, kdyby mně poručili, abych ještě dnes odebral se do Indie, jistě bych beze slova ještě dnes dal se na cestu do Indie; my posloucháme!" Tak skončil s velikým důrazem.

„To by Karlova škola dostala se profesorům světským?!" ptal se mistr.

„Zajisté to možno, ale budou to katolíci; dekret, aby byla v zemi jen samospasitelná víra římskokatolická, vyjde co nevidět, a jinověrcům nezbude než přijímati pod jednou, nebo jíti ze země."

Poslední slova říkal páter rychleji, méně třaslavě, energicky, skoro nesrdečně.

Kampanovi velmi nepříjemně slova ta uléhala v sluch.

Zamlčel se, a páter, znatel lidí, obrátil zase řeč v tok tichý, nasládlý a brzy měl se k odchodu.

Ve dveřích zval Kampana kterýkoli příští nedělský den do kostela, že veliký chorus bude zpívati mši složenou od nešťastného pana Haranta.

Jesuitský kněz odešel.

Kampanus věděl již, co věděti chtěl. Řeč Lichtenštejnova shoduje se úplně s řečí páterovou, bude tedy pravdivá; budou voláni do Karolinum učitelé světští, ale — a zase nechtěl Kampanus domysliti, že ti učitelé musí býti jiné víry než on. Přesvědčoval sebe sama, že by mohl Karlově škole sloužiti i nadále a stejně tak jako ve dnech bývalých, šťastnějších.

Té myšlence, že budou voláni světští učitelé v dům Karlův, zvykl

si tak, že o jejím uskutečnění ani málo již nepochyboval; nepřijímal důvodů, že věc je nejistá, vzpomněl si na tu onu námitku, ale nepůsobila na něho, jemu stala se možnost, o níž mluvil kníže i jesuit, jistotou tak pevnou jako žulová skála.

Ku posledku pak sama sebou přece vynořila se myšlenka o přestoupení, vynořila se nesměle, Kampanus odmítl ji prudce, bylo mu, jako když ho někdo udeří do hlavy nevážně, ale myšlenka prudce zavržená vracela se, na pomoc přivedla si nezapomenutelnou řeč francouzského vojína, že Bůh katolíků je zrovna týž jako Bůh jinověrců a rozdíly že jsou jen v služebnostech božích; také jednou jako hladký hádek připlížila se vzpomínka na protivníky, kteří chtěli Kampana z akademie vyhnati, kdyby však mistr přestoupil, zůstal by v akademii a protivci ukázali by se proti němu malomocnými.

Jenže tuto myšlenku, která se mu zdála býti příliš nízkou, Kampanus zašlápl jako plaza. On miloval akademii vášnivě a na protivnících mu tuze nezáleželo. Vždy navrchu bylo horoucí přání, aby mohl až do konce dní svých trvati dále v tom staroslavném domě, v kterém dvacet let učíval, v kterém prožíval nejkrásnější léta mužného věku svého.

Myšlenka s jakoukoli obětí zůstati při škole časem sesílila tolik, že již nedovedl mistr se jí zbaviti, vzdory a námitky proti ní ochabovaly.

Myšlenka ta mocněla a odpory proti ní ochabovaly snad také tím, že Kampanus pobýval teď v koleji zcela sám, s nikým se tu nestýkaje; jenom jednou v témdni hřmotil v koleji Pěček nebo Mollerus, někdy oba, soudíce tu nad universitními sedláky a vybírajíce z nich platy. Pak zase na týden ztichla kolej Karlova a bylo v ní jako v kostele.

Pro mistra to byly trudné chvíle, když doslýchal, kterak Pěček a Mollerus v nešťastný den selského řízení po chodbách řádí a se roztahují. V těch chvílích byl mistr pevně uzavřen ve své habitaci a vystříhal se úzkostlivě, aby nepotkal a neviděl zvláště Mollera.

Ale přes všecku opatrnost jedenkráte omýlil se. Když všecko

ztichlo v koleji, mistr obezřetně vyšel a — hned za prvním rohem v chodbě vyšla mu vstříc s jízlivým smíchem na rtech — paní Eva, bledá, masitá, smělá žena sekretáře a komisaře panna Mollera mistra.

Kampanus dal hlavu stranou, aby pěknou paní Evu neviděl. Ta odšustila zvolna směrem k pavlači, zvolna, pohybujíc se jako ve svém. Zavoněla bižmem, nalitým v stříbrné jablíčko, jež visíc na řetěze paní Evě klátilo se po břiše.

Potom se mistr dověděl od kuchařky Háty, že ta paní dlouho čekala, kuchařka do třikráte že k ní zdola vyběhla nahoru, co tu chce, ale prý potkala se s odpovědí zlou „od té mošny a pávice".

Pochopil Kampanus, že pěkná paní ho schválně chtěla pohledem uštknouti. Usmál se nad tou malichernou ženskou jedovatostí jako filosof.

Kampanus v těch dobách, možná-li, ještě více lnul k těm starým zdem; nedovedl sobě ani pomysliti, že by mohli tu učiti lidé jiní a ne on.

Kampanus začal zápasiti s věrou.

Říkal si, že běží jen o formu; učiniti musí jen jediný krok, a když potom bude vykládati Vergilia a jiné své miláčky latinské, potom již nebude s věrou nic míti činiti, o víře nebude mluviti, k víře se nebude nucen přiznávati, nebude toho potřebí.

Pak si zase vyčítal, že se vemlouvá v lež, v hanebnou lež a přetvářku.

Prosil Boha o pomoc —

„Vyslyš, Pane, oslábl duch můj, ukaž mi pravdu, veď mne na cestu pravou, cestu lži odvrať ode mne, pospěš k spomožení mému, pošli mi pravdu svou, pravda tvá jde až k nejvyšším oblakům, a já jí nevidím, opustilo mne světlo očí mých, srdce zmítá se, Bože, odpověz, jest vykopána jáma duši mé? Nechť pošlapou život můj na zemi, jen kdyby duši moji nestíhali. Osvěť oči mé, abych neusnul snem smrti, aby nepřítel neplesal, že jsem poklesl, učiň mi, Hospodine, cestu života známou!"

Jindy připadal mu zápas o víru jako zápas s Bohem. A v těch

okamžicích bál se o rozum. „Bojuji s Bohem jako Euripidův Pentheus s Dionysem — Pentheus sešílil v marném boji a byl roztrhán —“

Doktor Borbonius, ze žaláře propuštěný, přišel do koleje znenadání.

Přišel hřmotně, hřmotněji, než býval jeho zvyk, poznal Kampanus dosti záhy, že pod tím hřmotem doktor skrývá nemalé rozechvění srdečné.

Doktor přišel se rozloučit.

„Pustili mne ti — nechci jich jmenovat —, pustili mne ne proto, že jsem rebelií nevinen, ale proto, že pan kníže mně — medikovi — přízniv a vděčen za léčení; ale sebrali mně všecko, tuším, že v témdni vyjdu z Čech, bude tu jen jedno náboženství, svoboda víry, těžce dobytá, obrácena bude v nic a dokonce zrušena, stěhují se jiní, půjdu taky, a co ty, reverendissime, co ty učiníš?“

Kampanus, míjeje oči tlustého doktora, pravil tiše:

„Nemohu opustiti tento dům!“

„Vyhodí tě!“

„Nikoli!“

„Nevím, kterak to pořídíš, s kým, prosím tebe, chceš se rváti, ty samojediný? Milý mistře, znám tebe dobře, tys měkký člověk, tys poeta, a já ti to povím poetickou metaforou — či jak to ve škole jmenujete —, tys lípa a ne dub, do dubu tlukou hromy a blesky, otřískají mu větve, takže pahýly vypadají jako v křečích, urazí mu polovic těla — a on žije, o lípu některou blesk jen zavadí, a ona umírá. Buď zdráv, jdu, myslím, že tu taky nezůstaneš, ty bys jinde při svém velikém umění mohl začíti život jiný stejně tak jako mistr Troilus, který se též chystá ven ze země, tady jsi sám, zde jsi jako stěna nachýlená, pilíře všecky pryč, jsi tu jako to vetché Karolinum, z něhož cihly se sypou, jehož zdi se trhají. Padne ti to tu všecko na hlavu. Sbohem! Pán Bůh tě tu opatruj! Bůh ti dař!“

Kampanus byl po odchodě Borbonia doktora jako raněný, zmrzačený člověk, který nemůže dobře na nohy a nemá berlí ani jiné žádné opory. Říkal si:

„Jiní stěhují se pryč, aby mohli zůstati víře svojí věrni, a ty, ubohý Zvoníčku Vodňanský, chceš zůstati! Ty chceš zůstati tu — a tvoji jdou tam, daleko tam. Hleď, jaká propast se otevírá a rozšiřuje mezi tebou a všemi tvými!“

Hrůza ho jímala, srdce mu rozrývaly takové myšlenky.

A zase rodily se odpory v něm, do nichž vždy zaléhal hlas mladého Francouze, že týž jest Bůh, tu i tam.

Kampanus teď byl samá trýzeň. Byly chvíle, kdy sám sebou pohrdal, plakal, styděl se.

Jednu neděli vešel v houfě neznámých lidí do kostela jesuitského u sv. Klimenta.

Toužil slyšeti zpěvy nešťastného pana Haranta. Postavil se do tmy pod kruchtu.

Zazněly mladé hlasy mnohé, pěly Kyrie eleison, zněly jako z hrdla jednoho, zněly něžně, tiše, rozcházely se v jakéms neklidu a hned zase splývaly v jeden dech, v jeden zvuk a široce nesly se do výšin klenby chrámové, naplněné namodralými mlhami kadidla, a z těch měkkých harmonií jako výkřik pathetický, bolestný vyrazí náhle úsečné volání — Christe, Christe —

Lidské toužebné hlasy volají, hledají Krista, aby smiloval se.

A za chvíli hlasy ty berou na se rytmus slavnostní, zalétají mohutným hlaholem v tajemné šero kostelních výšin, jako by vznášely se k trůnu božímu, jiné hlasy vpadají, harmonie zní, jako by se přidaly hlasy andělů, při trůně jediného a stejného Boha všech lidí shromážděných, a všecky hlasy chválí ho a volají, co volali andělé nad Betlémem v noci svaté: Bohu chvála, lidem pokoj — Gloria in excelsis et pax hominibus —

A přestanou zvuky jásati, ztichnou, změknou, sladce, trudně, mysticky oznamuje zpěv, že Bůh vtělil se v člověka — et incarnatus ex Maria virgine, a smutné, těžké tóny tří hlasů praví, že ukřižován jest. Ukřižován též pro nás — crucifixus etiam pro nobis.

Ale hned jako vlna vymršťují se lidské hlasy do výše, volajíce jásavě Resurrexit a slibujíce i hrozíce, že ten, jenž z mrtvých vstal, soudit přijde živé i mrtvé, pak libozvučným měkkým souzvukem

ohlašuje se utěšující víra v život budoucího věku, vita venturi saeculi.

Hned potom sbor mohutný, v němž patero hlasů se proplétá, počne jásati, nebe se otvírá, z něho andělé, po slunečných zlatých paprscích chodíce, volají Sanctus, Sanctus a nebesa i země jsou plna slávy boží.

K posledku zaznívá prosba k Beránku božímu, jenž snímá hříchy tohoto světa, zaznívá prosba za smilování.

Není to prosba divokých výkřiků, zoufalého sténání, není v té harmonii nešťastného pana Haranta nářek duchů kletých, souzených; je to prosba klidná, z širokých, lahodných tónů jejích plyne naděje pevná, blahá, že Beránek boží ji vyslyší a že se smiluje.

—

Kampanus stojí při zdi, horkou hlavu o chladný sloup opíraje, všecky starosti a tíže mizí mu jako malicherné, hledí k malému oltáři v koutě, kdež v záři voskových svěc na obraze Matka Panna s dítětem, jemnou tváří jako průsvitnou podobna milé, zlaté nebožičce jeho Lidunce.

Kampanus hledí k obrazu, poslouchá zpěv, trhavě dýchá, k srdci sobě sahá, a nakonec má oči plné slzí.

Druhou neděli zase stál Kampanus u sloupu pod kruchtou.

I třetí neděli. V týž poslední den, byla to poslední neděle plačtivá a zkormoucená v plačtivém měsíci říjnu, když se už tuze stmívalo před večerem, mistr Kampanus zazvonil u vrat jesuitské koleje.

Služebný fráter vyzřel okeníčkem ven, a spatřiv pána s misterským biretem na hlavě, ač nepoznával ho v sukni zakukleného, přece bez otálení otevřel těžká vrata.

Kampanus vskočil do chodby s chvatem, jako by ho někdo honil, jako by chtěl nějakému nebezpečenství ujíti.

Ten děs a chvat zdál se fráterovi podivným, poznal sic mistra Kampana ihned, vídaltě ho často v sobotu, když nakupoval maso na trhu při koleji Karla Čtvrtého, ale k rektorovi ho přímo nepustil, nýbrž šel k rektorovi nejprve sám, neboť Kampanus vedl si nějak příliš potrhle, ano bláznivě.

Tak alespoň soudil fráter a také to rektorovi řekl.

Než se fráter od rektora vrátil, zatím mimojdoucí mladší páter Sidecius, poznav Kampana, již vítal ho latinskou řečí, slovy schválně vybíranými, dávaje najevo, že přítomnost Kampanova v domě jest ke cti všem jeho obyvatelům, kněžím, učitelům, studentům v konviktě.

Vtom již odměřeně přibližoval se páter Koronius. V šeru chodby bělaly se vlasy jeho již zdaleka, a když došel, svítily jeho oči zvědavostí.

Kampanus odtrhl se rychle od mladšího kněze, chopil se ruky jesuitského rektora a táhl ho stranou. Přitom chvěl se a rektor ihned poznal, že mistr je nanejvýše rozčilen a že přináší nějakou velikou, těžkou novinu.

Když se ocitli v chudobném pokojíčku, v němž nebylo nic než postel, stolek, jediná židle a na bílé zdi kříž, Kampanus usedl do židle a rektor spočinul na pelesti prostinké postele své, s úsměvem ukazuje k tomu, že žádný člen Societatis, ani generál v Římě, nemá v pokoji dvou stolic.

Kampanus přejev si několikráte čelo, jako by chtěl sebrati myšlenky, vyrazil náhle bez úvodu:

„Habeo in animo ad fidem catholicam convertere.“ Rektor nevěřil svým uším.

Když však z opravdového a rozčileného vzezření mistrova poznal, že skutečně míní přijmouti katolické náboženství, zvolal „Laus Deo!“, oči mu šlehly jiskrou a muž, jenž jindy a obyčejně seděl a chodil, jako by byl z prkna sbitý a nehybný, teď učinil několik pohybů tak mrštných a živých, že Kampanovi alespoň na chvíli vstoupila do srdce nepříjemnost z takové upřímné knězovy radosti.

Zamlkl.

Jesuit mluvil něco o božím řízení, a když pravil „Naše svaté náboženství —“, Kampanus rychle vskočil mu v řeč skoro vášnivě:

„Nic, nic, neračte chváliti svého, neračte mne přesvědčovati, nechci důvodů slyšeti, znám všecko, již před léty četl jsem knížku vašeho Kanisia, znám, oč je rozdíl mezi námi a vámi, všecko vím,

vím dobře, že katolické náboženství má v sobě také hromadu léků duši nemocné, mne netrudí rozdílné učení o večeři Páně, o milosti, o skutcích, mám zajisté leckteré pochybnosti, ale těch není třeba mi vyvraceti, vím, že všickni jsme červi, kteří nic jistého nevíme, — jen prosím snažlivě, aby ceremonie se mnou byla krátká, ať není při tom diváků. Kdyby měla býti veřejná a slavná, to raději zůstanu, čím jsem; jenom bez diváků, bez posměchu budu přijímati pod jednou —"

Jesuitský rektor poslouchal. Po některých slovech sebou zavrtěl a zdvihl ruku zvolna, ale mlčel.

Ku posledku zpívavým svým hlasem třaslavým pravil:

„Bez diváků to bude možno, ve všední kterýs den."

„Gratias ago!" s potěšením mluvil Kampanus, „a čeho potřebí k ceremonii?"

„Toť prosté," jal se rektor táhlým hlasem vysokým vykládati, „prosté, ale velebné; kdo přistupují k naší svaté církvi, přiklekají k oltáři se svěcí v ruce."

„Bez svíčky, beze svíčky!" volal Kampanus jako posedlý.

„I to bude možno, beze svíčky tedy přistoupíte k oltáři s dvěma svědky a rukojmími —"

„Těch nemám, těch nebudu míti!" vyrazil Kampanus tvrdě.

„I v tom vyhovíme, naši bratři budou svědky," odpověděl kněz zpěvným hlasem něžně třaslavým.

„Nač svědci a rukojmové?"

„Jsou to svědkové slibu, že s pomocí boží zůstanete do smrti v lůně církve naší svaté, ale hlavní kus v ceremonii jest vyříkati Credo dle koncilu tridentského a vyznati, že pod jednou způsobou jest celý Kristus!"

Kampanus rychle vstal k odchodu.

„Zejtra nejrannějším jitrem přijdu vyříkat Credo!"

A již bral se pryč.

Páter Koronius s patrnou uctivostí provázel ho chodbou. „Měl jsem v sobě zápas zlý!" pravil Kampanus rektoru, vzdychnuv zhluboka.

„To byl zápas s Bohem, a zápasiti s Bohem jest marno, tu platí jen pokora, tu jest jen poddati se, a dobře jste, pane mistře, učinili, že jste se poddali, jsou-li nedostatky a mezery u víře, důvěřuji v pomoc boží, že vyplní a spraví se, vítán buďte, mistře, přijďtež ráno na jitřní mši, na šerou mši!“

Týž večer ještě stříbrovlasý páter donesl arcibiskupovi znamenitou tu novinu o Kampanovi a o velikém vítězství církve nad akademií kacířskou.

Prvního dne listopadu měsíce o mši jitřní v kostele sv. Klimenta u mostu mistr Jan Kampanus na stupních oltáře hojně voskovicemi osvíceného odříkal Věřím v Boha, tichým mdlým hlasem vyznal, že pod způsobou chleba jest celý Kristus, a maje dva prsty na evangeliu sv. Jana, jež se mysticky a velebně začíná — Na počátku bylo slovo —, přísahal, že zůstane věren novému náboženství.

„Ego spondeo, voveo ac iuro, sic me Deus adiuvet et haec sancta evangelia!“

Páter Koronius zbavil povýšeným, táhlým hlasem svým mistra všeho dosavadního kacířství a přijal ho do lůna církve římskokatolické.

Při začátku mše tiše, po prstech trousila se mládež jesuitských škol do temného chrámu, a když poklekl Kampanus do zářivého světla, aby odpřisáhl dosavadní kacířstvo své, byl kostel všecek pln, všickni ti zvědavci chtěli viděti znamenitého rektora universitatis Carolinae. Kampanus, jsa příliš rozčilen, nepostřehl nikterak, že v kostele jest za divadlo velikému množstvu.

Mistr Jan Kampanus v novém stavu svém nenalezl klidu. Poněvadž v srdci a v duši jeho stran víry neudala se vlastně změna nižádná, Kampanus chvílemi sám sebe oklamával, jako by bylo vše při starém způsobě.

Jakmile však jen poněkud sobě připomenul osudnou šerou mši u sv. Klimenta, ihned naplnil se trpkostí a studem.

V takových chvílích prosíval Boha, aby mohl zapomenouti, a jen myšlenka na universí Karlovu držela ho, že neupadl v zoufání.

Od té chvíle, co vrátil se od šeré mše, Kampanus dlel v uzavření

své habitace jako mnich řehole nejpřísnější, nutil se do četby veršů řeckých a latinských, nevycházel z domu; teprv samý večer třetího dne na chvíli sběhl k svému Jeníkovi, při čemž trnul strachy, že cestou potká některého ze svých známých a přátel.

Čtvrtého dne vešel do bytu Kampanova mistr Troilus.

Kampanus ulekl se, rychle vstal a hleděl k pravici Troilově, ale ta nepozdvihla se na pozdrav.

Troilus nepodal ruky Kampanovi, kolegovi a příteli.

To bodlo.

Kampanovi zkřivila se tvář bolestně. Druh druhu do očí sobě nehleděli.

Sedli si proti sobě a mlčeli. Troilus spjal ruce do klína a hleděl do země. Kampanus pohlížel k obrazu Karla Čtvrtého, jako by chtěl u něho bráti posilek; přitom, jsa velmi rozechvěn, rukou, nehtem zabodoval se pod mosazné knoflíky, jimiž jeho sesle pobita.

Z těch knoflíků jeden za chvilku vyvrátil, vylomil. Knoflík padl na zem a probudil Troila mlčícího:

„Zejtra se stěhuji z Prahy a z tohoto nešťastného království!“

Za chvíli teprv pokračoval:

„Nemohu odejít, abych se s tebou nerozžehnal.“

A zase po chvíli:

„My se do smrti neuvidíme, já jdu, ty zůstaneš.“

Kampanovi bylo, jako když ho polévá vodou ledovou.

„Moje manželka nechtěla sem do koleje jíti se mnou, moje manželka měla tebe a tvoji nebožku velmi ráda, ty víš — ale ženy jsou v náboženství tvrdší nežli my mužové — nechtěla sem. Kněz Lippach vzkazuje tě pozdraviti, teď došlo i na německé kněze, do čtyř dní musí vyjíti z Pražských měst, Lippach jede s námi do Perna, pozdravuje tě, ale sem nepůjde, kněží jsou ještě tvrdší v náboženských věcech než ženy, než já — a — a než ty.“

Kampanovo srdce zmíralo. Rty šeptaly:

„Tovaryši moji štítí se ran mých, přátelé zdaleka stojí.“

„Nejsem tu soudcím, nejsem tvého srdce zpytatel, jen Bůh zná ledví, ať soudí!“ pravil Troilus vstávaje.

„Buď tu šťasten, Pánbůh budiž tobě přítomen!“

„Ani ruky mi nepodáš?“ vyrazil Kampanus s prudkou bolestí.

Troilus váhavě podal. Kampanus chytil se té ruky oběma svýma a zaplakal.

Plakali oba.

Ten den poslal Kampanus dívčičce Jesenského na rozloučenou veliký zlatý peníz ražený na památku jejího pantáty, když byl zvolen r. 1618 rektorem.

Jedno dopoledne, bylo desátého listopadu, desátý den po šeré mši u sv. Klimenta, mistr Kampanus zaslechl ze sousední habitace, kterou kdysi míval mistr Troilus, nemalý hluk lidských hlasů.

Rozeznal kazatelský dubový hlas mistra Mollera, vysoký hlas Pěčkův, třetího nepoznával.

Kdyby se byl ten hlas jen poněkud táhl a třásl, byl by to hlas pátera Koronia, rektora koleje jesuitské.

Ale hlas ten se netáhl a v posledních sylabách se netřásl.

Vzpomněl si Kampanus, že páteru Koroniovi, když byl v rozčilení a nepřetvařoval se, nenesl se hlas zpěvně ani v třaslavém vlnění. Ustrnul naposledku přece na tom, že by to mohl býti tam za zdí páter rektor.

Co mluvili, nebylo lze vyrozuměti, ale že se hádají, to bylo dobře znáti.

Kampanovi bylo velmi nepříjemno v blízkosti těch lidí. Netrvalo dlouho, Kampanus vzchopil se, že odejde. Půjde třeba na ulici; přátelé pryč, nemusí se báti, že z nich některého potká. Ale musí čiperně vyklouznout ze dveří, aby se s těmi tady, zvláště ne s Mollerem, nesešel zlou náhodou.

Pootevřel, ale nevykročil nohou, nýbrž hned zase zastoupil za dvéře, neboť v témž okamžiku udeřily dvéře habitace Troilovy o zeď prudkým nárazem, vyběhl ven Pěček z Radostova velmi hbitě, mrštně, a vztekle házeje rukama, tvář maje zsinalou a neslušnější než jindy; za ním vykolébal se ven líný baňatý Mollerus vážně, ale zlostí nebo jiným afektem nějakým těžce dmýchaje a funě.

Pěček úsečně pořád opakoval:

„Důkazy, důkazy, zlodějské hospodářství, to je odměna za práci, důkazy, světlé důkazy, ne prázdné a povětrné potahy a podezření, důkazy —“

A s tím letěl po schodech dolů. Kampanus přirazil dvéře. Ale za chvíli bylo na ně klepáno. Otevřel nerad. Páter Koronius tu.

Na tenkém žilovatém krku veliká stříbrozelená hlava usmívala se přívětivě. Hlasem táhlým, třesavě něžným prosil za milost, jestliže před chvílí mistr Kampanus byl hlukem vyrušován, bez hluku nemohlo se skonati; oba komisaři hospodařili se statky university Karlovy neupřímně, velmi neupřímně.

„Mohl jste, doctissime,“ pravil, „dobře slyšeti, co jsem byl nucen jim vyčítati, počtů nechtějí klásti, nemají žádných — s Mollerem bude jednání krátké, vám to mohu říci, Mollerův hrneček přetekl, je v tom žena Mollerova, praliť se s mužem v paláci pana hraběte Michny, tak jsou ti lidé smělí, Mollera pan hrabě nechce míti déle v kanceláři, ten musí ven, pan Jáchym Slavata ho pošle prý za rychtáře císařského, tuším do Poličky, ať jde, na tom si nic nepopadnem, ale Pěček má domy, musí nevěrné hospodaření zaplatit, o to již postaráme se!“

Že lichvářský advokát Pěček, že nepolepšitelný karetník Mollerus hospodařili s cizím statkem, s cizími penězi neupřímně, to Kampana nic nepřekvapovalo, také ani nemyslil na to, co kněz široce v důvěrnosti přátelské vypravoval. Kampanus poslouchal jen napolo. Do hlavy vskočila mu hned z počátku otázka, které se zděsil:

„Cože jesuitovi do toho, kterak se v akademii Karlově poslední časy hospodařilo, cože jesuitovi do toho? Proč jesuita chce stíhati neupřímné hospodáře, kteří nechtějí počtů klásti?“ A jako by uhodl, čemu se Kampanus podivuje, kněz odpovídal:

„Slyšel jste, doctissime, a jste svědkem, jak příjemné práce nás tu čekají, my o ten dar nestáli, věru nestáli, rozkaz přišel, nezbývá než poddati se. Akademie Karlova jest našemu řádu poručena, ti pěkní komisaři právě odevzdávali mi statky, jež k akademii náležejí,

milosrdný bratr Savonatius již včera postoupil nám Počernice ochotně a rád, nová práce a starost nevítaná dolehla na nás; až se nějak poohlédneme, založíme tu v Karolinum fakultu medickou a fakultu juristů — u nás u sv. Klimenta zůstane theologie a filosofie —"

Kampanus přitlačil ruku k srdci zoufale.

„Tedy světských učitelů k filosofské fakultě nepotřebí?" — koktal.

„Ne, naši stačí, v tom nebude změny. Vy, doctissime, budete se musiti odtud vystěhovati, bůh chraň, ne hned, přebuďte tu třeba zimu, teprv z jara budeme dům opravovati, ostatně, kdybyste chtěli, i u nás v koleji by se vám pokojíček nalezl."

Kampanus neposlouchal zpěvavého hlasu, jenž se v patrném rozpaku při každém slově prodlužoval víc a více. Kampanovi vyperlil se pot na čele, vytřeštil oči a z těch očí vyhlíželo zděšení, hrůza a nezměrná zoufalost.

Byl raněn smrtelně.

Kněz honem poroučel se. Dávaje po latinsku křesťanské pozdravení, odcházel a hlas jeho táhl se a zachvíval ustrašeně.

Když zavřel dvéře, Kampanus padl na zem jako člověk šlakem poražený a zmrtvělý.

Půl hodiny potom přišla stará Háta s pličkami v octě. Zhlédnuvši pána ležeti na zemi, běžela rychle pro pernikářku. Přišly obě.

„Militký pane, vaší milosti, co je vám?" ptala se, hýbajíc tělem ležícím, Háta ustrašeně, ale zbytečně.

„Je živ, není bez duše, trochu ryčí!" uznala pernikářka.

Pak ho obrátily naznak a omývaly ho.

Pernikářka mínila, že by sírnou svěcí pod nos kladenou dříve k sobě přišel. Nemohla ho dlouho rozhříti, pořád byl chladný.

„Milostipán je na omdlévání snadný, zvlášť když ho někdo uhrane," pravila Háta, „je uhranut, já mu říkala, aby toho kněze od sv. Klimenta k sobě nepouštěl, říkala jsem mu to ještě včíra, ten kněz má divný oči, jako jehly, se mnou ten kněz mluvil dvakrát, je ňáký hodný pán, ale mně bylo potom po každé zle, i dávila jsem, ale

milostipán nedal si říci, mluv já cokolvěk, neposlouchal."

„Díky Bohu!" zvolala druhá, přetrhujíc nářek kuchařčin, „ožil!"

Mistr otevřel, vyvalil oči a již dosti hbitě zmocnil se sám a vstal, ale zapotácel se a usedl na židli, oči maje krví plné a vytřeštěné. Po malitké chvíli dal se v hovor podivným zvukem, jako by mluvil k sobě samému:

„Český lev chodí na poušti a zmírá, Hospodin zuří a zuřit bude od národu k pronárodu, oblaky jsou krvavé, vidíte? Nebe bude hořeti sluncem, bude jim horko, uschnou, zmizejí a bude otázka, kam se poděli? Páter nelhal mi, nezavazoval mne, já sám sobě lhal, Michna půl zajíce užívá za erb, proč má půl zajíce, proč nemá zvířete jiného, já viděl korunu království českého, já viděl rubíny a zafír v kříži, já tu svatou korunu měl v těchhle rukou, když ten král utíkal, já viděl hlavu Gorgony, hu, strašlivou hlavu, černé lešení na rynku, pod kaplí seděli černí lidé se srdci železnými, na rynku cizí vojáci s mozky hliněnými, krve síla, moře krve, hle tu, tu, ze všech děr vylézají, smějou se mi, proč se chechtají, chechtejte se mně, vždyť to zasloužím, hihi."

Obě babky utekly.

„Pošetil se!" pravila dole na dvoře Háta.

„Smyslem se pominul!" potvrzovala pernikářka.

„To bych byla bláznice taky, kdybych u něho zůstala, o překot se vystěhuju!" umiňovala sobě stará služebnice.

Ale nestěhovala se hned, nýbrž doběhla honem ještě pro starého Jana Revíra, aby si pohlídal pana mistra.

Dědeček, který měl kolik let nad sedmdesát, přišoural se co nejrychleji do koleje, všecek hroznou zprávou přestrašený, ale což radostné bylo jeho překvapení, když nalezl mistra v témž způsobě zdraví a vzezření, jako býval jindy — smutný, vážný, v řeči moudrý.

Přivítal dědečka pěkně, divil se, že se kuchařka nějakou jeho mdlobou tolik polekala.

Revír ho netajil tím, že Háta se vystěhuje z koleje, a to hned.

To mistra bodlo. Výčitky se naráz probudily a křičely v duši jeho. Pravil trudně:

„Kterak mají mi lidé nějak věrni býti, když jsem já sám Bohu nebyl věren?!“

Stařec poslouchal taková slova velmi nerad. Snažil se řeč odvésti jinam. Mluvil o tom a pobízel, aby mistr ode dneška chodil k němu na stravu, že dá, co má, že mu bude lépe tam u něho než tady, že se mu nebude stýskati.

Ale mistr Kampanus jako by neslyšel.

Trval ve svém zadumání, pevně ulpěla v něm myšlenka, že Bohu věren nebyl, a odtud to všecko.

„Nepohoršuj se ty nade mnou,“ prosil starého svého tchána, „nepohoršuj se, jsem poběhlec od víry, v které jsem se zrodil, jsem zbloudilý, nenáviděn, pohrdán, klet.“

Revír kašlal tentokrát spíš z rozpaků nežli z potřeby.

Nevěděl, starý chudáček, kterak učeného mistra těšiti a z trudných myšlenek ho vyraziti.

Kampanus pokračoval v trpké žalobě na sebe:

„Učinil jsem to z nesmírné lásky k slavnému učení českému, našemu, a Bůh mne trestal. Co jest vysoké učení proti spasení z víry? Zradil jsem —“

Starého Revíra teď šťastně napadla myšlenka o svatém Petru. Pravil rychle:

„Svatý Petr zradil Pána jináč a hůře, a Pán odpustil!“

„Pravda, svatý Petr zradil ze strachu a já z lásky, pravda, snad Pán odpustí taky mně!“

To řekl Kampanus klidněji a již nemluvili o těch smutných věcech.

Stařec po drahné chvíli odcházel z koleje, jsa pokojnější nežli při svém příchodě.

Vraceje se od schodů, kamž dědečka provodil, mistr Kampanus zastavil se v okně jednom, do dvora hledícím.

A tu právě viděl, kterak stará Háta chvatně se stěhuje. Čepec sobě vázala na dvoře a ne v kuchyni, jen pryč, jen pryč s nemilosrdným chvátáním.

Stál Kampanus dlouho v okně tom.

„Byla u mne blíž ke čtyřem rokům, utíká, štítí se mne. Teď zůstanu v starém domě sám, všickni odešli, poslední člověk utekl, utekl, bojí se mne, jsem strašidlem, jsem už jako mrtvý, jako nádoba rozražená."

Kampanovi nebylo v samotách koleje Karlovy dobře.

Drahné chvíle prochodil, protoulal po svém pokoji, po prázdných chodbách rozlehlého Karolina, tesknil a bolestil čím dál tím víc.

Kdykoli duše jeho při těch pochůzkách v koleji chtěla sobě odpočinouti nějakou vzpomínkou na milé osoby, které tu žily kdysi s Kampanem i před ním, vždy vynořila se a osedla ho výčitka, že jest všech těch milých osob zrádcem, výčitka, že Bohu věren nebyl ani lidem.

A výčitka ta stále narážela na bolavou duši jeho, ve všem ji viděl, ve všem ji slyšel, slyšel ji v každém úderu hodin rathouzních, hlásila se mu, když zvonili v Týně na služebnost boží, slyšel ji v dešti, jenž šlehal na okno, zněla mu ve větru, jenž pískal a vyl starým Karolinem, viděl a četl ji v každé lidské tváři, kterou potkal na ulici a které se plaše vyhnul, četl ji dokonce i v nevinných očích svého dítěte. I ten zvoneček rostlinný na kolejní zahrádce, jenž byl dlouho na podzim modrý a teď sežloutl a sešpinavěl a zmrtvěl v deštích listopadových, volal k němu: „Kampane, já campanula jsem jako ty, sešlá, špinavá!"

Tu výčitku na chvíli zatlačovaly nejtrudnější vzpomínky a hrůzy posledních událostí, všecky se hrnuly najednou a nárazy bolestnými všecko se v něm bouřilo, duše jeho byla jako zmámená.

Chvílemi bral se za hlavu, která ho bolela, a prosil Boha, aby mu byl osvětou, aby nepozbyl rozumu, bral se za srdce, bál se, že tolik bolesti, co zkusil a pořáde zkouší, nevejde se do něho.

Po takových záchvatech dával se v pláč, pak v mdlobě klesal život jeho duševní, osedla ho tupá lhostejnost, nemyslil na nic, maje mozek bez hnutí.

Přitom chátral tělem, byl bled, oči míval mlžné a bez lesku.

I zevně na šatech bylo znáti, že s mistrem děje se nějaká smutná proměna. Chodíval v rouše nečackém, míval i okruží z obojku

vytržené, ačkoli starý Revír bděl nad pořádkem jak moha.

A po chvíli malátnosti zase probouzela se duše k starým bolestem a výčitkám.

Pominuli, zaplynuli dnové kalného listopadu, přišel prosinec, stejně kalný.

V Karolinum bývalo záhy po poledni šero a brzo tma.

To šero stalo se Kampanovi nesnesitelným. Odcházíval z domu, toulal se Prahou, často zamyšlen jsa bloudil ulicemi nejužšími, plnými špíny a zápachu, v mravišti nejhorším. Zabloudil až i na Špitálsko, kde přes tu chvíli některého chodce oloupili, svlékli nebo i zabili.

Z neznámých cest a necest jednou ho vyvedli pastuchové pražských řezníků, jindy ho přivedli do Prahy myslivci vracející se z Krče, kdež pan hrabě Michna lovil kance.

Stával u vody vltavské a hleděl tomu, jak odlesk srpu měsíčného jako úhoř svíjí se ve vodě, trhá sebou, na kousky se rozpadá a zase splývá.

Tu v tom zadumání nad stříbřitou, jiskřivou vodou připlížila se k němu myšlenka o smrti.

Pomyslil si, že by lehce a hladce splynul jako ta voda v jiný svět. Myšlenka na smrt přicházela mu pak častěji, přicházela mu vábivě ve chvílích nejhorších.

Bylo mu při ní to jasno, že by všecko břímě bolesti a výčitek navždy od něho bylo oddáleno, že by měl klid, smrt že by zdusila v něm všecky trudy, a svědomí, které se na něho stále obořuje, že by umlklo.

„Nebudu zlořečiti dni svému," říkal si, „nebyl jsem na tom světě docela marný a zbytečný, dokud škola žila a já v ní, ale co teď — teď jsem zbytečný, teď jsem tu jen na ohavu!"

Jednoho dne, trvaje v takových zoufalostech, řekl Jeníkovi:

„Modli se, aby mne Bůh vzal, tebe vyslyší!"

Pak ho napadlo:

„A což, nevezme-li Bůh člověka, kdy sobě netrpělivě smrti žádá? Zabít se?! Zničit se naráz?!"

Jednoho dne, kdy se Kampanus zase oddával vzpomínkám a probíral se v rytmech, které kdysi skládal, upjaly se oči jeho na verše, které se začínaly „Vos cygnis similes vidit Parca“ — Vás labutím podobné zhlédla přísná Sudice, stojíc s kuželem prázdným, zhlédla vás, kterak snažíte se po nových života radostech, — tu jedovatá na vás namířila šípy a užasla, že vaše ňadra se nechvějí. Co byste se báli? Vy věděli jste, že přeneseni budete ve svět lepší, kdyžtě dlouho trpěli jste tu na půdě neveselé, že vás v sebe přijme velebný klid na nebi červánků — „multa diuque solo passi non laeta fuistis, iam requies rutilo capit alma polo“. —

„Velebný klid na nebi rudém,“ pravil si Kampanus, „to jsem psal, to jsem cítil, a teď? Teď žíti se stydím a umřít se bojím! Proč jsi, smrti, tak strašlivá? Sokrates se nebál, Řekům smrt byla mládeneček krásný, ověnčený, jiná je naše smrt, náš Bůh přísný — on jest, kterýž moc má nad smrtí a nad životem, on provodí k branám smrti a zase vyvodí, Boha nemám předbíhati!“

Jindy se zase strašil, že samovrah umírá bez hromničky, že pochovávají ho jako psa při zdi.

„A poslední den vstáti mám, opět oblečen budu koží svou a veden budu — k zatracení!“

Ale myšlenka na rychlou, násilnou smrt se vrací směleji, častěji, drží se, námitky proti ní umdlévají, lákadlem jest klid světa jiného a pobídkou, která stále bodala, byl vnitřní nezhasitelný hlas pořád volající:

„Kampane, pomni se, jsi změtenec u víře, člověk nevěrný a zašlý!“

Jeden večer, prodlévaje u vody, uvažoval, stojí-li lidský život za to, aby na něm lpěl, když tolik trpí.

„Stojí psáno, všech let sedmdesáte, jestli kdo silnějšího přirození, osmdesáte let, a i to, což nejzdárnějšího v nich, jest práce a bída. Na dlaň odměřeni dnové člověka, věk lidský jako nic, není než pouhá marnost všeliký člověk, pomíjí jako stín, jako voda do země sákne“ — tak a podobně si říkal a soudil z toho, kterak zbytečno jest prodlužovati život tomu stínu lidskému.

Když přišel domů, popadl ho zase naopak takový strach, aby skrze zoufalost duše jeho na onom světě netrpěla obtíže, že modlil se dlouho do noci.

„Vytrhni, Bože, duši mou z jámy, život můj k hrobu se přiblížil, mezi mrtvé jsem odložen, a to ani ne s takovou poctivostí jako ti tam, co mrtvi leželi na hoře Bílé. Kdybych měl křídla, pospíšil bych ujíti větru a vichřici, klouzají kroky mé, již dosáhly vody až k duši mé, tonu v hlubokosti vod, tonu v bahně, v němž dna není, nade mnou se prohlubeň zavírá, Bože, Bože, Bože."

A studenou tmavou síní ozýval se vzlykot z hrudi nejhlubší.

A zase bloudil Prahou a v okolí jejím, jako by hledal zapomenutí nebo smrt.

Jednou se vracel tak pozdě na noc domů, že již lidí nepotkával. Kráčel blátivými ulicemi ve tmách a jako ve snách.

Na nebi hnaly se balvany oblak v divoké spleti, chvílemi z černého jícnu za nimi vynořovaly se paprsky měsíčné, ostříbřujíce okrajky nemotorných oblačných zřícenin.

Náhle Kampana překážka zarazí.

Vstaví se mu do cesty nevysoká zídka kamenná, na ní figury — v zásvitu nebeského světla Kampanus poznává kašnu, slyší ospalé její bublání, přijde k sobě, neví však, kde jest; z černého domu z okna ozývá se pronikavý pláč dítěte i měkký hlas ženy, která dítě utišuje.

Kampanus upírá oči přímo před sebe, pokročí za kašnu, světlo měsíce osvěcuje plochu několika domů, ta plocha jest jako ze skla a bílá všecka, mistr vidí okrouhlé dvéře, v nich dvě černé skvrny — to nejsou dvéře, to je hlava smrtná, mistr hledí vyjeveně kolem, tu je pranéř, tu dřevo, šibenice s šesti tabulkami.

S hrůzou pomní, že na těch tabulkách jsou jména těch, kteří pokutě hrdelní utekli po té bitvě; poznává, že je na rynku, jemuž se půl druhého roku úzkostlivě vyhýbal, je před rathouzem, vidí černé krámy, na jichž střeše seděli rychtáři, vytřeštěnýma očima zírá na okno, z kterého viseli ti dva ubozí, hlava při hlavě, jako by se líbali, zírá všecek zsinalý na to okno, z něhož kráčeli na černé theatrum,

skelné pupky toho okna řinčí v olověném fasování, Kampanus to slyší, dobře slyší, chce volat, v hrdle vyschlo, chce utíkat, nelze, vrávorá v blátě, pomotává se, ale nejde pryč, nemůže.

A již se nesnaží, aby odešel, je to marno, je jako chromý, třese se, bojí se stínů těch, kteří odhodlaně šli na smrt, nevolali, nebránili se, tiše kladli hlavy na špalek. S nevýslovnou hrůzou čeká, že vyjde starý pan Kaplíř, který moha sobě život vyprositi, neprosil, ale raději umřel.

Zvláště toho starce se bojí, vyvaluje oči k oknům vzhůru a ke gotickým baldachýnům a sochám vedle nich.

Ale nikde nic se nehýbe, stínové mrtvých jsou neviditelní, tiše spí jako všecko vůkol v tom nešťastném městě.

Přišli ponocní s lucernami.

Desátník si posvítil vysoko a poznal mistra z Karolina, jenž se třásl jako osikový list. S šetrnou poctivostí ujali ho za ruce a provodili ho do polovic Železné ulice, kdež se jim z rukou vyvinul; pak už jeden z nich svítil mistrovi až ke koleji.

Od té chvíle nebyla Kampanovi myšlenka na smrt hrozná.

Nazejtří v čas obědů vešel mistr do světnice k dědečkovi Revírovi.

Nějaký balíček položil na stůl.

Dědeček, který mistra po dva dni neviděl, aniž ho mohl najíti, vděčně, rád ho vítal.

„Neničko tě nepustím, milý pane zeti, dnes tě nepustím, teď budeme jísti kuře, hojně a čistě je nadila, bude ti chutnat, a k víčeru zchystá šišky telecí v jíše, to tys rád jídal!“ Zakašlal dědeček skoro jako radostí.

Kampanus smutně se odsmál. Pak pravil:

„Nemám chuti na jídlo, jsem jako ochvácený kůň. Ale bude zase dobře.“

„Tys ochvácený jen tím, že míváš nade vším těžkou mysl, hleď, já jsem starší a na zdraví nedůležitý a nestýskám si, kašlu pořád a trpělivě nesu všecko, co se stalo smutného, byl to osudek boží.“

„Milý dědečku,“ vece Kampanus trochu dotčený, „až tě pro víru

ze země vyženou —“

„I nevyženou, já nepůjdu,“ hbitě odvece kašlavý dědeček, „na to již jsem tuze vetchý, abych šel do cizí psiny do Němec, a také myslím si, kdybychom všickni odtud odešli pro víru, kdo by zůstal, kde by byli Čechové, jako ty tu zůstaneš, tak i my, s Janíčkem, i my, já se odtud hostit ani stěhovat nebudu, dům si pokládám v osmnácti stech, o ten bych Janíčka nerad připravil, ty se neničky k nám přistěhuješ, uživím tebe i Janíčka, bude vaše všecko, vždyť dlouho tu nepobudu, bude vaše všecičko, budete živi a budete vzpomínati na starého dědečka, který vám toho zachoval a zanechal.“

„Ale co víra?“ ptá se mistr.

„Moc železo lomí, zůstanu přijď nač přijď, oni teď chtějí jen cedulku zpovídací; onehdy zavřeli čtyřem uzdařům krámy a stavili živnost, včíra jim je otevřeli zase, protože přinesli ceduli od kněze. Ceduli mi dá nový farář zdejší, je Polák, je hodný, laskavý člověk, česky neumí, včíra jsem s ním hovořil, dorozumíváme se spolu těžko, ale doufám, že ceduli dá, něco mu přistrčím, fara je chudá!“

Kampanus na to neřekl nic, jen se usmál té lstivosti dědečkově.

Vyndav hned potom z uzlíčku papír složený a knížku, velmi pěkně červenou koží povázanou a stříbrnými sponami zavřenou, pravil Revíroví:

„Až odejdu odtud, dáš tyto knížky modlící pěstounce mého Jeníčka, ježto mého dítěte od narození chovala a dosavad chová, a tu je list na vinici, kterou jsem před lety koupil a splatil, ta jest Jeníčkova.“

Potom vyňal z uzlíku zlaté dva knoflíčky, prsteny tři, několik tlustých stříbrných i zlatých grošů, které Jeníčkovi dány do vínku o křtěnkách, vyňal i zlata kotouček a zlato ve dvou hroudkách.

„To jsou památky po mojí Lidušce, ty vezmi!“

„A proč?“ táže se stařík rychle, divě se.

Kampanus k tomu odpověděl, že v koleji není dosti bezpečno.

„Mám starání také o své knihy,“ pravil hledě do stolu, „moje bibliotéka je vzácna, otcové u sv. Klimenta ji rádi by koupili,
pamatuj, milý dědečku, že by ji koupili, bude to jedenkráte také

kousek dědictví, kousek statečku cenného pro Jeníka."

„Nu, nemyslemež na dědění ani na umírání, buď milému Bohu chvála, jen když jsme zdrávi!"

Přihnal se v tu chvíli Jeník, dělaje střevíčky svými hluk jako čtyři hříbata.

Klučík vlasatý a hezký jako obrázek.

Mistr vzal dítě na klín, dlouho a smutně se mu díval do očí, až to Jeníka mrzelo, líbal ho po hlavičce rusé a něžné, jako měla nebožka Lidunka, mátě jeho.

Při obědě poznal a uznal Kampanus, že to kuře je hojně a čistě nadáno, ale ujedl z něho jen maloučko.

Dědeček postavil před mistra sklenici hořkého piva vrchtitou, ale Kampanus upil málo.

„Až to dítě doroste, aby školy neodpadalo, aby Bůh mu dal moudrost!" pravil mistr po obědě jako mimochodem, ale za chvíli zase opakoval to.

Pak seděl mistr a nemluvil. Jen to prohodil jako mimochodem, že má dědeček dobré, milé oči a že se mu zdá, jako by z jeho úst byla vždy jen vycházela slova srdečná a dobrá.

„No, huj, huj!" bránil se vrásčitý stařeček vesele.

Když pěstounka přišla se stolu uklízet, vzal Kampanus chlapce zase k sobě, přitom šeptal: „Můj holoubku, můj andělíčku nevinný, nešťastný!" a políbil ho dlouhým polibkem na temeni rusé hlavičky, stiskl dědečkovi ruku, sáhl mu na rameno, jako by mu chtěl něco svěřiti, nebo o něco ho požádati, ale nepromluvil, bylo znát, že v tu chvíli již mluviti neuměl. Mluvily jen oči, a ty byly velmi smutny a nějak vlhky, a rty místo mluvení jen sebou trhaly. Revír postihl rozčilení zeťovo, ale pomyslil si, že to zase ta prožluklá melancholia, která mine. Proto breptal a kašlal až před dům, jako by s tou melancholií bojoval.

Když Kampanus pozůstal na ulici sám, řekl si:

„Zvonečku, nezvoníš už, puknuls, nemáš hlasu, a kdybys ho měl, bude chřeplavý, jdižiž domů, jdi spat!"

Odpoledne loučil se se zdmi staré, sešlé koleje Karla Čtvrtého.

Dlouho pobyl v aule, kde nesčíslněkráte řečníval velikým shromážděním.

Byl tu klid i smutek kostela.

Kampanus několikrát opakoval hlasem žalobným a vyčítavým: „Odtud mne vyhnali —“

Chodil sem tam, prohlížel si na zdech erby malované, obraz Parnasu — četl verše Vergiliovy na zdi psané. Usedl do vyšší, misterské katedry a tu dlouho vzpomínal na lepší časy.

„Odtud mne vyhnali,“ pravil zase nakonec, vstávaje, „tím mne odsoudili na smrt —“

Dlouho stál u dveří bývalého bytu Troilova, několikrát přešel pavlače, na krakolcích do dvora vystrčené. Každá téměř dlaždice, každá římsa, kdekteré dvéře připomínaly mu kus života, připomínaly mu, co bylo a už není a nebude. Viděl a pociťoval, co ztratil, co mrtvo, co se nevrátí.

Vešel do auditoří; vše tu stejno, jako tehdy, když před víc než třiceti lety z Vodňan, ze své patrie příchozí, vešel sem do těch síní po prvé jako studiosus.

Vše tu stejno. Jen staročeské hodiny tenkrát šly, teď staročeské hodiny již po kolik let polámané stojí v skříni na témž místě a vždy stejně ukazují dvacátou čtvrtou hodinu, hodinu, kterou se končí den.

„To je hodina moje,“ pravil Kampanus, stoje před hodinami, „hodina poslední, novissima hora!“

Před fiskem jímala ho zima po všem těle, do fisku nemohl, klíče mají kněží od mostu a privilegia z fisku jsou odnesena.

Zima ho jímala a drolila, rychle pryč od železných dveří.

Bylo už hodně tma, když Kampanus kráčel k své habitaci.

Dole ve dvoře skřípal řetěz, ženské nabíraly z kolejní studně vodu. Byly to ženské mladé, neboť se tuze veselo chechtaly.

Všed do pokoje svého prvního, v němž stála prostá postel s hubenými peřinami, zaplakal mistr.

Na té posteli umřela Liduška, milenka Cinara — umřela…

Zaplakal nad krátkým štěstím svým.

V koutku visely dvě její suknice a životek, i hladil rukama něžně ty památky milé.

„Liduška moje převede mne přes Styx a přivede mne k Synu božímu, jenž bude soudit milosrdně, Liduška mne povede, ta mi vyprosí milosrdný soud. Kristus Ježíš se smiluje nade mnou, smiluje, Kristus Ježíš bude ochráncem mého dítěte, prodlouží mu život, dítě nic vinno není, nic neví o tom, co otec smejšlí."

Vešel do pokoje druhého, postavil se k oknu — zdálo se mu, že padá sníh, skutečně první poprašek na stromech kolejní zahrádky, první sníh.

Vzpomněl si, že bude zle ptákům, které kdysi krmíval, ale pak zanedbával tak, že mu na okno již nelítali. I ptáci ho míjeli jako lidé.

Naproti u Goliášů svítí, je viděti staré i mladé, a nejmladší u stolu.

Odvrátil se Kampanus, rozkřesal a rozžehl svíci v dřevěném svícně.

Vzal z jarmárky hrst utrýchu, kterým pedellus musil otravovati kolejní krysy, nasypal do sklenice, aby ve vodě rozpustil se.

Se svěcí ještě jednou zašel k smrtelnému loži své Lidušky.

„Uvede mne na louky, kde roste asfodel květ, — tam mne přivítá můj miláček Vergilius, tam bude klid nebeský, klid, klid — requies aeterna — věčný klid."

Vypil sklenici na jediný doušek. Pravil:

„Již půjdu do údolí stínů, již půjdu!"

Za dobrou chvíli křeče začaly trhati, rváti, kousati; mistr chytal se za hlavu, sténaje:

„Hlava rozbitá, roztříštěná, bolí, bolí."

Bylo mu horko. Otevřel okno. U Kamzíků v hostěnici zpívali.

Lehl na postel, křeče ho kroutily, zmítaly jím.

Vstal, dávil se, krev z úst — pak odlehlo mu, zmocněl, ale vyvalil oči jako šílenec a mluvil:

„Zavru dvéře života, den se mi obrátil ve tmy, tam, tam je jasno, věřte, to jsou zkazilí Čechové, ti se vydařili, nepodařilí, zkazilí Čechové. Škrtí své, sedí v zlatohlavě s pěknými paními

u vyleštěných stolů, zelené víno v benátských sklenicích vysokých, špičatých, pes vrtí ocasem a pochlebuje, dokud se mu dává, jim se dává, berou, pro milosrdenství hluboké, nechci vidět tu lázeň krvavou, černé theatrum, nechci vidět těch lidí srdcí železných, rozplašili jste nám žákovstvo, konec vysokého, světlého učení českého, já chtěl, aby dívčička sbydlila s mým Jeníčkem spolu, děti dvou profesorů, nechtěli, už jdu, zlatá moje panímamičko, už jdu, pan otec je tam za kovárnou na poli, už jdu —"

A třeštil, třeštil nesrozumitelnými slovy, bolesti zase hryzaly; vstával, ulehal, svíjel se, tratil a lámal se jako veliký strom v lese za smrtonosné vichřice.

Ztišil se náhle, šeptaje: „Břímě dne — padá — se mne — tma — tma — spát —"

A tak vešel v klid světa jiného člověk nešťastný.

Patnáctého dne měsíce prosince slavně a poctivě pochován jest k universitnímu kostelíčku Božího těla na trhu Dobytčím proti novoměstskému rathouzu mistr Jan Kampanus, umění poetného, historie a jazyka řeckého profesor.

Všecky školy jesuitské byly při pohřbu a páter Sidecius měl řeč pěknou.

Zikmund Winter
Mistr Kampanus

Vydala **Městská knihovna v Praze**
Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. vydání
Verze 1.0 z 17. 03. 2011